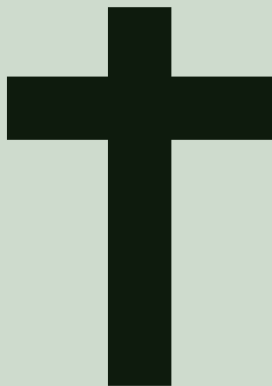


# SINĠGI ÂLIP EKAP



The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

# SINGI ÂLIP EKAP

## The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1

## Contents

MATAIO . . . . .	1
MAREKO . . . . .	65
LUKA . . . . .	104
YOHANE . . . . .	170
APOSOLO . . . . .	221
ROMA . . . . .	284
1 KORINTI . . . . .	317
2 KORINTI . . . . .	348
GALATA . . . . .	368
EPESO . . . . .	379
PILIPI . . . . .	389
KOLOSAI . . . . .	396
1 TESALONIKE . . . . .	404
2 TESALONIKE . . . . .	410
1 TIMOTEO . . . . .	414
2 TIMOTEO . . . . .	422
TITO . . . . .	428
PILEMON . . . . .	432
HEBIRAIO . . . . .	434
YAKOBO . . . . .	457
1 PETERO . . . . .	465
2 PETERO . . . . .	474
1 YOHANE . . . . .	479
2 YOHANE . . . . .	487
3 YOHANE . . . . .	488
YUDA . . . . .	490
DEN TIKŅĀ . . . . .	493

## Yesugât singi âlip Mataionjâ kulengoip.

*Yesugât sâkurâpnjâ,  
zenğât kutziñâ.  
(Lu 3:23-38)*

<sup>1</sup> A danğonjâ danğonjâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip. <sup>2</sup> Abaramğâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnjâ âsagiwe. <sup>3</sup> Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutnjâ Tama. Peresegâren gâbâ Hesoronj muyageip. Hesoronjgâren gâbâ Ram âsageip. <sup>4</sup> Ramğâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nasonj muyageip. Nasonjgâren gâbâ Salomonj âsageip. <sup>5</sup> Salomonjgâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamnjâ kutnjâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamnjâ kutnjâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip. <sup>6</sup> Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip. <sup>7</sup> Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamğâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ

Asa âsageip. <sup>8</sup> Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramğâren gâbâ Usia muyageip. <sup>9</sup> Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamğâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip. <sup>10</sup> Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manaseğâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip. <sup>11</sup> Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnjâ âsagiwe. Kâsaziñâ Yuda a gâsum diizingâm Babilonia hânân âine âsagiwe. <sup>12</sup> Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salatie muyageip. Salatieğâren gâbâ Serubabe muyageip. <sup>13</sup> Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimğâren gâbâ Aso muyageip. <sup>14</sup> Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ Akim muyageip. Akimğâren gâbâ Eliudu muyageip. <sup>15</sup> Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matanj muyageip. Matanjgâren gâbâ Yakobo muyageip. <sup>16</sup> Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apnjâ oip. Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutnjâ Kristo sâmen. Kutnjâ zorat topnjâ itâ. Zâk bâliñan gâbâ mâkâniñgâbap.

<sup>17</sup> Âsaâsagiñ zo itâ âsagiwe. Abaramğâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip,

tenjâziñâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo tenjâziñâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

*Yesu muyageip, zorat den sinji.*

*(Lu 2:1-7)*

18 Yesu Kristo muyageip, zorat topñâ itâ. Mamñâ Maria Yosepegât sinji sâne ândeip. Sinji sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumñâ Maria sot pâlâtâñ oi kâmbonjâ oip. 19 Maria zâk kâmbonjâ oi ko Yosepenjâ nângip. Oi zorat topñâ mân nângipkât nângi mân dâp oip. Yosepe a târârakñâ ândeipkât umñan itâ nângip, “Nâ diñâ a ambân mâteziñan sa anjun opapkât tigâk birâbat.” 20 Yatâ upat sâm nângâm ândei Kembangât sumbem a nâinjâ umanân muyagem itâ sâm dukuip, “Yosepe, Dawidigât kiunñâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumñâ zâk sot pâlâtâñ oipkât kâmbonj op katep mimbam. 21 Nanñâ mimbam. Mei ko zâkkât kutñâ Yesu sâban. Zâkñâ a ambân gakârâpñâ bâliñangât tâgân gâbâ olanziñgâbap.”

22 Kut nâi nâi muyageip, zo Propete a nâinjâ Kembangât sâtkât den itâ sâip, zo bonñâ oip,

23 “Nângânek. Ambân sigan nâinjâ kâmbonjâ op nanñâ mimbam. Zâkkât kutñâ Imanue sâbi (Niin denân ko Anutunjâ nen sot ândiap).”

24 Yosepe zâk umanân gâbâ zaatñâ sumbem anjâ den dukuip, zo lum Maria diim mirâñan zari ândiwet. 25 Ka ap ambin ândiandinj, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ op ândeitâ kâtep muyagei Yosepenjâ kutñâ Yesu sâip.

## 2

*Nângânângâ a, zen hân kârebân gâbâ gawe.*

1 Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsinj takâtakâñan gâbâ nângânângâ a, zen Yerusalem kamânân gawe. 2 Gamñâ sâm mâsikâziñgâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zengât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hânñan gâbâ sângelakñâ ekñâ mâtâsinam gen.” 3 Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik nângâm pârâkparâwe. 4 Herodeñâ den zo nângâm Anutugât tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ minduziñgâm itâ sâm mâsikâziñgip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsânj?” 5 Mâsikâziñgi itâ sâm dukuwe, “Betelem kamânân,

Yudaia hânân. Zorat Propete  
 nâinâ itâ sâm kulemoip,

<sup>6</sup> ‘O Betelem, kamân mâik Yu-  
 daia hânân, gâ Yudaia  
 zenġât kamân giginâ  
 buġâ. Gâgâren a kutâ  
 patâ muyagem Isirae  
 a ambân gakârâpnâ  
 kembu otziġâbap.’ ”

<sup>7</sup> Den zo sâne nâġġâm  
 Herodenâ nâġġânâġġâ  
 a diiziġġâm ziinġik âim  
 mulunâk mâsikâziġġip.  
 Sâġġelak muyageip, zo-  
 rat narâknâ mâsikâziġġi  
 dukuwe. <sup>8</sup> Dukune

nâġġâm zen Betelem kamân  
 âibigât sâġġonzâġġom sâip,  
 “Zen âimnâ kârum katep  
 muyagemnâ ga dâtnobi. Oi  
 nâġġoot yatik âi mâpâsibat.”

<sup>9</sup> A kutânâ den yatâ sâi zen  
 âiwe. Oi sâġġelak hânziġġan  
 gâbâ igâwe, zorânġ kândom  
 otziġġâm âimnâ katep zeip,  
 zorat mirâ kwâkġjan âi  
 tâip. <sup>10</sup> Oi zen sâġġelak  
 zo ekġnâ sâtâre patâ urâwe.

<sup>11</sup> Oi mirin bagim katep  
 sot mamnâ Maria zikit  
 umzik topġġan gei mâpâsiwe.  
 Mâpâsemnâ irâziġġan gâbâ  
 kut nâi nâi âlipnâ mem  
 pindâwe. Kât âlipnâ

goide sot too wârânġâ âlip,  
 sâġġânġâ patâ, zo pindâwe.  
<sup>12</sup> Oi Kembuġâ umanân  
 kwâkâziġġi zen Herodegâren  
 mân âi muyagem mâtâp nâin  
 gâbâ hânziġġan âiwe.

*Kembuġâ Yesu katep  
 lâiâuġip.*

<sup>13</sup> Nâġġânâġġâ a, zen  
 âburem kamânziġġan âine ko  
 Kembuġât sumbem a nâinâ

Yosepe umanân itâ dukuip,  
 “Gâ zaat katep sot mamnâ  
 diizikâna Aigita hânân âi  
 tap nâġġât dengât mambât  
 ândibi. Nâġġâ. A kutâ  
 Herode, zâk katep kârumnâ  
 muyagem kumbat sap.”

<sup>14</sup> Sâi Yosepenâ zaatnâ katep  
 sot mamnâ diiziki nâtiġġânâk  
 tik âim Aigita hânân âiwe.

<sup>15</sup> Oi zen zoren ândinetâ a  
 kutâ Herode moip. Propete  
 nâinâ zorat Kembuġât sâtġkât  
 itâ sâip, zo bon oip,  
 “Nannâ Aigita hânân gâbâ  
 konsa gâip.”

<sup>16</sup> Nâġġânâġġâ a, zen  
 Herode kâitkum âinetâ  
 nâġġâm kuk imbanâ  
 oip. Yatâ op kâwali

a sâġġonzâġġoi Betelem  
 kamân sot kamân mâik mâik  
 tap arip, zoren âim katep  
 kendonziġġ zagât, zo zâġġom  
 nanġâwe. Nâġġânâġġâ a  
 zen sâġġelak âsageip, zorat  
 narâk sâwe, zorat dâp sâi  
 katep zâġġom nanġâwe. <sup>17</sup> Oi  
 Propete Yesaianâ mârumsġan  
 den sâip zo narâk zoren bon  
 oip,

<sup>18</sup> “Rama kamânân den  
 kwamit patâ muya-  
 ġiap. Âigirâp patâ  
 uap. Mamârâpziġġi  
 zen murarâpziġġanġât  
 umbâla op âigirâp op  
 zem tatne hiriġsâbigât  
 sâm osiziġġe. Wangât,  
 murarâpziġġi buġ op  
 nanġe, zorat.”

<sup>19</sup> Herode moi Kembuġât  
 sumbem a nâinâ Yosepe  
 Aigita hânân umanân itâ sâm  
 dukuip, <sup>20</sup> “Gâ zaat. Katep  
 sot mamnâ diizikâna Isirae

hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.”  
<sup>21</sup> Yatâ sâi Yosepenâ katep sot mamnâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe. <sup>22</sup> Âburemñâ Yosepenâ den nâi itâ nângip, “Akelaу zâk ibânâ Herode, zâkkât gebâkñan Yudaia hângât a kutâ op ândiap.” Den zo nângâm zo ândibam kençât oip. Oi umanân den nângâmñâ Galilaia hânân arip. <sup>23</sup> Zoren kamân nâi kutñâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zeñçât den itâ ziap, zo bon oip, “Zâk Nasarete kamânân gokñâ sâbi.”

### 3

*Yohanenâ nep topkwâip.*

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28)

<sup>1</sup> Ândim zâim ko Yohanenâ Yuda a zeñçâren muyagem gâip. Gamñâ Yudaia zeñçât mirâ âtânjan, a mân ândiândijan, zoren âi ândim den sinçi itâ sâm dâzângom ândeip, <sup>2</sup> “Anutu um topñan ândinatçât narâk mâte uap, zorat zen umziñ melânnek.”  
<sup>3</sup> Yohanegât Propete Yesaianâ mârurnjan den itâ sâm kulemguiç, zo bon oip, “Mirâ kamân âtânjan a nâinâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwâarakune kelêlunâ oik.’”

<sup>4</sup> Yohane zâk a kanpitâ ândeipçât sâk pâke âlipñâ mân mem ândeip sot naleм

âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotñandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatñan inzut nâi lap ândeip. Nalemñâ ko kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. <sup>5</sup> Oi Yerusalem kamânân gâbâ sot Yodañ too nâmbut nâmbut, zeñçâren gâbâ a gâbâreyangâm zâkkâren âimarâwe. <sup>6</sup> Zâkkâren âimñâ bâlinâziñâ sapsune Yodañ toin sañgonziñçip. <sup>7</sup> Oi Parisaio a sot Sadukaio a donçbepñâ too sañgonam gane ziñçitñâ itâ mâsikâziñçip, “O mulumçât kiurâp, zen bâlinâziñçangât hâuñâ mâte otziñçâbâmap, zo nâinâ dâzângoi bâlinâziñç birâbi?” <sup>8</sup> Zen umziñ melânâ orot mâmeziñâ kubik ândibi. <sup>9</sup> Zen umziñan itâ mân nângâbi, ‘Nen Abaramçât kiurâp, zorat kârâpñoot mân otñiñçâbap.’ Nâ dâzângua nângânek. Anutuñâ sâbâ sâm sâi kât zirânâ Abaramçât kiurâpñâ op âsagibi. <sup>10</sup> Zorat sa nângânek. Nak nâi bonñâ âlipñâ mân upap, zo ko mariñandâ kârâm kârâp oi simbap. Nânça zo mârurn nak topñan pâi ziap. <sup>11</sup> Zen umziñâ melânne toin sañgonziñçâman. Ka nâi bet gam taap, zâk imbanâ patâ zemñânçap. Nâ yatâ zorânç irânâ sikumñâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. Zâkñâ Tirik Kaapum sot kârâp sañgonziñçâbap. <sup>12</sup> Zâk gâbâgâbâriñçoot gamñâ naleм gwapçwapñâ gâbârem mindubap. Naleм

bonjâ mirânan pâmbap. Ka gwapgwapjâ, zo ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

*Yohanenâ Yesu too sanjonjanjip.*

*(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)*

<sup>13</sup> Narâk zoren Yesu zâk Galilaia hânân gâbâ Yodañ toin âimjâ Yohanenâ too sanjonjanjâbapkât dukuip.

<sup>14</sup> Dukai ko Yohanenâ nângi mân dâp oi itâ dukuip, “Wangât nâgâren ga sat? Gâjâ nâ sanjonina dâp opap.” <sup>15</sup> Sâi Yesujâ den itâ mâburem dukuip, “Nângâm kwâkâ mân ot. Net Anutugât sâtnâ lugitâ dâp upap.” Yatâ sâi Yohanenâ diñjâ lum sanjonjanjip.

<sup>16</sup> Too sanjonjanji Yesu zâk toin gâbâ kopgam egi sumbem pâronjâ Anutugât Kaapumjâ nii kembâ yatâ opjâ gem gam kwâkjan pâip. <sup>17</sup> Oi zorenâk sumbemân gâbâ den nâi itâ muyageip, “Zi nannâ âlipjâ. Umnâ zâkkâren kinmap. Eknâ umnâ âlip opmap.”

## 4

*Satanjâ Yesu mâsikip.*

*(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)*

<sup>1</sup> Kaapumjâ Yesu okjanji mirâ kamân âtânan arip. Satanjâ mâsikânanjâbapkât okjanji arip. <sup>2</sup> Oi zoren Yesu zâk nâtik sot sirâm 40 umjan nâlem buñ ândeip.

<sup>3</sup> Oi sarâ marijandâ zâkkâren gamjâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nannâ ândiat oi ko sânanâ kât zirâñ nalem oi

ne.” <sup>4</sup> Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap,

‘Anjâ nalemâk nem mân ândinat. Nalem nem sot den Anutugâren gâbâ gamap, zo nângâm ândim kwâtâtinat.’”

<sup>5</sup> Yatâ sâi Satanjâ diim âim kamân patin takâm tirik namâ pum kwâkjan pâip.

<sup>6</sup> Pamjâ itâ dukuip, “Gâ Anutugât nannâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. Oi den kulem nâi itâ ziap, zo nângâ,

‘Zâknâ sumbem arâp zengât bitziñan gâbanbap. Zinjâ bitziñandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’”

<sup>7</sup> Yatâ sâi Yesujâ itâ sâip, “Oi den kulem nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâñ mân okjanjâban.’”

<sup>8</sup> Sâi Satanjâ bak kârep patâ nâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutnâ sot sikum kut nâi nâi âknâlenjoot, zo tirâpkoi.

<sup>9</sup> Tirâpkum itâ sâip, “Gâ nâgât umnâ topjan gei pindijsâm mâpâseninandâ hân sot kut nâi nâi, zi aksik gâ gibat.” <sup>10</sup> Sâi Yesujâ den mâburem itâ dukuip, “Satanjâ gâ birânim âi. Den kulem nâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Oi zâk kânok, kore okjanjâban.’”

<sup>11</sup> Yatâ sâi Satanjâ birânanjâm ari sumbem a zen gam on galem okjanjâwe.



*Yesuñâ Galilaia hânân âi nep tuugip.*

*(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)*

12 Yohane tâk namin panetâ Yesuñâ zorat sinji, zo nângâm Galilaia hânân arip. 13 Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kapenaum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâtņan Sebulon sot Naptali, zengât hânân tâip. 14 Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den nâi itâ ziap, zo bon oip,

15 “Sebulon sot Naptali hân saru sâtņan Yodaņ too nâmbutken ziap, Galilaia hân torenņan, zoren hân nâin gokņâ zen ândime. 16 A zo nâtâtigân ândiwe, zen kârâp âsakņâ patâ ikse. Mumuņangât sinji op nâtâtigân ândiwe, zen âsakņâ muyageziņgap.”

17 Narâk zoren Yesuñâ topkwapņâ sinji âlip dâzâņgom a itâ dâzâņgom ândeip, “Anutugât um topņan ândinatkat narâkņâ mâte uapkât umziņ melâņnek.”

18 Oi sirâm nâin Yesuñâ Galilaia saru sâtņan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. Nâi Simon, kutņâ nâi Petero. Nâi ko munņâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet iņangât nep tuum ândiwet. 19 Yesuñâ zikitņâ dâzâkom sâip, “Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet iņangât nep tuum ândiabot, zo yatik a zengâren nep tuum

ândibabot.” 20 Sâi zorenâk irâzikņâ birâm molim âiwet.

21 Oi Yesuñâ mâik nâi âimņâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munņâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatņâ. Zet ibâzikņoot waņgâyân tap irâziņâ kubik tarâwe. 22 Yesuñâ dâzâkoi zorenâk waņgâ sot ibâzikņâ birâņangâm molim âiwet.

23 Yesuñâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâpâmâpâse namin zâim den sinji âlip dâzâņgom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņgâm ândeip. 24 Yatâ op ândei sinjiņâ Siria hânân laņ kârâm ari nâņgâm a ambân sisi mâsek sot wâkezziņoot sot kin bitziņâ mumuņâ zâkkâren diiziņgâm gane kubikziņgâm naņgip. 25 Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodaņ too nâmbutken tâibân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbutken gâbâ, a ambân kâmut patâņâ mindumņâ moliwe.

## 5

*Yesuñâ bâkņan den sinji âlip dâzâņgoip.*

*(Lu 6:20-26)*

1 Yesuñâ a ambân kâmut patâ ziņgitņâ bâkņan zâi tâi arâpņâ zen um topņan âiwe. 2 Âinetâ sinji âlip itâ sâm dâzâņgoip, 3 “A nâmbutņâ umziņangât nâņgâne gigin opmap, zengât nâņga

sâtâreṅoot uap. Zo ziṅâ sumbemân Anutu um topṅan ândibi. <sup>4</sup> A nâmbutṅâ isem umbâlâ op ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo umâlep kwatziṅgâbap. <sup>5</sup> A nâmbutṅâ zâizâiṅâ mân op ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. A zo ziṅâ hân patâ zi galem upi. <sup>6</sup> A nâmbutṅâ ândiândi târârakât otziṅgi ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen gâtâm bonṅâ muyagibi. <sup>7</sup> A nâmbutṅâ zen um lâklâk op a toren tânzâṅgome, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo Anutuṅâ zo yatik otziṅgâbap. <sup>8</sup> A nâmbutṅâ umziṅ salek ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi. <sup>9</sup> A nâmbutṅâ lumbeṅangât nep tuum ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo Anutugât murarâṅṅâ sâbi. <sup>10</sup> A nâmbutṅâ târârakziṅangât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topṅan ândibi. <sup>11</sup> A nâmbutṅâ nâgât opṅâ a ziṅâ den bâliṅ top topṅâ dâzâṅgom zâṅgom molimoli otziṅgâme, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. <sup>12</sup> Zen sumbemân sâṅgân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mârumṅan yatik zâṅgom moliziṅgâwe, zorat.”

*Nen a zengât sii sot kârâp âsakṅâ yatâ utnat.*

*(Mk 9:50; 4:21; Lu 14:34-*

*35; 8:16; 11:33)*

<sup>13</sup> “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamṅâ buṅ oi ko dap oindâ naamṅâ dum upap? Zo buṅâ. Sii bâliṅâ zo yatâ mo yatâ orotṅâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân ziṅâ lânbi.

<sup>14</sup> Oi zen a zengât kârâp âsakṅâ op ândibi. Kamân ṅâi bak kârep ṅâin tâi wan mo wannâ mân kwâtepkubap. <sup>15</sup> Zen kârâp sâumṅâ âmaṅân mân kwârakume. Buṅâ. Zo tâtatṅan pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsageziṅgâmap. <sup>16</sup> Zen zo yatâ a zengât âsakṅâ op ândibi. Oi a zen ândiândiziṅâ ikne âlip oi sumbem Ibâziṅâ sâm âlip kwâkṅangâbi.”

*Yesu zâk Mosegât gurumin den kumbam mân geip.*

<sup>17-18</sup> “‘Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kumbam geip,’ nâgât yatâ sâme? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut ṅâi ṅâi muyagem nanṅâbap. Nâ perâkṅak dâzâṅgobâ. Mosegât gurumin den murukṅâ ṅâi mân buṅ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buṅ upapot. <sup>19</sup> Oi a ṅâi, zâk gurumin den murukṅâ ṅâi mân lumṅâ a toren yatik upigât dâzâṅgobap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât ombenṅan a gigiṅ op ândibap. Oi ṅâiṅâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a

ândibi, zengât patâziņ op ândibap. <sup>20</sup> Zorat dâzâņgua nâņgânek. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândiziņ âlip mân ândim walâziņgâm sumbemgât siņgi mân upi.”

*Gurumin den, zorat topņâ sâip.*

*(Lu 12:57-59)*

<sup>21</sup> “Sâkurâpziņ zen den itâ dâzâņgowe, ‘Gâ kâmbam mân kumban. Nâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’ <sup>22</sup> Ka nâņâ itâ dâzâņgobâ. Nâi zâk bukuņâ um kuk nâņgâņgâbap, zâk den nepņangât siņgi upap. Nâi zâk bukuņâ den bâliņâ dukubap, zo ko a sâtņâ zengât minduminduyân pambi. Nâi zâk bukuņâ den kârok bâliņâ dukubap, zo ko sim kârâpkât siņgi upap. <sup>23</sup> Zorat ko gâ kut nâi nâi Kembugât siņgi pâmbam itâ nâņgâban, ‘Bukunet kâsâp osetnikņan ziap.’ <sup>24</sup> Zo yatâ nâņgâm kut nâi zo birâm âi bukugoot den sâm kusik tuumņâ âburem kut nâi zo Kembugât siņgi pâmban.

<sup>25</sup> Gâ a nâi sot kâsâp op dinzikhâ zo kek kubikpabot. Top likuliku a zâkkâren mân âim kâsagoot den sâm kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ den zo top likuliku agâren sâi nâņgâm kâwali a gakârâpņâ sâi gâ gâsugim tâk namin gâbanbi. <sup>26</sup> Nâ perâkņak dâgobâ. Gâ zoren tapņâ yen mân giban. Kâsaganġât tosa mâkâm naņgâm gem gâban.

<sup>27</sup> Sâkurâpziņâ itâ dâzâņgowe, ‘Ap ambin, zet mân birâyanġâbobot.’ <sup>28</sup> Ka nâņâ ko itâ dâzâņgobâ. A nâiņâ ambân nâi ek âkņâlējaņgâbap, zo ko zâk zik ambin zo umņandâ birâņanġâbap. Zâk tosa mimbap.

<sup>29</sup> Zorat siņgâ nâiņâ bâliņan gâbanbâ sâi sum lâmuņ birâban. Hâlâlu ândim simân geibatkât laņ siņgâ toren sum lâmuņban. <sup>30</sup> Bikâ bongenņâ bâliņan gâbanbâ sâi kârâm mânâņgât pâmban. Sâk hâlâlu ândim sim kârâpkât siņgi opatkât laņ bikâ kârâm mânâņgât pâmban.

<sup>31</sup> Den sâņgiņâ itâ ziap, ‘Nâi zâk ambinņâ birâbam ekap pindâm molibap.’ <sup>32</sup> Ka nâņâ ko itâ dâzâņguan. A nâi ambin birâbap, zo ko zâk târotârozik mânâņgât tosa patâ mimbap. Ka ambân zo a nâi sot ândeip oi ko tosa zo apņanġât mân upap. Oi nâi zâk ambân birâbirâņ zo mimbap, zo ko zâk tosa patâ mimbap.

<sup>33</sup> Zen nâņge. Sâkurâpziņâ itâ dâzâņgowe, ‘Gâ Anutu mâteņan den nâi sarâ mân sâban. Kembu mâteņan den nâi sâmņâ lunandâ bonņâ upap.’ <sup>34</sup> Naņâ ko itâ dâzâņguan. Anutu mâteņan den sâsâņâ, zo itâgât birâm naņgâbi. Sumbem, zo Anutugât tâtat mâme uap. <sup>35</sup> Hânân kwap sâme, zo itâgât op birâbi. Hân, zo Anutugât kombâņņâ.

Oi Yerusalem kamânân kwap sâsânâ, zo itâgât op birâbi. Yerusalem kamân, zo Kambu patâgât kamân. <sup>36</sup> Oi kâukziñan kwap sâsân, zo birâbi. Zen kâukziñ sâmotñâ kâu nâi dukune sumun upap? Mo sumun nâi dukune kâu upap? Yatâ buñâ. <sup>37</sup> Zorat dinziñâ bonñan sâne bonñâ upap. Buñâ sâne buñâ upap. Den târokwap sâme, zo Satañgâren gâbâ gâmap.”

*Hâukâu mân upi.*

*(Lu 6:29-30)*

<sup>38</sup> “Den nâi itâ sâsânâ, zo nânge, ‘Nâiñâ siñgâ sum lâmuñi gângoot siñâ sum lâmuñban. Nâiñâ sâtkâ kwâki gângoot sâtnâ hâuñâ kom kwâkâban.’ <sup>39</sup> Nâñâ ko itâ dâzânguan. Zângonâ sâne sâkziñâ mân anğân kârâbi. Gât ko a nâiñâ pâlomgâ toren koi toren nâi pindâna kumbap. <sup>40</sup> Oi nâiñâ gâ sot kâsa op hâmbâgâ kwâkñan mei umñan yatik pindâban. <sup>41</sup> Oi a nâiñâ gâ irânâ mem pânkânogân âi pâmbangât sâi gânâ târokwap kârebân âi pam gâban. <sup>42</sup> Oi a nâiñâ kut nâi nâi nibangât sâi pindâban. Oi yen mem ândim gibat sâi nânğânğâban.”

*Kâsarâpziñ buku otziñgâbi.*

*(Lu 6:27-28, 32-36)*

<sup>43</sup> “Den nâi itâ sâsânâ, zo nânğâme, ‘Gâ bukugâ buku okñanğâban, ka kâsagâ kâsa miñanğâban.’ <sup>44</sup> Ka nânâ ko itâ dâzângobâ. Kâsarâpziñ buku otziñgâbi.

Oi a zângom molizingâme, zenğât op ninâu sâbi. <sup>45</sup> Zen zo yatâ op ândim sumbem Ibâziñanğât nan bârarâp bonñâ op ândibi. Zâkñâ yatik sâi maanandâ a orot mâmezîñ bâlîñâ sot âlipñâ aksik âsageziñgâmap. Oi yatik sâi mapñâ a orot mâmezîñ bâlîñâ sot âlipñâ aksik ziñgâmap. <sup>46</sup> Zen buku otziñgâme, zorik buku otziñgâbi, zo ko Anutuñâ sângânñâ wan ziñgâbap? Bâlîñ mâme a, zen yatâ op ândime, zo ka. <sup>47</sup> Zen torerâpziñâ zorik mânganziñgâbi, zorat sângânñâ wan ziñgâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme. <sup>48</sup> Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziñandâ târârak ândimâp, zo yatik op ândibi.”

## 6

*Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.*

<sup>1</sup> “Zen siñgi âlip lumñâ kut nâi nâi âlipñâ upme, zo ziñgitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuñâ sângânñâ mân ziñgâbap. <sup>2</sup> Zorat gâ a âlip otziñgâm a nâmbutñandâ gek nânğâbigât lâmun mân waatpan. A sarânâ, zen mâpâmâpâse namin sot kamân sombemân a ziñâ sâm âlip kwatziñgâbigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen sângânziñâ mârum mine âkip. <sup>3</sup> Bukugâ nâi kut nâi pindâbam tik pindâm bukugâ nâi mân

dukuban. <sup>4</sup> Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut nâi nâi tik ek nângâmñâ hâuñâ sângânñâ gibap.”

*Ninâugât den.*  
(Lu 11:2-4)

<sup>5</sup> “Zen ninâu sânam a sarânâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namin sot a minduminduyân ninâu sânam bâbâlañ upme, zo ko anâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Yatâ zingitne ko zorânjak sângânziñâ opmap. <sup>6</sup> Gâ ko ninâu sâbâ sâmirâgan zâi hângi doongumñâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut nâi nâi ek nângâmmapñâ bonñâ muyagem gibap.

<sup>7</sup> Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmñâ târokwap mân sâmirâgan âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâme. A zo ziñâ den doñbep sâmirâgan arindâ nângânñâgâbap sâme. <sup>8</sup> Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâne Ibâziñâ zâk kut nâi nâi um nângânñâgâziñan ziap, zo kek ek nângâmmap. <sup>9</sup> Oi zen itâ sâmirâgan sâbi,

‘Ibâniñâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlû zimbap. <sup>10</sup> Gâ gamñâ um dâp hân dâp kembu otningâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân neñgâren zimbapkat otningap. <sup>11</sup> Gâ sirâm ziren

nalem dâpniñan ningâban. <sup>12</sup> Nen a zeñgât tosa biren zo yatik tosaninâ birâban. <sup>13</sup> Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliñâ mariñangât bikñan gâbâ mâkânñingâban.’

<sup>14</sup> Zen a zeñgât tosa birânetâ Anutuñâ yatik tosaziñ birâbap. <sup>15</sup> Ka zen a zeñgât tosa mem ândinetâ Anutuñâ zeñgât tosa yatik mem ândibap.”

*Nalem birâm kendon ândiândigât den.*

<sup>16</sup> “Zen nalem birâm kendon ândim si sângânziñ kuk sen sen mân upi. A sarânâ, zen yatâ upme. A nâmbutñâ, zen nâlem birâm kendon ândiândiziñâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen zorat sângânñâ mârûm mine âkap. <sup>17</sup> Gânâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sângângâ too sañgonñâ ândiban. <sup>18</sup> Yatâ otna a ziñâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nângâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk zikñik nângâbap. Oi zâk tik ândim kut nâi nâi ek nângâmmapñâ sângânñâ gibap.”

*Sikumgât âkñâle mân ut-nat.*

(Lu 11:34-36; 12:33-34)

<sup>19</sup> “Zen hângât sikum kut nâi nâi doñbep mân mindubi. Hângât kut nâi nâi kabâtñâ niniñâ sot alâalâgin sot anâ kâmbu mime, zorat nângânñetâ mân zâibap.

20 Zen sumbemân kut nâi nâi mindum ândibi. Sumbemgât kut nâi nâi, zo kabâtņâ mân nininâ sot mân alâlâgiņ sot aņâ kâmbu mân orotņâ, zorat nângâne zâibap. 21 Kut nâi nâiziņ zemabân, zoren yatik umziņ pane zemap. 22 Siņgâ so sâkkangât âsakņâ. Siņgâ âlip tâi sâkkâ âsakņâ ek ândiban. 23 Ka siņgâ bâliņ oi ko sâkkâ nâtâtik upap. Zorat sa nângâne. Umgangât âsakņâ nâtâtiksâbap, zo ko opon nâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

24 A kânokņâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâkņâ nâi buku okņangâm nâigât âkon upap. Oi zâk nâi sot pâlâtâņ op nâi kândâtkubap. Zen yatik Anutugât nep sot kât sikum âkņâlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâziņgâm mem ândibi?"

*Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâban.*

*(Lu 12:22-32)*

25 "Zorat torenņâ nâi zi dâzâņgua nângâne. Zen ândiândiziņangât nângâm itâ mân sâbi, 'Wan wan mem nem ândinat?' Mo sâkziņangât nângâm itâ mân sâbi, 'Wan mo wan lap ândinat?' Kut nâi nâi zorat mân nângâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândiziņandâ bonņâ mo nalemnâ bonņâ? Sâkziņandâ bonņâ mo sâk pakeņâ bonņâ? 26 Zen nii ziņgitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalem mân mindune tâpmap. Oi

sumbem Ibâziņandâ nalem muyagem ziņgâmap. Oi dap dap? Zen nii zengât ombeziņan? Buņâ. 27 Oi zen nângânangâziņ kâtikņâ ziap oi ko sânetâ sâkziņ kâtigei narâkņâ pânkânok târokwap ândibi? 28 Yatâ orotņâ mân ziabân wangât sâk pakegât donbep nângâme? Zen pâliņpâliņ neule hibukņan zemap, zorat topņâ nângâbi. Zâk sâk pake mân tuomap. 29 Zorat sa nângâne. A kuta Salomo mârumņan ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemņangip. Ka Salomo zâk sâkņâ neulenootņâ neule âlipņâ yatâ zo mân mem ândeip. 30 Oi hibuk bâloņâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutuņâ sâi neule âlipņâ zo muyagemap. Oi zen dap nâņge? Anutuņâ sâk pake âlip mân muyagem ziņgâbap? Zen nângâm pâlâtâziņ lotņâ. 31 Zorat zen nâņgâ kwâkâ op itâ mân sâbi, 'Nen wan wan nem ândinat. Nen wan wan mem lap ândinat?' 32 Um kâtik a, zen um nângânangâziņ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziņandâ wan wangât kwakse, zo nângâm nanğâmap. 33 Zen sumbem Ibâziņangât um topņan ândiândiņ sot zâkkât mâtâp târârak ândiândiņ, um nângânangâziņ zoren pane zimbap. Zo yatâ utne sâkkât kut nâi nâi ziņgâbap. 34 Zen mukangât nâņgâ kwâkâ mân upi. Nâņgâ kwâkâ zo mukangât siņgi. Sirâm

ñâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat sinji upap.”

## 7

*Den hâuñâ mân sâm sinjan giban.*

*(Lu 6:37-38, 41-42)*

1 “Zen a hâuñâ den mân sâm sinjan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinjan giban. 2 Zen a hâuñâ den sâm kwâkâzingâbi, zorat dâp yatigâk Anutuñâ zen sâm kwâkâzingâbap. Zen a kut ñâi ñâi otzingâbi, zorat dâp yatik Anutuñâ mâburem zingâbap. 3 Gâ wangât bukugangât sinjan gwapgwap zo ekñâ gikâ sinjan nak sâmbañâ zo mân ek nângat? 4 Nak sâmbañâ gikâ sinjan zeî dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap? ‘Gâ nângâna sinjan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.’ 5 Sarâ a gâ. Kândom gikâ sinjan nak sâmbañâ zo mem pamñâ gwapgwap bukugangât sinjan zeî mem pâna dâp upap.

6 Gâ a nâmbutñâ Anutu kândâtkume, zen sinji âlipkât kut ñâi ñâi âlipñâ, zo mân zingâban. Zen wâu bâu yatâ opñâ kut ñâi ñâi âlipñâ zo birâm âburem gibegât.”

*Ninâu sâm ândim kut ñâi zo mimbi.*

*(Lu 11:9-13)*

7 “Ninâu sâm ândim kut ñâi zo mimbi. Kârum ândim bonñâ muyagibi. Hângiyân kom ândine mirâ mârîñandâ mem pâmbap. 8 Ñâi zâk ninâu sâm ândim kut ñâi

memap. Ñâi zâk kârumapñâ bonñâ muyagemap. Ñâi zâk mâtâbân kom ândei mariñandâ mâtâp mem pâmbap. 9 Zengâren gâbâ ñâiñâ nanñâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap? 10 Mo zengâren gâbâ ñâiñâ nanñâ inangât sâi guk mo mulum pindâbap? 11 Buñâ. Zen a bâliñandâ murarâpziñâ kut ñâi ñâi âlipñâ yatâ otzingâme. Oi Ibâziñ sumbemân walâwalâñandâ kut ñâi ñâi âlipñâ zingâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut ñâi ñâi âlipñâ walâm zingâbap.

12 Zen a ziñâ kut ñâi ñâi otzingâbigât otzingâmap, zorat dâp otzingâbi. Zorâñâ Mosegât gurumin den sot Propete zengât den zo mind-uap.”

*Mâtâpkât den.*

*(Lu 13:24)*

13 “Zen mâtâp pâlatânjan sumbemân bagibi. Tâmbetagoagor hângi, zo patâ uap. Oi zorat mâtâpñâ zo ñilip patâ. Zoren a ambân donbepñâ bagim âime. 14 Ândiândi kamângât mâtâp, zo pâlatân. Zoren a ambân bituktânâ âime.”

*Propete sarâñâ, zengât den.*

*(Lu 6:43-46; 13:25-27)*

15 “Propete sarâñâ, zen holi tobatziñâ râma yatâ ka umziñâ wâu kâtikñâ kâwaliziñoot. Zo nângâm galem ândibi. Zen zengât orot mâmezîñangât sen kwapñâ topziñâ nângâbi. 16 Bolep sângerân bonñâ oi

nime? Mo zâlâliyân sam bonjâ oi nime? <sup>17</sup> Zo bujâ. Nak âlipņan bonjâ âlipņâ âsagemap, ka nak bâliņan bonjâ âlipņâ mân âsagemap. <sup>18</sup> Nak âlipņan bonjâ bâliņâ mân muyagemap. Nak bâliņan bonjâ âlipņâ mân âsagemap. <sup>19</sup> Zorat nak nâi zâk bonjâ âlipņâ mân oi kârâm kârâbân umbi. <sup>20</sup> Nâ zorat op san. A zengât orot mâmezij ekņâ topzij nângâbi.

<sup>21</sup> Kembuniņâ, Kembuniņâ nonsâme, ka zengâren gâbâ nâmbutņandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziiņik sumbemân bagibi. <sup>22</sup> Narâk zoren a donjep patâņâ ziņâ itâ sâmb dâtnobi, 'Kembunâ, Kembunâ, gâgât kutkâ sâmb a ambân siņgi âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâmb wâke molizijgâwen. Gâgât kutkâ sâmb nep patâ tuuwen.' <sup>23</sup> Yatâ sâne nâ itâ sâmb dâzângobat, 'Nâ zengât kutzijâ mân nâņgan. Bâliņ mâme a, zen birânim âinek.' "

*Nângânângâ a sot a kwakmak.*

*(Lu 6:47-49)*

<sup>24</sup> "A nâiņâ dinnâ zi nângâm lubap, zâk a nângânângâņoot upap. Zâk a nâiņâ bâkņan mirâņâ kâtikņâ tuugip yatâ. <sup>25</sup> Mirâņâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom osei mirâ zo kâtigem kirip. Lâm kêrep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip. <sup>26</sup> Oi a nâi dinnâ zi nângâm

birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak nâiņâ mirâņâ too sâtņan tuugip. <sup>27</sup> Mirâņâ tuugi tâi map patâ too uuruņoot takâm koi giligâlaksâm nanjip."

<sup>28</sup> Yesuņâ den zo sâmb nanji a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nângâne imbanjâ oip. <sup>29</sup> Oi itâ sâwe, "Zâk Kembangât gurumin den zorat galem a, zen walâziņgâm sap." Yesu zâk imbanjâņootņâ den siņgi âlip dâzângoi, zorat yatâ sâwe.

## 8

*Yesuņâ sâk bâlâ a nâi kubikņanņip.*

*(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)*

<sup>1</sup> Yesuņâ bâkņan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe. <sup>2</sup> Oi a nâi, sâk bâlâ a, zorâņ um topņan âim gei pindiņsâm itâ sâmb dukuip, "Kembu, gâ imbanjâgâ ziap, zorat kubiknibâ sâmb âlip kubikniban." <sup>3</sup> Yatâ sâi Yesuņâ bikņandâ weemņâ sâip, "Nângâgigangât sâkkâ âlip oik." Sâi zorenâk useņâ sogei sâkņâ âlip oip. <sup>4</sup> Yesu zâk yatâ okņanņâm sâip, "Gâ zirat siņgi a ambân mân dâzângoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Mosenjâ den sâip, zo lum nii mo zuu nâi Kembangât siņgi sâmb pâmban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nângabigât yatâ otnan."



*Yesuñâ kore a ñâi kubikñangip.*

*(Lu 7:1-10)*

<sup>5</sup> Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a ñâiñâ zâkkâren gam itâ sâip, <sup>6</sup> “Kembu, kore anâ sâknam yâmbât okñangi kiñ bik bâliñ oi mirin zem taap.” <sup>7</sup> Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ gam kubikñangâbat.” <sup>8</sup> Yatâ dukui kâwali anjâ den itâ mâburem dukuip, “Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapñâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap. <sup>9</sup> Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziñ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ ñâi âinan sa âibap. Nâi gânan sa gâbap. Kore anâ ñâi nep zo tuu sa tuubap.” <sup>10</sup> Yatâ sâi Yesuñâ den zo ñângi imbanjâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzângom sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Isirae a zengâren nângâm pâlâtânziñâ itâ mân ekman. <sup>11</sup> Zorat itâ dâzângobâ. Hân toren toren gâbâ a donbep mindum Anutugât um topñan Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalem nimbi. <sup>12</sup> Oi Isirae a nâmbutñâ mârum sumbengât sinji sâm zingâziñgânjâ, zen ko âknan ñâtâtigân âimñâ umbâlâ opñâ isem ândibi.” <sup>13</sup> Yesuñâ yatâ sâmñâ kâwali a patâ itâ sâm dukuip, “Gâ âi. Nângâm pâlâtânngangât bonñâ muyagegibap.” Yatâ

sâi zorenâk kore a âlip oip.

*A ambân nâmbutñâ mâsekziñoot kubikziñgip.*

*(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)*

<sup>14</sup> Yesuñâ Peterogât mirin zâim Petero sibunñâ mâsek kârâpñoot op zeï egip. <sup>15</sup> Ekñâ bikñan weegi mâsekñâ buñ oip. Oi ambân zo zaatñâ nalem om Yesu pindip. <sup>16</sup> Oi mirâ ñâtiksâisâi a ambân wâkeziñoot donbep diizingâm gawe. Diizingâm gane Yesuñâ den sâm wâkeziñâ molizingip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot zo kubikziñgip. <sup>17</sup> Yatâ oi Propete Yesaianjâ den itâ kulemgoip, zo bonñâ oip, “Zâk lotñâniñ betniñan mem mâsekniñ âkoip.”

*Yesu molinatkât den.*

*(Lu 9:57-60)*

<sup>18</sup> A ambân donbepñâ Yesugâren gam haamgum kine Yesuñâ zingitñâ arâpñâ saru nâmbutken âbigât dâzângoip. <sup>19</sup> Ânam utne Kembugât gurumin den zorat galem a ñâiñâ Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” <sup>20</sup> Sâi ko Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângootziñan ândime. A bonñâ, nâ ko isen korem zo buñâ ândiman.” <sup>21</sup> Yesugât arâpñâ, zengâren gâbâ ñâiñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nângânina âi ibânâ hangum gâbat.” <sup>22</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ

birâm molinina mumunja ziiŋjak hanagonek.”

*Pibânja Yesu sâtñâ lugip.*

*(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)*

<sup>23</sup> Yatâ sâm wangâyân zari arâp zâine âiwe. <sup>24</sup> Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi sarunja wangâ umñan giarip. Yesu zâk uman zem tâip. <sup>25</sup> Zem tâi arâpñâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betniñan me. Saruyân geinamen.” <sup>26</sup> Sâne itâ sâm dâzânngoip, “Nângâm pâlâtânziñ lotñâ, zen wangât umziñ keñgât uap?” Yatâ sâm oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hirinsâm ziwet. <sup>27</sup> Arâpñâ zen zo ekñâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Sâi pibâ sot saru sot kut ñâi ñâi, zen sâtñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

*Yesunja a zagât wâkezikñâ moliziki âiwet.*

*(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)*

<sup>28</sup> Oi saru nâmbutken âim Gadara a zeñgât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkezikñoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumunja zeñgât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât keñgât op gootzikñan mân âimarâwe. <sup>29</sup> Zet den yu kambañ sâm itâ sâwet, “Yesu Anutugât nanñâ, wan ot-ningâbam neñgâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ niñgâbam gaat?” <sup>30</sup> Oi kârebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe. <sup>31</sup> Zorat wâke ziñâ Yesu itâ dukuwe, “Moliniñgâbâ sâm

sânngonnângona bâu umziñan geinâ.” <sup>32</sup> Sâne ko itâ sâm dâzânngoip, “Ba âinek.” Yatâ sâi a umzikñan gâbâ gam bâu umziñan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkñan gâbâ tembatñan koñkoñ geim denñân gei mom nanñgawe.

<sup>33</sup> Oi bâu galem a, ziñâ kamânân zâim bâu zeñgât siñgi sot a zagât zekât den siñgi, zo dâzânngom nanñgawe. <sup>34</sup> Den siñgi zo dâzânngone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâbâ geiwe. Gei ekñâ Yesunja birâziñgâm âibapkat dukuwe.

## 9

*Yesunja a ñâi kubigip.*

*(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)*

<sup>1</sup> Yatâ utne Yesu zâk wangâyân zâim zikñâ kamânân âbureip. <sup>2</sup> Gâi a kiñ bik mumunja ñâi helâñ aam pam mem gawe. Oi Yesunja nângâm pâlâtânziñangât topñâ ekñâ a zo itâ sâm dukui, “Nannâ, mân keñgât ot. Tosagâ mârûm biran.” <sup>3</sup> Yatâ sâi Kembangât gurumin dengât galem a nâmbutñâ, zen den zo nângâm umziñan itâ nângawe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.” <sup>4</sup> Yatâ nângâne Yesunja umziñan ekñâ itâ sâm dâzânngoip, “Wangât umziñan nângânângâ bâliñâ nângânige? <sup>5</sup> Zen dap nânge? Nep ikâ zorâñ bâbâlâñ? Tosa birâbirâñ mo sâk kubikkubik? <sup>6</sup> A bonñâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât

imbanâ zemnigap. Zorat topnâ ikpigât yatâ sâm dukuan.” Yatâ sâmñâ a kin bik bâliñ itâ sâm dukui, “Gâ zaat isen koremgâ mem kamângan âi.”<sup>7-8</sup> Sâi a zo zaatñâ kamânñan arip. Oi a ambân kâmut patâ, zen ekñâ kâwaliziñ buñ oi Anutuñâ imbanâ zo a bikñan pâipkât mâpâsem sâm âlip kwâkñangâwe.

*Yesu zâk bâliñ mâme a zengâren arip.*

*(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)*

<sup>9</sup> Yesu zâk zobâ âim kât mimiñ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiñ namânan ta neknâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlâtâñ op molini.” Yatâ sâm dâtnogi zaatñâ moliwan.<sup>10</sup> Oi nâ Yesu mirânan nalem nimbapkât diim zaria kât mimiñ a sot bâliñ mâme a donbep gamñâ Yesu sot arâpñâ nen sot nalem ârândân niwen.<sup>11</sup> Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutñâ, zen niñgitñâ Yesugât arâpñâ mâsikâniñgâwe, “Patâziñâ zâk wangât kât mimiñ a sot bâliñ mâme a, zen sot tap nalem niap?”<sup>12</sup> Sâne Yesuñâ den zo nângâmñâ dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziñ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziñoot, zengârenâk nep tuumap.<sup>13</sup> Zen ko Anutugât den ziap, zorat topnâ nângâbi. Den zo itâ, ‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk

op a buku otziñgâbigât otnimap.’

A ziinangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât buñâ. Nâ bâliñ mâme a diiziñga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

*Nalem birâm kendon ândiândiñangât sâwe.*

*(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)*

<sup>14</sup> Narâk zoren Yohanegât arâpñâ, zen Yesugâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutñan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?”<sup>15</sup> Yatâ sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpñoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziñan mine, nârâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

<sup>16</sup> Nen hâmbâ sângiñan, zo hâmbâ uñakñâ mân pam gârimen. Hâmbâ uñakñandâ sângiñâ diigi oloñbapkât yatâ mân upmen.

<sup>17</sup> Zen waiñ too uñakñâ hâkop sângiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too uñakñandâ hâkop sângiñâ kunziri hâkop sot waiñ ârândân buñ upabot. Waiñ too uñakñandâ hâkop uñakñan gune giari âlip opmabot.”

*Yesuñâ Yairo bâratñâ mu-muñan gâbâ mângaip.*

*(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)*

<sup>18</sup> Yesuñâ yatâ sâm dâzângom kiri mâpâmâpâse

namâ galem a nâi gam um topņan pindinsâm dukuiþ, “Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkņan weenandâ âlip op zaatpap.”<sup>19</sup> Yatâ dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâņņâ zâk sot Yairo molim âiwen.

<sup>20</sup> Mâtâbân arindâ ambân nâi gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorâņ kândâtņan gamņâ Yesugât hâmbâ murukņan weegip.<sup>21</sup> Ambân zo umņandâ itâ nâņgip, “Hâmbâņik weemņâ âlipnâ upat.”<sup>22</sup> Yesuņâ puriksâm ambân zo ekņâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân keņgât ot. Nâņgâm pâlâtâņ kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesuņâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

<sup>23</sup> Oi Yesu zâk âimņâ galem agât mirin zâimņâ girâp kwamit nâņgip. A ambân doņbep patâ, zen girâp isem tarâwe.<sup>24</sup> Yesuņâ nâņgâm itâ sâm dâzâņgoip, “Zen zaat geim naņgânek. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâm dâzâņgoi girâņņangâwe.<sup>25</sup> Sâi a ambân kâmut patâ zo geim naņgâne kâmarâņâ zeibân âim bikņan gâsui mumuņan gâbâ zaarip.<sup>26</sup> Oi zorat den sinġi hân zoren denân denân âragum naņgâwe.

*A sinzik bâpsâsâņ sot a wâkeņoot kubikziņgip.*

<sup>27</sup> Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsâņ zagât, zet molimņâ den

kâtik sâm den sâwet, “Gâ Dawidigât kiunņâ, nekât umgâ bâliņ oik.”<sup>28</sup> Oi âimņâ mirin zari a zagât zet zâkkâren zaritâ mâsikâzikâm sâip, “Sinzikņâ kubikpatkât imbanâ zemnigap, zo nâņgabot?” Oi zet sâwet, “Oņ, Kembu, net nâņgâgiget.”<sup>29</sup> Yatâ sâitâ sinzikņan weemņâ sâip, “Nâņgâm pâlâtâņzikņangât bonņâ muyagezikik.”<sup>30</sup> Sâi zorenâk sinzikņâ ânâņgârip. Oi Yesuņâ mân sâbabotkât den kâtikņâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet zirat sinġi a ambân mân dâzâņgobabot.”<sup>31</sup> Oi a zagât, zet den zo nâņgâmņâ âim laņ dâzâņgom naņġitâ sinġi zo hân dâp laņ kârâm arip.<sup>32</sup> Oi zet aritâ zorenâk a nâi wâkeņoot Yesugâren diim gawe. Zâk wâkeņâ okņanġi kopa oip.<sup>33</sup> Yesuņâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbanâ oi sâwe, “Isirae neņgâren mârurum kut nâi itâ zo mân âsagei igâwen.”<sup>34</sup> Parisaio a ziņâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zeņgât patâziņandâ imbanâ pindâm mam okņanġi wâke moliziņgâmap.”

*Nep a kâruziņgâm sâip.*

<sup>35</sup> Oi Yesu zâk yatâ opņâ kamân patâ sot mâik aksik ândim naņgip. Oi mâpâmâpâse namâ dâp zâim Kembu um topņan ândiândiņangât den dâzâņgom a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņgâm ândeiþ.<sup>36</sup> Yesuņâ a ambân

kâmut patâ zo zingitnâ umnâ nânġip. Zâknâ zingiri râma galem anâ buñâ yatâ gulip-malip ândine zingirip. <sup>37</sup> Oi zorat arâpnâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâtnânġoip, “Kâlamân bonnâ donbep ziap, ka nep a ko bituktâ. <sup>38</sup> Zorat nep mariñâ zâkkâren ninâu sâne nep a muyagem sângonzânġoi nebân bagim kâlamân bonnâ mem ândibi.”

## 10

*Yesu arâpnâ kutziñâ.*

*(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)*

<sup>1</sup> Yesuñâ arâpnâ kiin zagât nânġonsâi gâindâ wâke molizingânatkât sot sisi mâsek kubikzingânatkât imbanâ niġip. <sup>2</sup> Aposolo kiin zagât, neġgât kutniñâ itâ. Kândom Simoñ kutnâ nâi Petero, munñâ Andrea, Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot munñâ Yohane. <sup>3</sup> Pilipo sot Batolomaio, Toma sot kât mimiñ a nâ, kutnâ Mataio, Yakobo Alipaioġât nannâ sot Tadaio. <sup>4</sup> Simoñ Zelote sot Yuda, Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzânġoi gâsuwe.

*Yesuñâ arâpnâ nep diñ sâm zingip.*

*(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)*

<sup>5</sup> Yesuñâ arâp kiin zagât, nen sângonnânġom sâip, “Zen hân nâin mân âibi. Samaria zeġgât kamânân mân zâibi. <sup>6</sup> Isirae a kâmurân gâbâ râma yatâ gulipmalip ândiândiñ, zo zeġgârenâk âibi. <sup>7</sup> Âim

siñgi âlip itâ sâm dâzânġom ândibi, ‘Anutugât um topnjan ândinatkât narâk mâte uap.’ <sup>8</sup> Sisi mâsek kubikzingâbi. Mumuñâ mânġizingâbi. Sâk bâlâ kubikzingâne âlip upi. Wâkeziñoot molizingâbi. Oi Anutuñâ kut nâi nâi sângân buñ zingip, yatigâk zeġgoot a otzingâbi.

<sup>9</sup> Kât patâ mo mâik mân mem âibi. <sup>10</sup> Mâtâpkât irâ mân mem âibi. Hâmbâ zâgât mân mem âibi. Kipâke buñ, sot tân mân mem âibi. Bet bâsañâk âibi. Nep a zen nalem mot sângân buñâ zingâne dâp upap.

<sup>11</sup> Kamân patâ mo mâigân takâm mirin tâtat mâme upi, zorat topziñâ sâm mâsikâzingâbi. A nâigât ek nânġâne âlip oi zâkkât mirin zâim tâtat mâme op tap ko kamân zo birâm âibi. <sup>12</sup> Mirâziñan zâim itâ sâm dâzânġobi. ‘Um lumbenâ zeġgâren zimbap.’ <sup>13</sup> Oi mirâ mariñandâ ândei dâp oi dinziñâ zâkkâren bonnâ upap. Ka mirâ mariñandâ ândei mân dâp oi lumbenâ dinziñanġât bonnâ âburem ziñan gâbap. <sup>14</sup> Oi mirâ kamân nâin birâzingâm dinziñanġât âkonziñgi kinziñan gwap-gwap lânne gei birâzingâm âibi. <sup>15</sup> Nâ perâkñak dâzânġobâ. Den kubikkubik narâkñan Anutuñâ Sodom sot Gomora kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otzingâbap. Ka kamân zorat a, zo ko hâuñâ mem zâi kwap otzingâbap.”

*Kâmbamgât den.*

16 “Nângânek. Râma wâu hulin zengât oserân mân sângonzângozângonj, zo nânâ ko zen sângonzânguan. Zorat zen a sarâ buñâ, nângânângâziñoot târârak ândibi. 17 Zen a ziñ tâmbetzângobegât gasâziñ kârâm ândibi. A zen den sâsânj namin diizingâm âibi. Mâpâmâpâse namâziñan zâmbamñâ lapitzingâbi. 18 Oi zorigâk buñâ. Zen nâgât a ândie, zorat opñâ a kutâ zengâren diizingâm âine den nep tuubi. Oi zen zengât mâteziñan kinñâ a kutâ sot hân nâin gokñâ nâgât topnâ sapsun zingâbi. 19 Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâna sâm mân nângâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumñâ zingâbap. 20 Yatâ otziñgi den sâne zo zengât den mân upap. Ibâziñangât Kaapum umziñan pâmbap, zâkkât den upap.

21 Narâk zoren âtânâ nâinñâ munñâ sâi kumbi. Oi ibâ nâinñâ sâi nanñâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otziñgâm sâne zângobi. 22 Kutsinginanğât op a doñbepñâ zengât um kâlak nângâziñgâbi. Oi nâi zâk den siñgi âlip mem kâtigem kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap. 23 Zen kamân nâin ândinetâ zângom molizingânetâ kâmân nâin âibi. Nâ perâkñak dâzângobâ. Isirae kamân dap tap ariap, zo âine mân âki a bonñâ nâ takâbat.”

*Yesu okñangâwe, zo yatik otniñgâbi.*

*(Lu 12:2-9)*

24 “Ekap namin katepñâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore anjâ a patânâ mân walâmap. 25 Ekap namin katepñâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Kore ânâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Bâliñ mâme a, ziñ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliñ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap otziñgâbi. 26 Zorat sa nângânek. A zo zengât op mân kengât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemñâ mân zim-bap. Kut nâi nâi kwârakukunj, zo zemñâ mân zim-bap. Zo aksik mâbâlakñem nanğâbi. 27 Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziñan sapsubi. Den halop dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi. 28 Sâkziñjik zângobi, zengât mân kengât upi. Zen um dâpziñ mân tâmbetkubi. Nâigât kengât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândân sim kârâbân gâbanbapkat imbanñâ zemñangap, Anutu, zâkkât kengât op ândibi.

29 Nii sâmbâlâlê, zâk sângânñâ patâ buñâ. Kât kuriñâ mâik kânok pam zagât mimban. Oi Ibâziñandâ mân nângi ko dap op sâmbâlâlê nâi gei kumbap? 30-31 Anutu zâk a zengât kâukziñ sâmotñâ zorat tenğânâ nângâm nanğamap. Zorat zen kengâtziñ buñ ândibi. Zen sâmbâlâlê yatâ

buñâ. Zen a. Anutu zâk zengât umñâ patâ kinmap.”

*Anâ sinji âlipkât hâuñâ minat.*

(Lu 12:51-53; 14:26-27)

<sup>32</sup> “Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan sâmbâlip kwatnibap, zâk yatigâk nânâ sumbem Ibânangât mâteñan sâmbâlip kwâkñangâbat. <sup>33</sup> Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan kwâimbânigi zâk nânâ yatigâk sumbem Ibânangât mâteñan kwâimbânangâbat.

<sup>34</sup> Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbe muyag-ibapkât geip.’ Nâ lumbeñâ buñâ, kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpzingobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. <sup>35</sup> Zorat nanñâ sot ibânâ, zet kâsâpagobabot. Bâratñâ sot mamñâ, zet kâsâpagobabot. Iranñâ sot sibunñâ, zet kâsâpagobabot. <sup>36</sup> A nâi zâkkât kiñ topñan gâbâ kâsa okñangâbi. <sup>37</sup> Oi nâi zâk umñâ ibâ mamzik zet sot pâlâtñ op nâ sot bituk pâlâtñ upap, zâk zo nâgât sinji mân op ândibap. Nâi zâk umñâ murarâp zen sot pâlâtñ op nâ sot bituk pâlâtñ upap, zâk yatik nâgât sinji mân ândibap. <sup>38</sup> Oi nâi zâk zikñâ poru nakñâ mân lum nâgât mâtâp lânjbap, zâk zo yatik nâgât sinji mân upap. <sup>39</sup> Nâi zâk ândiândiñâ angân kâri gulipkuñangâbat. Oi nâi zâk nâgât opñâ hânân

ândiândiñâ birâm ândiândiñ âlipñâ muyagibap.”

*Yesugât opñâ buku otziñgâbi.*

(Mk 9:41)

<sup>40</sup> “A nâiñâ zen galem otziñgâbap, zâk zo yatik kore otnibapñâ sângonnogip yatik okñangâbap. <sup>41</sup> Nâi zâk Propete a nâi on galem okñangâbap, zâk Propetegât dâp yatik sângân mim-bap. Nâi zâk a târârakñâ galem okñangâbap, zâk a târârakñangât dâp sângân mim-bap. <sup>42</sup> Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâiñâ a giginâ zengâren gâbâ nâgât sinji ândiap, zo too paten aam pindâbap, zo ko sângânñâ buñ mân zimbap.”

## 11

*Yohane arâpñâ zen Yesugâren âiwe.*

(Lu 7:18-35)

<sup>1</sup> Yesunâ arâpñâ kiin zagât den dâtnângom nangâm kamân nâin sinji âlip dâzângobam arip.

<sup>2</sup> Yohane tâk namin tap Kristonâ nep tuugip, zorat sinji nângâm arâp den mâsikâbigât sângonzângoi Yesugâren âiwe. <sup>3</sup> Yesugâren âimñâ itâ sâmbâsikâwe, “Mârumñan Propete a, ziñâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?” <sup>4</sup> Sâne Yesunâ itâ sâmbâdâzângoip, “Zen âburem âimñâ kut nâi nâi ek nânge, zorat sinji Yohane dukubi. <sup>5</sup> Sen nâtâtikñâ

sinziņ ânânġâtsap. Kinziņ bâlîņâ mâtâp lîņ âim ge. Sâk bâlâ a sâkziņ âlip uap. Kindapziņ bâpsâsân, zo den nânġe. Mumuņandâ zaatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan gâbâ den sinġi âlip nânġe. <sup>6</sup> Nâi zâk nânġât nânġi mân âkon upap, zâkkât nânġa sâtâreņoot uap.”

<sup>7</sup> Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesuņâ a ambân zâk sot ândiwe Yohanegât topņâ itâ sâm dâzânġoip, “Zen mirâ kamân âtânġan, a mân ândiândiņan wan iknam âiwe? Gerâ nâi pibânġa koi âim gam kiri iknam âiwe? <sup>8</sup> Mo a nâi hâmbâ neuleņoot iknam âiwe? Zen nânġe. A hâmbâziņ neuleņoot, zen a kutâ zengât mirin tapme. <sup>9</sup> Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzânġua nânġâneġ. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutņâ zengât dâp buņâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutņâ zo walâziņġap. <sup>10</sup> A zorat den kulem nâi itâ ziap,

‘Nânġâ. Nânġât kore a nâi sângongua kândom ot-gibap. Zâkņâ mâtâpkâ kârâm kubik-pap.’

<sup>11</sup> Nâ perâkņak dâzânġobâ. Ambân zengâren gâbâ âsagiwe, nâmbutņâ zengâren gâbâ nâiņâ Yohane mân wâlap. Ka a gigiņâ nâiņâ Anutu um topņan ândibapņâ, zâk walâbap. <sup>12</sup> Yohane too saņġon nep topkwâip, narâk zoren gâbâ a ambân doņbep, zen sumbemġât

sinġi upigât kâtigiwe. Oi a kâwaliziņootņâ sumbem kamân zo baginam kâtigie. <sup>13</sup> Propete a sot Mose, zen zorat den kânġan sâm kulemgum gane Yohanegâren âkip. <sup>14</sup> Den zi umziņâ gâsui nânġânâ sâm, nânġâneġ. Elia gâbapġât sâwe, zorat bonņâ Yohane gâip. <sup>15</sup> Nâi zâk kindapņootņâ den zi nânġâbap.

<sup>16</sup> A kâmut zi, waniņ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep ziņâ ek birâ, nânġâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombemân tap bukurâpziņ itâ sâm dâzânġome, <sup>17</sup> ‘Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?’ <sup>18</sup> Yohane zâk nepņâ topkwap too kâtik sot nalem birâm ândei ekņâ sâwe, ‘Zâk wâkeņoot ândiap.’ <sup>19</sup> A bonņâ nânġâ gamņâ nalem sot too nia nekņâ itâ sâme, ‘Iknek. A zi kât mimiņ a sot bâlîņ mâme a, zengât buku. Waiņ sot nalem nem mân birâmap.’ Ka sa nânġâneġ. Anutugât nânġânânġâ bon asâġem topņâ mem kâkņan kwâpmap.”

*Yesuņâ Galilaia a zengât girem sâip.*

*(Lu 10:13-15)*

<sup>20</sup> Narâk zoren Yesuņâ kamân nâmbutken nep tuugi ekņâ umziņ mân melânâwegât den topkwap sâm topziņ itâ sâm muyageip, <sup>21</sup> “Yei, Koraziņ mâirâp, Yei,



Besaida mâirâp, zengâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro sot Sidonj kamânân muyagei sâi zen mâruman isem umbâlâ opnâ umziņ melânbe. <sup>22</sup> Zorat dâzângua nângânek. Tiro Sidonj kamân mâirâp, zen den kubikkubik narâkņan hâuņâ diim gei otziņgâbap. Zen ko hâuņâ mem zâi pam otziņgâbap.

<sup>23</sup> Kapenaum mâirâp, zen dap upi? Sumbemân zâibi? Buņâ. Zen sim kârâbân kâbakņeziņgâbap. Zengâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom sot Gomora kamânân muyagei sâi kamân zo mân buņ op narâk ziren tok tâpap. <sup>24</sup> Zorat dâzângua nângânek. Den kubikkubik narâkņan Sodom kamân mâirâp, zen hâuņâ mem gei kwap otziņgâbap. Zen ko hâuņâ mem zâi kwap otziņgâbap.”

*Yesuņâ Ibânâ sâi bâbâlanj kwâkņangip.*

*(Lu 10:21-22)*

<sup>25</sup> Narâk zoren Yesuņâ Kembugâren den itâ sâip, “Ibâ, hân sot sumbem mariņâ, gâ âlip opmat. A ziinâ nângânângâziņangât nângâne zâizâiņ opmap, zo diņgâ tik kwatziņgâmat. Ka a umziņan giginâ upme, zen ko diņgâ sâi muyageziņgâmat. Oi nâ zorat sâi âlip kwatgigan. <sup>26</sup> Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nângâna âlip oip.” <sup>27</sup> Ninâu yatâ sâiņâ arâpņâ nen itâ sâi dâtnângoip, “Ibânâ, zâk

kut nâi nâi nâgât siņgi sâi bitnan pam nanjip. Umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Ibânâ zâk zikņik nângap. Oi Ibânangât umņan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Nâ ninik nângan. Oi nâņâ a nâmbutņâ Ibânangât topņâ sâi muyageziņga âlip nângâm kwâkâbi.”

*Yesuņâ diiniņgâbap.*

<sup>28</sup> “Kut nâi nâi yâmbâtņâ tuum kâbâ yâmbât sot sâknam nângâm ândime, zen aksik nâgâren gane gâsuziņga um sâkziņâ sânduksâbap. <sup>29</sup> Nâ unandâ mulun op giginâ op ândimangât nâgâren gane nep ârândâņ tuum ândinat. Oi um dâpziņandâ lumbenâ muyagem ândibap. <sup>30</sup> Nâ sot kin nep tuutuun, zo bâbâlanj. Nâgât nep, zo bâbâlanj.”

## 12

*Yuda zengât kendongât den.*

*(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)*

<sup>1</sup> Narâk zoren Yesuņâ kândom otņiņgi kendonân kâlamân obândiwen. Âimņâ arâp nen tepniņangât opņâ segoņ keet namuņ niwen. <sup>2</sup> Yatâ oindâ Parisaio a, ziņ zo ekņâ Yesu dukum sâwe, “Ek. Arâpkâ ziņ kut zo ue, zo kendonân mân orotņâ.” <sup>3</sup> Sânetâ itâ sâi dâzângoip, “Dawidi sot arâpņâ, zen tepkât opņâ urâwe, zo sâlâpkum nângâme mo buņâ? <sup>4</sup> Zâk Kembu Anutugât namâ

zo zâim nalem hâlâlu sâsânâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk sot arâpnâ niwe. Zo mân orotnâ. Namâ galem ziinjik nimbigât sâsân. <sup>5</sup> Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nângâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zengât kendonân tirik namin âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosanâ mân opmap. <sup>6</sup> Zen Kembangât namâ zo hâlâlu sâme, Ka nânâ ko dâzângua nângânek. Nâ mâteziņan kinzan, nâ walâwalâņ. Namâ zo giginâ. <sup>7</sup> Anutugât den kulem nâi itâ ziap,

‘Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziņgâbigât onnigap.’

Zen den zirat topnâ nângâm sâi a tosaziņ buņâ den laņ nâi mân dâzângobe. <sup>8</sup> A bonņâ, nâ kendongât mariņâ op ândian.”

*Yesuņâ kendonân a nâi kubigip.*

*(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)*

<sup>9</sup> Yatâ sâmnâ zobâ âim mâpâmâpâse namin zarip. <sup>10</sup> Zoren a nâi tâip. Zâk biknâ humutņik. Oi a ziņâ Yesu mâsikâm sâwe, “A kendonân kubikziņgâziņgâņ, zo orotnâ mo mân orot?” <sup>11</sup> Sâne Yesuņâ lâuziņan mem itâ sâm mâsikâziņgip, “Zengâren gâbâ a nâiņâ râmaņâ kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap. <sup>12</sup> Râma zâk yennâ. A zen ko bonņâ, zorat kendonân âlip orotnâ.” <sup>13</sup> Yatâ sâmnâ a zo

itâ sâm dukui, “Bikâ tâņtân pa.” Sâi biknâ tâņtân pâi âlip op toren yatâ oip. <sup>14</sup> Yatâ oi Parisaio a, zen zo eknâ âimnâ zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

*Yesugât den sâsân, zo bonņâ oip.*

<sup>15</sup> Yesuņâ den zo nângâm kamân zo birâm nâin arip. A donņep patânâ molinetâ kubikziņgâm nanņip. <sup>16</sup> Zen zâkkât topnâ zo a ambân mân dâzângobigât den sâm kâtigeip. <sup>17</sup> Yatâ oi Propete Yesaianâ mârumņan Anutugât den kulengoip, zo bonņâ oip. Den zo itâ,

<sup>18</sup> “Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlâpkuan. Zâk nannâ âlipnâ. Zâkkât umnâ kinmap. Nâ Kaapumnâ pinda beņan mei hân toren toren a zengâren den kubikkubiknâ sâm haņpâmbap. <sup>19</sup> Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nângâbi. <sup>20</sup> Gerâ âbâbâņgum, zo mân kârâm mânângât pâmbap. Oi kârâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâm kubikmubik oi târârak op kâtigem zimbap. <sup>21</sup> Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsiņiņan târokwapi.”

*Yesuñâ wâke ñâi moleip.*

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

22 Nârâk zoren wâkenjâ a ñâi okñanji kopa op siñ bâpsâsân op ândei Yesugâren diim âiwe. Âine Yesuñâ a zo kubigi siñâ ânângâri ekñâ den sâip. 23 A ambân kâmut kirâwe, zen zo ekñâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkat sâsânâ, zo zi mot ñâi.” 24 Sâne Parisaio a, ziñâ den zo nângâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zenğât a kutâ kutñâ Bezebulu, zâkñâ mam okñanji wâke molizingâmap.”

25 Zen yatâ sâne Yesuñâ umziñan ekñâ itâ dâzângom sâip, “Hân ñâigât a, zen kâsa utnetâ hânziñ zo kwamen zimbap. Oi kamân ñâigât a mo mirâ ñâigât a, zen kâsa utne mirâ kamânziñ buñ upap. 26 Satân sot arâpñâ, zen kâsa utnetâ nepziñâ dap yatâ kâtigem zimbap? 27 Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluñâ mam okñanji wâke molizingâmap.’ Oi zenğât narâpziñâ ñâiñâ mam otziñgi wâke molizingâme? Sarâziñanğât topñâ zo narâpziñandâ muyagibi. 28 Nâ ko Anutugât Kaapumñâ mam otnigi wâke molizingâman. Anutugât um topñan ândiândigât narâkñâ mâte otziñgi mân nânge.

29 A ñâi, zâk mirâñan kâwali op tâi dap yatâ a ñâiñâ zâim sikum beknjan mimbap? Yatâ buñâ. Kâwali

a zo komñâ kiñ bik saam pamñâ sikumñâ âlip beknjan mimbap.” (Yesuñâ den zo Satangât op sâip.) 30 Yatâ sâmñâ itâ sâip. “Ñâi zâk buku mân otnibapñâ, zâk kâsa otnibap. Ñâi zâk nepnâ mân galem upapñâ, kândanbap.

31 Zorat dâzângua nângânek. Bâliñâ top top sot den sumunñâ top top, zorat tosa birâbirân ziap. Ka ñâi zâk Tirik Kaapum sâmbâliñ kwâpap, zâkkât tosa birâbirân mân ziap. 32 Ñâi zâk a bonñâ nâ sâmbâliñ kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka ñâi zâk Tirik Kaapum sâmbâliñ kwâpap, zo ko tosanâ hânân sot Sumbemân mân gulipkubap.

33 Zen nak ñâigât âlipñâ sâmbonñanğât yatik âlipñâ sâbi. Mo nak ñâigât bâliñâ sâmbonñanğât yatigâk bâliñâ sâbi. Nak zo bonñandâ nak topñâ sâmbuyagemap. 34 Zen mulumğât kiurâp. Bâliñandâ wan den âlipñâ sâbi. Umziñan kut ñâi ñâi zemap, zo yatik lâuziñan kopğâmap. 35 A târârakñandâ umñan gâbâ den âlipñâ kopğâmap. A ñâi nângânângâ bâliñâ, zâkkât umñan gâbâ den bâliñâ kopğâmap. 36 Nâ dâzângua nângânek, Den kubikkubik narâknjan den sarâ top top, zorat hâuñâ Anutuñâ ziñgâbap. 37 Den sâmat, zorân topkâ sâmbuyagei gâsu gobap. Mo den sâmat, zorân topkâ muyagei birâgibap.”

*Yesu kulem top topkât dukuwe.*

*(Mk 8:12; Lu 11:29-32)*

38 Yatâ sârn dâzânqoi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutnâ, zen itâ mâburem dukuwe, "Patâ, top lâkulâku kulem nâi tuuna âsagei iknâ." 39 Sânetâ itâ sârn dâzânqoi, "A kâmut zi orot mâmezînâ bâlinâ sot Kembugât den birâbirân. A yatâ zorân top lâkulâku kulemgât sâme. Zen kulem nâi mârâtñâ bunâ. Propete Yonagâren muyageip, zo yatâ muyagei ikpi. 40 Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâgât umñan gei zeip. Zo yatigâk a bonñâ, nâ sirâm karâmbut hân umñan zîmbat. 41 Zorat ko den kubikkubik narâkñan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zengât topziñ sâne hâuñâ yâmbâtñâ patâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonañâ den girem dâzânqoi nânqâm umziñâ melânjâwe, zorat. Na sa nânqânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan. 42 Oi ambân kutâ hân torengen gâbâ Salomogâren gâip, zâk yatik den kubikkubik narâkñan kâmut zi zengât toszaiñ sapsubap. Wangât, ambân zorânñâ hân kârebân gâbâ gam Salomogâren den nânqânânqâ bonñâ mimbam gâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâgât den birâme?"

*Wâke, zâk gebâkñan*

*puriksâm a tâmbetkubap.*

*(Lu 11:24-26)*

43 "Wâkeñâ a umân gâbâ takâm gam hân a mân ândiândiñan âi ândim tâtat mâmenâ kârubap. 44 Kârurnâ sâbap, 'Nâ mirânâ birâm gâwan, zoren âibâ.' Sârnñâ âburem âi ikpap. Egi mariñâ bunâ, sanqon kubikkubikñâ. 45 Yatâ ekñâ âim wâke bukurâpñâ nâmburân zagât, zikñâ dâp bunâ, bâlin kâtikñâ, zo sâi ga mirâ zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârurn bâlinâ ândeipñâ bet bâlin op kwâtâtibap. Bâlin mâme a kâmut zi, zengâren yatik muyagibap."

*Yesugât mam murâpñâ.*

*(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)*

46 Yesu zâk den yatâ sârn dâzânqom kiri kândâtziñan Yesugât mam murâpñâ, zen gam den dukunam mambât kirâwe. 47 Mambât kinetâ a nâinâ Yesu itâ sârn dukuip, "Nânqâ. Mamgâ murâpkâ, zen den dâgonam kândâtziñan ga kinze." 48 Sâi Yesuñâ itâ sârn dukuip, "Mam murâpnâ waniñ zîñâ?" 49 Yatâ sârnñâ arâp kirâwe, zengâren bikñâ pamñâ itâ sârn dâzânqoi, "Zîngitnek. Mamnâ murâpnâ zi te. 50 Sumbem Ibanañgât sâtñâ nânqâm lume, zen ko nâgât mamârâpnâ mun garâpnâ ue."

## 13

*Keet maamaandiŋgât den.*  
(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

<sup>1</sup> Sirâm zoren Yesuŋâ mirin gâbâ gem saru sâtŋan âi tâip. <sup>2</sup> Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindune ziŋgit waŋgâ nâin zarip. Oi zâk waŋgâyân tâi a ambân doŋbep patâ, zen sagân kirâwe. <sup>3</sup> Zen sagân kinetâ den sumbuŋâ top top sâm dâzâŋgoip. Nâi ko itâ sâip, “Nâŋgânek. A nâiŋâ keet maandiŋbam nebân arip. <sup>4</sup> Âi maandiŋj keet nâmbutŋâ mâtâbân gei zeï nii ziŋâ ga niwe. <sup>5</sup> Oi keet nâmbutŋâ hân sinjŋan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâkŋanâk, zorat kek takip. <sup>6</sup> Ândâŋâ kârep mân giari maanâ egi hâlâlâŋsâm moip. <sup>7</sup> Keetŋâ nâmbutŋâ hibuk osetŋan gei zeip. Gei zemŋâ kâmŋâ taki hibukŋâ kwârakoipkât moip. <sup>8</sup> Keet nâmbutŋâ ko hân âlipŋan gei zem bonŋâ doŋbep âsageip. Topŋâ nâigât keetŋâ 1 handeret. Topŋâ nâigât keetŋâ 60. Topŋâ nâigât 30. Bonziŋâ yatâ âsageip. <sup>9</sup> Zorat nâi zâk kindapŋootŋâ den zi nâŋgâbap.”

*Yesuŋâ den sumbuŋanŋât sâm dâzâŋgoip.*

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

<sup>10</sup> Den yatâ sâm dâzâŋgoi arâpŋâ nen um topŋan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbuŋâ dâzâŋgomat?” <sup>11</sup> Sâindâ zâkŋâ itâ dâtnâŋgoip, “Anutu

um topŋan bagibagiŋâ, zorat den sumbuŋâ ziŋŋâ nâŋgâm kwâtâtibigât sâsâŋ. A nâmbutŋâ, zen buŋâ. <sup>12</sup> Nâi zâk den nâŋgânâŋgânâ, zo mem ândei Anutuŋâ târokwap pindâbap. Oi nâŋgânâŋgâ patâ upap. Ka nâi zâk den nâŋgânâŋgâ pindip, zo mân mem ândei bekŋan mimbap. Oi yen ândibap. <sup>13</sup> A nâmbutŋâ, zen sinziŋâ ekŋâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapziŋandâ den nâŋgâm mân nâŋgâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbuŋâ dâzâŋgoman. <sup>14</sup> Oi mârumŋan Propete Yesaianâ kânŋan den sâip, den zo bonŋâ uap. Den zo itâ,

‘Kindapziŋandâ den nâŋgânâŋgâ, zo nâŋgâbi. Ka umziŋandâ ko mân nâŋgâm kwâtâtibi. Sinziŋandâ igikŋâ, zo ikpi. Ka zorat topŋâ, zo mân ek kwâtâtibi. <sup>15</sup> A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapziŋ bâpsâsâŋ. Sinziŋandâ mân ek kwâtâtibi. Umziŋandâ mân nâŋgâm kwâtâtibi. Umziŋ mân melâŋne ko nâ dap yatâ kubikziŋgâbat?’

<sup>16</sup> Zen ko sinziŋâ âlip ikme. Kindapziŋ âlip nâŋgâme. <sup>17</sup> Zorat zeŋgât nâŋga âlip uap. Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Mârumŋan Propete sot a târârakŋâ doŋbep, zen kut nâi nâi zen ek nâŋgâme, zo ek nâŋgânâ

osimnjâ mân ek nângâwe.”

*Keet maamaandinj, zorat topnjâ sâm dâzângoip.*

*(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)*

<sup>18</sup> “Oi zi keet maamaandin den, zorat topnjâ dâzângua nângânek.

<sup>19</sup> Keetnjâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutnjâ ândime. Zen sinji âlip nângâne umziñan mân giari bâlinjâ mariñandâ gamnjâ zo beknjan memap.

<sup>20</sup> Keetnjâ hân sinjitñan gei zeip, zorat dâp a nâmbutñandâ ândime. Zen sinji âlip nângâm âknâlem ândime.

<sup>21</sup> Umziñan ko ândânjâ mân gâsuipkât narâk pânkânok mem ândine sâknam mo zângom tâk namîn pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme.

<sup>22</sup> Keetnjâ hibuk kwâknjan gei zeip, a nâmbutnjâ zen yatâ ândime. Zen sinji âlip zo nângâmñjâ sâkkât kut ñâi sot kât sikumgât âknâle op ândine umziñan bon mân âsagei bonnjâ buñ op gukupitnjâ upap. <sup>23</sup> Keetnjâ hân âlipñân gei zeip, zo a nâmbutnjâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlip nângâm umziñan gei mem ândime. Oi ñâigâren bonnjâ 1 handeret, ñâigâren 60, ñâigâren 30. Bonnjâ yatâ âsagemap.”

*Nebân hibuk takip, zorat den.*

<sup>24</sup> Yesunjâ den sumbuñjâ ñâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp zi itâ. A ñâinjâ nepñan âi keet maandenjip, zoren

dâpkwap sâbâ. <sup>25</sup> Keetnjâ maandinjâ ari a uman zine narâk zoren kâsarñâ gam hibuk keetnjâ maandinjâ arip. <sup>26</sup> Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândân takâwe. <sup>27</sup> Oi kore a, zen zo eknjâ nep mariñâ dukum sâwe, ‘Patâniñâ, gâ nepkan keet âlipñjâ maandenjin. Oi Hibuk zo waniñ gâbâ tâkap?’

<sup>28</sup> Mâsikâne sâip, ‘Kâsa ñâinjâ maandenji âsageip.’ Yatâ sâi mâsikâwe, ‘Nen âi sâmbum panâ?’ <sup>29</sup> Sâne itâ dâzângoip, ‘Buñâ. Zen hibuk sâmbum kâmñjâ zo sâmbubegât birâbi. <sup>30</sup> Zo yenâk zimbabot. Oi bonnjâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâm dâzângobat, “Kândom zen hibuk zo sâmbum buran saam kârâbân umbi. Bet ko bonnjâ âlipñjâ mine mirânan zâibap.” ’”

*Wakum sot sii dangât, zekât den.*

*(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)*

<sup>31</sup> Den sumbuñjâ ñâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetnjâ yatâ. A ñâinjâ keetnjâ zo nepñan pâip. <sup>32</sup> Keetnjâ zo mâiktârâ. Keetnjâ nâmbutnjâ zenngât ombeziñan. Zo kâmñjâ takâm zâim walâziñgâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme.”

<sup>33</sup> Oi den sumbuñjâ ñâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo sii dangât naamnjâ yatâ. Ambân ñâinjâ naleman sii

danġât zâtki giari nalem ak-sik naam op nanġip.”

*Nebân hibuk takip, zorat topnâ.*

<sup>34</sup> Yesuñâ den dâzânġoip, zo sumbuñik dâzânġoip. Den muyap mân sâm muyagem dâzânġoip. <sup>35</sup> Yatâ oi Propete a nâinâ den sâip, zo bonnâ oip. Den zo itâ,

“Lâunan den sumbuñâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâm muyagibat.”

<sup>36</sup> Yesuñâ a ambân zâmbari âine mirin zarip. Zâi tâi arâpnâ nen zâimnâ dukum sâwen, “Kâlamân hibuk muyageip, den sumbuñâ zorat topnâ sâna nânġânâ.” <sup>37</sup> Dukoindâ itâ sâm dâtnânġoip, “A keet âlipnâ pâip, zo a bonnâ nânâ pârâwan. <sup>38</sup> Nep, zo han patâ zi. Keet âlipnâ, zo sumbengât sinġi a ambân kâmut. <sup>39</sup> Hibuk, zo bâliñâ mariñâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetnâ maandinġip, zâk Satañ. Bon mimiñ narâkñâ, zo hâuñâ mimiñ narâkñâ. Nep tuutuun a, zen sumbem a. <sup>40</sup> Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâuñâ mimiñ narâkñan âsagibap. <sup>41-42</sup> A bonnâ, nânâ kâwali arâpnâ sâñgonzânġua a ambân zeñġâren gâbâ bâliñ mâme a ambân sot gurumin den kukuñâ a ambân, zo gâbâzeinġâm kârâp tâmbânjan zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ

op isem ândibi. <sup>43</sup> A târârak zen ko Ibâzinanġât um topnjan âsaknoot maa yatâ âsagem ândibi. Nâi zâk kindapnootnâ den zi nânġâbap.”

*Kune kinsagât den.*

<sup>44</sup> “Sumbengât den sinġi âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa nâi hibukñan tik zeï a nâi zoren âi muyageip. Muyagemnâ umâlep patâ nânġâm kwârakum âi kut nâi nâi tâknanġip, zo pam kât mem nanġâm hân zo kwâlip.”

*Kunegât den sumbuñâ.*

<sup>45</sup> “Sumbengât sinġi âlip mâtâp, zo itâ. A nâi kunegât kârûm ândeip. <sup>46</sup> Kârûm ândim kune nâi tipnjan kurum, zo muyageip. Muyagemnâ kut nâi nâi gakânâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip.”

*Saru zuu irâ, zorat den sumbuñâ.*

<sup>47</sup> “Sumbengât sinġi âlip, zorat mâtâp, zo inġangât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topnâ topnâ piksâwe. <sup>48</sup> Piksâne sâmbune âkñan zarip. Oi inġan niniñâ, zo wanġâyân parâwe. Mân niniñâ ko birâm pane saruyân giarip. <sup>49-50</sup> Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyagibap. Narâk zoren sumbem a, zinâ a hânñâ hânñâ kâsâpzanġomnâ bâliñ mâme a minzinġâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

<sup>51</sup> Yatâ sârnjâ mâsikâningip, “Zen zo aksik nângâm nanje mo bunjâ?” Sâi ninjâ sâwen, “Nen nângâm nanjen.”  
<sup>52</sup> Sâindâ dâtnângoip, “Zen dinnâ nângâm kwâtâtemnjâ singi âlipnanjât mâtâp nângâm kwâkâbi. Zen mirâgât marijâ yatâ opnjâ kabânjan gâbâ kut nâi nâi âlip sânginjâ sot unaknjâ lândim pambi.”

*Nasarete kamânân Yesu kândâtkuwe.*  
*(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)*

<sup>53</sup> Yesu zâk den sumbunjâ top topnjâ zo sârn nanjâm mirâ kamân zo birâm arip.  
<sup>54</sup> Âi kamânjan Nasarete, zoren âi takâm mâpâmâpâse namin zâim den singi âlip sârn dâzânjoi a zen nângâm imbanâziñ bunj oi sâwe, “Zâk nângânângâ zot imbanjâ zo waniñ gâbâ muyageip.  
<sup>55</sup> Nen topnjâ nanjen. Zâk mirâ tuutuun a nanjâ. Mamjâ Maria. Murâpnjâ kutziñjâ Yakobo, Yose, Simon sot Yuda.  
<sup>56</sup> Garâpnjâ nen sot ârândân ândien. Zâk kut nâi nâi zi ikâ zoren muyageip?”  
<sup>57</sup> Zen yatâ nângâm kwaknjâ zâkkât nângâne geip. Oi Yesujâ sârn dâzânjoi, “Propete a nâi zâk kutsinginjâ hân torengen lanj kârâm ari kamârâpnjâ sot torerâpnjâ, zen zâkkât nângâne gei birânanjâme.”  
<sup>58</sup> A zen umziñ anjân kârâwegât Yesujâ kamân zoren kulem top top donjep mân tuugip.

## 14

*Herodenjâ sâi Yohane kuwe.*  
*(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20; 9:7-9)*

<sup>1</sup> Nârâk zoren a kutâ Herode, zâk Yesugât singi nângip. <sup>2</sup> Singi zo nângâmnjâ a sâtnjâ gakârâpnjâ itâ sârn dâzânjoi, “Nâ itâ nângan. Yohane too sanjonziñgip, zâk mumujan gâbâ zaat kâwaliñoot ândiap.”

<sup>3</sup> Den zo yen mân sâip. Mâruman Herode zâk munjâ Pilipogât ambân bekjan meip, kutjâ Herodia. Ambân zâkkât opnjâ sâi Yohane kiñ bik saam tâk namin pane zeip. <sup>4</sup> Wangât, Yohanejâ den itâ dukui, zorat, “Gâ ambân zo mein, zo mân orotnjâ.” <sup>5</sup> Oi Herodenjâ Yohane kumbam nângip. Ka a ambân zinjâ Yohanegât nângâne Propete op ândeip, zorat kenjât op birip. <sup>6</sup> Oi Herode âsaâsagiñ narâk oi omo nâne patâ utnam utne Herodiagât bâratnjâ, zâk Herode sot a sâtnjâ tarâwe, zengât mâteyân kep ândei Herode ek âknâlem itâ sârn dukui, <sup>7</sup> “Nâ den zi sârn kâtigian. Gâ wan mo wangât sâna gibat.” <sup>8</sup> Oi ambân zâk mamjandâ den dukui itâ sâip, “Yohane too sanjon nep tuugip, zâkkât gândun kom mânângâtñjâ kâuknjâ hâkobân pam mem ga ni.”

<sup>9-11</sup> Yatâ sâi a kutâ zâk nângâm pârâkpâip. Nângi mân dâp oip. Ka zâk a sâtnjâ zengât mâteziñan sârn



kâtigeip, zorat op zo bon upapkât nep a sângonzânngoi Yohane tâk namin tâi gânduñâ kârâm mânânngât kâuknâ hâkobân pam mem ga Herodia bâratñâ pindâwe. Ambân zo memñâ mamñâ pindip. <sup>12</sup> Yohane kune moi arâpñâ zen gamñâ kâambarñâ mem hangumñâ âi Yesu den siñgi dukuwe.

*Yesuñâ a 5 tausen nalem zingip.*

*(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)*

<sup>13</sup> Yesuñâ den siñgi zo nânngâm wanğâyân zâim hân a mân ândiândiñan, zoren ândibam arip. Ari a ambân donbep patâ kamân nâin nâin gâbâ, zen siñginâ nânngâm saru sâtñan âim muyagiwe. <sup>14</sup> Yesuñâ wanğâyân gâbâ gemñâ a ambân kâmut zo zingitñâ umñâ nânngâmñâ a ambân sisi mâsekziñoot, zo kubikzingip.

<sup>15</sup> Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpñâ niñâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândiñan ândeindâ mirâ nâtiksâbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.” <sup>16</sup> Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Wangât âibigât se? Zinâ nalem zingâne.” <sup>17</sup> Yatâ sâm dâtnânngoi sâwen, “Nen zi nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalem nâmbutñâ buñâ.” <sup>18</sup> Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nalem zo nâgâren mem ganek.”

<sup>19</sup> Yatâ sâmñâ a dâzânngoi hibuk luatñâ tap âiwe. Yesuñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo mem sumbemân egi zari sâiwap sâmñâ namuñ arâpñâ niñgi niñâ kâsâpkum a zingâwen. <sup>20</sup> A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputñâ zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip. <sup>21</sup> A nalem niwe, zo tenğâziñâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñâ mân sâlâpziñangowen.

*Yesu saru kwâkñan lân lân arip.*

*(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)*

<sup>22</sup> Yatâ opñâ Yesuñâ arâpñâ sâi wanğâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip. <sup>23</sup> Oi a ambân zâmbari âinetâ zâk zikñik ninâu sâbam bâkñan zarip. Yatâ op ândei nâtiksâi zâk zikñik zoren ândeip. <sup>24</sup> Wanğânñâ âim saru tânâmñan takip. Oi pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri wanğâ mem kâbakñei âinam osiwen. <sup>25</sup> Mirâ hanğsâsâgât Yesuñâ saru kwâkñan lân lân ga muyageningip. <sup>26</sup> Zâk zo yatâ gâi arâp niñâ ekñâ kenğâtñiñâ op wâke gaap sâm den kâtik kambânâwen. <sup>27</sup> Yatâ oindâ den itâ sâm dâtnânngoip, “Umziñ diim geik. Zi ninak gaan. Mân kenğât utnek.” <sup>28</sup> Sâi Peteronñâ sâtñan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwakñik lân gabâ.” <sup>29</sup> Sâi

Yesuñâ sâip, "Ga." Sâi Peteronjâ wangâyân gâbâ geim saru kwâkñan Yesugâren arip. <sup>30</sup> Peteronjâ âim tâi pibâ patâ ñâi gâi kenğât op geibam op Yesu konsâm sâip, "Kembu, gâ gâsuni." <sup>31</sup> Sâi zorenâk Yesuñâ gâsum sâip, "Gâ wangât nângâm pâlâtângâ lotñâ oi um zagât uat?" <sup>32</sup> Yatâ sâi gâsui wangâ kâligen kopgâitâ pibâ hirinsâip. <sup>33</sup> Oi a wangâyân tarâwen, nen Yesu um topñan âi pindiñsâm sâwen, "Gâ perâkñak Anutugât nanñâ." <sup>34</sup> Oi saru nâmbutken âimñâ Genesarete hânân takâwen. <sup>35</sup> Zoren a zen Yesu ekñâ den pane kamân ñâin ñâin ari a ambân sisi mâsekziñoot diizîngâm zâkkâren gawe. <sup>36</sup> Oi zen Yesu itâ dukuwe, "Nângâna hâmbâgâ murukñan gâsum mâsekziñ buñ upap." Yatâ urâwe, zorâñâ sâkziñâ âlip op nanğip.

## 15

*Kut ñâi ñâi niniñandâ a um mân sumunkomap.*

(Mk 7:1-23)

<sup>1</sup> Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembangât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, <sup>2</sup> "Arâpkâ, zen wangât sâkurâpniñ zeñğât den kom bitziñâ mân too sanğon nalem mem nime?"

<sup>3</sup> Yatâ sâi mâsikâne Yesuñâ itâ sâip, "Zen ko wangât ziñâ sâkurâpziñangât den lum Anutugât den

kume? <sup>4</sup> Anutugât den itâ ziap, 'Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi ñâi zâk ibâ mam den bâliñâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.' <sup>5</sup> Zen ko itâ sâme, 'Ñâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, "Kut ñâi zikâbam, zo Anutugât siñgi sâi paan." Zâk zo yatâ opñâ on galem mân otzikâbap.' <sup>6</sup> Zen yatâ opñâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziñangât den zorik lum ândime. <sup>7</sup> Sarâ a, zen. Zeñğât op Propete Yesaianjâ Anutugât den itâ sâi kulengoip,

<sup>8</sup> 'A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandâ ko birânime. <sup>9</sup> Oi den bonğagât hâuñâ a ziñ den sâi kwâkâyangâme. Zen lâuziñandik mâpâsenime. Nâ zorat nânga yen opmap.'

<sup>10</sup> Yesu zâk zo yatâ sâi dâzângom a ambân sâi gane itâ dâzângom sâip, "Nâ den dâzângua nângâm kwâtâtinek. <sup>11</sup> Kut ñâi ñâi nine geimap, zo mân sumunkomap. Ka lâuziñan gâbâ kopgâmap, zorâñâ sumunkomap."

<sup>12</sup> Yatâ sâi arâpñâ niñâ zâkkâren âim mâsikâm sâwen, "Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nângâm bâliñ kwatgige, zo nângat?" <sup>13</sup> Sâindâ sâip, "Nebân kut ñâi zo sumbem Ibânandâ mân kâmerip, zo sâmbum nanğâbap. <sup>14</sup> Zen yen birâziñgânek. Parisaio zen

sinziŋ nâttatiknâ. Zengât mâtâp kândom a sen bâpsâsân zagât diiangâm âibabot, zo ko mâtâp tâpâkum ârândân lâmân geibabot.”

<sup>15</sup> Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, “Den sumbuŋâ dâzânguât, zorat topnâ sâna nângânâ.” <sup>16</sup> Sâi Yesuŋâ dâtnânngoip, “Zen tok um nângânânngâziŋ mân pâronŋsâi ândie, mo dap? <sup>17</sup> Topnâ itâ mân nânge? Anâ kut nâi nâi nine tep kâamboziŋan giari mem kubigi mâtâpŋan geimap. <sup>18</sup> Ka umziŋan gâbâ den bâliŋ top top lâuziŋan takâmap, zorânâ ko umziŋ sumunkomap. <sup>19</sup> A umân gâbâ kut nâi nâi kop gâmap, zo itâ. Nângânânngâ bâliŋâ, âkŋâlê nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirân sot den sumunŋâ. <sup>20</sup> Kut nâi nâi yatâ, zorân sumunkomap. Oi bet mân sanjon kut nâi nâi nine, zorânâ mân sumunkomap.

*Kanaan ambân nâiŋâ Yesu konsâm mâpâseip*  
(Mk 7:24-30)

<sup>21</sup> Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidon kamân zagât, zo zengâren arip. <sup>22</sup> Zengâren ândei Kanaan hânân goknâ ambân nâi gam Yesu konsâm sâip, “Kembu gâ Dawidigât kiunŋâ, nâgât umgâ bâliŋ oik. Bâratnâ, zâk wâkenâ mâte pirik okŋanngâm.” <sup>23</sup> Yatâ sâi Yesuŋâ nângâm den hâuŋâ

mân dukui. Yatâ oi arâpnâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân zo molina arik. Zâk kândâtniŋan den sâm gaap.” <sup>24</sup> Sâindâ dâtnânngoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zengârâk sângonnogi gem gâwan.” <sup>25</sup> Sâi ambân zorân um topŋan âi siminŋâ liim pindiŋsâm sâip, “Kembu, gâ laŋ betnan me.” <sup>26</sup> Yatâ sâi ko itâ sâm dukui, “Katep zengât nalem betziŋan mem wâu ziŋgâziŋân, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zengât gem gâwan.” <sup>27</sup> Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziŋandâ nalem nem tatne gwapwap gei wau zen laŋ nime.” <sup>28</sup> Yatâ sâi Yesuŋâ dukum sâip, “O ambân nângâm pâlatânngâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratnâ âlip oip.

*Yesuŋâ a donjep kubikziŋip.*

(Mk 7:31-37)

<sup>29</sup> Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâtnan âim bâknâ nâin zâi tâip. <sup>30</sup> Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziŋâ giginâ, sinziŋ bâpsâsân, kin bitziŋ bâliŋâ, kopa sot sisi mâsekziŋoot diizingâm Yesugât um topŋan zâmbane kubikziŋip. <sup>31</sup> Yatâ oi kopa, zen dinziŋâ sâwe. Kin bitziŋ bâliŋ, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziŋ giginândâ âlip urâwe. Sinziŋ bâpsâsânandâ sinziŋ igâwe. Oi a ambân

kâmut, zinjâ zo eknjâ nângâne imbanjâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut nenjât Anutu mîpâsinâ.”

*Yesujâ a 4 tausen nalem gumuzinjip.*  
(Mk 8:1-10)

<sup>32</sup> Yesujâ arâpnjâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnânjoip, “Nâ a zenjât umnâ nângan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalem bujâ sângonzânjoindâ âi mâtâbân tâmbetagobegât umnâ girem uap.” <sup>33</sup> Sâi arâpnjâ ninj itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândijan ândim nalem ikâ gâbâ mem a kâmut zi zinjindâ nine dâp upap?” <sup>34</sup> Yatâ sâindâ Yesujâ mâsikâningâm sâip, “Zenjâren nalem dabutâ ziap?” Sâi ninjâ sâwen, “Nalem nâmburân zagât sot saru zuu zagât mo karâmbut ziap.” <sup>35</sup> Oi Yesujâ nângâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe. <sup>36</sup> Yatâ utnetâ Yesu zâk nalem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâm namuj arâp ninji kâsâpkum a ambân zinjâwen. <sup>37</sup> Nen zinjindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputjâ tap arip, zo sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip. <sup>38</sup> Nalem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpzinj mân sâlâpzânjowen. <sup>39</sup> Yesujâ a ambân zâmbari âine ziknjâ wanjâyân zâim Magadañ hânân âi takip.

## 16

*Yesujâ kulem njai tubapkât sâne kwâkâzinjip.*

(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

<sup>1</sup> Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulem njai âsagei iknâ.” <sup>2</sup> Sâne dâzânjom sâip, “Mirâ njâtiksâbâ sâi sumbem kurinjoi sâme, ‘Muka maa upap.’” <sup>3</sup> Mo hanjsâi sasa mem doonjubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemgât tobatjâ eknjâ nângâme. Ka nâgât topnâ ko mân nângâm kwâtâttime. <sup>4</sup> A ambân ândi mâmanzinj bâlijâ, zen kulem tobat njai iknat sâme. Zen kulem njai unaknjâ bujâ. Yonanjâ Niniwe a umzinj melânbigât kulem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulem oip zo yatâ nânjâ muyagia ikpi.”

*Parisaio a sot Sadukaio a, zenjât girem dâzânjoip.*

(Mk 8:14-21)

<sup>5</sup> Oi arâpnjâ nen nalemgât nelâmnânjoi Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesujâ itâ sâm dâtnânjoip, <sup>6</sup> “Zen Parisaio sot Sadukaio a zenjât sii dangât nalemzinjan mân pam om nimbi.” <sup>7</sup> Yatâ sâm dâtnânjoi nen kwaknjâ itâ sâm ârâguwen, “Nalem zei birâm gen, zorat dâtnânjup.” <sup>8</sup> Yatâ sâindâ Yesugât kindapnjan giari nângâm itâ sâm dâtnânjoip, “O nângâm pâlâtânzinj lotnjâ. Zen wangât nalem birâm ge, zorat âragum te?” <sup>9</sup> Kut zo orâwan, zo mârurum

nelâmzâŋgoi mân nânge? Nâ nalembâtnâmbut zorânâ a 5 tausen zingga nem âkon utne buputnâ sândune irâ dabutâ piksâip? <sup>10</sup> Nalem nâmburan zagât, zorân a 4 tausen zingga nem âkon utne buputnâ sândune irâ dabutâ gei piksâip? <sup>11</sup> Nâ nalemgât mân dâzâŋguan. Zo wangât mân nânŋâm kwâtâtie? Parisaio a sot Sadukaio a, zengât sii dangât nalembzîŋan mân pam nimbi.” <sup>12</sup> Arâpnâ nen den yatâ nânŋâm kwâtâtem sâwen, “Zâk sii dangât pam ninîŋangât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâzîŋangât op sap.”

*Peteronâ Yesugât topnâ sâmbuyageip.*

*(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)*

<sup>13</sup> Kaisarea kamân a kutâ Piliponâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâte upam arâp dâtnâŋgom sâip, “A ambân, zen a bonnâ nâgât nâi sâme?” <sup>14</sup> Sâi ninâ dukum sâwen, “Nâmbutnandâ Yohane too sanŋon nep tuugip sâme. Nâmbutnandâ Elia sâme. Nâmbutnandâ Yeremia mo Propete a nâi sâme. Gâgât yatâ sâme.” <sup>15</sup> Yatâ sâmb dukoinâ mâsikâniŋip, “Ka ziiŋâ ko nâgât nâi sâme?” <sup>16</sup> Mâsikâniŋi Simon Peteronâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiŋ mariŋangât nanŋâ. Bâliŋan gâbâ mâkâniŋâban. Gâ Kristo.” <sup>17</sup> Sâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Simon, Yonagât nanŋâ, gâgât nânŋa sâtâreŋoot

uap. Nânŋânâŋgâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem Ibânandâ sâmb muyagem gigip. <sup>18</sup> Zorat dâgoga nânŋâ. Gâgât kutkâ Petero (niŋ denân ko Kât). Oi nânâ kât zorat kwâkŋan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simgât imbanâŋandâ mân walâzîŋgâbap. <sup>19</sup> Oi nâ sumbem mâtâp konkonŋâ gibat. Oi hânân saasaanâ nep tuuna sumbemân bonŋoot upap. Oi hânân olanolanŋâ nep tuuna sumbemân bonŋoot upap.” <sup>20</sup> Yatâ sâmbnâ arâpnâ den kâtiknâ dâtnâŋgom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzâŋgobi.”

*Yesu momnâ zaatpap, zorat den kânŋan sâmbuyagem zîŋip.*

*(Mk 8:31-9:1; Lu 9:22-27)*

<sup>21</sup> Narâk zoren Yesunâ topkwap kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zorat arâp sâmb muyagem niŋip. Oi Yesunâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zîŋâ kut nâi nâi sumunŋâ okŋangâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diŋâ dâtnâŋgom nanŋip. <sup>22</sup> Dâtnâŋgoi Petero zikŋik diim âimnâ kwâkâŋangâm sâip, “Kembu, Anutunâ galem otgigi kut nâi yatâ zo mân âsagegibap.” <sup>23</sup> Sâi puriksâmb Petero itâ sâmb dukuip, “Satan, gâ siriksâmb âi. Gâ mâtâp doonŋubâmat.

Den sat, zo Anutugâren gâbâ bujâ. Zo a den.”

*Yesu molimoliŋaŋgât den.*

<sup>24</sup> Narâk zorenâk Yesuŋâ târokwapŋâ arâp itâ sâmbâtânŋoip, “Zen nâ molinînâ sâmbâtânŋoip, “Zen nâ molinînâ sâmbâtânŋoip den birâm poru nakziŋ lum nâgât mâtâp, zo lânbi. <sup>25</sup> Zen ândiândiziŋ aŋgân kârane zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziŋ birâne muyageziŋgâbap. <sup>26</sup> Zen hângât kut nâi nâi, zorik mem ândine ândiândiziŋâ buj oi wan âlipŋâ muyageziŋgâbap? Zen dap yatâ ândiândiziŋ suup mei târokwap ziŋgâbap? <sup>27</sup> Nângânek. A bonjâ, nâ Ibânaŋgât neule âsakŋoot âsagem sumbem arâpnâ diiziŋgâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziŋaŋgât dâp hâuŋâ ziŋgâbat. <sup>28</sup> Nâ perâkŋak dâzângobâ. A zi kinzeyân gâbâ nâmbutjandâ mân munetâ a bonjâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

## 17

*Yesuŋâ holi tobat nâi oip.*  
(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

<sup>1</sup> Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munjâ Yohane, zen ziŋik diiziŋgi bâkŋan zâiwe. <sup>2</sup> Oi zoren Yesu zâk mâteziŋan kinjâ tobat nâi oip. Oi si sângânjâ maa yatâ âsageip. Hâmbânâ kâukom âsakjâ yatâ âsagem nanjip. <sup>3</sup> Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe. <sup>4</sup> Yatâ

utnetâ Peteronâ Yesu itâ sâmbâtânŋoip, “Kembu, mat nâi ziren ândien. Zorat nângâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.”

<sup>5</sup> Yatâ sâmbâtânŋoip sasanjâ âsakŋoot gem kwâtepzângoi. Oi sasa kâligen gâbâ den nâi itâ gâip, “Zi nannâ âlipŋâ. Umnandâ gâsumap. Zen diŋâ nângâm biranbi.” <sup>6</sup> Oi arâpnâ zen den zo nângâm sângânziŋ hânân gei tutukum kenjât op sânbâm sânsân urâwe. <sup>7</sup> Yatâ utne Yesuŋâ zengâren âim weeziŋgâm sâip, “Zen zaatjâ kenjât buj ândinek.” <sup>8</sup> Yatâ sâi sinziŋâ lum za ikne Yesu zikŋik kiri igâwe.

<sup>9</sup> Oi bâkŋan gâbâ gem tap Yesuŋâ den itâ sâmbâtânŋoip, “Kut nâi sen mârât ikse, zorat den sinji a ambân mân dâzângom ândine a bonjâ nâ munjân gâbâ zaatpat.” <sup>10</sup> Yatâ sâmbâtânŋoip arâpnâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kândom okŋangâm gâbap. Kembugât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?” <sup>11</sup> Sâmbâtânŋoip itâ sâmbâtânŋoip, “Elia zâk kândom gam kut nâi nâi kubikpapkât sâwe, zo bonjâ. <sup>12</sup> Oi zorat dâzângua nângânek. Elia zâk mârûm gam ândei mân ek nângâm kut nâi lanj okŋangâwe. Oi a bonjâ, nâ yatigâk nom sâknâm nîbi.” <sup>13</sup> Yatâ sâi arâpnâ ziŋâ itâ nângâwe. Eliagât sap, zo Yohane too

sanjon nep tuugip, zâkkât op sap.

*Arâpñâ a ñâi kubiknam osiwe.*

*(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)*

14 Oi bâkñan gâbâ gem gam a kâmut zengâren ganetâ a ñâi Yesugâren gam pindiñsâm sâip, 15 “Kembu, gâ nannañgât umgâ bâliñ oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap. 16 Oi arâpkâ zengâren mem ga kubiknam osie.” 17 Sâi Yesuñâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nângâm pâlâtânziñ buñ. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbânñ ândim âkom diizingâmâmbat?” Yatâ sâmñâ katep mem ganek sâip. 18 Oi yatâ utnetâ Yesuñâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip. 19 Bet arâp nen Yesugâren gam tik sâm mâsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?” 20 Sâindâ dâtnânngoip, “Nângâm pâlâtânziñâ lolotñâ, zorat yatâ ue. Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nângâm pâlâtân bonñâ, mâiktârâ ñâi, mundo keetñâ yatâ zemzingi bakñâ ândiren zi dukunetâ âbâñgum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi. 21 Wâke zo yatâ, zo wan wannâ buñâ, nalem birâm ninâu sot ândimñâ âlip molizingâbi.”

*Mom zaatpapkât sâm dâzânngoip.*

*(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)*

22 Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minuindâ itâ sâm dâtnânngoip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zâibat. 23 Zaria none momñâ sirâm karâmbut zem zaatpat.” Den yatâ sâi arâpñâ nen den zo nângindâ makñâ oip.

*Peteronâ iñan lâunjan gâbâ kât meip.*

24 Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarâwe, a zo ziñâ Peterogâren gam mâsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo buñâ?” 25 Sâne Peteronâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sâmñâ mirin zâim den mân dukui Yesu zikñak mâsikâm sâip, “Simon, gâ dap nângat? Hângât a kutâ, zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñâ zengâren mo a nâmbutñâ zengâren?” 26 Mâsiki a nâmbutñâ zengâren mime sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niñâ yatik Anutu kutâgât narâp ândien. 27 Oi niñanñgât nângâne bâliñ opapkât saruyân geim kela tâgân saam pânandâ giari saru zuu kândom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâunâ kwâsatñâ kât ñâi muyagiban. Zo niikñâ sinji kom zingâban.”

## 18

*Katep zengât holi yatâ ândibi.*

*(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)*

1 Narâk zoren arâpnâ nen Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwen, “Anutu um topnjan, zo nâinâ patâ op ândibap?” 2 Yatâ sâindâ Yesunâ katep mâik nâi sâi gâi osetniņan pam itâ sâm dâtnânġoip, 3 “Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zen umziņ diim gem katep zeņġât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem kamânân mân zâibi. 4 Nâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap. 5 Oi nâi zâk nâġât op katep zi itâ galem okņanġâbap, zâk nâ kore otnibap.”

*Bâliņanġât den.*

*(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)*

6 “Nâi zâk katep gakârâpnâ zeņġâren gâbâ kânoktâ sâi bâliņ upap, zâk mârumņan kât patâ nâi gânduņan saam saruyân pane giari sâi zo bâbâlaņ opap. 7 Yei, bâliņanġât nep tuutuun, zo yâmbâtņâ. Bâliņanġât nep tuutuun muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka a nâi bâliņanġât nep tuubap, Yei, Anutuņâ dap dap okņanġâbap?”

8 Zorat bikandâ mo kiņġandâ bâliņ upâ sâi mânânġât pâmban. Ândiândi kâtikņan zâibâ sâm zâibam kwakņâ birâm ândiban. Kiņġâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikņan geibatkat yatâ upan. 9 Mo siņġandâ bâliņâ nâi ek nâġġâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtikņan âiban, zorat op siņġâ bâpsâi ândiban.

Sen hâlâlu ândim kârâbân geibatkat yatâ upan.”

*Yesugât katep gakârâp, zeņġât den.*

*(Lu 15:3-7)*

10 “Umziņ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zeņġât nâġġâne gigiņâ mân upap. Nâ zorat dâzânġua nâġġânek. Sumbemân katep zeņġât galem a ândie. Zen sumbem Ibânanġât mâtenjan ândime. 11 A bonņâ, nâ a ambân tâmbetagoaņan gâbâ kubikziņġâbam gem gâwan.

12 Zen dap dap nâġe? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zeņġât osetziņan gâbâ kânok buņ oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamņâ kânok barin buņ upap, zo âi kârum muyagibap? 13 Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zâk âi kârumņâ muyagemņâ 99 zeņġât buņâ, buņ upap, zorat op umâlep patâ nâġġâbap. 14 Zo yatâ zeņġâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziņandâ nâġi mân dâp upap.”

*Kubikkubik sot ninâugât den.*

*(Lu 17:3)*

15 “Bukugâ nâiņâ gâġât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkņâ diņġâ nâġi âlip oi buku upabot. 16 Ka diņġâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziņ kubikne âlip upap. 17 Oi a zorânâ dinziņâ zo biri Kembuġât a kâmut zeņġât bitziņan pane dinziņâ kwâki



nângânangâne a um kâtik mo orot mâme bâliŋ a yatâ upap.

<sup>18</sup> Nâ perâkŋak dâzângebâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonŋâ upap. Mo zen hânân olaŋolaŋ nep tuune sumbemân yatik bonŋâ upap.

<sup>19</sup> Oi dum dâzângua nânġânek. Zengâren gâbâ a bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziŋ umziŋ mâtakâm wan mo wangât ninâu sânetâ sumbem Ibâziŋandâ muyagem ziŋgâbap. <sup>20</sup> A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâgât op mindune nâ osetziŋan tâpat.”

*Kore a bâliŋangât den.*

*(Lu 17:4)*

<sup>21</sup> Yesuŋâ den yatâ sâi Peteroŋâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiŋâ bâliŋ otnigi tosanâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?” <sup>22</sup> Sâim mâsiki Yesuŋâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buŋâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buŋâ, walâm doŋbep patâ oi birâban.

<sup>23</sup> Zorat siŋgi âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiŋâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpŋâ tosanâ namuŋ pindâbigât sâi gawe. <sup>24</sup> Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ. <sup>25</sup> Oi a zo kât buŋ oi a kutâ zâk a zo zikŋâ sot ambin murarâpŋâ sot kut nâi nâi a ziŋ sângân mine zâkkât upapkât sâip. <sup>26</sup> A

kutânâ yatâ sâi kore anâ um topŋan gei itâ sâim dukuip, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’ <sup>27</sup> Yatâ sâi a kutânâ umŋâ nânġâm tosanâ birip.

<sup>28</sup> Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukunâ nâi muyageip. Zâkkâren tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem gânduŋan gâsum kârâpŋoot sâip, ‘Tosa zo kek melân ni.’ <sup>29</sup> Oi a zo bukunangât um topŋan geim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk tap kât zo muyagem gibat.’ <sup>30</sup> Yatâ sâi diŋâ mân nânġâm itâ sâim bukunâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm nanġâna âki birâgibat.’

<sup>31</sup> Oi kore a bukurâpŋâ, zen zo eknâ umziŋ bâliŋ oi âi a kutâziŋâ siŋgi dukuwe. <sup>32</sup> Oi a kutâ, zâkŋâ nânġâm kore a zo sâi gâi itâ sâim dukuip, ‘Kore a bâliŋ kâtik kâtikŋâ, gâ. <sup>33</sup> Nâ gâgât umnâ nânġâm tosa gâ biran. Oi nânâ tosa gâ biran, zo yatik bukugangât tosanâ birâbat?’ <sup>34</sup> Yatâ sâimŋâ kuk op kâwali a bitziŋan pam sâip, ‘Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm nanġi birâne gibap.’ <sup>35</sup> Zen zo yatik um bâbâlanâk a bukuziŋâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâmbâtŋâ otziŋgâbap.”

## 19

*Ambân mem birâbirâgât den.*

*(Mk 10:1-12; Lu 16:18)*

1 Yesu zâk den top top zo sâmb nanngâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodaŋ too nâmbutken arip. 2 Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziŋgip.

3 Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâmb mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A nâi, zâk ambinnâ wan mo wangât op biri dâp upap?” 4 Mâsikâne sâip, “Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Zâknâ mârumbân a sot ambân muyagezikip. 5 Muyagezikâmŋâ itâ sâip, ‘Zorat ko a nâinâ ibâ mam birâzikâm ambinnanngâren pâlâtâŋ oi zet um sâk kânok op ândibabot.’ 6 Oi zet zagât buŋâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nanngânek. Anutuŋâ mâpotzikipkât a zen mân kâsâpzkâkobi.”

7 Yatâ sâmb dâzânŋoi zen itâ sâwe, “Mose zâk den itâ sâip, ‘A nâi ambân birâbam ekap kulemgum pindâm birâbab.’ Zo wangât yatâ sâip?” 8 Sâne Yesuŋâ itâ sâmb dâzânŋoi, “Mose zâk um kâtikziŋanngât op yatâ sâip. Mârumbân topkwâkkwatŋan yatâ mân zeip. 9 Zorat nâ dâzânŋua nanngânek. A nâi, zâk ambân birâm nâi mimbab, zâk târotârozik mânânngât tosa patâ mimbab. Ka mârumbân nâi a nâi sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap.”

10 Yatâ sâi arâpnâ nen dukum sâwen, “Ap ambin,

zekât topziknâ yatâ oi anâ ambân mân mem yen ândibâ sâmb âlip ândibap.”

11 Sâindâ ko Yesuŋâ itâ sâmb dâtnânŋoi, “Den zi a aksik zeŋgât buŋâ. Zorat imbanâ zemziŋgap, zen mem umziŋan gibi.

12 A nâmbutnâ, zen mam kâmbô kâligen gâbâ ambân buŋâ ândibigât gukupitnjik âsagiwe. A nâmbutnâ, zen anâ katep mân mimbigât otziŋgâwe. Oi a nâmbutnâ, zen sinji âlip nepkât op ambân mân mime. Nâi zâk zorat imbanâ zemnânŋap oi den zi nanngâm umŋan gibap.”

*Yesuŋâ biknandâ katep kâukziŋan pâip.*

*(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)*

13 Oi a ambân zen murarâpziŋ Yesugâren diiziŋgâm âim Yesuŋâ biknandâ kâukziŋan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâpnâ nen keŋgât minziŋgâwen. 14 Yatâ oindâ Yesuŋâ itâ sâip, “Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek. 15 Katep yatâ zo, zen sumbemgât sinji sâsânŋ.” Yatâ sâmb nâi biknandâ kâukziŋan pamnâ hân zo birâm nâin arip.

*A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.*

*(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)*

16 Oi a nâinâ Yesugâren gam mâsikâm sâip, “Nâ wan nep âlipnâ tuumnâ ândiândi kâtikziŋanngât sinji upat?” 17 Sâi Yesuŋâ itâ

sâm dukuip, “Gâ wangât nâgâren gam âlip orotjângât mâsikânigat? Âlipnâ marinâ Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtikjângât sinji upâ sâmb Kembugât gurumin den zo lum ândiban.”<sup>18</sup> Sâi a zorânâ wan gurumin dengât sat sâmb mâsikip. Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ kâmbamnâ a mân kumban. Ap ambin, zet mân birâyângâbabot. Gâ kâmbu mân upan.”<sup>19</sup> Gâ bukugângât sarân sâsânj mân sâban. Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikanjângât otgimap, zo yatik a torenjâ zengât otgibap.”<sup>20</sup> Sâi a sigan zorânâ itâ sâmb dukuip, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi nâi dap dap târokwap upat?”<sup>21</sup> Yatâ sâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Gâ tosanâ buj upap sâmb kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memnâ a kanpitâ zingâban. Zingâmjâ ga moliniban. Gâ yatâ opnâ sumbemân sikumgoot upan.”<sup>22</sup> Yatâ sâi a zo nângâm umjandâ bâlij oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

<sup>23</sup> Ari Yesunâ arâpnâ itâ sâmb dâtnângoip, “Nâ perâkjak dâzângobâ. A sikum patânjootjâ sumbem kamânân baginam kwakpi.”<sup>24</sup> Nâ zorarâk dâzângobâ. Bâu patâ kamelejâ kuup mâtâpnjan bagibagin, zo yâmbâtnâ yatâ. Ka a kât sikum patânâ sumbem kamânân bagibagin, zo yâmbâtnâ walâwalânjâ.”

<sup>25</sup> Arâpnâ nen den zo nângâmjâ kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorânj dap yatâ sumbemân baginat?”<sup>26</sup> Sâindâ Yesunâ ningitjâ sâip, “Anjâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutunâ mâtâpnâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

*Yesugât op kut nâi nâi birâm hâunâ minat.*

<sup>27</sup> Yatâ sâmb dâtnângoip Peteronâ itâ sâmb mâsikip, “Nângat. Nen kut nâi nâinijâ aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâunâ wan muya- geninjâbabot?”<sup>28</sup> Yatâ sâmb mâsiki Yesunâ sâip, “Nâ perâkjak dâzângobâ. Gâtâm den kubikkubik narâkjan a bonjâ, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapnâ Isirae a kâmut kiin zagât, zengât den sâmb kwâkâbi.”<sup>29</sup> Oi nâi zâk nâgât opnâ âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbap, zâk hâunâ donjeb mimbap sot ândiândi kâtik ândibap.”<sup>30</sup> Oi a kândom, zengâren gâbâ donjebnâ bet upi. A bet, zengâren gâbâ donjebnâ kândom upi.”

## 20

*Wainj nep tuutuunj a, zengât den sinji.*

<sup>1</sup> “Sumbemgât mâtâp, zorat sinji, zo wainj nep marinâ nâinjâ nep a gâsuzingâbam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ hanjsâi nep marinâ zâk

nep a muyagezingâbat sâm arip. <sup>2</sup> Oi a nâmbutjâ gâsuzingâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nângâne dâp oi nepjan sângonzângoï âiwe. <sup>3</sup> Mirâsiñ takâm tânâmjan zari dum âi a nâmbutjâ kamân sombemân muyagezingip. <sup>4</sup> Zingitjâ itâ sâm dâzângoip, 'Waiñ nep ziap. Âi tuune sângânjâ zingâbat.' Yatâ sâi nângâm waiñ nepjan âiwe. <sup>5</sup> Oi mirâ bâkjan opjâ, mirâ torengen oi âim dum gâsuzingip.

<sup>6</sup> Oi nâtiksâisâi dum âim a nâmbutjâ muyagezingâm itâ sâm mâsikâzingip. 'Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ nâtiksâbam uap?' <sup>7</sup> Mâsikâzingi zen itâ sâwe, 'Nen nep jâi mân sâm niñge.' Sâne dâzângom sângonzângom sâip, 'Waiñ nepjâ ziap. Zo âi tuunek.'

<sup>8</sup> Nep marijandâ yatâ oi nâtiksâi nep galem a dukum sâip, 'Gâ nep a di-izingâna gane kât zingâban. Oi bet ge, zengâren topkwap zingâm âim zingâm nanğâban.' <sup>9</sup> Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut zingâm nanğip. <sup>10</sup> Zingj kândom gawe, zo ekjâ sângân mem zâi pam niğâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk zingip. <sup>11</sup> Kât yatâ memjâ nep marijâ den bâliñ dukum kuk okjângawe. <sup>12</sup> Oi itâ sâwe, 'Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknam patâ nângâm kirindâ nâtiksap. Oi wangât bet a

zengât dâp yatik niñgat?' <sup>13</sup> Yatâ sâne nep marijandâ zengâren gâbâ jâi itâ dukui, 'Buku, nâ mân mem bâliñ otgigan. Kât bâtnâmbut sa nângâna âlip uap, zo ka. <sup>14</sup> Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk zingâbatkât nânga âlip uap. <sup>15</sup> Ninâ kut jâi jâi, zorân yatâ upâ sâm âlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?' <sup>16</sup> Zo yatik a betjâ kândom upi. A kândomjâ bet upi."

*Mom zaatzaat, zorat den dâzângoip.*

*(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)*

<sup>17</sup> Oi Yesujâ Yerusalem kamânân zâibam arâpñâ kiin zagât diiniñgi niñjik âiwen. Mâtâbân âim itâ sâm dâtnângoip, <sup>18</sup> "Zen den nângânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonjâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât bitziñan zariandâ mumbatkât sâbi. <sup>19</sup> Zen um kâtik zengât bitziñan nâbane zinjâ nom sinnan gemjâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat."

*Yohane sot Yakobo, zet patâ utat sâwet.*

*(Mk 10:35-45)*

<sup>20</sup> Narâk zoren Zebedαιο ambinñandâ nanzatjâ di-izikâm Yesugât um topjan âi simin liim pindiñsâm dukui. <sup>21</sup> Oi Yesujâ mâsikâm sâip, "Gâ wangât otgigap?" Sâi ambân zorânjâ sâip, "Gâ a kutâ tâtârân tâtna nanzatnâ, zikjâ gâgât

âsangâ toren toren tâpabot.”  
 22 Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukui,  
 “Zen den topñâ mân nângâm  
 itâ se. Nâ too kâlakñâ  
 nimbat, zo zet âlip nim-  
 babot?” Sâi zikñâ itâ sâwê,  
 “Net âlip nindat.” 23 Sâitâ  
 dâzâkom sâip, “Too kâlakñâ  
 nimbat, zo âlip nimbabot.  
 Ka âsannan tâtatñâ, zorat  
 den nâgâren mân ziap.  
 Ibânandâ sâmbâ ziŋgip, a  
 zorâñâ tâtat zoren tapi.”

24 Oi arâp bâzagât, nen den  
 zo nângâm kuk otzikâwen.

25 Oi Yesuñâ sâi gâindâ itâ  
 sâmbâ dâtnângoip, “Hân a  
 kutâ, zen kembu otziŋgâm  
 kore aziŋ gâsuziŋgâme.  
 Oi a zâizâiŋ, zen a gigiŋ  
 walâziŋgâm a kutâ upme.  
 Zo nângâm. 26 Zen ko yatâ  
 mân upi. Zengâren gâbâ  
 a nâiñâ a kutâ upâ sâmbâ  
 a gigiŋâ yatâ op ândibap.

27 Nâi zâk a sâtnâ upâ sâmbâ  
 kore otziŋgâm ândibap. 28 A  
 bonñâ, nâ zo yatik ziŋâ kore  
 otnibigât buñâ. Ninak a  
 donjebep zengât kore opñâ  
 suupziŋ mimbatkât gewan.”

*Yesu zâk a zagât sinzikñâ  
 kubizikip.*

*(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)*

29 Yesu sot arâpñâ, nen  
 Yeriko kamân birâm arindâ  
 a donjebepñâ moliniŋgâm  
 âiwe. 30 Oi a zagât sinzikñâ  
 bâpsâsâŋ mâtâbân tapñâ  
 Yesu gam ariap sâne nângâm  
 den kâtikñâ den sâmbâ sâwê,  
 “Kembu, gâ Dawidigât  
 kiunnâ, nekât umgâ bâliŋ  
 oik.” 31 Den donjebep sâitâ  
 a ziŋâ kwerâzikñâ sâwe.

Hiriŋsâm tâpabotkât sâwe.  
 Oi zet nângâm tâtâlim sâwê,  
 “Kembu, Dawidigât kiunnâ,  
 nekât umgâ bâliŋ oik.”  
 32 Yesu zâk mâtâbân kin  
 sâi gâitâ mäsikâzikip, “Dap  
 otzikâbatkât sabot?” 33 Sâi  
 itâ sâwê, “Kembu, sinnikñâ  
 mânângâtna iktâ.” 34 Sâitâ  
 Yesuñâ umñâ nângâmñâ  
 sinzikñan weegi zet sinzikñâ  
 igâwê. Oi Yesu molim ba  
 âiwê.

## 21

*Yesu zâk donji kwâkñan  
 tap Yerusalem kamânân  
 zariŋ.*

*(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40;  
 Yo 12:12-19)*

1 Oi nen Yerusalem  
 kamânân takânam urâwen.  
 Oi Betepage kamân Oliwa  
 bakñâ topñan tâip, zoren  
 takâmñâ Yesuñâ arâpñâ  
 nenngâren gâbâ a zagât  
 sângonzâkoip. 2 Zâk itâ sâip,  
 “Zet kamân ândiren âimñâ  
 donji mamñâ sot sigan tâgân  
 saane kinzabot, zo zikitñâ  
 olaŋ diizikâm gâbabot. 3 Zet  
 yatâ oitâ nâiñâ zikitsâi  
 sâbabot, ‘Kembuniŋangâren  
 nep nâi muyagei zirat sap.’  
 Yatâ sâitâ ziki diim gâbabot.”

4 Zo yen buñâ. Propete  
 nâiñâ den sâip, zo bonñâ oip.  
 Zâk den itâ sâip,

5 “Zen Yerusalem kamân,  
 Sion mâirâp dâzângonek,  
 ‘Iknek. A kutâziŋâ  
 gigiŋâ op zengâren  
 gaap. Zâk donji sigan  
 kwâkñan tap gaap.  
 Sikum lamap, zorat  
 kwâkñan tâi gabot.’”

6-7 Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimnâ donji mam murarâ diizikâm gâitâ hâmbâniñ kwâkñan pâindâ Yesunâ zâi tâip. 8 Oi a kâmut patâ, zengâren gâbâ donjbeñjâ hâmbâziñ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutñandâ gâlânjât sot lâkom ilunñâ mânânjât pam diim âiwe. 9 Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkñanñâm itâ sâm pam diim âiwe, “Oe, Dawidigât kiunñâ gam niñgap. Kembangât sâtkât gaatkât sâm âlip kwatginâ. Oe, sumbem mâriñâ.”

10 Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziñâ umziñâ zari sâwe, “A zi nâiñâ gâi ue?” 11 Sâne a ambân kâmut gâwe, zorânj itâ sâm dâzânjowe, “Propete Yesu, zâk Galilaia gokñâ, Nasarete kamânân gâbâ gaap.”

*Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.*

*(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)*

12 Yesunâ tirik namin zari kut nâi nâi anjâgwanjâ op ziwe, zo moliziñgi âiwe. A nâmbutñâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anjâgwanjâ op kirâwe. Kât tâtatñâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakñem dâzânjom sâip, 13 “Kembangât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi ninâu namâ upap.’

Zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap.” 14 Oi zoren ândei a

sinziñ bâpsâsânj sot kinziñ bâliñâ, zen zâkkâren âine kubikziñgip. 15 Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe.

Oi katep zen tirik namin zâi den kâtikñâ sâm sâwe, “Oe, Dawidigât kiunñâ, gâ gam niñgat.” Yatâ sâne Parisaio sot gurumin den galem a, zen nânjâm bâliñ kwâkñanñâwe. 16 Oi Yesu itâ dukum sâwe, “Den sâm te, zo nânjgat?” Sâne sâip, “Ee, nânjan. Oi Kembangât ekabân den nâi ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Den zo itâ,

‘Katep sot namân gokñâ, zengât um mem bâbâlân kwatna lâuziñan gâbâ gâgât sâtâre muyagiap.’”

17 Yatâ dâzânjom birâziñjâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari nâtiksâi zeip.

*Yesunâ wakum nak dukui moip.*

*(Mk 11:12-14, 20-24)*

18 Hanjârâk Yesunâ kamân patin puriksâm tepñanjât oip. 19 Oi mâtâbân âim wakum nak nâi ekñâ topñan âi keetñâ kârui buñ oi ilunñik kiri egip. Ekñâ nak itâ sâm dukui, “Gâgâren bongâ mânâk âsagibap.” Yatâ sâi zorenâk ilunñâ mom hâlâlânjsâm kirip. 20 Oi arâpñâ nen zo ekñâ imbanâniñ buñ oi sâlâpniñan zim kirâwen. Oi itâ sâwen, “Nak zi dap opñâ kek hâlâlânjsap?”

<sup>21</sup> Yatâ sâindâ Yesunâ sâip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. Zen um zagât mân opnâ nângâm pâlâtânziñâ bonñâ op ândibi. Yatâ op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zorik bunjâ. Zen bakñâ ândi dukubi, ‘Bakñâ, gâ pâuksâm saruin gei.’ Yatâ sâne dinziñâ lubap. <sup>22</sup> Oi nângâm pâlâtânziñ bonñoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyageziñgâbap.”

*Yesu sot a kâukñâ mâsikâyanğawe.*

*(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)*

<sup>23</sup> Oi Yesunâ âimñâ tirik namin zâim den sinji âlip dâzângom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnjâ, zen zâkkâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Gâ ziren kut ñâi ñâi opmat, zo ñâigât sâtkât opmat? Ñâinñâ dâgogi opmat?” <sup>24</sup> Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Nâ den kânok mâsikâziñga dâtnone nângoot yatik ñâigât sâtkât kut ñâi ñâi opman, zorat dâzângobat. <sup>25</sup> Yohane too sanjon nep tuugip, zo ñâigât sâtkât nep tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” Yatâ sâm mâsikâziñgi zen zinjik den dap sânnâ sâm um zagât op itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ mân luwe?’” <sup>26</sup> Agât sâtkât tuugip yatâ sânam a zeñgât keñgât urâwe. Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat. <sup>27</sup> Zen yatâ sâm Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen

mân nângen.” Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Den zo dâtnoge sâi ko nângoot ñâigât sâtkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nângoot mân dâzângobat.”

*Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.*

<sup>28</sup> “Den ñâi dâzângua nângânek. A ñâigât nan-zatñâ zagât ândiwet. Oi ibânandâ nanñâ ñâi itâ sâm dukui, ‘Nannâ, gâ irak âi waiñ nep tuuban.’ <sup>29</sup> Dukui sâip, ‘Âlip âi tuubat.’ Yatâ sâmñâ âi gulip op ândeip. <sup>30</sup> Oi ibânandâ nanñâ ñâi yatik dukum sângongui. Sâi, ñâinñâ âi tuubap, yatâ sâmñâ bet umñâ nângâm lañ âi tuugip.” <sup>31</sup> Yatâ sâmñâ Yesunâ mâsikâziñgip, “Zen sânek. Ñâi katepnâ ibânangât den lugip?” Sâi zinjâ dukum sâwe, “Den bet dukui, zorânâ.” Yatâ sâne Yesunâ sâip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. Kât mimin a sot lañ mâme ambân, zen Anutugât um topñan bagine zen ko kândâtñâ upi. <sup>32</sup> Yohane takâmñâ târârak ândiândigât mâtâp tirâpzânğoi zen birânangâne bâliñ mâme a sot lañ mâme ambân, zen zâkkât den nângâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen zingitñâ umziñ mân âbureip.”

*Waiñ nep galem a bâliñâ, zeñgât den.*

*(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)*

33 “Nâ den sumbuñâ ñâi sa nângânek. A kutâ ñâiñâ hân ñâin waiñ nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlîbapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuugip. Tuum nanğâm galem a bitziñan pam hân ñâin âi ândeip. 34 Zoren ândei bonñâ mimiñ narâk oi kore arâpñâ bonñâ nâmbutñâ mimbigât sângonzângoï galem a zengâren gawe. 35 Gane galem a ziñâ a zo gâsuziñgâm ñâi kom kâbakñiwe. Oi ñâi gâsum kune moip. Oi ñâi kâtnâ kuwe. 36 Yatâ utne nep mariñandâ nângâm a doñbep sângonzângoï âine yatik otziñgâwe. 37 Oi bet zikñâ nanñâ, zo itâ sâm sângongoip, ‘Nannâ ari ekñâ hurat kwâkñanğâbi.’ 38 Oi galem a, zen nanñâ zo ekñâ itâ sâm âraguwe, ‘Zâkñâ gâtâm nep zi mariñâ upap, zorat nen komñâ nep zi mâriñâ oindâ neñgât upap.’ 39 Yatâ sâmñâ nebân gâbâ kom geim kune moip. 40 Nep mariñandâ gamñâ galem a dap otziñgâbap?” 41 Yesuñâ yatâ sâi a ziñâ itâ dukuwe, “Kut ñâi ñâi sumunñâ okñanğawegât zâkoot yatik otziñgâbap. Oi nepñan galem a âlipñâ zâmbari zen narâk dâp nalem bonñâ pindâm ândîbi.” 42 Yatâ sâne Yesuñâ itâ târokwap dâzângoip, “Kembugât ekabân den itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun

ñâi ekñâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zo mem namin kwânângi kinzap. Kembuñâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtñâ ñâi uap.’

43 Nâ zorat dâzângua nângânek. Anutu um topñan ândiândiñâ, zo zen betziñan mem a kâmut ujakñâ ziñgâbap. Oi ziñâ bonñâ muyagibi.

44 (‘A ñâi zâk kunkun zorân kom sâkñâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorânâ a ñâi kwâkñan kumbap, zo ko kom kwândâlîbap.’ ”)

45 Den sumbuñâ yatâ sâi tirik namâ galem a sot Parisaio a, zen nângâm sâwe, “Zo neñgât op sap.”

46 Yatâ nângâm gâsum kunnat sâm nângâm, a zen Yesugât Propete sâmarâwe, zo nângâm keñgât op birâwe.

## 22

*A hâmbânñâ buñâ, zâkkât singi.*

(Lu 14:16-24)

1 Yesu zâk den sumbuñâ ñâi târokwap itâ sâip, 2 “Singi âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ ñâiñâ sii nalem oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk nanñâ ambân pindâbam sii nalem mei gâip. 3 Yatâ opñâ kore arâpñâ sângonzângoï zen zop kânñan sâsâñâ, zo diiziñgânâniwe. 4 Âi sâne mân nângâne kore a dum sângonzângom sâip, ‘Zen âimñâ a zop sâsâñâ, zo dâzângonek, “Zen nângânek.



Patâniñâ itâ sap, 'Nâ sii nalem mia gaap sot bâu makau sa gaam ue. Oi kut ñâi ñâi mem târâkbârâk uen, zorat zen ganetâ a ambân mâpotzikâm nem sâtâre utnat.' ”

<sup>5</sup> A zen âim yatâ dâzângone den zo nângâne yennâ oi a ñâi zâk nepñan arip. Ñâi zâk hibukñan arip. <sup>6</sup> A nâmbutñandâ ko kore a kâsa otzingâm zângone muwe. <sup>7</sup> Yatâ utne a kutânâ nângi bâlei kuk yâmbâtñâ op kâwali a gakânâ sâi âimñâ a zângomñâ kamânziñâ kârâp une seip. <sup>8</sup> Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzângoip, 'Sii nalem zo mârûm kubiksen. Oi a zengât zop sâsân, zo âkonziñgi bire. <sup>9</sup> Zorat zen mâtâp kâukñan âim a muyagezingâm zen aksik diizingâm gabi.' <sup>10</sup> Sâi arâpñâ zen mâtâp kâukñan âi tap a âlipñâ sot a bâliñâ, zo aksik diizingâne gam mirâ piksâm tarâwe.

<sup>11</sup> Tatnetâ a kutânâ zingitpam zâimñâ a ñâi kendongât hâmbâ âlipñâ mân pam tâi egip. <sup>12</sup> Ekñâ itâ sâm dukui, 'Arâ, gâ dap op hâmbâ buñ ga taat?' Sâi a zo suluk mem tâip. <sup>13</sup> Oi a kutânâ arâpñâ dâzângom sâip, Zen kiñ bikñâ saam âkñan ñâtâtigân kâbakñine giarik. Zoren gemñâ umbâlâ op isem zimbap.' <sup>14</sup> Kembuñâ a ambân zop dâzângomop, zo donbep. Ka mem sâlâpzângomop, zo bituktâ.”

*Yesu kâtkât topñâ mâsikâwe.*

*(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)*

<sup>15</sup> Yesuñâ yatâ sâm dâzângoi Parisaio a, zen denñâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe. <sup>16</sup> Yatâ opñâ arâpziñâ sot Herodegât a nâmbutñâ sângonzângone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Den sarâ mân sâm, den bonnik sâmat. Oi Anutugât mâtâp, zorat a zâizâiñ gigin pisuk târârak dâtnângomat. A patâ mân walâzingâm den mân sâmat. <sup>17</sup> Zorat mâsikâgindâ dâtnângo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?”

<sup>18</sup> Yatâ sâne Yesuñâ sarâziñangât topñâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sarâ a zen. Zen wangât denñâ saanige? <sup>19</sup> Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât ñâi mem tirâpkuwe. <sup>20</sup> Yesuñâ mâsikâzingâm sâip, “Zo ñâigât holi tobat sot kutñâ ziap?” <sup>21</sup> Sâi ziñâ sâwe, “Zi a kutâ Sisagât.” Sâne itâ sâip, “Sisagât singi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât singi, zo Anutu pindâbi.” <sup>22</sup> Yatâ sâm dâzângoi zen nângâne imbanñâ oi birâm âiwe.

*Mom zaatzaat, zorat Yesu mâsikâwe.*

*(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)*

<sup>23</sup> Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momñâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den mâsikâm itâ sâwe,

24 “Patâ, Mose zâk den itâ sâmb kulemgoip, ‘A nâinâ ambân mem kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zo mimbap. Oi âtânangât sinji katep muyagibap.’”<sup>25</sup> Oi nenğâren âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ kunñâ ambân memñâ kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip.<sup>26</sup> Zâk yatigâk kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. Yatâ opñâ âtâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nanğawe.<sup>27</sup> Bet ambân malâziñâ, zo moip.<sup>28</sup> Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât upap?”

29 Sâne Yesuñâ itâ sâmb dâzânngoip, “Zen Kembugât den sot Kembugât imbanâ kârumb den sâmb gulipkume.<sup>30</sup> Zaatzaat narâkñan a ambân, zen mân miangâm ândibi. Sumbem a yatâ op ândibi.<sup>31</sup> Oi zen zaatzaatñangât sâme, zorat dâzânğobâ. Anutuñâ den itâ sâmb dâzânngoip, zo zen sâlâpkumb nanğame mo buñâ? Den zo itâ,<sup>32</sup> ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zenğât Anutu.’ Nâ zorât sa nanğaneke. Zâk mom buñ urâwe, zenğât Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zenğât Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.”<sup>33</sup> Yesuñâ den yatâ sâmb a ambân kâmut patâ, zen

sinji âlip sâip, zorat nanğane imbanâ oip.

*Yesu Kembugât gurumb denğât mâsikawe.*

*(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)*

<sup>34</sup> Yesugât denñâ Sadukaio a walâziñgip, zo Parisaio a zen nanğamñâ mindue.<sup>35</sup> Zenğâren gâbâ bukuziñâ nâi Kembugât gurumb den nanğânangâ a, zâk dukune zâk Yesu mâsikamñâ sâip,<sup>36</sup> “Patâ, Kembugât den gurumb ikâ zorân kâukñâ patâ uap?”<sup>37</sup> Sâmb Yesuñâ itâ sâmb dukuip, “‘Gâ um dâpkâ sot nanğânangâgâ, zo hâlâluyâk Kembu Anutugâ pindâna zimbap.’”<sup>38</sup> Gurumb den zorân patâ uap.<sup>39</sup> Oi torenñâ nâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikangât otgimap, zo yatik a toren zenğât otgibap.’<sup>40</sup> Gurumb den zo, zet Mose sot Propete zenğât den topñâ uabot.”

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.*

*(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)*

<sup>41</sup> Parisaio a, zen mindum tatne Yesuñâ itâ sâmb mâsikâziñgip,<sup>42</sup> “Zen Kristogât dap dap nanğame? Zâk nâigât kiun?” Sâmb ziñâ sâwe. “Zâk Dawidigât kiunñâ.”

<sup>43</sup> Sâne Yesuñâ itâ sâmb dâzânngoip, “Dap op Kaapumñâ Dawidi nanğânangâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâip?”<sup>44</sup> Zo itâ sâip, ‘Kembuñâ nâgât kembu itâ sâmb dukuip, “Gâ âsannâ bongen

tâtna kâsarâpkâ min-  
duziŋga kiŋgaŋgât  
kombân upi.” ’

<sup>45</sup> Dawidi zâk Kristogât  
kembunâ sâip, zorân dap op  
kiunŋâ uap?”

<sup>46</sup> Yatâ sâm mâsikâziŋgi  
den hâuŋâ sânam kwagâwe.  
Narâk zoren gâbâ a zen  
dum mâsikânam keŋgât op  
birâwe.

## 23

*Den siŋgi âlip lum sâk  
mâme mân upi.*

*(Mk 12:38-39; Lu 11:43,  
46; 20:45-46)*

<sup>1</sup> Narâk zoren Yesuŋâ  
arâpŋâ sot a nâmbutŋâ  
itâ sâm dâtnân goip.

<sup>2</sup> “Kembugât gurumin  
den zorat galem a sot  
Parisaio a, zen Mosegât  
gebâkŋan tapme. <sup>3</sup> Zorat den  
dâzân gome, zo lum ândibi.  
Ka zengât ândiândiziŋan mân  
ândibi. Wangât, zen den  
sâme, zo mân lum ândime,  
zorat. <sup>4</sup> Zen kut ŋâi ŋâi  
yâmbâtŋâ, zo saam a ambân  
kwâkziŋan pam ziiŋâ bet  
bâsaŋ ândime. <sup>5</sup> Kut ŋâi  
ŋâi upme, zo aŋâ ziŋgit  
nâŋgâbigât upme. Zen ninâu  
kârep sâme. Zen Mosegât  
den lum Kembugât den ek-  
abân kulemgum mâteziŋan  
sot bâranziŋan saam ninâu  
sâme. Oi hâmbâziŋan neule  
top topŋâ mem ândime. <sup>6</sup> Oi  
mâpâmâpâse namin sot sii  
nalem minduminduyân a  
sâtŋâ tâtarân tâtnat sâme.  
<sup>7</sup> Oi sombemân a ambân  
sâm âlip kwâtŋiŋgâbigât

ândime. Oi kutniŋâ patâ  
nâŋgonsâbigât kindap kwap  
ândime.

<sup>8</sup> Zengât ko a ambân  
ziŋâ patâ sâne mân dâp  
upap. Patâziŋâ, zâk kânok.  
Zen patâ buŋâ. Zen aksik  
ombenjan. <sup>9</sup> Oi hânân zi  
a ŋâigât Ibâniŋâ mân sâbi.  
Ibâziŋâ sumbemân ândiap,  
zâk kânok. <sup>10</sup> Oi zen a ŋâigât  
a kembu patâ mân sâbi. A  
kembuziŋâ Kristo, nâ kânok.  
<sup>11</sup> Zengâren gâbâ a ŋâi patâ  
upapŋâ, zâk a nâmbutŋâ  
zengât kore op ândibap.  
<sup>12</sup> Nâi zâk zikŋaŋgât nâŋgi  
zari diim gibap. Ka ŋâi zâk  
zikŋaŋgât nâŋgi gibap, zo  
diim zâibap.”

*Yesuŋâ Parisaio a girem  
den sâm dâzân goip.*

*(Mk 12:40; Lu 11:39-42,  
44, 52; 20:47)*

<sup>13</sup> “Yei, Kembugât gurumin  
den zorat galem a sot Pari-  
saio a, zen sarâ a. A ambân,  
zen sumbemân zâinam utne  
zen mâtâp laŋ dooŋgume. Zi-  
iŋâ mân zâim zâk ziŋâ baginâ  
sâne keŋgât minziŋgâme.

<sup>14</sup> Yei, Kembugât gurumin  
den zorat galem a sot  
Parisaio, zen sarâ a. Zen  
malâ mandu zengâren ninâu  
kârep sâm mirâ motziŋâ laŋ  
mime. Zorat Anutuŋâ hâuŋâ  
yâmbâtŋâ otziŋgâbap.

<sup>15</sup> Yei, Kembugât gurumin  
den zorat galem a sot  
Parisaio, zen sarâ a. Zen  
a kânok zengât a upapkât  
saru sot hân walâm âime.  
Oi a yatâ zorân zengâren  
târokwap ândim simgât siŋgi

upap. A zorat bâliņandâ wâlâziņgâbap.

16 Yei, a sâtņâ sinziņ bâpsâsâņ. Zen itâ sâme, 'Tirik namin kwap den sâm kâtigime, zo tabâņâ. Tirik namin neule mot taap, zoren kwap den sâm kâtigime, zorâņ kâtigem bon upap.'

17 Zen a sinziņ bâpsâsâņ sot nâņgânâņgâziņ buņâ. Tirik namâ, zo tirik taap. Neulenâ, zo yatik tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorâņâ bonņâ uap? Namâ mo neulenâ?

18 Oi nâi itâ sâme, 'Kembugât siņgi nalem pâpanņâ, zoren kwap den sâm kâtigime, zo tabâņâ. Nalem mot

pame, zoren kwap den sâm kâtigime, zo bonņâ.' 19 A sinziņ nâtâtik, zen. Nalem pâpanņâ, zo hâlâlu taapkât nalem kwâkņan pame, zo tirik uap. Zorat ikâ zorâņâ bonņâ uap? Nalem pâpanņâ mo nalemņâ? 20 Zorat nâi zâk nalem pâpanņan mândâm sâm kâtigei nalem pâpanņâ sot kut nâi nâi kwâkņan taap, zo ârândâņ dâbâk upabot.

21 Oi nâi zâk tirik namin kwap sâm kâtigei namâ zikņâ sot umņan ândiap, zet ârândâņ dâbâk upabot. 22 Nâi zâk sumbemân kwap sâm kâtigei Anutugât tâtatņâ sot tâtat zorat mariņoot dâbâk upabot.

23 Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen daņgât sot kâņgan sot zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât siņgi sâm

pame. Oi zorat toren bonņâ, gurumin den luluņ sot a buku otziņgâziņgâņ sot nâņgâm pâlâtâņ sot târârak ândiândiņ, zo birâne gei komap. Zo toren toren luzikâne dâp upap. 24 A sâtņâ sinziņâ nâtâtik sâsâņâ, zen kabât mâik mâik, zo ikme. Ka bâu mo kut nâi nâi patâ, zo mân ikme.

25 Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Hâkop sâkņik too saņgon kubik tu-ume. Oi umņan ko kâmbu sot sâkziņaņgât âkņâlê bâliņâ, zo piksâm ziap. 26 O Parisaio a, zen sinziņ nâtâtik. Hâkop umņan bâliņâ ziap, zo saņgonne âlip oi sâkņan âlip upap.

27 Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen a mumuņâ zeņgât kwagân ziap yatâ. Kwakņâ zo kwâkņan kâsâget pane neulenoot zemap. Umņan ko a siņit sot guk maņgulen ziap. 28 Zen yatik sâkziņandâ a mâteziņan târârak ândime. Umziņan ko sarâ sot gurumin den kukuņâ piksâm ziap.

29 Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, sarâ a zen. Zen Propete a kwagân pitâme. Zen a târârakņâ zeņgât kwagân neule pam ândime.

30 Zen itâ sâme, 'Sâkurâpniņâ ândiwe, narâk zoren ândim sâi ko betziņan mem Propete mân zâņgobem.' 31 Zen yatâ sâm Propete zâņgowe, zeņgât kiun

ândime. Zengât topziñâ sâm muyagime. <sup>32</sup> Sâkurâpziñ zen tosa kwâkñan kwâkñan pam gawe. Zen yatik târokwapkwap utnetâ tosaziñ dâbâk upap. <sup>33</sup> Mulumgât kiurâp zen. Tosagât hâuñâ kârâbân geigeiñ narâk oi waniñ âi tik pambi?

<sup>34</sup> Zorat sa nângânek. Nâ ninak zengâren Propete sot nângânânghâ a sot Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ sângonzângua zengâren gane nâmbutñâ zen zângom sâknam ziñgâbi. Oi nâmbutñâ poru nagân zângobi. Oi nâmbutñâ mâpâmâpâse namâziñan lapitziñgâne kamân ñâin ñâin âine moliziñgâm âim zângobi. <sup>35</sup> Yatâ utnetâ a târârak gilâmziñ hânân geip, zorat hâuñâ zengâren muyageziñgâbap. Mârumñan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwâi târokwâi kom gam Berekia nanñâ Sakaria, zâk tirik namin komñâ kâmbam zo kune âkip. <sup>36</sup> Nâ perâkñak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziñâ hâuñâ mimbi.”

*Yesuñâ Yerusalem zengât umñâ nângip.*

*(Lu 13:34-35)*

<sup>37</sup> “O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamñâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtñâ zângone mume. Kurukñâ gwamarâpñâ gâbâreziñgâm lâmbamzângomap, zo yatik nânñâ umnâ topñan a ambân

minduziñgâbat sa kwâkâme. <sup>38</sup> Dâzângua nângânek. Nâ birâziñga mandu yatâ op ândibi. <sup>39</sup> Zen dum zagât mân nek ândimñâ itâ sâm nikpi, ‘Kembangât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâkñanğânâ.’”

## 24

*Yesu takâbapkât den sâip.*  
*(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)*

<sup>1</sup> Yesu zâk tirik namin gâbâ gem ari arâpñâ nen zâkkâren âimñâ namâ tuutuunñâ ek nângâbapkât dukuwen. <sup>2</sup> Oi den itâ mâburem dâtnânngoip, “Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâkñak dâzângobâ. Kâsaziñâ gam kândañne giligâlaksâm bun op nanğâbap.”

<sup>3</sup> Oi Oliwia bâkñan zâi tâi arâpñâ niñjik um topñan âimñâ mâsikâm sâwen, “Sat, zo wan narâkñan âsagibap? Oi gikâ gâban narâkñâ sot hân âkâbapkât narâkñâ oi wan wesâk ñâi âsagibap?”

<sup>4</sup> Yatâ sâindâ Yesu itâ sâm dâtnânngoip, “Um gulip kwatziñgâbegât gasâziñ kârâm ândibi. <sup>5</sup> A donbepñâ gam itâ sabi, ‘Nâ Kristo. Bâliñan gâbâ mâkâziñgâbapkât sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâmñâ a ambân donbep patâ um gulip kwatziñgâbi. <sup>6</sup> Zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâmñâ mân kenğât upi. Kâmbam zo yatâ muyag-ibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap. <sup>7</sup> Hânñâ hânñâ a kâmut mâik sot patâ, zen

kâsa op agom âibi. Oi hânñâ hânñâ pu patâ sot wâriñ mem zimbap. <sup>8</sup> Kut ñâi ñâi zo sâknam patâ zorat topkwâkwatñâ. Zo yatâ nânğâm ândibi.”

*Kâsa otziñgâbi, zorat den.*

<sup>9</sup> “Narâk zoren sâknam kwatziñgâm zânğone mumbi. Zen nagât opñâ hânñâ hânñâ a, zen um kâlak otziñgâbi. <sup>10</sup> Kut ñâi ñâi yatâ zo âsagei a doñbepñâ siñgi âlip birâm kâsa oranğâbi. <sup>11</sup> Oi propete a sarâñâ asâgemñâ a doñbep um gulip kwatziñgâbi. <sup>12</sup> Gurumin den kukunâ, zorân lañ kâri a doñbepñâ buku orotñâ, zo birâbi. <sup>13</sup> Nâi zâk den siñgi âlip mem kâtigem ândei narâkñâ âki sumbem kamânân bagibap. <sup>14</sup> Oi Anutu um topñan ândiândigât siñgi âlip, zorân lañ kârâm hânñâ hânñâ âim a topziñâ sâm muyagei hânğât narâkñâ âkâbap.”

*Kut ñâi sumunñâ muyag-  
ibap.*

*(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)*

<sup>15</sup> “Gâtâm tâmbet tâmbet kâukñâ tirik nâmin kwânânğane kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nânğâbi.) Zo yatâ âsagibapkât Propete Danienñâ mârûm kânñan sâm kulemgui. <sup>16</sup> Zo yatâ âsagei ekñâ Yudaia hânân ândibiñâ barâ kâtikñan sârârâk kârâm âibi. <sup>17</sup> Nâi zâk mirâ sombemân ândibapñâ sikumñâ mimbam mirin mân zâibap. <sup>18</sup> Oi a ñâi nebân

tâpapñâ âburem hâmbânñâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

<sup>19</sup> Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gok, zen dap upi? <sup>20</sup> Zen Kembugâren ninâu sâne nânği âiâiziñâ, zo map narâkñan mo kendonân mân muyagibap. <sup>21</sup> Narâk zoren sâknam patâ muyageziñgâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân muyageip. Oi dum mân muyagibap. <sup>22</sup> Kembunñâ sâknam narâkñâ zo mân mânânğâri sâi a aksik bun upe. Kâmut gakârâpñanğât opñâ Kembunñâ narâk zo mânânğât pap.”

*Propete a sarâñâ muyag-  
ibi.*

<sup>23</sup> “A ziñâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nânğâbi. <sup>24</sup> A sarâñâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarâñâ, zen âsâgem kut ñâi ñâi sen mârât tuunetâ a um gulip kwatziñgâbi. Oi Anutuñâ gâsum sâlâpzanğoi, zo um gulip kwatziñgân am osibi. <sup>25</sup> Nâ kânñan dâzânğuan, zorat ko muyageziñgi mân kwakpi.

<sup>26</sup> Kristo barâ kâtikñan âsagei iksen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nânğâbi. <sup>27</sup> Hânpanñâ âsagem hân toren torenñan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonñâ, nâ âsagibat. <sup>28</sup> Bâu mo zuu kârokñâ ñâi ze zoren nii keñ, ziñâ ninam mindume.”

*Wesâk âsagibap.*

*(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)*

<sup>29</sup> “Sâknam narâknâ âki mirâsiņ sumunkoi kâin âsaknâ buņ upap. Oi sângelak, zen sumbemân gâbâ âkâm gibi. Oi Anutuņâ sumbem mâņgei olayaņgâm imbaņâ buņâ upap. <sup>30</sup> Narâk zoren a bonņâ, nâgât kulem sumbemân âsagei a hânņâ hânņâ umbâlâ op isem zine a bonņâ, nâ sumbem unumunum kwâkņan kâwali mem âsaknânoot tâka nikpi. <sup>31</sup> Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sâņgonzâņgua hân toren toren gâbâ kâmut gakârâpnâ minduziņgâbi.”

*Narâk patâgât den.*

*(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)*

<sup>32</sup> “Dâgap nak ziap, zorat topņâ nâņgâbi. Iinņâ buru-tuksâi maa narâk upâmap sâme. <sup>33</sup> Zen yatigâk kut nâi nâi zo âsagei itâ nâņgâbi. ‘Zâk mâte otiņgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.’ <sup>34</sup> Nâ perâkņak dâzâņgobâ. A kâmut zi mân mune kut nâi nâi âsagibap. <sup>35</sup> Sumbem sot hân buņ upabot. Ka nâgât den ko mân buņ upap.

<sup>36</sup> Kut nâi nâi muyagibap, zorat sirâm narâknâ a nâiņâ mân nâņgap. Sumbem a, zen mân nâņge. Oi nanņâ, nâ mân nâņgan. Ibânâ, zâk zikņik nâņgap. <sup>37</sup> Noa ândeip, narâk zoren kut nâi urâwe, zo yatik a bonņâ, nâgât takâtakâņ narâknan yatik upi. <sup>38</sup> Uurupņâ mân gâi sii nalem nem ândiwe. A ambân

anġagwanġâ op mianġawe. Gulip op ândine Noaņâ wanġâyân zarip <sup>39</sup> Oi zen gulip op ândine too uurupņâ gwâkâziņgip. A bonņâ, nâgât takâtakâņ narâknan zo yatâ upi. <sup>40</sup> Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, nâi gâsum, nâi birâbat. <sup>41</sup> Ambân zagât zet nalem sobem tâitâ, nâi gâsum, nâi birâbat. <sup>42</sup> Kembuziņâ, nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nâņgegât umziņandâ galem oraņgâm ândibi. <sup>43</sup> Zen topņâ itâ nâņgânek. Kamân nâigât a, zen kâsa nâtik zoren takâbi, narâk yatâ nâņgâm um wâgân ândim kamânziņ galem upi. <sup>44</sup> Oi a bonņâ nâgât narâknâ mân nâņgâne gâbat, zorat zen um wâgân ândibi.” Yatâ sâmņâ zorat den sumbuņâ nâi itâ sâm dâtnâņgoip, <sup>45</sup> “A patâ nâiņâ kore a gakârâpņâ zengât galem a nâi pam itâ sâm dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziņgâm ândim narâkņan nalem dâpziņanâk ziņgâm ândiban.’ A zo ândiândiņâ dap yatâ ândei galem a nâņgânâņgânoot sot sât luluņoot sâsâņâ? <sup>46</sup> Galem a, zâk patâņâ nep diņ sâm pindip, zo dâņâk lum ândei patâņâ gâbabân galem a yatâ zorat nâņgi âlip upap. <sup>47</sup> A kutâņâ galem a zo patâ pam zâkkât kut nâi nâi aksik galem op ândibapkât sâbap. <sup>48</sup> Ka a nâiņâ galem a bâliņ ândim umņandâ itâ nâņgâbap, ‘Patânâ, zâk

kârebân âimnâ kek mân gâbap.' 49 Yatâ nângâm kore a ambân zângom mem nâi nâi otzingâm too tewarân âi lan ândim um gulip op ândibap. 50 Oi a kutânâ gâbap, zorât narâknâ mân nângâm ândei zâk gâbap. 51 Gâmñâ tâknâ imbanâ lapitnâ sarâ a zengât oserân pâi ândibap. Zoren umbâlâ op isem ândibi."

## 25

*Ambân sigân âsakñâ toonangât kârûwe.*

1 "Sijngi âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zengâren dâpkwap sâbâ. Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziñ mem âiwe.

2 Ambân sigân bâtnâmbut, zen nângânângâziñ buñ. Bâtnâmbut, zen nângânângâziñoot (Lu 19:11-27)

3 Ambân nângânângâziñ buñ, zen kârâp sijitñik mem âiwe.

4 Ambân nângânângâziñoot, zen kârâp sot âsakñangât toonâ ârândân mem âiwe.

5 Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

6 Zinetâ nâtik tânâmnâ oi den nâi itâ âsageip, 'Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.' 7 Oi ambân sigan, zen nângâm zaat âsakñâziñâ kubigâwe. 8 Oi ambân nângânângâziñ buñâ, zen nângânângâziñoot itâ sâm dâzângowe, 'Nen kârâpniñâ bâpsâbâmap, zorat zen too nâi gum niñgânek.' 9 Sânetâ ambân nângânângâziñoot, zen itâ sâm dâzângowe, 'Buñâ. Zengât dâp buñâ. Nen dâpniñan mem gen.

Zen âi angâgwanğâ namin kwâlânêk.' 10 Oi zen âsakñangât too kwâlânâmbân âinetâ a kutâ gam ambân nângânângâziñoot, zorik diizijngi âiwe. Oi kamânân âim mirin zâimnâ hângi doongum sii nalem nem tarâwe.

11 Tatnetâ ambân nângânângâziñ buñ, zen gamñâ den sâmbâwe, 'Patâniñâ, mâtâp mem pa.' 12 Sâne dâzângoip, 'Nâ perâknak dâzângobâ. Nâ zengât topziñ mân nângâman.' " Den sumbuñâ zo sâmnâ itâ sâm dâzângoip. 13 "Zen narâk mân nângegât umziñ galem oranğâm ândibi."

*A kât ekap zingip, zengât den.*

(Lu 19:11-27)

14 "A kutâ nâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ nâiñâ kamân kârebân âibamñâ kore anâ minduzingâm kâtnâ galem upigât kâsâpkum zingip. 15 A nâi kât ekap bâtnâmbut pindip. Nâi zagât. Nâi kânok. Zo nepkât imbanâ zem zingip, zorat dâp zingip. Kât zingâmñâ kamân kârebân âi ândei. 16 Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zorân nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip. 17 Oi bukuñâ ekap zagât meip, zâknâ yatik oi târokwap zagât âsageip. 18 Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umñan esâm kwârakui zeip.

19 Oi a kutâziñâ narâk kârep ândim puriksâm



gâip. Puriksâmñâ kore a kât zingip, zorat op minduzingip. <sup>20</sup> Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâknâ nepñâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumñâ sâip, 'Patanâ, gâ ekap bâtnâmbut nigin, zo nep pindandâ ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.' <sup>21</sup> Sâi patâñandâ itâ sâm dukuip, 'Gâ kore a âlipñâ, sât lulugoot. Kut ñâi yenñangât galem âlip oingât nânâ kut ñâi bonñangât galem gâbanbat. Zorat ko patâgâ, nâgât umnâ topñan bagim sâtâre op ândiban.'

<sup>22</sup> Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, 'Patânâ, gâ kât ekap zagât nigin. Zorat nepñâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.' <sup>23</sup> Sâi patâñandâ itâ sâm dukuip, 'Gâ kore a âlipñâ, sât lulugoot. Gâ kut ñâi yenñangât galem âlip oingât nânâ kut ñâi bonñangât galem gâbanbat. Zorat gâ patâgâ, nâgât umnâ topñan bagim sâtâre op ândiban.'

<sup>24</sup> Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamñâ sâip, 'Patâ, nâ topkâ itâ nângâman. Gâ a bâlinjâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmat. A nâmbutñâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmat. <sup>25</sup> Nâ zorat kenğâtñangât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.'

<sup>26</sup> Yatâ sâi patâñâ den itâ sâm dukuip, 'Gâ kore a bâlinjâ, konam. Lâugan

gâbâ den mâburem dâgobâ. Nâgât itâ nângâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalem muyagenibi sâman. A zengât nebân nalem meman. <sup>27</sup> Nâgât yatâ nângâm kâtnâ angâgwangâ zengâren pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam. <sup>28</sup> Zorat zen kât ekap bekñan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek. <sup>29</sup> Nâi zâk kut ñâi pindâpindân, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindân. Oi gom sambe muyagenñangâbap. Ka ñâi zâk kut ñâi pindâpindân, zo mân mem ândei bekñan mei yen ândibap. <sup>30</sup> Kore a konam, zo ko gâsum ñâtâtigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.'"

*Yesunâ gâtâm kâsâpnângobap.*

<sup>31</sup> "Gâtâm a bonñâ, nâ sumbem âsakñânoot sot sumbem a zengât oserân gamñâ tâtatnâ âlipñâ, zoren zâi tâpat. <sup>32</sup> Oi a ambân hânñâ hânñâ, zo minduzingâ nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma noniñ kâsâpñangomap, zo yatik upat. <sup>33</sup> Oi râma noniñ kâsâpñangom râma bongen zâmbam noniñ yangâgen zâmbanbat. <sup>34</sup> Yatâ op a kutâziñâ, nâ bongen zo itâ sâm dâzângobat, 'Zen Ibânandâ mâsop minzingip. Zen gam Kembugât um topñan bagim ândibi. Zo mârurnjan hân muyageibân gâbâ zengât siñgi sâip. <sup>35</sup> Zen

itâ otniwe, zorat. Tepnangât ua nalem niwe. Toogât mua too niwe. Nâ lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe. <sup>36</sup> Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk namin ta zen ga nigâwe.’ <sup>37</sup> Yatâ sa a târarak ziñâ den itâ mâburem dâtnobi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalemgât otgigi nalem ñai giwen? Wan narâkñan toogât otgigi nen too giwen? <sup>38</sup> Gâ wan narâkñan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâkñan hâmbâgât kwakna hâmbâ ñai giwen? <sup>39</sup> Gâ wan narâkñan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?’ <sup>40</sup> Yatâ sânetâ a kutâziñâ, nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Kâmurâpnâ zengâren gâbâ a giginâ ñai galem okñangâwe, zo nâ otniwe uap.’ <sup>41</sup> Yatâ sâm a yangâgen, zo itâ sâm dâzângobat, ‘Sâit mianjâwe, zen kêrâp kâtikñan gei ândibi. Kârâp zo Satân sot sumbem arâpnâ zengât sinji oip. Zoren gei ândibi. <sup>42</sup> Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnangât ua nalem mân niwe. Nâ toogât nânga too mân niwe. <sup>43</sup> Nâ lomba ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kêruandâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.’ <sup>44</sup> Yatâ sâm dâzângua ko yangâgen ziñ itâ sâbi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalem too buñâ sot hâmbâ mirâ kamân buñâ ândina gek mân nângânângâ urâwen?

Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekñâ mân galem otgiwen?’ <sup>45</sup> Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ perâkñak dâzângobâ. Arâpnâ zengâren gâbâ giginâ ñai ek mân galem okñangâwe, zo nâ otniwe uap.’ <sup>46</sup> Oi a yangâgen zen âi sâknam tâmbânâ nângâm ândibi. A ambân târarakñâ, zen ko ândiandi kâtikñan bagim ândibi.”

## 26

*Yesuñâ mumbapkât sinji dâzângoip.*

(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

<sup>1</sup> Yesu zâk den so aksik sâm nângâm arâpnâ itâ sâm dâtnângoip, <sup>2</sup> “Nânge. Sirâm zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonñâ, nâ kâsa zengât bitziñan zaria poru nagân none mumbat.” Yesuñâ den yatâ sâip

<sup>3</sup> Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin zâim minduwe. <sup>4</sup> Zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtnâj urâwe. <sup>5</sup> Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam lañ âsagebapkât kegâk gâsunat.”

*Ambân ñaiñâ Yesu too wârân âlip mem sanjonñangip.*

(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

<sup>6</sup> Yesu zâk Betania kamânân âim Simon, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim nalem neip. <sup>7</sup> Nalem nem tâi ambân ñaiñâ too wârân âlip belonoot, sângân patâ, zo

mem gam too wârânḡoot zo kâukḡan lokei giari sanḡorip. <sup>8</sup> Yatâ oi arâpnâ nen ekḡâ sâwen, “Too sânḡân zâizâiḡ zi wangât tâmbetkuap? <sup>9</sup> Too zo pam kât patâ mem a kanpitâ ziḡip sâi ko dâp opap.”

<sup>10</sup> Yatâ sâindâ Yesuḡâ nânḡâmḡâ itâ sâm dâtnânḡoip, “Zen wangât ambân den okḡanḡe? Zâkḡâ otnigi âlip uap. <sup>11</sup> A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk kârep mân ândibat. <sup>12</sup> Nâ mua hanobi, zorat dâp sâknâ sanḡori âlip uap. <sup>13</sup> Nâ perâkḡak dâzânḡobâ. Kembuḡât den siḡi âlip zi hânḡâ hânḡâ sâm âim ambân zirânḡâ uap, zorat siḡi ârândânḡ sâne laḡ kârâbap.”

*Yudaḡâ Yesu tirâpznânḡobap kât kât meip.*

*(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)*

<sup>14</sup> Oi arâpnâ kiin zagât nenḡâren gâbâ a ḡâi kutḡâ Yuda, Karioto kamânân gokḡâ, zâkḡâ tirik namâ galem a patâ, zenḡâren arip. <sup>15</sup> Âimḡâ itâ sâm dâzânḡoip, “Nâ tirâpznânḡobat, zorat kât dabutâ nibi?” Mâsikâziḡi ziḡâ kât ekap 30 yatâ sâlâpkum pindâwe. <sup>16</sup> Yudaḡâ zo memḡâ Yesu tirâpznânḡoi ḡâsubigât ek kârûm ek molim ândeip.

*Yesu zâk arâpnḡoot nalem niwe.*

*(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)*

<sup>17</sup> Pasowa kendon narâk topkwâtnam arâpnâ nen Yesu mâsikâm sâwen, “Nen

itârânḡ mirâ ikâ zoren Pasowa nalem unat?” <sup>18</sup> Sâindâ itâ sâip, “Zen kamânân âimḡâ a ḡâi muyagem itâ sâm dukunek, ‘Patâniḡâ ḡâḡât sap, “Narâkḡâ mâte uap, zorat nâ sot arâpnâ, nen ḡâḡât mirin gam Pasowa nalem ninat.” ’” <sup>19</sup> Oi arâpnâ nen Yesuḡâ den sâip, zo lumḡâ Pasowa kendongât nalem uwen.

<sup>20</sup> Mirâ ḡâtiksâi Yesu sot arâpnâ kiin zagât, nen mirâ zoren zâimḡâ Pasowa nalem niwen. <sup>21</sup> Nem tapḡâ Yesuḡâ itâ sâm dâtnânḡoip, “Zenḡâren ḡâbâ ḡâiḡâ nâ kâsa a tirâpznânḡoi ḡâsânobi.” <sup>22</sup> Yatâ sâi arâpnâ nen umniḡ bâlei ḡâigoot zikḡik zikḡik mâsikâyanḡâm sâwen, “Kembu, nâḡât sat?”

<sup>23</sup> Sâindâ zâkḡâ sâip, “A zo nâ sot ârândânḡ niet, zâkḡâ yatâ otnibap. <sup>24</sup> A bonḡâ, nâ Kembuḡât ekabân den kulem ziap, zo yatik upat. Ka a bonḡâ, nâ tirâpznânḡoi ḡâsunibi, yei, zâk hânḡâ yâmbâtnâ mimbap. A zo mam kâmbonḡ kâligen ḡâbâ mân âsageip sâi bâbâlanḡ opap.” <sup>25</sup> Yatâ sâi Yudaḡâ mâsikâm sâip, “Patâ, nâḡât sat?” Sâi dukuip, “Gâ sat, zo.”

*Yesuḡâ nalem sot too ziḡip.*

*(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)*

<sup>26</sup> Nalem nem tâindâ Yesuḡâ nalem ḡâi mem sâiwap sâm namuḡ arâp itâ sâm niḡip, “Mem ninek. Zi sunumnâ.” <sup>27</sup> Yatâ

sâmñâ waiñ hâkop mem sâiwap sâmnâ itâ sâm niñgip, “Zen aksik ninek. <sup>28</sup> Zi târotâroniñgât gilâmnâ. Zo a ambân donbep patâ, zengât tosaziñ buñ upapkât hânân gibap. <sup>29</sup> Oi dâzâñgua nâñgânek. Waiñ too itârân nia âkap. Oi dum zagâtñan mân nemñâ Ibânangât um topñan zâim zen sot ârândân waiñ mârâtñâ ñâi ninat.”

*Gezemanê kâlamân âiwe.*

*(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34; Yo 13:36-38)*

<sup>30</sup> Oi Kembugât mâpâmâpâse kep ñâi mem kamânân gâbâ âimñâ Oliwa bâkñan zâiwen.

<sup>31</sup> Mâtâbân âimñâ Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Ñâtik ziren a ziñ gâsuninetâ zen nâñgâm pâlâtânziñ lolot, zorat op âksik birânim âibi. Kembugât den kulem ñâi ziap, zo bon upap. Den zo itâ,

‘Nâ râma galem a kua râma  
zen siñsururuñ op âim  
nañgâbi.’

<sup>32</sup> Nâ sa nâñgânek. Nâ mu-muñan gâbâ zaatñâ Gâlilaia âi kâdom otziñgâbat.” <sup>33</sup> Sâi Peteroñâ itâ sâm dukuip, “A nâmbutñâ, ziñ birâgibi. Nâ ko mân birâgibat. Buñ kâtikñâ.”

<sup>34</sup> Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ ñâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kurukñâ diñ sâbap.” <sup>35</sup> Yatâ sâi Peteroñâ itâ sâip, “Gâ gomñâ nâ nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpñâ nâmbutñâ, nen den yatik sâwen.

<sup>36</sup> Nen âimñâ nak kalâm ñâi kutñâ Gezemanê, zoren takâm Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen ziren tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.” <sup>37</sup> Yatâ sâmnâ Petero sot Zebedaiogât nanzatñâ diiziñgi âiwe. Âimñâ Yesuñâ umñâ yâmbârei ken bet kakit oip.

<sup>38</sup> Yatâ op dâzâñgom sâip, “Umnâ yâmbârei mu-muñâ otnigap. Zen nâ sot tap um wâgân ândinek.” <sup>39</sup> Yatâ sâmnâ mâik ñâi âim si sâñgân hânân ge tutukum itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, nâñgânim sâknam kâmut zi betnan mena buñ oik. Oi nâgât den buñâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

<sup>40</sup> Yatâ ninâu sâmnâ puriksâm arâp karâmbut ziñgiri uman zem tatne Petero itâ sâm dukuip, “Zen nâ sot gwâlâ mâik ñâi ândibigât dâp buñâ? <sup>41</sup> Zen mâsimâsikâyân loribegât um gwâlâ ândim ninâu sânek. Umñâ bâbâlan opmap. Sâkñâ ko yâmbâremap.”

<sup>42</sup> Dum âimñâ den itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, sâknam zi betnan mimbangât nâñgâna mân dâp oi lan gâgât den, zo kâtigibap.”

<sup>43</sup> Yatâ ninâu sâmnâ âburem arâp karâmbut, zen sinziñâ uman oi zinetâ ga muyageziñgip. <sup>44</sup> Zâmbamñâ âi ninâu sâi sâp karâmbut oip. Den mârûm sâip zo yatik ninâu sâip.

<sup>45</sup> Ninâu sâm nañgâm arâp zengâren puriksâm itâ sâm dâzângoip, “Zen uman tok zem te? Zi mârûm narâk

uap. A bonjâ, nâ bâliņ mâme a zeņgât bitziņan zâibâman.  
<sup>46</sup> Zaatne âinâ. Iknek. A sâi gâsunim nobi, zo mâte otniņgap.”

*Kâsa ziņâ Yesu gâsuwe.*

*(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)*

<sup>47</sup> Den yatâ sâm kiri arâp kiin zagât, neņgâren gâbâ a nâi, kutņâ Yuda, zâkņâ a kâmut kândom otziņgi gawe. A kâmut zo tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, ziņâ sâņgonzâņgone kâmbam sot sâu patâziņâ mem gawe. <sup>48</sup> Oi Yudaņâ den kânņan itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ lum mâņgansa zi sâm gâsubi.” <sup>49</sup> Oi gamņâ zorenâk Yesugâren âim O patânâ sâm lum mâņgarip. <sup>50</sup> Yatâ oi Yesuņâ den nâi itâ sâm dukuip, “Buku, nep tuubam gaat, zo tuum naņgânan.” Yatâ sâi a kâmut, zen Yesugâren ga gâsum saawe.

<sup>51</sup> Oi Yesu sot ândiwen, neņgâren gâbâ nâiņâ sâuņâ sâmbum tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kin-dapņâ kârâm kwâkip. <sup>52</sup> Yatâ oi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Sâugâ mirâņan hanguna girik. Nâi zâk sâuņâ zâņgoi hâuņâ kumbi. <sup>53</sup> Nâgât dap nâņgat? Nâ Ibânaņgâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi gem galem otnibe. <sup>54</sup> Oi zen gem ga galem ot-nine Kembugât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

<sup>55</sup> Yatâ sâmņâ a kâmut gâsunam gawe, zo itâ sâm

mâsikâziņgip, “Nâgât dap nâņge? Zen nâgât nâņgâne kâmbam ku oi kâmbam sot sâuziņâ mem ga gâsânoge? Zorat sa nâņgânek. Nâ sirâmņâ sirâmņâ tirik namin zen Kembugât den siņgi dâzâņgoman. Oi zen zoren mân gâsânowe. <sup>56</sup> Oi zi Propete zeņgât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesugât arâpņâ, nen aksik Yesu birânaņgâm siņsururuņ âiwen.

*Yesu a sâtņangât namin diim âiwe.*

*(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)*

<sup>57</sup> Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembugât gurumin den zorat galem a sot a sâtņâ mindum tarâwe. <sup>58</sup> Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtziņan bet moliziņgâm arip, Âi takâmņâ tirik namâ galem a patâgât dâmân kâligen bagimņâ kore a zeņgât oserân itâ nâņgâm kwâkâm getâip, “Yesugât den dap sâbi? Zorat ziren tap nâņgâbat.”

<sup>59</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen aksik tapņâ Yesugât den sâkņanâk sâm kunatkât den sâm kâruwe. <sup>60</sup> Oi a doņbep den sarâ doņbep sâm bonjâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet. <sup>61</sup> Zet gamņâ itâ sâwet, “A zirâņâ itâ sâip, ‘Nâ Kembugât tirik namâ kândaņâ sirâm karâmbut umņanâk dum tuubat.’”

62 Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatnâ Yesu itâ sâm mâsikip, “Gâgât den se, zorat den hâuñâ sâban mo mân sâban?” 63 Sâi Yesuñâ den mân sâm kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâknâ itâ sâm dukui, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâteñan mâsikâgiga sâm kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a ñâi?”

64 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Zo sat, zo. Oi ñâi dâzâñgua nâñgânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbanñâ mariñâ, zâkkât âsanñâ bongen tap sumbem unumunum kwâknan gem ga nikpi.”

65 Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nâñgi bâliñ oi hâmbânñâ mem moloñ arâpñâ itâ sâm dâzâñgoip, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâm kârumat. Den sap, zo aksik nâñge. 66 Den zo nâñgâm dap dap nâñge?” Mâsikâziñgi ziñâ itâ sâwe, “Zâk mumuñangât sinji uap.”

67 Yatâ sâmñâ tâpziñandâ Yesu si sâñgânñan tâpkumñâ bitziñandâ kom kâbakñiwe. Oi a nâmbutñandâ bitziñ tipñandâ pâlomñan kunzirâwe. 68 Oi itâ sâm dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutñâ ñâi?”

*Peteroñâ Yesu kwâimbip.*

*(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)*

69 Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi

kore ambân ñâiñâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilâia a, zâk sot ândimat.” 70 Yatâ sâi Peteroñâ a tarâwe, zengât mâteziñan kwâimbâm sâip, “Gâ den sat, zo nâ nâñgâm kwaksan.” 71 Yatâ sâmñâ geibâ sâi kore ambân ñâiñâ ekñâ a itâ sâm dâzâñgoip, “A zi Yesu Nasarete gokñâ, zâk sot ândimâp.” 72 Yatâ sâi Peteroñâ kwâimbâm den sâm kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.” 73 Yatâ sâm mâik ñâi kinñâ a ziñâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâknak zengât kâmurân gokñâ. Nen diñgâ holiñâ nâñgen.” 74 Sânetâ dum Anutu mâteñan sâm kâtigem den lañ sâm itâ sâm dâzâñgoip, “Nâ a zo mânâk ekman.” Sâi zorenâk kurukñâ diñ sâip. 75 Oi Yesuñâ den mârum sâip, zo Peteroñâ nâñgip, “Gâ sâp karâmbut kwâimbânina kurukñâ diñ sâbap.” Den zo nâñgâm umbâlâ op âkñan âim girâp patâ iseip.

## 27

*Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.*

*(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Yo 18:28-32; Apo 1:18-19)*

1 Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen mindum Yesu koindâ mumbapkât den sâwe. 2 Oi sâne Yesu bikñâ saamñâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe. 3 Mumbapkât sâm kâtigine Yuda, zâk zo ekñâ wangât yatâ uan sâm umñâ bâlei kât pindâwe, zo mem

âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ maburem zingip. <sup>4</sup> Oi itâ sâ m dâzân goip, “Nâ laŋ opnâ a târaraknâ zi bitziŋan paan.” Yatâ sâi ziŋâ sâwe, “Wangât nenġâren ga sat? Zo gikak.” <sup>5</sup> Yatâ sâ m kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

<sup>6</sup> Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memnâ sâwe, “Kât zi kâmbangât sânġân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap.” <sup>7</sup> Oi kât zo mem dap utnat sâ m âragum hân nâi kwâlâwe. Hân zo âmaŋ tuutuŋ agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân nâin gâbâ ga ândiândiŋ, zo mune zoren hanzânġobigât sânġân miwe. <sup>8</sup> Oi narâk zoren hân zorat kutnâ nâi kâmbam hân sâne kâtigeip. <sup>9</sup> Oi Propete Yeremia zâkkât den kânŋan sâip, zo bon oip. Den zo itâ, “Isirae a zen a sânġânŋangât kât sâwe. <sup>10</sup> A sânġânŋangât kât ekap 30, zorân âmaŋ tuutuŋ agât hân, zo sânġân miwe. Kembunâ dâtnogip, yatik urâwe.”

*A kutâ zâk Yesu poru nagân mumbapkât sâip.*

*(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)*

<sup>11</sup> Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâtenan kiri itâ sâ m mâsikip, “Topkanġât dâtno. Gâ Yuda zenġât a kutâ?” Sâi Yesuŋâ sâip, “Sat, zo.” <sup>12</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, ziŋâ den sâkŋanâk sâ m kine den hâuŋâ mân sâip. <sup>13</sup> Yatâ oi

Pilatoŋâ dukum sâip, “Gâgât den donbep sânetâ wangât den hâuŋâ mân sat?” <sup>14</sup> Oi Yesuŋâ den hâuŋâ nâi mân dukui a kutânâ nânġi imbânġâ oip.

<sup>15</sup> Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zenġâren gâbâ nâi olaŋ zingâmâip. <sup>16</sup> Oi narâk zoren kâmbam ku a bâliŋâ nâi tâk namin zeip, kutnâ Baraba. <sup>17</sup> Oi a mindumnâ kinetâ Pilatoŋâ mâsikâzingâm sâip, “Nâi olaŋbatkât nânġe? Baraba mo Yesu kutnâ nâi Kristo sâme?” <sup>18</sup> Yuda a sâtnâ, zen Yesugât um kâlak nânġânġâm zâkkâren parâwe, zorat nânġâmŋâ sâip.

<sup>19</sup> A kutâ, zâk den sâ m kubikkubik tâtarân tâi ambinġandâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târarak zo, zâkkât den mân mâsâsuatpan. Nâ itârân umanân nânġâm zâkkât op sâknam donbep nânġan.”

<sup>20</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen a umziŋan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olaŋnâ ko Yesu ko koi mumbap.” <sup>21</sup> Oi a kutâ zorân dum mâsikâzingâm sâip, “Nâi mo nâi olaŋbatkât se?” Sâi ziŋâ sâwe, “Baraba.” <sup>22</sup> Sânetâ itâ sâ m mâsikâzingip, “Yesu, kutnâ nâi Kristo sâme, zâk dap okŋangâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.” <sup>23</sup> Sâne a kutânâ dum mâsikâm sâip, “Wan

tosagât?” Yatâ sâi den kâtik sâi sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

<sup>24</sup> Yatâ utnetâ Pilatonjâ sâi den mânâk nângâm den donbep sâne sâi too pindânetâ mâteziñan bikñâ too sanjonjâ sâip, “A târârak zirat tosa nâgâren zimzap, zo zengât sinji uap.” <sup>25</sup> Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpniñ neñgâren zimzap.” <sup>26</sup> Yatâ sâne a kutânjâ Baraba olañ zinjip. Yesu ko sâi inzut kuupñoot, zorân lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziñan pâip.

*Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.*

*(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)*

<sup>27</sup> Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namin gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a ziñâ aksik minduwe. <sup>28</sup> Mindumñâ Yesugât hâmbâ mâkâm kâwali a zengât hâmbâ kuriñâ giñangâne giarip. <sup>29</sup> Oi tâk sâtmam gonjom kâukñan pane giarip. Oi bikñan tân nâi pindâne bikñâ bongen mem kirip. Yatâ opñâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” <sup>30</sup> Oi tâpziñâ tâpkum tân bekñan mem kâukñan kuwe. <sup>31</sup> Yatâ kom eksâmñâ kâwali a zengât hâmbâ, zo mâkâm zikñâ hâmbâ du giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

*Yesu poru nagân kune moip.*

*(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)*

<sup>32</sup> Diim âim mâtâbân a nâi muyagiwe, kutñâ Simonj, Kirene kamânân gokñâ. Zâk okñangâne Yesugât poru nak bekñan mem lugi âiwe. <sup>33</sup> Âimñâ hân nâi kutñâ Goligata (niin denân ko kâuk sinjit), zoren takâwe. <sup>34</sup> Zoren takâmñâ wainj too sot um gulip too mâpot pindânâ sâne nem ekñâ birip. <sup>35</sup> Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri hâmbânangât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe. <sup>36</sup> Yatâ opñâ galem tarâwe. <sup>37</sup> Oi kâukñâ kwâkñan poru nagân topñâ itâ kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

<sup>38</sup> Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, nâi toren, nâi toren kwânângâzikâwe. <sup>39</sup> Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâi sinjan gem den top topñâ dukum kâuk birâm sâwe, <sup>40</sup> “Bâi, gâ tirik namâ kândañ sirâm karâmbut tuum nanjâbat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nanñâ ândiat oi poru nagân gâbâ pâtan ge.” <sup>41</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ, zen yatik dukum sâwe, <sup>42</sup> “A nâmbutñâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomap. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Isirae a



nenġat a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât dirġâ nânġânat. <sup>43</sup> Zâk nâ Anutugât nanġâ sâ, nânġâm pâlâtânâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutuġâ zâkkât nânġap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.” <sup>44</sup> Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

*Yesuġâ moip.*

*(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30)*

<sup>45</sup> Yatâ okġanġâne mirâ bâkġan zoren ġâtâtik muyagem zei mirâ oi âkip. <sup>46</sup> Mirâ oi Yesuġâ den kâtikġâ den sâ, sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niin denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” <sup>47</sup> Oi kirâwe, zenġâren gâbâ a nâmbutġâ ziġâ sâwe, “Zâk Elia kon-sap.” <sup>48</sup> A ġâiġâ nânġâm sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem ga winiga too kâlakġoot sum kapiġkum pindip. <sup>49</sup> Oi a nâmbutġâ itâ sâ, dukuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâkġak ga mâkâbap mo buġâ?” <sup>50</sup> Oi Yesu zâk dum den kâtikġâ den sâi Kaapumġâ takâm arip. <sup>51</sup> Moi tirik namin sâġgum patâ, zo uren gâbâ oloġ gei kwâkip. Oi wârġi mei kât âbâġgum nanġip. <sup>52</sup> Oi a zenġât kwak, zo pâronġsâi Kembuġât sinġi a ândim muwe, zo zenġâren gâbâ nâmbutġandâ zaarawe. <sup>53</sup> Oi Yesu zâk kâdom op zaari zen kwagân gâbâ zaatġâ kamân kâukġan zo âim a doġbep muyageziġgâwe. <sup>54</sup> Oi kâwali

a galem sot arâpġâ kirâwe, zen wârġi sot kut ġâi ġâi zo ekġâ imbanġiġ buġ oi sâwe, “Perâkġak a zirâġ Anutugât nanġâ ândeip.”

<sup>55</sup> Yesu kuwe, narâk zoren ambân doġbep kârebân kin kut ġâi ġâi zo ek nanġgâwe. Ambân zo, zen Yesu molim kore okġanġâm Galilaia hânân gâbâ gawe. <sup>56</sup> Maria, Madala kamânân gokġâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamzikġâ. Oi ambân ġâi Zebedαιο nanzatġâ, zekât mamzikġâ. Zen ârândân tarâwe.

*Yesu hanguwe.*

*(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)*

<sup>57</sup> Mirâ ġâtiksâisâi Ari-mataia kâmanân gokġâ sikum a ġâi Yesugât a op ândeip, kutġâ Yosepe, zâk gâip. <sup>58</sup> Gamġâ Pilatogâren âim Yesugât kâmbarânâ zorat dukum sâi Pilatonġâ kâwali a sâ, dâzânġoi pindâwe. <sup>59</sup> Yosepenâ kâmbarânâ zo memġâ sâġgum kâu uġakġandâ kâpim lum arip. <sup>60</sup> Lum âim kât mâtâpġâ zik sinġi ġâi tuġip, zoren pamġâ kât patâ ġâi kâbakġei âi mâtâp dooġgoi arip. <sup>61</sup> Oi kwak nanġâmġan Maria, Madala kamânân gok sot Maria ġâi, zet zo tap igâwet.

<sup>62</sup> Kendongât kut ġâi ġâi kubikkubik narâk, zo âki ko haġsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe. <sup>63</sup> Âimġâ sâwe, “Patâniġâ, nen den ġâi nânġen, zo dâġonâ. Sarâ a

zâk wâgân ândeibân itâ sâip, 'Momnâ sirâm karâmbut zem tap zaatpat.' <sup>64</sup> Zorat arâpnâ zinâ âi kâmbârânâ mem âimnâ mumujan gâbâ zaatsap sarâ sâbegât kâwali a sângonzângona kwagân âi galem kinetâ sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâknan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen." <sup>65</sup> Sâne Pilatonâ itâ sâm dâzângoip, "Kâwali a zingân. Diizingâm kwagân âim ziijak dap mo dap nânge, zo yatâ doongune tâpap. Yatâ sâi kâwali a zen sot âimnâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe. <sup>66</sup> (-)

## 28

*Yesu mumujan gâbâ zaarip.*

*(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18)*

<sup>1</sup> Yuda zenġât kendon âki haņsâsâgât Maria, Madala kamânân goknâ sot Maria bukuņâ, zet kwagân iktam âiwet. <sup>2</sup> Aritâ wâriņ patâ mei Kembuġât sumbem a nâiņâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbakņei ari kât kwâknan tâip. <sup>3</sup> Tobatņâ âsakņoot hânpân yatâ. Hâmbânâ kâu timan. <sup>4</sup> Kâwali a, zen zo ekņâ sânamziņ sâmbui kenġât op hânân gei zem ândiwe.

<sup>5</sup> Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ aņâ itâ dâzâkom sâip, "Zet kenġât mân oit. Nâ nânġan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot. <sup>6</sup> Oi zâk zi mân taap. Zâk

mârum sâm dâzânġoip, zo yatâ op mumujan gâbâ zaatsap. <sup>7</sup> Zet kek âi arâpnâ dâzânġobabot, 'Yesu zâk mumujan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otziņġâbap. Zen zoren âi ikpi.'"

<sup>8</sup> Sâi zet kek kwak zo birâm kenġât sot sâtâre op arâp den siņġi dâzânġoram sârârâk kârâm âiwet. <sup>9</sup> Aritâ Yesuņâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâm dâzâkoip, "Umzik âlip oit." Yatâ sâi zet um topņan âi pindiņsâm mâpâsem kiņan ġâsuwet. <sup>10</sup> Oi Yesuņâ itâ sâm dâzâkoip, "Zen mân kenġât oit. Zet âi arâpnâ dâzânġoitâ Galilaia hânân âi nikpi."

<sup>11</sup> Ambân zagât, zet ar-itâ kwagân galem kirâwe, zenġâren gâbâ nâmbutņâ zen âim kamân patin takâmņâ tirik namâ galem patâ kut nâi âsageip, zorat siņġi dâzânġowe. <sup>12</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen mindum kâwali a zen kât doņbep ziņġâwe. <sup>13</sup> Ziņġâm itâ sâwe, "Zen itâ sâbi. Nen nâtigân uman zeindâ arâpnâ ziņ gam kâmbârânâ mie. <sup>14</sup> Den zo Roma a kutâņâ nânġâbapkât kenġât mân upi. Âlip niņâ dukunat." <sup>15</sup> Yatâ sâm dâzânġone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zenġâren zeipņak tok ziap.

*Yesuņâ bânġan arâpnâ muyageziņġâm nep diņ sâm ziņġip.*

<sup>16</sup> Yesuġât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân bakņâ nâin Yesuņâ den

kânᶇan dâtnânᶇoipkât zoren zâiwen. <sup>17</sup> Zâimᶇâ zikᶇâ ekᶇâ pindiᶇsâm mâpâsiwen. Nâmbutᶇandâ ko um zagât urâwe. <sup>18</sup> Oi Yesuᶇâ gootniᶇan gam itâ sâm dâtnânᶇoip, “Anutuᶇâ imbaᶇâ top top aksik sumbeᶇgât sot hângât nâ nigip. <sup>19</sup> Zorat ko zen hânᶇâ hânᶇâ, a kâmutᶇâ kâmutᶇâ, zeᶇᶇâren âim nep tuune dinnâ lum nâgât a ambân upi. Oi Ibâ sot nanᶇâ, nâ sot Tirik Kaapum, neᶇᶇât korân târokwap too saᶇᶇon ziᶇᶇâbi. <sup>20</sup> Den dâzaᶇᶇom ândiwan, zo aksik lubigât dâzâᶇᶇom ândibi. Oi ᶇâi dâzâᶇᶇua nânᶇânek. Nâ sirâmᶇâ sirâmᶇâ, âsâbânᶇ zen sot ândia hângât narâkᶇâ âkâbap.”

Zo yatik.

## Yesugât den sinji âlipnâ Marekonâ kulemguip

*Yohanegât den sinji.*

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17;  
Yo 1:19-28)

<sup>1</sup> Yesu Kristo, zâk Anutugât nanjâ, zâkkât den sinji âlipnâ, zo topkwapnâ. <sup>2</sup> A sânginjâ Propete Yesaianjâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nângâm kulemguip, “Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap. <sup>3</sup> Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gânduŋ oik.’ ”

<sup>4</sup> Den zorat bonjâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzângomâip, “Umzinâ melâŋne too sanjonziŋga Anutuŋâ tosaziŋ birâbap.” <sup>5</sup> Yatâ sâm dâzângoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâlinâziŋâ sapsune Yohanenâ Yodaŋ toin sanjonziŋgâmâip.

<sup>6</sup> Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotjandâ tuune

pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzângom ândeip, <sup>7</sup> “Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwaliŋâ nâi yatâ zemjângap. Nâ yatâ zorân irâ sikumjâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. <sup>8</sup> Nâ tooyâk sanjonziŋgan. Ka zâknâ ko Kaapum bonjâ sanjonziŋgâbap.”

*Yohanenâ Yesu too sanjori  
ari Sataŋnâ mâsikip.*

(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu  
3:21-22; 4:1-13)

<sup>9</sup> Narâk zoren Yesuŋâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodaŋ toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yonanenâ Yodaŋ toin sanjonziŋgip. <sup>10</sup> Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronjsâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opjâ Yesu kwâknjan gem pâip. <sup>11</sup> Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Oi gekjâ umnâ âlip opmap.”

<sup>12</sup> Op ko narâk zorenâk Kaapumjâ Yesu okjâŋgi barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip. <sup>13</sup> Zoren Sataŋnâ mâsikâm ândei hilâm 40 âkip. Yesuŋâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a ziŋâ on galemjâ okjâŋgâwe.

*Yesuŋâ nep topkwap  
arâpnâ gâsuziŋgip.*

(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)

14 Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamnâ Anutugât den sinji âlipnâ itâ dâzângom ândeip, 15 “Anutugât um topnjan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umziñâ melân Anutugât den sinji âlipnâ zirat nângâne bon upap.”

16 Yesunâ Galilaia saru sâtñan âim tap ko Simonj sot munjâ zikirip. Zet injangât nep tuum ândiwet. Zikiri injangât irâ pam kirâwet. 17 Yesunâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nânâ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet injangât nep tuum ândiabot, yatigâk a zengâren tuum ândibabot.” 18 Yatâ sâi irâziknâ birâmñâ Yesu molim ba âiwet. 19 Yesunâ mâik nâi âim ko Zebedaio nanzatñâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet wanğâyân tapñâ injan mâme irâziknâ kubik tarâwet. 20 Yesunâ zâkonsâi nângâm ibâziknâ sot nep a wanğâyânâk tatne zâmbamñâ gem Yesu molim ba âiwet.

*Yesu Kapenaum kamânân nep tuugip.*

*(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)*

21 Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zengât kendon mâik zorat narâknâ oi Yesu zâk mâpâmâpâse namin zâim sinji âlipnâ sâm dâzângoip. 22 Den dâzângoip Yesugât nângâne imbanjâ oip. Yesu zâk sinji âlip den dâzângoip, zo Anutugât

gurumin den zorat galem a ziñ sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzângoip.

23 Narâk zorenâk mâpâmâpâse namin a wâkeñoot nâi tâip. 24 Zâknâ den yu kambânjâ sâm itâ sâip, “Yesu Nasarete goknâ, gâ dap otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Gâgât topkâ nângen. 25 Gâ Anutugât tirik a.” Sâi Yesunâ den yatâ mân sâbapkât dukum sâip, “Gâ hiriñsâm ayân gâbâ takâm ba âi.” 26 Yatâ sâi wâke zorân a zo okñangi kâkâksâm ze wâke zo yu kambânj sâm ko takâm ba arip. 27 A ambân zen zo ekñâ imbanjâziñ buñ oi âragwârâgu opñâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topñâ nâi. Den unakñâ sap. 28 Zâk a kâwaliñâ patâ wâke sorâk den dâzângoip sâtñâ lume.” Yatâ sâm sinjinâ âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nângâwe.

*Yesunâ use mâsek kubikziñgip.*

*(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)*

29 Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simonj sot Andrea, zekât mirin zâiwe. 30 Simonj sibunnâ, zâk mirin mâsek kârâpñoot op zeip. 31 Yesu zâk mirin zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi bikñan gâsum mem zaarip. Oi sâknâ sânduksâip. Sânduksâi ko nalem om ziñgi niwe.

32 Nâtiksâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziñoot sot sisi mâsekziñoot a ambân

gâbâreziŋgâm Yesugâren gawe. <sup>33</sup> A ambân aksik mirâ sâŋgânŋan ga mindum tarâwe. <sup>34</sup> Yesuŋâ a ambân doŋbep mâsek top top kubikziŋgip. Oi wâkeziŋoot wâke zo moliziŋgi âiwe. Wâke zen Yesugât topŋâ nâŋgâwe. Oi zo sâŋm muyag-ibegât dâzâŋgoip.

<sup>35</sup> Yesugât arâpŋâ uman zem tatnetâ nâtigân Yesuŋâ zaatŋâ zâmbam hân nâi a mân ândiândiŋan ba arip. <sup>36</sup> Âim ko ninâu sâŋm ândeip. Haŋsâi Simoŋ sot bukurâpŋâ, zen Yesu kârum âim muyagemŋâ sâwe, <sup>37</sup> “A ambân zen aksik kârugige.” Sânetâ Yesuŋâ itâ sâip, “Kamân ginŋan ginŋan âinâ. <sup>38</sup> Zoren den siŋgi âlipŋâ dâzâŋgobarâk. Oi nep zo tuub- bat sâŋm gem gâwan.” <sup>39</sup> Yatâ sâŋmŋâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâpâmâpâse namâziŋan zâim siŋgi âlip den dâzâŋgomŋâ wâkeziŋoot moliziŋgâm ândeip.

*Yesuŋâ sâk bâlâ nâi kubikŋaŋgip.*

*(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)*

<sup>40</sup> Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimŋâ um topŋan simin liim pindiŋsâm sâip, “Gâ imbaŋâgâ ziap, zorat gâ kubikniâ sâŋm âlip kubikni- ban.” Yatâ sâi Yesuŋâ umŋâ nâŋgâm ko sâkŋan gâsum sâip, <sup>41</sup> “Nâ nâŋgâgigan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko useŋâ sogei âlip oip. <sup>42-43</sup> Oi Yesuŋâ zorat siŋgi zo a ambân torenŋâ mân

dâzâŋgobapkât sâŋm kâtigem sâŋgongoip. <sup>44</sup> Itâ dukui, “Gâ nâŋgâ. Zorat den siŋgi a ambân laŋ mân dâzâŋgoban. Mârum nâi Moseŋâ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât siŋgi sâŋm a sâtŋâ zo pindânan. Usegâ sogiap, zo a ambân ek nâŋgâbigât yatâ otnan.” <sup>45</sup> Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât diŋâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzâŋgoip. Zorat opŋâ a ambân ziŋâ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patin mân âim gâip. Birâm hibuk mâtâp âim gam ândeip. Yatâ ândeip ko a ambân kamân naŋgâm naŋgâm tarâwe, zenŋak zâkkâren âimarâwe.

## 2

*Yesuŋâ a nâi kiŋ bik mu- muŋâ kubikŋaŋgip.*

*(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)*

<sup>1</sup> Yesu zâk mâik nâi ândim ko Kapenaum kamânân âbureip. <sup>2</sup> Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nâŋgâmŋâ zâkkâren min- dum mirâ piksâmŋâ mirâ sâŋgânŋan mindumŋâ mirâ mâtâpŋâ dooŋguwe. <sup>3</sup> Yesu zâk mirin den dâzâŋgom tâi a kimembut bukuziŋâ nâi kin bik muŋâ, zo lum gawe. <sup>4</sup> Oi a ambân nâmbutŋâ zen sot gawe. A kâmut patâŋâ mirâ mâtâp dooŋgune ko lum mirâ kwâkŋan zâim ogep kwâsat temŋoorâk pane Yesugât kiŋ topŋan geip.

<sup>5</sup> Pane gei zeï ko Yesuñâ nânġâm pâlâtânziñanġât bonġâ zo ekñâ a zo itâ dukuip “Nannâ, to sagâ biran.” <sup>6</sup> Yatâ sâi ko Anutugât gurumin den zorat galem a tarâwe, ziñâ itâ nânġawe, <sup>7</sup> “A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ge kwap sap. Op ko Anutu zâizâiñ okñanġap. Anutu, zâk kânokñâ tosaninġâ birâmap.” Yatâ nânġâm tatnetâ Yesuñâ umziñan nânġâm itâ sâm dâzânġoip, <sup>8-9</sup> “Zen umziñan wangât den zo yatâ nânġe? Zen dap nânġe? Nep ikâ zorânġâ bâbâlanġ? Tosa birâbirânġ mo sâk kubikkubik?” <sup>10</sup> Yatâ sâmñâ Yesuñâ itâ sâip, “A bonġâ nâ hânân ândim a ambân zenġât to saziñ birâbatkât imbanġ zemniġap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan.” <sup>11</sup> Yatâ dâzânġomñâ puriksâm a kiñ bik mumuñ zo itâ dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ zo mem ko ba kamângan âi.” <sup>12</sup> Yatâ sâi zaatñâ mâteziñanâk isenñâ zo mem ko ba arip. A ambân zen ekñâ kâwaliziñâ buñ oi Anutu mâpâsem sâwe, “Kulem zi itârânġ âsagei iksen, zi sen pup iksen.”

*Yesuñâ bâliñ mâme a zen sot buku oip.*

*(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)*

<sup>13</sup> Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtñan ġiarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den siñġi âlip sâm dâzânġoip. <sup>14</sup> Dâzânġom âim ko Alipaiogât nanñâ Lewi egi

kât mimiñâ namin tâi itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”

<sup>15</sup> Sâi zâk zaatñâ beknan sâip. Lewiñâ sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâpñâ kât mâme a sot bâliñ mâme a tatnetâ Yesu sot arâpñâ zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memñâ nâmbutñâ kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo donbepñâ Yesu molim zâk sot ândim pâlâtânġ kwarâwe. <sup>16</sup> Parisaio a kâmurân ġâbâ Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a osetziñan tap nalem neip. Parisaio a zen ekñâ Yesu arâpñâ itâ sâm mâsikâziñġawe, “Wangât patâziñâ zâk bâliñ mâme a zen sot tap nalem niap?” <sup>17</sup> Sâne Yesuñâ nânġâm itâ sâm dâzânġoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkziñâ wâġân zenġâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zenġârenâk tuume. A ziñanġât nen âlipñâ sâme, nâ zenġât mân gem ġawan. Nâ bâliñ mâme a diiziñġa nâġâren gabigât sâm gem ġawan.”

*Nalem birâm kendon ândiândiñanġât Yesu mâsikâwe.*

*(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)*

<sup>18</sup> Narâk zoren Yohane arâpñâ sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutñâ ziñâ Yesuġâren âim itâ sâm mâsikâwe, “Yohanegât arâpñâ sot Parisaio zenġât arâpziñâ, zen nalem birâm ândime.

Arâpkâ zen ko wangât nalem mân birâm nemjik ândie?”  
 19 Yatâ sârn mäsikâne Yesuñâ itâ sârn dâzânngoip, “A kutâ, zâk arâpñoot ândei dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziñoot ândim yatâ mân upi. 20 Gâtâm a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

21 Nen hâmbâ sânjiñâ oloñoloñan zo unakñâ mân pam gârimen. Wangât, unakñandâ sânjiñâ zo diigi oloñi mâtâp patâ opap sârnñâ mân upmen. 22 Wâiñ too kâtik unakñâ hâkop sânjiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too kâtikñâ zorân hâkop kunziri hâkop sot waiñ ârândân buñ upabot. Waiñ unakñandâ hâkop unakñan giari dâpñâ upap.”

*Kendongât den.*

*(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)*

23 Yuda zenğât kendon narâk ñâin Yesu sot arâpñâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpñâ zen segoñ burotñâ namuñ niwe. 24 Yatâ utne Parisaio a ziñâ Yesu itâ sârn dukuwe, “Ziñgitnan. Zen kendonân mân orotñâ ue.”

25-26 Sânetâ Yesuñâ itâ sârn dâzânngoip, “Dawidi sot arâpñâ, zen nalemğât mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nânğame mo buñâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidiñâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât siñgi nalem parâwe, zo mem nem ko arâpñâ ziñgi niwe. Zen

mân orotñâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziñjik nalem zo nimbigât sâsân.”

27 Yatâ sârnñâ itâ dâzânngoip, “Kendon zo agât op âsageip. 28 Ka anñâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonñâ, nâ kendongât sot kut ñâi ñâigât marinñâ ândian.”

### 3

*Yesuñâ kendonân a ñâi kubikñanğip.*

*(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)*

1 A ñâi bikñâ humutjik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip. 2 A nâmbutñâ ek tatnetâ kubikñanği ko denân pânarn tarâwe. 3 Yesuñâ a bikñâ humutjik zo itâ dukuip, 4 “Gâ zaatñâ a ambân mâteziñan ga kin.” Sâi zari Yesuñâ a ambân itâ mäsikâziñgip, “Mäsikâziñga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikziñgâziñgân mo a tâmbetzânğozânğon?” 5-6 Yatâ sâi zen den hâuñâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin ziñgitñâ um kâtikziñanğât op umñâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tântân pa.” Sâi a bikñâ pâi âlip oip. Yatâ oi ekñâ Parisaio a, zen âimñâ Herode arâpñâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sârn den âraguwe.

*A ambân kâmutñâ kâmutñâ Yesugâren gam nanğawe.*

7-8 Yesu sot arâpñâ saru sâtñan âine a ambân kâmut



patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaiio hânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbut zengâren gâbâ sot Tiro Sidon zengâren gâbâ, a kâmut patâ zo, zinjâ Yesugât den sinji nângâmjâ ga Yesugâren minduwe. <sup>9</sup> Yesujâ zingitjâ arâpņâ itâ sâmb dâzângoip, <sup>10</sup> “Wañgâ ñai ga gootniņan tâik.” A kâmut zorâņ lâņ kwândâlenibegât sâmb waņgâgât sâip. A donjebep kubikziņgâmâip, zorat op a mâsekziņootjâ gootņan âinam agom kâbakņeyañgâwe. <sup>11</sup> Ka a wâkeziņoot zorâņ ko hânân gei pindiņsâmb zem kambâņ sâmb sâwe, “Gâ Anutugât nanjâ op ândiat.” <sup>12</sup> Yatâ sâmbetâ Yesujâ zikjâ topņâ zo a ambân laņ mân dâzângobigât sâmb kâtigeip.

*Yesujâ a kiin zagât gâsuziņgip.*

*(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)*

<sup>13</sup> Yesu zâk bakņâ ñain zâim a umņandâ nângâm sâlâpzângoip, zo zângonsâi zâkkâren gawe. <sup>14</sup> Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâmb dâzângoip, “Zen âimjâ a ambân den sinji âlipņâ dâzângobi.” <sup>15</sup> Yatâ sâmb ko wâke molibigât imbâņâ ziņgip. <sup>16</sup> A kiin zagât zo, zengât kutziņâ itâ, Simon, Yesujâ kutņâ ñai Petero sâmb pindip. <sup>17</sup> Zebedaiogât nanzatņâ Yakobo sot munjâ

Yohane, zekât kutzikņâ Boanegesi sâip (niin denân ko, dinzikņâ kundunduj yatâ opmap). <sup>18</sup> Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaioğât nanjâ Yakobo sot Tadaio sot a ñai Simon Zelote sot Yuda Karioto kamânân gokņâ. <sup>19</sup> Yuda zâk ândim Yesu tirâpziņgoi kâsa zinj gâsuwe.

*Yesugât nângâne kwakmak oip.*

*(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)*

<sup>20</sup> Yesu sot arâpņâ mirin zâimjâ nalem om ninat sâmbetâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe. <sup>21</sup> Yesugât torerâpņâ zinj itâ sâmb gâsunam âiwe. A nâmbutņandâ Yesugât umņâ gulip uap sâwe.

<sup>22</sup> Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutņâ, zen Yerusalem kamânân gâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zengât patâziņâ Bezebulujâ umņan gei kin, zorâņ imbaņâ pindi wâke moliziņgâmap.”

<sup>23</sup> Sâmbetâ Yesujâ zângonsâi zâkkâren âine den sumbuņâ itâ sâmb dâzângoip, <sup>24</sup> “Sataņ zâk âlip zikņak moliaņgâbap mo? Hân ñaigât a zen ziiņak agom kâsâpagone hânziņâ kwamen zimbap. <sup>25</sup> A ñai sot warâpņâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap. <sup>26</sup> Sataņjâ arâpņâ zângom moliziņgi sâi ko zâkkât nep kamânņâ zorâgoot gulip opap.”

<sup>27</sup> Yesujâ yatâ sâmbjâ Sataņgât den sumbuņâ ñai itâ

sâm dâzân goip, “Mirâ mar-  
injâ, zâk kâwali op mirin tâi  
nâinjâ zâim sikum kut nâi nâi  
lanj mimbap? Zo mân orot. A  
zorânâ kâwali a zo kom kin  
bik saam pam ko sikumjâ  
âlip bekñan mimbap.”

<sup>28-30</sup> Op ko Anutugât  
gurumin den zorat galem  
a, zen Yesu umñan wâke  
ândiap sâwe, zorat itâ sâmb  
dâzân goip, “Nâ perâknak  
dâzân gobâ. Den bâliñ top top  
zorat tosa birâbirân, zo ziap.  
Ka a nâi zâk Tirik Kaapum  
mem gei kwâkñan gâm den  
bâliñ sâbap, zorat tosa ko  
mân birâbirânâ. Zo ko narâk  
dâp tap zâibap.”

*Yesugât mamñâ murâpnâ.*  
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

<sup>31</sup> Den yatâ dâzân gom tâi  
Yesugât mamñâ murâpnâ  
sombemân ga kin gibapkât  
den pane zarip. Oi Yesunâ a  
ambân osetziñan tâi dukuwe,  
<sup>32</sup> “Mangâ sot mun gatkâ ga  
kin gem gânan se.” <sup>33</sup> Sâne a  
ambân tarâwe, zo zingitjâ  
itâ sâmb dâzân goip, “Nâgât  
mamñâ sot murâpnâ, zo  
waniñ zinjâ? <sup>34</sup> Nâgât  
mamñâ mun garâpnâ zi te.  
<sup>35</sup> Anutugât sâtñâ nân gâm  
lume, zen nâgât mamñâ  
mun garâpnâ ue.”

## 4

*Arik maamaandinjâgât  
dâzân goip.*

(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

<sup>1</sup> Yesunâ saru sâtñan  
geim den singi âlipñâ dum  
dâzân goip. A ambân

donbep patâ mindune birâm  
wan gâyan zâi tâip. A

ambân zen sagân tarâwe.  
<sup>2</sup> Yesu zikñâ wan gâ kwâkñan  
tapñâ den singi âlipñâ sâmb  
dâzân goip. <sup>3</sup> Den sumbuñâ  
top top dâzân goip. Nâi  
itâ sâmb dâzân goip, “Nâ sa  
nân gânek. <sup>4</sup> A nâi keet  
maandinbam nebân arip.

Âi maandeni ko keetñâ  
nâmbutñâ mâtâbân gei  
zeip. <sup>5</sup> Zei nii zinjâ ga nem  
nan gâwe. Keet nâmbutñâ ko  
hân sinjñan gei zeip. Kât  
kwâkñan zeipkât kek takip.

<sup>6</sup> Zo mirâsinj takâm maa  
irikirik pâi moip. Ândânâ  
kât kwâkñan zeipkât maa  
egi hâlâlânsâm moip. <sup>7</sup> Keet  
nâmbutñâ hibuk osetñan gei  
zeip. Oi kâmnâ taki hibukñâ  
kwârakuipkât bonñâ buñ oip.

<sup>8</sup> Keetñâ nâmbutñâ ko hân  
kelâkñoorân gei ze bonñâ  
takâmñâ bonñâ imbanjâ oip.  
Topñâ nâigât 30 oi, nâigât  
60 oi, nâigât 1 handeret.

Bonziñâ yatâ âsagiwe.” <sup>9</sup> Den  
yatâ sâmnâ itâ sâip, “A nâi  
kindapñootñâ ko den zi  
nân gâbap.”

*Den sumbuñik dâzân gomâip,  
zorat den.*  
(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

<sup>10</sup> A ambân donbep patâ  
âim nan gâne a nâmbutñâ sot  
Yesu arâpnâ zen zinjik tapñâ  
den sumbuñan gât topñâ  
mâsikâwe. <sup>11</sup> Mâsikâne sâip,  
“Anutugât um topñan bag-  
ibaginanjâgât den sumbuñâ,  
zo zen nân gâm kwâkâbigât  
sâsân. Ka a nâmbutñâ ko

topnâ mân nângâbigât den sumbuñâ dâzângoman. A sânginâ Yesaianâ den nâi itâ sâm kulemguip,

12 'Umziñ mân âburei ko tosaziñ zemziñgâbapkât zen siñziñandâ igikñâ ko ikpi, ka mân nângâm kwâkâbi. Kindapziñandâ nângâbi, ka mân nângâm kwâtâtibi.'

13 Zen ko den sumbuñâ san, zorat topnâ mân nânge? Den sumbuñâ nâmbutñâ sa dap dap yatâ nângâm kwâkâbi? Den sumbuñâ san, zo topnâ itâ. 14 Keetñâ maandenip, zo ko den siñgi âlipñâ yatâ. 15-16 Keetñâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutñâ yatâ ândime. Zen den siñgi nângâne Satanñâ ga betziñan mem âimap. 17 Keetñâ hân siñitñan gei zeip, zo ko a nâmbutñâ zo yatâ ândime. Zen den siñgi âlipñâ nângâm âkñâlem ândine ko umziñan mân gâsui ko narâkñâ pânkânok mem ândibi. Siñgi âlipkât kâmbam gâi ko loremñâ kektâ birâbi. 18 Keetñâ nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip, zo ko a nâmbutñâ yatâ ândim den âlipñâ nângâm sâkziñangât kenjât donjebep op ândime. 19 Hângât sikum zorat âkñâle sot bâlinâ top top, zo umziñan geim siñgi âlipñâ zo koi bonñâ buñ opmap. 20 Keetñâ nâmbutñâ hân kelâkñan ge zeip, zorat dâp a nâmbutñâ zen den âlipñâ mem ândim bonñâ

muyagime. Nâmbutñandâ 30, nâmbutñandâ 60, nâmbutñandâ 1 handeret. Bonñâ yatâ muyagime."

*Âsakñan ândiândigât den.  
(Lu 8:16-18)*

21 Den nâi itâ târokwap sâip, "Zen kârâp sâum mirin zâim âmañân mân pam kwârakume. Kârâp sâum tâtatñâ gobetñan mân pame. Buñâ. Tâtatñan panetâ tapñâ ko âsakñâ âsagibap. 22 Kut nâi nâi hânân tik ziap, zo zemñâ tik mân zimbap. Zo âsagem kagibap. 23 A nâi, zâk kindapñootñâ den zi nângâbap.

24 Zen den nânge, zo nângâm kwâtâtibi. A nâi, zâk den nângâm kwâtâtei Anutuñâ nângânângâ âlipñâ târokwap pindâbap. 25 A nâi nângânângânoot, zo Anutuñâ târokwap pindâbap. Ka a nâi zâk den mân nângâm kwâtâtei ko Anutuñâ birâm bekñan mimbap."

*Anutugât siñgi âlipkât mâtâp, zorat den sumbuñâ.*

26 Yesuñâ den nâi itâ sâip, "Anutugât siñgi âlip zorat mâtâp, zo itâ. 27 A nâiñâ nebân keet maandenmap. A zo nâtik hilâm ândim zari keet zo kâmnâ takâm zâimap. 28 A zo topnâ mân ek nângi ko hânñâ too sot nalem pindi ko kâmnâ takâm zâimap. 29 Zâim ilum opñâ bonñâ opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum memap."

*Anutugât sinji âlipkât mâtâp zo ko nak keetjâ yatâ.*

*(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)*

<sup>30</sup> Yesujâ den nâi târokwap itâ sâip, "Anutugât sinji âlip zorat mâtâp zo ko wanân dâpkwap sâbâ? <sup>31</sup> Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zo nak keetjâ yatâ. Keet zo wakum keetjâ yatâ. Keet zo nak nâmbutjâ ombenjan. Keet zo mâiktâra. <sup>32</sup> Oi hânân kendindâ hibuk walâzingâm nakjâ patâ lâmbatmap. Bâranjan nii ga pam sândukjan tapme."

<sup>33</sup> Yesu zâk den sum-bujâ top top sâm, den âlipjâ sâm dâzângoip.

<sup>34</sup> Nângânângâziŋanġât dâp dâzângoip. Oi sâm muyagem mân dâzângoip. A ambân âim nanġâne ko Yesu sot arâpġâ ziiŋik tap sâm muyagem dâzângoip.

*Pibâjâ Yesugât den lugip.*

*(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)*

<sup>35</sup> Hilâm zorenâk nâtiksâisâi

Yesujâ waŋġâyân tap ko arâpġâ itâ sâm dâzângoip,

<sup>36</sup> "Saru torengen âinâ."

Yatâ sâi zorâŋak waŋġâyân

zâim a ambân kâmut zâmbam âiwe. Âinetâ waŋġâ

nâmbutjâ zen molimoli âiwe. <sup>37</sup> Âinetâ pibâ patâ koi

saru âbâŋgum waŋġâ kâligen giarip. <sup>38</sup> Waŋġâ kâligen

gei piksâbam oi Yesu zikjâ waŋġâ

murukjan koremjâ kâuk kombân pam uman zem tâip.

Zem tâi ko arâpġâ zen mângim dukum sâwe, "Kembuniġâ, nen saruyân

geinamen. Gâ nenġât mân

nângâm zem taat?" <sup>39</sup> Yatâ sâm mângine zaat pibâ

sot saru itâ sâm dâzâkoip,

"Hiriŋsâm zeit." <sup>40</sup> Sâi

hiriŋsâm ziwet. Oi arâpġâ itâ

mâsikâziŋgip, "Zen wangât

kenġât ue? Zen dap yatâ mân

nângâm pâlatâŋ kwatnime?"

<sup>41</sup> Sâi zen kenġât yâmbât op

âragum sâwe, "Pibâ sot saru

sot kut nâi nâi, zen diŋâ

lume. A zi zâk dap yatâ?"

## 5

*Wâkejâ bâu umziŋan geiwe.*

*(Mt 8:28-34; Lu 8:26-39)*

<sup>1</sup> Zen waŋġâyân zâim ko ba

saru nâmbutken âiwe. Âim

ko Gerasene hânân takâwe.

<sup>2</sup> Takâm hân kârâkjan zâine

ko a nâi wâkeŋoot, zâk

mumuŋâ zenġât kwagân

gâbâ gâip. <sup>3</sup> A munetâ kât

mâtâpjan zâmbanmarâwe.

Oi a zo zâk zoren zânzeku

op ândei ko a ziŋ gâsum

tâk kâtikjan dâ kin bikjâ

saane ko tâk tiriktâruk ba

âimâip. <sup>4</sup> Anġâ mân gâsum

saabe yatâ. A zo kâwali

imbanġâ mem ândei. Nâtik

sot hilâm dâp a zenġât

kwagân sot mirâ kamân

âtânjan zânzeku op ândei.

<sup>5</sup> Den sâm kambânġ sot kât

memjâ zikjâ agoyanġâmâip.

<sup>6</sup> A zorâŋâ Yesu kârebân

gâi ekjâ sârârâk kârâm ga

pindiŋsâip. <sup>7-8</sup> Gâi ko Yesujâ

itâ sâip, "Wâke, gâ a umjan

gâbâ takâm ba âinan." Yatâ

sâi ko a wâkeŋoot, zâk den

itâ sâm kambânġip, "Yesu

Anutu patâġât nannâ, gâ

dap otnibam gaat? Anutugât mâtenjan dâgobâ. Gâ sâknam mân niban.”<sup>9</sup> Sâi ko Yesunâ wâke mâsikip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nen kutniņ kâmut. Nen ko donbepnâ ândien.”<sup>10</sup> Yatâ sâm Yesugâren itâ sâip, “Mânâk moliningâna hân nâin âinat.”

<sup>11</sup> Oi hân zoren bâu kâmut patâ parâņan gendâk nem ândiwe. <sup>12</sup> Wâke zen Yesunâ sâi ayân gâbâ takâm âi bâu umziņan geibigât dukuwe. <sup>13</sup> Oi Yesunâ nâņgâziņgi ko wâke zen a umņan gâbâ takâm bâu umziņan geinetâ bâu aksik zen sârârâk kârâm âi simân geim saruyân geim mom naņgâwe. Bâu bituk bunâ, 2 tausen yatâ muwe.

<sup>14</sup> Bâu galem a, zen zo ekņâ sârârâk kârâm âimņâ mâtâbân a ambân dâzâņgom âiwe. Ziņ kamânziņan âim den siņgi zo yatik dâzâņgowe. A ambân ziņ siņgi zo nâņgâmņâ iknam âim minduwe. <sup>15</sup> Zen Yesugâren âim igâwe. A wâkeņoot ândeipņâ Yesu kiņ topņan petņâ lapņâ nâņgânâņgâņoot op a lumbenâ op tâip. Yatâ tâi ekņâ ko a gawe, zo ziņâ keņgâtziņanġât urâwe. <sup>16</sup> Ka a nâmbut, a zo ek nâņgâwenâ ko agât den siņgi sot bâu zeņgât siņgi dâzâņgowe. <sup>17</sup> Den zo nâņgâmņâ ko Yesunâ zen sot mân ândibapkât sâm dukuwe.

<sup>18</sup> Yesunâ waņgâyân zâibam oi a wâkeņoot ândeipņâ Yesu sot âibat sâm

kâtigeip. <sup>19</sup> Sâi ko Yesunâ kwâkâņanġâm itâ sâip, “Gâ âburem kamâņan âim a torerâpkâ zen sot ândiban. Oi Kembunâ âlipņan kwat-gigap, zorat siņgi torerâpkâ dâzâņgoban.”<sup>20</sup> Sâi a zo âim Yesunâ kubikņanġip, zorat siņgi kamân bâzagât tarâwe, zoren ândim a ambân dâzâņgoi nâņgâm imbanâziņ buņ oip.

*Yesunâ ambân katep nâi mumuņan gâbâ mânġeip.*

*(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)*

<sup>21</sup> Yesunâ waņgâyân zâimņâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân ekņâ ga minduwe. <sup>22</sup> Mindunetâ mâpâmâpâse namâ galem a nâi, kutņâ Yairo, zâkņâ gam Yesugât kiņ topņan geim pindiņsâm itâ sâm kâtigeip, <sup>23</sup> “Bâratnâ mumbam uap, gât ko âi bikņan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

<sup>24</sup> Yatâ sâm dukui Yesu zâk sot arip. A ambân donbep, ziņâ mem oset kwâkâņanġâm âiwe. <sup>25</sup> Ambân nâi osetziņan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip. <sup>26</sup> Oi kubikkubik a ziņ nep tuum osimņâ mân kubigâwe. Kubikņanġânâ sâne zorâņak patâ oip. Sâņgânņâ kwâlâziņġâm gâi kât sot sikum motņâ buņ op naņġip. <sup>27</sup> Ambân zorâņâ Yesugât den siņgi nâņgâm ko a ambân osetziņan gâbâ Yesu kândâtņan gam hâmbâņan weegip. Ambân zo zâk itâ

nângâm ko oip. <sup>28</sup> Hâmbânâ weebat, zo ko âlipnâ upat sâip. <sup>29</sup> Weem zorânjak gilâm kârâksâi sâknâ âlip oi nângip. <sup>30</sup> Oi Yesu zâk imbânâ nâi gei nângip. Nângâm puriksâm mäsikâzingâm sâip, <sup>31</sup> “Nâinâ hâmbânan weegap?” Sâi arâpnâ zen dukuwe, <sup>32</sup> “Wangât sat? A ambân donbep patâ haamgoge, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kâruip. <sup>33</sup> Oi ambân zo mâsek âlip oi nângip, zorat umnâ sâtângui sânam sâmbui Yesugât kin topnjan gei pindijsâmñâ topnâ sâm muyageip. <sup>34</sup> Sâm muyagei Yesunâ itâ sâm dukui, “Gâ nângâm pâlâtâñ kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umgâ diim gei ândiban.”

<sup>35</sup> Yesunâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutnâ mâpâmâpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe, <sup>36</sup> “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo nângâm mâpâmâpâse namâ galem a itâ dukui, <sup>37</sup> “Mân kenngât ot. Gâ nâgât nângâm pâlâtâñ kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâmnâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât munñâ Yohane, zenjagâk sâi ârândân âiwe. <sup>38</sup> Âi takâne mirin a ambân zen âigirâp patâ op tatne zingirip. <sup>39</sup> Zingit ko mirin zâimñâ a ambân itâ dâzângoip, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap.

Zâk yen uman zem taap.” <sup>40</sup> Sâi nângâm girânjanngâwe. Oi sâi geim nângâne ambân katepkât ibâ mam sot arâpnâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe. <sup>41</sup> Yesunâ ambân zo biknjan gâsumñâ ziin denân sâip, “Talita kumi (niin denân ko, Ambân dâgoga zaat).” <sup>42</sup> Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonñâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi ekñâ imbanâziin buñ oi sâlâpziinan zim kirâwe. <sup>43</sup> Yesunâ singi zorat a ambân lan mân dâzângobi sâm kâtigeip. Oi ambân zo nalem pindâne nimbapkât sâm dâzângoip.

## 6

*Nasarete kamân gokñâ, zinj Yesu birânjanngâwe.*

*(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)*

<sup>1</sup> Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamânñan ari arâpnâ molim âiwe. <sup>2</sup> Âi ândei Yuda zengât kendon narâknâ oi mâpâmâpâse namin zâi singi âlipnâ sâm dâzângoi a donbep zinj den singi âlipnâ nângâm imbanâziin buñ oi itâ sâwe, “Den singi âlipnâ zi nâinâ kwâkâm pindap? Nâinâ nângânngâ patâ zi pindap? Kut nâi nâi tuutuunâ, zo topnâ dap yatâ? <sup>3</sup> Zâk mirâ tuutuunâ a. Zo Mariagât nanñâ. Zâkkât murâpnâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simon, zengât âtâziinâ zo. Ka garâpnâ osetniinan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nângâne giginâ oip. <sup>4</sup> Oi Yesunâ itâ

sâm dâzânngoip, “Propete nâi zâk kutsinjinâ kamân dâp laŋ kârâm ari kamârâp sot torerâpnâ, ziin ko nânngâne yennâ opmap.”<sup>5</sup> Yatâ ândiwegât Yesunâ zengâren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziŋoot kânok kânok weeziŋi âlip urâwe.<sup>6</sup> A ambân donbep patâ umziŋandâ anġân kârâwegât nânngi yâmbât oip. Oi kamân torennâ ginŋen, zengâren âi den sinġi âlipnâ dâzânngoip.

*Arâpnâ kamân dâp den sinġi âlipnâ sâbigât sângonzânngoip.*

*(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)*

<sup>7</sup> Yesunâ sâi arâpnâ gane ko zagât zagât âi den sinġi âlipnâ sâbigât sângonzânngoip. Wâke moliziŋgâbigât imbanâ ziŋgâm itâ sâm dâzânngoip,<sup>8</sup> “Zen tânzinġik mem âibi. Zen mâtâpkât nalem sot kât sot irâ mân mem âibi.<sup>9</sup> Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umŋan sâkŋan bunâ, kânogâk mem âibi.”<sup>10</sup> Yatâ sâmŋnâ dâzânngoip, “Kamân nâi âimnâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opnâ gem kamân nânin âibi.<sup>11</sup> Kamân nâi takâne a ambân ziŋâ mân buku otziŋgâmŋnâ dinziŋâ birâne kândâtzânngom ko kinziŋan gwapgwap lâŋ gâbârine gei topziŋâ nânngâbi. Zen yatâ opnâ kamân zo birâm âibi.”<sup>12</sup> Yatâ sâi zen âimnâ a ambân umziŋ melânbigât den sâm dâzânngowe.<sup>13</sup> Wâke donbep moliziŋgâwe. A mâsekziŋoot

donbep kelâk sanġonziŋgâm kubikziŋgâwe.

*Herodenâ sâi Yohane kuwe.*

*(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)*

<sup>14</sup> Yesugât den sinġi laŋ kârâm a kutâ Herodegâren ari nânngip. A nâmbutnâ ziŋâ Yesugât itâ sâwe, “Yohanenâ too sanġonziŋgip, zâknâ mumunjan gâbâ zaat kâwaliŋoot ândiap.”<sup>15</sup> A nâmbutnandâ Yesugât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutnandâ itâ sâwe, “Zâk Propete nâi, Propete sânginâ yatâ.”<sup>16</sup> Herodenâ den zo nânngâm sâip, “Bunâ. Yohane sa gânduŋ kârâm mânânngârâwe, zâknâ zaat ândiap.”

<sup>17</sup> Herode zâk mârumŋan kâwali a sângonzânngoi Yohane gâsum tâk namin parâwe. Mârum ombenjan Herodenâ munnâ Pilipo zâkkât ambinnâ Herodia beknjan meip. Ambân zâkkât opnâ Yohanenâ Herode itâ dukuip.<sup>18</sup> “Gâ mungangât ambân mein, zo mân dap uap.”<sup>19</sup> Yatâ sâi ko Herodegât ambinnâ Herodia, zâk Yohanegât um kâlak nânngâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârum ândeip.<sup>20</sup> Herodenâ ko Yohane a târârak sot âlipnâ sâmŋnâ hurat kwâkŋanġâm galem ândeip. Herodenâ Yohanegât den nânngâm um zagât oip. Oi laŋ diŋâ zo nânngâm âknâleip.

21 Oi Herodianâ Yohane kumbap sâmb matâp itâ muyageip. Herodegât âsaâsagiñ narâkñâ mâte oi sii nalem om a sâtñâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân gâbâ a zâizâiñâ minduziñgâm nalem ziñgip. 22 Mindunetâ ko Herodia bâratñâ, zâk mâteziñan zâi kep ândeip. Kep ândei Herode sot arâpñâ ziñ ekñâ âkñâliwe. Herodeñâ ambân itâ sâmb dukuip, “Gâ wan mo wangât otgigap? Sâna gibâ.” 23 Yatâ sâmb a patâ mâteziñan sâmb kâtigeip, “Wan mo wangât otgigi âlip sâna gibat. Hânangât sâna âlipñâ mânangât toren gibat.”

24 Ambân zo âkñan âi mamñâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâbâ?” Sâi mamñandâ dukuip, “Yohane too sanjonziñgip, zâkkât gânduñâ mânangât kâukñâ niban.” 25 Sâi ambân zo sârârâk kârâm âim a kutâgâren itâ sâip, “Yohane too sanjonziñgip, zâkkât gânduñ mânangât kâukñâ hâkop patin pam ni.” 26 Herodeñâ den zo nângâm pârâkpam umñâ bâleip. Zâk a sâtñâ zengât mâteziñan sâmb kâtigeip, zorat op zo bon upapkât sâi diñâ nângip. 27-28 Kegâk kâwali a ñâi Yohanegât kâukñâ mem gâbapkât sângonguip. Kâwali a zo tâk namîn âim Yohane gânduñ mânangât kâukñâ hâkop patin pam mem ga ambân zo pindip. Ambân

zorâñ memñâ mamñangâren mem arip. 29 Oi Yohane arâpñandâ siñgi zo nângâm âi kâambarâñâ mem hanguwe.

*Yesu arâpñâ âburem gawe.*

30 Aposolo zen âburem ga Yesugâren mindum ko kut ñâi ñâi urâwe, zorat den siñgi dukum nanğawe. Den siñgi âlipñâ sâwe, zorat dukuwe. 31 Narâk zoren donbep patâ târotâroyâk mindum âim gawe. Âim ganetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuñâ arâpñâ itâ sâmb dâzânğoip, “Zen ganetâ a mân ândiândiñan âi ândeindâ sâkniñ sânduksâik.” 32 Oi zen ziiñik wanğâyân zâim a mân ândiândiñan ba âiwe. 33 Ka a ambân kâmut ziñgitnetâ âine kamânñâ kamânñâ mindum sârârâk kârâm âim ziñon âim takâwe.

*Yesuñâ a 5 tausen yatâ nalem ziñgip.*

*(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)*

34 Oi Yesuñâ wanğâyân gâbâ gem gamñâ a ambân kâmut patâ ziñgiri râma galem a buñâ, yatâ ândiwe. Yesuñâ zo yatâ ziñgitñâ umñâ nângip. Yatâ ziñgitñâ zorâñak den siñgi âlipñâ donbep dâzânğoip. 35-36 Mirâsiñ geibâ sâi arâpñâ ziñâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiñan ândeindâ ñâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sângân mem nimbi.” 37 Sânetâ itâ sâmb dâzânğoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem ñâi



zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorâñ nalem kwâlâm ga zingânatkât sat?”<sup>38</sup> Sâne itâ sâm mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek.” Sâi zen âi ekñâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuunâ zagât.”

<sup>39</sup> Sânetâ Yesunâ sâi a zen hibuk kwâkñan kâmutñâ kâmutñâ ge tarâwe. <sup>40</sup> Tenğâ ñâi 1 handeret, tenğâ ñâi 50, yatâ tarâwe. <sup>41</sup> Tatnetâ Yesunâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem sinâ sumbemân ek sâiwap sâm sonpam zingip. Nalem zo mamun arâp zingî zinjâ kâsâpkum a zingâwe. Saru zuunâ kâsâpkum zingî yatik urâwe. <sup>42</sup> Oi zen aksik nem âkon urâwe. <sup>43</sup> Nalem sot zuu buputñâ tâip, zo mine irâ kiin zagât piksâip. <sup>44</sup> A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

*Yesunâ saru kwâkñan lân lân arip.*

*(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)*

<sup>45</sup> Oi Yesunâ sâi arâpñâ wañgâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip. <sup>46</sup> Yesunâ kândâtziñ kelikñâ ninâu sâbam bâkñan zariip. <sup>47</sup> Nâtiksâi wañgâ saru tânâmñan âim tâi Yesu zikñik saru sâtñan tâip. <sup>48</sup> Oi pibâ sângânziñan gâbâ gâi âinam osim birañawe. Oi Yesunâ zingitñâ hañsâsâgât ñâtikñâ saru kwâkñan lân lân zengâren âim walâzingâbam

oip. <sup>49</sup> Yesunâ saru kwâkñan ari ek wâke gaap sâm kenğât urâwe. <sup>50</sup> Zen aksik ekñâ kenğât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâm dâzânğoip, “Zen umziñ diim geik. Ninak gaan. Zen mân kenğât utnek.” <sup>51</sup> Yatâ sâm wañgâyân zari pibâ hirinşâip. Hirinşâi a zen imbanziñ buñ oip. <sup>52</sup> Nalem zingip, zorat topñâ mân nângâwe. Nângânângâziñ mân pâronşâip, zorat.

<sup>53</sup> Saru nâmbutken âim Genesarete hânân takâm wañgâ saawe. <sup>54-55</sup> Wañgâyân gâbâ gine zorâñak a ambân zinj Yesu ekñâ kamân dâp âimñâ a mâsekziñoot helân aam minzingâm Yesugâren gawe. <sup>56</sup> Yesunâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziñoot sombemân zâmbane âi hâmbâ murukñan gâsum âlipziñ upigât Yesu dukune nângip. Dukune nângi hâmbânjan gâsum âlipziñ urâwe.

## 7

*Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.*

*(Mt 15:1-9)*

<sup>1</sup> Parisaio sot Yerusalem kamânân gâbâ Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe. <sup>2</sup> Oi Yesu arâpñâ osetziñan gâbâ nâmbutñandâ Parisaio a zengât den mân luwe. Zen bitziñ mân sanjon nalem nine zingirâwe. <sup>3</sup> Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziñ sanjon nalem

nemarâwe. Sâkurâpziņ zengât den lum yatâ op-marâwe. <sup>4</sup> Zen mindumindu sombemân gâbâ gam too sâņgonņâ nalem nemarâwe. Oi zorik buņâ. Âmaņ sot hâkop saņgonsaņgon sot kut nâi nâi nâmbutņangât sâkurâpziņangât den, zo lum ândiwe. <sup>5</sup> Zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniņ zengât den kom bitziņ mân saņgon nalem nime?” <sup>6</sup> Sânetâ itâ sâmbâ dâzâņgoip, “Sarâ a zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâmbâ kulengoip,

‘A kâmut zi lâuziņandik mâpâsenime. Umziņandâ ko birâniwe. <sup>7</sup> Oi den bonņangât hâuņâ a ziiņ den sâmbâ kwâkâm aņgâme. Zen lâuziņandik mâpâsenime, nâ zorat nâņga yen opmap.’

<sup>8</sup> Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime. <sup>9</sup> Zen ziņâ nâņgânâņgâyân gâbâ den zo mem ko Kembangât gurumin den zo birâm mâtâp nâin âime. <sup>10</sup> Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâmbâ dâzâņgoip, ‘Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Nâi zâk ibâ mamņâ sâmbâ bâliņan kwatzikâbap, zo kune mum-bap.’ <sup>11</sup> Zen ko itâ sâme, ‘A nâi zâk ibâ mamņâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo

zikâbam, zo Anutugât sinji sâmbâ paan.’ <sup>12</sup> Yatâ dâzâkoi zen diņâ mem kâtikņan pam mam ibâņ kore otzikâbâ sâi mâtâp pâke kwâkņangâme. <sup>13</sup> Yatâ op Anutugât den komņâ sâkurâpziņangât den lum game. Oi zorik buņâ kut nâi nâi nâmbutņâ yatik upme.”

*Kut nâi nâi niniņandâ a um mân sumunkomap.*

*(Mt 15:10-20)*

<sup>14</sup> Yesuņâ yatâ sâmbâ a ambân dum minduziņgâm itâ sâmbâ dâzâņgoip, “Nâ den dâzâņgua zen aksik nâņgâm kwâkânek. <sup>15</sup> Kut nâi nâi nine tep kâmbозиņan geimap, zorâņ mân sumunkomap. Ka umziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ ko sumonkomap. <sup>16</sup> A kindapņoot zorâņ den zi nâņgâbap.”

<sup>17</sup> Yatâ sâmbâ birâziņgâm mirin zari arâpņâ ziņâ den sumbuņâ topņangât mâsikâwe. <sup>18</sup> Mâsikânetâ sâip, “Zen yatik um nâņgânâņgâziņâ buņ ândime? Topņâ itâ mân nâņgâme? Kut nâi nâi tep kâmbозиņan geimap, zorâņ dabân sumunkomap? <sup>19</sup> Zorâņ umziņan mân âimap. Zo yen tep kâmbозиņan giari mem kubigi mâtâpņan geimap.” Yesu zâk yatâ sâmbâ nalemgât den sâmbâ nâmbâsâpkoip. <sup>20</sup> Oi den nâi itâ sâip, “Umziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ ko sumunkomap. <sup>21</sup> A umân gâbâ den itâ kopgamap. Nâņgânâņgâ bâliņâ, âkņâle

nep, kâmbu. <sup>22</sup> Kâmbam ku, ambân mem birâbirân, sarâ, zâizâinâ, um kâtik, den bâlinâ sot bâlinâ top topnâ. <sup>23</sup> Bâlinâ sâlâpkuan, zorânâ a umziñan gâbâ kopgâi sumunkomap.”

*Grik ambân nâi Yesugâren gâip.*

*(Mt 15:21-28)*

<sup>24</sup> Yesu zâk kamân zo birâm âim Tiro Sidon kamân zagât zo zengâren takip. Takâm mirâ nâin zâim tik tap nângâbat sâip. Oi dap yatâ tik tâpap? <sup>25</sup> Taki zorenâk ambân nâi zâk sinji nângip. Zâkkât bâratnâ wâkenâ zâk sot ândeipkât ga Yesugât um topnan pindiñsâip. <sup>26</sup> Ambân zo Grik ambân Siro-Poinika goknâ. Zâk bâratnangât umnan wâke zo molibapkât dukuip.

<sup>27</sup> Dukui Yesunâ itâ sâip, “Katep zengât nalem wâu zinjindâ mân dâp upap. Katep zen nalem ninetâ ko buputnâ zo mem wâu zingânat.”

<sup>28</sup> Sâi ambânâ den itâ mâburem pindip, “Kembu, zo nângan. Ka katep zinâ nalem nine gwapgwapnâ gei wâu zen lanđâ nime.”

<sup>29</sup> Oi Yesugoot itâ sâm dukuip, “Den zo yatâ sat, zorat op ko nângâgigan. Âi eknan. Wâkenâ bâratkâ birânangap.” <sup>30</sup> Sâi ambân zo âimnâ mirânan zâim egip. Wâkenâ bâratnâ pam ari nânzam tâip.

*A diñ buñ kubiknangip.*

<sup>31</sup> Yesu zâk Tiro kamânân gâbâ puriksâm Sidon kamân walâmñâ kamân bâzagât zengâren takâmñâ Galilaia saruyân takip. <sup>32</sup> A nâmbutnâ, zinâ a nâi kopa, kindap bâpsâsân diim gam Yesunâ weebapkât dukuwe.

<sup>33</sup> Dukune nângâm a zo diimnâ ginñan pâi ziknjik kiri Yesu zâk biknandâ kindapnan weemñâ biknan tâpkum nâmbâlamnan weegip. <sup>34</sup> Yatâ opnâ sumbemân egi zaari yaak memñâ zin denân sâip, “Epata (niin denân ko, pâronşâ).” <sup>35</sup> Yatâ sâi a kindapnâ pâronşâi nâmbâlam âburei den âlip sâip. <sup>36</sup> Oi Yesu zâk den sinji zo mân sapsubigât dâzângoip. Yatâ sâi zen ko kâtigem sâne lan kârâm arip. <sup>37</sup> Zen âiwap pamñâ itâ sâwe, “Kut nâi nâi tuugi âlip opmap. Kindapzin bâpâsân kubikzingâmap. A dinzin buñ den muyagem zingâmap.”

## 8

*Yesunâ a ambân 4 tausen nalem zingip.*

*(Mt 15:32-39)*

<sup>1</sup> Narâk zoren a ambân kâmut patâ Yesugâren mindum nalem buñ ândine Yesunâ arâpnâ minduzingâm dâzângoip, <sup>2</sup> “A ambân kâmut zi sirâm karâmbut nen sot ândimñâ tepzinangât mue, zorat umnâ nângan. <sup>3</sup> Zen nalem buñâ sângonzângoindâ sâi mâtâbân âim nalemgât

tâmbetagobe. Nâmbutnâ zen kamân kêrebân gâbâ gawe, zorat.”<sup>4</sup> Yatâ sâi arâpnâ ziŋ itâ sâm dukuwe, “A mân ândiândinjan ândiengât dap yatâ nalemmuyagem zingânat?”<sup>5</sup> Sâne itâ mâsikâziŋgip, “Zengâren nalemm dabutâ ziap?” Sâi ziŋnâ sâwe, “Nâmburân zagât ziap.”<sup>6</sup> Dukune sâi a ambân mindumnâ hânân ge tarâwe. Ge tatne Yesunâ nalemm nâmburân zagât zo memnâ sâiwap sâm sonpam namuŋ ziŋgip. Arâpnâ ziŋgi mem kâsâpkum a ambân ziŋgâwe.<sup>7</sup> Oi Yesu arâpnâ zen saru zuunâ mâik bitugâk zagât mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem sâiwap sâm a ambân ziŋgâbigât arâpnâ dâzâŋgomnâ ziŋgip.<sup>8</sup> A ambân kâmut, zen nalemm nem âkon urâwe. Yesu arâpnâ zen nalemm buputnâ tap arip, zo mindune irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip.<sup>9</sup> A ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko Yesunâ sâŋgonzâŋgom zâmbâri ba âiwe.

*Yesunâ Parisaio a girem dâzâŋgoip.*

*(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)*

<sup>10</sup> Yesunâ a ambân sâŋgonzâŋgoi âine sâp kânok ziknâ sot arâpnâ waŋgâyân zâim Dalimanuta hânân âi takâwe.<sup>11</sup> Zoren ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam zâk sot âraguwe. Ziŋnâ itâ dukuwe, “Sumbemân gâbâ imbanâ nâi gei sen mârât kulemm nâi kona iknâ”

Zo mâsikâm topnâ iknam sâwe.<sup>12</sup> Yatâ sâne Yesunâ yaak op mâsikâziŋgâm sâip, “Narâk ziren a zen wangât op top likuliku kulemm âsagibapkât se? Perâkŋak dâzâŋgobâ. A zo zen kut zo mânâk tirâpzâŋgobat.”<sup>13</sup> Yatâ sâmnâ birâziŋgâm arâpnâ diiziŋgi waŋgâyân zâim saru nâmbutken âiwe.<sup>14</sup> Arâpnâ zen nalemmgât nelâmzâŋgoi âiwe. Nalemm kânogâk waŋgâyân tâip.<sup>15</sup> Oi Yesunâ arâpnâ girem den itâ dâzâŋgoip, “Zen Parisaio sot Herode zengât sii dangâtnâ nalemmziŋjan mân pam om nimbi.”<sup>16</sup> Yesunâ yatâ sâm dâzâŋgoi ko kwaknâ âragum sawe, “Nalemmgât nelâmnâŋgoi birâm gen, zorat sap?”<sup>17</sup> Den yatâ sâm tatne Yesugât kindapnjan giari nâŋgâm itâ sâm dâzâŋgoip, “Nalemmgât nelâmzâŋgoip, zorat wangât âragum te? Zen den zorat topnâ mân nâŋge? Umziŋnâ mân pâronsap?”<sup>18</sup> Zen sinziŋandâ mân ikme? Kindapziŋandâ den mân nâŋgâme? Kut zo orâwan, zo mârum nelâmzâŋgoi mân nâŋge?<sup>19</sup> Nâ nalemm bâtnâmbut kâsâpkum a 5 tausen ziŋgâwan. Oi buputnâ zo sândune irâ dabutâ giarip? Mâsikâziŋgi sâwe, “Kiin zagât.”<sup>20</sup> Sâne sâip, “Nalemm nâmburân zagât kâsâpkum a ambân 4 tausen ziŋgindâ buputnâ sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâziŋgi dukum sâwe,

“Nâmburân zagât.”<sup>21</sup> Sâne dâzânngoip, “Wangât umziņ tok mân pâronjsap?”

*A siņâ bâpsâsâņ mem kubikņanņip.*

<sup>22</sup> Yesu sot arâpņâ, zen âi Besaida kamânân takâne a sen nâtâtik nâi Yesugâren diim gam bikņandâ weebapkât dukuwe.<sup>23</sup> Dukunetâ Yesuņâ a siņ bapâsâņ zo bikņan gâsumņâ kamân ginņan âim siņan tâpkum bikņandâ kâukņan pam itâ dukui, “Gâ kut nâi nâi, zo eksat mo buņâ?”<sup>24</sup> Yatâ mâsiki ekņâ sâip, “Nâ a ziņgitsandâ nakkât tobat yatâ op âim gam kinze.”<sup>25</sup> Dum zagâtņâ Yesuņâ siņan weegi a zo siņâ ânângâri kârebân sot pânkânogân, zo ek kwâtâteip.<sup>26</sup> Oi Yesuņâ sâņgongum sâip, “Gâ kamân patin mân zâim tigâk mirâgan zâi.”

*Peteroņâ Yesugât topņâ sâm kâkņan kwâip.*

*(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)*

<sup>27</sup> Yesu sot arâpņâ, zen Kaisarea kamân patâ a kutâ Pilipoņâ sâi tuuwe, zorat kamân mâik mâik, zeņgâren âiwe. Mâtâbân âim Yesuņâ arâpņâ mâsikâziņgâm sâip, “A zen nâgât nâi sâme?”<sup>28</sup> Mâsikâziņgi itâ sâm dukuwe, “Yohane too zaņgonziņgi sâme. Nâmbutņandâ ko Elia sâme. Nâmbutņâ zen Propete nâi sâme. Gâgât yatâ sâme.”<sup>29</sup> Sânetâ ko mâsikâziņgi, “Ka ziiņâ ko nâgât nâi

sâme?” Sâi Peteroņâ itâ dukui, “Bâliņan gâbâ mâkâniņgâban. Gâ Kristo.”<sup>30</sup> Yatâ sâi ko a nâmbutņâ laņ mân dâzânngobigât sâm kâtigeip.

*Yesu zâk mumbapkât siņgi den dâzânngoip.*

*(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)*

<sup>31</sup> Narâk zoren topkwapņâ den itâ sâm muyageziņgi, “A bonņâ, nâ gâtâm sâknam nâņgâbat. A patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Anutugât gurumin den zorat galem a, ziņâ gâsânom none momņâ sirâm karâmbut tapņâ zaatpat.”<sup>32</sup> Den zo sâm kâkņan pam dâzânngoip. Dâzânngoi ko Peteroņâ diim kwâkâņanņâm dukui.<sup>33</sup> Dukui Yesuņâ puriksâm arâp ziņgitņâ Petero kwâkâņanņâm sâip, “Sataņ, gâ siriksâ. Gâ den sat, zo Anutugât den buņâ. Zo a den.”

*Yesu sot ândiândiņanņât den.*

<sup>34</sup> Yesuņâ sâi a ambân kâmut tarâwe, zen sot arâpņâ gane itâ sâm dâzânngoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziņanņât den birâm poru nakziņ lumņâ nâgat mâtâp, zo lânbi.”<sup>35</sup> Zen ândiândiziņ anņân kârâbi, zo ko gulipzânngobap. Zen nâgât opņâ sot den siņgi âlipkât op ândiândiziņ birâbi, zo ko ândiândi bonņâ muyagibi.<sup>36</sup> Zen hângât kut kiņ kiņ mem ândiândiziņ buņ oi wan wan âlipņâ zemziņgâbap?<sup>37</sup> Zen

dap yatâ ândiândizij suup mei târokwap zingâbap?  
 38 Zengâren gâbâ nâi zâk a ambân ândi mâmanzij bâlijâ zi, zengât oserân ândim kwâimbânibap mo dinangât nângi anjunoot upap, zâkkât a bonnâ, nânâ Ibânangât sumbem âsaknâ sot kâwali a zen sot gamnâ a zo yatik kwâimbânangâbat.”

## 9

*Yesunâ holi tobat âlipnâ oip.*

*(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)*

1 Yesunâ itâ sâmbâ dzângoi, “Nâ perâknak dzângobâ. A kinze zi, nâmbutnâ zen mân mune Anutu um topnan ândiândijangât narâk oi zorânâ imbanâjoot âsagei ikpi.”

2 Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diizingi bak kârebân zâiwe. Zen ziinjik zoren tatne Yesugât holi tobatnâ nâi âsageip.

3 Yesugât hâmbânâ zo kâu timan timan. Anâ mân tuutuunâ yatâ oip. 4 Oi Mose sot Elia zorenâk muyagem gam Yesu sot den den urâwet. 5 Oi Peteronâ Yesu den itâ sâmbâ dukui, “Patâniñâ, mat nâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” 6 Yesu arâpnâ zen kenjât op sâmbâ zizij sâmbui Peteronâ lanj sâip.

7 Yatâ utnetâ sasa nâi gei kwâtepzângoi. Sasa kâligen gâbâ den nâi itâ âsageip,

“Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Zinjâ dijâ nângâm biranbi.” 8 Arâpnâ zen den yatâ nângâm zorânak ek kârune buj oi Yesu ziknik kiri igâwe.

9 Bâknan gâbâ gem gam tatne Yesunâ arâpnâ itâ sâmbâ dzângoi, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dzângone a bonnâ, nâ mumunan gâbâ zaatpat.”

10 Yatâ sâmbâ dzângoi arâpnâ zen den zo nângâm kwaknâ itâ âraguwe, “Mumunan gâbâ zaatpat sap, zorat top dap yatâ?” Oi kut nâi igâwe, zorat sinji a ambân mân dzângowe. 11 Zen Yesu itâ mäsikâm sâwe, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen wângât itâ sâme? Elianâ Kristo kândom oknanjâm takâbap.”

12 Yatâ sâmbâ mäsikâne sâip, “Elia perâknak kândom gam kut nâi nâi ek kubik-papkât sâsânâ. Oi bet ko a bonnâ nâ sâknam patâ nim kâbaknenibi. Nâgât op Kembugât ekabân dapkat op yatâ kulemguwe? 13 Eliagât itâ dzângobâ. Elia mârûm ga ândei kut nâi nâi zo lanj oknanjâwe. Anutugât ekabân den kulemguwe, zo yatik oknanjâwe.”

*Yesu arâpnâ, zen wâke molim osiwe.*

*(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)*

14 Yesu sot arâpnâ karâmbut bâknan gâbâ gem arâpnâ nâmbutnâ zengâren gam igâwe. A ambân donbep patâ haamzângom kine

Kembugât gurumin a zen Yesugât arâpñâ sot âragum tarâwe. <sup>15</sup> A ambân aksik, zen Yesu ekñâ pârâkpm zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre okñangâwe. <sup>16</sup> Yesuñâ mâsikâziŋgip, “Zen wan den sâm ârague?” <sup>17</sup> Sâi a zeŋgât oserân gâbâ a nâiñâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopañâ nannangât umñan gei tâi gâgâren diim gaan. <sup>18</sup> Wâkeñâ narâk dâp katep zo sâknam kwâkñangâm mem kâbakgwâbakñe okñangi lepauñâ gei sâtñâ zim kâtiŋsâi kiñ bikñâ kâtigem kinmap. Oi gâgât arâpkâ ziñâ molibigât sa ko molinâ sâm kwakñâ bire.”

<sup>19</sup> Sâi Yesuñâ arâp dâzângoip, “Zen nângâm pâlâtânziñ buñâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom di-iziŋgâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.” <sup>20</sup> Sâi katep zâkkâren diim gane wâkeñâ Yesu ekñâ katep mem nâi nâi okñangi hânân gei kom purik op zeï lepauñâ gem zeip.

<sup>21</sup> Yesuñâ katepkât ibâñâ mâsikâm sâip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibâñandâ sâip, “Katepñan gâbâ muyageip. <sup>22</sup> Wâkeñâ katep tâmbetkubat sâm kârâp sot tooyân mem kâbakñei geimap. Gâ imbanjâgâ zemgigap oi ko nekât umgâ bâliñ oi betnikñan me.” <sup>23</sup> Yatâ sâm mâpâsei Yesuñâ itâ dukuip, “Imbanjâgât satkât sa nângâ. Nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnim

ândibapñâ kut nâi nâi sâi âlip âsagenangâbap.” <sup>24</sup> Yesu zâk yatâ sâm dukui zorâñak katepkât ibâñandâ sâip, “Nâ nângâm pâlâtân kwatgigan. Gâ gikak nângâm pâlâtânñâ lotñâ, zo mem kâtikñan pa.” <sup>25</sup> Oi a ambân donbep mindum ga kine Yesuñâ ziŋgitñâ wâke molim sâip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.” <sup>26</sup> Yesuñâ yatâ sâi wâkeñâ den kâtik sâm katep lân kâbakñem ari katep hânân gei mumbam op zeip. A ambân zen zo ekñâ katep muap sâwe. <sup>27</sup> Yatâ sânetâ Yesuñâ katep bikñan gâsum mem zaari kirip.

<sup>28</sup> Yesu zâk mirin zari arâpñâ zen mâsikâm sâwe, “Nen dapkât op wâke molim osien?” <sup>29</sup> Sâne dâzângoip, “Wâke yatâ zo ko ninauñâ ko âlipñâ molimoliñâ. Ka kut zo nâmbutñandâ ko buñâ.”

*Yesu mumbapkât sinji den dâzângoip.*

*(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)*

<sup>30</sup> Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe. <sup>31</sup> A ambân, ziñâ nângâbegât tigâk âiwe. Âimñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâzângom ândeip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zaria gâsunim none momñâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.” <sup>32</sup> Yatâ sâm dâzângoï den zo nângâm topñangât mâsikânam kwakñâ birâwe.

*A sâtñâ ândiândiñangât den.*

*(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)*

33 Oi Kapenaum kamân takâm mirâ nâin zâim Yesuñâ arâpñâ mâsikâziŋgâm sâip, “Mâtâbân gam wan den sâm ârague?” 34 Mâsikâziŋgi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetniŋan gâbâ nâinâ a sâtñâ upap sâm âraguwe, zorat op kwak tarâwe. 35 Yesu zâk ge tapñâ arâp kiin zagât minduziŋgâm itâ dâzâŋgom sâip, “Osetziŋan gâbâ a nâi a sâtñâ upat sâm zenŋât ombeziŋan ândim kore otziŋgâbap.” 36 Yatâ sâmñâ katep mâik nâi diim osetziŋan pam itâ sâm dâzâŋgoip, 37 “Nâi zâk nâgât nâŋgâm katep mâik itâ zo galem okŋaŋgâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk buñâ, sâŋgonnogip, zâk kore ârândâŋ okŋaŋgâbap.”

*Simgât den dâzâŋgoip.*

(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)

38 Yohaneñâ Yesu itâ dukui, “Patâ, a nâi zâk gâgât kutkâ sâm wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkâŋanŋen.” 39 Sâi Yesuñâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Mân kwâkâŋanŋâbi. Nâi zâk nâgât korân nep nâi imbânâŋoot tuubap, zâkñâ dap yatâ sâm bâliŋan kwatnibap? 40 Nepniŋ mân kârâm kândaŋbapñâ buku op betniŋan mimbap. 41 Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Nâi zâk zen nâgât siŋgi op ândie, zorat too aam ziŋgâbap, zo

ko sâŋgân buŋ mân upap. Biken mimbap.

42 Nâi zâk katep mâik nâi nâ nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnimap, zo dukui bâliŋ upap, zo ko a zo zâk tosâ yâmbâtñâ mimbap. A yatâ zo zâk mârûm kât sumun patâ gânduŋân saam saruyân pane giari sâi ko âlip opap. 43 Bikandâ mâtâp bâliŋan diigim âibâ sâi bikâ mânâŋgât pâmban. Gâ bikâ hâlâlu ândim sim kârâbân geibatkat laŋ bikâ kârâm mânâŋgât ândim ândiândi kâtikŋan âiban. 44 Sim kârâbân nane ziŋâ sunumziŋ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap. 45 Kiŋgandâ mâtâp bâliŋan diigim âibâ sâi kârâm mânâŋgât birâban. Gâ kiŋgâ hâlâlu ândim simân geibatkat laŋ kiŋgâ kârâm mânâŋgât pâmban. 46 Simân nane ziŋ mân mumbap sot kârâp mân bâpsâbap. 47 Siŋgandâ mâtâp bâliŋan diigim âibâ sâi sum lâmuŋban. Gâ siŋgâ âlip ândimñâ simân geibatkat laŋ sen bap ândim Anutu um topñân bagiban. 48 Sim kârâbân nane sot kârâp mân buŋ upabot.

49 Zen sii mem nalem kwâkŋan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp saŋgonziŋgâbap.

50 Sii zâk naamñâ. Ka sii naamñâ buŋ oi dap utne dum naamŋoot upap. Zen sii yatâ naamziŋoot ândibi. Zen um lumbenâ op ândibi.”

## 10

*Ambân mem birâbirâgât*



den.

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

<sup>1</sup> Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodaŋ too nâmbut âi takip. Taki a ambân kâmut patânâ minduwe. Oi op ândeip yatigâk den sinji âlip sâm dâzânŋoip.

<sup>2</sup> Oi Parisaio a nâmbutnâ, zen Yesu dennâ saanat sâm gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirân, zo âlip orot mo mân orot?”

<sup>3</sup> Mâsikâm sâne hâuŋâ itâ mâburem dâzânŋoip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsun zingip?” <sup>4</sup> Yatâ sâi zinjâ sâwe, “A nâi ambân birâbâ sâm ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.” <sup>5</sup> Sâne Yesuŋâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikziŋanŋât opnâ gurumin den zo sâm kulemguiŋip.

<sup>6</sup> Ka topkwapnâ Anutuŋâ a ambân muyagezikâmŋâ itâ sâip, <sup>7-8</sup> ‘Zorat ko a nâiŋâ ibâ mam birâzikâm ambinŋoorâk ândeip zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât bunâ. Kânok op ândiabot. <sup>9</sup> Zorat sa nânŋâneŋek. Anutuŋâ mâpotzikip, zo anâ mân kâsâpâkobi.”

<sup>10</sup> Yesuŋâ yatâ sâi ko zâk sot arâpnâ, zen mirin zâine ko arâpnâ zen zorârâk dum mâsikâwe. <sup>11</sup> Mâsikâne itâ dâzânŋoip, “A nâiŋâ ambinŋâ birâmŋâ nâi mimbap, zâk târotâroziknâ mânânŋât tosâ patâ mimbap. <sup>12</sup> Ambân nâiŋâ apnâ birâm

a nâi mimbap, zâk yatik târotâroziknâ mânânŋât tosâ patâ mimbap.”

*Yesuŋâ katep mâsop minzingip.*

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

<sup>13</sup> A ambân, zen katep gakâzinâ Yesugâren minzingâm gam Yesu biknândâ kâukziŋan gâsubapkât sâne Yesu arâpnâ, zinj kenŋât minzingâwe. <sup>14</sup> Yatâ utnetâ Yesuŋâ zingitnâ umnâ bâliŋ oi arâpnâ itâ sâm dâzânŋoip, “Zen birâne katep zen nâgâren ganek. Mâtâp mân dooŋgunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutugât um topŋanŋât sinji sâsânâ. <sup>15</sup> Nâi zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutugât kiŋ topŋan mân bagibap.” <sup>16</sup> Yatâ sâmŋâ minduziŋi gane biknândâ kâukziŋan pam Anutuŋâ galem otziŋgâbapkât sâip.

*A sikumŋoot nâiŋâ Yesu sot ândibam okŋanŋip.*

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

<sup>17</sup> Yesu zâk âibam oi a nâi sârârâk kârâm âi Yesugâren takâm um topŋan gei pindiŋsâm sâip, “Patâ âlipnâ, nâ dap dap op ândiândi kâtikŋanŋât sinji upat?” <sup>18</sup> Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukuiŋip, “Gâ wangât nâgât âlipnâ sat? Âlip mariŋâ Anutu kânok. <sup>19</sup> Gurumin den zo nânŋâmat. Zo itâ, ‘Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyanŋâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Bukuŋanŋât sârân sâsân mân sâban. Oi a ambân zenŋât

kut nâi nâi, zorat sarâ sâmbân mimban. Ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.’”<sup>20</sup> Sâi a zorânâ itâ dukuip, “Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Nâi mân bira ziap.”<sup>21</sup> Sâi Yesunâ eknâ umnâ zâkkâren tâi itâ dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a zingâna kwâlâne kât zo mem a kanpitâ zingâban. Kât zo zingâmñâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opnâ sumbemân sikumgoot upan.”<sup>22</sup> Yesunâ yatâ sâmbân dukui a zo umnâ bâliñ oi nângi yâmbârei arip. Zâk sikumñâ patâ, zorat yatâ oip.

<sup>23</sup> Ari ko Yesunâ puriksâm arâpnâ zingitñâ itâ sâmbân dâzângoip, “A sikumziñ patâ, zen Anutugât um topnan baginam kwakpi.”<sup>24</sup> Yesunâ yatâ sâi arâpnâ zen pârâkpam imbanâziñ buñ oi dum dâzângoip, “Katep gakânâ, Anutugât um topnan bagibagiñ, zo yâmbâtñâ.”<sup>25</sup> Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpnan bagibap, zo yâmbâtñâ. Ka a sikum patânâ Anutugât um topnan bagibagiñ, zo yâmbâtñâ walâwalân.”<sup>26</sup> Yatâ sâi ko arâp zingâ imbanâziñ buñ oi sâwe, “Zo yatâ zorân dap yatâ Anutugât um topnan baginat?”<sup>27</sup> Sâne Yesunâ zingitñâ sâip, Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutunâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

*Yesugât opnâ kut nâi nâi*

*birâm, zorat hâuñâ minat.*

<sup>28</sup> Peteronâ den zo nângâm Yesu itâ sâmbân dukui, “Nângat. Nen kut nâi nâiniñâ kândâtkom gâ moligiwen.”<sup>29-30</sup> Sâi Yesunâ sâip, “Nâ perâkñak dâzânjobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk nâgât opnâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânñâ birâbap, zâk kut nâi nâi donbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâkñan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbânâ mem ândibap.” Yesunâ zo sâmbân mâtakâm sâip,<sup>31</sup> “Ka kândom a zengâren gâbâ donbep zingâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ donbepñâ kândom upi.”

*Yesu, zâk mumbapkât den singi dâzângoip.*

*(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)*

<sup>32</sup> Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesunâ kândom ari arâpnâ imbanâziñ buñ oi âine a nâmbutñâ molizingâwenâ kengât urâwe. Oi Yesunâ arâpnâ kiin zagât zo minduzingâ tatne kut nâi nâi âsagibap, zorat den sâmbân muyagezingâm itâ sâmbân dâzângoip,<sup>33</sup> “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâmbân Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi.”<sup>34</sup> A kutâ arâpziñâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*A sâtnâ ândiândigât den.  
(Mt 20:20-28)*

<sup>35</sup> Oi Zebedaioğât nan-zatnâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimnâ sâwet, “Net kut nâi nâigât sâitâ zo âlip nângânikâban?” <sup>36</sup> Sâitâ mâsikâzikip, “Wan wan otzikâbâ sa ko sabot?” <sup>37</sup> Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nângâna imbanâganğât âsaknâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.” <sup>38</sup> Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Zet topnangât kârum yatâ sabot? Nâ too kâlaknâ nimbâ, zo âlip zet nimbâbot? Oi too sanğonibi, zo zet yâtik sanğonzikâbi?” <sup>39</sup> Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Too nimbâ, zo zet nimbâbot. Too sanğonibi, zo yatik sanğonzikâbi. <sup>40</sup> Ka âsannan tâtatnâ, zorat den sâsân, zo nâgâren mân ziap. Zorat sinği kwatziğânziğânâ, zo zen zoren tapî.”

<sup>41</sup> Yatâ oitâ arâp nâmbutnâ zen den zo nângâm Yakobo sot Yohane kuk otzikâwe. <sup>42</sup> Oi Yesunâ minduziğânğânâ itâ sâmb dâzânğoip, “Nânge, Hân a kutâ, zen zâizâinğ op kore a gâsâzânğom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otziğâme. <sup>43</sup> Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a nâi a sâtnâ upâ sâmb bukurâp zengât kore a op ândibap. <sup>44</sup> Oi zengâren gâbâ a nâi a kutâ upat sâmb bukurâp zengât kore mâman ândibap. <sup>45</sup> Yatigâk a bonğâ, nâ ziğâ kore otnibigât mân gewan. Ninak zengât

kore opnâ a donğep zengât suupziğ memnâ ândiândinâ buğ upapkât gewan.”

*Yesunâ Yeriko kamânân a nâi sinğâ bâpsâsân ku-biknangip.*

*(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)*

<sup>46</sup> Yesu sot arâpnâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân giğnan âine a sinğ bâpsâsân nâi mâtâp giğnan tâip, kutnâ Batimaio, Timaioğât nannâ. A ambân, zen Yesu Nasarete goknâ, zâk gam ariap sâwe. <sup>47</sup> Sâne nângâm den sâmb sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umğâ bâleik.” <sup>48</sup> Den yatâ sâmb tâi a nâmbutnâdâ hiriğsâmb tat sâmb dukuwe. Dukune dinziğâ birâm kambânâ sâip, “Yesu gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umğâ bâleik.” <sup>49</sup> Yatâ sâi Yesunâ nângâm mâtâbân kinğâ sâip, “Sâne gâik.” Sâi a ziğâ sen nâtâtik zo konsâmb sâwe, “Umğâ bâbâlâğ oi zaat ga. Patânâ goonsap.” <sup>50</sup> Oi sen nâtâtiknâ den zo nângâm hâmbânâ birâm pam oksâmb zaatnâ ba Yesugâren ariap. <sup>51</sup> Âi taki Yesunâ itâ sâmb mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâi a sen nâtâtiknâ sâip, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât otnigap.” <sup>52</sup> Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âinan. Nângâm pâlâtânğ kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” Sâi zorenâk sinğâ eknâ Yesu molim ariap.

## 11

*Yesu, zâk donği bâu kwâknan Yerusalem kamânân*

zarip.

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

<sup>1</sup> Yesu sot arâpñâ, zen âimñâ Yerusalem kamân mâte opñâ Oliwa bâkñan takâwe. Bakñâ topñan kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesuñâ a zagât sânghonzâkom sâip, <sup>2</sup> “Kamân ândi, zoren arit. Âi takâmñâ donji sigan nâi tâgân kinzap, zo muyageit. Donji zo a kwâkñan mân tâtatñâ, zo irakñâ. Zo muyagem olañ diim gâit. <sup>3</sup> Olañitâ a nâiñâ wangât olañsobot sâm mâsikâziki itâ sâbobot, ‘Kembuniñangâren nep muyagiap. Oi kek pâi âburem gâbap.’” <sup>4</sup> Yatâ sâm dâzâkoi a zagât zet âim mirâ nâi sânghânñan donji sigan nâi saane kiri olañâwet. <sup>5</sup> Olañitâ a nâmbutñandâ zikit mâsikâzikâm sâwe, “Wangât olañsobot?” <sup>6</sup> Sâne Yesuñâ den sâip, zo dâzângoitâ nângâne âkip. <sup>7</sup> Donji zo Yesugâren diim aritâ arâpñâ ziñâ hâmbâziñâ donji kwâkñan pane Yesuñâ kwâkñan zâi tap arip. <sup>8</sup> A donbep patâ ziñâ hâmbâ motziñ mâtâbân lîngat âiwe. Oi nâmbutñandâ gâlânghât sot lâkom ilumñâ mânânghâtñâ mâtâbân pam âiwe. <sup>9</sup> A ambân kâmut patâ, ziñâ Yesu mem oset kwâkñangâwe. Ziñâ itâ sâm pam diiwe, “Oe, Kembugât sâtkât gam niñgap, zâk sâm âlipñan kwâkñanganâ. <sup>10</sup> Sâkuniñâ Dawidiñâ kembu

otziñgâm galem otziñgip, zo yatâ otniñgâbap. Zorat sâtâre utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.” <sup>11</sup> Yatâ op âine Yesuñâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimñâ kut nâi nâi ek nañgi mirâsiñ geibam oi gem arâpñâ diiziñgi Betania kamânân âiwe.

*Wakum nakñâ nâi Yesugât sâtkât hâlâlânghât sâip.*

(Mt 21:18-19)

<sup>12</sup> Hanjsâi Betania kamânân gâbâ gemñâ Yesu tepñangât oip. <sup>13</sup> Oi kârebân siñandâ egi wakum nak nâi kiri egip. Eknâ bonñâ kinzap sâm âi kârui. Bonñâ orot narâk buñâ, zorat ilumñik kirip. <sup>14</sup> Yatâ eknâ nak zo itâ dukuip, “Gâgâren gâbâ bonñâ niniñâ zo a nâiñâ mânâk nimbap.” Den yatâ sâi arâpñâ nângâwe.

*Yesuñâ tirik namâ hâlâlalu sâip.*

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

<sup>15</sup> Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesuñâ tirik namin zâim a kut nâi nâi angâgwanğâ op kine moliziñgip. A nâmbutñâ, zen Roma zeñgât kât sot Yuda zeñgât kât, zo hâukwap angâgwanğâ op kirâwe. Kât pâpanñâ zo kom giligâlak mem kembâ angâgwanğâ urâwe, zeñgât tâtatñâ zo kom kâbakñei gei zeip. <sup>16</sup> Oi tirik namin kut nâi nâi mân mem âim gabigât sâip. <sup>17</sup> Itâ sâm dâzânghoip, “Anutugât den kulem nâi itâ ziap,

'Namânâ zi a eluj zengât  
ninâu namâ upap.'

Zinjâ ko utne kâmbu a  
zengât kât ki yatâ uap."

<sup>18</sup> A ambân zen Yesugât  
dinjâ nângâne imbanjâ oip,  
zorat Parisaio sot Kem-  
bugât gurumin den sâsâ a  
kândâtzângowe. Yatâ utne a  
sâtjâ zinjâ Yesu dap op koindâ  
moik sâmb kimujâ miwe.

<sup>19</sup> Njâtiksâi Yesu sot arâpnjâ,  
zen kamân patâ zo birâm ba  
âiwe.

*Kembu nângâm pâlâtân  
kwap ninâu sânat.*

(Mt 21:20-22)

<sup>20</sup> Mirâ hanjsâi wakum  
nak kiribân âi igâwe. Nak  
zo mom kirip. <sup>21</sup> Peteronjâ  
eknjâ Yesu den sâip, zo  
nângâm itâ dukuip, "Patâ,  
eknan. Wakum nak den  
dukuin, zo mom kinzap."  
Sâi Yesujâ itâ dâzângoip,  
<sup>22</sup> "Nâ perâknjak dâzângobâ.  
Zen Anutu nângâm pâlâtân  
kwâknjângâm ândibi. Zen  
um zagât mân opnâ nângâm  
pâlâtanzinjâ bonjâ op ândibi.  
Zen yatâ op ândim baknjâ  
ândi dukubi, <sup>23</sup> 'Baknjâ, gâ  
âbângum saruin gei.' Yatâ  
sâne dinzinjâ lubap. <sup>24</sup> Zorat  
ko itâ sa nângâne. Zen  
wan mo wangât nângâm  
ninâu sâmb, zo mârumb  
mien sâmb nângâne âlip  
muyagezinjâgabap.

<sup>25</sup> Zen ninâu sâmb sâmb  
a zengât tosa mem ândie  
oi ko birâbi. Yatâ utne  
ko Ibâzinjâ sumbemân  
ândiap, zâknjâ yatik tosa-  
zinjâ birâbab. <sup>26</sup> Zen a  
zengât tosaizinjâ mân birâne

ko sumbem Ibâzinjângoot  
zengât tosaizinjâ mân bir-  
bab."

*Yesu sot a sâtjâ  
âragwârugu urâwe.*

(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

<sup>27</sup> Yesu sot arâpnjâ, zen  
dum Yerusalem kamânân  
gawe. Puriksâmb gamnjâ

Yesujâ tirik namâ umjan  
âim gam kiri ko a sâtjâ  
sot Kembugât gurumin  
den zorat galem a sot  
patârâpnzinjâ, zen Yesugâren  
gam mâsikâm itâ sâwe, <sup>28</sup> "Gâ  
ziren kut njâi njâi opmat,  
zo njâigât sâtkât opmat?"

<sup>29</sup> Sânetâ itâ mâburem  
dâzângoip, "Nâ den kânok  
mâsikâzinja dâtnone ko  
nângoot njâigât sâtkât  
opman, zo dâzângobat.

<sup>30</sup> Yohane too sanjon nep  
tuugip, zo njâigât sâtkât nep  
tuugip. Anutugât sâtkât  
mo agât sâtkât? Zen sâne  
nângâbâ. <sup>31</sup> Mâsikâzinja

zen dap sâmb sâmb kwaknjâ  
ziinjâ itâ sâmb âraguwe,  
"Nen Anutugât sâtkât sâindâ  
sâbab, 'Wangât dinjâ mân  
luuwe?' <sup>32</sup> Agât sâtkât nep  
tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a  
zinjâ nângobe." Wangât, zen a  
ambân zengât kenjât urâwe,  
zorat. A ambân zen aksik  
Yohanegât nângâne Propete  
oip. <sup>33</sup> Zorat ko zinjâ Yesu  
itâ sâmb dukuwe, "Nen mân  
nângen." Sâne Yesujâ itâ  
dâzângoip, "Den zo dâtnoge  
sâi ko nângoot njâigât sâtkât  
opman, zo dâzângobam. Ka  
zen mân se, zorat nâ mân  
dâzângobat."

## 12

*Nep galem a bâliñâ.*

*(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)*

1 Yesuñâ topkwapñâ den sumbuñâ ñâi itâ sâmbâ dzâzângoip, “A ñâiñâ wainñâ tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dâmân pâit tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlibapkât âmanñâ patâ tuum galem a zengât mirâ tuumñâ nep zo bitziñan pam hân ñâin arip. 2 Âi ândei bonñâ orotñâ narâk oi kore a ñâi sângongoi bonñâ nâmbutñâ mimbapkât arip. 3 A zo âi taki galem a ziñâ gâsum kom moline bet bâsanñâ âburem arip. 4 Ari ko kâlam mariñâ zâk kore a ñâi sângongoi ari galem a ziñâ kâukñâ kunzit mem ñâi ñâi okñangâwe. 5 Kâlam mariñâ dum kore a ñâi sângongoi ari kuwe. Kunetâ mariñandâ yatigâk a donñep sângonzângoip âinetâ galem a ziñ kâmbam mamunñâ zângowe. Oi nâmbutñâ sâbâ sâbâ zângowe. Ka nâmbutñâ ko sâsenñâ zângowe. 6 Zângonetâ nanñâ kânok ândei, zo zikñâ nanñâ. Umñâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sâmbâ sângongoip, ‘Galem a ziñ hurat kwâkñangâm mân kumbi.’ 7 Sâmbâ sângongoi ari galem a zen nanñâ ekñâ âragum sâwe, ‘A zirâñâ gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat koindâ kâlam zi niññâ upap.’ 8 Yatâ sâmbâ gâsum kune

moi kâmbârâñâ kâlam âkñan pane zeip.

9 Oi kâlam mariñâ zâk dap upap? Zâk gamñâ galem a zângom tâmbet otziñgâm kâlamân galem a unakñâ zâmbanbap. 10 Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, zo sâlâpkum nângâm?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun ñâi ek âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorâñâ mem namin kwânângip. 11 Kembuñâ sâi yatâ âsageip. Niññâ egindâ mârâtñâ ñâi uap.’ ”

12 Yesuñâ den yatâ sâmbâ dzâzângoip ko patâziññâ gâsum tâk namin pânat sâmbâ nângâmñâ a ambân zengât kenñgât urâwe. A patâ, zen itâ nângâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsunam kwakñâ birâm âiwe.

*A zen Yesu kâtkât mäsikâwe.*

*(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)*

13 Yuda a sâtñâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutñâ Yesugât diññâ saabigât sângonzângowe. 14 Sângonzângone Yesugâren gam itâ sâmbâ dukuwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den sarâ mân sâmbâ bonñigâk sâmat. Gâ den ñâi mân sâna gâñgonñemâp. Gâ a zâizâiñ giginñâ aksik Anutugât mâtâp âlip dâtnângom kubikmat. Den ñâi sâindâ nângâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ? 15 Kât pindâpindân

mo mân pindâpindân, zorat dâtnânġo.” Yatâ sâne Yesuġâ sarâziġaġġât topġâ ek nânġâm dâzânġoip, “Zen wangât denġâ saanige? Kât ġâi mem nine ikpâ.”<sup>16</sup> Sâi ko kât ġâi mem pindânetâ mâsikâziġġâm sâip, “Holi tobat zo ġâiġât?” Sâi ziġâ sâwe, “A kutâ Sisagât.”<sup>17</sup> Sâne itâ sâm dâzânġoip, “Sisagât siġgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siġgi, zo Anutu pindâbi.” Yatâ sâm dâzânġoi zen diġâ mîpâsiwe.

*Mom zaatzaatġaġġât Yesu mâsikâwe.*

*(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)*

<sup>18</sup> Sadukaio a nâmbutġâ Yesugâren gawe. A zo ziġâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Ziġâ gam sâwe. <sup>19</sup> “Patâ, Mosenġâ itâ sâm kulemguiġ, “A ġâi, zâk ambân memġâ katep mân muyagem moi ko munġandâ malânġâ mem âtânġaġġât siġgi katep mimġap.”<sup>20</sup> Oi zorat sâindâ nânġâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziġâ kunġâ ambân memġâ murarânġâ buġ ândim moip. <sup>21</sup> Moi ko munġandâ malânġâ zo mem yatigâk murarâ buġ ândim moip. <sup>22</sup> Moi munġâ ġâiġâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murarâziġ buġ mom nanġâwe. Oi bet malâziġâ zo moip. <sup>23</sup> Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat ġâtâm narâk

patin zaatnetâ ambân zâk ġâiġât upap?”

<sup>24</sup> Sâne Yesuġâ itâ sâm dâzânġoip, “Zen den nânġâm gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imġanġâ mân nânġâme. <sup>25</sup> ġâtâm muġanġan ġâbâ zaatġâ a ambân dum mân mianġâbi. Zen sumbem a yatâ op ândibi.

<sup>26</sup> Momġâ zaatzaatġaġġât sâme, zorat dâzânġobâ. Moseġât ekabân den siġgi zi sâlâpkume mo buġâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam ekġâ ari Anutuġâ den itâ sâm dukuiġ, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zeġġât Anutu.’<sup>27</sup> Zorat sa nânġânek Anutu zâk a buġ urâwe, zeġġât Anutu buġâ. ġwâlâ ândie, zeġġât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buġ urâwe. Anutu sot ġwâlâ ândie. Zen ko den nânġâm gulipkume.”

*Gurumin dengât Yesu masikâwe.*

*(Mt 22:34-40)*

<sup>28</sup> Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembugât gurumin den galem a ġâiġâ Yesugât den zo nânġi âlip oi itâ sâm mâsikip, “Kembugât gurumin den ikâ zorânġâ ko kâukġâ uap?”<sup>29</sup> Yatâ sâm mâsiki Yesuġâ sâip, “Kembugât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nânġânek. Anutu Kembuniġâ kembu kânok. <sup>30</sup> Zorat um dâpkâ sot nânġânânġâġâ sot imġanġâġâ, zo Kembu Anutu zo hâlâluyâk pindâna zimġap.’

31 Den zorat torenjâ itâ ziap, 'Gâ gikanğât otgimap, yatigâk a torenjâ zeñğât otgibap.' Anutugât gurumin den zagât zi patâ uabot. Gurumin den nâi mân ziap."

32 Yatâ sâi Kembangât gurumin den galem anjâ den zorik mâburem Yesu dukuip, "Patâ, gâ den zo sâna nânğa âlip uap. Anutu, zâk kembu kânok. Oi nâi mân taap.

33 Oi zâk kânok nânğanânğâ sot imbanjâ hâlâlu pindânat. Oi gikanğât otgimap, yatik a toren zeñğât otgibap. Den zagât zirânjâ kut zo zorân Kembu pindâpindân zo wâlap."

34 A zo yatâ sâi Yesunâ nânği âlip oi itâ sâm dukuip, "Gâ Anutugât um topñan gaat." Sâi narâk zoren gâbâ Yesu den mâsikânam nânğanê yâmbârei keñğât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.*

*(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)*

35 Yesu zâk tirik namin zâim a den siñgi âlip dâzânğom itâ sâm mâsikâziñgip, namin pâip.

"Kembangât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, 'Kristo, zâk Dawidigât kiunñâ.' 36 Dapkat sâme? Tirik Kaapumñâ Dawidi nânğanânğâ pindi itâ sâip,

'Kembunâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, "Gâ âsannâ bongen ge tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñganğât kombân upi."'

37 Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâipñâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunñâ uap?" Yesu zâk den yatâ sâm dâzânğoi a kâmut patâ zen nânğâm âkñâle urâwe.

*Yesunâ Kembangât gurumin galem a zeñğât girem dâzânğoi.*

*(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)*

38 Yesunâ den yatâ sâmñâ den nâi itâ târokwap dâzânğom sâip, "Zen Kembangât gurumin a zeñğât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombemân âim a muyageziñgâne sâm âlip kwatziñgâbigât umziñ kinmap. 39 Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem mindu-minduyân a sâtñâ tâtarân tâtnat sâm nânğame. 40 A yatâ zorân ambân malâ zeñğât mirâ kut nâi nâi lañ betziñan mime. Zen sarâ sâm ninâu kârep sâm tosaziñ kwâarakume. A zo zen gâtâm tosaziñanğât haunâ yâmbâtñâ mimbi."

*Malâ nâiñâ kâtñâ tirik namin pâip.*

*(Lu 21:1-4)*

41 Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a ziñâ ga Kembangât siñgi kât pane giarip. Oi ko sikum a donbep zen ga kât imbanjâ pane giarip. 42 Oi ambân malâ kanpitâ nâiñâ gam kât kuriñâ mâik zagât pâi giarip. 43 Yesu zâk zo ekñâ arâpñâ minduziñgâm itâ sâm dâzânğoi, "Nâ perâkñak dâzânğobâ. Ambân



malâ kanpitâ zâk kât paap, zirânjâ a torenjâ walâzingap. <sup>44</sup> A nâmbutjâ zen kât patâ tâi torenjik pe. Ka ambân kanpitâ, zâk zemņangip, zo aksik paap. Yenâk ândiap.”

## 13

*Yesu âburem gâbapkât den sâip.*

*(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)*

<sup>1</sup> Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpnjâ zengâren gâbâ a nâinjâ itâ dukui, “Patâ, eknan. Namâ tuutu-ujâ zo kât neulenjâ âlipnjâ hikpârâkņootjâ tuuwe.” <sup>2</sup> Sâi Yesujâ itâ sâm dukui, “Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsazij gam kom kândanje giligâlaksâm nanjâbap.”

<sup>3</sup> Bet Yesu sot arâpnjâ, zen Oliwa bâkņan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapjâ Petero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, zinjâ Yesu mâsikâm sâwe, <sup>4</sup> “Dâtnânjo. Kut nâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

<sup>5</sup> Yesujâ itâ topkwap dâzânjoip, “Um gulip kwâtzingâbegât galem oranjâm ândibi. <sup>6</sup> A donjap muyagem gam sâbi, ‘Nâ Kristo. A bâlijan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsânj, zo nâ.’ Yatâ sâm a donjap mem um gulip kwatzingâbi.

<sup>7</sup> Oi zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nânjâm umzij mân kenjât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât

sâsânjâ. Yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap. <sup>8</sup> Hânjâ hânjâ a kâmutjâ kamutjâ, zen kâsa opjâ agom âibi. Oi hân nâin nâin wârij mimbap. Oi pu patâ âsagezingâbap. Kut nâi nâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatjâ. <sup>9</sup> Ka zen ko galem oranjâm ândibi. Zen denân zâmbanbi sot mâpâmâpâse namin lapitizingâbi. Oi zorik bujâ a patâ sot a kutâ zengâren diizingâm âine mâteziņan kinjâ nâgât topnâ sapsun zingâbi. <sup>10</sup> Oi narâk kândom den singi âlip hân dâp a zengâren âibapkât sâsânjâ. Bet ko hângât narâkņâ âkâbap. <sup>11</sup> Oi a kutâ zengâren diizingâm âine den dap sânat sâm mân nanjâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumjâ umziņan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opjâ den sânetâ zengât den mân upap. Zo Kaapungât den upap. <sup>12</sup> Oi a zij itâ zo upi. Âtânjâ nâinjâ sâi munjâ gâsum kumbi. Ibâ nâinjâ sâi nanjâ gâsum kumbi. Murarâpziņ zen ibâ mam kâsa minzingâm sâne zângobi. <sup>13</sup> Zen nâgât kut singinangât op a ambân zijâ um kâlak nângâzingâbi. Ka nâi zâk singi âlip mem kâtigem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

<sup>14</sup> Gâtâm tâmbet tâmbet kâukjâ mân kinbap sâsânjan, zoren kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nânjâbi.) Yatâ âsagei ekņâ Yu-daia hânân ândibinjâ barâ

kâtikņan sârârâk kârâm âibi. <sup>15</sup> Nĕi zĕk sombemĕn tĕpapņĕ sĕkum mimbam mirĕ umņan mĕn zĕibap. <sup>16</sup> Nĕi zĕk nebĕn mo hibukņan ĕndĕbapņĕ hĕmbĕ mimbam kamĕnĕn mĕn ĕibap. <sup>17</sup> Yei, ambĕn kĕmborĕ sot katep namĕn gokņĕ, narĕk zoren zen dap upi? <sup>18</sup> Zen Kembugĕren ninĕu sĕne nĕņgi ĕiĕizĕjĕ zo map narĕkņan mĕn muyagĕbap. <sup>19</sup> Narĕk zoren sĕknam patĕ ĕsagĕbap. Zo yatik Anutuņĕ a muyageĕbĕn gĕbĕ mĕn ĕsageĕp. Oi dum mĕn muyagĕbap. <sup>20</sup> Oi Kembu zĕk narĕk zo mĕn mĕnĕņgĕri sĕi a ambĕn aksĕk buņ upe. Ka Kembuņĕ a ambĕrĕpņĕ zengĕt op ko narĕk mem pĕņkĕnok pĕmbap.

<sup>21</sup> A zĕjĕ Kristo ziren ĕsagiap, ĕndiren ĕsagiap, den yatĕ sĕnetĕ mĕn nĕņgĕbi. <sup>22</sup> Narĕk zoren a sarĕnĕ ĕsagem nĕ Kristo sĕbi. Oi Propete sarĕnĕ ĕsagem kulem sen mĕrĕt muyagĕnetĕ a um gulĕp kwatzĕņgĕbi. Anutuņĕ gĕsum sĕlĕpzĕņgoĕp, zo um gulĕp kwatzĕņgĕnam osĕbi. <sup>23</sup> Kut nĕi nĕi zo mĕn ĕsageĕi kĕnņan dĕzĕņguangĕt umzĕņ galem op ĕndĕbi.

<sup>24</sup> Sĕknam patĕ narĕkņĕ zo ĕki mirĕsiņ sumunkumbap. Oi kĕin ĕsĕkņĕ buņ upap. <sup>25</sup> Sĕņgelak ĕkĕm hĕnĕn gibĕ. Oi Anutuņĕ sumbem mĕņgeĕ olayĕņgĕm imbaņĕ buņ upap. <sup>26</sup> Oi a bonņĕ, nĕ ĕsĕkņĕ imbaņĕnoot

unumunum kwĕkņan ga nikpi. <sup>27</sup> Oi sumbem a sĕņgonzĕņgua zen a ambĕn kĕmut gĕkĕnĕ hĕn giņĕ toren toren gĕbĕzĕņgĕnetĕ ĕmindubi.

<sup>28</sup> Nak dĕgap zorat top nĕņgĕbi. Zĕk ĕiņĕ buru-tuksĕi mĕa narĕk upĕmap sĕme. <sup>29</sup> Oi yatĕgĕk zen den dĕzĕņguan, kut nĕi nĕi zo muyagem nĕņgi ĕtĕ nĕņgĕbi, 'A bonņĕ mĕte otņĕņgĕbĕmap. Zĕk mĕtĕbĕn ga kĕnzap.' <sup>30</sup> Nĕ perĕkņĕk dĕzĕņgobĕ. A ambĕn ziren ĕndĕ, zen ĕndĕnetĕ kut nĕi nĕi zo ĕsagem kwĕkĕbap. <sup>31</sup> Sumbem sot hĕn, zet buņ upapot. Nĕgĕt den ko mĕn buņ upap.

<sup>32</sup> A bonņĕ nĕ gĕbat, zorat narĕkņĕ zen mĕn nĕņge. Sumbem a zen yatĕgĕk mĕn nĕņge. Ninĕņgoot mĕn nĕņgan. Ibĕnĕ Anutu, zĕk zĕkņĕk nĕņgap.

<sup>33</sup> Zen narĕk mĕn nĕņgegĕt galem orĕņgĕm ninĕu sĕm ĕndĕbi. <sup>34</sup> A nĕiņĕ mirĕ sot nepņĕ birĕm kamĕn kĕrebĕn ĕĕbam kore a gĕkĕnĕ nep sĕm mĕnĕņgĕt zĕņgĕbap. Kut nĕi nĕi galem upĕgĕt dĕzĕņgobap. Kore a nĕiņĕ mirĕ mĕtĕbĕn tapņĕ mirĕ marĕņĕ gĕbĕpkĕt galem ĕk tĕpĕpkĕt dukubap. <sup>35</sup> Zengoot yatik galem orĕņgĕm ĕndĕbi. Mirĕ marĕiņĕ, zĕk nĕtĕksĕi mo nĕtik tĕnĕmņan mo hanĕsĕsĕgĕt, mo hanĕgĕt gĕbap, zo mĕn nĕņge, gĕt ko san, zo op ĕndĕbi. <sup>36-37</sup> Zen uman

zine ga muyagezingâbatkât zen sot buku toren itâ dâzânguan. Um wâgânâk ândibi.”

## 14

*Yesu kunam sâmbâtân urâwe.*

*(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)*

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon patâ Pasowa sot sii nalem om nininâ narâknâ sirâm zagât ombenjan oi tirik namâ galem a zengât patârâpzinâ sot Kembangât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâmbâtân urâwe. <sup>2</sup> Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam laj muyagebapkât kegâk gâsunat.”

*Ambân nâinâ Yesu too hitomņoot saņgorip.*

*(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)*

<sup>3</sup> Betania kamânân sâk bâlâ a nâi ândeip, kutjâ Simon. Oi Yesuñâ zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalem nem tâi ambân nâinâ too hitomņoot âlipnâ, zo sângânjâ patâ belonņoot mem zâim karâpnâ kunzit Yesu kâukņan lokei giarip. <sup>4</sup> Yatâ oi nâmbutjâ tarâwe, zinâ itâ nângâm um kâlak nângâwe, “Wangât tâmbetkuap?” <sup>5</sup> Zo sângân patâ. Too hitomņoot zorânâ sângân mem a kanpitâ zingj dâp opap.” Yatâ sâmbâtân ambân zo den kârâpņoot okņangâwe. <sup>6</sup> Sâne Yesuñâ nângâm itâ sâmbâtân dâzângoip, “Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâmbâtân sinjan giname? Ambân zorânâ âlip otnigap. <sup>7</sup> A

ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot zingânâ sâmbâtân âlip otzingâbi. Nâ ko zengâren narâk kârep mân ândibat. <sup>8</sup> Ambân zâk orotjâ dâp otnigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ saņgonsap. <sup>9</sup> Nâ perâkņak dâzângobâ. Den sinji âlip hânjâ hânjâ sâne laj kârâm âibap, zo yatik ambân zi saņgonigap, zorat den sinji sâne laj kârâm âibap.”

*Yuda, zâk Yesu tirâpzingobapkâ dâzângoip.*

*(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)*

<sup>10</sup> Yesugât arâp kiin zagât zengât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân gokņâ zâknâ tirik namâ galem a patâ zengâren âim Yesu gâsubigât sapsun zingip. <sup>11</sup> Yatâ sâi nângâm umzinâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nângâm Yesu tigâk tirâpzingobapkât ek molim ândeip.

*Yesu sot arâpnâ, zen kendongât sii nalem niwe.*

*(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)*

<sup>12</sup> Yuda zengât kendon patâ narâknâ oi râma gwamjâ kom om sii nalem om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpnâ zin Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalem zo mirâ ikâ unat?” <sup>13</sup> Yatâ sânetâ Yesuñâ a zagât itâ sâmbâtân sângonzâkoip, “Zet kamânân âim a nâi too âmaņ lum âim tâi ekņâ molibabot. <sup>14</sup> Mirin zari zâi mirâ mariņ itâ dukuît, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, ‘Nâ sot arâpnâ mirâ umņâ ikâ

zoren sii nalem ninat?"<sup>15</sup> Yatâ sâmb dukuitâ mirâ um patâ nâi kian tâtatnâ kubikkubiknâ tirâpâzâkoi zoren sii nalem umbabot."<sup>16</sup> Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesunâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

<sup>17</sup> Nâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe. <sup>18</sup> Oi nalem nem tatne Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, "Nâ perâknak dâzânngobâ. Zengâren gâbâ nâinâ kâsa dâzânngoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap."<sup>19</sup> Sâi arâp zin umzinâ bâlin oi ziknik ziknik mâsikâm sâwe, "Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?"<sup>20</sup> Yatâ sâne dâzânngoip, "A zengâren gâbâ nâinâ nâ sot nalem ârândân niet, zâkkât san. <sup>21</sup> A bonnâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Nâinâ sâi a bonnâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâunâ ko tosa yâmbâtâ mimbap. A zo mam kâmbonân gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlan opap."

*Yesunâ nalem sot too zingip*

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

<sup>22</sup> Nalem nem tatne Yesunâ nalem nâi mem sâiwap sâmb namun arâpnâ itâ sâmb zingip, "Zi sunumnâ. Mem ninek."<sup>23</sup> Yatâ sâmb wain hâkop mem sâiwap sâmb zingik aksik niwe. <sup>24</sup> Nine itâ sâmb dâzânngoip, "Gilâmnâ zi a donbep zengât opnâ hânân gibap. Zorat ko târotâronin op kâtigibap.

<sup>25</sup> Nâ perâknak dâzânngobâ. Nâ wain too itârân nia âkap. Oi dum zagâtân mân nemnâ Ibânangât um topnân zâim wain too mârâtâ nâi nimbat."

*Gezemanê kâlamân âiwe.*

(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

<sup>26</sup> Mâpâmâpâse kepâ nâi mem ko Oliwa bâknân zâiwe. <sup>27</sup> Zâine Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, "Itârân zen aksik nângâm pâlatânzin lorei birânibi. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

'Nâ râma galem a kua râma zen sibinâban op âibi.'

<sup>28</sup> Oi sa nângânek. Nâ mumunân gâbâ zaatnâ ko Galilaia hânân âi kândom otzingâbat."<sup>29</sup> Yatâ sâi Peteronâ itâ dukui, "Zen aksik patâ nângâm pâlatânzin lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ mân otgibat."<sup>30</sup> Sâi ko Yesunâ itâ sâmb dukui, "Nâ perâknak dâgobâ. Itârân nâtigân kuruk anâ sâp zagât mân dinâsâi gâ sâp karâmbut kwâimbâniban."<sup>31</sup> Yatâ sâi Peteronâ kâuk birânangâm sâip, "Gâ gomnâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat."<sup>32</sup> Sâi arâpnâ nâmbutnândâ den yatik sâwe.

<sup>32</sup> Oi Gezemanê hânân âi takâm Yesunâ arâpnâ itâ sâmb dâzânngoip, "Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ."<sup>33</sup> Yatâ sâmb Petero, Yohane sot Yakobo diizingi âine Yesu umnâ yâmbârei ken bet kakit oip. <sup>34</sup> Yatâ oknangi

dâzângom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.”<sup>35</sup> Yatâ sâm torengeñ âim si sângânñâ hânân gei tutukum sâknam kâmut zo mân muyagibapkât ninâu sâip.<sup>36</sup> Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut ñâi ñâi tuubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknam kâmut zi buñ upap. Oi nâgât den buñâ, gâgât den kâtigibap.”

<sup>37</sup> Ninâu sâm âburem âi uman zine ziñgit Petero itâ sâm dukuip, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ ñâi wâgân mân ândiban?”<sup>38</sup> Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sânek. Umnâ bâbâlaj. Sâknâ ko yâmbâriap.”

<sup>39</sup> Yatâ dâzângom âi ninâu sâip. Den mârum ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip.<sup>40</sup> Ninâu sâm âburem umanâk zine ga ziñgirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatñâ dap yatâ dukube.

<sup>41</sup> Oi dum âi ninâu sâm âburei sâp kârâmbut oi dâzângoip, “Zen umanâk zem te? Mârum narâk mâte uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zeñgât bitziñan âibâman.<sup>42</sup> Bâi, zaatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte otniñgap.”

*Kâsaziñâ Yesu gâsuwe.*

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

<sup>43</sup> Yesuñâ yatâ dâzângom kiri zorenâk arâp zeñgât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokñâ, zâknâ kâsa diiziñgi a kâmut patâ gawe.

Tirik namâ galem a sâtnâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot patârâpziñ, zen a kâmut zo sângonzângone kâmbam sot sâu patâ mem gawe.<sup>44</sup> Yudañâ kânñan itâ sâm dâzângoip, “Lum mângansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

<sup>45</sup> Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâm lum mângarip.<sup>46-47</sup> Oi Yesu arâpñâ zeñgâren gâbâ ñâiñâ sâuñâ sâmbum a sâtnañgât kore a ñâi kindap kârâm kwâkip.<sup>48</sup> Oi Yesuñâ itâ sâm mâsikâziñgip, “Zen nâgât dap nânge? Zen nâgât nângâne kâmbam ku oi sâu kâmbamziñoot ga gâsânoge?”<sup>49</sup> Nâ zorat sa nângâne. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin a den siñgi âlipñâ dâzângoman. Oi zoren mân gâsânowe. Oi lañ otnine Kembugât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.”<sup>50</sup> Sâi arâpñâ zen aksik birânañgâm siñsururuñ âiwe.

<sup>51</sup> A sigan ñâi sângum kâu lapñâ Yesu sot gâi gâsuwe.<sup>52</sup> Gâsunetâ sângum kwâkâm pam sâk bârak arip.

*Yesu tirik namâ galem a patâziñgât mirin diim âiwe.*

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

<sup>53</sup> A kâmut, ziñ Yesu gâsum diim patâziñgât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe.<sup>54</sup> Âine Petero zâk kândâtziñan bet moliziñgâm

âim a patâziŋaŋgât porj kâligen bageip. Bagimŋâ galem a osetziŋan tap kârâp nâŋgâm tâip.

<sup>55</sup> Tirik namâ galem a patâ sot a patâziŋâ aksik mindum Yesugât den sâkŋanâk sâm, kâmbamân pânâ den sâm kârûm tarâwe. Oi bonŋâ mân muyagiwe. <sup>56</sup> A donbepŋâ Yesugât den sarâ ŋâi ŋâi sâm âiwe. <sup>57</sup> Sânetâ a nâmbutŋâ ziŋâ den sarâ itâ sâwe. <sup>58</sup> "Itâ sâi nâŋgâwen, 'Na tirik namâ zi kândaŋâ bitnandâ mân tuubat, yen dinnandâ sa sirâm karâmbut umŋan âsagibap.'" <sup>59</sup> Ka dinziŋâ zo kânok buŋâ. Den ŋâi ŋâi sâwe. <sup>60</sup> Yatâ utne tirik namâ galem a zengât a patâŋâ zaat kinŋâ Yesu mâsikâm sâip, "Den se, zorat hâuŋâ sâban mo mân sâban? A zi ziŋâ gâgât den se, zo nâŋgâna dap uap?" <sup>61</sup> Sâi Yesuŋâ lâuŋan mân mem diŋ buŋ kirip. Oi du a patâŋâ mâsikâm sâip, "Gâ Kristo, Anutu sâm âlip kwâkŋaŋgâmen, zâkkât nannâ mo ŋâi?"

<sup>62</sup> Sâi ko Yesuŋâ sâip, "Sat, zo yatâ. Oi ŋâi sa nâŋgânek. Gâtâm a bonŋâ, nâ imbânâ mariŋâ zâkkât âsanŋâ bongen tapŋâ sumbengât unumunum kwâkŋan ga nikpi." <sup>63</sup> Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziŋâ, zâk diŋâ nâŋgi kâlak oi hâmbânâ mem mooloŋ arâpŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, "Den dum mân sânat. <sup>64</sup> Zâk Anutu hutkum sap. Ziŋâ dap sâbi?" Yatâ mâsikâziŋgi zen aksik sâwe,

"Mumuŋaŋgât sinji uap."

<sup>65</sup> Yatâ sâmŋâ a nâmbutŋâ Yesu sinjan tâpkuwe. Oi nâmbutŋandâ si sâŋgânŋâ kwâtepkum bitziŋandâ kom sâwe, "Ŋâiŋâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâm muyage." Yatâ sânetâ galem a zen bitziŋandâ si sâŋgânŋan kuwe.

*Peteroŋâ Yesu kwâimbânŋagip.*

(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

<sup>66</sup> Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân ŋâi gâip. <sup>67</sup> Gâi ko Petero kârâp nâŋgâm tâi ekŋâ dukuip, "Gâ Nasarete gokŋâ Yesu sot ândimat." <sup>68</sup> Sâi ko Peteroŋâ kwâimbâm sâip, "Gâ den zo dap sat? Sâna kwaksan." Sâmŋâ âkŋan ari kurukŋâ diŋsâip. <sup>69</sup> Ari kore ambân zâk dum ekŋâ a kirâwe, zo itâ dâzâŋgoip, "A zi zâk zengât kâmurân gokŋâ." <sup>70</sup> Sâi Peteroŋâ kwâimbâm biranŋip. Mâik ŋâi tap ko a tarâwe, ziŋâ dukum sâwe, "Perâkŋak gâ zengât kâmurân gokŋâ. Gâ Galilaia gokŋâ." <sup>71</sup> Sâne Peteroŋâ kwâimbâm Anutu mâtenŋan sâm kâtigem sâip, "A kutŋâ se, zo nâ mânâk ekman." <sup>72</sup> Sâi zorenâk kuruk diŋsâi sâp zagât oip. Oi Yesuŋâ mârûm den itâ dukuip, "Kurukŋâ sâp zagât mân diŋsâi gâ kwâimbânina sâp karâmbut upap." Peteroŋâ den zo nâŋgâm umŋâ bâlei isem bâliŋ oip.

## 15

*Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.*

*(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5, 13-25; Yo 18:28-19:16)*

<sup>1</sup> Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziñâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutñâ, zen mindumñâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ a nâmbutñâ zen Yesu gâsum bikñan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe. <sup>2</sup> Panetâ kiri Pilatonñâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkanğât dâtno. <sup>3</sup> Gâ Yuda zeñgât a kutâ?” Mâsiki Yesuñâ sâip, “Sat, zo yatâ.” Sâi ko tirik namâ galem a patâ ziñâ Yesu den donbep sâm siñan giwe. <sup>4</sup> Yatâ utnetâ Pilatonñâ Yesu mâsikâm sâip, “Nângat? Zen gâgât den yâmbâtñâ sânetâ gâ den hâuñâ sâban mo mân sâban?” <sup>5</sup> Sâi Yesuñâ den hâuñâ mân sâm den nâñ kiri Pilatonñâ nângâm kwâkâm tâip.

<sup>6</sup> Yuda zeñgât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zeñgâren gâbâ kânok olañj arip. <sup>7</sup> A nâmbutñâ zen Roma a kutâgât âkonziñgi kâmbam kom a nâmbutñâ zângone tâk namin zâmbarâwe. Oi osetziñan a ñâi kutñâ Baraba. <sup>8</sup> Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ upapkât dukuwe. <sup>9</sup> Dukune Pilatonñâ mâsikâziñgâm sâip, “Yuda zeñgât a kutâ

olañsa ari nângâne dâp upap?” <sup>10</sup> Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nângânğâm zâkkâren parâwe, zo nângâm mâsikâziñgip. <sup>11</sup> Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzângowe, “Zen sâne Baraba olañbap.” Yatâ sâne dinziñâ luwe. <sup>12</sup> Oi Pilatonñâ dum mâsikâziñgip, “Yatâ se, zorat ko Yuda zeñgât a kutâ sâme, zo dap okñanğâbatkât se?” <sup>13</sup> Mâsikâziñgi aksik patâ itâ sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” <sup>14</sup> Sâne Pilatonñâ sâip, “Wan tosağât?” Sâi zen aksik patâ lâuziñ mâtakâm den kâtik sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” <sup>15</sup> Yatâ sâne Pilatonñâ umziñâ âkâbapkât Baraba olañ ziñgip. Ka Yesu ko sâi inzutñâ lapitñâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziñan pâip.

*Yesu kom mem ñâi ñâi okñanğawe.*

*(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)*

<sup>16</sup> Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zeñgât namâ sângânñan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe. <sup>17</sup> Oi kâwali a zeñgât hâmbâ kuriñ ñâi giñanğâne giarip. Oi tâk sâtmam gonkom Yesu kâukñan pane giarip. <sup>18</sup> Yatâ opñâ pam diim sâwe, “Oe, Yuda zeñgât a kutâ.” <sup>19</sup> Den yatâ dukum kâukñan kom zâkkâren tâpkuwe. Sim-inziñ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe. <sup>20</sup> Yatâ kom siñan

gem kâwali hâmbâ kwâkâm ziknâ hâmbâ giŋaŋgâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

*Yesu poru nagân kune moip.*

(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)

<sup>21</sup> Âi mâtâbân a nâi muyagiwe, kutnâ Simon, Kirene goknâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâknâ kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a ziŋ muyagem sâne Yesugât poru nak lugi âiwe.

<sup>22</sup> Diim âim hân nâi kutnâ Goligata (niin denân ko, kâuk sinj), zoren takâwe.

<sup>23</sup> Zoren takâm wainj too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip. <sup>24</sup> Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbânâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nanngâwe.

<sup>25</sup> Mirâ haŋsâi mirâsinj dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe. <sup>26</sup> Kune kiri kâukŋan poru nagân den itâ kulenguwe, “Zâk Yuda zengât a kutâ.” <sup>27</sup> Oi kâmbam ku a zagât zâkom, nâi toren nâi toren zâkone kirâwet. (<sup>28</sup> Kembedugât ekabân den itâ ziap, zo bonnâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâliŋ mâme a oserân pamnâ sâwe, ‘A zi zen bâliŋ mâme a.’”)

<sup>29-30</sup> A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namâŋ kândaŋâ sirâm karâmburâk tuum nanngâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.” <sup>31</sup> Tirik namâ galem

a patâ sot Kembedugât gurumin a, zen Yesugât sâm, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutnâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomâip. Zikŋaŋgât ko kwaksap. <sup>32</sup> Zâk Kristo, Isirae a nengât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi eknâ diŋâ nângâm, nângâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgânat.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâwet.

<sup>33</sup> Mirâ bâkŋan oi nâtâtik muyagem hân dâp op ze mirâ oi âkip. <sup>34</sup> Mirâ oi Yesunâ den sâm kambânj sâip, “Eloi, Eloi, lama sabatini (niin denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” <sup>35</sup> Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutnâ ziŋâ nângâm sâwe, “Zi nângânek. Elia konsap.” <sup>36</sup> Yatâ sâm a nâi sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem sum kapiŋkum ga winigâ too kâlâkŋoot Yesu lâunŋan pamnâ bukurâp itâ sâm dâzângoip, “Nen tap iknâ. Elianâ perâkŋak ga mâkâbap mo buŋâ?” <sup>37</sup> Oi Yesu zâk donbep kambânj moip.

<sup>38</sup> Moi ko tirik namin sângum patâ kinmâip, zo oloŋ gei kwâkip. <sup>39</sup> Oi kâwali a zengât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkŋak Anutugât nanŋâ ândeip.” <sup>40</sup> Ambân nâmbutnâ kârebân kin ek nângâwe. Zengât oserân Maria Madala kamân goknâ sot Maria



Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamziknâ sot ambân nâi, kutnâ Salome. Zen ârândân kirâwe. <sup>41</sup> Ambân zen mârum Yesu Galilaia hânân molim kore oknangâm ândiwe. Oi zenâk buñâ. Ambân nâmbut ârândân Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

*Yesu hanguwe.*

*(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)*

<sup>42</sup> Mirâsiñ geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk oip. <sup>43</sup> Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân goknâ, zâk gâip. Zâk a sâtñâ zengât kâmurân ândeipñâ Anutugât um topñan ândiândigât umñâ patâ kirip. Zâknâ kenğât buñ Pilatogâren âim Yesugât kâambarânğât ninan sâm dukuip. <sup>44</sup> Dukui ko Pilatonâ mârum muap mo taap sâmnâ kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mäsikip, “Mârum muap mo taap?” <sup>45</sup> Oi kâwali a galem zâknâ sâip, “Mârum muap.” Yatâ sâi Pilato zo nângâm Yosepenâ mem hangubapkât sâip <sup>46</sup> Sâi Yosepenâ sângum kâu nâi kwâlâm âim Yesu kâambarânâ poru nagân gâbâ kwâkâm sângumñâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpnâ uñakñan pâip. Kât mâtâp zo a nâiñâ kârâm kubigip. Pamñâ kât patâ nâi mem kâbakñei âi kwârakuip. <sup>47</sup> Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yosegât

mamñâ, zet ârândân egitâ hanguiip.

## 16

*Yesu mumujan gâbâ zaarip.*

*(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)*

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Jakobogât mamñâ sot Salome, zen Yesugât kâambarân sanjonam too sot kelâk wârân âlipñâ, zo sângân miwe. <sup>2</sup> Yuda zengât kendon âki ko mirâ hanşâsâgât ambân karâmbut zo, zen zaatñâ Yesugât kwagân âine mirâsiñ takip. <sup>3</sup> Oi zen itâ âraguwe, “Nâiñâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpnan baginat?” <sup>4</sup> Yatâ sâmnâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbakñine zeip. <sup>5</sup> Kât mâtâp zo pâronşâm kiri ekñâ bagimñâ bongen a nâi hâmbânâ kâu tâi ekñâ pârâkpam imbanâziñ buñ oip.

<sup>6</sup> Oi a zorânâ itâ sâm dâzânngoip, “Mân kenğât utnek. Zen Yesu Nasarete goknâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâknjik zi iknek. <sup>7</sup> Zen âimñâ Petero sot arâpnâ nâmbutñâ itâ sâm dâzânngonek. ‘Zâk Galilaia hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

<sup>8</sup> Sâi ambân zen sânamziñ sâmbui kenğât opñâ kwagân gâbâ gamñâ sârârâk kârâm

âiwe. Oi umziņ kenġât oi siņgi zo a mân dâzâņgowe.

*Yesuņâ arâpņâ zeņġâren âsageip.*

*(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)*

<sup>9</sup> Yuda zeņġât kendon âki haņsâsâġât Yesu zâk zaatņâ Maria Madala kamânân gokņâ muyageņaņġip. Mârumņan wâke nâmburân zagât ambân zorat umņan gei ândine Yesuņâ moliziņġip.

<sup>10</sup> Yesuņâ âsageņaņġi arâpņâ ziņ isem umbâlâ op zine ambân zo âi siņgi dâzâņgoip.

<sup>11</sup> Arâpņâ zen Yesu zaatņâ ambân muyageņaņġip, den zo nâņġâmņâ nâņġâne bon buņ oip.

<sup>12</sup> Oi azatņâ kamân ñâin âiram aritâ muyagezikâm zâkkât holi tobat ñâi oi igâwet. <sup>13</sup> Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutņâ dâzâņgoitâ nâņġâne bon buņ oip.

<sup>14</sup> Zorâņ bet arâp kiin kânok zen mindumņâ nalem nem tatne muyageziņġip. Muyageziņġâmņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Zaarâwan, zorat den siņgi dâzâņgone zen wangât umziņ kâtik oi den zo nâņġâne bon buņ oip?”

<sup>15</sup> Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen siņgi âlipņâ dâzâņgobi. <sup>16</sup> A ñâiņâ nâņġâm pâlâtâņ kwatnigi too saņgonņaņġâne zâk sumbemġât siņgi upap. Ka nâņġâm pâlâtâņ mân upap, zo ko sim kârâpkât siņgi upap. <sup>17</sup> Nâņġâm pâlâtâņ

kwatnim ândibi, zo imbaņâ ziņġa nâġât kutnâ sâm nep itâ tuubi. Wâke molibi sot den ġându uņakņâ ñâi sâbi. <sup>18</sup> Zen mulum kâtik bitziņandâ ġâsuziņġâne mân tâmbetzâņgobi. Oi zen too ñâi a ku, zo nine mân tâmbetzâņgobap. Sisi mâsek zeņġât kâukziņan bitziņandâ ġâsune âlip upi.”

*Yesuņâ sumbemân zarip*

*(Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)*

<sup>19</sup> Kambu Yesu zâk den yatâ sâm dâzâņgoi ko Anu-tuņâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutugât âsanņâ bongen tap ândiap. <sup>20</sup> Oi arâpņâ zen ko âimņâ kamân dâp siņgi âlipņâ sâm âiwe. A ambân zen siņgi âlip den nâņġâne bon upapkât Kem-buņâ mam otziņġâm imbaņâ ziņgi sen mârât top top tu-UNETÂ mem kâtikņan pâip.

Zo yatik.

## Yesugât den sinji âlipnâ Lukanâ kulemguip.

*Lukanâ Yesugât den sinji  
kulemgum Teopilo pindip.*

<sup>1</sup> A donbep, zen kut nâi nâi bonnâ osetniñan âsageip, zorat den sinji kulemguwe. <sup>2</sup> Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nanngâm nâ dâzângone kulemguwe. <sup>3</sup> Oi nânngoot yatik topñan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâm pitiñkum nânngâm nanngâm, Teopilo a patânâ, gâgât den sinji zo kulemgubâman. <sup>4</sup> Oi zo sâlâpkum itâ nânngâm kwâtâtiban. Den sinji otgiwe, zo bonnâ.

*Anutugât sumbem a nâinâ  
Sakariagâren âsageip.*

<sup>5</sup> Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aaron gât kiurâpnâ zengâren goknâ. <sup>6</sup> Zet Anutu mâtenan târârak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâraknâ ândiwet. <sup>7</sup> Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ buñ ândim a ambân sombâ urâwet.

<sup>8-9</sup> Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin bagimnâ nalem wârânngoot

kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândei ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe. <sup>10</sup> Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donbep zen âkñan tap Kembugâren ninâu sâm tarâwe. <sup>11</sup> Kembugât sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalem kâbak uunâ kândâtñan bon-gen âsagem kirip. <sup>12</sup> Âsagem kiri Sakaria eknâ pârâkpm kenngât oip. <sup>13</sup> Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâm dukuip, "Sakaria, gâ mân kenngât ot. Kembunâ ninâugâ nânngipkât ambingâ Elisabete kâmbonâ op nangâ mim-bap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban. <sup>14</sup> Umgâ sâtâre upan. Âsagei a ambân donbepnâ umâlep nânngâbi. <sup>15</sup> Zâk Anutu mâtenan patâ opnâ ândibap. Oi zâk mamñanngât kâambo kâligen zeï Tirik Kaapum nâ topkwap umñan piksâbap. Zâk wain sot too kâtiknâ mânâk nimbap. <sup>16</sup> Zâknâ den dâzângoi Isirae a donbep zen umziñ melâñ Kembugât a upi. <sup>17</sup> Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanñngoot op Kembu kore okñanngâbap. A patâ zengât umziñâ melâni katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umziñ melâni târârak zengât holi yatâ op ândibi. Zo yatik Kembugât sinji a ambân kubikziñgi

ândibi.”

<sup>18</sup> Sumbem anâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukui, “Nâ sot ambinâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nânğa bonnâ upap?”

<sup>19</sup> Sâi sumben anâ itâ sâm dukui, “Nânğa. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtejan kinman. Zâknâ sângonnogi gem ga sinji den âlipnâ zi dâgogan. <sup>20</sup> Zorat nânğa. Dinnâ nânğâna mân bon uapkât zorat hâuñâ kopa op diñgâ buñ op ândina den dâgogan, zo bonnâ muyagibap.” <sup>21</sup> Sakaria zâk tirik namin narâk kêrep tâi a ambân zen âkñan mambât tapñâ nânğâm kwâkâm tarâwe. <sup>22</sup> Yatâ utne Sakaria zâk gemñâ den dâzânğobam kwagip. Kwagi ekñâ itâ nânğawe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nânğâne Sakarianâ bikñandik dâp otziñgip. Oi diñâ buñ op ândeip. <sup>23</sup> Yatâ op ândim gâi nep tuutuñ narâknâ âki kamânân puriksâm arip.

<sup>24</sup> Oi bet ambinñâ kâmbonñâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip. <sup>25</sup> Oi itâ sâip, “Kembu zâk sâi narâk ziren a ambân mâteziñan anunnâ buñ upap.”

*Sumbem a nâiñâ Maria muyageñanğip.*

<sup>26</sup> Kâin bâtnâmbut âki Kembuñâ sumbem a Gabirie sângongoi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip. <sup>27</sup> Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutñâ Maria. Maria zâkkât a sinji zo Dawidigât

kiunnâ Yosepe. Zâkkât sinji sâne ândeip. <sup>28</sup> Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâm dukui, “Kembuñâ umâlip otgibap. Gâ zorat sâtâre ot. Kembuñâ gâ sot ândiap.”

<sup>29</sup> Sumbem anâ yatâ sâm dukui nânği kwakmak oip. Umñan itâ nânğip, “Den zo topñâ dapkât sap?”

<sup>30</sup> Yatâ nânği sumbem anâ itâ sâm dukui, “Maria, gâ mân kenğât ot. Anutuñâ gegi âlip uat. <sup>31</sup> Nânğa. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutñâ Yesu sâban. <sup>32</sup> Zâknâ patâ oi sumbem mariñanğât nanñâ sâbi. Kembu Anutuñâ sâkunñâ Dawidi, zâkkât gebâkñan pâmbap. <sup>33</sup> Oi Isiraegât kiurâp, zengât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk buñâ ândim zâibap.”

<sup>34</sup> Sâi Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ a buñâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

<sup>35</sup> Yatâ sâi sumbem anâ den itâ mâburem pindip, “Tirik Kaapumñâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem mariñanğât imbanandâ mamñâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanñâ sâbi.

<sup>36</sup> Oi nâi dâgoga nânğa. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânñâ nanñâ mimbap. Elisabeteñâ kâmbonñâ tâi kâin nâmburân kânok âkip. Zâk kâpin ambânñâ yatâ uap. <sup>37</sup> Anutu zâk kut nâi nâi tuubam mân kwakmap.”

38 Yatâ sâi ko Marianjâ itâ sâm dukuip, “Nâ Kembangât kore ambân. Zorat ko den sat, zo âlip otnibap.” Yatâ sâi sumbem anjâ birânangâm arip.

*Marianjâ Elisabetegâren âi egip.*

39 Maria zâk mâik nji ândim zaatnâ Yuda zengât barin kamân nji tâip, zoren arip. 40 Ai takâm Sakariagât mirin zâim Elisabete sâm sâtâre oknangip. 41 Yatâ mângari nângi umñan katep seronkoip. Oi Tirik Kaa-pumñâ Elisabete umñan piksâi den kâtikñâ sâm itâ sâip, 42 “Bukunâ, Anutuñâ mâsop mingibap. Ambân nâmbut zengât mâsop yatâ buñâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâligen muyagem ziap, zâk yatik mâsop miñangâbap. 43 Opon, Gâ kembunangât mamñandâ nâgâren gaat. 44 Gâ mângannina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi nângan. 45 Gâ Kembangât den nângâna bon oip, zorat gâgât nânga sâtârenjoot uap.”

*Marianjâ mâpâmâpâse den sâip.*

46 Oi Marianjâ itâ sâip, “Nâ umñandâ Kembu sâm âlip kwâknangân. 47 Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâm sâtâre oknangân. 48 Nâ zâkkât kore ambân giginjâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâm bâbâlañ kwatnibi. 49 Kembu zâk kâwaliñootnâ nâgâren kulem

mârâtñoot kuap. Kutsinginjâ hâlâluyâk ziap. 50 Hurat kwâknangâm, zen um lumbenangât opñâ kisângoit, sâkurâpnij zengâren gâbâ on galem otzîngâm gâip. 51 Imbanjângât opñâ a umzîngât zâizâinjâ op ândime, zo zângom kâbakñei siñsururuñ âime. 52 A kutâ zen ko kâbakñezingî ginetâ a giginjâ minzîngâm zâi zâmbanmap. 53 A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatzîngâm. Oi sikumzîñ patâ, a zo kâbakñezingî bet bâsañ âime. 54 Oi Isirae kore a ambân gakânâ um lumbenangât op tânzângoip. 55 Sâkuniñâ Abaram sot kiurâpnâ ândibi, zen um lumbenangât den dâzângoip. Zorat yatâ otnijip.” 56 Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamânñan âburem arip.

*Yohane âsageip.*

57 Elisabete zâk katep mimiñ narâk oi nanñâ meip. 58 Katep âsagei ko kamârâpnâ sot torerâpnâ, zen Kembu umâlepñangât bonñâ zâkkâren muyageipkât umâlip nângâwe.

59 Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbuñan a ambân zen mindumñâ katep kwabâ kwâknangâm. Oi ibânâ Sakariagât kutñâ pindânam sâwe. 60 Sâne mamñandâ kwâkâzîngâm sâip, “Buñâ. Kutñâ Yohane sânat.”

61 Sâi itâ dukuwe, "Torerâp zengâren kot yatâ zo mân ziap." 62 Sâm kwâkâyanğâm Sakaria zâk nanğanğât kutnâ sâbapkât betnâ dâp okğanğâwe. 63 Okğanğâne ekap nibigât bikğandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemgui, "Kutnâ Yohane." Yatâ kulemgui zen ekğâ pârâk parâwe. 64 Oi zorâğak nâmbâlamnâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip. 65 Oi ko kamân toren toren a ambân tap âiwe, zo den zo nângâne imbanâ oip. Oi Yuda zengât barin ândiwe, zo zen sinği âragum nanğâwe. 66 Oi zen den zo nângâm itâ sâwe, "Katep zo lâmbatnâ dap upap?" Sâne Kembunâ katep zo galem oi ândeip.

*Sakarianâ den sâm Kembu mâpâseip.*

67 Ibânâ Sakaria zâkkât umğan Tirik Kaapum piksâi mâpâmâpâse den itâ sâip, 68 "Isirae a ambân nen Kembuninâ Anutu mâpâsinâ. Zâknâ arâpnâ nen niğitnâ tâbaniğ miap. 69 Oi kore anğ Dawidi, zâkkât kiurâpnâ nenğâren gâbâ a nâi bâlijan gâbâ mâkâniğâbapkât sâi âsagiap. A zo zaat betnijan mimbap. 70 Mârumğan sâi Propete gakârâp den kânğan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap. 71 Zâknâ kâsa otniğâme, zengât bitzijan gâbâ betnijan mimbap. Um kâlak otniğâme, zengât bitzijan gâbâ gâbâreniğâbap. 72 Sâkurâpniğâ zen sot um lumbegât târotâro oip, zo

nângâmñik otniğâbapkât sâip. 73 Kâsarâpniğâ zengâren gâbâ mâkâniğâbapkât sâkuniğâ Abaram sâm kâtigenğap. 74-75 Yatâ otniği sâkniğ sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

76 Oi katep, gâ sumbem mariğanğât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom okğanğâm mâtâp kârâm kubikpan. 77 Oi Kembugât a ambân kâmut kubikkubik den dâzânğona nângâm unziğ melânne Kembu zâk tosaziğ gulipkubap. 78 Anutu zâk umğâ patâ nenğâren ziapkât sâi nâtâtigân gâbâ hağsâbap. 79 Mârum nâtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsaknâ niğâbap. Âsaknâ âsagei lumbenğanğât mâtâp ekğâ lâğnat."

80 Oi katep zâk um sâknâ lâambarip. Oi mirâ kamân âtânğan ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zengâren âsageip.

## 2

*Yesu katep âsageip.*

*(Mt 1:18-25)*

1 Narâk zoren Roma zengât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, "A ambân hân dâp kutziğ kulemgum sâlâpkubi." Nep zo mârumğan mân tuuwe. 2 Kwirinio zâk Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe. 3 A ambân ândiwe aksik kutziğâ kulmeğunam utne kamân topziğan âiwe. 4 Yosepe zâk Dawidigât

kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zarip. <sup>5</sup> Oi ambân sinjina Maria, zâk zot kutziknâ kulemgubâ sâi kâmbonoot diigi âiwet. <sup>6</sup> Âi takitâ Maria katep mimiņ narâknâ oip. <sup>7</sup> Narâk oi kândom nanņâ memņâ sângumņâ kâpimņâ bâu patâ makaugât waņgâyân pâi gei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kian kârumņâ makaugât waņgâyân paitâ gei zeip,

<sup>8</sup> Oi nâtik zoren kamân nanğâmņan a nâmbutņâ râma galem tarâwe. <sup>9</sup> Galem tatnetâ Kembangât sumbem a nâinâ zeņgâren âsagei Kembangât âsakņandâ âsageziņgi keņgât donjebp urâwe. <sup>10</sup> Oi sumbem a zorân itâ sâm dâzângoip, “Zen mân keņgât utnek. Nânğânek. Nâ zeņgât den sinji âlip mem gaan. A ambân zen zo nânğâmņâ sâtâre upi. <sup>11</sup> Itârân sirâm ziren kubikkubik mariņâ, Kembu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziņgap. <sup>12</sup> Oi sâm mânânğât ziņga nânğânek. Zen katep mâik nâi sângumņâ kâpimņâ makau zeņgât nalemin niņi waņgâyân ziap, zo âi ikpi.” <sup>13</sup> Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziņanğâren gemņâ Anutu itâ sâm mâpâsiwe, <sup>14</sup> “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkņanğânâ. Zâknâ hânân a buku otziņgap, zeņgâren um lumbe muyag-

ibap.”

*Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.*

<sup>15</sup> Sumbem a, zen âburem zâine galem a zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kembuņâ den sap, zorat bonņâ iknâ.” <sup>16</sup> Yatâ sâm kek zâimņâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau waņgâyân zeip igâwe. <sup>17</sup> Oi âimņâ a ambân sumbem anâ den sâip, zo dâzânğowe. <sup>18</sup> Oi galem a zeņgât den nânğâwe, zo nânğâne imbânâ oip. <sup>19</sup> Marianâ ko den zo nânğâm kwâtâtem ândeip. <sup>20</sup> Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsiwe.

*Simeon sot Hana, zekât den.*

<sup>21</sup> Yesu katep âsagem zeip sirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutņâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbon oi ko kot zo sumbem a nâinâ sapsun dukuip. <sup>22</sup> Mosegât den zeip, zo luwe. Marianâ kendon ândimņâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamņâ sot nanņâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren lâmban uwet. <sup>23</sup> Zorat Kembangât ekabân gurumin den nâi itâ ziap, <sup>24</sup> “Kândom narâpziņâ âsagine Kembangât sinji sâbi. Sâmņâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem

Kembugât sinji sâmbom umbi.”

Oi zet Kembugât gurumin den zo wâratkum urâwet.

<sup>25</sup> Oi Yerusalem kamânân a nâi ândeip, kutnjâ Simeonj. Zâk a târârak ândim Isirae a zengâren lumbenjâ muyag-ibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumnjâ umnjân gei piksâm den itâ sâmbuyagem pindip, <sup>26</sup> “Gâ mân mona Kambu Kristo muyagei ikpan.” <sup>27</sup> Oi Tirik Kaapumnjâ oknjângi tirik namin zarip. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet. <sup>28</sup> Mem zaritâ Simeonjâ katep zo lumnjâ Anutu itâ sâmbâpâseip, <sup>29</sup> “O Kambu, den sâin, zorat bonnjâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat. <sup>30</sup> Sinnandâ kubikkubik a zij eksan. <sup>31</sup> Kubikkubik a zij hân dâp anjâ ambânjâ zinjâ ikpigât muyagiat. <sup>32</sup> Zâknjâ kwakmak a ambân kamân nâin nâin ândie, zen âsaknjâ zingâbap. Isirae a nengât kutsinginijâ lum zaatpap.” <sup>33</sup> Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamnjâ ziknjâ nângitâ imbanjâ oip. <sup>34</sup> Oi Simeonjâ Anutu âlip otzingâbapkât sâmb Maria itâ sâmb dukuip, “Katep zirânjâ Isirae a nâmbutnjâ zâmbari gine nâmbutnjâ ko lum zaatzingâbap. Yatâ oi a nâmbutnjândâ sâmbâlîj kwâknjângâbi. <sup>35</sup> Zo yatâ âsagei a donjâbep nângânângâzingângât topnjâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlâknjâ nângâban.”

Simeonjâ Maria den yatâ zo sâmb dukuip.

<sup>36</sup> Oi ambân nâi ândeip, kutnjâ Hana, Panuegât bâratnjâ. Aseregât kiurâp zengâren goknjâ. Katepnan gâbâ a mem zâk sot ândeikendon nâmburân zagât âki moip. <sup>37</sup> Malâ ândim zari kendonjâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbânjâ ândimnjâ nalem birâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip. <sup>38</sup> Ambân zorânjâ narâk zoren tirik namin zâim katep eknjâ Anutu sâmbâlîp kwâknjângip. Yerusalem kamânân Kristo muyag-ibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât sinji dâzângoip.

<sup>39</sup> Maria sot Yosepe zet Kembugât gurumin den sâsânjâ, zo op nanjâm Galilaia hânân, Nasarete kamânân puriksâm âiwet. <sup>40</sup> Zoren ândeitâ Anutunjâ kâtep galem oknjângi lâmbatnjâ kâtigem nângânângânjâ patâ oip.

*Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zarip.*

<sup>41</sup> Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet. <sup>42</sup> Oi Yesu katep kendonjâ kiin zagât oi kendongât zâizâinj narâk mâte oi diigitâ ârândânj zâiwe. <sup>43</sup> Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nângâm Yerusalem kamânân pâitâ ândeiziknjâ



puriksâwet. <sup>44</sup> Puriksâm a oserân mârûm ariap sâm âi mâtâbân buku torerâpzik zengâren kârûm ândeitâ nâtiksâip. <sup>45</sup> Zengâren mân muyagemnâ âburem Yerusalem kamânân kârûm âiwet. Kârûm ândeitâ sirâm zagât âkip. <sup>46</sup> Âki ko sirâm karâmbuñan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinziñâ nângâm topñangât mâsikâziñgip. <sup>47</sup> Oi a tarâwe, zen aksik nângânângânangât sot diñangât nângâmñâ imbanâziñ buñ oip. <sup>48</sup> Zengât oserân tâi ibâ mamñâ zet ekñâ pârâk parâwet. Oi mamñandâ itâ sâm dukui, “Katep, gâ wangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârugim ândiet.” <sup>49</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet wangât kârûnim ândiabot? Nâ Ibânangât nebân ândibatkat sâm nigip. Zet zo dap yatâ mân nângabot?” <sup>50</sup> Yatâ sâi den zo nângâm kwagâwet.

<sup>51</sup> Oi ibâ mamñoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâtzik lum kore otzikâm ândeip. Mamñâ mârûm zâkkât diñâ nângip, zorat nângâmñik ândeip. <sup>52</sup> Yesu zâk nângânangâ sot sâkñâ ârândânj lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nângâne âlip oip.

### 3

*Yohane nep topkwâip*  
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo 1:19-28)

<sup>1</sup> Tiberia Sisa zâk kendonñâ kiin bâtnâmbut Roma a kutâ op ândei Yohaneñâ nepñâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonñâ Yuda hânân a kutâ ândeip. Herodeñâ Galilaia hânân a kutâ op ândeip. Zâkkât munñâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândeip. Lisania zâk Abilene hânân a kutâ ândeip. <sup>2</sup> Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanñâ Yohane mirâ kamân âtânjan ândei Anutuñâ nep diñ sâm pindip. <sup>3</sup> Nep diñâ sâm pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânje too sanjonziñgi tosaziñâ buñ upapkât dâzângom ândeip. <sup>4</sup> Propete Yesaiñâ mârûm ekabân den nâi itâ sâm kulemgui ziap, zorat bonñâ muyageip. Den zo itâ,

“Mirâ kamân âtânjan a nâiñâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâne târarak oik. <sup>5</sup> Sin dâwe, zo kârâm kwâarakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gângonâ, zo târarak op nangâbap. Bakñâ sinñâ kâpunñâ kârâm kubiknek. <sup>6</sup> Oi a ambân aksik Anutuğât kubikkubikñâ, zo ikpi.’”

*Yohanenja a den girem dâzângeip.*

7 Oi a ambân kâmut patâ Yohanegâren âi too sanjonziŋgâbapkât sâne dâzângom sâip, "Mulumgât kiurâp zen. Bâliŋâziŋgât hâuŋâ takâziŋgâbam uap, zo nâiŋâ dâzângei bâliŋâziŋâ birâbi?" 8 Zen umziŋ melân orot mâme âlipŋâ utnek. Oi umziŋan itâ mân nânŋâbi, "Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpŋoot mân otniŋgâbap." Nâ dâzângua nânŋânek. Anutu zâk sâbâ sâm sâi kât zirân âlip Abaramgât kiurâp upi. 9 Zorat sa nânŋânek Nak nâi bonŋâ âlipŋâ mân upap, zo ko mariŋandâ kârâm kârâbân umbamap. Nânŋa zo mârûm nak topŋan pâi taap."

10 Yatâ sâm dâzângei a ziŋ mâsikâm sâwe, "Nen dap utnat?" Sâne dâzângeip, 11 "A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buŋ ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap." 12 Oi kât mimiŋâ a, zen yatik gamŋâ too sanjonziŋgâbapkât mâsikâm sâwe, "Patâ, nen dap utnat?" 13 Sâne dâzângeip, "A kutânâ sâip, yatik mimbi. Walâmŋâ mân mimbi." 14 Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, "Nen dap utnat?" Sâne dâzângeip, "Zen a laŋ mân zânŋom sâkziŋanâk sâm kut nâi nâiziŋâ mân mimbi. Patâziŋandâ kâtziŋâ ziŋgâbap, zorik nânŋâne âkâbap."

*Yohanenja Yesugât topŋâ sâm muyageip.*

15 A ambân zen Yohanegât um zagât opŋâ umziŋan itâ sâwe, "Zâk Kristo mot nâi." 16 Sâne Yohanenja itâ sâm dâzângeip, "Nâ tooyâk sanjonziŋan. Ka kândâtnan nâi gam taap. Zâk kâwali nâi zemnânŋap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorân irâ sikumŋâ laŋŋa mân dap upap. Zâkŋâ gamŋâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonziŋgâbap. 17 Zâk sombem gâbâgâbâriŋoot gamŋâ nalemgwâpŋâ gâbârem mindubap. Oi nalemg bonŋâ kubikŋâ mirâ umŋan pâi tâpâp. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap."

18 Yohanenja girem den zo sot den nâmbutŋâ dâzângom ândeip.

19 Den yatâ dâzângei ândimŋâ a kutâ Herode kwâkânŋam dukui. Wangât, zâk munŋanŋât ambân Herodia bekŋan meip sot bâliŋâ nâmbutŋâ oip, zorat op ko yatâ dukui. 20 Zorat kwâkŋan Herodeŋâ bâliŋâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

*Yohanenja Yesu too sanjorip.*

*(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

21 Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a donŋbep patâ Yohanegâren gane too sanjonziŋgi ko Yesu zâk yatigâk ari sanjonŋanŋip. Sanjori kin ninâu sâm tâi sumbem pâronŋsâi Tirik

Kaapumjâ tobatjâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkñan pâip. <sup>22</sup> Oi sumbemân gâbâ den ñâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Gekjâ umnâ âlip opmap.”

*Yesugât sâkurâpñâ.*

*(Mt 1:1-17)*

<sup>23</sup> Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepñâ topkwâip. Oi a zinjâ zâkkât nânjâne Yosepegât nanñâ oip. <sup>24</sup> Yesugât âsenâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun. <sup>25</sup> Zâk Mata-tiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahungât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun. <sup>26</sup> Zâk Maatagât kiun. Zâk Mata-tiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun. <sup>27</sup> Zâk Yoanañgât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun. <sup>28</sup> Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Elimadamgât kiun. Zâk Eregât kiun. <sup>29</sup> Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yorimgât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun. <sup>30</sup> Zâk Simeongât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât kiun. Zâk Yonamgât kiun. Zâk Eli-akimgât kiun. <sup>31</sup> Zâk Meliagât kiun. Zâk Menagât

kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Natañgât kiun. Zâk Dawidigât kiun. <sup>32</sup> Zâk Yesegât kiun. Zâk Obedegât kiun. Zâk Boasigât kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk Nasongât kiun. <sup>33</sup> Zâk Aminadabagât kiun. Zâk Adamingât kiun. Zâk Aranigât kiun. Zâk Hezorongât kiun. Zâk Peresegât kiun. Zâk Yudagât kiun. <sup>34</sup> Zâk Yakobogât kiun. Zâk Isakagât kiun. Zâk Abaramgât kiun. Zâk Teragât kiun. Zâk Nahogât kiun. <sup>35</sup> Zâk Serukkât kiun. Zâk Reugât kiun. Zâk Pelekkât kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk Selagât kiun. <sup>36</sup> Zâk Kenangât kiun. Zâk Apaksatkât kiun. Zâk Semgât kiun. Zâk Noagât kiun. Zâk Lamekkât kiun. <sup>37</sup> Zâk Metuselagât kiun. Zâk Henokkât kiun. Zâk Yeretkât kiun. Zâk Malaleligât kiun. Zâk Kenangât kiun. <sup>38</sup> Zâk Enosigât kiun. Zâk Setkât kiun. Zâk Adamgât kiun. Adam, zâk Anutugâren gokñâ.

## 4

*Satañâ Yesu mâsikip.*

*(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)*

<sup>1</sup> Tirik Kaapumjâ Yesu umñan piksâm okñangji Yodañ too birâm barin mirâ kamân âtânjan âi ândeip. <sup>2</sup> Oi zoren ñâtik sot sirâm 40 ândei Satañjâ mâsikâm ândeip. Oi narâk zoren nalem bunj ândimjâ tepñangât oip. <sup>3</sup> Tepñangât oi Satañjâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât

nanjâ ândiat oi ko kât zirân sâna nalem oi ne.”<sup>4</sup> Yatâ sâi ko Yesujâ itâ sâm dukuip, “Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, ‘Anjâ nalemâk nem mân ândinat.’”

<sup>5</sup> Sâi ko Sataņjâ bak kêrep nâin diim zâim hân dâp a kâmut kâmutjâ sot sikum kut nâi nâi âkņâleņoot, zo tirâpkoip.

<sup>6</sup> Oi itâ sâm dukuip, “Imbanjâ sot kut-sinjizij patâ zemziņgâm ariap, zo gâ gibat. Zo nâgât bitnan pâipkât nâi mo nâi pindâbâ sâm âlip pindâbat.

<sup>7</sup> Zorat gâ umnâ topņan ga pindiņsâna gâgât op nanjâbap.”<sup>8</sup> Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap, ‘Gâ Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Zâk kânok kore okņanğâban.’”

<sup>9</sup> Sâi Sataņjâ Yerusalem kamânân tirik namâņ pum kwâkņan pâi kiri itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanjâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei.

<sup>10</sup> Den kulem nâi itâ zo ziap, zo nanjâ, ‘Anutu zâkņâ sumbem arâp zengât bitziņan gâbanbap.

<sup>11</sup> Zinjâ bitziņandâ mingim geine kâņjâ mân gobap.’”<sup>12</sup> Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Den nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiņ mân okņanğâban.’”

<sup>13</sup> Sataņjâ den top topņâ sâm mâsikamņâ birâm narâk nâigât mambât ândeip.

*Yesujâ Nasarete kamânân den dâzânğoi.*

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

<sup>14</sup> Tirik Kaapumņâ Yesu mam okņanği Galilaia

hânân âbureip. Âburei den sinjijâ kamân dâp nâņgâm nanjâwe.<sup>15</sup> Oi kamân dâp mâpâmâpâse namin zâimņâ sinji âlip dâzânğomâip. Dâzânğoi a ambân zinjâ sâm bâbâlanj kwâkņanğawe.

<sup>16</sup> Ândim âimņâ kamânņâ Nasarete, zoren âi yatik kendon nâin mâpâmâpâse namin zarip. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum ziņgâbam zaarip.<sup>17</sup> Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâbâlakņem den itâ zeip, zo muyageip.

<sup>18</sup> “Kembugât Kaapumņâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, ‘A giginjâ sinji âlip dâzânğoban. Tâk namin zâambarâwe, zo olanziņgâban. Sinziņ bâpsâsâņ sinziņ mem kubikziņgâban. A kâbakņezingâwe, zo luzingâban.<sup>19</sup> Kembu betņian mimbapkât narâkņâ mâte uap, zorat dâzânğoban.”

<sup>20</sup> Den yatâ sâlâpkumņâ Yesujâ ekap namuņ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâpâmâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe.<sup>21</sup> Oi den itâ topkwap dâzânğoi, “Kembugât den sâlâpkua nâņge, zo itârâņ bonjâ âsagiap.”<sup>22</sup> Sâi zen diņâ nâņgâne kelâkņoot oi imbanjâziņ buņ oip. Oi ko itâ

sâwe, "A zi Yosepegât nannâ, zo ka."

23 Sâne itâ sâip, "Zen nâgât den sumbuñâ kom itâ sâbi, 'Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikzingâna singigâ nângâwen. Zo yatik kamângan tuuna iknâ.'" 24 Yatâ sâmñâ sâip, "Nâ perâkñak dâzângobâ. Propete ñâi zik kamânñan nep tuugi nângâne yenñâ opmap. 25 Oi perâkñak dâzângobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ donjep ândiwe. 26 Ka Anutuñâ Elia sângongoi Sareta kamân Sidon hânân ambân malâ ñâi ândeip, zâkkâren arip. 27 Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a donjep ândiwe. Oi zenğâren gâbâ ñâiñâ mân âlip oi Naemañ, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

28-29 Yatâ sâm dâzângoi a ambân mâpâmâpâse namin tarâwe, zen kuk opñâ Yesu gâsum diim kamân kândâtñan âim bakñâ sim ñâi kiribân pânâam urâwe. 30 Pânâam utnetâ zâkñâ puriksâm osetziñan gâbâ arip.

*Yesuñâ Kapenaum kamânân nep tuugip.*  
(Mk 1:21-28)

31 Galilaia hânân kamân ñâi tâip, kutñâ Kape-naum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâm dâzângoip. 32 Den dâzângoi a ambân zen diñâ nângâmñâ itâ nângâwe, "Zâk singi âlip mariñâ yatâ den imbanâñoot sâm dâtnânguap." Yatâ nângâm imbanâziñ buñ oip. 33 Oi mâpâmâpâse namin a wâkeñoot ñâi tâip. Wâkeñâ Yesu ekñâ den yu kambâñ sâm sâip, 34 "Yei, Yesu Nasarete gokñâ, wan otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Nâ topkâ nângan. Gâ Anutuğât tirik a."

35 Yatâ sâi Yesuñâ den okñangâm sâip, "Gâ hiriñsâmñâ ayân gâbâ takâm âi." Yatâ sâi wâkeñâ a lan kâbakñei a ambân mâteziñan gei zeï arip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

36 Oi a zen ekñâ imbânâziñ buñ oi âragwârâgu op sâwe, "Den zi dap dap? Zâk imbanâ patânâ wâke den dâzângoi takâm âime." 37 Oi singiñâ kamân dâp lan kârâm arip.

*Yesuñâ Simoñ sibunñâ sot a nâmbutñâ kubikzingip.*

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

38 Yesu zâk zaat mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simoñgât mirin zarip. Zoren Simoñ sibunñâ mâsek okñangi sâkñâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opñâ Yesu dukuwe. 39 Oi Yesuñâ gootñan âi kinñâ mâsek den dukui birânğingip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om zingâziñgâ oip.

40 Mirâsiņ giari a ambân ziņâ bukurâpziņ sisi mâsek, zo Yesugâren diiziņgâm gane bikņâ kâukziņan pam mâsek mem sândukņan kwatziņgip. 41 Oi a ambân doņbep wâkeziņâ moliziņgip. Wâke zen a zengâren gâbâ gam den kambâņâ sâm itâ sâwe, "Gâ Anutugât nanņâ." Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzâņgoip. Zen topņâ nâņgâne Kristo oip. Zo sapsubegât sâip.

42 Mirâ hanșâi mirin gâbâ gemņâ a mân ândiândiņan, zoren arip. Oi a ambân zen kârûm âim muyagem zen sot ândibapkât aņgân kârâne itâ sâm dâzâņgoip, 43 "Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topņan ândiândigât den siņgi âlipņâ dâzâņgobat. Nâ nep zo tuubatkât saņgonnogi gewan." 44 Yatâ sâm Yuda zengât mâpâmâpâse namâ tap arip dâp den siņgi âlip dâzâņgom ândeip.

## 5

*Yesugât sâtņâ lum sarugât zuu doņbep miwe.*

*(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)*

1 Narâk nâin Yesu Gene-sarete saru sâtņan âi kiri a ambân Anutugât den nâņgânam ga minduņangâwe. 2 Minduņangâne kiri waņgâ zagât saru sâtņan tâitâ egip. Waņgâ mâirâp, zen waņgâyân gâbâ gem irâ too saņgon kirâwe. 3 Yesuņâ waņgâ zo egip. Nâi Simoņgât siņgi, zorâņ zâim dukui

waņgâ zo mâik nâi aline ari zoren kin siņgi âlip sâm dâzâņgoip. Oi a ambân zen sagân tapņâ nâņgâwe.

4 Dâzâņgomņâ Simoņ itâ sâm dukuip, "Saruyân âimņâ zuu sâmbubigât irâ pane giarik." 5 Sâi Simoņâ itâ sâm dukuip, "Patâ, nen nâtik nep tuum ândim zuu nâi mân mien. Laņ gâgât sâtkâ lum âi irâ dum pâmbat."

6 Oi irâ pane giari zuu doņbep piksâne sâmbum osine irâ ânâņgâtpam oip. 7 Sâmbum osimņâ bukurâpziņ waņgâ nâin tarâwe, zengât kwâbâlap tuune gam betziņan miwe. Zo sândune waņgâ zagât piksâm saruyân geibam oip. 8 Simoņ Petero, zâk zo ekņâ keņgât op Yesugât um topņan âi pindiņsâm sâip, "Kembu, nâ bâliņ mâme a, zorat gâ birânim âi." 9 Zuu imbaņâ zo ekņâ imbaņâņâ buņ oi ko yatâ sâip. 10 Oi bukuzatņâ Zebedaiogât nanzatņâ Yakobo sot Yohane sot a nambutņâ, zen yatik imbaņâziņ buņ oip. Oi Yesuņâ Simoņ itâ sâm dukuip, "Gâ mân keņgât ot. Gâ saru zuugât nep tuum ândein, yatigâk ayân nep tuum ândiban." 11 Yatâ sâi zengât waņgâ sagân sâmbune zari kut nâi nâi zo birâm Yesu molim âiwe.

*Yesuņâ sâk bâlâ a nâi kubitigip.*

*(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

12 Yesu zâk kamân nâin âi ândei sâk bâlâ a nâiņâ ekņâ

ga kiŋ topŋan pindiŋsâm zem itâ sâŋ mâpâseip, “Kembu, gâ imbanġâ ziap, zorat gâ kubikniġâ sâŋ âlip kubikniġan.”<sup>13</sup> Sâi Yesuġâ bikŋandâ sâkŋan weemġâ sâip, “Nâ nâŋġâgigan. Bâi, sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk sâkġâ âlip op useŋâ soġeip.<sup>14</sup> Oi Yesuġâ den itâ sâŋ dukuip, “Gâ âlip uat, zorat den siŋgi a ambân mân dâzâŋgom âim sâkkâ tirik namâ galem a tirâpkuna ikpap. Oi âlip uat, zorat Moseġât den zo lum nii mo zuu ŋâi mem ko Kembuġât siŋgi sâŋ tirik namâ galem a pindânan. Useġâ soġiap, zo a ambân ek nâŋġâbigât yatâ otnan.”<sup>15</sup> Oi a âlip oip, zorat den siŋgi kamân dâp ari a zen nâŋġâm Yesuġât diŋâ nâŋġâbigât sot kubikziŋġâbapġât zâkkâren mindum gawe.<sup>16</sup> Ka Yesu ko barâ katikġâ mirâ kamân âtârŋan âim ninâu sâŋ ândimâip.

*Yesuġâ a kiŋ bik mumuŋâ kubigip.*

*(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

<sup>17</sup> Sirâm ŋâin Yesuġâ a den siŋgi âlip dâzâŋgom tâi Galilaia hânân gâbâ, Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembuġât gurumin den zorat galem a, zen ga a osetziŋan tarâwe. Tatne Kembuġât imbanġandâ Yesu mam okŋanġi a kubikziŋgip.<sup>18</sup> A nâmbutŋandâ a kiŋ bik mumuŋâ helâŋ aam pam mem gawe. Oi mirâ kâligen baginam utnetâ a donġep

mindum tatne kwagâwe.<sup>19</sup> Yatâ opġâ mirâ kwâkŋan zâim oġep kwâsat pane a zo helâŋoot pane Yesuġât sâŋġânŋan ġeip.<sup>20</sup> Yatâ utnetâ Yesuġâ nâŋġâm pâlâtânziŋġât topġâ ekġâ a zo itâ sâŋ dukuip, “Arâ tosaġâ biran.”

<sup>21</sup> Sâi Kembuġât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen den zo nâŋġâm itâ nâŋġawe, “A zi dap yatâ? Zâk Anutu hutkum sap. Tosa birâbirân, zo Anutu zik kânok.”<sup>22</sup> Yatâ nâŋġâne Yesuġâ umziŋan den zo nâŋġâm itâ sâŋ dâzâŋgoip, “Umziŋan wangât den yatâ zo nâŋġe?”<sup>23</sup> Zen dap nâŋġe? Nep ikâ zorân bâbâlân? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?<sup>24</sup> A bonġâ nâ hânân ândim tosa birâbatġât imbanġâ zemniġap, zorat topġâ ikpigât den zo dukuan.” Yatâ sâŋġâ a kiŋ bik mumuŋâ itâ sâŋ dukuip, “Nâ dâġoga zaat isen koremgâ mem kamâŋan âi.”<sup>25</sup> Yatâ sâi zorenâk mâteziŋan zaatġâ isenġâ mem âim Anutu mâpâseip.<sup>26</sup> Oi a zen zo ekġâ nâŋġâne imbanġâ oi Anutu mâpâsem keŋġât op sâwe, “Itârân sen pup muyagei iksen.”

*Yesuġâ Mataio ġâsuip.*

*(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

<sup>27</sup> Oi Yesu mirin gâbâ ġemġâ arip. Âimġâ kât mimiŋ a ŋâi, kutġâ Lewi, kât pâpan mirânŋan tâi ekġâ itâ sâŋ dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”<sup>28</sup> Sâi

Lewi zâk zaatjâ kut nâi nâinjâ birâm Yesu molim arip.

<sup>29</sup> Lewinjâ mirânan Yesugât sii naleme om kât mimiņ a doņbep sot a nâmbutjâ sâi ârândâņ ga niwe. <sup>30</sup> Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen gamjâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâņjâ itâ sâme māsikâziņgawe, “Zen wangât kât mimiņ a sot bâlîņ mâme a, zen sot naleme nie?” <sup>31</sup> Sâne Yesujâ nângâm itâ sâme dâzâņgoip, “Sisi mâsek kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zeņgâren nep mân tuume. A mâsekziņoot zeņgâren âimjâ nep tuume. <sup>32</sup> A ziiņangât sâme, ‘Nen âlipjâ.’ Nâ zeņgât bujâ. Bâlîņ mâme a diiziņga umziņâ melâņbigât gem gâwan.”

*Nalem birâm kendon ândiândiņangât den.*

*(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)*

<sup>33</sup> Yesujâ den yatâ sâi zen itâ sâme dukuwe, “Yohane arâņjâ, zen naleme birâm ninâu sâme ândime. Parisaio zeņgoot yatik upme. Ka gâgât arâņkâ, zen ko naleme too laņ nime.” <sup>34</sup> Yatâ sânetâ itâ sâme dâzâņgoip, “A kutâņjâ arâņjoot ândei zen naleme mân birâm ândibi. <sup>35</sup> Ândimjâ a kutâ betziņan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op naleme birâm ândibi.”

<sup>36</sup> Yatâ sâmeņjâ den sum-bujâ torenjâ itâ sâme dâzâņgoip, “Nâinjâ hâmbâ uņakņan gâbâ mânâņgât hâmbâ sâņgiņan gâribap? Nâi

zo yatâ op sâi hâmbâ uņakņâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakņandâ sâņgiņan ari tobat nâi opap. <sup>37</sup> Oi waiņ too uņakņâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņâ zorâņjâ hâkop sâņgiņâ kunziri waiņ sot hâkop ârândâņ buņ upabot. <sup>38</sup> Zorat waiņ too uņakņâ hâkop uņakņan giari dâp upap. <sup>39</sup> Oi nâi zâk waiņ sâņgiņâ nemjâ umjâ oip, zâk uņakņâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâbap, ‘Sâņgiņâ nia naam uap.’”

## 6

*Kendongât den.*

*(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)*

<sup>1</sup> Kendon nâin Yesu sot arâņjâ, zen kâlamân obândiwe. Âimjâ arâņ zen segoņ bonjâ kânok kânok kwâkâm niwe. <sup>2</sup> Yatâ utne Parisaio a ziņjâ ziņgitjâ sâwe, “Zen wangât kendonân mân orotjâ ue?” <sup>3</sup> Sâne Yesujâ itâ sâme dâzâņgoip, “Dawidi sot arâņjâ nalemgât mom urâwe, zo sâlâpkume mo bujâ? <sup>4</sup> Dawidi zâk Kembangât namâ zoren zâimjâ Anutugât naleme hâlâlu sâsâņ, zo mem nemjâ arâņ ziņgi niwe. Zo mân orotjâ. Naleme zo tirik namâ galem a ziiņik nimbigât sâsâņ. A nâmbutjâ mân nimbigât sâsâņ. Dawidi sot arâņjâ zen naleme zo laņ niwe.” <sup>5</sup> Yatâ sâmeņjâ sâip, “A bonjâ nâ kendongât mariņâ ândian.”



*Yesunâ kendonân a nâi kubiknangip.*

*(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)*

<sup>6</sup> Oi kendon nâin Yesunâ mâtâmâtâse namin zâim den sinji âlip dâzânngoip. Oi zoren a nâi tâip, zâk biknâ bongen humutjik.

<sup>7</sup> Oi Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonân a nâi kubigi eknâ denân pânat sâim ek tarâwe.

<sup>8</sup> Oi Yesunâ nângânngâzînan ek a bik humutjik itâ sâim dukuip, "Zaat mâteyâk kin." Sâi zaat kirip.

<sup>9</sup> Oi Yesunâ a itâ sâim dâzânngoip, "Nâ mâtâkâzînga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikzîngâzîngân mo a tâmbetzânngoizânngo?"

<sup>10</sup> Yatâ sâim purikgurik op kin zîngitnâ a zo itâ sâim dukuip, "Bikâ târârak pa." Sâi a zo yatâ oi biknâ âlip oip.

<sup>11</sup> Oi zen zo ek nângâm kuk opnâ dap mo dap oknânngânâ sâim âraguwe.

*Yesunâ a kiin zagât gâsuzîngip.*

*(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)*

<sup>12</sup> Narâk zoren Yesu ninâu sâbam bâknan zarip. Nâtik Anutu ninâu dukum tâi hañsâip.

<sup>13</sup> Hañsâi arâp minduzîngâm zengât oserân gâbâ a kiin zagât gâsum sâlâpânngoip. Oi kutzîngâ Aposolo sâip.

<sup>14</sup> Kutzîngâ itâ, Simon, kutnâ nâi Petero pindip. Zâk sot munjâ Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio.

<sup>15</sup> Mataio, Toma, Yakobo Alipaigât nanjâ sot

Simon Zelote. <sup>16</sup> Oi Yuda Yakobogât nanjâ sot Yuda Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpânngoip gâsuwe.

<sup>17</sup> Yesunâ a zo diizîngâm gem hân gânduñan ga kin Yesugât a ambârâpnâ donbep sot Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Tiro Sidon saru sâtñan zengâren gâbâ a ambân donbep, zen takâm diñâ nângâbigât sot mâsekzîng kubikzîngâbapkât zâkkâren minduwe.

<sup>18</sup> Oi wâkeziñoot zo kubikzîngip.

<sup>19</sup> Yesugât imbanânngandâ zengâren ari kubikzîngip, zorat a ambân aksik sâknan gâsunam urâwe.

*Hâunâ minatkât den.*

*(Mt 5:1-12)*

<sup>20</sup> Yesunâ arâpnâ zîngit itâ sâip, "Kanpitâ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen Anutugât kin topñan ândibigât sinji ue.

<sup>21</sup> Narâk itârân tepkât op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zo zen gâtâm nalem nem âkon upi.

Narâk ziren isem weñ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen gâtâm sâtâre op girân ândibi.

<sup>22</sup> A zîngâ zen a bonjâ nâgât op um kâlak otzîngâm kâbaknezîngâm sâim bâlînan kwatzîngâbi, zorat zengât nânga sâtârenoot uap.

<sup>23</sup> Yatâ otzîngâne narâk zoren umâlep op sâtâreyân kep kumbi. Wangât, gâtâm sumbemân sângân patâ

mimbi, zorat. A mârumñan ândiwe, zen yatik Propete sâm bâliñ kwatziñgâwe.

<sup>24</sup> Ka narâk ziren sikumziñ patâ ândime, yei, zen wannâ mem sândukñan kwatziñgâbap? <sup>25</sup> Narâk itârân sii nalem gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlibân girân ândime, yei, zen gâtâm âgirâp muyagem ândibi. <sup>26</sup> A ambân zen aksik sâm âlipñan kwatziñgâme, yei, zen dap upi? A mârûm ândiwe, zen propete sarânâ yatik sâm âlip kwatziñgâm ândiwe.”

*Zen kâsarâpziñ buku otziñgâbi.*

*(Mt 5:38-48)*

<sup>27</sup> “Dinnâ nângâm te, zen dâzângobâ. Zen kâsarâpziñ buku otziñgâbi. Um kâlak otziñgâme, zo ziñâ âlip otziñgâbi. <sup>28</sup> Sâm bâliñan kwatziñgâme, zo ziñâ sâm âlipñan kwatziñgâbi. Bâliñ otgime, zeñgât op ninâu sâban. <sup>29</sup> A ñâi pâlomgâ kunziri toren pindâban. Ñâiñâ hâmbâgâ kwâkñan mei kâligen mân anjân kârâban. <sup>30</sup> Oi a ñâiñâ wan mo wangât sâi pindâban. Ñâiñâ kut ñâi zo bekan mei mâburem nibangât mân sâban. <sup>31</sup> A torenñâ ziñ âlip otgibigât nângâmat, yatigâk gângoot a torenñâ otziñgâban.

<sup>32</sup> Zen a toren umziñâ gâsâzângone zeñgoot umziñâ gâsuziñgâmap. Zen yatâ upi, zo ko Anutuñâ sângânñâ

mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a, ziñ yatâ upme, zo ka. <sup>33</sup> Zen buku otziñgâme, zoric otziñgâbi, zo ko Anutuñâ sângânñâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a zen yatâ upme, zo ka. <sup>34</sup> Kut ñâi ñâi a ziñgâm zorat hâuñâ sâne ziñgâbi, zorat Anutuñâ hâuñâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a zen bukurâpziñâ itâ sâm otziñgâme. ‘Gâtâm gângoot hâuñâ mâburem niban.’ <sup>35</sup> Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziñ umziñandâ gâsâzângom buku otziñgâbi. Kut ñâi ñâi ziñgâm zorat hâuñâ mân mimbi. Yatâ utnetâ Anutuñâ sângânñâ patâ ziñgâbap. Ziñgi ko zen Kembugât nan bârat op ândibi. Kembuñâ a gulipñâ sot bâliñ mâme a, zo âlip otziñgâmap. <sup>36</sup> Sumbem Ibâziñandâ um lâklâk ândiap, yatigâk zeñgoot hânân um lâklâk ândibi.

<sup>37</sup> A torenñâ zeñgât top likuliku mân utne Anutugoot zeñgât topziñâ mân likubap. Gâ a torenñâ mem ge kwâkwat mân otziñgâna ko Anutugoot gâ mem ge kwâkkwat mân otgibap. Zen a zeñgât tosa birânetâ Anutuñâ zeñgât tosa yatik birâbap. <sup>38</sup> Zen a kut ñâi ñâi ziñgâne Anutuñâ yatigâk kut ñâi ñâi donbep patâ ziñgâbap. Oi zorat dâp bunâ, walâm ziñgâbap. Zen a otziñgâne Anutuñâ zo yatik zen otziñgâbap.”

*Den sumbuñâ dâzângoip.*  
*(Mt 7:1-5)*

39 Den sumbuŋâ n̄ai itâ târokwap dâzângoip, “A sen n̄atâtik n̄aiŋâ a bukuŋâ sen n̄atâtik mâtâp tirâpkubap? Buŋâ. Zet mâtâbân âim ârândân simân geibabot. 40 Ekap namin katep n̄aiŋâ kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nânġâm nânġâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

41 Gâ wangât bukuganġât siŋan gwapgwap zo ek gikâ siŋan nak sâmbanġâ mân ek nânġat? 42 Nak sâmbanġâ siŋan zeï dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, ‘Buku, nânġâna siŋan gwapgwap ziap, zo mem pambâ.’ Gâ sarâ a. Gikâ siŋan nak sâmbanġâ ziap, zo mem pam ko bukuganġât siŋan gwapgwap mem pâna dâp upap.”

*Nakkât topnâ.*

*(Mt 7:17-20; 12:33-35)*

43 “Nak âlipnjan bonġâ bâliŋâ mân muyagemap. Nak bâliŋan bonġâ âlipnġâ mân muyagemap. 44 Nakkât bonġandâ sapsuŋap. Sângerân boleŋ bonġâ âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonġâ muyagei mimbi mo? 45 A âlipnandâ umnjan gâbâ den âlipnġâ sâmap. A bâliŋandâ umnjan gâbâ den bâliŋâ sâmap. A umnjan kut n̄ai n̄ai ziap, zo yatik lâunjan gâbâ kopġâmap.”

*Mirâ tuutuugât den.*

*(Mt 7:24-27)*

46 “Zen wangât lâuziŋandik Kembuniŋâ, Kembuniŋâ

sâmġâ den dâzângoman, zo mân lume? 47 Nâġâren gam dinnâ nânġâm lume, zen mirâ tuutuunġa n̄ai, zâkkâren dâpkwap sa nânġânek. 48 A zorân mirâ tuubam tandâ kârep esi giari kât muyagem kwânânġâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum nanġi kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtiknġâ tuugipkât kom osei kirip. 49 Ka a dinnâ nânġâm birâme, zen a n̄ai mirâ lolot tuugip, zo yatâ. A zo mirâ tuubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuugip. Oi map narâknġâ oi pibâ patâ gamġâ mem sânsân tuugi kom giligâlak meip.”

## 7

*Yesuŋâ kore a n̄ai mâsekġoot kubigip.*

*(Mt 8:5-13)*

1 Yesu zâk a ambân den dâzângomġâ Kapenaum kamânân bageip. 2 Zoren kâwali a patâziŋâ zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat eluŋ oknjanġip. 3 Zorat Yesugât den siŋi nânġâm Yuda a patâ ziŋâ Yesu diine ga mâsek a kubiknjanġâbapkât sâm dâzângoip. 4 Yuda a patâ Yesugâren gamġâ itâ sâm dukuwe, “Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât diŋâ nânġâban. 5 Zâk umnġâ Yuda neŋġâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniŋâ muyagibapkât zâknak kâtigem kât pâi muyageip.”

<sup>6</sup> Yatâ sâne Yesunâ zen sot arip. Âimnâ mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpnâ sângonzângoi Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Kâwali anâ itâ sap, ‘Gâ nâgâren mân gâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. <sup>7</sup> Ninanğât nânğa mân dâp oi gâgâren gâbam kwaksan, gât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap. <sup>8</sup> Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziņ luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âi sa âibap. Nâi ga sa gâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.’ ”

<sup>9</sup> Yesunâ den zo nânği imbanâ oi a ambân kâmut kirâwe, zengâren puriksâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ dâzânğua nânğânek. Isirae a zengâren nânğâm pâlâtân itâ nâi mân muyageman.” <sup>10</sup> Yatâ sâi ko kâwali a bukurâpnâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Iknetâ kore a zo âlip oip.

*Yesunâ katep nâi mu-  
munjan gâbâ mângeip.*

<sup>11</sup> Mâik nâi ândim Yesunâ kamân nâi kutnâ Nain, zoren ari arâpnâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe. <sup>12</sup> Kamânân baginam utnetâ a mumunâ nâi lum gawe. Ambân malâ nâigât nanğâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân gâbâ a ambân donbep gem gawe. <sup>13</sup> Oi Kembunâ ambân malâ zo eknâ umnâ nânğâmñâ sâip, “Mân ise.” <sup>14</sup> Yatâ

sâmñâ âi omboņan gâsui mem kine itâ sâip, “Katep, dâgoga zaat.” <sup>15</sup> Yatâ dukui mumunandâ zaatnâ den den oip. Oi Yesunâ mamñâ pindip. <sup>16</sup> Oi a ambân, zinjâ zo eknâ kenğât op Anutu mâpâsem itâ sâwe, “Propete patâ osetniņan âsagem ândiap.” Oi nâmbutnandâ itâ sâwe, “Anutu, zâk a ambân gakârâp galemniņ opmap.” <sup>17</sup> Oi zorat den siņginâ Yuda hânân sot kamân toren dâp op arip.

*Yesunâ Yohanegât den  
sâip.*

*(Mt 11:2-9)*

<sup>18</sup> Yohane zâk tâk namin tâi arâpnâ zen Yesugât den siņgi zo âi dukuwe. <sup>19</sup> Den zo nânğâm azatnâ zagât Kembu itâ sâm mâsikâbabotkât sângonzâkoip, “Mârumņan Propete a zinjâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâi gâbapkât ek ândinat?” <sup>20</sup> Sângonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, “Yohane too saņgonziņgip, zâk itâ sâm sângonnâkuap, ‘A gâbapkât sâsânğâ, gâ mo nâigât mambât ândinat?’ ”

<sup>21</sup> Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziņoot sot sinziņ bâpsâsânğ a donbep kubikziņgip. A wâkeziņoot zo wâke moliziņgip. <sup>22</sup> Oi Yohanegât azatnâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet âimñâ kut nâi nâi ek nânğabot, zorat den siņgi Yohane dukuit. Sinziņ bâpsâsânğ, zen ikme. Kinziņ bâliñâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziņ upme. Kindapziņ bâpsâsânğ, zen

den nângâme. Mumunâ, zen zaatme. A ambân kanpitâ, zinjâ den sinji âlipnâ nângâme. <sup>23</sup> Nâi zâk nâgât nângi mân âkon opmap, zâkkât nânga sâtârenjoot upap.”

<sup>24-25</sup> Oi Yohanegât azatnâ zet aritâ Yesunâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topnâ itâ sâm dazaŋgoip, “Zen barâ kâtiknâ mirâ kamân âtâŋan wan iknam âiwe? Zen gerâ nâi pibânâ kom kâbaknei iknam âiwe? Mo a nâi hâmbânâ neulejoot iknam âiwe? Nânge. A hâmbâ neulejoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme. <sup>26</sup> Mo Propete nâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzângua nângânek. A igâwe, zo Propete nâmbutnâ zen yatâ bujâ. Zâk Propete a nâmbutnâ walâziŋgap. <sup>27</sup> Zâkkât den kulem nâi itâ ziap,

‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sâŋgongua kândom ot-gibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

<sup>28</sup> Nâ perâknâk dâzângua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zengâren gâbâ a nâinâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kin topnân a ândibi, narâk zoren a giginâ ândibi, zinjâ ko walâbi.”

<sup>29</sup> A ambân aksik sot kât mimiŋ a, zen ârândân Yohanegât den nângâmñâ Anutugât den nângâne bon oi Yohaneñâ too saŋgonziŋgip. <sup>30</sup> Parisaio a sot Kembangât gurumin

den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm Anutugât den kândâtkune zengâren bon buj oip.

<sup>31</sup> Yesunâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zengâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ? <sup>32</sup> Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapnâ bukurâpzinjâ itâ sâm dâzângome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’ <sup>33</sup> Yohane too saŋgonziŋgip, zâk waiŋ sot nalem mân nem ândei ekñâ sâwe, ‘Zâk wâkejoot ândiap.’ <sup>34</sup> Ka a bonjâ, nâhâ gamñâ nalem sot waiŋ nem ândia neknâ sâm, ‘Zâk kât mimiŋ a sot bâliŋ mâme a zengât buku. Nalem sot waiŋ nem mân birâmap.’ <sup>35</sup> Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ ko a ambârâpnâ zinjâ topnâ nângâm lum zaatne bonñâ âsagemap.”

*Ambân nâinâ Yesu kinâ saŋgorip.*

<sup>36</sup> Parisaio a nâinâ Yesu diim mirâŋan zari nalem niniñâ tâtarân tâip. <sup>37</sup> Oi kamân zorat ambân laŋ mâman ambân nâi, zâk Yesu Parisaiogât mirin zari siŋginâ nângâmñâ too hitom âlip nâi beloŋoot mem zarip. <sup>38</sup> Oi Yesugât kândâtŋan kin isei siñâ tooŋandâ Yesugât kinan giari kâuk sâmotŋandâ saŋgori âron oip. Kinan mângannâ too wârânñâ âlip, zo saŋgonŋaŋgip.

39 Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu diigip, zâkñâ ekñâ umñandâ itâ sâip, “Ambân zirat orot mâme bâlinâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topñâ ek nângâbap.”

40 Yatâ nângi ko Yesuñâ itâ sâm dukui, “Simon, den nâi dâgoga nângâ.” Dukui sâip, “Patâ, sâna nângâbâ.” 41 Oi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Sikum a nâi a zagât kât tosa zikip. A nâi kât 5 handeret pindip. A nâi ko kât 50 pindip. 42 Oi hâuñâ pindârat sâm kâtzikñâ buñâ, zorat ko tosazik birip. Oi zekâren gâbâ nâinâ sikum patâ a zorat umñandâ gâsum biranbap? Gâ nâigât sat?”

43 Mâsiki Simonâ itâ sâip, “Kât donbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesuñâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.” 44 Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simon itâ sâm dukui, “Ambân zi eksat? Mirâgan kopga ki sanjon too nâi mân gum paat. Ambân zâkñâ ko kinnâ siñ toonandâ giari sanjonnim kâuk sâmotñandâ sanjori âron uap. 45 Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâkñâ ko kinnan narâk kârep mângannim taap. 46 Gâ kâuknan kelâk mân sanjonnigat. Ka ambân zorânâ ko kinnan too hitom âlip sanjonsap. 47 Zorat dâgobâ. Ambân zâk umñâ gâsunim yatâ otnigapkât topñâ itâ nângâ. Zâk tosanâ patâ ândeip, zo biran. Nâi zâk tosanâ mâik

nâi birâbirânâ, zâk âkñâlem mâik nâi tâkñangâbap.” 48 Yatâ sâmñâ ambân itâ sâm dukui, “Tosagâ biran.” 49 Yatâ sâi a nalem ârândân nem tarâwe, ziñ umziñandâ itâ nângâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirânangât sap?” 50 Oi Yesuñâ ambân zo itâ sâm dukui, “Nângâm pâlatân kwatnigat, zorat âlip uat. Umgâ diim gei âi ândi.”

## 8

*Ambân nâmbutñâ Yesu moliwe.*

1 Narâk zorat kwâkñan Yesuñâ kamân patâ sot kamân mâik, zengâren obândim Anutu um topñan ândiândigât den siñgi âlipñâ dâzângom ândeip. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe. 2 Oi ambân nâmbutñâ mârurum wâkeziñoot sot mâseziñoot zo kubikziñgip, zen molim âiwe. Zengâren gâbâ ambân nâi kutñâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât moliziñgip. 3 Oi ambân nâi kutñâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinnâ. Zet sot nâi kutñâ Susana sot ambân nâmbutñâ donbep, zen kât sikumziñâ zemziñgip, zo zâk sot arâpñâ ziñgâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

*Keet pâpangât den.*

*(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)*

4 Kamân kamânñâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, 5 “A

nâi keet pambam nebân arip. Âimnâ keet maandenj nambutnâ mâtâbân gei ze a zinj lân kunzirawe. Oi nii zinj ga nem nangawe. <sup>6</sup> Keet nambutnâ hân sinjtnan gei zeip. Oi hân toonâ bujangât kâmnâ takâm moip. <sup>7</sup> Keet nambutnâ hibuk osetnan gei zeip. Oi kâmnâ takâm kopgâi hibunâ takâm langi moip. <sup>8</sup> Keetnâ nambutnâ hân kelâknan gei kâmnâ takâm zâim bonnâ imbanâ âsageip. Topnâ nâigât keetnâ 1 handeret. Topnâ nâigât keetnâ 1 handeret. Bonzinâ yatâ muyageip.” Den zo sâm kwâkâm den kâtiknâ sâip, “Nâi zâk kindapnootnâ den zi nangâbap.”

<sup>9</sup> Arâpnâ den sumbuñâ zorat topnâ mâsikâne itâ sâm dâzânngoip, <sup>10</sup> “Anutu um topnan bagibaginâ, zorat den sumbuñâ zo zinj nangâm kwâtâtibigât sâsân. Ka a nambutnâ zen topnâ mân nangâbigât den sumbuñâ dâzângoman. Zorat ko,

‘Senjâ igiknâ, zo ikpi, ka mân ek kwâtâtibi. Kindapzinandâ den nangâm mân nangâm kwâtâtibi.’

<sup>11</sup> Den sumbuñâ san, zo topnâ itâ. Anutugât dennâ keet yatâ uap. <sup>12</sup> Keetnâ mâtâbân gei zeip, a nambutnâ zo yatâ ândime. Den sinji âlip, zo nangâne Satannâ ga nangâm pâlâtân kwâknangâm sumbengât sinji upegât betzijan

memap. <sup>13</sup> Keetnâ hân sinjtnan gei zeip, a nambutnâ zo yatik ândime. Zen den sinji âlip nangâm âknâlem ândibi. Oi ko umzinnan ândânâ mân gâsuapkât narâk pânkânok mem ândine mâsimâsikâ gâbabân birâbi. <sup>14</sup> Keetnâ nambutnâ hibuknan gei zeip, a nambutnâ zo yatik ândime. Den sinji âlipnâ, zo nangâbi. Oi sâkkât kut nâi nâi zorat nangâne zâizâinâ oi kât sot sikumgât sambe muyagezinji den sinji âlipnâ, zo bonnâ mân opmap. <sup>15</sup> Keetnâ nambutnâ hân kelâknan gei zeip, a nambutnâ zo yatik ândime. Zen den sinji âlipnâ nangâm umzinj kubik mem ândim kâtigem bonnâ muyagime.”

*Kârâp âsaknangât den.  
(Mk 4:21-25)*

<sup>16</sup> “Zen kârâp sâumnâ âman umnan pam kwâarakume mo tâtatnâ gobetnan pâme? Zo buñâ. Âsaknâ zo kian tâtatnâ kwâknan pane mirâ umnan âsaknâ âsagei a kopga mirâ umnan âlip ikpi. <sup>17</sup> Kut nâi nâi tik ziap, zo zem mân zimbap. Zo gâtâm âsagem nangâbap. Kut nâi nâi kwâarakwâarakun ziap, zo zem mân zimbap. Zo mâbâlaknjibap. Zo mâbâlaknjem kagibap.

<sup>18</sup> A nâi, zâk den nangâm kwâtâtibap, Anutunâ zâk nangânangâ âlip târokwap pindâbap. Ka a nâi mân nangâm kwâtâtei beknan mem nangâbap. Zorat den

sinji zi kindap kwap nângâm biranjbi.”

*Yesugât mamñâ murâpnâ.*  
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

<sup>19</sup> Narâk nâin a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamñâ sot murâpnâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zengâren kwakñâ âkñan kirâwe. <sup>20</sup> Yata utnetâ a nâinñâ zingitñâ Yesu itâ sâm dukui, “Mamgâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze.” <sup>21</sup> Sâi Yesuñâ a ambân itâ sâm dâzângoip, “Mamnâ murâpnâ, zorat sa nângânek. Anutugât den nângâm lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ.”

*Yesuñâ sâi pibâ sot saru hiriñsâwet.*

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

<sup>22</sup> Hilâm nâin Yesu sot arâpnâ wangâyân zâiwe. Yesuñâ wangâyân zâim itâ sâm dâzângoip, “Nen saru nâmbutken âinâ.” Sâi nângâne âiwe. <sup>23</sup> Âimñâ Yesu umangât okñangi ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâliñ op toonñâ wangâ kâligen giari saruyân geinam urâwe. <sup>24</sup> Oi Yesu mângim itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen saruyân geinamen.” Sânetâ zaatñâ saru sot pibâ den dâzâkoi hiriñsâm ziwet. <sup>25</sup> Oi kenñât op imbanâziñ buñ oi sâwe, “Opon, pibâ sot saru sot kut nâi nâi den dâzângoi diñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

*Yesuñâ wâke moliziñgi bâu umziñan geiwe.*

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

<sup>26</sup> Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a zengâren takâwe. <sup>27</sup> Zoren âimñâ kârâkñan zari a nâi zâkkâren gâip. A zorat umñan wâke donbep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zengât kwak kât kiyân zânzoku op ândimâip. <sup>28</sup> A zo Yesu ekñâ den kâtik sâm hânân gei Yesu kiñ topñan zem den itâ sâip, “Yesu, Anutu sumbem mariñangât nannâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân mâte uapkât sâknam patâ mân niban.” <sup>29</sup> Yesuñâ wâke itâ sâm dukui, “Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi.” Zorat op ko sâip. Wâkenñâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkñangi a ziñ gâsum tâk kâtikñâ kiñ bikñâ saam galem op ândiwe. Oi wâkenñâ okñangi tâk tiriktâruk mem barâ kâtikñan âi ândimâip.

<sup>30</sup> Oi Yesuñâ mäsikâm sâip, “Gâ kutkâ nâi?” Mäsiki sâip, “Nâgât kutnâ kâmut patâ.” Wangât, wâke donbep zen a umñan ândiwe, zorat. <sup>31-32</sup> Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkñan gendâk nem ândiwe. Wâke zen moliziñgi simân geibegât wâke zen bâu umziñan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nângâziñgi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe. <sup>33</sup> Wâke zen a umñan gabâ takâm bâu umziñan geine bâu kâmut patâ zo



sârârâk kârâm simân geim saru denġânân gei mom nanġâwe.

<sup>34</sup> Bâu galem a zen zo ekñâ sârârâk kârâm kamânân sot nebân a ambân ândeip, zorat den sinġi dâzângowe. <sup>35</sup> Dâzângone a ambân zen a wâkeñoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkeñoot ândeipñâ hâmbâñoot sot nânġânânġânoot Yesu kiñ topñan tâip. Oi ekñâ keñġât op kirâwe. <sup>36</sup> Kinetâ a ek nânġâweñâ a wâkeñoot ândeipñâ âlip oip, zorat den sinġi dâzângowe. <sup>37</sup> Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân, zen keñġât op Yesu zâk kamânziñâ zo birâm âibapkât dukune wañġâyân âburem zarip. <sup>38</sup> A wâkeñoot ândeip, zâkñâ Yesu sot âibapkât sâi Yesuñâ itâ sâm kwâkânġanġip, <sup>39</sup> “Gâ kamânġan âimñâ torerâpkâ Anutuñâ kubikġigap, zorat sinġi dâzângom ândiban.” Sâi a zo puriksâm Yesuñâ kubikġanġip, zorat sinġi kamânñan a ambân dâzângom nanġip.

*Ambân katep ñâi moi Yesuñâ mânġeip.*

*(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)*

<sup>40</sup> A zen Yesuġât mambât ândine ġâi ekñâ sâtâre urâwe. <sup>41</sup> Oi mâpâmâpâse namâ galem a ñâi kutñâ Yairo, zâk gamñâ Yesuġât kiñ topñan ge tap itâ sâm dukuip, “Gâ mirânan ġâban.” <sup>42</sup> Zâkkât bârâtñâ kânok, kendonñâ kiin zagât, zâk mumbam op zeipkât Yesu

dukuip. Oi Yesuñâ nânġâm ari a ambân donġep mem oset kwâkânġanġane âiwe. <sup>43</sup> Osetziñan âmbân ñâi ândeip. Ambân zâk ġilâm gem ândeï kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziñâ kubik osiwe. <sup>44</sup> Ambân zorâñâ Yesu kândâtñan âim hâmbâ murukñan weegip. Weegi zorâñak ġilâmñâ kârâksâip. <sup>45</sup> Oi Yesuñâ mâsikâziñġâm sâip, “Ñâiñâ weeniġap?” Sâi a ambân kwâimbâne Peteronñâ itâ sâip, “Patâ, a ambân ziñâ mem oset kwatġim weegiġe, zo ka.” <sup>46</sup> Yesuñâ itâ sâip, “Ñâiñâ weeniġi imbanñânâ ari nânġan.” <sup>47</sup> Ambân zorâñâ topñâ muyagiap sâm ken bet sânsân opñâ Yesuġât kiñ topñan gei pindiñsâm tap mâsekñanġât den sot hâmbâ murukñan ġâsum âlip oip, zorat den sinġi sâm muyagei nânġâwe. <sup>48</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Bâratnâ, nânġâm pâlâtân kwatniġat, zorat op âlip uat. Umgâ diim gei âi.”

<sup>49</sup> Yesu yatâ sâm kiri mâpâmâpâse namâ galem a, zâkkât mirin ġâbâ a ñâi ġa itâ sâip, “Bâratkâ muap, ġât ko sâna patânñâ mân ġâbap.” <sup>50</sup> Yesuñâ den zo nânġâm galem a itâ sâm dukuip, “Mân keñġât ot. Nânġâm pâlâtân kwâtnina bâratkâ âlip upap.” <sup>51</sup> Yatâ sâmñâ mirin takâmñâ nâmbutñâ sâi kinetâ ko Petero sot Yohane sot Yakobo sot katep ibâ mamñâ, zeñak zâk sot

zâiwe. <sup>52</sup> Oi a ambân âgirâp patâ donbep isem zem tatne itâ sâmbâ dâzângoip, "Mân isenek. Ambân katep zâk yen uman zem taap." <sup>53</sup> Sâi zen moip zo nângâm kâtigem girânjâgâwe. <sup>54</sup> Oi Yesunâ ambân katep zo biknan gâsum konsâm sâip, "Ambân, gâ zaat." <sup>55</sup> Sâi zorânak dâpnâ puriksâi zaarip. Zaari nalem pindâne nimbapkât den dâzângoip. <sup>56</sup> Ibâ mamnâ, ziknâ ek nângâm imbanâziknâ buņ oip. Yesunâ zorat sinji a ambân mân dâzângobigât dâzângoip.

## 9

*Yesunâ arâpnâ nep din sâmbâ zinjip.*

*(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)*

<sup>1</sup> Yesu zâk arâpnâ sâi gane wâke molizingâbigât sot mâsek kubikzingâbigât imbânâ zinjip. <sup>2</sup> Oi a ambân Anutugât um topnanjât den dâzângom mâsekziņoot kubikzingâbigât sângonzângoip. <sup>3</sup> Den itâ sâmbâ sângonzângoip, "Zen mâtâpkât tân sot irâ, nalem, kât mân mem âibi. Hâmbâ umnan sâknan buņâ. Kânogâk mem âibi. <sup>4</sup> Kamân nâin âimnâ mirâ tapi, zorenâk tâtat mâme op gem âibi. <sup>5</sup> Kamân nâin âine zingit mân nângâne kinzinan gwapgwap lân gâbârine gei topzinâ ek nângâbi. Zen yatâ opnâ kamân zo birâm âibi." <sup>6</sup> Yatâ sâmbâ dâzângoip zen âiwe. Kamân toren toren âim a ambân den sinji

âlip dâzângom a ambân sisi mâsekziņoot kubikzingâm ândiwe.

*Herodenâ Yesugât sinji nângip.*

*(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)*

<sup>7</sup> A kutâ Herode, zâk Yesunâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji nângâm kwagip. Wangât, a nâmbutjandâ itâ sâwe, zorat, "Yohane, zâk mumujan gâbâ zatnâ ândim kut nâi nâi zo uap." <sup>8</sup> Nâmbutjandâ Elia zaat ândiap sâwe. Ka nâmbutjandâ sâwe, "Zâk Propete sânginâ nâinâ zatnâ ândiap." <sup>9</sup> Sânetâ Herodenâ itâ sâip, "Nâinâ sandâ Yohane gândunâ mânângârâwe, zo ko zi nâinâ oi sinjinâ nângâman?" Yatâ sâmbâ Yesu ikpatkât nângâm ândeip.

*Yesunâ a 5 tausen nalem zinjip.*

*(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Yo 6:1-13)*

<sup>10</sup> Aposolo zen âburem gam nep tuuwe, zorat Yesu dukum nanjâwe. Den sinji zo dukunetâ Yesunâ diizingâm Besaida zengât hânân ziņik ândibigât âiwe. <sup>11</sup> Âine a ambân zen sinji nângâm molizingâm âiwe. Oi Yesugâren takâne buku otzingi ândiwe. Ândinetâ Anutu um topnanjât den dâzângom a sisi mâsekziņoot zo kubikzingip. <sup>12</sup> Yatâ op ândinetâ mirâsinj geibâ sâi arâpnâ kiin zagât, zen Yesugâren âim itâ sâmbâ dukuwe, "Ziren mân

ândiândinjan ândiengât a zâmbanna kamân toren toren âim mirâ sot nalem muyaginek.”<sup>13</sup> Yatâ sânetâ ko itâ sâmb dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziinjâk nalem ziñgânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuunâ zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimnâ a kâmut zi zengât nalem sângân minat?”<sup>14</sup> A donjebep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzângone tenjâ nâi 50, tenjâ nâi 50, yatâ ge tatnek.”<sup>15-16</sup> Sâi zen yatâ sâne tatne nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo memnâ sumbemân eknâ sâiwap sâmb sonpam namunâ arâp ziñgi ziñâ kâsâpkum a ziñgâwe.<sup>17</sup> Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

*Peteronâ Yesugât topnâ sâmb muyageip.*

*(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)*

<sup>18</sup> Narâk nâin Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpnâ zâkkâren âiwe. Oi Yesunâ mâsikâziñgip, “A ambân ziñâ nâgât nâi sâme?”<sup>19</sup> Mâsikâziñgi itâ sâmb dukuwe, “Nâmbutnâ ziñâ Yohane too sanjonziñgip sâme. Nâmbutnâ ziñâ Elia sâme. Oi nâmbutnâ ziñâ Propete sânginjâ nâi zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.”<sup>20</sup> Sâne mâsikâziñgâm sâip, “Ka zen ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ

sâip, “Gâ Anutugâren goknâ. Bâlinjan gâbâ mâkâniñgâban. Gâ Kristo.”<sup>21</sup> Yatâ sâi a ambân ziknâ topnâ mân dâzângobigât sâmb kâtigeip.

<sup>22</sup> Oi itâ târokwap dâzângoip, “A bonnâ, nâ sâknam patâ nângâbat. Yuda zengât a patâ sot a sâtnâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen kâbaknjenine Roma a kutâgâren aria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*Yesu molim ândiândinjanngât den.*

*(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)*

<sup>23</sup> Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzângoip, “Zen nâ molin-inâ sâmb um sâkziñangât den kândâtkum sirâm nâ sirâm nâ poru nakziñâ lum nâgât mâtâp lânbi.”<sup>24</sup> Zen ândiândizij anjân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândizij birâbi, zo ko muyageziñgâbap.<sup>25</sup> Zen hângât kut nâi nâi aksik mem ândine ândiândizij koi moi wan wan bonnâ zemziñgâbap?<sup>26</sup> Zengâren gâbâ nâi zâk kwâimbânibap mo dinnangât nângi anunpoot upap, zo ko a bonnâ, nângâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsaknâ sot a bonnâ nâgât âsaknoot gamnâ a yatâ zo kwâimbâziñgâbat.<sup>27</sup> Nâ perâknjak sa nângânek. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutnâ mân mune Anutu um topnan ândiândinjanngât narâk mâte oi ikpi.”

*Yesunâ sumbengât holi tobatnâ meip.*

*(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)*

<sup>28</sup> Yesu den zo sâm nanġi sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero sot Yohane sot Yakobo diizingi bâknan zâiwe. <sup>29</sup> Zâi ninâu sâm tâi holi tobatnâ nâi âsageip. Oi hâmbânâ kâukom kwâtâteip. <sup>30</sup> A zâgât Yesu sot muyageitâ den sâm kirâwe, kutziknâ Mose sot Elia. <sup>31</sup> Zet sumbem âsakziknoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe. <sup>32</sup> Oi Petero sot bukuzatnâ zen umangât otzingi zemnâ zaat igâwe. Yesu âsaknânoot sot a zagât zâk sot kiritâ zingirâwe. <sup>33</sup> Oi a zagât zo âiram oitâ Peteronâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, mat nâi ziren ândien. Silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” Zo mân nângâm lanġ yatâ sâip.

<sup>34</sup> Sâi sasa nâi ge kwâtepzânġoip. Kwâtepzânġoi arâp zen kenġât op kirâwe. <sup>35</sup> Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, “Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen dinâ nângâm kwâtâtibi.” <sup>36</sup> Den zo nângâmġnâ iknetâ Yesu ziknġik kiri igâwe. Oi arâpnâ zen zo igâwe, narâk zoren a mân dâzânġom ziiġik nângâm ândiwe.

*Arapnâ zinâ wâke molim osiwe.*

*(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)*

<sup>37</sup> Hanġsâi bâknan gâbâ gine a ambân kâmut patâ

kândianġgâwe. <sup>38</sup> Zengâren gâbâ a nâinâ Yesu konsâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ dinnâ nângâm nannâ eknan. Nâ nannâ kânok. <sup>39</sup> Nângâ. Wâke nâinâ oknânġi den kambân sâmap. Oi diim mem nâi nâi oknânġi lepâunâ gemap. Oi wâke zorânâ mân birânġngâm kom mem nâi nâi oknânġngâm. <sup>40</sup> Oi arâpkâ molibigât dâzânġua zen molinâ sâm kwaknâ bire.”

<sup>41</sup> Sâi Yesunâ itâ sâm dâzânġoip, “O, a kâmut nângâm pâlatânġiġi bunġ, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diizingâm ândibat?” <sup>42</sup> Sâmnâ a zo itâ sâm dukuip, “Nângâ diim ga.” Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkenâ oknânġi hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesunâ wâke den dukui ari katep zo âlip oi ibânâ pindip. <sup>43</sup> Oi a ambân zen Anutugât imbanâ zo eknâ âiwap parâwe.

*Mumbapkât den sapsun zingip.*

*(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

Oi a zinâ Yesu kut nâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziiġik tap itâ sâm dâzânġoip, <sup>44</sup> “Den zi dâzânġua nângânek. A bonġnâ nâ a zengât bitzinan zâibat.” <sup>45</sup> Yatâ sâm dâzânġoi arâp zen den zo nângâm topnâ mân nângâwe. Den zorat topnâ nângâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nângâm kwaknâ birâwe.

*A sâtñâ ândiândigât den.*  
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)

<sup>46</sup> Yesugât arâpñâ zenğât osetziñan a nâiñâ a sâtñâ ândibap, zorat sâmbâraguwe.

<sup>47</sup> Âragune Yesuñâ nânğânânğâziñâ ek nânğâm katep mâik nâi diim ga gootñan pâi tâi itâ sâmbâdâzânğoi, <sup>48</sup> “Nâiñâ katep mâik itâ zo galem okñanğâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorânâ sângonnogip, zo yatik kore okñanğâbap. Oi zenğâren gâbâ a nâi giginâ op ândibap, zo ko Anutuñâ zâkkât a patâ sâbap.”

<sup>49</sup> Sâi Yohanenâ itâ dukuip, “Patâ, nen a nâiñâ gâgât kot sâmbâwâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânğanğen.” <sup>50</sup> Sâi Yesuñâ sâip, “Mân kwâkânğânğâbi. Nepziñâ mân kândañbapñâ ko buku op betziñan mimbap.”

*Samaria a ziñâ Yesu mirâ anğân kârânğânğâwe.*

<sup>51</sup> Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip.

<sup>52</sup> Âibamñâ arâpñâ nâmbutñâ sângonzânğoi kândom âiwe. Kândom âimñâ Samaria a zenğât kamân nâin takâmñâ Yesugât mirâ nâin muyagibigât dâzânğowe. <sup>53</sup> Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nânğâm mirâ anğân kârâwe. <sup>54</sup> Mirâ anğân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nânğâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nânğâna

sâitâ sumbemân gâbâ kârâp gei ziñgesibap.” <sup>55</sup> Yatâ sâitâ Yesuñâ puriksâm kwâkâzikip. <sup>56</sup> Oi kamân zo birâm kamân nâin âiwe.

*Yesu molim ândiândiñanğât den.*

(Mt 8:19-22)

<sup>57</sup> Oi âine a nâiñâ muyageziñgâm Yesu itâ sâmbâdukuip, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” <sup>58</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâmbâdukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hânğotziñan zime. Ka a bonñâ, nâ ko isen korem zo buñ ândiman.”

<sup>59</sup> Oi Yesuñâ a nâi muyagem itâ sâmbâdukuip, “Gâ ga molini.” Sâi a zorân itâ sâmbâdukuip, “Kembu, nânğâna âi ibânâ hangum gâbat.” <sup>60</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâmbâdukuip, “Birânandâ mumuñandâ ziñak hanagonek. Gâ ko âimñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sâna lan kârâbap.”

<sup>61</sup> A nâiñâ ko Yesu itâ sâmbâdukuip, “Kembu, nâ moligibat kât otnigap. Gâ nânğâna puriksâm âim torerâpnâ kândâtziñ kelikñâ gâbat.”

<sup>62</sup> Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “A nâi kamân nâi âibamñâ mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorân Anutu um topñan bagibagin, zorat dâp buñâ.”

## 10

*Arâp donğep sinği âlip dâzânğobigât sângonzânğoi.*

1 Narâk zorat kwâkñan Yesunâ arâp 70 gâsum sâlâpzângom nep diñ sâm zingip. Oi zikñâ kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sângonzângoip. 2 Oi itâ sâm dâzângoip, “Kâlamân kut ñai ñai bonñâ donbep, ka nep tuutuun a bituk. Zorat zen nep mariñangât sâne nep a muyageziñgi nepñan âibi. Nebân âim bonñâ kwâkâm mimbi. 3 Zen âim itâ nânngâbi. Râma gwamñâ zen wâu ulin zengât oserân mân sângonzângua âibe. Yata zo lañ zen sângonzânguan. 4 Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi mâtâbân âim a muyageiziñgâm zen sot kin den mân upi. 5 Mirâ ñain zâinam mâirâp itâ sâm dâzângobi, “Mirâ umñan lumbenâ zimbap.” 6 Sânetâ mirâ zoren a ñai lumbenangât siñgi ândei lumbenâ dinziñangât bonñâ zâkkâren muyagem zimbap. Buñ oi ko lumbenâ dinziñâ, zorat bonñâ ziñnan âburibap. 7 Mirâ zâibi, zoren tâtat mâme utne nalem zingâne nimbi. Nep a zen nep sângânñâ minetâ dâp upap. Mirâ lañ mân zâibi.

8 Kamân ñain âinetâ buku otziñgâm nalem zingâne nimbi. 9 Zoren a ambân sisi mâsekziñoot kubikziñgâm kamân mâirâp itâ sâm dâzângobi, ‘Anutu um topñan ândiândiñ mâte otziñgap.’ 10 Ka kamân ñain takâne zingit mân nânngânngâ utne kamân sombemân kin itâ sâm

dâzângobi. 11 ‘Kinninjan zengât gwapgwap taap, zo lañ gâbâreindâ zemziñgâbap. Zorat topñâ itâ nânngânek. Anutu um topñan tâtatñâ mâte otziñgi bire.’ 12 Zorat sa nânngânek. Gâtâm den kubikkubik narâkñan Sodom kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap.

13 Yei, Koraziñ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât nânngâbi. Yei, Besaida kamân mâirap, nep patâ zengâren muyagemwan, zo yatâ Tiro Sidon zengâren muyagei sâi ko mârûm âigirâp patâ op umziñ melânbe. 14 Zorat ko den kubikkubik narâkñan Tiro Sidon a ambân, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Ka Koraziñ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap. 15 Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dap upi? Zen sumbemân zâibi? Buñâ. Zen simân geibi.”

16 Yâtâ sâmñâ Yesunâ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Ñai zâk zengât den nânngâbapñâ nâgât den nânngâbap. Ka ñai zâk birâziñgâbapñâ yatik birânibap. Oi ñai zâk nâ kândâtnom birânibapñâ sângonnogipñâ yatik kândâtkom birânangâbap.”

*Arâpñâ puriksâne Yesunâ  
Ibânñâ mâpâseip.*

17 Yesugât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den sinji okņangâwe. Itâ sâm dukuwe, “Gâgât korân sâindâ wâke sot kut nâi nâi, zinâ dinninâ lume.” 18 Yatâ sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Sataņ zâk sumbemân gâbâ hânpan yatâ gei koi egâwan. 19 Nânge. Zen mulum sot yanji sot Sataņgât kut nâi nâi gakârâpnâ, zo lânne mân tâmbetzânogobapkât imbanâ zinjâwan. 20 Oi wâkenâ sâtziņ lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutzinâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

21 Narâk zoren Tirik Kaapumņâ Yesu okņangi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân marinâ, mâpâsegigan. Gâ a nânġânânġâzinġât nânġâne patâ opmap, a yatâ zo ko diņġâ mem tik kwatziņġâmat. Ka a umziņġât nânġânetâ katep opmap, zo ko diņġâ sapsun ziņġâmat. Oi nâ zorat mâpâsegigan. Gâ yatâ muyagem âibap sâm kâtigein.” 22 Yatâ sâmņâ itâ sâm dâzânġoip, “Ibânandâ kut nâi nâi zo aksik nâġât bitnan pâip. A zen nanņâ topnâ mân nânġâm kwâtâttime. Ibânâ, zâk zikņik nek topnâ nânġâmap. Oi yatik a zen Ibânġât topņâ mân nânġâm kwâtâttime. Nanņâ ninak nânġâm kwâtâttime. Oi nanņâ nânâ a nâmbutņâ Ibanâ tirâpzânġua âlip nânġâbi.”

23 Yatâ sâmņâ Yesuņâ arâpnâ zengâren puriksâm itâ sâm dâzânġoip, “Zen kut nâi nâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nânġâbi. 24 Nâ dâzânġua nânġânek. Propete a sâņġinâ sot a kutâ donġep, zen kut nâi nâi ikse, zo ek nânġânam osiwe. Den sinji âlip zo nânġânam urâwe. Oi mân nânġâwe.”

*A nâinâ kâsaņâ buku okņangip.*

*(Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)*

25 Kembangât gurumin den zorat galem a nâinâ Yesu itâ mäsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbânġât sinji upat?” 26 Sâi Yesuņâ den hâuņâ itâ mäsikip, “Kembangât gurumin denân dap yatâ zei sâlâpkum nânġâmat?” 27 Mäsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbanġâ sot nânġânânġâġâ, zo Kembangâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikġât otgimap, yatigâk a torenņâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.” 28 Sâi Yesuņâ dukuip, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbânġât sinji upan.”

29 A zo a ambân mâteziņan zâizâin upam opņâ Yesu itâ mäsikip, “Oi nâigât yatâ buku okņangâbat?” 30 Sâi Yesuņâ den sinji nâi itâ okņangip, “A nâinâ Yerusalem kamânân gâbâ Yeriko kamânân geibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komņâ hâmbânâ sot kut

ñâi ñâi gakânâ bekñan mem birânjanjâne mâtâbân mumbam op zeip. <sup>31</sup> Zei tirik namâ galem a ñâinâ mâtâbân âi ekñâ walâm arip. <sup>32</sup> Zâk ari ko tirik namâ galem zengât kore a ñâi, Lewigât kâmut zengâren gokñâ, zâkñâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

<sup>33</sup> Oi Samaria hânân gokñâ, a ñâi mâtâbân âi ekñâ umñâ nângip. <sup>34</sup> Oi ekñâ zâkkâren âim useñâ kelâk sângon, wainj too sañgon kêpeip. Oi donji kwâkñan pamñâ diim âi lomba namin pamñâ galem oip. <sup>35</sup> Hañsâi âibamñâ lomba namâ galem a kât pindâm itâ sâip, 'Gâ a zi galem okñanjanjâban. Kât gigan, zorat nângâna mân dâp oi âburem gâbarân kât gibat.'

<sup>36</sup> Yesunâ den sinji yatâ sâm sâip, "A karâmbut zo zengâren gâbâ ñâi nângâna a kuwe, zo buku okñanjanjip?" <sup>37</sup> Mâsiki sâip, "Galem okñanjanjip, a zorân." Sâi Yesunâ itâ dukui, "Gâ âim yatâ op ândiban."

*Maria sot Mata, zekât den sinji.*

<sup>38</sup> Yesu sot arâpñâ, zen âim kamân ñâin takâne ambân ñâi kutñâ Mata, zâkñâ sâi Yesu mirin zari. <sup>39</sup> Oi Matagât gatñâ ñâi ândeip, kutñâ Maria. Zâkñâ Kembugât kinj topñan ge tâi den sinji âlip sâi nângip. <sup>40</sup> Matâ zâk nalem om kinñâ itâ nângip, "Nep patâ zeï gatnâ mân betnan miap." Yatâ

nângâm Yesugâren âimñâ sâip, "Kembu, gatnandâ birânigi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik." <sup>41</sup> Sâi Yesunâ itâ dukui, "Mata, Mata, gâ kut ñâi ñâigât nângâm kwâkâm kinzat. Nângâ. Kut ñâi ñâi bâbâlanj upan, zorânâ dâpñan. Maria zâk den sinji âlip nângâm taap. Zâk mân sa birâbap." <sup>42</sup> (-)

## 11

*Ninâugât Den.*

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

<sup>1</sup> Yesu zâk hân ñâin âim ninâu sâm tâi arâpñâ zengâren gâbâ a ñâinâ itâ sâip, "Kembu, Yohaneñâ arâp ninâu kwâkâm zingip, zo yatik kwâkâm ningâ."

<sup>2</sup> Sâi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, "Zen ninâu sânam itâ sâbi,

'Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlû zimbap. Gâ gamñâ hân dâp um dap kembu otingâm ândimâmban. <sup>3</sup> Sirâm dâp nalem dâpniñan ningâban. <sup>4</sup> Tosaniñ birâban. Neñgoot yatik a zengât tosazin birâmen, zorat. Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban.'

<sup>5</sup> Yatâ sâmñâ itâ târokwap dâzângom sâip, "Zengâren gâbâ ñâinâ ñâitik tânâmñan a bukunâ konsâm dukubap, 'Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni. <sup>6</sup> Bukunâ ñâinâ nâgâren gâi nalem pindâbam kâruan.' <sup>7</sup> Yatâ sâi mirâ mariñâ,



zâk mirinâk tap sâbap, 'Gâ wangât uman gwâlâ kwâtningat? Mirâ mâtâp doongudoongun sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.'" <sup>8</sup> Yesu zâk yatâ sâmñâ sâip, "Nâ sa nângânek. Mirâ mariñâ, zâk bukuñâ sâi mân nângâm uman zimbap, zo ko sâi âim âim ko zaatñâ kut ñâi ñâi sap, zo mem pindâbap. <sup>9</sup> Zorat nâñâ torenñâ ñâi dâzângua nângânek. Zen Kembugâren ninâu sâne ma ko kut ñâi ñâi zingâbap. Zen kut ñâi ñâi kârum ma ko muyagibi. Zen mirâ hângiyân kom kine ko mariñâ mirâ mâtâp mem pâmbap. <sup>10</sup> Ñâi zâk ninâu sâi ma ko bonñâ pindâbap. Ñâi zâk kârum manâ manâ ko bonñâ muyagibap. Ñâi zâk mirâ hângiyân kom kiri ko mariñâ mâtâp mem pâmbap.

<sup>11</sup> Zengâren gâbâ a ñâiñâ nanñâ saru zuugât sâi mulum pindâbap? <sup>12</sup> Mo kuruk keetñangât sâi yangi pindâbap? Zo bunâ. Zen a ambân bâlinâziñoot yatâ zorâñ murarâpziñ kut ñâi ñâi âlipñâ zingâme. <sup>13</sup> Ibâziñâ sumbemân walâwalâñandâ zen Tirik Kaapungât sânetâ walâm zingâbap."

*A ziñâ wâke molimoliñangât Yesu mâsikâwe.*

*(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)*

<sup>14</sup> A ñâi wâkenâ okñanggi kopa oip. Oi Yesuñâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân ziñ ekñâ nângâne imbanâ oip. <sup>15</sup> Ka a nâmbutñâ, zen zâkkât itâ

sâwe, "Wâke zengât a kutâ Bezebulu, zâkñâ imbanâ pindi wâke molizingâmap."

<sup>16</sup> Sâne nâmbutñâ ziñâ Yesu top likuliku kulem ñâi tuubapkât nângâwe. <sup>17</sup> Oi zâkñâ umziñan ekñâ dâzângoip, "Hân ñâin zoren kâmbam muyagem kamân dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ ñâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâziñ kwamen zimbap. <sup>18</sup> Satan sot arâpñâ agonetâ nepziñ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, 'Bezebuluñâ mam okñanggi wâke molizingâmap.' Zorat san. <sup>19</sup> Zen nâgât itâ sâme, 'Bezebuluñâ mam okñanggi wâke molizingâmap.' Zorat mâsikâziñga sânek. Narâpziñâ zen ko ñâiñâ imbanâ ziñgi wâke molizingâme? Narâpziñâ zen sarâziñangât topñâ sâm muyagime. <sup>20</sup> Nâñâ ko Anutugât imbanandâ wâke molizingâman. Zorat ko Anutugât um topñan ândiândigât narâk, zo mâte otziñgi mân nânge.

<sup>21</sup> A kâwaliñootñâ timbâ kâmbamñâ mem mirâ kamânñâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap. <sup>22</sup> Oi a kâwaliñâ patânâ gamñâ zâkñak kâtigem kom sikum kut ñâi ñâi beknan memñâ kâsâpkubap.

<sup>23</sup> Ñâi zâk nâ buku mân otnibapñâ kâsa otnibap. Ñâi zâk nepnâ on galem mân upapñâ kândanbap.

<sup>24</sup> Wâkenâ ayân gâbâ takâm

hân a mân ândiândiñan âim tâtatñâ kârubap. Kârum mân muyagemñâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum âibâ.’<sup>25</sup> Yatâ sâm âburem âi ikpap. A umñâ sanjon kubikkubikñâ zimbap.<sup>26</sup> Zo zeï ekñâ a bukurâpñâ nâmburân zagât, zikñâ dâp yâtâ buñâ, bâliñ kâtikñâ, zo diizingi ga a umñanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârum bâliñâ ândeipñâ bet bâliñ op kwâtâtibap.”

<sup>27</sup> Den yatâ sâm kiri a oserân gâbâ ambân nâiñâ den kâtikñâ den sâm sâip, “Ambân nâi mingimñâ nam gigip, zâkkât nânğa sâtâreñoot uap.”<sup>28</sup> Sâi Yesuñâ nânğâm itâ sâip, “Ee. Ka nânâ sa nânğânek. A ambân Anutugât den nânğâm lume, zengât nânğa sâtâreñoot uap.”

*Kulemgât kâuk birânangâne dâzânçoip.*

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

<sup>29</sup> A ambân donbep, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâm dâzânçoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nânğânangâziñ bâliñâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem nâi buñâ. Propete Yona, zâk Niniwe zengâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi.<sup>30</sup> Mârumñan Yona zâk Niniwe a zen bâliñâziñ kândâtkom Anutu mâte okñangâbigât girem den dâzânçoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ

upigât den dâzânğoman. Nâ zengât kulem nâi op ândian.<sup>31</sup> Hân torengeñan mârumñan ambân kutâ nâi ândeip. Den kubikkubik narâkñan ambân kutâ zorân zaatñâ a kâmut narâk ziren ândie, zengât bâliñâziñâ sapsugi hâuñâ mimbi. Zo yen buñâ. Ambân zo Salomogâren gâbâ nânğânangâ âlipñâ mibat sâm hân torengeñan gâbâ gâip. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Ziñ wangât op nâgât den birâme.<sup>32</sup> Niniwe kamân mâirâpñâ, zen zo yatigâk den kubikkubik narâkñan zen zaatñâ a kâmut zi zengât bâliñâziñâ sapsune hâuñâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nânğâm umziñ melânâwe, zorat. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian, zirân Yona wâlan.

<sup>33</sup> Zen kârâp sâum mân tik pame. Âmañ kâligen mân pam kwârakume. Zo buñâ. Âsakñâ zo tâtatñâ kwâkñan pane mirâ umñan âsakñâ âsagei a zen zâim ikpi.<sup>34</sup> Siñgâ zo sâkkangât âsakñâ. Siñgâ âlipñâ tâi ko sâkkâ zâk âsakñan tâpap. Ka siñgâ nâtâtik kâri ko sâkkâ nâtâtik muyagibap.<sup>35</sup> Zorat ko zen galem orangâm ândibi. Umziñan nâtâtik muyagebapkât yatâ op ândibi.<sup>36</sup> Zen um sâk nâtâtik buñâ. Âsakñik op nanğâbabân hâlâluyâk âsagem nanğâbap. Kârâp âsakñandâ âsagemap yatâ.”

*Sinji âlip sâkñik mân lubi.*

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

<sup>37</sup> Den zo sâm nanğâm ândei Parisaio a nâinâ nalem nimbapkât sâi mirin zâim nalem niniñan tâip. <sup>38</sup> Yesu zâk bikñâ mân sanğon zâi tâipkât Parisaio a zâk nânğı mân dâp oip. <sup>39</sup> Oi zorat Kembuñâ itâ dukuip, "Parisaio a zen hâkop sâkñik sanğonme. Umziñan ko on kâmbu sot bâliñâ piksâm ziap. <sup>40</sup> Zen a nânğânânğâziñ buñ. Dap nânğı? Anutu zâk kut nâi nâi zorat sâkñâ muyageipñâ umñâ mân muyageip? <sup>41</sup> Zorat zen a kanpitâ zeñğât umziñ patâ zeï kut nâi nâi âlipñâ, zo mem ziñğâm umziñâ salekkubap.

<sup>42</sup> Yei, Parisaio, zen dangât sot kânğan, zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât sinji sâm pame. Zorat torenñâ den târârakñâ sot Anutugât umziñ patâ nânğânânğâ, zo birâme. Nâi lumñâ nâi lubi. Zo yatâ upi.

<sup>43</sup> Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtñâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombemân sâm âlip kwatniñğâbigât umziñ patâ kinmap.

<sup>44</sup> Yei, Parisaio, zen a hanzânğowe kwak yatâ hibuk op zeï a zen mân ek kwâkñan âim game. Zen zo yatâ. Umziñan bâliñâ kârakñâ ziap. Oi a ambân ziñâ sâkziñâ ikne âlip omap."

*Propete a zânğowe, zeñğât den.*

<sup>45</sup> Yesu zâk den yatâ sâi Kembugât gurumin a nâinâ sâtñan mem itâ sâip, "Patâ, gâ den yatâ sânanđâ Kembugât gurumin a neñğât den sâm bâliñ kwatniñğat uap."

<sup>46</sup> Yatâ sâi. Yesuñâ hâuñâ itâ mâburem dukuip, "Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a, zen kut nâi nâi yâmbâtñâ a kwâkziñan pam ziñ bet bâsan ânđime.

<sup>47</sup> Yei, Sâkurâpziñ zen Propete zânğowe, zeñğât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume. <sup>48</sup> Yatâ op sâkurâpziñ zeñğât nânğâne âlip oi ziñâ zânğowe, zo zeñğât kwagân neule mot tuume.

<sup>49</sup> Zorat Anutugât nânğânânğâyân den nâi itâ muyageip, 'Nâ zeñğâren Propete sot Aposolo sânğonzânğua gine nâmbutñâ zânğom moliziñğâm a nâmbutñâ zânğone mumbi.'

<sup>50</sup> Oi zorat mârumñan a muyamuyagiñ narâkñan topkwap Propete zânğone gilâmziñ geip, zorat tosa zo narâk zi ânđie, zeñğâren mâkâbap.

<sup>51</sup> Kâmbam zo mârumñan Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kembugât sinji nalem uuñâ zo nanğâmñan kuwe. Nâ perâkñak sa nânğâne. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zeñğâren mâkâbap.

<sup>52</sup> Kembugât gurumin a zen nânğânânğâ âlipkât mâtâp doonğowe. Mâtâp

doonꝓumꝓâ nanꝓo mem pâpan mem âiwe. Ziinꝓak nanꝓoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pâke kwarâwe.”

<sup>53</sup> Den yatâ sâm ari Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum mâsikâm âiwe. <sup>54</sup> Oi lânduꝓan gâbâ den nâi nânꝓâne bâliꝓâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

## 12

*Yeusꝓâ Parisaio a sarâziꝓanꝓât girem dâzânꝓoip.*  
(Mt 10:26-27)

<sup>1</sup> Oi a ambân donꝓep patâ Yesugâren mindum pâlâtân kin kiyân lân lân urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâm dâzânꝓoip, “Zen Parisaio zengât arik bâliꝓ zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziꝓanꝓât op san. <sup>2</sup> Kut nâi nâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo nâran mâbâlakꝓibap. Oi kut nâi nâi tik pâpanꝓâ, zo nâran kagibap. <sup>3</sup> Nâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umꝓan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabânꝓan sâm muyagibi.”

*Yesuꝓâ kenꝓât den dâzânꝓoip.*  
(Mt 10:28-31)

<sup>4</sup> “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzânꝓobâ. A sâkziꝓik zânꝓobi, zengât mân kenꝓât upi. Zen um dâpziꝓ mân tâmbetkubi.

<sup>5</sup> Nâigât kenꝓât upi, zorat dâzânꝓua nânꝓânek. Zâk gomꝓâ kâbakꝓei simân geibangât imbanꝓâ zemꝓânꝓap, Anutu, zâkkât kenꝓât op ândibi.

<sup>6</sup> Nii sâmbâlâle, zo sângân patâ buꝓâ. Kât kuriꝓâ mâiktârâ zagât pam bâtnâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ ziꝓgit nanꝓâmâp. <sup>7</sup> Zâkꝓâ a zengât kâukziꝓ sâmotꝓâ aksik tengâziꝓ ek nânꝓâm nanꝓâmâp, zorat kenꝓât buꝓ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buꝓâ. Zen a. Anutu zâk umꝓandâ gâsuziꝓâmâp.

<sup>8</sup> Oi nâi dâzânꝓua nânꝓânek. Nâi zâk a ambân mâteziꝓan sâm âlip kwatnimâp, zo ko a bonꝓâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpꝓâ zengât mâteziꝓan sâm âlip kwâkꝓanꝓâbat. <sup>9</sup> Oi nâi zâk a ambân mâteziꝓan kwâimbânibap, zo ko a bonꝓâ, nânꝓoot yatigâk sumbem a mâteziꝓan kwâimbânꝓanꝓâbat.”

*Kaapumꝓât den.*

(Mt 12:32; 10:19-20)

<sup>10</sup> “Nâi zâk a bonꝓâ nâ sâm bâliꝓ kwatnibap, zakkât bâliꝓâ zo âlip birâbirânꝓâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâliꝓ kwâkꝓanꝓâbat, zâkkât tosa zo Anutuꝓâ mân birâbap.

<sup>11</sup> Gâtâm mâpâmâpâse namâziꝓan mo a kutâ zengâren diiziꝓâm âine den toren dap sânat sâm nânꝓâ kwâkâ mân upi. <sup>12</sup> Narâk zoren den sâbi,

zo Tirik Kaapumñâ sapsun zingâbap.”

*Kât sikumgât âkñâle mân upi.*

<sup>13</sup> A osetziñan gâbâ a nâiñâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, âtânâ zâk ibânangât bet boi zikñik mem ândiap, zorat gâ dukunandâ kâsâpkum torenñâ nâ nibap.” <sup>14</sup> Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “Nâiñâ nâ a sâtñâ mo a kutâ nâbaripkât nâgâren ga sat?” <sup>15</sup> Yatâ sâm den itâ târokwâip, “A nâmbutñâ kut nâi nâi patâ zemzingap, zo ko ândiândi bonñâ mân zingâbap. Yatâ opñâ umziñ galem op ândibi. Zen kât sikumgât âkñâle mân op ândibi.”

<sup>16</sup> Yatâ sâmñâ den sum-bunñâ nâi itâ dâzângoip, “Sikum a nâigât kâlamñan gom sambe patâ zemñangip. <sup>17</sup> Oi umñandâ itâ nângip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi donbep patâ zemñigap, zorat mirâñâ mân kinzap.’ <sup>18</sup> Yatâ nângâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nalempilep kândanñ nîlip patâ tuumñâ zoren âi pa tâpap. <sup>19</sup> Gomsambe zemñigapkât mulunâk tâi narâk kârep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkñan ândibat.’ <sup>20</sup> Yata sâi Anutuñâ itâ sâm dukuip, ‘O, a nângânângâgâ bunñâ, nâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’ <sup>21</sup> Zorat sa nângânek. Nâi zâk yatik Anutugât mân nângânângâ op zikñâ sinji sikum kut nâi nâi mindui tâkñangâbap, zo ko Anutuñâ zo yatik

okñangâbap. Anutuñâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

*Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâm ândibi. (Mt 6:25-34)*

<sup>22</sup> Yesuñâ arâpñâ itâ dâzângom sâip, “Zorat op dâzângobâ. Itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Mo sâkziñangât itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan mem ândinat?’” <sup>23</sup> Nalemñâ bon bunñâ. Ândiândiñâ bonñâ. Sâk pâkenñâ bonñâ bunñâ. Sâkziñandâ bonñâ. <sup>24</sup> Zen nii zingit nângâbi. Zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalempilep mân mindune tâmpap. Oi lañ Anutuñâ nalempilep muyagem zingâmap. Zen ko nii yatâ bunñâ. Zen a. Anutu, zâk umñandâ gâsuzingâmap. <sup>25</sup> Zen ândiândiziñangât nângâm kwâkâm ko âlip ândine âi topñan subap? <sup>26</sup> Zen kut nâi mâik, zo âlip mân galem upme, zoranñâ wângât kut nâi nâi torenñangât nângâm kwâkâ upme?

<sup>27</sup> Zen pâlinpâlingât neulenñâ âsagemap, zo ek nângânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nângânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemñangip. Ka zâk hâmbâ neulenoot zo yatâ mân mem ândeip. <sup>28</sup> Oi neule âlip, zo hibukñan itârâñ muyagei muka sâmbum pane kârâbân simbap. Anutuñâ sâi neule âlipñâ muyagemap. Oi zenñâgât sâk pâke mot mân muyagem zingâbap sâme?

Nângâm pâlâtânziñ buñâ, zen. Kembuñâ ko âlip galem otziñgâbap. <sup>29</sup> Oi zen itâ mân nâñgâbi, 'Nen wan wan nem ândinat?' Nalemgât nâñgâ kwâkâ mân op ândibi. <sup>30</sup> Um kâtik a ambân hân dâp, zen um nâñgânâñgâziñ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziñandâ wan wangât kwakse, zo ek nâñgâmap. <sup>31</sup> Anutu um topñan ândibi, zorat umziñ pane zimbap. Yatâ utneta sâkkât kut ñâi ñâi aksik ziñgâbap.

<sup>32</sup> Râma gakânâ, zen keñgât mân op ândibi. Ibâziñâ zâk um topñangât siñgi kwaziñgip. <sup>33</sup> Zen kut ñâi ñâi zemziñgap, zo a ambân kanpitâ ziñgâbi. Yatâ opñâ sumbemân sikum bonñâ, zinziñâ, zo mimbi. Zoren kâmbu a ziñ mân mimbi. Zoren wâsâsân ziñ mân tâmbetkubi. <sup>34</sup> Kut ñâi ñâiziñâ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap."

*Um wâgân ândiândigât den.*

<sup>35</sup> "Zen petziñ lapñâ kârâpziñ sâune sei mambât ândibi. <sup>36</sup> Kore a zen a kutâziñandâ hân kârebân gâbâ âburem gam hânñgiyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi. <sup>37</sup> A kutâ, zâk âburem gâi kore arâpñâ um gwâlâ ândine muyageziñgâm zengât nâñgi sâtâreñoot upap. Nâ perâkñâk dâzânñobâ. Zâk nepkât pet lapñâ nale

tap niniñan zâmbari nale

nimbígât kore otziñgâbap. <sup>38</sup> A kutâ, zâk ñâtik tânâmñan mo hañsâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziñgâbap, zo ko âlip upap.

<sup>39</sup> Zen itâ nâñgânek. Kamân ñâigât a zen kâsa ñâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nâñgâm um wâgânâk ândim kamânziñ galem upi. <sup>40</sup> Oi a bonñâ nâ puriksâbatkât narâkñâ mân nâñgâm ândie. Narâknâ mân nâñgâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi."

*Kore a bâliñangât den.*

*(Mt 24:45-51)*

<sup>41</sup> Yesu zâk den yatâ sâi Peteronñâ itâ sâm mâsikip, "Kembu, gâ den alotñâ zi niñjik mo ârândân niñangât sat?" <sup>42</sup> Mâsiki Kembuñâ den sumbuñâ ñâi itâ sâip, "A kutâ ñâi zâk kore a gakârâpñâ zengât galem a ñâi pam itâ dukubap, 'Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâkñan nale m dâpziñanâk ziñgâm ândiban.' Oi zâk dap ândei galem a nâñgânâñgânoot sot sât luluñoot sâsânâ?" <sup>43</sup> Galem a zâk nep sâm pindâpindân, zo dâñâk galem oi patânandâ gâbap, galem a yatâ zorat nâñgi âlip upap. <sup>44</sup> Nâ bonñâ sa nâñgânek. A kutâ zâkñâ galem a zo patâ pam kut ñâi ñâi galem upapkât sâm pindâbap. <sup>45</sup> Oi galem anñâ umñan itâ nâñgâbap, 'Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân

gâbap.' Yatâ nânghâm kore a ambân zângom mem nâi nâi otziñgâbap. Otziñgâmñâ nalem om nem too kâtik nem um gulip op ândibap.  
 46 A kutânâ gâbapkât mân nânghâm gulipmalip ândibap oi a kutâ zo gam kom kâbakñei bâliñ mâme osetziñan âi ândibap.

47 Kore a nâi zâk patânangât den nânghâm diñâ kwâkâbap, patânâ zâk tâkñâ lapitpap. Oi hâuñâ mem zâi kwap pindâbap. 48 Oi nâi zâk patânangât den mân nânghâm den kwâkâbap, zo zâk tâkñâ lapitpap. Zo hâuñâ mem gei kwap pindâbap. A nâi zâk kut nâi nâi yâmbâtñâ pindâpindân, zo boñâ yâmbâtñik muyagei dâp upap. Oi nâi zâk nep patâ sâm pindipñâ nep patâ zo tuugi dâp upap."

*Yesuñâ kârâp mem geip.*  
 (Mt 10:34-36)

49 "Nâ hânân kârâp ua sem kut nâi nâi bâliñâ sem pitin̄kubapkât gem gâwan. 50 Too sanjon niibi, zorat nânghâm ândim umnâ yâmbâriap. 51 Zen nâgât itâ mân sâbi, 'Zâk lumben̄ muyagibapkât geip,' Yatâ buñâ. Nâ kâmbam âbânghubapkât gewan. Nâ kâsâpzânghobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. 52 Oi itârân topkwap itâ muyagibap. Mirâ nâigât a ambân bânâmbut, zen âbânghum toren zagât toren karâmbut upi. 53 Nanñâ

ibanñâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot."

*Kembugât kulem ikpi.*  
 (Mt 5:25-26; 16:1-4)

54 Yatâ sâmñâ a ambân aksik itâ sâm dâzânghoip, "Mirâ sumunkoi zen itâ sâme, 'Map gâbamap.' Sâne map gâmap. 55 Mirâ pitâyânghâm zeï ekñâ sâme, 'Maa upâmap.' Sâne yatâ opmap. 56 Sarâ a ambân, zen sumbemgât tobatñâ ekñâ nânghame. Ka zen nâgât topnâ mân nânghâm kwâtâttime.

57 Zen wangât mâtâp târârak sot gânghonñâ, zo mân kâsâpkum ek nânghame? 58 Gâ buku nâi sot kâsâp op dinzikñâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ diñgâ top likuliku agâren sâi zâkñâ nânghâm kâwali arâpñâ sâi gâsum diigim tâk namin gâbanbi. 59 Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ yen mân gâban. Gâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk gâban."

## 13

*Umniñ mân melânjindâ Anutu kâbakñeniñgâbap.*

1 Narâk zoren a nâmbutñâ ziñâ Yesu den sinji itâ dukuwe, "Galilaia a nâmbutñâ, zen Anutugât sinji sâm makau kom unam utnetâ Pilatonñâ sâi kâwali arâpñâ ziñâ zângom nanghawe. Zânghone a gilâm sot makau gilâm, zo ârândân mâpotne giarip." 2 Den sinji yatâ dukune

itâ mäsikâzingip, “Zen dap nânge? Zengât tosanâ Galilaia a nâmbutnâ zengât tosa walip, zorat tosgât op tâmbetzângoip? <sup>3</sup> Yatâ bunâ. A nâmbutnâ zen tosañoorâk ândie. Zen umziñ mân melânbiyân yatigâk tâmbetagogi. <sup>4</sup> Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kârep patânâ kwâratzângoip. A kiin nâmburân kârâmbut zo tosañandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutnâ walâzingip? <sup>5</sup> Yatâ bunâ. Nâmbutnâ zengât tosa ziap. Dâzângua nânghânek. Zen umziñ mân melânbiyân yatigâk tâmbetagom kwâkâbi.”

<sup>6</sup> Den zo sâm nanğâm Yesunâ den sumbunâ itâ sâip, “A nâinâ nepñan nak koset nâi kâmiri lâmbarip. Oi mariñâ zâk bonñangât âi kârumâip. <sup>7</sup> Yatâ opñâ nep galem a itâ dukum sâip, ‘Nânğâ. Nâ nak zirat bonñâ kârum ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonñâ mân opmap, zorat ko kârâban. Wangât hângât kelâknâ yen mimbap?’ <sup>8</sup> Yatâ sâi ko galem anâ itâ dukui, ‘Patâ, gâ birâna kendon kânok zi kirik. Oi nânğâ topñan hân kârâm pa pambâ. <sup>9</sup> Yatâ ua narâk nâin bonñâ âsagibap mo bunâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kârâm pândat.’”

*Yesunâ kendonân ambân nâi kubigip.*

<sup>10</sup> Narâk nâin Yesunâ mâpâmâpâse namin zâim den sinji âlip dâzângoip. <sup>11</sup> Oi mâpâmâpâse namin zo ambân nâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut umñan wâkenâ okñangji ândeip. Wâkenâ okñangji kândâtnâ pindiñsâm ândeip. Dap op winziksâm ândibap? <sup>12</sup> Yesunâ ambân zo ekñâ itâ dukui, “Ambân gâ winziksânangât san.” <sup>13</sup> Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukñan pâi kândât winziksâi Anutu mâpâseip. <sup>14</sup> Yesunâ kendonân ambân zo kubigipkât mâpâmâpâse namâ galem anâ nânği bâlei kuk op sâip, “Nep mâme hilâm nâmburân kânok ziap. Zoren gane kubikziñgâbap.” <sup>15</sup> Yatâ sâi Yesunâ itâ mâburem dukui, “Sarâ a zen. Kendonân donji sot makâu gakârâpziñ too nimbigât diizingâm âime. <sup>16</sup> Ambân zi Abaramgât kiun. Sataññâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nânğâ kendonân kubiksan, zo nânğâne mân dâp uap?” <sup>17</sup> Yatâ sâi ko kâsa okñangâwenâ anun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

*Kembugât den zo wakum keetñâ yatâ.*

*(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)*

<sup>18</sup> Yesu zâk den itâ târokwap dâzângoip, “Antugât sinji âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ? <sup>19</sup> Zo wakum keetñâ yatâ. A nâinâ nepñan âi kendi



kâmñâ takâm nak oip. Oi nii zinjâ gamñâ bâranñan pam tapme.”<sup>20</sup> Oi itâ târokwap sâip, “Singi âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ?”<sup>21</sup> Zâk sii daŋgât yatâ. Ambân nâiñâ sii daŋgât naleman pam oi sei nalem naam doŋbep op naŋgip.”

*Sumbemân bagibaginangât den.*

*(Mt 7:13-14, 21-23)*

<sup>22</sup> Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâigân singi âlip dâzâŋgom arip.<sup>23</sup> Ari a nâiñâ mâsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ zinjâ sumbemân zâibi, mo dap?”<sup>24</sup> Oi Yesuñâ den nâi itâ dâzâŋgoip, “Mâtâp gâbâkñan bagibigât kâtigibi. Nâ dâzâŋgua nâŋgânek. A ambân doŋbep patâ, zinjâ mâtâp gâbâkñan baginam osibi.”<sup>25</sup> Mirâ mariñâ, nâ zaat hâŋgi dooŋgua hâŋgiyân kom itâ sâbi, ‘Kembu, mâtâp mem pânân.’ Sâne itâ dâzâŋgobat, ‘Nâ zen mân nâŋgâziŋgan. Zen waniñ gok?’<sup>26</sup> Mâsikâziŋga zen hâuñâ itâ sâm dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too nalem niwen. Oi kamâniñangât sombemân den singi âlip sâna nâŋgâwen.’<sup>27</sup> Yatâ sâne itâ dâzâŋgobat, ‘Dâzâŋguan zo, zen waniñ gok? Nâ mân nâŋgâziŋgan. Bâliñ mâme a, zen birâninek.’<sup>28</sup> Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbuñâ Anutugât um topñan ândinetâ ziŋgitpi. Ka zen ko âkñan

ândimñâ umbâlâ op isem ândibi.<sup>29</sup> Oi hân mirâsiñ takâtakâñan sot geigeiñan sot hân toren toren, zobâ a ambân takâm Anutugât um topñan bagimñâ sii nalem patâ nem sâtâre op zimbi.<sup>30</sup> Nâŋgânek. A bet, zeŋgâren gâbâ nâmbutñandâ kândom upi. A kândom, zeŋgâren gâbâ nâmbutñandâ bet upi.”

*Herodegât den.*

<sup>31</sup> Narâk zoren Parisaio a nâmbutñâ zinj Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Herodeñâ gobat sapkât hân zi birâm âi.”<sup>32</sup> Sânetâ dâzâŋgoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâgât itâ sâm dukubi, ‘Nâŋgâ. Nâ irâk sot muka wâke moliziŋgâbat sot mâsek kubikziŋgâbat. Hañsâi mâra nep tuuga âkâbap.’”<sup>33</sup> Itârâñ, muka sot mâra mâtâp âibatkat sâsâñâ. Yerusalem kamânânâk Propete zâŋgome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

*Yerusalem kamângât den girem dâzâŋgoip.*

*(Mt 23:37-39)*

<sup>34</sup> Yatâ sâm sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zâŋgome. Anutunâ kore a sâŋgonzâŋgoi zeŋgâren gâne kâtñâ mem zâŋgome. Kurukñâ gwamârâp gâbâreziŋgâm abâtnandâ lâmbamzâŋgomap, yatigâk nâñâ a ambân kâmut kinnâ topñan gâbâreziŋgâbâ sa birâtime.”<sup>35</sup> Nâŋgânek. Mirâ kamânziñâ nâñâ birâbat. Nâ sa nâŋgânek.

Zen dum mân nek ândim itâ sâm nikpi, Kembugât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâkñangânâ.”

## 14

*Kendonân Yesuñâ mâsek a ñâi kubikñangip.*

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon ñâin Parisaio a zengât a sâtnâ ñâinâ Yesu nalemgât diigi mirânan zarip. Oi a nâmbutñâ zen zâk sot nalem ninam diñangât dap sâbap sâm ek tarâwe. <sup>2</sup> Oi a ñâi kiñ bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip. <sup>3</sup> Oi Yesuñâ ekñâ Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâziñgâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubikñâ, zo orotñâ mo mân orotñâ?” <sup>4</sup> Yatâ sâi hirinsâm kine Yesuñâ a zo bikñandâ gâsum kubikñangâm sânongui arip. <sup>5</sup> Ari ko itâ dâzânngoip, “Zengâren gâbâ a ñâigât nanñâ mo makau kendonân lamân giari birâne tâpap mo sâmbune kopgâbap?” <sup>6</sup> Yatâ dâzânngoi den torenñâ dukunam kwakñâ birâwe.

*Zen sâk mâme mân upi.*

<sup>7</sup> A nalem ninam diiziñgi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesuñâ ziñgitñâ itâ dâzânngoip, <sup>8</sup> “Gâ a ñâinâ sii nalem om sâi gamñâ kian mâteyâk mân tâpan. Gâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ ñâi gâbap. <sup>9</sup> Gâi sii nalem mariñâ itâ dâgobap. “Zo zâkkât tâtat. Gâ âmbi âi.’ Dâgogi a yenñâ

zengât kian kândâtñan âi tap anun upan. <sup>10</sup> Nâinâ sâi gamñâ a giginâ zengât kianân tâpan. Tâtna sii nalem mariñandâ gekñâ itâ dâgobap, ‘Buku, gâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâgogi a mâteziñan umâlep patâ nânngâban. <sup>11</sup> Nâi zâk umñâ mem ge kwap ândibap, zâk ko mem zaatzaatñâ. Ka ñâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ge kwâkwatñâ.”

<sup>12</sup> Yatâ sâmñâ a diigip, zo itâ târokwap dukuip, “Gâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diiziñgâban. Wangât, zengoot yatik narâk ñâin diigim hâuñâ mâkâne âkâbap, zorat. <sup>13</sup> Itâ upan. Sii nalem ona sei a giginâ sot kiñ bitziñ bâliñ sot sen ñâtâtik, a ambân yatâ zo diiziñgâban. <sup>14</sup> Yatâ otna zengoot hauñâ mân mâkâne tosâziñâ yen zeï a târârakñâ zaatpi, narâk zoren Anutunâ hauñâ gibap.”

*Sii nalem patâgât den sumbuñâ.*

*(Mt 22:1-14)*

<sup>15</sup> Sâi nalem ârândân nem tarâwe, zengâren gâbâ a ñâinâ itâ sâip, “Nâi zâk Anutugât um topñan nalem nimbap, zâkkât nânnga sâtâreñoot uap.” <sup>16</sup> Sâi Yesuñâ den siñgi ñâi itâ dukuip, “A patâ ñâi sii nalem oip. <sup>17</sup> Sii nalem uuñâ narâk mâte oi kore a ñâi sânongoi âi a zen zop kânñan sâsâñâ, zo itâ dâzânngoip, ‘Nalem mârum om kâtân tuugen.

Ganek.’ 18 Sâmb dâzângeoi zen kut nâi nâiyân tâbi sâmb birâm tarâwe. Oi nâi zâk sâip, ‘Nâ hân nâi kwâlâwan, zo ikpam âibâman. Zorat gâ patâgâ dukuna nângei mân bâliņ upap.’ 19 Nâi zâk sâip, ‘Nâ makau bâzagât sângân mewan, zo âi zingitpâman. Zorat patâgâ dukuna nângei mân bâliņ upap.’ 20 Nâi zâk sâip, ‘Nâ ambân mewangât mân gâbat.’

21 Yatâ sâne kore a âburem âi patânâ dukui nângâm kuk op itâ dukum sângonguip, ‘Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diizingâna ganek.’

22 Sâi kore a zâk yatâ opnâ patânâ dukum sâip, ‘Patâ, gâ den sat, zo lukan. Oi mirâ zo mân pikse.’ Dukui patânâ itâ dukuip, 23 ‘Gâ dum âi kamân âkņan mâtâbân hibukņan âi gâsum diizingâna ga mirânan piksâbi. 24 Nâ itâ dâzângua nângâne. A kâdom zop dâzângowan, zen mânâk nimbi.’”

*Yesu molimoliņagât den.  
(Mt 10:37-38)*

25 A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzângeoi, 26 “Nâi zâk nâgâren ga ândibâ sâmb ibâ mamnâ sot ambin murarânâ sot âtâ munnâ ponânâ sot ândiândiņâ, zen mân birâzingâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap. 27 Nâi zâk zikņâ poru nakņâ mân lum nâgât mâtâp lânjbap, zâk nâgât a mân op ândibap.

28 Zengâren gâbâ a nâi mirâ tuubamņâ sângânņâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topnâ ek nângâbap. 29 Oi yatâ mân opnâ kegâk mirânâ tandâ pâi giari kâtņâ kârum birâbap. Biri ko a ambân zinjâ ekņâ girâņņagâbi. 30 Zen itâ sâbi, ‘A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânângâm biri kinzap.’

31 A kutâ nâiņâ a kutâ nâi kumbamņâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nângâm kwâkâbap, ‘Nen a bituk ândienņâ ândi a donbep ândie. Zen âlip zângonat mo buņâ?’

32 Zingâgât nângei gigin oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutņâ sângonzângeoi zen âi lumbenagât den sâne lumben op ândibi.

33 Oi yatik zengâren gâbâ nâiņâ kut nâi nâiņâ zo mân birâmņâ dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap.”

34 Yatâ sâmnâ den sum-buņâ nâi itâ sâip, “Sii zo naamņâ. Ka siigât naamņâ buņ oi ko dap oindâ naamņâ dum upap? Zo buņâ. 35 Sii bâliņâ zo yatâ mo yatâ orotņâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A nâi zâk kindapņootņâ den zi nângâbap.”

## 15

*Râma galem agât den  
singi.*

*(Mt 18:12-14)*

1 Kât mimiņâ a sot bâliņ mâme a, zen Yesugâren den

sinji âlip nângânam mindumarâwe. <sup>2</sup> Oi Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen zorat nângâne bâliḡ oi Yesugât itâ sâwe, “A zâk bâliḡ mâme a zen sot tap nalem nemap. Man orotḡâ zo opmap.”

<sup>3</sup> Yatâ sâne Yesuḡâ den sumbuḡâ ḡâi itâ sâḡ dâzâḡgoip, <sup>4</sup> “Zengâren gâbâ a ḡâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi buḡ oi birâbap? Zo yatâ buḡâ. Kâmut patâ 99 zo birâziḡgâm buḡ upap, zo kârubap. <sup>5</sup> Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap. <sup>6</sup> Âim bukurâp sot kamârâp dâzâḡgom sâbap, ‘Sâtâre utnâ. Râmanâ buḡ oip, zo muyagian.’ <sup>7</sup> Nâ dâzâḡgua nângânek. Zo yatigâk a 99 zen târârakḡâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâliḡ mâme a kânokḡâ umḡâ melâḡi zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtḡik muyagibap.”

<sup>8</sup> Yatâ sâḡḡâ den ḡâi itâ târokwap sâip, “Dap nâḡge? Ambân ḡâiḡâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei buḡ oi birâbap? Buḡâ. Zâk kârâp sâumḡâ mirâ pitâm kârum ma muyagibap. <sup>9</sup> Kârum muyagemḡâ ambân bukurâpḡâ, kamârâpḡâ zâḡḡonsâi gane itâ dâzâḡgobap, ‘Kâtnâ buḡ oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.’ <sup>10</sup> Zorat sa nângânek. Zo yatik bâliḡ mâme a mo ambân kânok

umḡâ melâḡi Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme.”

*A katep ḡâi tâmbetagobam oip.*

<sup>11</sup> Yesuḡâ den sinji ḡâi itâ sâḡ dâzâḡgoip, “A ḡâi nanzatḡâ zagât ândiwet. <sup>12</sup> Nan kwakḡandâ ibâḡâ itâ dukuip, ‘Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât sinji sâin, zo mem ni.’ Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumḡâ munḡâ pindâm âtâḡḡâḡât sinji pâi tâip. <sup>13</sup> Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi laḡ ândim bâliḡ top top opḡâ kât sot sikum zo zoren ziḡgâm naḡḡip. <sup>14</sup> Kât sot sikum zo buḡ oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo dap upâ sâḡ kwagip. <sup>15</sup> Hân mariḡâ ḡâi zâkkâren ari sâi hibukḡan âi bâu galem ândeip. <sup>16</sup> A zen nalem ḡâḡân kârâḡḡâḡâne yen tap tepḡḡâḡât opḡâ bâu zengât nalem nimbam oip.

<sup>17</sup> Yatâ opḡâ nâḡḡânḡḡâḡâ pârõḡsâi itâ nâḡḡip, ‘Ibânḡḡât nep a kâmut, zen nalem nem âkon op ândine nanḡâ nâ zi tepkât mumbâman. <sup>18-19</sup> Zorat nâ kamânan âim ibânḡḡâren takâm itâ sâḡ dukubat, Ibânâ nâ bâliḡ mâme a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâgât nep a op ândibat.’

<sup>20</sup> Yatâ sâḡ ibânḡḡâren arip. Ari ibânḡandâ kârebân

gâbâ ekñâ umñâ nânġâm sârârâk kârâm âi lum mânġarip. <sup>21</sup> Mânġari itâ dukui, 'Ibânâ nâ bâliñâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ dum mân sâna ândibat.' <sup>22</sup> Yatâ sâi ibânandâ kore a itâ dâzânġom sânġonzânġoip, 'Kek âi hâmbâ âlipñâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek. <sup>23</sup> Oi makau gwamñâ patâ diim gam kom une nem sâtâre utnat. <sup>24</sup> Nannâ zâk moibân gâbâ zaatsap. Zâk buñ oibân gâbâ muyagem gaap.' Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

<sup>25</sup> Oi nan kunñâ zâk nebân ândiepnâ puriksâmñâ kamân nanġâmñan ga kin kep kwamit nânġip. <sup>26</sup> Zâkñâ sâi kore a ñâi gâi mâsikâmñâ sâip, 'Kep zo top dapkât?' <sup>27</sup> Oi zâkñâ sâip, 'Mungâ gaap. Gaapkât ibâġandâ sâi makau gwam patâ kom uen.' <sup>28</sup> Yatâ dukui nan kunñâ zâk kuk opñâ kamânân man bageip. Ibânandâ nânġâm kamân ginñan geim um lumbeñ den dukui. <sup>29</sup> Yatâ dukui mân nânġânġgâ op kin itâ dukui, 'Nânġat. Nâ kendon patâ donbep kore otgim ândim sâtkâ luman. Yatâ ândia gâ noniñ gwamñâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen. <sup>30</sup> Ka bet katepkâ, zâk lañ ambân zen sot ândim kât sikumgâ tâmbetkum gulipkum nanġip. Zâk yatâ zorân âburem gâi sânanandâ makau gwam patâ kom nie.'

<sup>31</sup> Sâi ibânandâ itâ dukui, 'Nannâ, gâ narâk dâp nâ sot ândim gâmatñâ kut ñâi ñâi nâgâren ziap, zo gâgât sinġi op nanġap. <sup>32</sup> Ka mungâ ko moipñâ zaatsap. Oi zâk buñ oipñâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.' "

## 16

*Kât galem a bâliñanġat den.*

<sup>1</sup> Yesuñâ arâpnâ den sinġi ñâi itâ sâm dâzânġoip, "Sikum a patâ ñâigât kât sikum galem a ñâi ândeip. A zorat itâ sâne patânâ nânġip, 'Galem a, zâk mem gulipkuap.' <sup>2</sup> Yatâ sâne sâi gâi dukui, 'Nâ gâgât den sâne nânġan. Gâ yatâ zorânâ dum zagâtñâ mân galem ândiban. Ekapkâ mem gâna kât sikumgât topñâ ikpâ.'

<sup>3</sup> Sâi galem a zo umñan itâ sâip, 'Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbanâ buñâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibatkat âkon uan. (Wangât, Yuda zenġâren a kanpitâ zen ândim olet-zinġâmarâwe, zorat op sâip.) <sup>4</sup> Irabot nânġan. Patânâ molinigi a patânanġat sikum tosa miwe, zenġâren âi buku ua sâne zenġat mirin ândibat.' <sup>5</sup> Yatâ sâm patânanġat tosa miwe, kânok kânok zânġonsâi gawe. Oi zâkñâ a ñâi mâsikâm sâip, 'Patânanġat tosa gâgâren dabutâ ziap?' <sup>6</sup> Mâsiki zâkñâ sâip, 'Kelâk âmanân pâpanñâ 1 handeret.' Sâi itâ sâm

dukuip, 'Ekap zi mem 50 kulemgu.' <sup>7</sup> A yatâ sâmñâ a ñâi mâsikip, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?' Sâi itâ sâip, 'Sibit keetñâ 1 handeret.' Sâi itâ dukui, 'Ekap zi mem 80 kulemgu.'

<sup>8</sup> Yatâ oi patânâ nângâmñâ galem a bâliñâ zorat nângânângâ, zo nângi imbanâ oi sâm âlip kwâkñangip." Yesuñâ yatâ sâmñâ târokwap itâ sâm dâzânngoip, "Um kâtik a, zen kut ñâi ñâi utnam nângânângâziñ patâ zeï upme. Sumbemgât sinji a, zen yatâ zo mân zemziñgap.

<sup>9</sup> Zorat dâzânngua nângânek. Zen zo yatik hângât kât sikum bâliñâ zi a zen ziñgâne buku otziñgâbi. Yatâ utne gâtâm hângât sikum buñ oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsânâ. Oi sumbem kamânân ândiândiñ âlip ândibi."

*Kut ñâi ñâi bonñâ sot yenñâ, zorat den.*

<sup>10</sup> A ñâi zâk kut ñâi ñâi yenñâ dânbân galem upap, zâkñâ kut ñâi ñâi bonñâ patâ zo âlip galem upap. Ñâi zâk kut ñâi ñâi yenñâ mem gulipkubap. Zâkñâ yatik bonña mem gulipkubap. <sup>11</sup> Zen hângât kât sikum dân mân galem upi, zo ko dap yatâ kut ñâi ñâi bonñâ ziñgâbap?

<sup>12</sup> A zenñgât kut ñâi ñâi giwe, zo dân mân galem otna gikâ sinji zo dap yatâ gibap?

<sup>13</sup> Kore a ñâiñâ a patâ zagât zekât kore âlip mân

upap. Zâk ñâigât umñâ kiri ñâi ekñâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sikumgât nep, zo dap yatâ mâtakâzikâm mem ândibi?"

*Yesuñâ Parisaio a girem dâzânngoip.*

<sup>14</sup> Yesuñâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumgât âkñâle zeipkât diñâ kândâtkom girânâwe. <sup>15</sup> Utne itâ dâzânngoip, "Zen a zenñgât mâteziñan nen a târârakñâ sâme. Ka Anutuñâ ko umziñangât topñâ ekmap. A ziñâ kut ñâi ikne âlip opmap, zo ko Anutuñâ egi bâliñ opmap.

<sup>16</sup> Kembugât gurumin den sot Propete zenñgât den zem gam Yohanegâren gâip. Zorat kwâkñan Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sinji âlip, zo âsagem lañ kârâm ariap. A ambân den sinji zo nângâm baginam kâtigime.

<sup>17</sup> Hân sot sumbem, zet buñ utâ sâm buñ upabot. Ka Kembugât gurumin den zo mân buñ upap.

<sup>18</sup> A ñâi, zâk ambin birâm ñâi mimbap, zâk târotârozik mânângât tosa patâ mimbap. A ñâi, zâk ambân birâbirân zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap."

*A patâgât den.*

<sup>19</sup> "Sikum a patâ ñâi ândeip. Zâk hâmbânâ neule âlip sânngân zâizâiñ zo mem ândeip. Oi sirâmñâ sirâmñâ sii nalem âlipñâ zo nem sâtâre op ândeip. <sup>20</sup> Oi a

kanpitâ nâi ândeip, kutnâ Lasaro. Zâkkât sâknâ zo useyâk. Zâknâ patâgât mirâ mâtâp bagibaginjan zemâip. <sup>21</sup> Zâk a patâgât mirin gâbâ nalembuputnâ gâi nimbapkat nângâm ândeip. Sâknam nângâm zem tâi wâu zinâ gam useñâ nâmbâlpkumarâwe.

<sup>22</sup> A kanpitâ zo yatâ op ândimnâ moip. Oi Anutugât sumbem a, zinâ ge diim zâi Abaramgât um topñan pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe. <sup>23</sup> Zâk simân gei sâknam patâ nângâm ândim sinâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topñan tâi egip. <sup>24</sup> Eknâ konsâm sâip, 'O Abaram sâkunâ, nekñâ umgâ bâliñ oi Lasaro sângonguna sâlâpñandâ tooin pam sâmbum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nângâm ândian.'

<sup>25</sup> Sâi Abaramnâ itâ dukuip, 'Katepnâ, nângâ. Gâ hânân âknâle kwâkñan ândeip, zo mârûm âkip. Oi Lazaro zâk umbâlâ ândeip, zo mârûm âkip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâkñan ândiat. <sup>26</sup> Osetniñan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zengâren dap op gibi? Oi zengâren gâbâ zi dap op kognabi?'

<sup>27</sup> Sikum a patâ, zâk itâ sâip, 'Ibânâ, nâi dâgoga nângâni. <sup>28</sup> Ândi nâgât kamânân murâpnâ bâtnâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât

Lasaro sângonguna âim girem den dâzângobap.'

<sup>29</sup> Sâi Abaramnâ sâip, 'Buñâ. Mose sot Propete, zengât den girem ziap, zo nângâbi.' <sup>30</sup> Sâi ko sâip, 'Ibânâ Abaram, yatâ buñâ. Zengât den nângâm umziñ mân melânbi. Ka a nâiñâ mumuñan gâbâ zaat sâi ko umziñ melânbe.'

<sup>31</sup> Sâi itâ sâm dukuip, 'Zen Mose sot Propete zengât den birâmeyân mumuñan gâbâ nâiñâ zaat ai dâzângoi yatik birâbi.' "

## 17

*Bâliñangât nep mân tuubi.  
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)*

<sup>1</sup> Yesuñâ arâpñâ den itâ sâm dâzângoip, "Bâliñangât nep tuutuun, zo muyagibap. Dap yen zimbap? Ka a nâi zâk bâliñangât nepñâ tuubap, yei, zâk dap upap? <sup>2</sup> Nâi zâk a giginâ nâi okñangi bâliñâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârûmñan kât sumun yâmbât patâ gânduñan saamñâ saruyâm giari sâi ko zo bâbâlâñ opap. Zen galem orangâm ândibi.

<sup>3</sup> Bukugâ nâi bâliñâ oi kubikñangâban. Otna umñâ melânji tosañâ birâban. <sup>4</sup> Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, 'Buku yatâ otgim umnâ bâliñ uap,' Zâk yatâ sâi tosañâ birâban."

*Nângâm pâlatângât den.*

<sup>5</sup> Aposolo zen Kembu itâ sâmbu dukuwe, “Gâ nângâm pâlâtânjinjâ târokwap niñgâban.” <sup>6</sup> Sâne Kembu itâ dâzânngoip, “Nângâm pâlâtânziñ bonjâ mâiktârâ, mundo keetjâ yatâ, zemziñgi wakum nak ândi, zo sâmbuyangâm saruyân gei kinbapkât dukune sâtziñ lubap.”

*Anjâ Kembangât nep tuum tâpâkumen.*

<sup>7</sup> Yatâ sâmbu itâ sâip, “Zengâren gâbâ a nâi, zâkkât kore anjâ nep tuum ândim mo râma galem ândim nâtiksaîsaî gâi itâ dukubap? ‘Gâ mirin zâi tâtna nalemm om gibâ.’” <sup>8</sup> Yatâ bujâ. Itâ dukubap, ‘Gâ sângum kâu lapjâ nalemnâ om pâna nia gikâ bet om nimban.’ <sup>9</sup> Nep a zo nep sâmbu pindip, zo tuugi nângi âkip. Dabân sâmbu âlip kwâkjangâbap? <sup>10</sup> Zengât topziñ yatâ ziap. Zen Anutuñ nep sâmbu ziñgip, zo op nangâm itâ sâbi. ‘Nen kore a kwakmak. Nep sâmbu niñgip, zorigâk tuumen.’”

*Yesuñ a kubikziñgi âi mân nângâwe.*

<sup>11</sup> Yesuñ Yerusalem kamânân âibam Galilaia sot Samaria osetzikjan arip. <sup>12</sup> Kamân nâin zari sâk bâlâ a bâzagât ziñ ekjâ âkjanâk kin den sâmbu itâ sâwe, <sup>13</sup> “O patâ Yesu, nengât umgâ bâlij oik.” <sup>14</sup> Sâne ziñgitjâ itâ dâzânngoip, “Zen âim sâkziñ tirik namâ galem a tirâpziñgone ikpi.” Sâi zen âim tatne useziñ sogei sâkziñ

âlip oip. <sup>15</sup> Oi zengâren gâbâ a kânokjâ usejâ sogei ekjâ puriksâmbu gâip. Puriksâmbu den kâtik sâmbu Anutu mâpâseip. <sup>16</sup> Zâkñâ Yesu kiñ topjan gei zem tap sâmbu sâip. A zo Samaria hânân gokjâ. <sup>17</sup> Yesuñ itâ sâip, “A bâzagât kubikziñgan. Nâmbutjâ a nâmburân kimembut âlip ue, zo ikâ? <sup>18</sup> Zengâren gâbâ a nâi âburem gam Anutugâren sâmbu mân se? Birâm âine gâ kamân nâin gokjandâ gikik gaat?” <sup>19</sup> Yatâ sâmbu Samaria a zo itâ dukui, “Gâ nângâm pâlâtangangât âlip uat, gât ko zaat âi.”

*Yesu takâbapkât den.*

*(Mt 24:23-28, 37-41)*

<sup>20-21</sup> Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Anutu um topjan tâtatjâ, narâk ikâ zoren muyagibap?” Sâne itâ sâmbu dâzânngoip, “Anutugât um topjan tâtatjâ, zo senjâ mân igikjâ, gât ko itâ mân sâbi, ‘Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.’ Nângânek. Anutu um topjan tâtatjâ, zo osetziñgan âsagem ziap.” <sup>22</sup> Yesuñ arâpnjâ itâ dâzânngoip, “Gâtâm narâk nâin, zoren a bonjâ âsagibatkat narâkñâ iknam upi. Zo mân ikpi. <sup>23</sup> Narâk zoren a nâmbutjandâ sâbi, ‘O, ziren nengâren âsagiap. Hân ândiren zengâren âsagiap.’ Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nângâne mân bon upap. <sup>24</sup> Hânpân zâk hân muruk toren toren âsagem nangâmap, zo yatik a bonjâ nâgât narâknan âsagei a



aksik nikpi. <sup>25</sup> Kâdom ko a narâk ziren ândie, zen a bonjâ nâ kândâtnone sâknam patâ nângâbat.

<sup>26</sup> Noa ândeip, narâk zoren kut nâi nâi urâwe, zo yatik a bonjâ nâgât narâk zo mâte oi yatâ upi. <sup>27</sup> Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seroŋ kwap ândiwe. Ambân aŋgâgwaŋgâ urâwe. Yatâ op mân nângâm ândine Noa sot narâpnâ zen waŋgâyân zâine too uurup takâm gwâkâziŋgip. <sup>28</sup> Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seroŋ kwap ândiwe. Kut nâi nâi aŋgâgwaŋgâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe. <sup>29</sup> Yatâ op ândine Lotiŋâ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpnâ sot sumbem tipnâ gem gâi kamân zoren a ambân buŋ op nângâwe. <sup>30</sup> A bonjâ nâjâ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

<sup>31</sup> Narâk zoren a nâi sombemân tâpapnâ sikum mimbapkât mirin mân zâibap. Nâi zâk nebân ândibapnâ zâk kamânân mân âburibap. <sup>32</sup> Zen Loti âmbinnangât den siŋgi nângâbi. <sup>33</sup> Nâi zâk ândiândiŋâ aŋgân kâri guli-pagobap. Nâi zâk ândiândiŋâ biri muyaŋgâgâbap.

<sup>34</sup> Nâ dâzângua nângânek. Nâtik zoren a zagât, zet mirâ nâin uman zeitâ nâi mem, nâi birâbat. <sup>35</sup> Ambân zagât, zet nalem sobem tâitâ nâi

gâsum, nâi birâbat. <sup>36</sup> (A zagât nebân kiritâ nâi mem, nâi birâbat.)”

<sup>37</sup> Yesu zâk den zo sâm nanŋi arâpnâ ziŋâ mâsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibap?” Sâne itâ dâzângoip, “Bâu mo zuu kârokŋâ nâi zei zoren nii keŋ ziŋâ ninam mindume.”

## 18

*Top likuliku agât den siŋgi.*

<sup>1</sup> Yesugât a, zen umziŋ mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesuŋâ den siŋgi itâ sâm dâzângoip, <sup>2</sup> “Kamân nâin top likuliku a nâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtziŋgip. <sup>3</sup> Oi kamân zorenâk ambân malâ nâi ândeip. Zâk narâk dâp a sâtŋangâren âim itâ dukumâip, ‘Gâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’ <sup>4</sup> A sâtŋâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimŋâ umjandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtziŋgâman. <sup>5</sup> Ka malâ zâk narâk dâp sâm gâmapkât beknan mimbâ. Beknan mân mia sâi ko âsâbânŋ nâgâren gâi sâknâ âkon opap.’” <sup>6</sup> Kembu zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtŋâ bâliŋandâ den sâip, zo nângâm kwâtâtibi. <sup>7</sup> Anutugât a ambân gakârâpnâ, zen nâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâziŋgâbap. <sup>8</sup> Zâk mân ândei kârep oi kegâk betziŋan mim-bap. A bonjâ nâjâ gâtâm

âburem gam hânân a ambân nânghâm pâlâtânziñoot muyageziñgâbat mo buñâ? Zorat umziñ galem op ândibi.”

*Parisaio a sot kât mimiñâ ninâu sâwet.*

<sup>9</sup> A nâmbutñâ, zen ândiândiziñgât nânghâne târârak oi a toren zeñgât nânghâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zeñgât den sumbuñâ ñâi itâ sâip, <sup>10</sup> “A zagât, zet Anutu mâpâsiram tirik namin zâiwet. Ñâi zâk Parisaio, ñâi ko kât mimiñ a ñâi. <sup>11</sup> Parisaio a zâk kin zikñangât nânghi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutñâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâliñâ top top upme. Nâ zen yatâ buñâ. Kât mimiñâ a ândiren zi itâ buñâ. Oi nâ zorat sâiwap dâgogan. <sup>12</sup> Sirâm nâmburân zagât zorat umñan sirâm zagât nalem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut ñâi ñâi memñâ bâzagârân gâbâ kânok zo gâgât sinji sâmpâman.’ Yatâ sâmpâman. <sup>13</sup> Kât mimiñ añâ ko tutukuñan kin añun op pindiñsâm kin itâ sâmpâman sâip, ‘O Anutu, nâ bâliñ mâme a. Nâ a bâliñâ zorat gâ mân birâniñban.’ Zâk yatâ sâmpâman ninâu sâip.”

<sup>14</sup> Yesuñâ yatâ sâmpâman itâ sâip, “Nânghânek. Kât mimiñ a zâk Anutuñâ tosanñâ biri mirâñan arip. Ka Parisaio zâk tosanñâ zemñangip. Ñâi zâk zikñangât nânghi zari

Anutuñâ kâbakñeñangâbap. Ñâi zâk zikñangât nânghi gigin oi Anutuñâ mem zaatñangâbap.”

*Yesuñâ katep mâsop minziñgip.*

*(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)*

<sup>15</sup> Ambân ziñ murarâpziñ diiziñgâm Yesugâren âim bikñâ gâsuziñgâbapkât sâne arâpñandâ ziñgitñâ keñgât minziñgâwe. <sup>16</sup> Yatâ utne Yesuñâ arâpñâ zânghonsâi gane itâ dâzânghoip, “Zen birâne katep mâik zen nâghâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topñangât sinji kwatziñgâziñgân. <sup>17</sup> A ambân ziñ umziñ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topñan ândiândigât sinji upi. Ka ñâi zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bagibap.”

*Sikum a ñâiñâ Yesugâren gâip.*

*(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)*

<sup>18</sup> Oi sikum a ñâiñâ Yesu mâsikâm sâip, “Patâ âlipñâ, nâ dap op ândiândi tâmbânghât sinji upat?” <sup>19</sup> Sâi Yesuñâ sâip, “Nâghât âlipñâ wangât nonsat? Âlip mariñâ Anutu kânok. <sup>20</sup> Oi gâ Kembangât gurumin den nânghâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukugangât sârân sâsân mân sâban. Ibâ mamgâ hurat kwatzikâm sâtzik luban.” <sup>21</sup> Sâi sikum a zâk itâ sâip,

“Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Nâi mân bira ziap.”<sup>22</sup> Sâi Yesuñâ den zo nângâm itâ sâm dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ kut nâi nâi tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ zinjâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtân op moliniban.”<sup>23</sup> Yatâ dukui a zo sikum patâ zemñançipkât umñâ bâliñ oip.

<sup>24</sup> Yatâ oi Yesuñâ ekñâ itâ sâip, “A kât sikum patânâ Anutu um topñan bâginam kwakpi.”<sup>25</sup> Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpñan bagibap, zo yâmbâtñâ. Ka a sikumñootñâ Anutugât um topñan bagibagin, zo yâmbâtñâ walâwalân.”<sup>26</sup> Sâi nângâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Zo yatâ zorân dap yatâ sumbemân baginat?”<sup>27</sup> Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânçoip, “Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâpñâ âlip muyagemap.”

<sup>28</sup> Sâi Peteronâ itâ dukuip, “Nen kut nâi nâiniñâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.”<sup>29-30</sup> Sâi Yesuñâ itâ dâzânçoip, “Nâ perâkñak dâzânçobâ. Zeñgâren gâbâ nâi zâk Anutu um topñan ândiândiñançât opñâ kamânñâ mo ambâ murarâpñâ mo âtâ murâpñâ, mo ibâ mamzatñâ kândâtzançogobep,

*Yesu zâk mumbapkat sinji dâzânçoip.*

*(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)*

<sup>31</sup> Yesu zâk arâpñâ sâi gane itâ sâm dâzânçoip, “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonñâ nâgât den kulemguwe, zorat bonñâ âsagibap.”<sup>32</sup> Nâ um kâtik a zeñgât bitziñan zaria den sâm sinnan gem sâm bâliñ kwatnim sâknan tâpkubi.<sup>33</sup> Oi inzutñâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapñâ mumuñan gâbâ zaatpat.”<sup>34</sup> Yesuñâ yatâ sâm dâzânçoi zen kwagâwe. Den zo topñâ mân nângâm, nângâne kwakmak oip.

*Yesuñâ Yeriko kamânân a sen nâtâtik nâi kubigip.*

*(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)*

<sup>35</sup> Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp ginñan a sen nâtâtik nâi nalem sot kât, zorat oletziñgâm tâip.<sup>36</sup> A kâmut patâ zen mâtâp zoren âine kinziñ kwamit nângâm mâsikâziñgi sâwe,<sup>37</sup> “Yesu, Nasarete gokñâ gaap.”<sup>38</sup> Sâne nângâmñâ den kâtikñâ sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umgâ bâliñ oik.”<sup>39</sup> Yatâ sâi a kândom âiwe, ziñâ den hirinsâm tâpapkât dukuwe. Oi zâkñâ den zo nângâm tâtâlim den kâtikñâ bep, sâip, “Gâ Dawidigât kuinñâ, nâgât umgâ bâliñ oik.”<sup>40</sup> Sâi Yesuñâ nângâm mâtâbân kinñâ sâip, “Zen nâgâren diim ganek.” Sâi

sâne sen n̄at̄atikn̄â zâkkâren gâi m̄asikâm s̄aip, <sup>41</sup> “Nâ dap otgibat̄kât sat?” S̄ai sen n̄at̄atikn̄â s̄aip, “Nâ sinnâ âlip upapkât n̄an̄gan.” <sup>42</sup> S̄ai Yesun̄â itâ dukui, “Sin̄gâ mân̄an̄gârik. N̄an̄gâm p̄âlât̄an̄ kwatn̄igat, zorat âlipkâ uat.” <sup>43</sup> S̄ai zorenâk sin̄â egip. Oi Yesu molim âimn̄â ek̄n̄â Anutu m̄ap̄aseip. A ambân zin̄â zo ek̄n̄â Anutu m̄ap̄asiwe.

## 19

### *Sakaiogât den sin̄gi.*

<sup>1</sup> Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip. <sup>2</sup> Kamân zoren a n̄ai ândeip, kut̄n̄â Sakaio. Zâk kât mimiñ a zen̄gât a s̄at̄n̄â. Oi sikum mot don̄bep zem̄n̄an̄gip. <sup>3</sup> A zorân̄ Yesu ikpam̄n̄â ok̄n̄an̄gip. Oi zâk a p̄an̄kânok, gât ko a ambân mindune osetzin̄an kin Yesu ikpam kwagip. <sup>4</sup> Yatâ op s̄ârârâk kârâm âi a walâzin̄gâm Yesu ikpam wakum nak kwâk̄n̄an zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip. <sup>5</sup> Oi Yesu zâk nak zorat top̄n̄an âi sin̄â p̄ai zari ek̄n̄â itâ dukui, “Sakaio, gâ kek gem ga. Nâ itârân̄ gâgât mirin ga tâpat.” <sup>6</sup> S̄ai yatigâk gem gam umâlip op̄n̄â Yesu diim mirân̄an arip. <sup>7</sup> Oi a zen zo ek̄n̄â n̄an̄gâm bâliñ kwap s̄awe, “Zâk wangât bâliñ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orot̄n̄â uap.” <sup>8</sup> Oi Sakaion̄â kin Kembu itâ dukui, “Kembu n̄an̄gâ. Kât sikumn̄â kâsâpkum toren̄n̄â a kanpitâ

zin̄gâbat. Oi a n̄ambut̄n̄â kât walâm betzin̄an mewan, zo yatik n̄an̄â hâuñâ mem zâi pam walâm zin̄gâbat.” <sup>9</sup> S̄ai ko Yesun̄â arâp̄n̄â itâ s̄am dâzân̄goip, “A zi Abaramgât kiunn̄â. Zâk sot ambin murarân̄â, zen itârân̄ sumbe-mgât sin̄gi ue. <sup>10</sup> A bon̄n̄â nâ a tâmbetagoagon̄an gâbâ kubikzin̄gâbam gem gâwan. Kubikzin̄ga sumbengât sin̄gi upi.”

*A kât zin̄gâzin̄gân̄an̄gât den sumbuñâ.*

*(Mt 25:14-30)*

<sup>11</sup> Yesu sot arâp̄n̄â, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, zin̄ itâ s̄awe. “Anutu um top̄n̄an ândiândigât narâk̄n̄â mâte uap.” <sup>12</sup> Sâne zorat Yesun̄â den sumbuñâ itâ s̄am dâzân̄goip, “A patâ n̄ain̄â hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat s̄am ba arip. <sup>13</sup> Âibam kore arâp b̄azagât minduzin̄gâm kât ekap kânok kânok zin̄gip. Zin̄gâm itâ dâzân̄goip, ‘Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ lañ kâri gâbat.’ <sup>14</sup> Dâzân̄gom ari kamân zorat m̄airâp̄n̄â, zen zâkkât âkonzin̄gipkât kore a s̄an̄ongune âimn̄â a kutâ patâgâren âim itâ dukuwe, ‘Mân kembu ot-ningâbapkât n̄an̄gen.’ <sup>15</sup> A patâ zo ari ko a kutâ zâk lañ hân galem s̄am pindi âbureip. Âburem gamn̄â kore a kât zin̄gip, zo gabi s̄ai mindum gawe. Ganetâ itâ m̄asikâzin̄gip, ‘Kât zin̄gâwan, zo mem nep̄n̄â tune dabutâ

âsagiap?’ 16 Sâi a nâinâ gamnâ sâip, ‘Patâ, kât ekap kânok nigin, zorânj târokwap bâzagât âsagiap.’ 17 Sâi patânâ itâ dukuip, ‘Gâ âlip uat. Gâ kore a âlipnâ, gât ko kamân bâzagât zengât galem a op ândiban.’ 18 Yatâ sâi kore a nâinâ gam sâip, ‘Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepnâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.’ 19 Sâi itâ dukuip, ‘Âlipnâ. Gâ kamân bâtnâmbut zengât galem a op ândiban.’ 20 Sâi kore a nâinâ gamnâ sâip. ‘Kât ekap nigin, zo hâmbânâ kâpim pa ziap. 21 Nâ gâgât topkâ itâ nânjan. Gâ a bâlinâ. Gâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutnâ zinj tuune muyagei mimbatkât sâmat. Gâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutnândâ tuune bon mimbatkât sâmat. Zorat gâgât kenjât op kâtkâ dânjâk pa taap.’ 22 Sâi patânâ itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâlinâ gâ. Gikak den sat, zo mâburem dâgobâ. Gâ nâgât itâ nângâmat. Nâ a bâlinâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitnâ nâmbutnândâ kârâm kâmitne bon oi nimbatkât sâman. 23 Gâ topnâ yatâ nângâm kât giwan, zo kât a zingâna nepnâ tuune âburem ga târokwap membam.’ 24 Sâmnâ a kirâwe, zo itâ dâzânjoip, ‘Zen kât ekap pindâwan, zo beknjan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.’ 25 Oi zinjâ sâwe, ‘Zâk bâzagât mem

ândiap, zo ka.’ 26 Sâne sâip, ‘Nâ dâzânjua nângânek. Nâi zâk kut nâi pinda mem ândei târokwâknjanjâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo beknjan mia yen ândibap. 27 Kâ kâsarâpnâ zi mân galemnângobap sâwe, zo minzingâm gamnâ mâtenanâk zângom nanjânek.’ ”

*Yesu zâk donji kwâknjan Yerusalem kamânân zarip.*

*(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)*

28 Yesu zâk den sâm kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom otzingâm zarip. 29 Âimnâ Oliwa bâknjan âim Betepage sot Betania kamân mâte otzingip. Oi arâp zengâren gâbâ a zagât sângonzâkom itâ sâip, 30 “Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimnâ donji sigan tâgân saane kinzap, zo muyagibabot. Zo anjâ kwâknjan mân tâtatnâ, zo unaknâ. Oi zo olanj diim gâit. 31 Olanjitâ a nâinâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, ‘Kembuninjanjâren nep muyagei zirat sap.’ ” 32 Sâi azatnâ zet sâip dâp âi muyâgiwet. 33 Donji olanj kiritâ mâirâpnândâ mâsikâzikâwe, “Wangât olanjâbot?” 34 Sâne ziknâ sâwet, “Kembunâ nep muyagei zirat sap.” 35 Yatâ sâm Yesugâren diim aritâ hâmbâzinj donji kwâkan pamnâ Yesu aline donji kwâknjan zâi tâip. 36 Zâim ari hâmbâzinj mâtâbân lânjat

âiwe. <sup>37</sup> Oliwa bâkñan gâbâ giari a ambân kâmut gakânâ, zen kulem top top tuugi igâwe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâm âlip kwâkñanğâwe. <sup>38</sup> Oi itâ sâwe, "Oe, a kutâniñâ zâk Kembugât sâtkât gaap. Zâk sâm âlip kwâkñanğâm sâna. Oe, u sumbemân Anutu sâm âlip kwâkñanğânat. Sumbemân lumbenâ zimzap." <sup>39</sup> Sâm âine Parisaio a nâmbutñandâ a osetziñan kin itâ dukuwe, "Patâ, arâpkâ sâna birânek." <sup>40</sup> Sâne sâip, "Nâ dâzânğua nânğâne. Zen hiriñsâne sâi ko kât ziñ den sâm mâpâsenibe."

*Yesuñâ Yerusalem kamânğât iseip.*

<sup>41</sup> Yesu zâk âimñâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip. <sup>42</sup> Isemñâ Yerusalem mâirâp zeñgât itâ sâip, "Lumbenâ ândim sâi ek nânğâbe? Sinziñ bâpsâsân, gât ko mân ek nânge. <sup>43</sup> Gâtâm narâk nâin kâsaziñâ gamñâ kamânziñ doonğum ândine kwakpi. <sup>44</sup> Mirâ kamânziñ kom kindiñkândañ tuum ziñâ sot murarâpziñâ zânğom mem nâi nâi otziñgâne mirâ kamân kwamen zimzap. Wangât, Kembuziñâ nâ zeñgâren ga mân nek nânğâwe, zorat kut nâi nâi zo muyageziñğâbap."

*Yesuñâ tirik namâ hâlâlu sâip.*

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

<sup>45</sup> Den zo sâm nanğâm tirik namin zarip. Zari kut nâi nâi anğâgwanğâ op kine itâ sâm moliziñgip, <sup>46</sup> "Namâ zirat Kembugât den kulem nâi ziap, 'Namânâ zi ninau namâ upap.'

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zeñgât kât ki yatâ uap." <sup>47</sup> Sirâmñâ sirâmñâ Yesuñâ tirik namin zâim den sinji âlip dâzânğom ândeip. Oi tirik namâ gâlem a sot pâtârâpziñâ, zen kune buñ upapkât den sâm kâtân urâwe. <sup>48</sup> Yatâ sâne a ambân yennâ, zen aksik Yesugât diñâ nânğâne imbanâ opmâip, zorat patârâpziñâ zeñgâren kwagâwe.

## 20

*Yesu sot a sâtñâ, zen den âraguwe.*

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

<sup>1</sup> Narâk nâin Yesuñâ tirik namin a den sinji âlip dâzânğom kiri tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a sot galem a, zen itâ dukuwe, <sup>2</sup> "Gâ dâtnânğo. Nâigât sâtkât kut nâi nâi zo opmat? Nâiñâ yatâ upan sâm gigipkât opmat?" <sup>3</sup> Sâne Yesuñâ dâzânğoop, "Nânğoot den nâi mâsikâziñga dâtnonek. <sup>4</sup> Yohane too sanğon nep tuugip, zo nâigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?" <sup>5</sup> Yatâ sâi zen ziiñak itâ âraguwe, "Nen Anutugât sâtkât tuugip sâindâ sâbap, 'Zen wangât diñâ mân luwe?'

6 Mo agât sâtkât tuugip sâindâ a zinjâ kâtnjâ nângobi. Zen Yohanegât nângâne propete bonnjâ opmâip, zorat.” 7 Zorat opnjâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât topnjâ mân nângen.” 8 Sâne itâ dâzângoip, “Zo sâne sâi ko nângoot nâigât satkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzângobat.”

*Waij nep galem a bâliņâ.  
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

9 Yesuņâ a ambân den sumbuņâ nâi itâ sâm dâzângoip, “A nâiņâ waij tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitņâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip. 10 Oi bonnjâ mimiņ narâkņâ mâte oi kore a nâi bonnjâ nâmbut mimbapkât sângongui arip. Âi taki galem a zinjâ kom molinetâ bet bâsaņ gâip. 11 Âburei mariņandâ dum kore a nâi sângongui arip. Sângongui ari yatigâk kom moline bet bâsaņ âbureip. 12 Oi mariņandâ dum kore a nâi sângongui arip. Ari yatigâk kom eksâne âbureip. 13 Yatâ utnetâ waij kâlam mariņandâ sâip, “Zi dap upat?” Mariņangât nannâ nâi ândeip, zo zikņâ nannâ kânok. Oi umņâ zâkkâren kinmâip. Mariņandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi sângongua ari ek âlip hurat kwâkņangâbi.’ 14 Oi galem a zen nannâ ekņâ âragwârugu op sâwe, “Zâkņâ zi gâtâm kâlam mariņâ upap, zorat ko

koindâ kâlam zi nenġât sinġi upap.’ 15 Yatâ sâmņâ mem kâbakņem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariņâ zâk dap yatâ otziņġâbap? 16 Nâņge. Zâkņâ ga galem a zâņgoi mune kâlamņan galem a uņakņâ zâmbanbap.” Yesuņâ yatâ sâi a ambân zen nâņġâm itâ sâwe, “Opon, zo nenġâren zo yatâ mân âsagibap.”

17 Sâne Yesuņâ ziņġitņâ sâip, “Kembuġât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zo topnjâ dapkât?”

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekņâ âkon op birâwe. Kembuņâ kunkun zorâņâ mem namin kwânâņġip. 18 A nâi zâk kunkun zorâņ komņâ sâkņâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorâņ a nâi kwâkņan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’ ”

19 Yatâ sâi Kembuġât gurumin den zorat galem a sot tirik namâ galem a patâ, zen sirâm zorenâk ġâsunam urâwe. Oi a ambân zenġât kenġât op birâwe. Zen itâ nâņġawe, “Yesuņâ den sumbuņâ sâip, zo nenġât op sâip.”

20 A patâ, zen Yesu ġâsum kumbigât a sâņgonzâņgone tik ek molim ândiwe. A zo zinjâ târârak holi yatâ ândim Yesu denņâ sâkņanâk sâm diim a kutâġâren âi pânâmburâwe. 21 Den sâmbâsikâ okņangâm sâwe, “Patâ, nenġât topkâ nâņġâmen. ġâ

den târarak dâtnângomat. Oi patâ walâzingâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonñanâk sâm kusikñan pâmat. <sup>22</sup> Zorat sâna nângânâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?” <sup>23</sup> Sâne Yesuñâ sarâziñangât topñâ nângâm sâip, <sup>24</sup> “Zen kât ñai mem tirâpnone ikpâ. Zoren ñaigât holi tobat ziap?” Sâi ziñâ sâwe, “Roma a kutâ Sisagât holi tobat.” <sup>25</sup> Yatâ sâne dâzângom sâip, “Sisagât sinji, zo Sisa pindâbi. Anutugât sinji, zo Anutu pindâbi.” <sup>26</sup> Yatâ sâi zen diñâ zo saanam a ambân mâteziñan kwagâwe. Zorat den hâuñâ mân sâm diñâ mâpâsiwe.

*Mom zaatzaatñangât Yesu mâsikâwe.*

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

<sup>27</sup> Zen âine Sadukaio a nâmbutñâ zen Yesugâren gawe. A zo ziñâ momñâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. <sup>28</sup> A zo ziñ gam Yesu itâ sâm mâsikâwe, “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulemguip, ‘A ñaiñâ ambân memñâ katepñâ mân âsagei ândim moi munñandâ malâ zo mei âtânangât sinji katep muyagibap.’” <sup>29</sup> Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ ambân mem kiun buñ ândim moip. <sup>30</sup> Moi munñandâ malâ zo mem yatik kiun buñ ândim moip. <sup>31</sup> Moi munñâ ñaiñâ

yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpziñ buñ mom nângâwe. <sup>32</sup> Munetâ bet ambân malâziñ zo moip. <sup>33</sup> Oi a nâmburân zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo ñaigât ambân upap?”

<sup>34</sup> Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Hanân zi a ambân miyangâme. <sup>35</sup> Narâk patin ko Anutuñâ nângâziñgi dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân miangâbi. <sup>36</sup> Zen mumuñan gâbâ zaatñâ dum mân mumbi. Zen Anutugât nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi. <sup>37</sup> Mumuñan gâbâ zaatpi, zo Mosenâ kârâp nak topñan âsagei egibân den zo sâm muyageip. Zâk Kembangât den itâ sâm kulemguip, ‘Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zeñgât Anutu.’ Nâ zorat sa nângânek. <sup>38</sup> Anutu zâk mom buñ urâwe, zeñgât Anutu buñâ. Zâk wâgân ândie, zeñgât Anutu. Anutuñâ zeñgât nâñgi aksik patâ wâgân ândie.”

<sup>39</sup> Yesu zâk yatâ sâm dâzângoi Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutñandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.” <sup>40</sup> Yatâ sâi ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam kenngât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât*



*mâsikâzingip.*

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

<sup>41</sup> Yesunâ itâ sâmbâsikâzingip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dapkât? <sup>42</sup> Dawidi zikņak Psalm ekabân den nâi itâ sâmbâkulemguip,

‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâmbâdukuip. <sup>43</sup> “Nâgât âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ min-  
duzinga kinngangât kombân upi.”’

<sup>44</sup> Dawidinâ Kristogât kembunâ sâip, zorânj dap op kiunnâ uap?”

*Kembugât gurumin a, zengât den girem sâip.*

<sup>45</sup> Oi a ambân mâteziņan arâpnâ itâ sâmbâdâzânjoip, “Kembugât gurumin a yatâ mân ândibi. <sup>46</sup> Zen hâmbâ kârep mem ândine a ziņ sombemân muyageziņgâm sâmbâlip kwatziņgâbigât umziņ kinmap. Oi mâpâmâpâse namin sot nalem niniņ namin a sâtnâ tâtarân tâtnat sâme. <sup>47</sup> A yatâ zorânj ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi laj mime. Oi a ambân mâteziņan ninâu kârep sâmbâtosaziņ kwâarakume. A zo zen gâtâm tosaziņangât hâuņâ yambâtnâ mimbî.”

## 21

*Ambân malâ nâiņâ kâtnâ tirik namin pâip.*

(Mk 12:41-44)

<sup>1</sup> Yesunâ siņâ pâi ari egi sikum a ziņâ Kembugât

siņgi kât pane giari egip. <sup>2</sup> Oi ambân malâ kanpitâ nâi, zorânj gam kât kuriņâ zagât pai giari egip. <sup>3</sup> Yatâ oi Yesunâ ekņâ sâip, “Nâ perâkņak dâzânjogobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap, zorânj walâziņgap. <sup>4</sup> Sikum a zen mamņâ âmbi zeiko nâmbutņik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtnâ pam nanğâm yenâk ândiap.”

*Wesâk muyagibap.*

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

<sup>5</sup> A nâmbutņâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neuleņoot âlipņâ tuune hikpârâkņoot kirip.” Zo ek sâmbâkine Yesunâ dâzânjoip. <sup>6</sup> “Narâk nâin kâsaziņâ gam namâ neuleņoot zi kândaņne giligâlâksâm buņ op nanğâbap.”

<sup>7</sup> Oi ziņâ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?” <sup>8</sup> Sâne Yesunâ itâ sâip, “Um gulip kwatziņgâbegât gasâziņ kârâm ândibi. A doņbepņâ gam itâ sâbi, ‘Nâ Kristo. Bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât sâsânj, zo nâ.’ Nâmbutņâ itâ sâbi, ‘Narâkņâ mârumbâte uap.’ Yatâ sâne a yatâ zo zengât den nângâne bonņâ buņ upap. <sup>9</sup> Oi kâmbamgât den siņgi nângâm mân kenğât upi. Kut nâi nâi yatâ zo âsagibapkât sâsânj. Oi yatâ muyagem zeiko narâk kek mân âkâbap.”

<sup>10</sup> Yatâ sâmb sâip, "Hânñâ hânñâ, kâmutñâ kâmutñâ, zen kâsa op zimbi. <sup>11</sup> Wâriñ patâ mimbap. Pu sot mâsek patâ muyageziñgâbap. Oi sumbemân wesâk imbânñâ muyagibap."

*Den siñji âlipkât kâmbam muyagibap.*

<sup>12</sup> "Yatâ mân âsagei zen gâsuziñgâm zângom moliziñgâbi. Oi gâsâzângom mâpâmâpâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zengâren diiziñgâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otziñgâbi. <sup>13</sup> Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsom ziñgâbi. <sup>14</sup> A zengât mâteziñan kin den dap sânat sâmb mân nângâm kwâkâ upi. <sup>15</sup> Ninak den nângânângâ âlipñâ ziñga kâsarâpziñâ zen dinziñâ nângâmñâ mân kumbi.

<sup>16</sup> Oi zorik buñâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziñâ, ziñâ sâne gâsuziñgâm zângobi. Oi zengâren gâbâ a nâmbutñâ mumbi. <sup>17</sup> A donbep zen kutsiñginanğât opñâ um kâlak otziñgâbi. <sup>18</sup> Yatâ otziñgâne nânñâ galem otziñga kâukziñ sâmot nâi mân buñ upap. <sup>19</sup> Zen kâtigem âim ândiândiziñ muyagibi."

*Yerusalemğât den.*

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

<sup>20</sup> Kâsarâpziñ zen gam Yerusalem kamân haam-gune sâbi, 'Kamânñiñ patâ

kândañne kwamen zim-bapkat narâkñâ mâte uap.'

<sup>21</sup> Oi Yudaia hânân ândibiñâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikñan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiñâ yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân kamân âkñan ândibiñâ Yerusalem kamânân mân zâibi. <sup>22</sup> Narâk zoren tosa-ziñâ hâuñâ mâkâbapkat narâk muyagibap. Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonñâ muyagibap.

<sup>23</sup> Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokñâ, zen dap upi? A kâmut zi zengâren tosağât hâuñâ Kembuñâ sâknam patâ ziñgâbap. <sup>24</sup> Oi kâsa ziñâ a ambân nâmbutñâ kâmbamñâ zângom nâmbutñâ diiziñgâm hân toren toren âine zengât kore a ambân op ândibi. Oi hân nâin gâbâ um kâtik, ziñ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziñ âkâbap."

*Narâk patâğât den.*

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

<sup>25</sup> "Bet mirâsiñ sot kâin sângelak sen pupñâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutñâ kâmutñâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbângum kwatmit patâ muyagei nângâne kwakmak oi kenğât upi. <sup>26</sup> Oi Anutuñâ sumbem mângei olayanğâm imbanñâ buñ upap. Oi a ambân, ziñ kut nâi nâi muyagibap, zorat nângâm kwâkâmñâ kenğât opñâ nam op kinbi. <sup>27</sup> Oi a bonñâ

nâ unumunum kwâkñan imbanjâ âsakñânoot ga nikpi. <sup>28</sup> Kut ñai ñai zo âsagei kâkpm ekñâ itâ sâbi, 'Gâsuniñgâbapkât narâk mâte uap.' "

<sup>29</sup> Yesuñâ yatâ sâm den sumbuñâ ñai itâ târokwap dâzânngoip, <sup>30</sup> "Zen dâgap nak ekñâ topñâ itâ sâme, 'Ilum burutuksâi maa narâk upâmap.' <sup>31</sup> Yatik kut ñai ñai san, zo muyagei ekñâ sâbi, 'Anutu um topñan ândiândiñ, zorat narâk mâte uap.' "

<sup>32</sup> Nâ perâkñak dâzânngobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut ñai ñai san, zo muyagibap. <sup>33</sup> Hân sot sumbem buñ upabot. Nâgât den zo ko mân buñ upap. "

*Um wâgân ândibi.*  
(Mk 13:33-37)

<sup>34</sup> "Sii nalem nem kut ñai ñai yennanngât nângâm ândine um nângânângâziñ buñ oi narâk patâgât mân nanngâm ândine muyagei pârâkpm lâu taktak upegât gasâziñ kârâm ândibi. <sup>35</sup> Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziñ oi muyagibap. <sup>36</sup> Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâm ândine Kambuñâ imbânñâ zingî kut ñai ñai âsagibapkât sâsânñâ, zo âsagei ândine a bonñâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi." Yatâ sâm dâzânngoip.

<sup>37</sup> Yesu zâk sirâmân tirik namin den sinji âlip dâzânngom ândeip. Oi mirâ ñâtiksâi birâziñgâm Oliwa bâkñan zâi zemâip. <sup>38</sup> Mirâ hañsâi a ambân aksik zâkkât

den nângânâm tirik namin zâiwe.

## 22

*Yudañâ Yesu tirâpzanngobapkât sâip.*

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, narâkñâ mâte oip. <sup>2</sup> Tirik nama galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zengât kenngât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâm mâtâp kârue.

<sup>3</sup> Yatâ op ândine Sataññâ Yesugât a ñai kutñâ Yuda, Karioto kamânân gokñâ, zâkkât umñan giarip. <sup>4</sup> Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zengât galem a patâ zengâren âim tirâpzanngoi gâsubigât dâzânngoip. <sup>5</sup> Oi zen nângâm umziñ âlip oi sângânñâ kât pindâbigât sâwe. <sup>6</sup> Sâne dinziñâ lum sâm kâtigem Yesu tigâk tirâpzanngobam ek kârûm ândeip.

*Yesu sot arâpñâ, zen kendon patâgât nalem niwe.*

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)

<sup>7</sup> Kendonân nalem niniñâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamñâ kom gaam omarâwe. <sup>8</sup> Oi Yesuñâ Petero sot Yohane itâ sâm sângonzâkoip, "Zet âim Pasowa kendongât nalem om kâtân tuubabot." <sup>9</sup> Sâi zikñâ itâ sâm mâsikâwet, "Mirâ ikâ zoren undat?" <sup>10</sup> Sâitâ itâ sâm dâzâkoip, "Nângit. Zet kamânân zâim a ñai egitâ

too âmaṇoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot. <sup>11</sup> Zâim mirâ mariṇâ itâ dukubabot, 'Patâṇâ gâgât itâ sap, "Mirâ umṇâ ikâ zoren nâ sot arâpnâ Pasowa nalem ninat?"' <sup>12</sup> Sâitâ zâkṇâ mirâ umṇâ patâ ṇâi kian tâtatṇâ kubikkubikṇâ, zo tirâpzâkoi zoren nalem om kâtâṇ tuubabot." <sup>13</sup> Zet âim Yesuṇâ sâip dâp muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalem om kâtâṇ tuuwet.

*Pasowa nalem nem waiṇ too ziṇgi niwe.*

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)

<sup>14</sup> Nalem niniṇ narâkṇâ oi ko Yesu sot arâpnâ zen nalem ninam zâiwe. <sup>15</sup> Zâine Yesuṇâ itâ sâip, "Sâknam narâk mâte oi nalem zi zen sot nimbatkât otnigap." <sup>16</sup> Nâ sa nâṅgânek. Pasowa nalem dum mân nem ândia Anutu um topṇan zorat bonṇâ, zo âsagibap."

<sup>17</sup> Yatâ sâmṇâ waiṇ hâkop mem sâiwap sâm itâ sâip, "Zi mem nem aṅgânek." <sup>18</sup> Nâ dâzâṅgobâ. Waiṇ too dum mân nem ândia Anutugât um topṇan ândiândiṇ, zo muyagibap." <sup>19</sup> Den yatâ sâmṇâ nalem ṇâi memṇâ sâiwap sâm mamuṇ itâ sâm ziṇgip, "Zi sunumnâ. Zo zengât siṇgi san. Nâgât nâṅgâm itâ nem ândibi." <sup>20</sup> Nalem nine waiṇ too hâkop mem ziṅgâm sâip, "Hâkop ziren târotâroniṇ irakṇaṅgât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zengât op hânân gibap.

<sup>21</sup> Oi nâṅgânek. A kâsarâpnâ zengât berân nâbanbap, zâkṇâ nâ sot tâtarân nalem ârândâṇ mem nem tet. <sup>22</sup> A bonṇâ, nâ mâtâp sâm niniṇ, zorik âibat. Ka a ṇâi tirâpzâṅgoi gâsunibi, yei, zâk hâuṇâ yâmbâtṇâ mimbap." <sup>23</sup> Yatâ sâi arâpnâ zen kâmutziṇan gâbâ ṇâiṇâ yatâ upap sâm mâsikâyaṅgâwe.

*Arâp zen den sârek âraguwe.*

(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)

<sup>24</sup> Yesu arâpnâ, zen osetniṇan gâbâ ṇâiṇâ patâniṇâ upap sâm den sârek âraguwe. <sup>25</sup> Utne Yesuṇâ itâ sâm dâzâṅgoip, "Hân a kutâ, zen kore a gâsâzâṅgome. A zâizâiṇ, zen a yenṇandâ sâm âlip kwatziṅgâme." <sup>26</sup> Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patâṇâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtṇandâ kore a yatâ op ândibap.

<sup>27</sup> Zen sânek. Ikâ zorâṇ zâizâiṇâ? Nalem yen tap niniṇâ, zorâṇ zâizâiṇ mo nalem uuṇâ, zorâṇ zâizâiṇ? Yen tap nimbap, zo zâizâiṇâ nâṅgâme. Nâṇâ ko zengât oserân kore a yatâ op ândian. <sup>28</sup> Nâ hânân sâknam nâṅgâm ândia nâ sot tap ek ândie. <sup>29</sup> Oi Ibânandâ imbanṇâ nigi a ambân zengât patâziṇ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtṇâ op ândibigât sâm ziṅgan. <sup>30</sup> Zorat nâṇâ sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap Isirae a

kâmut kiin zâgât, zengât den sâm kwâkâbi.”

*Yesunâ Petero girem den dukuiip.*

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)

<sup>31</sup> Yesunâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubiknâ sâknâ birâme, zo yatik gâ Satangât biknan zâibangât sap. <sup>32</sup> Oi nânâ ko nângâm pâlâtângâ lorem buŋ opapkât ninâu san, gât ko âburemŋâ bukurâpkâ tânzângoban.”

<sup>33</sup> Sâi Peteronâ itâ dukuiip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.” <sup>34</sup> Oi Yesunâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nângâ. Kuruknâ diŋ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.”

<sup>35</sup> Yatâ sâm sâip, “Nânâ sângonzângua kât sot irâ, ki pâke buŋ âim zorat kâruwe?” Oi ziŋâ sâwe, “Yatâ buŋâ.” <sup>36</sup> Sâne itâ târokwap dâzângoip, “Narâk ziren ko a nâi zâk kât zemŋângap oi mem âibap. Nâi zâk irâ kat zemŋângap oi gorem âibap. Nâi zâk kâmbamgât sâu patâ buŋ oi hâmbânâ kwâkâm ziŋgi sâu nâi pindâne mem âibap. <sup>37</sup> Nâ sa nângânek. Propete ziŋ nâgât den kânŋan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliŋ mâme a zengât oserân pam itâ sâwe, ‘A zi, zen bâliŋ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsân, zo aksik patâ bon op nanŋâbapkât narâk mâte uap.” <sup>38</sup> Sâi arâpŋâ ziŋâ

dukuwe, “Kembu eknan. Kâmbamgât sâu patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipnâ.”

*Gezemanê kâlamân âiwe.*

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

<sup>39</sup> Yesu zâk nâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâknan zari arâpŋâ zen molim âiwe. <sup>40</sup> Zoren takâm Yesunâ arâpŋâ itâ dâzângoip, “Zen mâsimâsikâyân loribegât ninâu sânek.” <sup>41</sup> Yatâ sâm kât lum pândâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâm ninâu sâip, <sup>42</sup> “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buŋ oik. Oi nâgât den buŋâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

<sup>43</sup> Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nâiŋâ gem gam imbanâ pindâm mem kâtiknan kwâkŋangip. <sup>44</sup> Umŋan sâknam donbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorân hânân gei gilâm yatâ oip.

<sup>45</sup> Ninâu sâmŋâ zatnâ arâpŋâ zengâren âim ziŋgirip. Zen umbâlânâ mem lotnan kwatziŋgi uman ziwe. <sup>46</sup> Zine Yesunâ ziŋgit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zaatnâ ninâu sânek.”

*Yesu gâsuwe.*

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

<sup>47</sup> Yatâ sâm kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpŋâ zengât bukuziŋâ, kutnâ Yuda, zâknâ kândom otziŋgi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânŋanbapkât Yesugâren

gâip. <sup>48</sup> Gâi Yesunâ itâ sâm dukui, "Yuda, Gâ wangât a bonjâ nâ lum mânganim sâna gâsuninam ue?"

<sup>49</sup> Oi Yesugât a gakânâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi ekjâ sâwe, "Kembu sâna nângâm nen zângonâ?"

<sup>50</sup> Yatâ sâmjâ zengâren gâbâ nâinjâ tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapjâ kârâm kwâkip. <sup>51</sup> Oi Yesu zo ekjâ sâip, "Zen birânek." Yatâ sâm a zo kindapjâ mem târokwâip.

<sup>52</sup> Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâukjâ, zen gâsunam gane itâ sâm mâsikâzingip, "Zen nâgât dap nânge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi lingip kâlâuzinjoot mem ga gâsânoge?" <sup>53</sup> Nâ zorat sa nângâne. Nâ sirâmjâ sirâmjâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâtatik marijângât narâk uap."

*Peteronâ Yesu kwâimbip.*

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27)

<sup>54</sup> A zij Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteronâ bet molizingâm arip. <sup>55</sup> Oi kâwali a zen dâmân kâligen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim osetzjan tâip. <sup>56</sup> Tâi ko kore ambân nâinjâ ga ekjâ sâip, "A zi zâk sot ândimap." <sup>57</sup> Sâi Peteronâ kwâimbâm sâip, "Ambân, nâ

zâk mân ekman." <sup>58</sup> Yatâ sâm mâik nâi tâi a nâinjâ ekjâ sâip, "Gâ zâkkât kâmurân gokjâ." Sâi Peteronâ sâip, "Gâ sat, zo nâ bujâ."

<sup>59</sup> Mâik nâi tâi a nâinjâ ga ekjâ sâm kâtigem sâip, "Perâkjak, a zi zâk sot ândimap. Zâk Galilaia gokjâ." <sup>60</sup> Sâi Peteronâ sâip, "A, gâ den sâna kwaksan." Yatâ sâi narâk zorenâk kurukjâ dij sâip. <sup>61</sup> Oi Kembujâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembujâ den mârûm sâip zo nângip, "Kuruk dij mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban." <sup>62</sup> Den zo nângâm umjâ bâlij oi âkjan âi girâp patâ iseip.

*Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi okjângâwe.*

(Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24)

<sup>63</sup> Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâm sijn gem dukum kuwe. <sup>64</sup> Si sângân kwâtepkum komjâ itâ sâwe, "Gâ Propete ândiat oi ko a nâinjâ gogap, zo kutjâ sâna nângânâ." <sup>65</sup> Oi den bâlijâ nâmbutjâ dukuwe.

<sup>66</sup> Yatâ op kine mirâ hanjâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe, <sup>67</sup> "Dâtnângo. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsun ningâ." Sâne itâ dâzângoip, "Nâ topnâ sâm muyagia sâi ko mân nângâbe. <sup>68</sup> Nâ mâsikâzinga sâi ko den torenjâ mân dâtnobe. <sup>69</sup> Lan sa nângâne. Narâk zi a

bonjâ nâ Anutu imbanjâ marijâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.”<sup>70</sup> Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât nanjâ?” Sâne zâknjâ sâip, “Zo se, zo.”<sup>71</sup> Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Ziknjâ lâunjan gâbâ gâi nângen.”

## 23

*Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.*

*(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38)*

<sup>1</sup> Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe.  
<sup>2</sup> Zâkkât mâtenjan kin itâ sâm sijan giwe, “A zirat topjâ itâ ziap. Zâk a donjêp um gulip kwatziŋgâmap. Oi Roma a kutâ Sisagât kât mân pindâbigât dâzângoip. Oi zikjângât itâ sâmap, ‘Nâ Kristo, a kembu.’”

<sup>3</sup> Sâne Pilatojâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesujâ sâip, “Sat, zo.”<sup>4</sup> Sâi Pilatojâ tirik namâ galem a sot a gam kirâwe, zen itâ dâzângom sâip, “Nâ a zirat tosanjâ kâruan.”<sup>5</sup> Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotjâ dâzângoi hâninjâ dâp op laj kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

<sup>6</sup> Yatâ sânetâ Pilatojâ mâsikâziŋgâm sâip, “Zo Galilaia gokjâ?”<sup>7</sup> Zâk zij yatâ sâne Pilatojâ

nângâm Yesu zâk Herodegât nebân gokjâ sâm sângongui Herodegâren diim âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

<sup>8</sup> Herode zâk Yesu ekjâ umjâ âlip oip. Herode zâk Yesugât siŋgi nângâm ikpam op ândeip. Oi kut nâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip.  
<sup>9</sup> Oi zâknjâ Yesu den topjâ topjâ sâm mâsikip. Mâsiki ma hâujâ mân mâburem dukuip.<sup>10</sup> Oi tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâm sijan gem kirâwe.<sup>11</sup> Herode sot kâwali arâpnjâ, zen Yesu sijan gem den gân okjângâwe. Oi Herodejâ sâi Yesu a kembangât hâmbâ nâi giŋangâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe.<sup>12</sup> Oi sirâm zoren Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

<sup>13</sup> Pilatojâ tirik namâ galem a patâ sot a kâukjâ sot a yenjâ sâi gawe.<sup>14</sup> Gane itâ sâm dâzângoip, “Zen itâ sâm a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umzijan gemap.’ Oi nâjâ zengât mâteziŋjan topjângât kârua buj uap.”<sup>15</sup> Herode zâk yatik mâsiki buj oi sângongoi diim ge. Nânge. Tosanjândâ mumbapkât siŋgi mân uap.<sup>16</sup> Zorat sa kâwali a zijâ tâknjâ lapitne olanjbat.”  
<sup>17</sup> Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olanj ziŋgâmâip.

<sup>18</sup> Sâi a kâmut zij den

kâtik sâmb sâwe, "Zâk buŋ oik. Baraba ko olaŋ niŋgâ." <sup>19</sup> Baraba zâk sot a nâmbutŋâ, zen a kutâgât âkonziŋgi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutŋâ zângone mune tâk namîn zâmbârâwe. <sup>20</sup> Oi Pilatonjâ Yesu olaŋbamŋâ dâzângoip. <sup>21</sup> Dâzângoip zen den yu kambân sâmb sâwe, "Poru nagân moik. Poru nagân moik." <sup>22</sup> Sâne Pilatonjâ kwâkâziŋgi sâp karâmbut oi sâip. "Wan tosaŋât? Nânâ nânŋa tosaŋandâ mumbapkât siŋgi mân uapkât sandâ tâkŋak lapitjâ birâne âibap." <sup>23</sup> Sâi zen kâtigem den kâtik sâmb ziwe, "Poru nagân moik." Sâmb gulipmalip utne Pilatonjâ dinziŋâ lugip. <sup>24</sup> Den sâwe, zo bon upapkât Pilatonjâ sâmb kwâkip. <sup>25</sup> Oi dinziŋâ lum kâmbam ku a tâk namîn tâip, a zo olaŋ ziŋgip. Ka Yesu ko mumbapkât sâmb kwâkâm kâwali a zengât bitziŋan pâip.

*Yesu poru nagân kune moip.*

*(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)*

<sup>26</sup> Yesu diim mâtâbân âim a nâi muyagiwe, kutŋâ Simon, Kirene hânân gokŋâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumŋâ Yesugât poru nak kwambenjan pane lum Yesugât kândâtjan arip.

<sup>27</sup> A ambân donbep patâ molim âiwe. Ambân nâmbutŋâ, zen umbâlâ op isem wenâ molim

âiwe. <sup>28</sup> Yatâ utne Yesuŋâ puriksâm itâ sâmb dâzângoip, "Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziŋgâ sot murarâpziŋâ, zengât isenek.

<sup>29</sup> Nânŋânek. Gâtâm, narâk nâin itâ sâbi, 'Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpziŋ buŋ sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.' <sup>30</sup> Narâk zoren bakŋâ zengât itâ sâbi, 'Zen âbângum ge kwâratnânŋonek.' Oi bakŋâ mâik zo yatik, 'Ge kwâratnânŋonek.' <sup>31</sup> Kut nâi itâ zo nak wâgân okŋanŋe. Nak aronŋâ, zo dap okŋanŋabi?"

<sup>32</sup> Oi bâliŋ mâme a zagât di-izikâm zâk sot zâkonam âiwe. <sup>33</sup> Oi âimŋâ hân nâi kutŋâ kâuk siŋit, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândân zâkowe. Yesu zâk tânâmŋan, bâliŋ mâme a zet toren toren kwânânŋâziŋgâwe. <sup>34</sup> Utne Yesuŋâ ninâu itâ sâip, "Ibânâ, a zi ziŋâ kut nâi nâi ue, zi topŋâ mân nângegât tosaŋiŋ birâ." Sâi kâwali a zen hâmbânŋanŋât opŋâ wenzu pâne âsageip dâp miwe. <sup>35</sup> A donbep patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâziŋâ ko mem ge kwâkwat den dukum siŋan gem kirâwe. Itâ sâwe, "A nâmbutŋâ tâmbetagonam utne tânzângoip. Zikŋanŋât ko kwaksap. Zâk Anutugât Kristo sot Anutuŋâ gâsum sâlâpkuip oi ko gem gâik." <sup>36</sup> Kâwali a zen yatigâk dukuwe. Zen winiga too



kâlaknâ pindâm sâwe, <sup>37</sup> “Gâ Yuda zenğât a kuta op ândiat oi ko poru nâgân gâbâ âkâm ge.” <sup>38</sup> Yesugât poru nagân den nâi itâ kulemguwe, “Zi Yuda zenğât a kutâ.”

<sup>39</sup> Bâliņ mâme a nâi poru nagân kin betziņan mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâkniknâ mâkâ.” <sup>40</sup> Yatâ sâi bâliņ mâme a nebutņandâ dukum sâip, “Net kâmbamgât sinji ârandâņ uenņâ Anutugât kenğât mân op sat? <sup>41</sup> Net tosanikņanğât dâp otnike. Ka a zi ko bâliņâ mân oip.” <sup>42</sup> Yatâ sâmnâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanâgoot ândim, gâ nâgât nângâban.” <sup>43</sup> Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkņak sa nângâ. Itârâņ gâ nâ sot sumbem kamân âlipņan, Paradisi, zoren ândiban.”

<sup>44</sup> Oi mirâ bâkņan oi mirâ sumunkom zei nâtâtik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip. <sup>45</sup> Oi tirik namin sâņgum patâ nâi kirip, zo tânâmņan oloņ gei kwâkip.

<sup>46</sup> Oi Yesu den kâtik den sâm sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâm moip.

<sup>47</sup> Oi kâwali a galem, zo ek nângâm Anutu sâm âlip kwâkņanğâm sâip, “A zi perâkņak tosanâ buņâ. Hâlâlu a.”

<sup>48</sup> A ambân zo mindum kirâwe, zen ekņâ umbâla opņâ âiwe.

<sup>49</sup> Yesu zikņâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân

molim gâwe, zen âkņan kin igâwe.

*Yesu hanguwe.*

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

<sup>50</sup> A nâi ândeip, kutņâ Yosepe. Kamânņâ Yudaia hânân tâip, kutņâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtnâ zenğât kâmurân gokņâ. Oi a zo a târârakņâ. <sup>51</sup> A sâtnâ zen Yesu kunam sâne nâņgi mân dâp oip. Zâkņâ Anutu um topņan ândiândiņ, zo âsagibapkât nângâm ândeip. <sup>52</sup> A zorâņ Pilatogâren âimņâ Yesugât kâmbarâņanğât dukuip. <sup>53</sup> Oi Pilatonâ nângâņanņi Yesugât kâmbarâņ mâkâmņâ sâņgum kâuņâ kâpimņâ kât mâtâpņan pâi zeip. Kât mâtâp zo anâ kendâm kubigâwe. Zo unakņâ. Zoren mârûm a mân zâmbarâwe. <sup>54</sup> Yuda zenğât kendongât kubikkubik narâkņâ oip.

<sup>55</sup> Oi ambân nâmbutņâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâmbarâņâ kwagân ga pâip. <sup>56</sup> Oi kut nâi nâi zo ek nângâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipņâ mem kubigâwe. Oi Yuda zenğât kendonân Mosegât gurumin den lum kendon tarâwe.

## 24

*Yesu mumujan gâbâ zaarip.*

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

<sup>1</sup> Kendon âki ko mirâ haņsâbâ sâi ambân zen kelâk

sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe. <sup>2</sup> Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk kâbakņine mâtâp pâronșâm kirip. <sup>3</sup> Oi kâligen bagim Kembu Yesugât kâambarâņ kârum mân muyagiwe. <sup>4</sup> Kârumņâ imbanâziņ buņ oi keņgât op kin a zagât, hâmbâzikņâ âsakņâ tobat nâi yatâ, zet ambân âiwe, zengât umziņ topņan kirâwet. <sup>5</sup> Oi ambân zen keņgâtziņagât op pindiņșâm kine a zagât zorâņ itâ dâzâņgowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumuņâ zengâren kâru? <sup>6</sup> Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap. Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzâņgoip, zo nâņgânek, <sup>7</sup> ‘A bonņâ nâ bâliņ mâme zengât bitziņan zaria none momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

<sup>8</sup> Yatâ sâitâ ambân zen den zo nâņgâwe. <sup>9</sup> Zen kwâgân gâbâ âburem kamânân gam arâpņâ sot a ambân nâmbutņâ den sinġi zo dâzâņgowe. <sup>10</sup> Ambân kwagân âiwe, kutziņâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot Maria, Yakobogât mamņâ. Zen aksik Aposolo den sinġi zo dâzâņgowe. <sup>11</sup> Aposolo zen den so nâņgâne bon buņ oi mân nâņgâm kwâtâtiwe. <sup>12</sup> Ka Petero zâk zaatņâ sârârâk kârâm kwagân arip. Âimņâ pindiņșâm egip. Egi sâņgum kwamenâk zei egip. Oi kut nâi nâi âsageip, zorat nâņgâ kwâkâ opņâ kamânân

âbureip.

*A zagât Emausi kamânân âiwet.*

(Mk 16:12-13)

<sup>13</sup> Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zengâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwet. Kamân zo kârep buņâ, goot goot. <sup>14</sup> A zagât zet mâtâbân âim kut nâi nâi âsageip, zorat den sâm âiwet. <sup>15</sup> Sâm âim tâitâ Yesuņâ âim muyageziki ârândâņ âiwe. <sup>16</sup> Zet sinzik mân ânâņgâripkât mân ek nâņgâwet.

<sup>17</sup> Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, “Zet wan den âragum gam tabot?” Sâi zet si sâņgânziņâ umbâlâ tobat op kirâwet. <sup>18</sup> Oi zekâren gâbâ a nâi kutņâ Keleopa, zâkņâ sâip, “Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinġi nâņge. Gâ kânokņâ kamân nâin gok, gât ko mân nâņgâm ândiat?”

<sup>19</sup> Sâitâ mâsikâzikâm sâip, “Wan wan âsageip?” Sâi zet sâwet, “Yesu Nasarete gokņâ, zâkkât sinġi. Zâk Anutu mâtenan Propete patâ ândimņâ nep patâ tuum den imbanâņoot dâtnâņgomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nâņgindâ imbanâ oip. <sup>20</sup> Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâm kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe. <sup>21</sup> Nen ko zâkkât itâ nâņgâm ândiwen. Zâkņâ Isirae a bâliņan gâbâ olaņningâbap. Sâm nâņgâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap. <sup>22</sup> Oi itârâņ neņgâren

gâbâ ambân nâmbutnâ den dâtnângone um kunḵun uen. Zen hanḡât kwagân âim kâambarânâ mân muyagem gam itâ se, <sup>23</sup> ‘Sumbemgât kâwali a zagât, zet muyageniḡâm Yesu zaatsap sâmb dâtnânguabot.’ <sup>24</sup> Oi den zo nâḡâm nenḡâren gâbâ a nâmbutnâ, zen ambân ziḡ se, yatik âim muyagie. Oi ziknâ ko mân ikse.”

<sup>25</sup> Yatâ sâmb dukuitâ Yesunâ dâzâkoip, “Propete zen den sâmb kulemguwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nâḡâm kwâtâtiwe? <sup>26</sup> Propete zen Kristo sâmb nam nâḡâm nâ sumbem âsaknâ bâgibapkât sâmb kulemguwe. Anutuḡâ nâḡip, yatik âsageip.” <sup>27</sup> Yatâ sâmb nâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemguwe, zorat topnâ sâmb muyagem zikip.

<sup>28</sup> Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip. <sup>29</sup> A zagât zo anḡân kârânḡanḡawet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârum nâtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nâḡâziki mirin zâiwe. <sup>30</sup> Nalem ninam ge tapnâ nalem mem sâiwap sâmb mamunḡ zikip. <sup>31</sup> Yatâ oi sinziknâ ânâḡâri ek nâḡâwet. Ek nâḡitâ zobâ buḡ op arip. <sup>32</sup> Oi zet itâ âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom siḡi âlipkât topnâ dâtnâkoi umnik âbânḡuap.”

<sup>33</sup> Yatâ sâmb nâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimnâ arâpnâ sot bukurâpziḡâ mindum

tatne muyageziḡâwet. <sup>34</sup> Muyageziḡitâ itâ sâmb dâzâkowe, “Kembu zâk perâkḡak zaatnâ Simonḡ muyagenḡip.” <sup>35</sup> Oi zet yatigâk mâtâbân Kembunâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den siḡi dâzânḡowet.

*Yesu zâk arâp muyageziḡip.*  
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yo 20:19-23)

<sup>36</sup> Arâp zen zorat den siḡi sâmb tatne Yesu zâk osetziḡan muyagem kinḡâ itâ sâmb dâzânḡoip, “Umziḡ diim gei ândinek.” <sup>37</sup> Zen eknâ pârâkpam kenḡât op sâwe, “Wâkenâ muyagem gaap.” <sup>38</sup> Sâne dâzânḡoip, “Zen wangât kenḡât op um zagât ue? <sup>39</sup> Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunumnoot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo buḡâ.” <sup>40</sup> Den yatâ sâmb gutnâ kiḡ bikḡan zo tirâpziḡoip. <sup>41</sup> Oi sâtâre op diḡâ mân nâḡâm pârâkpam tatne mâsikâziḡâm sâip, “Nalem nâi zenḡâren taap?” <sup>42</sup> Sâi saru zuunâ nâi oot sisiḡâ pindâwe. <sup>43</sup> Pindâne mem mâteziḡan kin neip.

<sup>44</sup> Oi itâ sâmb dâzânḡoip, “Nâ zen sot ândim itâ dâzânḡom ândiwan. Mosegât den sot Propete zenḡât ekabân sot Psalm ekabân nâḡât den kulemguwe, zo bonḡâ op nanḡâbap.” <sup>45</sup> Oi Kembugât ekabân den ziap, zo sapsunḡ ziḡi nâḡâm umziḡ pârônḡsâip. <sup>46</sup> Oi itâ sâmb dâzânḡoip, “Kristo nâḡât itâ kulemguwe. Nâ

sâknam nângâm momnâ  
sirâm karâmbut tap zaatpat.

<sup>47</sup> Zorat ko kutsinginâ a hân  
dâp zeŋgâren ari umziŋ  
melânne Kembuŋâ tosaziŋ  
birâbap. Nep zo Yerusalem  
kamânân topkwap tuubi.

<sup>48</sup> Zen kut nâi nâi âsageip, zo-  
rat siŋgi a ambân dâzâŋgom  
ândibi.

<sup>49</sup> Oi nângânek. Ibânandâ  
kut nâi zo zeŋgât siŋgi sâm  
kâtigeip, zo sâŋgongua gibap.  
Zorat zen kamân zi mân  
birâm mambât ândine ubâ  
imbaŋâ sâŋgongua zeŋgâren  
gibap.” (Zo Tirik Kaapum  
gibapkât sâip.)

*Yesu zâk sumbemân zarip.*

*(Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)*

<sup>50</sup> Oi kamânân gâbâ  
diiziŋgâm âi Betania  
kamân gootŋan âim bikŋâ  
pam mâsop minziŋgip.

<sup>51</sup> Mâsop minziŋgâm zâmbam  
sumbemân zarip.

<sup>52</sup> Oi  
zen sâtâre op Yerusalem  
kamânân âburem âiwe.

<sup>53</sup> Âburem sirâm dâp tirik  
namin zâim Anutu mâpâsem  
sâm âlip kwâkŋaŋgâwe.

Zo yatik.

## Yesugât singi âlip Yohaneņâ kulemguip.

*Yesu zâk Anutugât sât.*

1 Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip.

2 Topkwâkwatņâ zo zâk Anutu sot ândim gâip. 3 Sât zo Anutuņâ sâi kut nâi nâi aksik muyageziņgip. Kut nâi nâi, zo zâk buņâ mân muyageip.

4 Sât zâk ândiândigât mariņâ ândeip. Ândiândi zorâņ a zengât âsakņâ op âsageziņgip. 5 Nâtâtikņâ âsakņâ kwârakubam osim gâip.

6 Anutuņâ kore a nâi muyagei ândeip, kutņâ Yohane. 7 A zâkņâ âsakņangât den sâm muyagei a aksik âsakņâ mariņâ nângâm pâlâtâņ kwâkņangâbigât Anutuņâ sângongoip.

8 A zo, zâk âsakņâ mariņâ buņâ. Zâk yen âsakņâ mariņangât den sâm muyageziņgâbam âsageip. 9 Âsakņandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâkņâ a kamân dâp âsageziņgâmap. Zâk âsakņâ bonņâ uap.

10 Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâkņak mârum Anutugât sâtât sâm hân muyageip. Oi gem gam muyagei hân

a ziņâ ekņâ topņâ mân nângâwe. 11 Zikņâ hânân gem gâi a ambân gakârâpņâ buku mân okņangâwe.

12 Ka nâmbutņandâ buku okņangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbaņâ ziņgip. Nâmbutņâ zen zâkkât kutņâ nângâm, nângâm pâlâtâņ kwâkņangâme, zen zo yatâ otziņgâmap.

13 Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutuņâ sâi âsagime.

14 Sât zâk a opņâ âsagem osetniņan ândeip. Âsagei nen neule âsakņâ igâwen. Âsakņâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanņâ kânok, zâkkât âsakņâ oip. Zâkņâ tânzâņgozâņgoņ sot den bonņâ, zo mem gem gâip.

15 Zâkkât topņâ Yohaneņâ sâm muyagem itâ dâzâņgoip, "Nâ zâkkât itâ dâzâņgowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op walânim ândiap."

16 Zâkņâ tânnâņgom âim ândimâp. 17 Mosenâ girem den Anutugâren gâbâ mem niņgip. Yesu Kristo, zâk ko tânnâņgonâņgo sot den bonņâ mem niņgip. 18 A niņâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanņâ zâk Anutuyâk op ândeipņâ Ibâņangât âsan topņan tâpmapņâ den siņgiņâ mem ge sâm muyageniņgip.

*Yohaneņâ zikņâ topņâ sâm*

*muyageziŋgip.*

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)

19 Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a ziŋâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutŋâ sâŋgonzâŋgone Yohanegâren gam, gâ wan a ŋâi, sâŋmâsikâm sânetâ topŋâ dâzâŋgoip. 20 Zâk topŋâ

mân kwâimbâm itâ sapsum dâzâŋgoip, "A bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbapkât mârumsâsâr, nâ zâk buŋâ. Nâ Kristo buŋâ." 21 Sâi ziŋâ mâsikâm sâwe, "Gâ Propete Elia?" Sânetâ sâip, "Nâ zâk buŋâ." Sâi sâwe, "Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?" Sâne dâzâŋgoip, "Buŋâ."

22 Oi ziŋâ sâwe, "Gâ wan a ŋâi? Sâŋgonnâŋgone gen, zo zengâren âi dap sâŋm dâzâŋgonat? Gikaŋgât dap sâmat?" 23 Sâne dâzâŋgom sâip, "Propete Yesaianâ mârumsâŋan den sâŋm kulemgoip, zo nâgâren bonŋâ uap. Den zo itâ,

'Barâ kâtik, mirâ kamân âtâŋan a ŋâiŋâ âsagem den patâ itâ sâŋm muyagem ândiap, "Kembugât mâtâp kârâm kubiknek." ' "

24 Sâi Parisaio a ziŋ sâŋgonzâŋgone gawe, zen Yohane itâ mâsikâm sâwe, 25 "Gâ Kristo buŋâ, Elia buŋâ, Propete zo buŋâ oi wangât too saŋgonziŋgâmat?" 26 Sâne Yohaneŋâ itâ sâŋm dâzâŋgoip, "Nâ tooyâk saŋgonziŋgâman. Ka osetziŋan a ŋâi muyagem

ândiap, zo mân ek nâŋge. 27 Zâk kândâtŋan gam taap. Zâk kâwali ŋâi zemŋâŋgap. Nâ yatâ zorâŋ irâ sikumŋâ gorem aria mân dâp upap."

28 Kut ŋâi ŋâi zo Betania kamânân Yodaŋ too nâmbutken muyageip. Zoren Yohaneŋâ too saŋgonziŋgâm ândeip.

*Yohaneŋâ Yesugât topŋâ sâŋm muyagem dâzâŋgoip.*

29 Haŋsâi Yesu gâi Yohaneŋâ ekŋâ a itâ sâŋm dâzâŋgoip, "Iknek. Râma gwamŋâ Anutugâren gâbâ gok, zâk hân dâp a zengât tosaziŋ zâkkât kwâkŋan zâibap. 30 Zâkkât op itâ dâzâŋgowan. Bet âsagiap,

zâk kândom ândeip. Nâ mân ândiwanân zâk ândeip.

31 Zorat zâk patâ op walânim ândiap. Mârumsâŋan nâ zâkkât topŋâ mân nâŋgâwan. Isirae a den siŋgiŋâ dâzâŋgua nâŋgâbigât gamŋâ too saŋgonziŋgâm ândiwan."

32 Yohane zâk yatâ sâŋm sâip, "Nâ Kaapumŋâ nii kembâ yatâ opŋâ zâkkât kwâkŋan ge tâi egâwan.

33 Nâ mârumsâŋan mân ek nâŋga sâŋgonnogip, Anutu, zâkŋâ itâ sâŋm dâtnogip, 'Kaapumŋâ a kwâkŋan ge pâmbap, zâkŋâ Tirik Kaapum saŋgonziŋgâbap.' 34 Yatâ âsagei ekŋâ itâ dâzâŋguan. Zi Anutugât nanŋâ."

*Yesuŋâ a nâmbutŋâ gâsuziŋgip.*

35 Mirâ haŋsâi Yohane sot azatŋâ, zen zorenâk âi

kirawe. <sup>36</sup> Kinetâ Yesuñâ zoren gâi Yohanenâ ekñâ azatñâ itâ dâzâkom sâip, "Egit. Ândiren zi râma gwamñâ, Anutugâren gâbâ gok." <sup>37</sup> Sâi zet den zo nânğâm Yesu kândâtñan molim âiwet. <sup>38</sup> Aritâ Yesuñâ puriksâm zikitñâ sâip, "Zet wan kêrum gabot?" Yatâ sâi zikñâ ziiñ denân sâwet, "Raboni (niin denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren ândiat?" <sup>39</sup> Sâitâ dâzâkoip, "Gâ egit." Sâi zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsiñ geibâ sâi zet zâk sot âi ândeitâ nâtiksâip. <sup>40-41</sup> A zagât gawet, zekâren gâbâ a nâi kutñâ Andrea, Simon Peterogât munñâ. Zâkñâ zorenâk âim âtânâ muyagem itâ sâm dukuip, "Net a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsâr, Kristo, zâk muyagiet." <sup>42</sup> Yatâ sâmñâ Yesugâren diigi âiwet. Oi Yesuñâ ekñâ itâ sâip, "Gâ Simon Yohanegât nanñâ. Kutkâ Kepa san (niin denân ko, kât kâtikñâ)."

*Pilipo sot Natanae Yesugât a urâwet.*

<sup>43</sup> Mirâ hañsâi Yesu zâk Galilaia hânân âibam Pilipo muyagemñâ itâ sâm dukuip, "Gâ târokwatnim molini." <sup>44</sup> Pilipo zâk Besaida kamânân gok. Andrea sot Petero, zet zo gokñik. <sup>45</sup> Piliponâ Natanae muyagem itâ sâm dukuip, "A zirât Mosenâ gurumin den ekabân kulemgop. Mârum Propete a

zen yatik kulemguwe. A zâk muyagien, zâk Yesu, Yosepegât nanñâ, Nasarete kamânân gokñâ." <sup>46</sup> Sâi Natanaenâ itâ mâbureip, "Nasarete kamânân dap yatâ a patâ âsagibap?" Sâi Piliponâ itâ sâm dukuip, "Gâ eknan." <sup>47</sup> Yatâ sâi Natanaenâ Yesugâren ari ekñâ sâip, "A zi Isirae a bonñâ. Umñan sarâ mân ziap." <sup>48</sup> Yatâ sâi Natanaenâ mâsikâm sâip, "Dap yatâ opñâ topnâ nânğat?" Sâi Yesuñâ sâip, "Piliponâ mân diigigi wakum nak topñan kina geksan." <sup>49</sup> Sâi Natanaenâ itâ sâm dukuip, "Patâ, gâ perâkñak Anutugât nanñâ. Gâ Isirae nenğât a kutâ patâ." <sup>50</sup> Oi Yesuñâ itâ sâm dukuip, "Gâ wakum nak topñan taat, nânğâ zo dâgoga nânğâm ko nânğâm pâlâtân otnigat? Ek nânğat, zo yennâ. Kut nâi nâi patâ ek nânğâm zâiban." <sup>51</sup> Yatâ sâmñâ sâip, "Nâ perâkñak dâgobâ. Sumbem pâronsâi Anutugât sumbem a, zen a bonñâ nâgâren zâim gine zingitpi."

## 2

*Yesuñâ sâi toonâ waiñ oip.*

<sup>1</sup> Sirâm zagât âki Kana kamânân, Galilaia hânân a ambân zagât mâpotzikânam sii nalem mine gâip. <sup>2</sup> Yesugât mamñâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpñâ, nen zop sâsârñan âiwen. <sup>3</sup> Zoren mindum nalem sot waiñ nem tâindâ

waij buj oip. Buj oi Yesu mamjandâ dukum sâip, “Waijziñâ buj uap.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuij, <sup>4</sup> “O ambân, gâñâ nâ mân dâtnoban. Ninak nângâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap.” <sup>5</sup> Yatâ sâi mamjandâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Den sâbap, zo lum kwâtâtibi.” <sup>6</sup> Oi mirâ zoren âmañ kêrep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbâñ kin bitziñ too sanjonñâ nalem nemarâwe. Oi mirâ dâp âmañ yatâ kin ândeip. <sup>7</sup> Oi Yesuñâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Too aam ga âmañân lokine giarik.” Sâi zen yatâ utne âmañ nâmburân kânok zo too piksâm nanjip. <sup>8</sup> Yatâ utne ko itâ sâm dâzângoip, “Itârân zen torenñâ aam nalem galem agâren âinek.” <sup>9</sup> Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonñâ waij oi nalem galem anñ nemñâ waij zo waniñ gâbâ mie sâm kwagip. (Kore a zen too âmañân aam lokine giarip, zejâk waijgât topñâ nângâwe.) Nalem galem anñ a ambân meip, zo konsâi gâip. <sup>10</sup> Gâi itâ sâm dukuij, “Kândom wâiñ naamñâ zingâne bet umziñ gulip upâ sâi waij naam bujâ, zo zingâmen. Gâ ko purikgurik opñâ waij naamñâ kwarakuna zei bet muyagiat. Zo âlip uat.”

<sup>11</sup> Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapñâ tuugip. Oi imbanñanğât

topñâ, zo mem kâkñan pâip. Oi arâpñâ nen zo ekñâ nângâm pâlâtân kwâkñanğâwen.

<sup>12</sup> Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kapenaum kamânân ari mam murâpñâ sot arâpñâ molim âiwen. Sirâm nâmbutñâ nen zoren ândiwen.

*Yesu zâk Kembangât tirik namin zarip.*

*(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)*

<sup>13</sup> Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte upâ sâi Yesuñâ Yerusalem kamânân zarip. <sup>14</sup> Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donjêp zen râma, makau sot kembâ anğâgwangâ utne a nâmbutñâ zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anğâgwangâ op kirâwe. <sup>15</sup> Yatâ utnetâ Yesuñâ zingitñâ tâkñâ mem a sot râma makau zângom molizingi âine kât nep tuuwe, zengât kât mem lokim tâtatñâ kom kâbakñei giarip. <sup>16</sup> Oi kembâ mem kirâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen Ibânangât namin kut nâi lan utne anğâgwangâ namâ uap. Kut nâi nâiziñ mem âinek.” <sup>17</sup> Yesuñâ yatâ oi arâpñâ nen Kembangât ekabân den kulem ziap, zo nângâwen. Den zo itâ, “Gâgât namâgât opñâ umnâ kârâp siap.”

<sup>18</sup> Oi Yuda a zinjâ itâ sâm mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ uatñâ top likuliku kulem nâi tuuna iknâ.” <sup>19</sup> Sâne



Yesuñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen tirik namâ zi kândañne nânâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat.”<sup>20</sup> Yatâ sâmbâ dâzângoi sâwe, “Patârâpninâ, zen tirik namâ zi kendon 46 tuum ândine âkip. Oi gâñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat sâmbâ sat?”<sup>21</sup> Ka Yesu zâk sâknanğât op namin dâpkwap sâip.<sup>22</sup> Yesu ândim moi Anutuñâ mângei zari arâpnâ nen den zo nânğâwen. Oi namâgât sâip, zo sot Kembugât ekabân zâkkât den nâmbutñâ ziap, zorat nânğindâ bonñâ oip.

*Yesu zâk a nenğât topniñ ek nânğâmap.*

<sup>23</sup> Yesu zâk kendonân Yerusalem kamânân top likuliku kulem nâmbutñâ tuugi a ambân pisuk, zinâ ekñâ zâkkât nânğâne bonñâ oip.<sup>24</sup> Yesu zâk a zengât topzin ek nânğâmap, zorat op ko a zengâren mân arip.<sup>25</sup> Zâknâ a nâigât topñâ ek nânğâbam a nâigâren mân mâsikâm nânğip. Zâk zikñak umziñan ek nânğâm nanğip.

### 3

*Yesu sot Nikodemo den den urâwet.*

<sup>1</sup> Parisaio a nâi ândeip, kutñâ Nikodemo. Zâk Yuda a zengât a patâ, zengât buku op ândeip.<sup>2</sup> A zorân nâtigân Yesugâren gam itâ sâmbâ dukuip, “Patâ, nen gâgât topkâ nânğen. Gâ a patâ, Anutugâren gâbâ gâin. Gâ sen mârât kulem top top

tuumat, zorat itâ nânğan. Anutuñâ gâ sot mân ândei sâi ko mân tuubat.”<sup>3</sup> Sâi Yesuñâ mâburem dukuip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Nâi zâk âsaâsagin unakñâ mân âsagem ândibap, zo ko Anutugât um topñan mân bagibap.”

<sup>4</sup> Sâi Nikodemonâ pârâkpam itâ sâmbâ mâsikip, “A nâi mârum patâ opñâ dap op âsaâsagin unakñâ âsagibap? Zâk mam kâmbonjan âburei dum zagâtñâ mimbapkât sat?”

<sup>5</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukuip, “Nâ perâkñak dâgoba. Nâi zâk Kaapum sot too umñan mân âsagibapñâ Anutugât um topñan mân bagibap.<sup>6</sup> Agât kâmboyân âsaâsagin, zâk ayâk. Ka a nâi, zâk Kaapumñâ umñan muyamuyagin, zâk Kaapumğâren gokñâ.<sup>7</sup> Zen âsaâsage unakñâ âsagibigât sa nânğâna mân kwakmak upap.<sup>8</sup> Pibâ zâk lañ komap. Oi kwamitñâ nânğâme. Ikâ gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap, zo zen mân nânğâme. Oi nâi zâk Kaapumğâren muyageip, zâkkât topñâ yatâ.”

<sup>9</sup> Sâi Nikodemonâ mâburem itâ sâmbâ dukuip, “Zo dap op yatâ orotñâ?”

<sup>10</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukuip. “Gâ Isirae a zengât a sâtnandâ kwak-sat?”<sup>11</sup> Nâ perâkñak dâgobâ. Nen kut nâi nâi ek nânğâmen, zo dâzângomen. Oi zen ko dinniñâ birâme.<sup>12</sup> Nâ hânân Anutuñâ

nep tuumap, zorat topnâ dâzângua mân nângâme. Oi sumbemân nep tuumap, zorat topnâ dâzângua dap dabân nângâne âkâbap? <sup>13</sup> A zengâren gâbâ nâinâ sumbemân mân zarip. Ka a bonnâ nâ sumbemân gâbâ gem gâwan. Nâ kânok sumbemân gâbâ gem gâwan. <sup>14</sup> Mârum mirâ kamân kâtiknjan Mosenâ mulum dâp tuum nagân mândip. Zo yatik narâk zi a bonnâ, nâ nagân nom kwânângânibigât sâsân. <sup>15</sup> Oi a zen nângâm pâlâtân kwatnibinâ ândiândi kâtik muyagibi.

<sup>16</sup> Anutu zâk a zengât umnâ donbep gâsui nanjâ kânok, nâ sângonnogi gâwan. Oi zen nâ nângâm pâlâtân kwatnimnâ mân tâmbetagobi. Zen nâ nângâm pâlâtân kwatnim ândiândi kâtik muyagibigât sângonnogi gewan. <sup>17</sup> Nanjâ nâ a zengât tosazinjângât sâm kwâkâbatkât bunâ. A tânzângobatkât Anutunâ sângonnogi gem gâwan. <sup>18</sup> Oi nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapnâ zâkkât tosgât hâuñâ mân mimbap. Ka nâi zâk nanjâ nâ mân nângâm pâlâtân kwatnibapnâ tosa hâuñângât singi op zimbap. Wangât, zâk Anutu nanjâ kânok, nâgât mân nângâm pâlâtân kwatnigip, zorat. <sup>19</sup> Hâuñângât topnâ itâ ziap. Âsaknâ nânâ hânân ga a zinj nâttâttikkât nângâne bonnâ oi âsaknâ nâ kândâtnowe. Orot mâmezinj bâlinjâ zeip,

zorat yatâ urâwe. <sup>20</sup> Nâi zâk bâlinjâ opmapnâ âsaknâ kândâtkomap. Bâlinjandâ âsaknjan muyagei ikpegât âsaknjan mân gâmap. <sup>21</sup> Nâi zâk den bonnâ lubapnâ âsaknâ mâte upap. Oi kut nâi nâi opmap, zo Anutugât sâtkât opmap, zorat topnâ muyagibap.”

*Yohanenâ Yesugât topnâ sâm muyageip.*

<sup>22</sup> Yesu sot arâpnâ, nen Yerusalem kamân birâmñâ Yudaia hân torenjan âi ândiwen. Zoren Yesu sot arâpnâ ninâ a ambân too sanjonzingâm ândiwen. <sup>23</sup> Yohane ko zâk hân nâi kutnâ Aenon, Salim kamân nanjâmñan zoren a too sanjonzingâm ândeip. Zoren too donbep zeipkât a zen zoren mindum gane sanjonzingip. <sup>24</sup> Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

<sup>25</sup> Yuda a nâi sot Yohanegât arâp, zen bitzinj too sanjonsanjon zorat topnâ sâm âraguwe. <sup>26</sup> Oi zinjâ Yohanegâren gam itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ Yodañ too nâmbutken ândina a nâi muyagei topnâ dâtnângoin. Zâk narâk ziren ga a too sanjonzingi a donbepnâ zâkkâren arie.” <sup>27</sup> Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzângoip, “Anutunâ a nâi kâwali mân pindi zikñak dabân yatâ mimbap? <sup>28</sup> Nâ itâ sâm dâzângowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâlinjan gâbâ mâkâniñgâbapkât

mârum sâsân, nâ zâk buñâ. Nâ Kristo buñâ. Nâ kândom okñanğâm gaan. <sup>29</sup> Ambân sinji sâmb pindâwe, zâknâ ambân mariñâ. Oi ambân mem âknâle patâ oi bukuñandâ nânğâm beknan mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nânğâbatkât narâknâ zo mâte uap. <sup>30</sup> Zâkkât ko zâizâiñ. Nâgât ko diim gibap.”

<sup>31</sup> Ubâ geipñâ walâningâmop. Hânân gokñandâ hânğât sinji uen. Nen hânğât kut ñâi ñâi zorat den sâmen. Ka zâk ko sumbemân gâbâ geipñâ walâningâm nanğap. <sup>32</sup> Kut ñâi ñâi ek nânğip, zorat sinji sâmap. Oi a zen zâkkât diñâ birâme. <sup>33</sup> Ka a nâmbutñâ ziñ diñâ nânğâme, zen itâ nânğâbi, “Anutuñâ sâi kâtikkâtiginj ândiap, zâk diñâ zo tângumap.” <sup>34</sup> Anutuñâ a sângonguip, zâk Anutugât denâk sâmap. Oi a yatâ zo ko Anutuñâ Kaapumñâ imbanâ pindâmap. <sup>35</sup> Anutu Ibânğandâ nanñanğât umñâ gâsui zâkkât bikñan kut ñâi ñâi zo aksik pam nanğip. <sup>36</sup> Nâi zâk nanñâ nânğâm pâlâtâñ kwâknanğâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârum muyagiap. Oi ñâi zâk nanñâ kândâtkom diñâ birâm ândibapñâ ândiândi kâtik mân muyag-ibap. Buñâ. Anutuñâ kuk okñanği tap zâibap.

#### 4

*Yesuñâ Samaria ambân ñâi sot den den oip.*

<sup>1</sup> Parisaio a, zen Yesugât itâ nânğawe, “Zâknâ a gâsâzânğom too sanğonziñğap, zo Yohanegât kâmut walâziñge.” <sup>2</sup> Den zo yen sâwe. Yesu zikñak a too mân sanğonziñğip. Zâk yen sâi arâpñâ niñâ too sanğonziñğawen. <sup>3</sup> Oi Kembuñâ den zo nânğâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân arip. <sup>4</sup> Samaria hân mâtâp arip.

<sup>5</sup> Âimñâ Samaria hânân kamân ñâi kutñâ Sika, zoren takip. Kamân zorat nanğâmñan hân ñâi zeip. Mârumñan Yakoboñâ hân zo nanñâ Yosepe pindip. <sup>6</sup> Too lâmb ñâi zoren zeip, kutñâ Yakobogât too lâmb. Oi Yesu zâk mâtâp kârep âimñâ loreip. Oi mirâ bâknan oi zoren takâm lâmb ginñan ge tap nânğip. <sup>7-8</sup> Yesu arâpñâ, nen nalem sângân minam kamânân ârindâ Yesu zâk zikñik tâi Samaria ambân ñâiñâ too aabam gâip. Gâi Yesuñâ itâ sâmb dukuip, “Too ñâi aam nina nimbâ.” <sup>9</sup> Dukui ambân zorâñ sâip, “Gâ Yuda anâ, wangât Samaria ambân nâgâren toogât sat? Zo mân orotñâ.” Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorâñ den yatâ sâip. <sup>10</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuip, “Gâ Anutugâren gâbâ kut ñâi gâbap, zo sot nâgât topnâ mân nânğat. Nânğâm sâi ko nâgâren oletnina too takâtakâñ gibam.” <sup>11</sup> Sâi ambân zorâñ itâ sâmb dukuip, “Too lâmb zi kârep. Gâ

too aañ âmañ buñgât too takâtakâñ ikâ gâbâ aaban? 12 Sâkuniñâ Yakoboñâ too lâmniñâ zi esip. Oi zâk sot narâpñâ sot râma makau gakârâpñâ, zen too zirik nem ândiwe. Gâ Yakobo walâm too takâtakâñ muyagibam sat?” 13 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Too zi sâumñâ nem zagât nem ândibi. 14 Nâgât too ko nemñâ umgâ sânduksâbap. Nâi zâk too zo nimbapñâ toogât mân nângâm ândibap. Nâñâ too zo a nâi pinda umjan too takâtakâñ muyagem ze i zo ândiândiñ kâtikñâ ândibap.” 15 Sâi ambânñâ diñangât topñâ mân nângâm kwâkâmñâ itâ sâip, “Patâ, gâ too zo nina nem toogât zagât mân nângâbat. Oi ziren âsâbâñ toogât gâman, zo birâbat.”

16 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Âi apkâ sâna kândiñgâm gâit.” 17 Sâi ambânñâ sâip, “Nâ apnâ buñâ.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ apkâ buñâ, zo âlip sat. 18 Gâ a bâtnâmbut mem birâziñgin. Oi irabot miat, zo apkâ buñâ. Zorat gâ den perâkñak sat.” 19 Sâi ambânñâ itâ sâip, “Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a nâi ândiat. 20 Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpniñâ, zen bakñâ ziren Anutu mâpâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâpâsem ândinat sâm sâme.”

21 Oi Yesuñâ ambân itâ sâm dukuip, “Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk nâi mâte upâmap. Narâk zoren bakñâ ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk buñâ. Zoren mo zoren âlipñâ. 22 Samaria a, zen topñâ mân nângâm mâpâsime. Yuda a, nen ko topñâ nângâm mâpâsimen. Oi Anutuñâ kubikkubikniñâ, zo Yuda a nenngâren pâip.

23 Narâk nâi mâte upap. Oi zi mârûm mâte uap. Zoren kâmut gakârâpñâ bonñâ, zen Kaapum sot op umziñandâ Anutu mâpâsibi. Ibâ zâk a yatâ zo mâpâseñangâbigât nângâmmap. 24 Anutu zâk Kaapum mân igikñâ. Zorat zâk mâpâsime, zen Kaapum sot opñâ mâpâsime. Yatâ upi, zo ko mâpâmâpâse bonñâ.” 25 Sâi ambânñâ itâ sâm dukuip, “Nâ nângan. A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkat mârûm sâsân, zâk gâbap. A zo muyagemñâ kut nâi nâi zorat sâm muyagem niñgâbap.” 26 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “A zo, nâ.”

27 Yatâ sâm tâi arâpñâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat nângâm imbanâniñ buñ oip. Wangât ambân sot den uat sâm mâsikânam nângindâ yâmbârei birâwen. 28 Oi ambân zâk too âmañ birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâm dâzânçoip, 29 “Zen gam a nâi zi iknek. Nâ kut nâi nâi orâwan, zo aksik sâm

muyagem nanġap. A bâlijan gâbâ mâkâniġgâbapkât mârum sâsânġ, zo zi motġâi.”

<sup>30</sup> Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe.

<sup>31</sup> Gam tatne Yesu arâpġâ niġ itâ sâmb dukuwen, “Patâ, nalem ne.”

<sup>32</sup> Sâindâ itâ sâmb dâtnânġoip, “Nalem tobat nâi zemniġap, zo mân nânġe.”

<sup>33</sup> Zo yatâ sâi arâpġâ niġ itâ âraguwen, “Nalem zo nâiġnâ mem ga pindap?”

<sup>34</sup> Sâindâ Yesuġâ itâ sâmb dâtnânġoip, “Sanġonogip, zâkkât den lum nepġâ tuuman, zorân nalemnâ uap.

<sup>35</sup> Zen itâ nânġâme, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalem bonġâ muyagibap.’ Ka nânâ dâzânġua nânġânek. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiġ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zengât op sâip.)

<sup>36</sup> Nâi zâk nalem bonġâ mem mindubapġâ, zorat sângân mibap. Oi bonġâ zo ândiândi kâtikkât sinġi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zarip, zet ârândân sâtâre upabot.

<sup>37</sup> Oi den nâi Kembugât ekabân ziap, zo kâtigibap. Den zo itâ,

‘Nâiġnâ nep kârâm kâmitmap. Nâiġnâ ko bonġâ mei zâibap.’

<sup>38</sup> Nânâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonġâ mimbigât sâmb ziġġâwan. Mârum a nâmbutġâ nep zo tuum ândinetâ bonġâ muyagei zen yen galem op bonġâ mem ândie.”

<sup>39</sup> Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâmb dâzânġoip,

“A zi kut nâi nâi orâwan, zorat topnâ pisuk sâmb muyagiap.” Den zorat a ambân donbepġâ Yesu nânġâm pâlâtân kwâkġanġâwe.

<sup>40</sup> Yesuġâ arâpġâ nen den dâtnânġom tâi a ambân ziġ kamânân gâbâ gam

Yesugâren takâm zen sot ândibapkât dukuwe. Sânetâ ko sirâm zagât zen sot ândeip.

<sup>41</sup> Yesuġâ sinġi âlip dâzânġoi donbep patânâ nânġâmġâ, nânġâm pâlâtân kwâkġanġâwe.

<sup>42</sup> Oi zen ambân zo itâ sâmb dukuwe, “Kândom gâgât dengât op nânġâm pâlâtân kwâkġanġen.

Irak ko niġġak diġâ nânġâm itâ nânġâm kwâtâtien. Zâk perâkġak a hân dâp nenġât kubikkubik a op ândiap.”

*Yesuġâ katep nâi mâsekġoot kubigip.*

<sup>43</sup> Yesu zâk sirâm zagât ândimġâ Galilaia hânân arip.

<sup>44</sup> Yesu zâk zikġak itâ sâip, “Propete a nâigât kutsinġiġâ kamân toren toren laġ kârâm âimap. Kamârâpġâ ziġâ ko zâkkât nânġâne yenġâ opmap.”

<sup>45</sup> Yesuġâ Galilaia hânân taki Galilaia a ziġâ buku okġanġâwe.

Zen mârumġan Yerusalem kamânân âine kendon patin nepġâ tuugi igâwe, zorat yatâ okġanġâwe.

<sup>46</sup> Kana kamânân Galilaia hânân mârum sâi toonġâ waiġ oip, zoren dum âi takip. Kapenaum kamânân a sâtġâ nâi ândeip, zâkkât nanġâ mâsek op zeip.

47 Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ âburem Galilaia hânân gaap sâne a sâtñâ zorânâ nânghâm Kana kamânân âimñâ Yesu muyagem nanñâ mumbam op zeip, zo kubikñangâbapkât dukuiip. 48 Oi Yesuñâ itâ sâmb dukuiip, “Nâ sen pup kulem mân tuuga dap op dinnangât nânghâne bon upap?” 49 Oi a sâtñâ zorân itâ sâip, “Patâ, nannâ mombapkât kek gâban.” 50 Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuiip, “Gâ yen âi. Nangâ ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo Yesugât den nânghi bon oi arip. 51 Zâk mâtâbân ari kore a ziñ gam sâwe, “Nangâ mârumb âlip op taap.” 52 Sâne âlip oip, zorat narâkñangât mâsikâziñgi sâwe, “Muka mirâ bâkñan, zoren sâkñâ sânduksâip.” 53 Yatâ sâne a sâtñâ zâk topñâ itâ nânghip, “Narâk zoren Yesuñâ sâñgonnom sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi zikñâ sot a ambân kâmut gakârâpñâ, zen Yesu nânghâm pâlâtân kwâkñangâwe. 54 Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ Galilaia hânân âburem âi sen mârât nep tuugi sâp zagât oip.

## 5

*Yesu zâk Betesida too dengân sâtñan a ñai kubigip.*

1 Yuda zengât kendon patâ ñai mâte oi Yesu zâk Yerusalem kamânân zarip. 2 Oi Yerusalem kamânân poñ kâtikñâ kirip, zoren mâtâp ñai kirip, zorat kutñâ râma zengât mâtâp. Mâtâp zorat

nanghâmñan too dengân ñai zeip, kutñâ Betesida. Zorat sâtñan mirâ bâtnâmbut tâip. 3-4 Mirâ zoren a mâsekziñoot sot sen ñatâtik sot kin bitziñ bâlîñâ sot sâkziñ giginâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a ñainñâ narâk ñain ñain gem ga toin geim golançoip. Yatâ oi mâsek a ñai kâdom toin giarip, zâk mâsek okñangip, zo bun oip.) Zorat zen too kwamit oi nânghanat sâmb mambâtmarâwe. 5 Oi zoren a ñai zeip. Zâk kiñ bikñâ bâlîñ oi zem tâi kendonñâ 38 âkip. 6 Yesu zâk a zo ekñâ narâk kârep ziap sâmb mâsikâm sâip, “Gâ sâkkâ âlip upapkât otgigap?” 7 Sâi ko sâip, “Patâ, ñainñâ ândim too kwamitsâi toin diinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a ñainñâ walânim kek geimap.” 8 Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuiip, “Gâ zaat isen koremgâ lum âi.” 9 Sâi zorenâk sâkñâ âlip oi zaatñâ isen koremñâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuñâ a zo kubigip.

10 Zorat Yuda a nâmbutñâ ziñ a âlip oip, zo itâ dukuwe, “Itârân kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotñâ. 11 Sânetâ itâ sâmb dâzânçoip, “Kubikniñgipñâ itâ dâtnogap, ‘Gâ isen koremgâ mem âi.’” 12 Sâi mâsikâm sâwe, “Isen koremgâ mem âi sâmb dâgogap, zâk kutñâ ñai?” 13 Sâne kubikñangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe,

zenġât oserân ġâbâ tik arip.  
 14 Bet Yesuġâ a zo tirik namin muyagem girem den itâ dukuip, “Ġâ sâkkâ âlip uap. Oi kut nâi nâi yâmbâtnâ muyagegibapkât bâliġâ dum zagâtnâ mân upan.” 15 Sâi a zo Yesu ek nâġġâm âi Yuda a sâtnâ itâ sâm dâzâġgoip, “A kubikniġap, kutġâ Yesu.”

16 Yesu zâk kendonân nep yatâ tuugipkât Yuda a sâtnâ, ziġ kâsa miġaġġâwe.  
 17 Yatâ utne Yesuġâ itâ sâm dâzâġgoip, “Ibânâ Anutu, zâk nep tok tuum ândim ġâmap. Oi nâ yatik nep tuum taan.” 18 Yesu zâk kendonân a kubigip sot Anutuġât ibânâ sâip, zorat Yuda a sâtnâ ziġ nâġġâne bâliġ oi Anutu hutkum sap sâm kunam sâm kâtigiwe.

*Yesu zâk hâuġaġġât den sâm kwâkâbapkât imbanġ zemġaġġap.*

19 Yesu zâk itâ sâm dâzâġgoip, “Nâ perâkġak dâzâġġua nâġġânek. Nannâ nâ ninâ umġât nep mân tuuman. Ibânâ zâk nep tuugi ekġâ yatik tuuman. Ibânâ zâk tuumap, zo yatik nannâ nânâ tuuman. 20 Ibâ zâk nannâ nâ nek umġâ nâġġâren kinmapkât nep tuumap, zo yatik tirâpnomap. Oi nep zi ikse, zorik buġâ. Nep zâizâiġâ tirâpnogi zen ekġâ nâġġâne imbanġ upap. 21 Zo itâ. Ibâ zâk a mumuġâ mânġiziġġi zaat ândime. Nannâ nanġ yatik a mumuġâ nâi mânġibâ sâm mânġibat. 22 Ibâ zâk nannâ nâ a

zenġât topziġ sâm kâkġan kwatziġġâbatkât nep zo sâm nigip. 23 Zen Ibâ hurat kwâkġaġġâme, zo yatik nannâ nâ hurat kwatnibigât yatâ oip. Nâi zâk nannâ nâ mân hurat kwatnibapġâ Ibânâ sâġġonnogip, zâk mân hurat kwâkġaġġâbap.

24 Nâ perâkġak dâzâġġua nâġġânek. Nâi zâk dinnâ nâġġâbapġâ sâġġonnogip, zâk nâġġâm pâlatân kwâkġaġġâbap. Oi a zo ândiândiġ kâtikġâ mem ândiap. Zâk mumuġâ kândâtkum ândiândiġ kâtikġâ muyagiap. Zâk tosanġaġġât hâuġâ mân mimbap.

25 Nâ perâkġak dâzâġġua nâġġânek. Narâk zi mâte uap, zoren a sâkziġ wâġân umziġ mumuġ ândie, zen Anutu nannâ ninâ den nâġġâm umziġ kubikâġġi ândiândi kâtik mâte op ândibi. Oi yatigâk narâk nâi mâte upabân a mumuġâ zo, ziġâ Anutu nannâ nâġġât dinnâ nâġġâm zaat ândiândi kâtik ândibi. 26 Ibâ zâk ândiândi mariġâ ândiapkât nannâ nâ ândiândi mariġâ op ândibatkât sâm nigip. 27 Oi nâ a bonġâ ândiangât a tosaziġ hâuġaġġât den sâm kwâkâbatkât sâm nigip. 28 Zen den zo nâġġâne mân kwakmak upap. Narâk nâi mâte upap, narâk zoren a mumuġâ hanzâġġone zie, zen nannâ nâġġât den nâġġâmġâ ġwâlâ op zaat nanġâbi.

29 Ândiândi âlip ândiwenjâ dinnâ nângâm zaatjâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutjâ ândiândi bâlij ândiwenjâ zaatjâ tosazinjângât hâuñjâ mimbi.

30 Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânângât sâtkât hâuñjângât den sâm kwâkâman. Zo yatâ op hâuñjângât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den buñjâ, sângonnogip, zâkkât den.”

*Anutujâ nanñjângât topñjâ sâm muyagemap.*

31 “Ninak topnâ sâm muyagia mân dâp upap. 32 Topnâ a ñâinjâ sâm muyagemap. Oi nâ nângan, topnâ sâm muyagei bonñjâ uap.

33 Zen Yohanegâren sâm mâsikâne nâgât den bonñjâ sâm muyageip. 34 Oi anjâ topnâ sâm muyagibigât mân sâman. Zen topnâ nângâm ândiândigât mâtâp lânbigât sâman. 35 Yohane zâk kârâp âsakñjâ patâ op âsageziñgip. Zen zâkkât âsakñjâ zo ek âkñjâlem mâik ñâi ândiwe.

36 Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ buñjâ. Zo tobat ñâi. Nepnâ tuuman, zorâñ topnâ sâm muyagemap. Ibânandâ nep sâm nigip, zo tuumñjâ bonñjâ muyageman. Yatâ op ândia topnâ muyagemap. 37 Ibânâ sângonnogip, zâk zikñjâ topnâ sâm muyageip. Zen ko den lâujan gâbâ gâi mân nângâwe. Zen holi tobatñjâ mân igâwe. 38 Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtân

kwatnige, zorat topñjâ itâ. Zen sângonnogip, zâkkât diñjâ umziñan mân pane zemap. 39 Zen Kembugât ek-abân itâ nângâm sâlâpkume, ‘Andiândi kâtikât mâtâp zoren zeï kârum muyaginâ.’ Oi zorâñ nâgât topnâ sâm muyagemap. 40 Oi zen den zo sâlâpkumñjâ nâgâren gam ândiândi kâtik muyagime? Buñjâ. Nâgâren mân game.

41 Nâ anjâ sâm âlip kwatnibigât mân sâman. 42 Zengât topziñ zitâ nângan. Umziñ Anutugâren mân kinmap. 43 Nâ Ibânângât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a ñâinjâ zikñjâ umgât gâi zâk buku okñjângâbi. 44 Zen ziiñak sâm âlip kwarângâm ândime. Kembuniñ kânok, zâkñjâ sâm âlip kwatziñgâbapkât mân nângâme. Oi dabân nângâm pâlâtân kwatnibi? 45 Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk Ibâgâren nengât sâm bâlij kwâpap.’ Yatâ buñjâ. Zen Mosegâren pâlâtân upme. Ka Mosenjâ zen sâm bâlij kwatziñgâbap. 46 Wangât, Mosenjâ den kulemguip, zo nâgât op kulemguip, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe. 47 Ka zen Mosegât den birâmñjâ nâgât den dabân nângâbe?”

## 6

*Yesujâ a 5 tausen nalem ziñgip.*

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)



1 Yesunâ den yatâ sâmbanngâmngâ Galilaia saru kutnjâ nâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip. 2 Ari a ambân donbepnjâ a sisi mâsek kubikzingi igâwegât molim aiwe. 3 Yesu zâk arâpnjâ nen diiningi barin zâi tarâwen. 4 Narâk zoren Yuda zenngât kendon patâ kutnjâ Pasowa, zo mâte oip. 5 A ambân donbep patâ gane Yesunâ zingitnjâ Pilipo mâsikâm sâip, "Nalem ikâ gâbâ sângân mem a ambân donbep patâ zingindâ dâpziņ upap?" 6 Yesu zâk zo yatâ zo upat sâmbanngâm nângi ze i yen mâsikip.

7 Oi Piliponjâ itâ sâmbanngâm dukuip, "Kât 2 handeret yatâ zorân kwâlâm zingindâ mân dâpziņ upap." 8 Sâi arâpnjâ nenngâren gâbâ a nâi kutnjâ Andrea, Simon Peterogât munjâ, zâknjâ itâ sâip, 9 "Katep nâi ziren ândiap. Zâknjâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât tâknjângap. Oi a ambân donbep patâ zirânjâ zingindâ dâpziņ mân upap." 10 Sâi Yesunâ sâip, "A ambân dâzângone mindum ge tatnek." Oi zoren hibuk hân langaat zeip, zorat kwâknjan a tenngâziņ 5 tausen yatâ zorân ge tarâwe.

11 Yesunâ nalem zo memnjâ sâiwap sâmbanngâm a tarâwe, zo kâsâpkum zingip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum zingip. 12 Nalem nem âkon opnjâ Yesunâ arâpnjâ itâ sâmbanngâm dâtnângoip, "Buputnjâ zen bâliņ opapkât sândunek."

13 Oi nen nalem bâtnâmbut zorat buputnjâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

14 A amban zen sen mârât mân igiknjâ, zo eknjâ sâwe, "Propete patâ a nenngâren âsagibapkât sâsân, zo perâknjak a zi."

15 Oi zen Yesu haamgumnjâ bitzinqandâ gâsum a kutâ kwânângânam utne zingit nângâm birâzingâm ziknjik barin zarip.

*Yesunâ saru kwâknjan lân lân arip.*

*(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)*

16 Mirâ nâtiksaîsâi arâpnjâ nen saru sâtnjan geiwen.

17 Geimnjâ Kapenaum kamânân âinam wanngâyân zâiwen. Oi mirâ nâtiksaî ko ârindâ Yesu zâk ziknjik zoren tâip. 18 Oi pibâ kâtiknjâ koi saru âbângoi aiwen. 19 Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmjan ârindâ Yesu zâk saru kwâknjan lân lân âim wanngâ gootjan gâi eknjâ pârâkpam kenngât urâwen. 20 Yatâ oindâ Yesunâ nângonsâm sâip, "Ninak gaan. Mân kenngât utnek." 21 Yesu wanngâyân kopgâbapkât sâtâre urâwen. Kopgâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

*A zen Yesu kulem sen mârâtkât opnjâ dukuwe.*

22 A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine hanngâip. Hanngâi itâ sâwe, "Muka nâtiksaî wanngâ kânok tâi iksen. Zoren arâpnjâ Yesu pam ziiņik arie." 23 Zo yatâ nângâm tatne Tiberia

hânân gâbâ wanğâ nâmbutñâ Kembuñâ nalem ziñgip, zoren takâwe. <sup>24</sup> Takâne a ambân zen Yesu sot arâpñâ kâruziñgâm wanğâyân zâim Kapenaum kamânân âi kâruziñgâwe.

<sup>25</sup> Zen saru nâmbutken âim kârum muyagemñâ itâ sâmb dukuwe, “Patâ, gâ dâujan zi gâin?” <sup>26</sup> Mâsikâne itâ sâmb dâzânğoip, “Nâ perâkñak sa nânğânek. Nâ top liku kulem tuuga ikme, zorat buñâ. Nalem ziñga nem âkon urâwe, zorat molinige.

<sup>27</sup> Nalem nemñâ ândim mumbi, zorat umziñ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziñ pane zimbap. A bonğâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo ziñgâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtikât nalem, zo ziñgâbat.”

<sup>28</sup> Sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Sânan. Anutuñâ wan nep tuum ândinatkât nânğâm?” <sup>29</sup> Sâne Yesuñâ itâ sâmb dâzânğoip, “A sângonnogip, nâ nânğâm pâlâtân kwatnibi, zo Anutugât nep.” <sup>30</sup> Sâi den itâ sâmb dukuwe, “Gâ top likuliku kulem ñai tuuna ekñâ nânğâm pâlâtân kwatginat. Wan nep ñai tuuban?

<sup>31</sup> Sâkurâpniñ, zen Mose sot mirâ kamân kâtikñan ândim nalem kutñâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem ñai itâ ziap, ‘Sumbemân gâbâ nalem ziñgi nem ândiwe.’”

*Nalem sumbemân gâbâ gem gâip, zorat den.*

<sup>32</sup> Oi Yesuñâ itâ sâmb dâzânğoip, “Perâkñak sa nânğânek. Sumbemân gâbâ nalem bonğâ, zo Moseñâ mân muyagem ziñgip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonğâ ziñgâmap.

<sup>33</sup> Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem ziñgâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonğâ uan.”

<sup>34</sup> Sâi itâ sâmb dukuwe, “Kembu, gâ narâk dâp nalem zo niñgâmâmban.” <sup>35</sup> Sâne itâ sâmb dâzânğoip, “Ândiândigât nalem ko nâ. Nâi zâk nânğâren ga pâlâtân upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi ñai zâk nâ nânğâm pâlâtân kwatnibap, zo ko toogât mân nânğâbap.

<sup>36</sup> Nâ itâ dâzânğuan. Zen nâ nekñâ mân nânğâm pâlâtân kwatnime. <sup>37</sup> Ka

Ibânandâ nânğât siñgi sâip, a ambân zo zen ko nânğâren gam nanğâbi. Oi a ambân ziñ nânğâren gane mân moliziñgâbat. <sup>38</sup> Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât buñâ. Sângonnogip, zâkkât den lubatkât gewan.

<sup>39</sup> Ibânandâ a ambân nânğâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagobegât galemziñ uandâ hânğât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mânğiziñga zaatpi. Sângonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap. <sup>40</sup> Nanğâ

nâ nekñâ nânğâm pâlâtân kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nânğâ narâk patin mânğiziñga zaatpi.”

*Yesu zâk ândiândi kâtikkât nalem*

<sup>41</sup> Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonjâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtjâ, zinjâ nângâm bâlij kwâkñangâwe.

<sup>42</sup> Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’ Topjâ nângâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nanjâ.” <sup>43</sup> Sâne Yesujâ itâ dâzângom sâip, “Zen mân nângâne bâlij oik. <sup>44</sup> A ñâi zik umgât nâgâren gâgan, zo mân taap. Ibâ sângonnogipjâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumujan gâbâ mângibat. <sup>45</sup> Propete zengât ekabân den itâ ziap,

‘Anutu zikjak a sinji âlip dâzângoï nângâbi.’

Ñâi zâk Ibânandâ sinji âlip dukui nângâbap, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

<sup>46</sup> A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan. <sup>47</sup> Nâ perâkjak dâzângua nângânek. Ñâi zâk nângâm pâlâtâj kwatnimapjâ ândiândi kâtik miap. <sup>48</sup> Ândiândi kâtikkât nalem nâ. <sup>49</sup> Sâkurâpziñâ, zen mirâ kamân kâtikjan nalem kutjâ Mana, zo nem ândimjâ mom nangâwe.

<sup>50</sup> Ka sumbemân gâbâ nalem nemjâ mân mumujâ, zo ko nâgâren ziap. <sup>51</sup> Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat ñâi zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtikñangât sinji

upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a zinjâ ândiândi muyagibigât zinjâbat.”

<sup>52</sup> Yuda a sâtjâ ziijak itâ âragumjâ sâwe, “A zirâñâ dap op sunumjâ ninji ninatkât sap?” <sup>53</sup> Sâne

Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkjak dâzânguan. Zen a bonjâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umzijan ândiândi mân muyagibap. <sup>54</sup> Ñâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapjâ ândiândi kâtik mimbap. Oi narâk patin mumujan gâbâ mângia zatpap. <sup>55</sup> Nâgât sunumnâ, zo nalem bonjâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonjâ.

<sup>56</sup> Ñâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapjâ, zâk nâ sot pâlâtâj op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlâtâj op ândibat. <sup>57</sup> Ândiândi marinjâ, Anutu Ibâ, zâkñâ sângonnogi gewangât Ibânangât op ândiman. Oi ñâi zâk nâ ninibapjâ nâgât op ândiândi muyagem ândibap. Umjandâ nâ sot pâlâtâj upapjâ sumbemgât sinji upap. <sup>58</sup> Sumbemân gâbâ nalem, zorat topjâ itâ ziap. Sâkurâpziñ Mana nalem niwe, zo yatâ buñâ. Zen nemjâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ nalem zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.” <sup>59</sup> Yesu

zâk Kapenaum kamânân mâpâmâpâse namin ândim den zo dâzângoip.

*Yesu zâk ândiândi*

*kâtikkât den mem gem gâip.*

<sup>60</sup> Yesugât a ambârâpñâ, nenngâren gâbâ donbepñâ den zo nângâm sâwe, “Den zi nângindâ yâmbâtñâ uap. Den zirat topñâ dap yatâ nângânât?” <sup>61</sup> Oi sâm âkon utne Yesuñâ umziñan ek nângâm itâ sâm dâzânngoip, “Den zi nângâne bâliñ uap?”

<sup>62</sup> A bonñâ nâ âburem ândiwanân zaria nângâne dap upap? <sup>63</sup> Sâkkât sunum zorân ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapungât nep. Den dâzânnguan, zo Kaapum sot ândiândigât den. <sup>64</sup> Oi zengâren gâbâ a nâmbutñandâ mân nângâm pâlâtân kwatnime.” A Yesugât den birâbi, zo kânñan nângip. Oi a Yesu tirâpzânngoi gâsum kumbi, zo yatik kânñan nângip. Zorat den yatâ dâtnânngoip.

<sup>65</sup> Oi den nâi itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzânnguan. Ibânandâ a nâi imbanñâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlâtân upap? Yatâ zo mân taap.”

<sup>66</sup> Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpñâ, nenngâren gâbâ donbepñâ zâk sot ândiândiñangât âkon op birânangâm âiwe.

*Peteronâ Yesugât topñâ sâm muyageip.*

<sup>67</sup> Yatâ utne Yesuñâ arâp kiin zagât itâ sâm mâsikâniñgip. “Zen yatik nâbam âinam se?” <sup>68</sup> Sâi Simonj Peteronâ itâ sâm dukui, “Kembu, nen gâ

birâgim nâigâren âinat? Gâ kânokñâ ândiândi kâtikkât den mem ândiat. <sup>69</sup> Nen gâ nângâm pâlâtân kwatgimñâ itâ nângâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gâin.”

<sup>70</sup> Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpzânngowan. Oi dap yatâ zengâren gâbâ a nâiñâ Satangât a uap?”

<sup>71</sup> Zâk Yuda, Simonjgât nanñâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nângâm sâip. Yuda zâk arâp kiin zagât nenngât kâmurân gokñâ. Oi zâkñâ ândim Yesu tirâpzânngoi kâsarâpñâ ziñ gâsum kuwe.

## 7

*Yesugât murâpñâ, zen mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.*

<sup>1</sup> Kwâkñan Yerusalem kamânân Yuda a sâtñâ ziñâ Yesu kunam den sâne Yesuñâ zorat siñgi nângâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip. <sup>2</sup> Yatâ oi Yuda zengât hâmbâ silep kendon mâte oip. <sup>3</sup> Yesu murâpñâ, ziñ itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimñâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ ziñ ikpi.

<sup>4</sup> A nâi, zâk patâ upâ sâm nepñâ tik mân tuumap. A mâteziñan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sâmatkât âi a kâmurân nep tuuna ikpi.”

<sup>5</sup> Murâpñâ zen mân nângâm pâlâtân kwâkñangâm yatâ sâwe. <sup>6</sup> Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “Narâk ziren zo

mo zo utnâ sâm âlip upi. Ka nâgât narâk ko gâtâm mâte upap. <sup>7</sup> A ziñâ zen um kâlak mân nângâziñgâbi. Nâ ko ândi mâmanziñ bâlîñâ, zo sapsuga um kâlak nângânige. <sup>8</sup> Zen ziiñjik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.” <sup>9</sup> Yatâ sâmñâ Galilaia hânân ândeip.

*Yesu zâk kendon patâgât Yerusalem kamânân zarip.*

<sup>10</sup> Yesu murâpñâ, zen kândom âinetâ bet zâk zikñjik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip. <sup>11</sup> Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârumñâ mâsikâyangâm sâwe, “Zâk ikâ taap?” <sup>12</sup> A yennandâ zâkkât den halop donbep sâwe. Oi nâmbutñandâ itâ sawe, “Zâk a âlipñâ.” Sâne nâmbutñandâ kwâkâm sâwe, “Buñâ. Zâk a um gulip kwatziñgâmap.” <sup>13</sup> Oi Yuda a sâtñâ zengât kençât op Yesugât siñgi den muyap mân sâwe.

*Yesuñâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.*

<sup>14</sup> Kendon tânâmñan Yesu zâk tirik namin zâimñâ a Kembangât den sâm dâzângoip. <sup>15</sup> Den yatâ sâi Yuda a zen imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Zâk ekap namin mân zaripñâ den topñâ zi ikâ gâbâ nângâm sap?” <sup>16</sup> Yatâ sânetâ Yesuñâ itâ dâzângom sâip, “Nâ den dâzângoman, zo ninan gâbâ buñâ. Sângonnogip, zâkkât

den. <sup>17</sup> Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtñâ lubapñâ den zirât topñâ nângâbap. <sup>18</sup> Nâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâkñâ mem zâizâiñ upap. Ka nâi zâk nep mariñangât sâtâre muyagibapkât nep tuubap, zâkkât itâ nângâbi, ‘Zâk sarâ buñâ. Den bonñâ sâmmap.’ Oi nâ zo yatâ sâman.

<sup>19</sup> Mosenâ gurmin den sâm muyagem ziñgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâtime. Yatâ opñâ zen wangât nâgât denân kwap sâm nonam se.” <sup>20</sup> Sâi a zen itâ sâwe, “A ikâ zorâñ gobigât se? Gâgât itâ nângen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.” <sup>21</sup> Sâne Yesuñâ dâzângom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârâkpam kwakmak ue. <sup>22</sup> Sa nângânek. Mosenâ narâpziñ kwabâ kwatziñgâbigât sâm ziñgip. (Oi zo Mosenâ mân topkwâip. Sâkurâpniñandâ mârur nâi topkwarâwe.) Oi nep zo tuutuunñâ mâte oi kendonân tuume. <sup>23</sup> Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon buñ opapkât kendonân narâpziñ kwabâ kwatziñgâme. Nâ ko kendonân a kiñ bik mumuñ sâkñâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk otnige? <sup>24</sup> Zen den sâkñik mân sânek. Nângâm sâlâpkum ko bonñâ sâbi.”

*Yesugât op itâ sâwe, “Zâk Kristo mo a nâi?”*

<sup>25</sup> Yerusalem kamân mâirâp nâmbutñandâ itâ

sâwe, "A kunam sâme, zo zirâ mo?"<sup>26</sup> Zâk a ambân mâteziñan zi den muyap sâi patârâpniñandâ mân sâi kwâkâme. Zen topñâ nânğâne a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân, zo mo dap?<sup>27</sup> Buñâ motñâi. A zirat muyamuyagiñanğât topñâ nânğen. Ka ñâi gâbâapkât sâsân, zo âsagei zâkkât topñâ mân nânğânat."<sup>28</sup> Yatâ sâne Yesuñâ tirik namin kin den patâ itâ sâi dâzânğoip, "Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nânğen sâme. Ka nâ ninâ umğât mân gewan. Bonñâ mariñâ, Anutu, zâkñâ sânğonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nânğâme."<sup>29</sup> Nâ ko zâkñâ sânğonnogi zik um topñan gâbâ gewan, gât ko nânğâ zâkkât topñâ nânğâm kwâtâtian."

<sup>30</sup> Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pânâ sâwe. Oi kukuñanğât narâkñâ, zo mân mâte oipkât yâmbârem birâwe.<sup>31</sup> Oi a yenñâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesu nânğâm pâlâtân kwarâwe. Oi itâ sâwe, "A patâ gâbapkât sâsân, zâk a zirân kulem tuumap, zo walâm tuubap? Buñâ. A zi aksik tuum nânğâmap."

*Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sânğonzânğowe.*

<sup>32</sup> A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nânğamñâ tirik namâ galem a sot âragumñâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin

pambigât sânğonzânğowe.<sup>33</sup> Yesuñâ itâ dâzânğom sâip, "Nâ narâk pânğânok zen sot ândimñâ sânğonnogip, zâkkâren zâibat."<sup>34</sup> Oi zen kârûnim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?"<sup>35</sup> Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâi âraguwe, "A zirân ikâ ari kârûnatkât sap. Yuda a bukurâpniñ Grik a hân toren toren zen sot ândie, zengâren âibam sap? Mo zâk Grik a zengâren âim den dâzânğobam sap?"<sup>36</sup> 'Kârûnim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.' Den zo wangât sap?"

*Yesu zâk Kaapum niñgâbapkât sâip.*

<sup>37</sup> Yuda zengât kendon sirâm boiñâ mindumindu patâ utne Yesuñâ zaat kin den patâ dâzânğom sâip, "Ñâi zâk toogât nânğâmñâ nânğâren ga nimbap."<sup>38</sup> Oi ñâi zâk nâ nânğâm pâlâtân kwatnibap, zâkkât umñan too sinñâ takâm zimbap. Kembugât ekabân den yatâ kulemgune ziap."

<sup>39</sup> Yesu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâwen, nen Kaapumğât sinji kwatniñgâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân niñgip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân niñgip.

*A ambân zen Yesu topñanğât sâi kâsâpagowe.*

<sup>40</sup> A nâmbutñâ zen den zo nânğâm Yesuğât

itâ sâwe, “Perâkṅak, zâk Propete gâbapkât mârûm sâsân.”<sup>41</sup> Nâmbutṅandâ itâ sâwe, “A bâliṅan gâbâ mâkâniṅgâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zi zâk.” Nâmbutṅandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap?<sup>42</sup> Kembugât ekabân den ṅai itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.”<sup>43</sup> A zen Yesugât yatâ sâm kâsâpagowe.<sup>44</sup> Oi nâmbutṅandâ tâk namin pânat sâm yâmbârem birâwe.

*A sâtnâ zîṅ Yesu mân nânḡâm pâlatân kwâkṅaṅgâwe.*

<sup>45</sup> Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zenḡâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?”<sup>46</sup> Sâne kâwali a zîṅ sâwe, “Zâk den sâmap, zo yatâ a ṅaiṅâ mân sâmap.”<sup>47</sup> Sâne Parisaio a zîṅ itâ sâm dâzâṅgowe, “Zen a yennâ yatik um gulip kwatzîṅgap?<sup>48</sup> A sâtnâ sot Parisaio a, neṅḡâren gâbâ ṅai zâk sot pâlatân uap?<sup>49</sup> Zo buṅâ. A yennâ, zen ko Kembugât gurumin den mân nânḡame, zen simḡât siṅi.”

<sup>50</sup> Yatâ sânetâ bukuzîṅâ ṅai kutṅâ Nikodemo, mârûm Yesugâren arip, zâkṅâ itâ sâm dâzâṅgoip,<sup>51</sup> “A ṅaiṅâ zikṅâ topṅâ mân sâi dap yatâ hâuṅṅâḡât den sâm kwâkânat? Nen yatâ mân ut-natkât gurumin den ekabân den ṅai ziap.”

<sup>52</sup> Yatâ sâi ko bukurâpṅandâ Nikodemo den kârâpṅoot itâ sâm dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokṅâ? Kembugât ekabân sâlâpkum itâ nânḡâban, ‘Galilaia hânân Propete ṅai mân âsagibap.’”<sup>53</sup> Oi zen kâsâpagom mirâziṅan âim nanḡawe.

## 8

*Laṅ mâman ambân ṅai Yesugâren diim âiwe.*

<sup>1</sup> Yesuṅâ Oliwa bâkṅan zâi zeip.<sup>2</sup> Mirâ hanṅâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân donḡbepṅâ zâkkâren minduwe. Yesuṅâ ge tapṅâ Kembugât den sâm dâzâṅgoip.<sup>3</sup> Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân ṅai a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamḡum kin sâwe,<sup>4</sup> “Patâ, ambân zi a laṅ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen.”<sup>5</sup> Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtnâ zâṅgone mumbigât sâm gurumin den ekabân kuleḡum niṅip. Oi ḡâṅâ ambân zâkkât dap nânḡat?”<sup>6</sup> Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nânḡâm denân pânâp sâwe. Sâne Yesu zâk pindiṅsâm bikṅandâ hânân kuleḡum tâip.<sup>7</sup> Kuleḡum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatṅâ itâ sâm dâzâṅgoip, “Zenḡâren gâbâ a ṅai tosanṅâ buṅâ, zâkṅâ kâtnâ topkwap koi ko kumbi.”<sup>8</sup> Yatâ sâm du

pindijsâm hânân kulemgum tâip.

<sup>9</sup> A gawe, zen den zo nângâm patâziñâ kândom ari kânok kânok ari ari âim nanğâwe. Ambân zâk zikñik Yesugât mâtenan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip. <sup>10</sup> “Ambân, a zen ikâ arie? Nâiñâ hâuñanğât den sâm sinğan giap?” <sup>11</sup> Sâi ambânñâ sâip, “Kembu, buñâ.” Sâi itâ sâm dukuip, “Nâ yatigâk, nâ gâ mân sâm sinğan gian. Zorat gâ âi ândim bâliñâ du zagât mân upan.”

*Yesu zâk a hân dâp nenğât kârâp âsakñâ op ândiap.*

<sup>12</sup> Yesuñâ a den dum dâzânğoi. Itâ sâm dâzânğoi, “Hân dâp a zenğât kârâp âsakñâ op ândian. Oi ñai zâk nâ molinibapñâ, zâk ñatâtigân mân ândibap. Zâk ândiândi âsakñâ tâkñanği ândibap.” <sup>13</sup> Sâi Parisaio a ziñâ itâ sâm dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâm muyagiat, zorat nânğindâ bon mân uap.” <sup>14</sup> Sâne Yesuñâ sâip, “Ninak topnâ sapsuga bon buñ mân opmap. Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topñâ nânğâm den sâman. Zen ko zo mo zorat ârândân kwakme. <sup>15</sup> Zen sâkñik ekñâ umñan bonñâ zo mân ikme. Oi zen lañ sâme. Nânâ ko zenğât topziñ mân sâman. <sup>16</sup> Oi zenğât topziñ sâbat, zo ko bonñâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sângonnogip, zâkñâ betnan mei nep zo tuubat. <sup>17</sup> Zenğât

gurumin den ekabân den ñai itâ ziap,

‘A zagât, zikñâ a ñaiğât topñâ sâitâ nânğâne bon upap.’

<sup>18</sup> Nâ ninâ topnâ sâm muyagia Ibânâ sângonnogip, zâkoot yatik sâm muyagemap.”

<sup>19</sup> Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, “Ibâgâ ikâ?” Sânetâ itâ sâm dâzânğoi, “Zen nânğât topnâ mân nânğâme. Zen nânğât topnâ nânğâm sâi ko Ibânanğât topñâ yatik nânğâbe.”

<sup>20</sup> Yesuñâ den zo tirik namâ umñâ ñai kât pâpanñan, zoren kin den dâzânğoi. Oi zâk mum-bapkât narâkñâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

*Anâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân gokñâ.*

<sup>21</sup> Yesu zâk den târokwapñâ itâ sâm dâzânğoi, “Nâ zâmbam aria zen kârunimñâ tosaziñoot ândim mumbi. Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?” <sup>22</sup> Zo yatâ sâi ko Yuda a ziñâ sâwe, “Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk zikñâ agoyanğâm mumbapkât sap?” <sup>23</sup> Sânetâ Yesuñâ itâ sâm dâzânğoi, “Zen âmbiren gokñâ. Nâ ko uren gokñâ. Zen hân ziren gokñâ. Nâ ko hân zi gokñâ buñâ. <sup>24</sup> Nâ zorat opñâ dâzânğuan, Zen tosaziñoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwanñâ ândim zâibat. Zen zo mân nânğâm



simbitkubi, zo ko tosazin zemzingi mumbi.”

<sup>25</sup> Sâi zinjâ mäsikâm sâwe, “Bâi, gâ wan a nâi?” Sâne Yesujâ dâzângom sâip. “Topnâ dâzângom gâwan, zo bonjâ. <sup>26</sup> Nâ zenjât tosa sot hâuñangât den donjebep mem ândian. Sângonnogipjâ den bonjâ sâmap. Oi nâ den zâkkâren nângâwan, zorigâk a ambân dâzângoman.”

<sup>27</sup> Den zo Ibânangât op sâm dâzângoi zen mân nângâm kwâtâtiwe. <sup>28</sup> Sâmjâ Yesujâ târokwap itâ dâzângom sâip. “Zen a bonjâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nângâm biranji. Oi ninâ umgât kut nâi nâi mân opman. Ibânandâ den sâm dâtnogip, zorik sâman, zo nângâm kwâtâtibi. <sup>29</sup> Oi sângonnogip, zâk nâ sot ândiap. Nâ kut nâi nâi opman, zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap.” <sup>30</sup> Yesu zâk den yatâ sâi a donjebepjâ nângâmjâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

*Yesugât den mem ândim dumun buñ utnat.*

<sup>31</sup> Yesujâ Yuda a nângâm pâlâtân kwâkñangâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonjâ upi. <sup>32</sup> Opjâ nâgât den bonjâ, zo nângâne mâkâzingi dumunziñ buñâ, hâlâluyâk ândibi.” <sup>33</sup> Yesujâ yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zenjât kore mân op ândiwen,

zorât wangât sat? ‘Dumun buñ ândibi.’” <sup>34</sup> Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzânguan. Nâi zâk bâliñ opmap, zâk bâliñangât kore a upap. <sup>35</sup> Kore a, zinjâ patâziñangât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpnâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi. <sup>36</sup> Zorât nâ nanjandâ olanziñga, zen perâkñak dumum buñ ândibi.

<sup>37</sup> Zen Abaramgât kiurâp, zo nângan. Oi zen nâgât denjâ umziñan mân giari nonam se. <sup>38</sup> Nâ Ibânangâren kut nâi nâi ek ândiwan, zorât sâman. Zen ko ibâziñangâren kut nâi nâi nângâwe, zo upme.”

<sup>39</sup> Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen sâkuniñ Abaram.” Sâne Yesujâ dâzângoip, “Zen Abaramgât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe. <sup>40</sup> Anutugâren gâbâ den bonjâ nângâwan, zo dâzângoman. Oi zinjâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramjâ mân oip. Zen Abaramgât narâpnâ buñâ. Ibâziñâ, zâk nâi. <sup>41</sup> Zen ibâziñangât orot mâme upme.” Yatâ sâi zinjâ sâwe, “Nen a lanjân gâbâ mân âsagiwen. Ibâniñ Anutu kânok.” <sup>42</sup> Sâne Yesujâ sâip, “Ibâziñ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren gâbâ gewan. Ninâ umgât mân gewan. Zâkñâ sângonnogi gewan.

<sup>43</sup> Zen dap op ândine dinnandâ umziñan mân geimap? Nâ den sa zen kindapziñ angân kârâme,

zorat ko yatâ upme. <sup>44</sup> Zen ibâziņ Sataņ. Zâkkât den lubigât umziņ kinmap. Zâk mârum nâi a tâmbetagoagon nep tuum ândim gaap. Zâk den bonņâ kândâtkoipkât umņan den bonņâ nâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariņâ. Zorat zâkkât orot mâmeņâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziņan den bonņâ mân gei ziap. <sup>45</sup> Zorat nâ den bonņâ dâzâņgua dinnâ birâme.

<sup>46</sup> Zeņgâren gâbâ a nâi nâgât tosa âlip sâbap? Buņâ. Nâ den bonņâ sâman. Zen wangât nâgât dinnâ birâme?

<sup>47</sup> Nâi zâk Anutugât siņgi upapņâ diņâ nâņgâbap. Zen Anutugât siņgi mân ândimeņâ diņâ birâme.”

*Yesugât den mem ândim mân munat.*

<sup>48</sup> Sâi Yuda a sâtnâ, ziņ kuk op itâ sâm bâliņ kwâkņanņgâwe, “Nen gâgât dap sânat? Gâ neņgât kâmurân gok buņa. Gâ Samaria a. Wâkeņâ umgan giari ândiat. <sup>49</sup> Gâgât topkâ yatâ sâindâ dâp upap.” Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ wâkeņâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâm bâbâlaņ kwâkņanņgâman. Zen ko nâ mem ge kwatnige. <sup>50</sup> Nâ kutsiņginanņgât opņâ mân dâzâņgowan. Kutsiņginanņgât den dâzâņgobap, zo nâi ândiap. Zâkņâ nâgât kut-siņgi, zo mem zâi pâmbap.

<sup>51</sup> Nâ perâkņak dâzâņgua nâņgânek. Nâi zâk nâgât den mem ândiap, zo mân

mumbap.” <sup>52</sup> Yatâ sâi Yuda a ziņâ itâ sâwe, “Wâkeņâ ot-gimap, zo perâkņak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi gâ itâ sat, ‘Nâi zâk nâgât den mem ândibapņâ mân mumbap.’ <sup>53</sup> Sâkuniņâ Abaram, zâk patâ moip. Oi gâ zâk walâbap sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. Gâ wangât sâkkâ mem zâi paat?” <sup>54</sup> Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon buņ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutuniņ sâme, zâkņâ kutsiņginâ mem zâi pâmap. <sup>55</sup> Zen zâkkât topņâ mân nâņge. Nâņâ ko zâkkât topņâ nâņgâm kwâtâtian. Nâ mân ek nâņgan sa sâi ko a sarâ zen yatâ opap. Nâ zâk nâņgânņgan. Oi zâkkât diņâ mem ândiman.

<sup>56</sup> Sâkunziņâ Abaram, zâk nâgât narâk mâte oi ikpapkât sâtâre op ândeip. Zorâņâ ândim muyagia sâtâre pâtâ oip.” <sup>57</sup> Yatâ sâi Yuda a ziņ sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeiniņâ Abaram egâwan sat?” <sup>58</sup> Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwanņâ ândim gaan.” <sup>59</sup> Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâm kâtņâ mem kunâ sâne Yesuņâ tikpam tirik namin gâbâ geip.

## 9

*A sen nâtâtik, zâkkât den siņgi.*

1 Yesu zâk mâtâbân âim sen nâtâtik a nâi muyageip. A zo mam kâmbonjan gâbâ âsagem sen nâtâtik op ândim gâip. 2 Yesunâ a zo muyagei arâpnâ niŋ Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosgât yatâ muyageip? Ziknâ mo ibâ mam zekât?”

3 Sâindâ Yesunâ itâ sâm dâtnânŋoip, “Yatâ buŋâ. Ziknâ mo ibâ mam zekât tosgât buŋâ. Anutu imbanjanŋat topnâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip. 4 Sirâmân nep tuumen. Kâ nâtiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sâŋgonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâkŋan nâtâtik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi? 5 Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsaknâ op ândibat.”

6 Yesu zâk yatâ sâmnâ hânân tâpkum hân banjet mem golanŋum sen nâtâtik zo siŋan saŋgorip. 7 Itâ sâm saŋgorip, “Gâ Siloam too denŋânân âi too saŋgonnan.” (Siloam zo Yuda denân. Niŋ denân ko sâŋgongoip sâmen.)

8 Yatâ opnâ kamârâpnâ ziŋâ a zo eknâ mâsikâyanŋâm sâwe, “Nalemgât oletniŋgâmap, zi zâk mo nâi?” 9 Sâne nâmbutŋandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutŋandâ sâwe, “Zâk buŋâ. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikŋak sâip, “Nâ ko zi.” 10 Sâi mâsikâm sâwe, “Dap op siŋâ âlip uap?” 11 Sâne itâ sâm dâzânŋoip, “A nâi kutnâ Yesu, zâknâ hânân

tâpkum hân banjet mem golanŋum sinnan saŋgonnâ itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ Siloam denŋânân âi too saŋgon.’ Oi nâ âi too saŋgonsa sinnâ âlip oi eksan.” 12 Yatâ sâi mâsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâknâ sâip, “Nâ mân ek nânŋan.”

*A siŋâ âlip oip, zorat Parisaio ziŋ den sâwe.*

13 A sen nâtâtik op ândimnâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe. 14 Oi Yesunâ banjet golanŋum siŋâ saŋgorip, zo Yuda zengât kendonân oip. 15 Zorat Parisaio a, ziŋâ a zo mâsikâm sâwe, “Gâ dap op siŋâ âlip uap?” Sâne itâ sâm dâzânŋoip, “Zâk banjet mem sinnan saŋgori nâ âi too saŋgonsa sinnâ âlip uap.” 16 Parisaio zengâren gâbâ nâmbutŋandâ itâ sâwe, “A zo Anutugâren goknâ buŋâ. Zâk Kembugât gurumin den kom mâtâp wâlâp. Zâk kendonân nep tuugap.” Sâne nâmbutŋandâ sâwe, “Zâk bâliŋ mâme a ândim sâi nep itâ zo mân tuubap.” Parisaio a, ziŋ yatâ sâm âragum kâsâpagowe.

17 Oi a siŋ bâpsâsân kubigip, zo mâsikâm sâwe, “Siŋâ kubiksap, zorat gâ dap nânŋat?” Sâne zâknâ sâip, “Zâk Propete.” 18 Sâi Yuda a zen a zo sen nâtâtik ândimnâ âlip oip, zorat nânŋâne bonnâ mân oi sâne ibâ mamnâ, zet gawet. 19 Gâitâ mâsikâzikâm sâwe, “Nanziknâ sen nâtâtik

muyageip, zi mo? Zâk dap op siñâ âlip uap?"

20 Sâne ibâ mamñâ, zik itâ sâwet, "Zâk nannikñâ, zo nânget. Sen nâtâtik âsageip, zo nânget. 21 Ka dap opñâ siñâ âlip uap, zo mân nânget. Nâiñâ kubiksap, zo mân nânget. Zâk katep buñâ. Mârum lâambarip, zorat ziñak mâsikâne topñâ dâzângoik."

22 Ibâ mamñâ, zet Yuda a sâtñâ zengât kengât opñâ yatâ sâwet. Yuda a zengât a sâtñâ, ziñ den itâ sâm ândiwe, "Nâi zâk Yesugât itâ sâbap, 'A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, zâk zo. Zâk Kristo.' A yatâ zo mâtâpâpâse namin mân zâibapkât pâke pânat. A yatâ zo kâbakñeñgindâ nenñgât kâmurân mân tâpap." 23 Zorat opñâ ibâ mamñâ zet kengât op itâ sâwet, "Zâk katep buñâ. Zâk mârum lâambarip, zorat ziñâ mâsikâne topñâ sâik."

24 A sen nâtâtik op ândeipñâ âlip oip, zo dum diim gamñâ itâ dukuwe, "Anutu mâteñan kin sarâ mân sâban. Nen a zorat topñâ nângeñ. Zâk bâliñ mâme a." 25 Yatâ sânetâ ko a zorân itâ sâm dâzângoip, "A zo bâliñâ mo âlipñâ, zo mân nângeñ. Sen nâtâtik ândiwannâ sinnâ âlip uap, zo nângeñ." 26 Sâi dum mâsikâwe, "Dap otgigap? Dap op siñgâ mânângeñsâp?"

27 Sâne a zorân itâ sâm dâzângoip, "Nâ mârum dâzânguan. Zen wangât

kisañâ dâzângebatkât se? Zen zâkkât a utnam se?"

28 Yatâ sâi ziñâ siñan gem dukuwe, "Gâ zâkkât a. Nen ko Mosegât arâpñâ. 29 Mose zâk Anutuñâ den dukuip, zo nângeñ. Ka a zi ikâ mo ikâ gâbâ âsagem gâip, zo mân nângeñ." 30 Sâne a zorân den itâ mâburem dâzângeip, "A zi sinnâ mânângeñsâp, zâkkât topñâ kârune nânge imbanñâ uap. 31 Nen itâ nângeñmen, 'Anutuñâ bâliñ mâme a mân betziñan memap. Nâi zâk hurat kwâkñanğâm diñâ lugi beñan mimbap.' 32 Mârum hân âsageibân gâbâ a nâi zâk mam kâmbonñan gâbâ sen nâtâtikñâ âsagem kubikkubikñâ mân âsagei nângeñ. 33 Oi a zo Anutuğâren gâbâ mân gâip sâi nep itâ zo dap yatâ tuubap?" 34 Sâi den kârâpñoot itâ sâm dukuwe, "Gâ bâliñ mâme sot lañ mâman a zengâren gâbâ âsageinnâ dap yatâ nen den topñâ dâtnângeuat?" Yatâ sâm kom kâbakñine ârip.

*Yesu kândâtkom um nâtâtik ândiandij.*

35 A zo kâbakñine ari Yesuñâ nângeip. Oi a zo muyagenğâm itâ sâm mâsikip, "Gâ a bonñâ nângeñ pâlâtân kwâkñanğat mo?" 36 Sâi a zorân sâip, "Patâ, sat, zo a nâi? Zo tirâpnona eknâ nângeñ pâlâtân kwâkñanğabat." 37 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, "Gâ eksat. Den dâgogan, zo nâ." 38 Sâi a zorân sâip, "Kembu, nâ nângeñ pâlâtân

kwatgigan.” Yatâ sâmnâ um topnan pindijsâm mâpâseip.

<sup>39</sup> Oi Yesunâ sâip, “Nâ topziņ sâm muyagibatkat hânân gewan. Zorat a ziņanġât nânġâne giginâ oi sinniņ nâtâtik sâme, zen sinziņ ânânġât âsaknan bâgim ândibigât gem gâwan. Oi a ziņanġât nânġâne zâizâiņ oi sinniņ âlipņik sâme, zen nâtâtigân bagim ândibigât gem gâwan.”

<sup>40</sup> Yatâ sâi Parisaio a ârândân kirâwe, zen nânġâmġâ sâwe, “Nen sen nâtâtik nânġonsat?” <sup>41</sup> Sâne Yesunâ sâip, “Zen sen nâtâtik ândim sâi tosaziņ buņ ândibe. Ka ziņak sâme, ‘Nen sinniņ âlipġâ.’ Zorat tosaziņ zemziņġap.”

## 10

*Râma zen mariziņanġât den nânġâme.*

<sup>1</sup> Yesunâ den sumbuņâ nâi itâ sâip, “Nâ perâkņak dâzânġua nânġânek. Nâi zâk râma zeņġât poņ durubit zo birâm nâin gâbâ loņiņ bagibap, zâk kâmbu a op kut nâi nâi laņ memap.

<sup>2</sup> Nâi zâk poņ durubirân gâbik bagibap, zâk ko râma zeņġât galem a. <sup>3</sup> Zâk ġâi mâtâp galem a ekņâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma ziņâ diņâ tobat nânġâbi.

Oi râma galem a zo râma kutziņan zânġonsâm poņan gâbâ diiziņġâm âibap. <sup>4</sup> Râma ġakârâpġâ diiziņġâm ġei kâdom ari molim âibi. Diņ tobatġâ nânġâmġât molim

âibi. <sup>5</sup> Ka a nâi ġâi diņ tobatġâ mân nânġâmġâ mân molibi. Buņâ. Zen keņġât op birâm âibi.” <sup>6</sup> Yesunâ den sumbuņâ yatâ sâi Yuda a ziņ den zorat topġâ mân nânġâwe.

*Yesu zâk galem a âlipġâ.*

<sup>7</sup> Yatâ utne Yesunâ dum dâzânġom sâip, “Perâkņak dâzânġua nânġânek. Râma zeņġât zâizâiņanġât mâtâp, zo nâ. <sup>8</sup> Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nâi nâi laņ mime. Zen ġanetâ râma zen zeņġât den mân nânġâwe. <sup>9</sup> Mâtâp nâ. Nâi zâk nânġâren ġam bagibap, zâk mân tâmbetagoġap. Zâk bagimġagim nalem muyagem nem ândibap.

<sup>10</sup> Kâmbu a zen ġa râma kâmbu mem zânġom tâmbetzânġogigât ġame. Nâ ko râma ziņ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât gâwan.

<sup>11</sup> Nâ râma galem a âlipġâ. Galem a zâk galem otziņġâm ândim râma ġakâġâ tâmbetagoġogât ândiândiņâ birâbap. <sup>12</sup> Râma galem a bâliņâ, mariņâ buņâ, kât nep tuutuunġanġât anâ dâņ ġalemziņ mân opmaġġâ wâu kâtikġâ ġâi zâmbam âibap.

Oi wâu kâtikġâ ġamġâ râma ziņġâm molziņġi siņsururuņ upi. <sup>13</sup> A zo râma galem a bâliņâ. Zâk râma zeņġât ġirem mân upap. A zo kât mimbapkât nep tuumap.

<sup>14</sup> Nâ ko râma galem a âlipġâ ândiman. Ibâ sot nâ âņak nânġâm ândimet. <sup>15</sup> Zorat

dâp op nâ kâmurâpnâ zen sot ânjak ândimen. Zorat na râma zenġât opnâ ândiândinâ birâbat. <sup>16</sup> Oi râma kâmut nâin nâin ândie. Zen poġ zi goknâ buġâ. Oi ninak ârândânġ diizingâm ga dinnâ nânġâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot galem a kânok yatâ muyagibap. <sup>17</sup> Râma zenġât op ândiândinâ birâbat, zorat Ibânandâ umġandâ gâsunimap. Nâ ândiândinâ birâmġâ dum mimbat. <sup>18</sup> Ândiândinâ zo a ziġ nonam dinnâ sâne mân birâbat. Buġâ. Ninak nânġâm birâbat. Ninak birâbat sot mimbatkât imbanġâ zemnigap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm nigip.”

<sup>19</sup> Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nânġâm den sâm kâsâpagowe. <sup>20</sup> Oi a donġbepġâ itâ sâwe, “Wâkeġâ okġanġi um gulip uap. Den sâi wangât nânġe?” <sup>21</sup> Nâmbutġandâ itâ sâwe, “A wâkeġootġâ ândim sâi den itâ mân sâbap. Mo wâke nânġâ a sen nġâtâtik zen âlip kubikziġġâbap?”

*Yuda a sâtnġâ, ziġ Yesu kâsa okġanġâwe.*

<sup>22</sup> Yuda a ziġ tirik namân mârûm mâsop miwe, zorat kendon narâkġâ mâte oip. <sup>23</sup> Map patenġ narâkġan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumin-dugât um patâ nâi kutġâ Salomo, zoren âim gam kirip. <sup>24</sup> Oi Yuda a ziġ ekġâ mindum haamgum kin itâ

sâm dukuwe, “Gâ wangât topkâ kwâimbâna um zagât upmen? A bâliġan gâbâ mâkâniġġâbapkât mârûm sâsânġ, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnânġo.”

<sup>25</sup> Sâne Yesuġâ itâ sâm dâzânġoip, “Nâ mârûm sâm dâzânġua mân nânġâwe. Ibânanġât sâtkât nep tu-uman, zorânġ topnâ sâm muyagemap. <sup>26</sup> Ka zen nânġât râma mân op ândiegât dinnâ mân nânġâme. <sup>27</sup> Râma gakânâ ândie, zen ziġġit holiziġ nânġâman. Oi ziġâ dinnâ nânġâme. Dinnâ holiġâ nânġâm mâtâbân molinime. <sup>28</sup> Oi ândiândi kâtik muyagem ziġġa mân tâmbetagom ândim zâibi. Oi nânġât bitnan gâbâ a nânġâ mâkâmâkânġ, zo mân taap. <sup>29</sup> Ibânandâ nânġâren zâmbarip, zâk a sot kut nâi nâi aksik walâziġġâm ândiap. Oi nânġâ Ibânanġât bikġan gâbâ mân mâkâbap. <sup>30</sup> Nâ sot Ibâ, net orot mâmenikġâ kânogâk ziap.”

<sup>31</sup> Yatâ sâi Yuda a ziġ kât dum mem kunam urâwe. <sup>32</sup> Yatâ utnetâ Yesuġâ itâ sâm dâzânġoip, “Nep âlipġâ top topġâ Ibânâ mam ot-niġi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtnġâ nonam se?” <sup>33</sup> Sâi Yuda a, ziġâ sâtnġan mem itâ dukuwe, “Nep âlip tuumat, zorat buġâ. Gâ ayâk ândiatġâ Anutu hutkum gikânġât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen.” <sup>34</sup> Yatâ sâne Yesuġâ itâ sâm dâzânġoip, “Kembuġât gurumin den ek-

abân Kembangât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nângâme mo bunâ? Den zo itâ, 'Nânâ sâwan, Zen Anutu yatâ.'

<sup>35</sup> (Oi Kembangât den kulem gulipkum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutugâren gâbâ den zengâren gâip. Zengât op zen Anutu yatâ sâip. <sup>36</sup> Zorat zen wangât itâ se, 'Gâ Anutu hutkum sat.' Anutu nâ gâsum sâlâpnom sângonnogi gewan. Zorat op nâ Anutugât nan nâ sa wangât zen den se?

<sup>37</sup> Nep tuuman, zo iknetâ Ibânangât dâp mân opmap oi ko birânim nâgât den zorat nângâne bon bun oik. <sup>38</sup> Mo iknetâ Ibânangât dâp uap, zo ko dinnangât bunâ, nepnangât op nâ itâ nângâbi. Ibânandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat top nâ nângâbi."

<sup>39</sup> Yesunâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâ dum sâne birâzingâm arip. <sup>40</sup> Birâzingâm nâ Yoda nâ too nâmbutken Yohanenâ mâruman too san gonzingâm ândeip, zoren âi ândeip. <sup>41</sup> Zoren âi ândei a don bep patâ zi n Yesugâren ga mindum itâ sâwe, "Yohane zâk sen mârât top top, zo mân tuugip. Ka gâgât den sâip, zo bon op nangap." Oi zoren a ambân don bep nâ Yesu nângâm pâlâtân kwâknan gâwe. <sup>42</sup> (-)

## 11

*Lasaro moip.*

<sup>1</sup> Betania kamânân a nâi ândeip, kut nâ Lasaro. Zâk sot ponâzat nâ Maria sot Mata, zen kamân zo gok nâ. <sup>2</sup> Marianâ mârûm Kambu too wârân nâ âlip nâ zorân san gon ko kâuk sâmot nandâ kinâ sângori âron nâ oip. Zâkkât mun nâ Lasaro, zâk mâsek op zeip. <sup>3</sup> Mâsek op ze ponâzat nâ zet Yesugâren den itâ sâm pâitâ arip, "Kambu, gâ nângâ. Umgandâ gâsumap, a zo mâsek op ziap." <sup>4</sup> Den zo pâitâ ari Yesunâ nângâm nâ itâ sâip, "Mâsek zorat bon nâ mumbapkât bunâ. Anutu sâm âlip kwâknan gâbigât âsagiap. Anutu nan nâ nâgât imban nâ âsagei ek nâ hurat kwatnibi."

<sup>5</sup> Mata sot gat nâ sot Lasaro, zengât Yesunâ um nâ tâip. <sup>6</sup> Oi mâsekât sin gi nângâm nâ sirâm zagât kamân zoren ândeip. <sup>7</sup> Sirâm zagât ândim nâ arâp nâ itâ sâm dâtnân goip, "Gane Yudaia hânân âburem âinâ."

<sup>8</sup> Sâi arâp nandâ itâ sâwen, "Patâ, mârûm Yuda a zi n kâtnâ gonam urâwe. Wangât dum zoren âinat kât sat?" <sup>9</sup> Sâindâ Yesunâ dâtnân gom sâip, "Mirâ han sâm ze kek mân nâ tâtiksâbap. Nep nâ hânân tuum kwâkâbat kât narâk nâ mân mâte uap. Nâi zâk sirâmân mâtâbân ari kut nâi nâi zimbap, zorân mân kom subap. Zâk âsak nan kut nâi nâi ek nângâm âibap. <sup>10</sup> Nâi zâk nâ tigân mâtâbân âim âsak nâ kârûm âi kom subap."

11 Yatâ sâmnâ den itâ târokwap dâtnânngoip, “Bukunin Lasaro, zâk uman ziap. Nâ âi mângibat.” 12 Yatâ sâi ko arâpnâ nin itâ sâwen, “Uman zemnâ âlip upap.” 13 Yesu zâk mumunangât den sumbuñâ sâi nen umangât nânngâwen. 14 Zorat Yesunâ sâm kusiknan kwap dâtnânngoip, “Lasaro muap. 15 Nâ zoren mân âi ândia muap, zorat zengât umnâ âlip uap. Zen nânngâm pâlâtân kwatnim kwâtâtibigât yatâ âsagiap. Bâi, zi zâkkâren âinâ.” 16 Sâi ko Yesugât arâp nenngâren gâbâ a nâi Toma, zâk booboo a konsâmarâwen, zâknâ bukurâpnâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nen zâk sot ârândân arindâ a sâtnâ zin nânngonetâ munat.”

*Yesu zâk zaatzaat sot ândiândi mariñâ.*

17 Lasaro moi kât mâtâpnan pane sirâm kimembut zeï Yesu âi takip. 18 Betania kamân zo Yerusalem kamân nanngâmnan tâip. 19 Zobâ Yuda a donbep Mata Maria munziknâ moip, zorat sângân ninam Betania kamânân âi tarâwe. 20 Oi Yesu gaap sâne Mata zâk nânngâm ari Maria ko mân nânngâm mirin tâi Matanâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

21 Muyagemnâ itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap. 22 Oi irabot zi gâgât nânngan. Gâ wan mo wangât Anutugâren ninâu sâna nânngâgibap.” 23 Sâi

Yesunâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumunân gâbâ zaatpap.” 24 Sâi Matanâ itâ dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nânngan.” 25 Sâi Yesunâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi mariñâ, nâ. Zorat nâinâ nânngâm pâlâtân kwatnibap, zâk momnâ zaat ândiândin kâtik ândim zâibap. 26 Oi nâi zâk wâgân ândim nânngâm pâlâtân kwatnibap, zâk mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nânngâna bon uap?”

27 Sâi Matanâ sâip, “Zo nânngan. Oi gâgât itâ nânngan. A bâlinan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, zo gâ. Anutugât nanñâ hânân gibapkât sâsânâ, zo gâ. Zorat umnandâ nânngâm pâlâtân kwatgigan.”

*Yesu umñâ bâlei iseip.*

28 Den Yatâ sâm birâm âi gatnâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patâniknâ gaap. Oi gâgât sap.” 29 Sâi Marianâ nânngâmñâ kârâpnoorâk zaat Yesugâren arip. 30 Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirip. 31 Marianâ kek zaatnâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

32 Maria zâk âim Yesu ekñâ kin topnan ge pindiñsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ



mân mombap.”<sup>33</sup> Yatâ sâm isei Yuda a ambân molim âiwe, zen beknjan mem isewe. Isene Yesunâ zingitnjâ umnjâ bâlinj oip.

<sup>34</sup> Yesu zâk mâsikâzingâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi zinjâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.”<sup>35</sup> Sâne Yesu zâk iseip. <sup>36</sup> Oi Yuda a zinjâ eknjâ sâwe, “Iknek, zâknjâ umnjandâ gâsum biranjmap.”<sup>37</sup> Nâmbutnjandâ itâ sâwe, “A sen njetâtik sinjâ mânânngâripnjâ a zi âlip kubigi mân mombap?”

### *Lasaro zaarip.*

<sup>38</sup> Yesunâ umnjâ bâlinj oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpnjan pane zeikât pâtâ mem mâtâpnjan pam doonguwe. <sup>39</sup> Zorat Yesunâ itâ sâip, “Kât mem kâbaknjinek.” Sâi a mumunjâ zorat ponânjâ, Matanjâ itâ sâm dukuij, “Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârum kârok uap.”<sup>40</sup> Sâi Yesunâ itâ dukuij, “Den dâgogan, zo mân nângat? Gâ nângâm pâlâtânj kwatninandâ Anutu imbanjângatj topnjâ muyagei ikpan.”

<sup>41</sup> Yatâ sâi ko kât mem kâbaknjine ari Yesunâ sinjâ sumbemân eknjâ itâ sâip, “Ibânâ, gâ ninâunâ nângat, zorat sâiwap san.”<sup>42</sup> Gâ narâk dâp ninâunâ nângâmat, zo nângan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nângâbigât itâ san. Gânjâ sânggonnona gewangât umzinjandâ nângâm pâlâtânj kwatnibigât den yatâ dâgogan.”

<sup>43</sup> Yatâ sâmnjâ den kâtik sâm konsâip, “Lasaro, gâ gem ga.”<sup>44</sup> Sâi mumunjandâ zaat gâip. Oi mârum kinj biknjâ sângum kâpiwe. Si sângânjâ kâpiwe, zorat Yesunâ dâzânngoip, “Sângum olañ birânek.”

*Yesu mumbapkât sâm kâtânj urâwe.*

*(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)*

<sup>45</sup> Yuda a ambân Maria sot gawe, zengâren gâbâ donbepnjâ Yesu kut nâi nâi oip, zo eknjâ nângâm pâlâtânj kwarâwe. <sup>46</sup> Nâmbutnjandâ ko Parisaio zengâren âim Yesunâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji sâm dâzângowe.

<sup>47</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nângâm sâne a sâtnjâ mindune itâ dâzângom sâwe, “A zi kulem top top tuugapkât dap utnat?”<sup>48</sup> Nen ek mân nângânângâ utnat, zo ko a pisuk patâ zinj zâkkâren âimnjâ nengât a kutâ sâne Roma a zinj kuk opnjâ gam nângone mom nanjindâ tirik namâ zi kândanbe.”

<sup>49</sup> Yatâ sâne zengât buku nâi kutnjâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâknjâ itâ sâip, “Zen um nângânângâzinj buñ ândie.”<sup>50</sup> Zen itâ mân nânge. A kâmut nen mom nanjâbemgât nengât hâuniñâ a kânoknjâ moi âlip upap.”

<sup>51</sup> Den zo zik umgât mân sâip. Kendon patâ zorat umnjân zâk tirik namâ galem

a patâ zengât patâziñâ ândeipkât Anutuñâ sâi kânñan den zo sâip. (Yesu zâk perâkñak Yuda a kâmut, zengât op mumbapkât sâm pindâpindân. <sup>52</sup> Oi Yuda a zengârâk buñâ, Anutugât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduziñgi kâmut kânok ândibigât sâm pindâpindân.)

<sup>53</sup> A patânâ Yesugât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtnâ zen Yesu kunam den sâm mâtâp kârum ândim gawe. <sup>54</sup> Zorat Yesu zâk mulukñem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nanğamñan kamân ñâi tâip, kutñâ Epraim, zoren arâpñâ diiniñgi âi ândiwen.

<sup>55</sup> Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a donbep patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziñ kubiknam zâiwe. <sup>56-57</sup> Mârum tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziñ den itâ sâm dâzângowe, “Ñâiñâ Yesugât tâtat mâmenâ ek nânğâmñâ ga dâtnânğoik. Dâtnânğoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârumñâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyanğâm sâwe, “Zen dap nânge? Yesu zâk kendonân gâbap mo buñâ?”

## 12

*Marianâ Yesu too wârân âlip sanğorip.*

*(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)*

<sup>1</sup> Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zeï Yesuñâ Betania kamânân arip. Kamân zoren mârum Lasaro mumuñan gâbâ mângei zaarip. <sup>2</sup> Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Matanâ tokim pâi Lasaro ârândân tap niwe. <sup>3</sup> Tatnetâ Marianâ kwâip belo ñâi too wârânñâ âlipñâ, sângân zâizâiñ, zo mem Yesu kiñan sângonñâ kâuk sâmotñandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipñâ gam zeip. <sup>4</sup> Oi arâpñâ nenğât buku ñâi Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk ñâin Yesu tirâpżânğoi gâsum kuwe.), zâkñâ itâ sâip, <sup>5</sup> “Too wârân âlip, zorânâ sângân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ ziñgi dâp opap.” <sup>6</sup> Zâk a kanpitâ zengât mân nânğâm sâip. Zâkñâ mindum kât pâpanñanğât irâ, zo zâkñâ galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

<sup>7</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnânğoi, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanğori mua hanobi, zorat opñâ kânñan sanğonnigap. Zâk âlip uap. <sup>8</sup> A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

*A sâtnâ ziñ Lasaro kumbigât sâm kâtân urâwe.*

<sup>9</sup> Yesu zâk Betania kamânân ândei Yuda a donbep zâkkât sinji nânğâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe.

Lasaro mumunjan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe. <sup>10-11</sup> Yuda a donbepnâ Lasarogât den sinji nângâmjâ Yesu nângâm pâlâtân kwâknanjâwe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem a patâ, ziņ Lasaro Yesu sot ârândân zâkonam den nep tuuwe.

*Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op diiwe.*

*(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)*

<sup>12</sup> Mirâ haņsâi a donbepnâ kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne sinji nângâwe. <sup>13</sup> Den yatâ nângâm sâtâre op gâmalem sot gâlânjât iinjâ namuņ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, "Oe, Kembangât sâtkât gam niņgat. Nen sâm âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ."

<sup>14</sup> Yesu zâk dongi sigan muyagem kwâknan zâi tâi arip. Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

<sup>15</sup> "Yerusalem kamân, Sion mâirâp, zen mân kenjât utnek. Iknek. A kutâ patâziņ gaap. Zâk dongi sigan zorat kwâknan gaap."

<sup>16</sup> Narâk zoren arâpnâ nen den zorat topnâ mân nângâwen. Yesu momnâ zaat sumbemân zarip, zoren itâ nângâwen, "Zo zâkkât op kulemguwe. Oi zâknâ zo yatik oip."

<sup>17</sup> Mârum Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ gâi igâwe, zen den sinji zo a nâmbutjâ dâzângowe. <sup>18</sup> Oi sen mârât zorat sinji nângâwenjâ a donbepnâ gâmalem sot gâlânjât iinjâ namuņ mâtâbân âi muyagiwe. <sup>19</sup> Oi Parisaio a, ziņâ ziņgitjâ bukurâpziņ mindum târâwe itâ sâm dâzângowe, "Nângânek. Zen den nep tuune a donbep patâ zâkkârâk op nanje. Oi zâkņak walâniņgi kwaksen."

*Grik a nâmbutjâ, ziņ Yesu iknam gawe.*

<sup>20</sup> A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zenjât oserân Grik a nâmbutjâ ârândân ândim Anutu mâte oknanjâwe. <sup>21</sup> Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaia hânân goknâ, zâkkâren âi itâ sâm dukuwe, "Patâniņâ, Nen Yesu iknatkât otniņgap."

<sup>22</sup> Sâne Piliponâ nângâm Andrea dukui ârândân Yesugâren âi den zo sâm dukuwet. <sup>23</sup> Dukoitâ Yesunâ itâ sâip, "A bonnâ,

nâ sumbem âsaknânâ muyagibatkat narâk mâte uap. <sup>24</sup> Perâkņak dâzângua nângânek. Segonj keetnâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momnâ bonnâ donbep muyagibap. Ka keetnâ hânân mân giari sâi bon buņ opap. Hânân giari bonnâ donbep muyagibap. <sup>25</sup> Nâi zâk hânân ândiândiņâ buku oknanji gulip oknanjâbap. Nâi zâk hânân ândiândiņâ kâsa

okɲaŋgâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap. <sup>26</sup> Nâi zâk nâgât kore ândibâ sâm nâŋâ mâtâp ândiwan, zorat dâp ândim molinibap. Yatâ op ândibapnâ nâgâren gam nâ sot ândibap. Nâi zâk kore otnibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

*Yesu zâk mumbapkât den sâm muyageziŋgi.*

<sup>27</sup> “Itârân umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknâm âsagenibap, zo sâna mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknâm itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat. <sup>28</sup> Zorat Ibânâ gâ sâna kutsiŋgigangât kutkâ neule âsakɲoot âsagibap.” Yesuŋâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den nâi itâ geip, <sup>29</sup> “Neule âsakɲâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziŋâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârâp.” Oi nâmbutɲanda itâ sâwe, “Sumbem a nâiŋâ den dukuap.”

<sup>30</sup> Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzângoip, “Den zo ni-naŋgât buŋâ. Zengât op muyagiap. <sup>31</sup> Narâk ziren hângât a kutâ Sataŋ kâbakɲiŋi. Oi a ambân tosaziŋgât hâuŋâ mimbigât sâm kwâkâkwâkâŋ.

<sup>32</sup> Nâ nagân nom mem zaat kwânâŋgânine ko hân dâp a diiziŋgâ nâgâren gabi.” <sup>33</sup> Zo mumuŋgât dap yatâ mumbap, zorat den sumbuŋâ zo sâip.

<sup>34</sup> Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen gurumin den sâlâpkum itâ nâŋgâmen. A bâlijan gâbâ mâkâniŋgâbapkât sâsân, zâk âsagemɲâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi gâŋâ itâ sat, ‘A bonɲâ nagân nom mem kwânâŋgânibi.’ A bonɲâ, zâk dap yatâ?”

<sup>35</sup> Sâne Yesuŋâ itâ mâburem dâzângoip, “Kârâp âsakɲandâ narâk pânkânok osetziŋan âsageziŋgâm ândibap. Oi zen nâtâtikɲâ kâpizâŋgobapkât kârâp âsakɲâ zemziŋgi zâk mâte okɲaŋgâm ândibi. A nâi nâtâtigân âibap, zâk dap op mâtâpɲâ ikpap? <sup>36</sup> Zorat âsakɲâ zemziŋgi nâŋgâm pâlâtân kwâkɲaŋgâne kâmut gakârâpɲâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmɲâ tik âi ândeip.

*Yuda a donɲep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.*

<sup>37</sup> Yesu zâk a ambân mâteziŋan sen mârât kulem top top tuugi ekɲâ mân nâŋgâm pâlâtân kwâkɲaŋgâwe. <sup>38</sup> Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mârumeŋan den itâ sâm kulengoip, “Kembugât den siŋgi sâindâ mân nâŋgâme. Zorat Kembugât imbanâ, zo dap op zengâren muyagibap?”

<sup>39</sup> Oi Yesugât den mân nâŋgâwe, zorat Propete Yesaianâ Kembugât den nâi itâ sâm kulenguip,

<sup>40</sup> “Zâk otziŋgi sinziŋ nâtâtiksâi umziŋ

kâtigeip. Zo zen sinziṅandâ ek nâṅgâbegât. Oi umziṅandâ nâṅgâm kwâtâtibegât. Oi umziṅ melâṅne kubikziṅgâbamgât.”

41 Yesaianṅâ Yesugât sumbem âsakṅâ, zo ekṅâ zâkkât yatâ sâip.

42 A sâtṅâ zengâren gâbâ doṅbepṅâ Yesugâren nâṅgâm pâlâtâṅ kwâkṅaṅgâwe. Oi zo sapsune Parisaio ziṅ nâṅgâbegât kwâimbâwe. Mâpâmâpâse namin zâine kâbakṅezingâbegât yatâ urâwe. 43 Zen a ziṅâ sâm âlip kwatziṅgâbigât yatâ urâwe. Anutuṅâ sâm âlip kwatziṅgâbap, zorat nâṅgâne yennâ oip.

*Yesugât den zo topniṅ sâm muyagibap.*

44 Yesuṅâ den kâtikṅâ sâm itâ sâip, “Nâi zâk nâ nâṅgâm pâlâtâṅ kwatnibap, zo nâyâk buṅâ. Sâṅgonnogip, zâk ârândâṅ nâṅgâm pâlâtâṅ kwâkṅaṅgâbap. 45 Oi nâi zâk nâ nikipap, zo yatik sâṅgonnogip, zo ikpap. 46 Nâ kârâp âsakṅandâ hânân gewan, zorat nâi zâk nâ nâṅgâm pâlâtâṅ kwatnibapṅâ nâtâtigân mân ândim zobâ gâbap. 47 Nâi zâk dinnâ biri nâṅâ hâuṅaṅgât mân sâbat. Nâ a zengât tosaṅgât hâuṅâ ziṅgâbatkât buṅâ. Nâ kubikziṅgâm tânzâṅgobatkât gewan. 48 Nâi zâk kândâtnom dinnâ biri nâiṅâ tosaṅaṅgât den sâm kwâkâbap. Den

sâman zo, zâkṅâ narâk patin tosaṅaṅgât topṅâ sapsubap. 49 Nâ den zo ninâ umgât mân sâman. Ibâ sâṅgonnogip, zâkṅâ sapsumnigi sâman. 50 Oi nâ nâṅgan. Ibânaṅgât diṅâ lum ândiândi kâtikṅâ muyagibi. Den sâman, zo Ibânandâ sâip dâp sâman.”

## 13

*Yesuṅâ arâpṅâ kinziṅ saṅgorip.*

1 Pasowa kendon narâk mâte oi Yesuṅâ zikṅaṅgât itâ nâṅgip, “Hân birâm Ibânaṅgâren zâibatkat narâk mate uap.” Yatâ nâṅgâm hânân arâpṅâ umṅandâ gâsuningâm ândeiṅṅâ yatâ otniṅgâm ari ma ko narâkṅâ âkip.

2 Oi nâtiksâisâi nalem ninam minuindâ Sataṅṅâ mârûm Yuda, Simoṅgât nanṅâ, Karioto kâmânân gokṅâ, zâkkât umṅan den itâ pâip, “Yesu a sâtṅâ tirâpâzâṅgona ekṅâ gâsubi.”

3 Yesu zâk itâ nâṅgip, “Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ nigip. Oi nâ Anutugâren gâbâ gewan. Oi nâ âburem Anutugâren zâibat.”

4 Yatâ nâṅgâm nalem nem tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ kwâkâm pam sâṅgum mem lâip. 5 Oi too aam âmaṅân lokei giari topkwap kore a yatâ op arâp kinniṅ saṅgorip. Oi sâṅgumṅâ saṅgori âronṅâ oip. 6 Yatâ otniṅgâm Simon Peterogâren ari itâ sâm dukuiṅ, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ saṅgonbam uat?”

7 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Nâ uan zi topñâ mân nângat. Gâtâm ko nângâban.” 8 Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, “Kinnâ mânâk sañgonban.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Nâ mân sañgongiga gâ dabân nâgât sinji a upan?” Yesuñâ um sañgonsañgon, zorat op den zo sâip. 9 Peteronâ den zorat topñâ mân nângâm itâ sâm dukui, “Kinnigâk mân sañgonban. Sâknâ aksik sañgonban.”

10 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Nâi zâk too sañgonñâ mâtâbân obândim ko kinjik sañgori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Ka osetziñan gokñâ nâi, zâk zeñgât dâp mân ândiap.” 11 A sâtñâ zeñgâren âi tirâpzângoi gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, “Osetziñan gokñâ nâi zâk zeñgât dâp mân ândiap.”

*Kinziñ sañgorip, zorat topñâ sâm muyageziñgip.*

12 Kinniñâ too sañgonñâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnângoip, “Nâ kinziñ sañgonsan, zorat topñâ sa nângânek. 13 Zen nâgât Patâ sot Kambu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian. 14 Nâ Kembuziñ op ândim kinziñ sañgonsan. Ziinjak yatik kinziñ sañgonsañgon op kore orañgâm ândine âlipñâ upap. 15 Tirâpzânguan, zo yatik op ândibi. 16 Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Kore anâ patâñâ walâm ândiândiñ,

zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anâ, zâk nâ mân walânibap. 17 Zen den zi nângâm yatingen ândine zeñgât nânga sâtârenjoot upap. 18 Nâ zeñgât pisuk patâ mân san. A nâgât ligaap zorarâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzângowan, zo nângan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ,

‘Nâi zâk nâ sot nâlem nimbap, zâkñâ tikootñandâ nobap.’

19 Zo mân muyagei kânñan dâzânguan. Oi bet muyagei Kembuñâ kândom dâtnângoip sâm nâgât topñâ nângâm kwâtâtibi. 20 Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâiñâ a zo dâñ galem op ândibapñâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapñâ sañgonnogip, Anutu, zâk yatik kore okñangâbap.”

*Yesuñâ Yuda sâm muyageip.*

*(Mt 26:21-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)*

21 Yesuñâ den yatâ sâmñâ um bâliñ oi itâ sâm muyageip, “Nâ perâkñak sa nângânek. Zeñgâren gâbâ a nâiñâ sâi gâsânobi.”

22 Yesuñâ den yatâ sâi arâpñâ niñ nâigât sap sâm niñâ senân senân âñagâwen. 23-24 Oi nânâ Yesugât um topñan târâwan. Nâ Yesuñâ umñâ gâsunimâip, nâgâren Simon Peteronâ bikñandâ dâp op sâip, “Mâsikâna

dâgogik. Nâigât sap?"  
 25 Peteronâ yatâ oi nânâ Yesu gootņan âimņâ sâwan, "Kembu, gâ nâigât sat?" 26 Sa Yesuņâ sâip, "Nalem mem sirogân pam pinda nimbap, a zorat san." Yatâ sâmņâ nalem memņâ sirogân pam Yuda, Simon nanņâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip.  
 27 Nei ko Sataņņâ umņan giarip.

Oi Yesuņâ Yuda itâ sâm dukui, "Kut nâi upam nânġat, zo kek upan." 28 Den yatâ dukui arâp nâmbutņâ, nen den zorat topņâ mân nânġindâ âkip. 29 Oi itâ nânġâwen, "Zâk kât mindumindunġ galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbapkât sap mo a kanpitâ kât zingâbapkât sap." 30 Oi Yudaņâ nalem zo nemņâ zaat âkņan nâtâtigânak arip.

*Yesuņâ neule âsakņâ âsagibapkât sâip.*

31 Yudaņâ ari Yesuņâ arâpņâ nâmbutņâ nen itâ sâm dâtnânġoip, "A bonņâ nâġât neule âsakņâ âsagiap. Oi nâġât opņâ Anutugât neule âsakņâ ârândânġ âsagiap. 32 A bonņâ, nâ Anutugât neule âsakņâ muyagiangât Anutu zâk zikņak a bonņâ nâġât neule âsakņâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap. 33 Katep gakârâpnâ, nâ narâk pânġânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzânġowan, yatik zen dâzânġobâ. Nâ âibat,

zoren âlip mân gabi. 34 Oi zi gurumin den unġakņâ dâzânġobâ. Ziinġak buku oraņġâm ândibi. Nânâ buku otziņġâm gâwan, zo yatik oraņġâm ândibi. 35 Zen yatâ op ândine a ziņâ zingitņâ itâ nânġâbi, 'Zen buku oraņġâm ândiegât topziņâ itâ nânġen. Zen Yesugât kâmut gakârâpņâ.' "

*Yesuņâ Petero um den dukui.*

*(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)*

36 Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronâ mâsikâm sâip, "Kembu, gâ ikâ âiban?" Sâi Yesuņâ sâip, "Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban." 37 Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, "Nâ wangât itârânġ mân gâbat? Nâ gâġât op ândiândinâ bira buņ upap." Sâi Yesuņâ itâ sâm dukui. Gâ nâġât opņâ ândiândigâ birâna buņ upapkât sat, zorat nâ perâkņak dâġobâ. Gâ nâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuruk aņâ dînsâbap." 38 (-)

## 14

*Yesuņâ sumbemân mirâ kianņiņ kubik ândiap.*

1 Oi Yesuņâ itâ sâm dâtnânġoip, "Zen nânġâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nânġâm pâlâtânġ kwâkņanġâm, nâ yatik nânġâm pâlâtânġ kwatnibi. 2 Ibânanġât kamânân mirâ donġep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzânġobam. 3 Nâ

âim mirâ kianziņ kubikņâ âburem ga diiziņga nâ sot âi ândibi. <sup>4</sup> Âibatkat mâtâp, zo nânge.”

<sup>5</sup> Sâi Tomanâ itâ sâm dukuip, “Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nânge. Zorat dap op mâtâp zo ek nânġânat?” <sup>6</sup> Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Ibâġâren âiâiņ mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâġâren âiâiņ, zo mân taap. Den bonņâ sot ândiândi mariņâ, nâ. <sup>7</sup> Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekņâ topņâ nânge.”

<sup>8</sup> Yatâ sâi arâpņâ nengâren gokņâ, a ŋâi kutņâ Pilipo, zâkņâ itâ sâm dukuip, “Kembu, Ibâġâ tirâpnâņgona ekņâ nânġindâ âkâbap.”

<sup>9</sup> Yatâ sâi ko Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Pilipo, nâ narâk kêrep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmât? Ŋâi zâk nekmapņâ Ibâ ekmap.

<sup>10</sup> Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâġâ tirâpnâņgona iknâ.’ Ibâ sot net pâlâtâņ op kânok uet, zo nânġat? Den dâzâņgoman, zo ninâ umġât mân dâzâņgoman. Ibânandâ nâġât umnan ândim diņâ sâmap sot nepņâ tuumap.

<sup>11</sup> Ibâ sot net pâlâtâņ op kânok. Den zo nânġâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nânġâne mân dâp uap oi ko nep tuuman, zo iknetâ bon oi nâ nânġâm pâlâtâņ kwatnibi.”

*Tirik Kaapum gibapkât den sâip.*

<sup>12</sup> “Nâ perâkņak sa nânġânek. Ŋâi zâk nânġâm pâlâtâņ kwatnibapņâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik buņâ, walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânâġâren zâim zo Kaapumnâ sâņgongua zengâren gem ga lâmbamzâņgobap, zorat. <sup>13</sup> Zen nâġât korân sâm ninâu sâm ândine nânġâziņġâbat. Zo yatâ ua ko nanņâ nâġât opņâ Ibâ sâm âlip kwâkņanġâbi. <sup>14</sup> Zen nâġât korân sâm wan mo wangât ninâu sâne ziņġâbat.

<sup>15</sup> Umziņandâ nâ ġâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi.

<sup>16</sup> Oi nânġâ Ibâġâren ninâu sa ŋâi sâņgongoi gem mam otziņġâbap. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mâme opmâmbap. Zo Kaapumġât op san. <sup>17</sup> Kaapum, zâk den bonņanġât mariņâ. Den siņġi âlipņâ birâme, zo ko zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topņâ mân nânġâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziņan ândimâmbap.

<sup>18</sup> Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zengâren âburem ġâbat.

<sup>19</sup> Narâk pânkânok ziap. Zo âki a siņġi âlipņâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâġât op yatik ândiândi kâtik ândibi. <sup>20</sup> Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlâtâņ uet, zo nânġâbi. Oi nâ zen sot pâlâtâņ uen. Nâġât yatâ nânġâbi. <sup>21</sup> Ŋâi zâk umņandâ ġâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umņandâ



gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okraŋgâbap.”

<sup>22</sup> Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok buŋâ, Yuda nâiŋâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ wangât op topkâ neŋgâren sapsun um kâtik a zeŋgâren mân sapsunum sat?”

<sup>23</sup> Sâi Yesuŋâ den itâ mâburem dukuip, “A nâiŋâ umŋandâ gâsânobapŋâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umŋandâ gâsubap. Oi Ibâ net zâkkâren gam tâtat mâme utat. <sup>24</sup> Nâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umŋandâ mân gâsunibap. Oi den sâman, zo ninan gâbâ buŋâ. Zo Ibâ sâŋgonnogip, zâkkât den.”

<sup>25</sup> Yesu zâk yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzâŋgoman.

<sup>26</sup> Gâtâm Tirik Kaapum gamŋâ mam otziŋgâm kut nâi nâi zorat topŋâ sapsunziŋgâm ândibap. Oi den nâŋâ dâzâŋgowan, zo dum dâzâŋgobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sâŋgongoi gem mam otziŋgâm ândibap.

<sup>27</sup> Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ ziŋgan. Um kâtik a zeŋgât lumbenâ, zo buŋâ. Ninâ zo ziŋgan. Zorat nâŋgâ kwâkâ sot keŋgât, zo mân upi. <sup>28</sup> Nâ itâ dâzâŋgua nâŋgâwe. Nâ âimŋâ du zeŋgâren âburem gâbat. Zen

umziŋ nâgâren sâŋgongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nâŋgâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanânanandâ

Ibâgât imbanâ ombenân, zorat. <sup>29</sup> Oi zo mân âsagei kânŋan dâzâŋguan, zorat kut nâi nâi zo âsagei ko nâŋgâm pâlâtânziŋ kâtigibap.

<sup>30</sup> Nâ zi den kârep mân târokwap dâzâŋgobat. Hângât a kutâ Satân, zâk tâmbetnobam gâbapkât narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkât imbanâ mân tâkŋanŋap. <sup>31</sup> Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diŋ sâm nigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat. Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a ziŋâ nâŋgâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

## 15

*Yesu zâk waiŋ nak, nen bâranŋâ.*

<sup>1</sup> Nâ waiŋ nak topŋâ âlipŋâ. Ibânandâ ko waiŋ nep mariŋâ. <sup>2</sup> Nâgâren gâbâ bâranŋâ nâi mân bon oi mânâŋgât pâmbap. Bâranŋâ nâi bon oi kubikŋanŋâm bonŋâ patâ upap. <sup>3</sup> Zen singi âlipŋâ dâzâŋgowan, zorân kubikziŋgi salek op ândie. <sup>4</sup> Zen nâ sot pâlâtân utne nâ zen sot pâlâtân op ândibat. Waiŋ bâranŋandâ topŋoot mân târoyagom zikŋigâk bonŋâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlâtân opŋâ bonziŋ mân upi.

<sup>5</sup> Waiŋ nak topŋâ nâ. Zen ko bâranŋâ. Nâi zâk nâ sot pâlâtân oi nâ zâk sot pâlâtân ua bonŋâ donbep patâ upap. Ka zen birânim

kut n̄ai utnam kwakpi. <sup>6</sup> A zen n̄a sot p̄âlât̄an̄ op mân ândine bir̄anz̄gâbat. Oi wain̄ bâran̄n̄â mân̄n̄gât pane moi mindum̄n̄â kârâbân une semap, zo yatâ otz̄inḡâbi.

<sup>7</sup> Zen ko n̄a sot p̄âlât̄an̄ op dinnâ mem ândim̄n̄â wan mo wangât s̄âne muyagem z̄inḡâbat. <sup>8</sup> Zen bonz̄in̄â patâ op n̄agât arâp bon̄n̄â op ândine a z̄in̄ z̄inḡitne âlip oi

Ibânâ s̄âm âlip kwâk̄n̄an̄gâbi. <sup>9</sup> Ibânandâ um̄n̄andâ ḡâsânomap, zo yatik umnandâ zen ḡâsuz̄inḡap. Zen n̄agât den, zo n̄angâm ândine umnandâ ḡâsuz̄inḡi ândibi.

<sup>10</sup> Nâ Ibânangât den luga um̄n̄andâ ḡâsânogi ândiman. Zen yatigâk n̄agât den lune umnandâ ḡâsuz̄inḡi ândibi. <sup>11</sup> N̄agât s̄âtâre, zorân̄ z̄engâren don̄bep âsagem zimbapkât den zi dâz̄anḡuan. Zen s̄âtâre kwâk̄n̄an̄ ândibigât san.

<sup>12</sup> N̄agât den k̄atik itâ dâz̄anḡoman. N̄an̄â umnandâ ḡâsâz̄anḡomap, yatik z̄iin̄ak umz̄in̄andâ ḡâsâyagom ândibi. <sup>13</sup> N̄ai z̄âk bukurâpn̄â tâmbetagobegât ândiândin̄ biri buñ upap, a zo bukurâpn̄â um̄n̄andâ ḡâsâz̄anḡom biran̄map. A neñgât orot mâme, zorân̄ z̄âkkât buku orot âlip zo mân walâbap. <sup>14</sup> Nep diñ s̄âm z̄inḡan, zo tuune z̄inḡitsa buku bon̄n̄â upi. <sup>15</sup> Nâ narâk ziren topkwap̄n̄â kore a mân s̄âm z̄anḡonsâbat. Zen n̄agât bukurâpn̄â ue. Kore an̄â patân̄angât

um̄n̄an den zemap, zo mân n̄angâm̄ap. N̄an̄â kut n̄ai n̄ai Ibânangâren n̄angâwan, zo pisuk patâ sapsum z̄inḡâwangât z̄engât n̄anga bukurâpn̄â ue.

<sup>16</sup> Zin̄â nâ mân ḡâsum s̄âlâpnowe. N̄an̄â zen ḡâsum s̄âlâpz̄anḡowan. Oi âi n̄agât orot mâmenâ, zo mem ândim̄ ziren sot sumbemân bon̄n̄â muyagibigât s̄âm z̄inḡâwan. Oi zin̄â bonz̄in̄â muyagine narâk dâp zemâmbap. Yatâ op n̄agât kot s̄âm Ibâgâren wan mo wangât op ninâu s̄âne z̄inḡâbat. <sup>17</sup> N̄agât den k̄atik zi dum dâz̄anḡobâ. Umz̄in̄andâ ḡâsâyagom ândibi.”

*Yesu bir̄an̄an̄gâwe, yatik arâpn̄â bir̄an̄inḡâbi.*

<sup>18</sup> Yesu z̄âk itâ dâtn̄anḡom s̄aip, “Um k̄atik a z̄in̄ k̄âsa otz̄inḡânetâ ko itâ n̄anḡâbi, ‘Kembu yatik k̄âsa ok̄n̄an̄gâwe.’ <sup>19</sup> Zen h̄angât sin̄gi ândine s̄ai buku otz̄inḡâbe. Nâ z̄engât oserân ḡâbâ ḡâsum s̄âlâpz̄anḡua k̄ândâtz̄anḡowegât k̄âsa otz̄inḡâme. <sup>20</sup> Nâ den itâ dâz̄anḡowan, zo n̄anḡâbi, ‘Kore an̄â patân̄â walâm ândiândin̄, zo mân taap.’ A z̄in̄ k̄âsa otniwe, zo yatik zen k̄âsa otz̄inḡâbi. Zen n̄agât den n̄angâwe s̄ai yatik z̄engât den n̄anḡâbe. <sup>21</sup> S̄anḡonnogip, Anutu, z̄âk mân ek n̄angâm̄egât n̄agât op yatâ otz̄inḡâbi.

<sup>22</sup> Nâ um k̄atik z̄engâren mân gem̄n̄â den dâz̄anḡowan s̄ai ko tosazin̄ buñ ândibe.

<sup>22</sup> Nâ um k̄atik z̄engâren mân gem̄n̄â den dâz̄anḡowan s̄ai ko tosazin̄ buñ ândibe.

<sup>22</sup> Nâ um k̄atik z̄engâren mân gem̄n̄â den dâz̄anḡowan s̄ai ko tosazin̄ buñ ândibe.

<sup>22</sup> Nâ um k̄atik z̄engâren mân gem̄n̄â den dâz̄anḡowan s̄ai ko tosazin̄ buñ ândibe.

Ka nâ gem ga dâzângua toszaiñâ zo dap yatâ sârn kwârakubi? <sup>23</sup> Nâi zâk kâsa otnibapñâ Ibânâ yatik kâsa okñangâbap. <sup>24</sup> Nâ osetziñan nep patâ tuuwan, a ziñ mân tuume yatâ. Zo mân tuuga sâi toszaiñ buñ ândibe. Kâ nâ gem ga ko nekñâ nâ sot Ibânâ lañ kâsa otnikâme. <sup>25</sup> Yatâ utnetâ Kembugât ekabân den ziap, zo nâgâren bon uap. Den zo itâ.

‘Nâ bâliñâ mân ua ko lañ kâsa otnige.’

<sup>26</sup> Nâ Ibâgâren âburem âimñâ, mam otziñgâbap, Kaapum, den bonñâ mariñâ, zâk sângongua gem gam topnâ sârn muyageziñgâbap. <sup>27</sup> Zen nâ nep topkwarâwanân gâbâ nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik topnâ sap sum ândibi.”

## 16

<sup>1</sup> “Zen nebân kin loribegât yatâ sârn dâzânguan. <sup>2</sup> Zen mâpâmâpâse namin angân kârâziñgâbi. Perâkñak, narâk ñâi mâte upap, zoren a ziñ nen Anutugât nep tuunâ sârn zângone mumbi. <sup>3</sup> Zen Ibânâ sot nâ, nekât topnik mân nângegât yatâ upi. <sup>4</sup> Nâ den kânñan dâzânguan, zorat bonñâ muyagei itâ sâbi, ‘Kembuñâ mârum dâtnângoip, zo muyagiap.’ Nâ mârum zen sot tâpat sârn mân dâzângowan. Narâk zi ko dâzânguan. <sup>5</sup> Itârâñ sângonnogip, Anutu, zâkkâren âibâ sa zengâren gâbâ a ñâiñâ

mân mâsikânigap, ‘Gâ ikâ âiban?’ <sup>6</sup> Âibam ua narâkñâ dâzânguan, zorat umziñ bâliñ uap.”

*Kaapumñâ a topziñ sapsumap.*

<sup>7</sup> “Nâ perâkñak sa nângânek. Âburem zâibat, zo zengâren bonñâ muyagibapkât zâibat. Nâ mân zaria sâi Tirik Kaapum mân gem ga mam otziñgâbap. Ka nâ zâim sângongua gem gâbap. <sup>8</sup> Zâk gem ga a zengât bâliñâziñâ sot târârak ândiândiñ sot hâuñâ mimbi, zorat sapsun ziñgâbap. <sup>9</sup> Tosaziñangât topñâ itâ nângâbi. Zen nâ mân nângâm pâlatân kwatnime. <sup>10</sup> Târârak orotñangât itâ nângâbi. Nâ Ibâgâren âburem zaria mân nikpi. <sup>11</sup> Hâuñangât den sâsân, zorat itâ nângâbi. Hân zirat a kutâ Satañ, zâk toszangât hâuñâ mimbapkât mârum sârn kwâkâm pindap.”

*Kaapum zâk diiniñgâmap.*

<sup>12</sup> Yesu zâk yatâ sârnñâ itâ sârn dâtnângoip, “Den doñbep ziap. Narâk ziren zo dâzângua dap op nângâm nanñgâbi? <sup>13</sup> Kaapum, den bonñâ mariñâ, zâk gem gam den bonñâ dâzângobap. Zik umgât den zo mân sâbap. Den nâgâren gâbâ nângâbap, zo yatik sapsun ziñgâbap. Oi kut ñâi ñâi gâtâm âsagibap, zo sapsun ziñgâbap. <sup>14</sup> Den zo ninan gâbâ mem sârn muyagem ziñgi kutsiñginâ lum zaatpi. <sup>15</sup> Ibâgâren den

bonjâ ziap, zorat marijâ nâ. Zorat op itâ san, Nâgâren gâbâ den mem muyagem zinjâbap.”

*Yesu zâk âburem gâbap.*

16 “Narâk pânkânok ziap, zo âki aria kârunibi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap. Zo âki ga nikpi.” 17 Yesu zâk yatâ sâi arâpñâ nâmbutñâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den ñai itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’” 18 Yatâ sâmñâ sâwen, “Narâk pânkânok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

19 Mâsikânam oindâ Yesuñâ niñgit umniñan ek nângâm itâ sâm dâtnângoip, “Nâ itâ dâzânguan. Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te?” 20 Nâ perâkñak dâzângobâ. Um kâtik, zinj none mua ko arâpnâ âgirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, zinj sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuñâ sâtâre upi. 21 Ambân ñai zâk katep mimbam sâknam patâ nângâbap, zorâñ katep âsagei sâknam buñ oi sâknamgât nelâmkoi katepkât sâtâre upap. 22 Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuñan gâbâ zaat zinjitsa ko umâlep

upi. A zen umâlep zo mân kune buñ upap.

23 Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ mumuñan gâbâ zaatsa zen kut ñai ñaigât mân kwakñâ mâsikânibi. Wangât, zen wan mo wangât Ibâgâren sâne kutnangât op muyagem zinjâbap, zorat. 24 Ândim gawe, zoren kut ñai ñaigât nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi ko sâtâre kwâkñan ândibigât wan mo wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem zinjâbap.”

*Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.*

25 “Den sâm gâwan, zo sumbuñik dâzângowan. Narâk ñai mâte upabân den sumbuñâ mân dâzângobat. Ibâgât topñâ, zo muyabâk dâzângobat. 26 Narâk zoren ziiñak kutnâ mem ândim ninâu sâne Ibâ zâk âlip nângâzinjâbap. Nâ wangât kut ñai zinjâbapkât dukubat. Ibâ zâk ninâuziñâ wâratkum âlip zinjâbap. 27 Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nângâm umziñâ gâsânomapkât Ibâ zâk yatik umñandâ gâsâzângomap. 28 Nâ Ibâgâren gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm Ibâgâren âburem zâibâman.” 29 Yesu zâk yatâ sâi arâpñandâ itâ sâm dukuwen, “Zi den sumbuñâ mân sâm, muyap dâtnânnguat. 30 Zorat itâ nângen. A zinjâ mân mâsikâgine gâ gikak kut ñai ñai zo nângâm nanngâmat. Gâ Anutugâren gâbâ gâin, zo

nâgâm kwâtâtien.”<sup>31</sup> Sâindâ Yesuñâ itâ sâam dâtnânngoip, “Zen irabot zi nânngâm kwâtâtie?”<sup>32</sup> Narâk nâi ziap, zo mâte oi nâ birânim sijsururuñ op mirâziñan âibi. Oi nâbane ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot ândimap.

<sup>33</sup> Nâgât um lumbe zengâren zimbapkât yatâ dâzânnguan. Zen hânân sâknam kwâkñan ândibi. Ka nânâ tâmbetzânngobegât imbanjâ zo kuan. Zorat umâlep op ândinek.”

## 17

*Yesuñâ zikñanngât ninâu sâip.*

<sup>1</sup> Yesu zâk den zo sâamñâ siñâ sumbemân ekñâ itâ sâip, “Ibâ, âburibatkât narâkñâ mâte uap. Gâ nangâ, nâgât neule âsaknâ sâna âsagibap. Nânngoot yatik gâgât neule âsakñâ sa âsagibap.”<sup>2</sup> Gâ nangâ nâ hân dâp a zengât mariziñ nâbarin. A nâgâren zâambarin, ândiândi kâtik muyagem zingâbatkât sâam nigin.<sup>3</sup> Oi ândiândi kâtik zorat topñâ itâ ziap. Gâ Anutu bonñâ kânok sot sângonnogin, Yesu Kristo, net a ziñâ nikit net sot pâlâtânj utne ândiândi kâtik muyagem zingârat.

<sup>4</sup> Nâ hânân ândim nep sâam nigin, zo tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap.<sup>5</sup> O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot sumbemân neule âsakñânoot ândiwan, zo yatik

narâk ziren mâburem nina mem ândibat.”

*Yesuñâ arâpñâ zengât ninâu sâip.*

<sup>6</sup> “Hânân a donbep zengâren gâbâ nâgât siñgi sâam gâsum sâlâpânngoin, zo siñgi dengâ sapsum zingâwan. Zo gâgât siñgi ândinetâ nâgât siñgi sâin. Oi zen gâgât den nânngâm mem ândie.”<sup>7</sup> Kut nâi nâi zemnigip, zo gâgâren gokñik. Zo zen nânge.<sup>8</sup> Den nigin, zo zingâ nânngâm umziñan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ gewan, zo nânngâm kwâtâtie. Gikak nep diñ sâam nigin, zo nânge.

<sup>9</sup> Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A um kâtik zengât op mân san. A nigin zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât siñgi ue.<sup>10</sup> A ambân nâgât siñginjâ gâgât siñgi. Gâgât siñgi zorân nâgât siñgi. Oi umziñan nâgât âsakñâ muyagem ziap.

<sup>11</sup> Nâ hânân ândiândinâ ândia âkap. Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kutsingiganngât imbanjandâ pâit saazingâna hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen um kânok ândibi.<sup>12</sup> A nigin, zen sot ândim kutsingiganngât imbanjandâ lâmbamzânngua ândiwe. Nep diñ zo sâam nigip. Oi dâñ galem otzingâ mân tâmbetagowe. Gâgât den kulem bon upapkât simngât siñgi, zâk kânok

tâmbetagoip. <sup>13</sup> Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâgoga nâgât sâtâre, zo zeŋgâren ari sâtâre kwâkŋan ândibi.

<sup>14</sup> Gâgât den zo ziŋga mem ândine hângât siŋgi a, ziŋâ kâsa otziŋgâwe. Nâ hângât siŋgi mân ândiman. Arâpnâ zen yatâ hângât siŋgi mân ândimegât yatâ otziŋgâwe. <sup>15</sup> Arâpnâ hânân gâbâ diiziŋgâm zâibangât mân san. Bâliŋâ marijandâ tâmbetzâŋgobapkât san. Gâŋâ galemziŋ upangât san. <sup>16</sup> Nâ hângât siŋgi buŋâ. Zen yatigâk hângât siŋgi buŋâ. <sup>17</sup> Gâgât den bonŋâ umziŋan pâna âsagei târârak op ândibi. Gâgât denŋâ, den bonŋâ. <sup>18</sup> Gâŋâ sâŋgonnona hânân gem nep tuuwan, zo yatik sâŋgonzâŋgua zen um kâtik zeŋgâren nep tuubi. <sup>19</sup> Zen umziŋâ gâgâren pambigât zo yatik nâŋâ umnâ gâgâren paan.”

*Yesuŋâ kâmut gakârâpŋâ neŋgât ninâu sâip.*

<sup>20</sup> “A zi kinze, zeŋgârâk mân ninâu san. Den siŋgi âlip sâne nâŋgâm pâlatân kwatnibi, zeŋgât sot ârândân ninâu sân. <sup>21</sup> Zen um kânok op ândibigât dâgogan. Ibâ, gâ nâgât umgâ kinmap. Nâŋâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik ziŋâ nekâren umziŋâ kinmap. Oi umziŋandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ ko um kâtik a zen gâ sâŋgonnona gewan, zo nâŋgâm kwâtâtibi. <sup>22</sup> Net um kânok ândimet, zo yatik

um kânok op ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsakŋâgâ nigin, zo ziŋgâwan. <sup>23</sup> Nâ umnandâ gâsâzâŋgua gâ yatik umgândâ gâsânona umziŋ kânok op kwâkâbap. Zen yatâ ândine um kâtik zen gâŋâ sâŋgonnona gewan, zo nâŋgâm biranŋbi. Oi umgândâ nâ kâpinom yatik zen kâpizâŋgomat, zo nâŋgâm biranŋbi.

<sup>24</sup> Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot ândim neule âsakŋânâ ikpigât dâgogan. Neule âsaknâ zo umâlepkaŋgât op hân mân muyageinân nigin.

<sup>25</sup> O Ibâ, târârak mariŋâ, um kâtik a zen topkâ mân nâŋgâwe. Nâ ko topkâ nâŋgâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen gâŋâ sâŋgonnona gewan, zo nâŋgâme. <sup>26</sup> Nâ gâgât den siŋgi sâŋ muyagem ziŋgâwan. Oi sâŋ muyagem ziŋgâm zâibat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik umgândâ zen gâsâzâŋgoi nâ yatik umnandâ gâsuziŋgi ândibat.”

## 18

*Yesuŋâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.*  
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

<sup>1</sup> Yesu zâk den zo sâŋ nanŋâm arâpŋâ diiŋiŋgi Yerusalem kamânân gâbâ gemŋâ Kidoroŋ too nirem hân ŋâi nak kâlam ŋâi zeip, zoren zâiwen. <sup>2</sup> Yesu sot arâpŋâ, nen zoren

âsâbân mindumarâwengât Yuda zâk kâlam zo ekmâip. <sup>3</sup> Zoren ândeindâ Yudanâ tirik namâ kâwali a sot a sâtñâ nâmbutñâ diizingi gawe. Kembugât namâ galem a pâtâ sot Parisaio a, zij sângonzângone gawe.

<sup>4</sup> Oi Yesu zâk kut ñai ñai okñangâbi, zo nângâm arâpnâ nâmbamñâ âi mâsikâzingip, “Zen ñai kârum ge?” <sup>5</sup> Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokñâ.” Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nâ zi.” Oi Yuda zâk kâwali a zen sot kirip. <sup>6</sup> Yesunâ sâip, “Nâ zi.” Sâm dâzângoi kândât kândât âim ge kom ziwe.

<sup>7</sup> Yatâ utne du zagâtñâ mâsikâzingip, “Zen ñai kârum ge?” Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokñâ.” <sup>8</sup> Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârûm dâzânguan. Nâ ko zi. Nâ kârûnim ge oi ko arâpnâ zi birâzingâne âibi.” <sup>9</sup> Yatâ oi mârûm den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin, zen galem otzingâ mân tâmbetagowe.”

<sup>10</sup> Oi Simon Peteronâ sâu mem ândeip, zo inzurân gâbâ sâmbum tirik namâ galem a, zâkkât kore a kindap bongen kârâm kwâkip. Kore a zorat kutñâ Maiko. <sup>11</sup> Yatâ oi Yesunâ Petero itâ sâm dukuip, “Sâugâ inzurân pâna giarik. Dapkât uat? Dap nângat? Sâknam Ibânandâ nâgât singi sâip, zo birâbat?”

<sup>12</sup> Oi kâwali a sâtñâ sot Yuda zengât a sâtñâ, zen

Yesu gâsum bikñâ saawe. <sup>13</sup> Saamñâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a ñai kutñâ Kaipa, zâk Kembugât tirik namâ galem a zengât patâzinâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratñâ meip. <sup>14</sup> Kâipa zâk mârûm Yuda a sâtñâ itâ sâm dâzângoip, “A kâmut nen tâmbetagobemgât a kânokñâ nenngât hâuninjâ moi âlip upap.”

*Petero zâk Yesu kwâimbâñangip.*  
(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

<sup>15</sup> Yesu diim âine Simon Petero sot bukuñâ ñai, zet bet molizingâm âiwet. Oi bukuñâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândân dâmân kâligen bagiwe. <sup>16</sup> Petero zâk ko pâit âkñan mâtâbân kirip. Oi Bukunâ zâk tirik namâ galem a pâtâ ek nângi ândeipkât mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteronâ pâit umñan bageip. <sup>17</sup> Mâtâp galem ambân, zorân Petero ekñâ itâ sâm dukuip, “A ândiren zirat arâpnâ zengât kâmurân gokñâ, gâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Nâ buñâ.” <sup>18</sup> Sâi kore a sot kâwali a, zen paten op kârâp om nângâm kinetâ Petero zâk yatik osetzian kârâp nângâm kirip.

*Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâm mâsikâ okñangip.*

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

19 Tirik namâ galem a patânâ Yesu dinâ sâip sot arâpñâ gâsuziŋgip, zorat sâm mâsikip. 20 Mâsiki Yesuñâ den itâ melân dukuip, “Nâ den muyap sâman. Tirik namin sot mâpâmâpâse namin Yuda a ziŋ mindune dâzâŋgoman. Nâ tik mân sâman. 21 Zorat gâ wangât nâ mâsikânigat? Den dâzâŋgua nâŋgâme, zo mâsikâziŋgâna dinnâ zo dâgone nâŋgâ.”

22 Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zengâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomŋan komŋâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?” 23 Sâi Yesuñâ itâ sâip, “Den gâŋgoŋâ san oi ko zorat topñâ sâna nâŋgâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?” 24 Yesugât bikñâ saane kiri Hanasiñâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

*Peteroñâ Yesu kwâimbi sâp karâmbut oip.*

*(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)*

25 Oi Simonj Petero, zâk kârâp nâŋgâm kiri mâsikâm sâwe, “Arâpñâ zengâren gokñâ nâi, gâ?” Sâne kwâimbâm sâip, “Nâ buñâ.” 26 Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteroñâ kindapñâ kârâm kwâkip, zâkkât torenŋandâ itâ sâip, “Gâ kâlamân zâk sot ândina geksan.” 27 Yatâ sâi Peteroñâ dum kwâimbi zorenâk kuruñâ diŋsâip.

*Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.*

*(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)*

28 Yuda zengât hânân a kutâ nâi ândeip, kutñâ Pilato. Zâk Roma zengât kâmurân gokñâ. Haŋgât nâtikñâ Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziŋ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nâŋgâwe, “Hân nâin gokñâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutuñâ niŋgiri mân dâp upap.” Yatâ sâmñâ a kutâgât namin mân zâiwe. 29 Sombemân kine a kutâ Pilatoñâ mirâ gwenduin âi kin mâsikâziŋgip, “A zi wan to sagât diim ge?” 30 Sâi ziñâ sâwe, “A zi bâliŋ mâme mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem”

31 Sâne Pilatoñâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Wangât nâgâren diim ge? Ziiñâ gurumin den ziap. Zo wâratkum ziiñak sâm kwâkânek.” Sâi Yuda a sâtnâ, ziŋ itâ sâwe, “Nen mumuŋan zâmbanzâmbanŋanŋât mâtâp dooŋguwe. 32 Sâna poru nagân kumbigât nâŋgen.” (A poru nagân zaŋgonzâŋgoŋ, zo Roma a zo ziiñâ opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu zikñak poru nagân kune mumbapkât den mârûm sâip, zo kâtigeip.

33 Pilatoñâ namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâm mâsikip, “Gâ perâkñak Yuda a zengât a kutâ?” 34 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, Den zo gikâ umgât sat



mo a nâmbutņandâ dâgone sat?”<sup>35</sup> Sâi Pilatonâ itâ sâmb dukui, “Nâgât dap dap nângat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?”

<sup>36</sup> Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâmb dukui, “Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ nâi yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ zinj kâmbam mem galem ot-nine Yuda a zinj mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ nâi yatâ ândian.”<sup>37</sup> Sâi Pilatonâ sâmb mâsikip, “Gâ gikangât nâ a kutâ ândian sat?” Sâi Yesuņâ sâip, “Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonņâ sâmb muyagibatkat âsagiwan. Nâi zâk dinnâ nângâm lubap, zo ko den bonņangât buku upap.”<sup>38</sup> Sâi Pilatonâ sâip, “Den bonņâ, zo dap dap?”

*Pilato zâk Yesu mumbapkât sâmb kwâkip.*

*(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)*

Yatâ sâmbņâ gwenduyân âi kin Yuda a itâ sâmb dâzângoip, “Nâ a zirât tosanâ kâruan.”<sup>39</sup> Zengât orot mâme mâtâpnâ nâi ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zengâren gâbâ nâi olaņ zinjâman. Oi zi nângâne dâp oi Yuda a kutâziņâ olaņ zingâ ândibap.”<sup>40</sup> Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sâmb kambâņâ sâwe, “Zâk buņâ. Baraba olaņ niņgâban.” Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

## 19

<sup>1</sup> Pilatonâ Yesu diim namin zâimņâ sâi kâwali a ziņâ Yesu inzut kuupņootņâ lapirâwe.<sup>2</sup> Zen lapitņâ itâ sâwe. “Gâ nâ a kutâ sâmat, zorat a kutâgât pindok sot hâmbâ zi hutgonamen.” Yatâ sâmbņâ tâk sâtmam goņkom kâukņan pane giarip. Oi hâmbâ kuriņâ, a kutâgât hâmbâ giņangâne giarip.<sup>3</sup> Yatâ opņâ um topņan âi kin siņan gem sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” Yatâ sâmb bitziņandâ si sângâņņan kuwe.

<sup>4</sup> Oi Pilatonâ Yuda a zengâren dum âi itâ sâmb dâzângoip, “Zen iknek. Nâ zengâren diim gandâ ziiņak topņâ nângânek. Nâ tosanâ kâruan.”<sup>5</sup> Oi Yesu zâk kâukņâ kâpiwe sot hâmbâ kuriņâ, zo sot gem ga kiri Pilatonâ tirâpzângom sâip, “A zi iknek.”<sup>6</sup> Sâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen ekņâ den kambâņ sâmb sawe, “Zâk poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ sâip, “Nâ tosanâ kâruangât ziiņak mem poru nagân kunek.”<sup>7</sup> Sâi Yuda a zinj itâ sâwe, “Zikņangât nâ Anutugât nanņâ sâmap. Zâk Anutu hutkum sâmap. A yatâ zo mumbigât gurumin dinniņan ziapkat mumbap.”

<sup>8</sup> Yuda a sâtnâ, ziņâ Yesu zâk zikņangât nâ Anutugât nanņâ sâmap sânetâ Pilatonâ zo nângâm keņgâtņangât oip.<sup>9</sup> Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, “Gâ ikâ gâbâ âsagein?” Sâi

Yesuñâ den hâuñâ mân sâip. <sup>10</sup> Yatâ oi Pilatonâ itâ sâm dukuip, “Gâ den mân dâtnobam uat? Nânâ sa ândiban. Nânâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanjâ niwe, zo nângat?”

<sup>11</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutuñâ ubâ imbanjâ gigipkât sat. Oi zorat nâbanse, a zorat tosaziñ gâgât zo walâwalân.” <sup>12</sup> Sâi Pilatonâ den zo nângâm Yesu olanbat sâm mâtâp kâruip. Kârui Yuda a ziñ den sâm kambânj sâwe, “Gâ a zo olanjâ a kutâ patâniñâ Româ kamânân ândiap, kutñâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk zikñangât nâ a kutâ sâmap. Zâk Sisa kâsa okñangâm, zorat.”

<sup>13</sup> Yatâ sâne Pilatonâ den zo nângâm sâi Yesu diim gine den sâm kwâkâkwâkânj tâtatñan tâip. Oi tâtatñâ zorat Yuda a ziñâ ziñ denân Gabata sâmarâwe. (Niñ denân ko a patâ zengât kianj kâtnjâ tuutuñ.) <sup>14</sup> Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kut nâi nâi kubikkubik narâk oi mirâ bâkñan oi Pilatonâ tapñâ Yuda a itâ sâm dâzângoip, “Iknek. Zi a kutâziñâ, zo ka.” <sup>15</sup> Sâi zen den sâm honjâwe, “Zâk buñ oik. Zâk buñ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ mäsikâm sâip, “A kutâziñâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem

a patâ ziñâ den itâ dukuwe, “Nengât a kutâ nâi buñâ, Sisa kânok.” <sup>16</sup> Sâne Pilatonâ nângâziñgâm Yesu poru nagân kumbigât ziñgip.

*Yesu poru nagân kune moip.*

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

<sup>17</sup> Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugî hân nâi kutñâ kâuk siñit (Yuda zengât denân Goligata), zoren âiwe. <sup>18</sup> Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâliñ mâme a zâgât, nâi toren, nâi toren poru nagân zâkom kwânângâzikâm Yesu osetzikñan kwânângâwe.

<sup>19</sup> Pilatonâ sâi Yesugât kâuk kwâkñan nagân den itâ kulemguwe, “Yesu Nasarete kamânân gokñâ, Yuda zengât a kutâ.” <sup>20</sup> Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemguwe. Yesu kuwe, hân zo kamân gootñan zeipkât a ambân donbepñâ âim gam den zo sâlâpkuwe. <sup>21</sup> Yuda zengât tirik namâ galem a patâ, ziñ Pilato itâ sâm dukuwe, “Yuda zengât a kutâ mân kulemgu. Itâ kulemgu. Zikñak itâ sâip, ‘Nâ Yuda zengât a kutâ.’” <sup>22</sup> Yatâ sâne Pilatonâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

<sup>23</sup> Kâwali a kimembut, ziñ Yesu poru nagân komñâ sâk pâke umñangât sâkñangât, zo mem kâsâpkum angâwe. <sup>24</sup> Hâmbâ umñan zorat itâ sawe, “Zo mânângârindâ bâliñ opap.” Yatâ sâm wenzu pam ikne muyageip dâp

miwe. Yatâ utnetâ Kembangât ekabân den kulempuwe, zo bon oip. Den zo itâ,

“Hâmbânâ kwâkjan kâsâpkum miwe. Hâmbâ umjan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwe.

<sup>25</sup> Yesugât poru topjan ambân kirâwe, zo kutziñâ itâ. Mamñâ sot mamjanğât gatñâ. Maria, Kelopagât ambinnâ sot Maria, Madala kamânân gokñâ. <sup>26</sup> Yesu mamñâ sot anâ nâ umjandâ gâsunimap, net nikiri kiritâ mamñâ itâ sâm dukui, “Nangâ zi eknan.” <sup>27</sup> Yatâ sâmñâ nâ itâ dâtnogip, “Mamgâ zi eknan.” Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamñâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

*Yesu moip.*

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

<sup>28</sup> Yesunâ nepnâ âkap nângâm Kembangât ekabân den ziap, zo bon upapkât den itâ sâip, “Toogât otnigap.”

<sup>29</sup> Oi hâkop nâi umjan winiga too kâlakñâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapiñkum lâunjan pane neip. <sup>30</sup> Yesu zâk too zo nemñâ itâ sâip. “Mârum âkap.” Yatâ sâmñâ kâuk pindiñsâi kaapumñâ taki moip.

<sup>31</sup> Yuda zeñgât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nângâwe, “A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap.” (Kendon zo

Yuda zeñgât kendon patâ.) Yatâ nângâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zeñgât soozij sinjit kom namuñne mumbigât sot kâambarânziñâ mâkâm hanzângobigât Yuda a nângâziñgip. <sup>32</sup> Oi kâwali a zen bâlij mâme a zagât zo soozik sinjit kom namuñawe. <sup>33</sup> Yatâ opñâ Yesugâren ga igâwe. Zâk mârum moip. Yatâ ekñâ soonâ sinjit mân kom namuñawe. <sup>34</sup> Kâwali a nâiñâ Yesu parâmjan kâlâunâ sum kwâpârângi gilâm sot too gem gâip. <sup>35</sup> Nâ zo egâwangât perâkñak san. Nâ nângan, den zo bonñâ. Zorat zen nângâne bon upap.

<sup>36</sup> Kembangât ekabân mârum itâ kulempuwe, zo bon upapkât urâwe. Den zo itâ,

“Zen sinjitñâ mân kom namuñbi.”

<sup>37</sup> Oi Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zen sum pâron parâwe, zâkkâren sen kwap ikpi.”

*Yesu hanguwe.*

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

<sup>38</sup> Kwâkjan Yosepe, Ari-mataia kamânân gokñâ, zâkñâ Pilatogâren âimñâ Yesugât kâambarân mâkâbapkât sâip. Sâi Pilatonâ nângânjanği âi kâambarân mem ârip. (Mârum Yosepe zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda a sâtnâ zeñgât keñgât op zo muyap mân sâm ândeip.) <sup>39</sup> Oi a nâi mârum nâtigân Yesugâren

gâip, kutnjâ Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top nâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât mimiņ yâmbâtņâ, zo yatâ zo mem âim Yosepe beknjan meip. <sup>40</sup> Beknjan mei Yesugât kâambarâņ sanņonņâ sângum kâu sot kelâk hitom âlipņâ, zorâņ kâpiwet. Yuda a ziņ yatâ opmarâwe. <sup>41</sup> Oi Yesu kuwe, hân zorat ginņan nak kâlam nâi zeip. Zoren kât mâtâp kwâpârâņgâne zeip. Zoren a nâi mârur mân zâmarâwe. Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ mâte oipkât Yesugât kâambarâņ zo pânkânogân zo parâwet. <sup>42</sup> (-)

## 20

*Yesu mumuņan gâbâ zaarip.*

*(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)*

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon âki haņgât nâtikņâ Maria, Madala kamânân gokņâ, zâk Yesugât kwagân arip. Âi takâm egi kât patâ mâtâp mârur dooņguwet, zo kâbakņine zeip. <sup>2</sup> Yatâ ekņâ sârârâk kârâm âim Simoņ Petero sot Yohane, nâ Yesuņâ umņandâ gâsunimâp, net muyagenikâm dâtnâkom sâip, “Kembugât kâambarâņ, zo kwagân gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân nânģen.”

<sup>3</sup> Yatâ sâi Petero sot bukuņâ nâ, net mirin gâbâ gemņâ kwagân âiwet.

<sup>4</sup> Mâtâbân sârârâk kârâm âim nânģâ Petero walâm

kek âim kândon takâwan.

<sup>5</sup> Âi takâm kât mâtâpņan mân bagim yen pindiņsâm eksa sângumâk zeि egâwan.

<sup>6</sup> Simoņ Petero, zâk bet gamņâ kât mâtâpņan bagim sângumâk zeि egip.

<sup>7</sup> Sângum nâi Yesugât kâukņâ kâpiwet, zo zeि egip. Sângum zo sângum nâmbut zen sot mân zeip. Zikņik kâpiyagom zeip.

<sup>8</sup> Yatâ zeि kândom kwagân âi takâwan, nânģâ bagimņâ yatik ek, zaatsap zo bonņâ sâm zo nânģâwan.

<sup>9</sup> Ombenjan ândiwenân Yesu mumuņan gâbâ zaat-papkât Kembugât ekaban den ziap, zo mân nânģâm kwâtâtiwen. <sup>10</sup> Yatâ ekņâ a zagât net kamânân âburem âiwet.

*Yesu zâk Maria Madala kamânân gok, zâkkâren muyageip.*

*(Mk 16:9-11)*

<sup>11</sup> Maria zâk kwak sâtņan kin iseip. Isem tap ko pindiņsâmņâ kwagân egip.

<sup>12</sup> Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu Yesu mârur zeibân zo tâitâ zikirip. Nâi zâk kâukņâ zeibân, nâi kiņâ zeibân tarâwet.

<sup>13</sup> Oi zikņâ sâwet, “Ambân, gâ wangât isem taat?” Sâitâ zâkņâ sâip, “Kembunangât kâambarâņ mem nâin âine kârurân.”

<sup>14</sup> Yatâ sâm puriksâm Yesu zikņâ egip. Egip, zo Yesu holiņâ mân ek nânģip.

<sup>15</sup> Oi Yesuņâ mâsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Nâi kârur taat?”

Oi Marianâ a zo kâlam marijandâ kinzap nângâm itâ sâmb dukui, "Patânâ, gâ kâambarânâ mem nâin âi paat oi ko sâna nângâm âi mimbat,"<sup>16</sup> Sâi Yesunâ sâip, "Maria." Sâi puriksâm Yuda denân Raboni sâip (niin denân ko, Patânâ).

<sup>17</sup> Yesunâ itâ sâmb dukui, "Irabot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zariangât gâ mân gâsum anjân kârâniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sâmb dâzânjo, 'Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.'"<sup>18</sup> Maria, Madala kamânân goknâ, zâk âburem kamânân âimnâ arâpnâ itâ sâmb dâtnânjoip, "Nâ Kembu eksan." Yatâ sâmnâ Yesunâ den sâip, zo arâpnâ dâtnânjoip.

*Arâpnâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.*  
(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

<sup>19</sup> Sirâm zoren nâtikisâi arâpnâ nen Yuda a sâtnâ zengât kenjât op mirin mindum mân gabigât mirâ mâtâp doongumnâ tarâwen. Tâindâ Yesu zâk osetnijan âsagem kin itâ sâmb dâtnânjoip, "Um lumbe zengâren zimbap."<sup>20</sup> Yatâ sâmnâ biknâ toren toren sot parâmnâ, zo tirâpnânjoip. Oi arâpnâ nen Kembu eknâ umniñ âlip oip.<sup>21</sup> Yesunâ dum zagâtnâ dâtnânjoip, "Um lumbe zengâren zimbap. Ibânandâ sângonnogip, yatik nângoot zen sângonzânquan."<sup>22</sup> Yatâ sâmnâ waatniñgâm sâip,

"Tirik Kaapum minek.<sup>23</sup> Zen a zengât tosaziñ birânetâ buj upap. Ka tosaziñ zim-bapkât sâne zemziñgâbap."

*Tomagât den sinji.*

<sup>24</sup> Yesu arâp kiin zagât, nenjâren goknâ nâi kutnâ Toma (Zâk booboo a konsâwen.) zâk nâin âi ândei Yesugât arâpnâ, nen min-duindâ muyageniñgip.<sup>25</sup> Oi bet a bukurâpnâ nen sinji zo Toma itâ sâmb dukuwen, "Nen Kembu iksen." Yatâ sâindâ Tomanâ itâ sâmb dâtnânjoip, "Ninak sinnandâ eknâ biknâ gutnâ sâlâpnandâ pamnâ parâmnâ gâsum dinziñâ nânga bon upap."

<sup>26</sup> Yatâ sâi ko bet ândim nângâ kânok zoren Yesu arâpnâ, nen Toma sot ârândâñ mindum mirâ mâtâp doongumnâ tarâwen. Tâindâ Yesunâ osetnijan muyagem kin itâ sâmb dâtnânjoip, "Um lumbe zengâren zimbap."<sup>27</sup> Yatâ dâtnânjomnâ Toma itâ dukui, "Toma, sâlâpkâ ziren pânân. Bitnâ gâsum ek. Bikâ pam parâmnâ weenan. Oi gâ um zagât mân op nângâm pâlâtân kwatni."<sup>28</sup> Sâi Tomanâ sâip, "Gâ Kembunâ sot Anutunâ."<sup>29</sup> Sâi Yesunâ dukui, "Gâ neksatkât nângâm pâlâtân kwatnigat? A zen mân neknâ nângâm pâlâtân kwatnime, zengât nânga sâtârenjoot uap."

*Ekap zirat topnâ.*

<sup>30</sup> Yesunâ arâpnâ nen sot tap kulem top top tuugip,

torenjâ zo ekap ziren mân kulemgualan. <sup>31</sup> Den kulemgualan, zo itâgât kulemgualan. Zen sâlâpkum nângâm Yesu zâk a bâlinjan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, Anutugât nannâ. Den zo nângâne bon upap. Oi ziknâ nângâm pâlâtân kwâknanngâm kut-singnanngât opnâ ândiândi kâtik mimbi.

## 21

*Arâpnâ saruyân ândine zengâren âsageip.*

<sup>1</sup> Ândim Yesunâ arâp nenngâren dum muyageningip. Tiberia saruyân itâ muyageningip. <sup>2</sup> Simon Petero, Toma (booboo a), Natanae, Kana kamân Galilaia hânân goknâ, Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot munjâ nâ sot arâpnâ nâmbutnâ zengâren gâbâ a zagât. A yatâ zo mindum ândiwen. <sup>3</sup> Ândeindâ Simon Peteronâ itâ sâmbâtânngoi, “Nâ saru zuu mimbam âibâman.” Sâi ninjâ sâwen. “Nen ârândân.” Sâmnâ âi wanngâyân zâim nâtik zoren zuugât nep tuum ândim mân muyagiwen.

<sup>4</sup> Sâruyân ândeindâ mirâ hanjâbam oi Yesunâ sagân ga kirip. Kiri Yesu tobatnâ mân ek nângâwen. <sup>5</sup> Oi Yesunâ mâsikâningâm sâip, “Katep, zen zuu nâi mie?” Sâi ninjâ sâwen, “Buñâ.” <sup>6</sup> Sâindâ itâ sâmbâtânngoi, “Irâ zo bongen pane giari saru zuu donjêp sândubi.” Sâi irâ

pâindâ giari saru zuu donjêp patâ gam geine sâmbum osiwen.

<sup>7</sup> Yesu umjandâ gâsunimap, nânâ Petero itâ dukuwan, “Zo Kembu.” Sa Petero zâk Kembu kutnâ nângâm nepkât sângumâk lap ândeipkât hâmbânâ mem hurâgum saruyân pâtan arip. <sup>8</sup> Nen kârebân mân ândiwen. Sak gootjan ândiwen. Arâpnâ nâmbutnâ, nen wanngâyâk sâtnjan ânam zuu sot irâ, zo diingindâ tâi âiwen.

<sup>9</sup> Sagân zâimnâ kut nâi nâi itâ muyagiwen. Kârâp sisiñan saru zuu sot nalem sem zeip. <sup>10</sup> Âi takindâ Yesunâ itâ sâmbâtânngoi, “Zuu mie, zo torenjâ mem ganek.” <sup>11</sup> Sâi Simon Petero, zâk wanngâyân zâim zuu irâ zo sâmbui sagân gâip. Oi irin zo zuu patâ patâ donjêp 153 yatâ, zo ziwe. Oi irâ zo mân âmbârângip, zorat nângindâ metnâ oip.

<sup>12</sup> Yesunâ itâ sâip, “Zen ga nalem ninek.” Sâi arâpnâ nen dap yatâ mâsikâbem, “Gâ nâi.” Nen Kembu zo nângâwen. <sup>13</sup> Oi Yesunâ nenngâren gamnâ nalem sot zuu kâsâpkum ningip.

<sup>14</sup> Zo Yesu mumunjan gâbâ zaatnâ muyageningi sâp karâmbut oip.

*Yesunâ Petero sâp kârâmbut den sâmbâtânngoi.*

<sup>15</sup> Hanngât nalem neindâ ko Yesunâ Simon Petero itâ sâmbâtânngoi, “Simon, Yohanegât nannâ, Bukurâpkâ zi,

zen umziḡandâ gâsânome. Gâḡâ walâziḡâm umgandâ gâsânomat?" Sâi Peteroḡ sâip, "Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nânḡat." Sâi Yesuḡâ dukuip, "Gâ râma gwamḡâ gakârâpnâ galem otziḡâban."

16 Yatâ sâm dum mâsikip, "Simonḡ, Yohanegât nanḡâ, gâ perâkḡak umgandâ gâsânomat?" Sâi Peteroḡâ sâip, "Kembu, nâ gâgât otnimap, zo nânḡat." Sâi Yesuḡâ dukuip, "Râma gakârâpnâ zeḡgât galem otziḡâm ândiban."

17 Yatâ sâm dum mâsikip, "Simonḡ, Yohanegât nanḡâ, gâ perâkḡak nâgât otgimap?" Yesuḡâ sâp karâmbut den yatâ sâi ko Petero umḡâ bâlei sâip, "Kembu, gâ kut ḡâi ḡâi zo nânḡâm nânḡamat. Oi nâ gâgât otnimap, zo nânḡat." Sâi Yesuḡâ sâip, "Gâ râma gakârâpnâ galem otziḡâm ândiban. 18 Nâ perâkḡak dâgobâ. Gâ sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opḡâ bikâ pâna kâsarâpkâ ziḡ saagim gobi." 19 (Yesuḡâ zo yatâ sâm Petero mumbapkât den dukuip. Mumbap, zoren a ziḡâ ekḡâ Anutu sâm âlip kwâkḡaḡgâbigât nânḡâm sâip.) Den yatâ sâm dukuip, "Gâ molini."

20 Oi Petero zâk puriksâm a Yesu umḡandâ gâsunimap, nâ kândâtḡan ga negip. Mârum Yesu mân mom arâpnâ nen sot nalem neip,

narâk zoren nâ Yesu gootḡan âi itâ mâsikâwan, "Kembu, ḡâiḡâ sâi gâsâgobi?" 21 Oi nâ bet ga Peteroḡâ nekḡâ Yesu nâgât mâsikâm sâip, "Kembu, a zirâḡ dap upap?" 22 Mâsiki Yesuḡâ itâ sâm dukuip, "Zâk ândei nâ puriksâbat mo zâk ândim mumbap, zorat gâ zâkkât wangât sat? Gâ yen ga molini." 23 Yatâ sâi ko arâpnâ sot bukurâpziḡ Yohane nâgât itâ sâm gulipkuwe, "A zo mân mumbap." Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâkḡâ itâ sâip, "Zâkḡâ ândei âburibat mo ândim mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?"

*Yohanegât bukurâpḡâ den murukḡâ kulemguwe.*

24 A zorâḡ kut ḡâi ḡâi zo ek nânḡâm sâm muyagem ekap zi kulengoip. Zâk kwembiḡ den kulengoip. Oi nen zâkkât itâ nânḡâmen, "Diḡâ zo bonḡâ."

25 Yesuḡâ kut ḡâi ḡâi doḡbep oip, zo ekabân mân kulemguwen. Zo ekabân kulemgum nanḡindâ sâi hân zi piksâi a ziḡ mân sâlâpkum nânḡâbe.

Zo yatik.

## Aposolo zengât den singi Lukanâ kulengoip.

*Yesunâ Tirik Kaapum zingâbat sâmbemân zariip.*

*(Mk 16:19-20; Lu 24:53)*

1 O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot singi âlip sâip, zorat den singi otgiwan. 2 Zâknâ nepnâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâknâ mâte oi Tirik Kaapumnâ oknangi Aposolo mârûm gâsum sâlâpzângoipnâ nep diñ sâmbingip. Den zo dâzângom nanji Anutuñâ diim sumbemân zariip. Zorat den singi mârûm kulemguan. 3 Zâk sâknâm nângâm mom zem zaatnâ arâpnâ zen sot sirâm 40, zorat umñan âsagezingâm ândeip. Zen nângâm pâlâtâñ kwâknangâbigât âsagezingâm ândeip. Anutu um topñan ândiândiñangât den dâzângom ândeip. 4 Oi zen sot tapnâ den itâ sâmbingip, “Zen Yerusalem kamân mân birâbi. Ibânandâ kut nâi zingâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâmbingip dâzângowan. 5 Yohane zâk too sanjongzingip. Ka narâk mân kêrep oi nânâ Tirik Kaapum sanjongzingâbat.”

6 Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâmbingip, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpninâ molizingâna Isirae niñak dum a kutâ op ândinat?” 7 Sâne itâ sâmbingip, “Ibâ, zâk zingâ narâknâ nângâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbanñangât opnâ narâk zo pâip. Zingâ zo mân nângâbi. 8 Zâknâ Tirik Kaapum sângongoi zengâren gem gam imbanâ zingip zen nâgât den singi sâsân a upi. Yatâ opnâ Yerusalem kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kêrebân aksik, nâgât den singi zengâren sâne lanj kêrâm âibap.”

9 Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zariip. Zari unumunumñâ ga doongoi mem zari mân igâwe. 10 Oi sumbemân zari arâpnâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet. 11 Oi itâ sâmbingip, “Galilaia goknâ, zen wangât sumbemân ek kinze? Anutuñâ Yesu mem sumbemân zariip. Yesu zariip, zo yatik âburem gibap.”

*Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.*

12 Aposolo zen Oliwa bâknan gâbâ gem âburem Yerusalem kamânân âiwe. Baknâ zo Yerusalem kamân gootñan taap. 13 Kamânân âimñâ mirâ tâpmarâwe, zoren zâiwe. A kutzingâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo,



Andrea, Pilipo, Toma, Batolomaio, Mataio, Yakobo Alipaiogât nannâ, Simon Zelote sot Yuda Yakobogât nannâ. <sup>14</sup> A zo aksik um kânok op ninâu sâmbânde. Yatâ utne Yesu mamnâ Maria sot ambân nâmbutnâ sot Yesu murâpnâ, zen aksik betziñan mem ândiwe.

*Yudagât gebâkñan a nâi muyagiwe.*

<sup>15</sup> Narâk zoren Yesu a ambân kâmurâpnâ ândiwe, 120 yatâ, zorân mindum tarâwe. Oi Peteronâ zaat den itâ sâmbâdzân goip, <sup>16</sup> “Bukurâp, Yudañâ kâsa diiziñgi Yesu gâsuwe. Zorat mârumpñan Tirik Kaapumñâ Dawidigât umñan den pâi den zo sâmbâkembugât ekabân kulemgop. Zo dap op yen zembap? <sup>17</sup> Yuda zâk niinñan goknâ. Nen sot nep ârandân meip. <sup>18</sup> Oi a zorân kâmbamgât sângânñâ mem hân nâi kwâlip. Zoren âi hânân gei kom kâmbon kunziri zem tip gem nanjip. <sup>19</sup> Den sinji zo Yerusalem a ambân ziñ aksik nângâm hân zorat kutnâ Akedama sâwe (niinñan den ko kâmbam hân). <sup>20</sup> Psalm ekabân den itâ kulemgune ziap, ‘Zâkkât mirâ kamân kwamen zimbap. Zoren a nâi mân ândibap.’  
Oi den nâi itâ ziap,  
‘Zo a nâinñâ gebâkñan kinbap.’

<sup>21</sup> Oi a nâmbutnâ nen sot ândimñâ Kembu Yesunâ nep tuugip, zo ek nanğawe. <sup>22</sup> Oi

Yohanennâ too sanjonñangi nepnâ topkwâip, narâk zoren zâkkâren târokwap ândeindâ ândim sumbemân zarip. Oi a zo zeñgâren gâbâ a nâi, zâk betziñan mei Yesu mom zaarip, zorat den sinji sâindâ lanj kârâbap.”

<sup>23</sup> Peteronâ yatâ sâi a zagât muyagezikâwe. Nâi kutnâ Yosepe Basaba sâmarâwe, kutnâ nâi Yusito. Oi a nâi ko kutnâ Matia. <sup>24</sup> Muyagezikâm itâ sâmbâninâu sâwe, “O Kembu, a zeñgât umziñâ ek nângâmat. A zagât zi, zekâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkuat, zo tirâpnângona iknâ. <sup>25</sup> Yudañâ Aposolo nepnâ kwâkâm mâtâp bâliñan arip, zorat nâinñâ zâkkât gebâkñan ândibap.” <sup>26</sup> Ninâu yatâ sâmbâwenzu pane Matiagât âsagei Aposolo kiin kânok târokwatziñgip.

## 2

*Tirik Kaapum gem gâip.*

<sup>1</sup> Yuda zeñgât kendon nâi kutnâ Pentekos narâk oi Yesugât a ambârâpnâ zen mirâ kânogân mindum tarâwe. <sup>2</sup> Tatne sumbemân gâbâ kwamit nâi pibâ patâ kwamit yatâ kwamiragom geip. Gemñâ mirâ tarâwe, zoren zâi piksâip. <sup>3</sup> Zen tap iknetâ kârâp bâlam yatâ âsagem âbângum kâukziñan ge tap arip. <sup>4</sup> Oi Tirik Kaapumñâ umziñan gei piksâm imbanñâ ziñgi den gându nâi nâi sâmbâiwe.

<sup>5</sup> Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâpâsemarâwe. <sup>6</sup> Oi a donbep patâ zen kwamit zo nângâm mindune Aposolo zen dinziñâ dâp sâne nângâm kwakmak op kirâwe. <sup>7</sup> Oi imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “A den se, zen aksik Galilaia a. <sup>8</sup> Dap op den yatâ sâne nângindâ dinniñâ yatâ uap? <sup>9</sup> Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok. <sup>10</sup> Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zengât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutñâ nen Roma kamânân gok. <sup>11</sup> Oi nen Isirae sot kamân ñâin gâbâ Anutu mâpâsimen. Nâmbutñâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorân ândimñâ dinniñâ dâp Anutu kut ñâi ñâi âlipñâ oip, zorat siñgi sâne nângen.” <sup>12</sup> A zen yatâ sâm imbanâziñ buñ oi kwakmak op kin âragum sâwe, “Zi topñâ dap yatâ?” <sup>13</sup> Oi a nâmbutñandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A zi too kâtik nem um gulip op se.”

*Peteroñâ zorat topñâ dâzângoip.*

<sup>14</sup> Petero zâk bukurâpñâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikñâ itâ sâm dâzângoip, “Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutñâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap

nângânek. <sup>15</sup> A zi kinze, zengât itâ se, ‘Too kâtik nemñâ um gulip ue.’ Yatâ buñâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem. <sup>16</sup> Zorat Propete Yoelenâ den ñâi itâ sâm kulengoip. Den zo bonñâ muyagiap,

<sup>17</sup> ‘Anutuñâ itâ sap, “Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik ziñgâbat. Ziñga ko nan bârarâpziñâ zen Propete ziñâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziñâ kut ñâi ñâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziñâ uman bonñâ nângâbi. <sup>18</sup> Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum ziñga Propete a yatâ op den sâbi. <sup>19</sup> Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagibap. Ombenjan hânân top lâkulâku kulem muyagibap. Gilâm sot kârâp sot kâbak, zorân hân kwârakubap. <sup>20</sup> Mirâsiñ sumunkumbap. Kâin siñâ kuriñkom gilâm yatâ upap. Oi Kembugât narâk mâte upap. Kembugât narâk âlipñâ âsakñoot muyagibap. <sup>21</sup> Oi narâk zoren ñâi zâk Kembu konsâbap, zâk bâliñan gâbâ mâkâbap.” ’”

*Peteroñâ Yesugât topñâ sâm kâkñan kwâip.*

<sup>22</sup> Yatâ sâmnâ Peteronâ itâ sâip, "Isirae a, nâ dâzângua nânghânek. Anutuñâ Yesu Nasarete kamânân gokñâ mam okñangi osetniñan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorânâ topñâ sâm muyagei igâwe. <sup>23</sup> Mârum Anutuñâ zâkkât nânghi zeipkât mâtâp zo sâm pindip, zo yatik zen kut nâi nâi okñangâm Kembugât gurumin den kukuñ a zingâne âi poru nagân kune moip. <sup>24</sup> Ka Anutuñâ mumuñangât tâk olañ diim sumbemân zarip. Mumuñandâ dap yatâ angân kârâbap? <sup>25</sup> Zorat Dawidinâ zâkkât den kânñan sâm itâ kulemguip,

'Nâ Kembu mâteyâk ek ândiwan. Zâkñâ âsâbân bitnâ bongen tâi mân loribat. <sup>26</sup> Zorat ko umnâ âlip oi nâmbâlamnandâ sâm sâtâre okñangâman. Sâknandâ mom zatpapkât mambât ândibat. <sup>27</sup> Anutuñâ, Gâ mân birâniban, zorat ko mumuñâ zengâren mân âi ândibat. Gâ tirik agâ mân birâniban, zorat ko momñâ mân alâgibat. <sup>28</sup> Gâ ândiândiñ mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otninandâ sâtâre kwâkñan ândibat.' "

<sup>29</sup> Peteronâ yatâ sâmnâ

itâ sâip, "O bukurâpnâ, nâ sâkuniñâ Dawidi, zâkkât den sapsun zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwakñâ ek nânghâm ândime. <sup>30</sup> Zâk Propete a ândim itâ nânghi, 'Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâpapkât sâm kâtigeip.' <sup>31</sup> Zo nânghâm Kristo zaatzaatñangât itâ sâip, 'Zâk mumuñâ zengâren ândibapkât Anutuñâ mân birâbap. Momñâ sâkñâ mân alâgibap.' <sup>32</sup> Oi Anutuñâ Yesu mângei zaari sinniñandâ igâwen. <sup>33</sup> Oi Anutuñâ Yesu âsanñâ bongen a kutâ kwânânghi tâi Tirik Kaapum sinji kwatningip. Yesuñâ zo mem ninji kwamit nânghâm ikse. <sup>34</sup> Dawidinâ sumbemân mân zarip op ko lañ den itâ sâip,

'Kembuñâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, "Nâgât âsannan tâtnan. <sup>35</sup> Tâtna kâsarâpkâ minduzinga kingangât kombân upi.' "

<sup>36</sup> Isirae a aksik patâ itâ nânghâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutuñâ Kembu sot a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, kwânânghi ândiap."

*A donbep umziñ melânhe too sanjonziñgâwe.*

<sup>37</sup> Peteronâ den yatâ sâm dâzângoi nânghâm umziñ bâliñ oi Petero sot bukurâpnâ

itâ sâmbâ mäsikâziŋgâwe, “Bukurâpniŋ, nen dap oindâ dâp upap?”

38 Sâne Peteronjâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Umziŋ melânje Yesu Kristogât korân too saŋgonziŋgindâ tosaziŋ buŋ upap. Yatâ utne Anutuŋâ Tirik Kaapum ziŋgâbap. 39 Ziinâ sot kiurâpziŋâ sot kârebân ândie, Kembu Anutuŋâ diiziŋgâbap dâp, Tirik Kaapum zeŋgât siŋgi sâsân, zo ziŋgâbap.”

40 Petero zâk den yatâ sâmbâ den târokwap den girem itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen bâliŋ mâme a osetziŋan gâbâ gane Anutuŋâ gâsuziŋgâbap.” 41 Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, ziŋâ Peterogât den nâŋgâm umziŋâ gâsui too saŋgonziŋgâne Yesugât kâmut, zeŋgâren târokwarâwe.

*Ninâugât âsâbân mindumarâwe.*

42 Oi Aposolo, zen siŋgi âlip dâzângone nâŋgâm ândiwe. Oi umziŋâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâbân mindumarâwe. 43 Oi Aposolo zij Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tuumarâwe. Oi a ambân, zen aksik keŋgât op naŋgâwe. 44 Yesu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâwe, zen kut ŋâi ŋâiziŋâ kânogâk zeip. 45 Oi hân sot sikumziŋ pane sâŋgân mem a giginjâ kâsâpkum ziŋgâmarâwe. 46 Zen sirâmŋâ sirâmŋâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâziŋan

nalem ârândânj nemarâwe. Oi nalem zo sâtâreyân nemarâwe. 47 Oi Anutu sâmbâ âlip kwâkŋaŋgâwe. Yatâ utne a ambân, zen ziŋgit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmŋâ sirâmŋâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatziŋgâmâip.

### 3

*Peteronjâ a ŋâi kubigip.*

1 Sirâm ŋâin mirâ oi, ninâu sâsân narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet. 2 Oi a ŋâi mam kâmbonj kâligen gâbâ kiŋ bâliŋâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpŋâ sirâmŋâ sirâmŋâ lum tirik namâ mâtâp âlipŋâ, hikpârâkŋoot, zoren pane kât sikumgât oletziŋgâmâip.

3 Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitŋâ oletzikip. 4 Oletziki zet ek kin Peteronjâ itâ sâmbâ dukuip, “Gâ net nikit.”

5 Peteronjâ sâi kât niram sabot sâmbâ sen kwap zikirip. 6 Yatâ oi Peteronjâ itâ sâmbâ dukuip, “Kât sikum mân zemniŋap. Kut zi kânok zemniŋap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete gokŋâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.” 7 Yatâ sâmbâ bikŋâ bongen gâsum zaarip. Yatâ oi zorâŋak kiŋ bâliŋ zo winziksâi zaat kirip. 8 Zaat âim gam kin ko zet sot ârândânj tirik namin zâiwe.

A kiŋ bâliŋ zo pâtan âim gam Anutu sâmbâ âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmbâ âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

ek nângâwe, zen itâ sâwe. <sup>10</sup> “A zo tirik namâ mâtâp âlipnâ, hikpârâkņoot, zoren tap oletziņgâmap.” Oi a zo kubikņanņip, zorat ekņâ imbaņâziņ buņ oip. <sup>11</sup> Oi Petero, Yohane zekâren târokwatziki a aksik patâ tirik namâ umņâ nâi kutņâ Salomo, zoren zekâren mindumņâ sâlâpziņan zim kirâwe.

*Peteroņâ a siņgi âlip dâzânņoip.*

<sup>12</sup> Zen mindum kine Peteroņâ ziņgitņâ den itâ sâm dâzânņoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opņâ nikit kinze? Zi niikņâ imbaņan mân kubikset. Zen dap nânge? Târâraknikņanņât Anutuņâ kubiksap? <sup>13</sup> Yatâ buņâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpniņ, zeņgât Anutu, zâkņâ kore aņâ Yesu sumbemân a kutâ kwânânņi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtņâ ziņgâne Pilatogâren diim âine olaņbat sâip. <sup>14</sup> Olaņbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târârak a zo kândâtkum kâmbam a nâi olaņbapkât sâwe. <sup>15</sup> Ândiândiņ mariņâ kuwe. Kune moi Anutuņâ mânņei zaari igâwen. <sup>16</sup> Oi kiņ bâliņ a ikme zi Yesu kutņâ konsâitâ a zi kubikņanņi sâkņâ âlip oi ikse. Yesugâren nânğâm pâlâtân oitâ âlip op zaatsap.

<sup>17</sup> Bukurâpnâ, nâ nânğan. Zen sot patârâpziņâ, zen Yesu topņâ mân nânğâm kuwe. <sup>18</sup> Yatâ utnetâ Kristo sâknam nânğâm moip, zorat

Anutuņâ mârumņan Propete a zeņgât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutuņâ sâi den kulemguwe, zorat bonņâ âsageip. <sup>19</sup> Oi zen umziņâ melâņ ândiândi sânņiņâ kândâtkune tosaziņ birâbap. Oi Kambuņâ umziņ mem sândukņan kwatziņgâbap.

<sup>20</sup> Kambu Yesu Kristo ziņgâbap. Zâk zeņgât siņgi sâm gâsum sâlâpkoip. <sup>21</sup> Zâkņâ sumbemân ândei kut nâi nâi âsagem naņgâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutuņâ mârumņan den Propete gakârâpņâ lâuziņan pâi sâwe. <sup>22</sup> Mose zâk den itâ sâip,

‘Kambu Anutuņâ bukurâpziņ zeņgâren gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem den dâzânņoi nânğâbi. <sup>23</sup> Oi nâi zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutuņâ kom naņgâbap. A zo Anutu a gakârâp zeņgât oserân mân ândibap.’

<sup>24</sup> Oi Samue sot Propete a nâmbutņâ ândim gawe, zen kut nâi aksik narâk ziren âsagiap, zorat den sâm kulemguwe. <sup>25</sup> Zen ko Propete a ândiwe, zeņgât kiurâp. Sâkurâpziņ zen sot Anutuņâ târotâro oip. Zen târotâro zorat umņan ândie. Anutuņâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip,

‘Nâ kiurâpkâ mâsop minziņgâbat. Mâsop zorâņ hânņâ hânņâ a dâpziņ upap.’

26 Anutuñâ kore anjâ Yesu sângongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâliñâziñâ birâbigât gem gâip. Zâknâ diiziñgi bâliñâziñâ birânetâ mâsop minziñgâbap.”

#### 4

*Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.*

1 Petero sot Yohane, zet a den dâzângom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtñâ sot Sadukaio a, zen ârândân zekâren gawe. 2 Zet a siñgi âlip dâzângowet. Yesu zâk mumuñan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zaatpi, zorat den sâitâ a sâtñâ zen nângâne bâliñ oip. 3 A sâtñâ zen gâsuzikâm mirâ mârûm ñâtiksâipkât tâk namin zâpane zeitâ hañsâip. 4 Oi Peteroñâ siñgi âlip sâi nângâwe, zengâren gâbâ doñbep ziñâ zo nângâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik tenngâziñâ a 5 tausen yatâ urâwe.

*Peteroñâ Yesugât kutñâ sâm muyageip.*

5 Hañsâi a sâtñâ sot a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe. 6 Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpziñâ zen sot minduwe. 7 Mindum sâne Petero sot Yohane diizikâm osetziñan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mâsikâzikâwe, “Ñâiñâ imbanjâ ziki kulem zi tuugabot? Ñâigât sâtikât uabot?”

8 Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumñâ umñan piksâi itâ sâm dâzângoip, “Galem a sot a ambân zengât patârâpziñâ, nâ sa nângânek. 9 Net kiñ bâliñ a beknan miet, zorat mâsikânike? A zi dap op âlip uap sâm, zorat op mâsikânike? 10 Mâsikânike, gât ko sapsuga zen sot Isirae a aksik zen nângânek. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân gokñâ poru nagân kune moi Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaat ândiap. Zâkkât imbanjâñgât opñâ a zi âlip op mâteziñan kinzap. 11 Yesu zâk mirâ kunkun ñâi yatâ uap. Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap,

‘Mirâ tuutuun a zen kunkun ñâi ekñâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorâñâ mem namin kwânâñgi kunkun patâ kâtikñâ op kinzap.’

12 Kubikkubik zo zâk zikñik kubikñingâbap. A ñâigât korân sâm orotñâ, zo hânân mân ziap.”

*Kembugât den lubi.*

13 Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziñan kin mân kenngât op den sâm kiritâ a ziñ zekât itâ nângâwe, “Zet ekap namin mân zâiwet.” Zo nângâm imbanjâziñ bun oip. Oi zet mârûm Yesu sot ândiwet, zo zikit nângâwe. 14 Oi kiñ bâliñ kubigâwet, zorâñ zet sot kiri ekñâ zorat den sâm mâburinam kwagâwe.

15 Den kârum sâne âkņan gei kiritâ ziiņak den itâ sâm âraguwe, 16 “Nen a zâgât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem ňâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siņgizik nânge. Zo mân sâm kwârakunat. 17 Oi den zo kamân dâp laņ kâri nânġâbegât sâm keņġât otzikindâ a ambân den mân dâzânġobabot.” 18 Yatâ sâm sâne zaritâ itâ sâm dâzâkowe, “Zet Yesugât kot sâm a ambân mân dâzânġobabot.”

19 Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melân dâzânġowet, “Ziiņak nânġâm iknek. Zengât den lum Anutugât den birânat, zorat Anutuņâ nânġi dap upap? 20 Kut ňâi ňâi ek nânġâwen, den zo mân tik pânat.”

21 Yatâ sâitâ sâm keņġât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nânġâm Anutu sâm âlip kwâkņanġâwegât a sâtņâ zij zengâren kwakņâ Petero sot Yohane kut zo laņ mân otzikâwe. 22 A kubigâwet, zo kendonņâ 40 yatâ ândim ġâi kubigâwet.

*Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.*

23 Petero sot Yohane minduminduyân ġâbâ gem bukurâpzik zengâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zengât a patâ, zijâ den dâzâkowe, zo aksik dâzânġom nanġâwet. 24 Yatâ sâitâ a ambân den zo nânġâm umziņ mindum Anutugâren

den itâ sâwe, “Kembu, ġâ hân sumbem mariņâ. ġâ sumbem sot hân, saru sot kut ňâi ňâiziņoot muyageziņin. 25 Sâna Tirik Kaapumġâ zâkņâ sâkuniņ kore agâ Dawidi, zâkkât umņan den pâi itâ sâip,

‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitague? A zen wangât den bon buņ se? 26 Hânņâ hânņâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliņan ġâbâ mâkâziņġâbâpkât sâsânġ, Kristo, kâsa otzikânâam ga kinze.’”

27 Yatâ sâmņâ itâ sâwe, “Perâkņak kamân ziren tirik kore agâ kwânânġin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtņâ, zen zâk kâsa okņanġânâam minduwe. 28 Mârum gikak nânġâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe. 29 Oi Kembu, zi ko sâm keņġât dinziņâ ek nânġâm kore arâpkâ imbanġâ niņġâna keņġât buņ ġâġât den sâm ândinat. 30 Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziņġâm sâna kulem top top muyagibap.”

31 Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsânsâip. Oi Tirik Kaapumņâ umziņan piksâi keņġât buņ, lâu bâbâlanġak a ambân Anutugât den dâzânġowe.

*Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.*

<sup>32</sup> Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut nâi nâi zemzingip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemzingip. <sup>33</sup> Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumujan gâbâ zaarip, zorat den singi imbanânoot dâzângom ândiwe. Anutuñâ imbanân zingâm tânzângoip. <sup>34</sup> Zengât oserân gâbâ nâi sii nalemgât kârukâru mân urâwe. A hânziñoot sot mirâziñoot, zen zo pam kât memñâ Aposolo zengâren parâwe. <sup>35</sup> Oi Aposolo zinjâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo zingâm ândiwe.

<sup>36</sup> Oi a nâi ândeip, kutñâ Yosepe. Aposolo zinjâ kutñâ nâi Banaba sâwe (niñ denân ko bet mâme a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân gokñâ. <sup>37</sup> A zorânâ hânñâ pâi mine kât aksik mem Aposolo zengâren pâip.

## 5

*Anania sot Sapira, zekât singi.*

<sup>1</sup> A nâi ândeip, kutñâ Anania. Zâkkât ambinnâ Sapira, zâk sot sâm nângâm hânzikñâ pâitâ mem sângân zikâwe.

<sup>2</sup> Ananiañâ sângân mem torenñâ tik pam torenñigâk Aposolo zengâren pam, zi aksik sâip. <sup>3</sup> Pâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Anania, gâ wangât Satanñâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hângât sângânñâ torenñâ tik paat? <sup>4</sup> Hângât sângân mân mena zemgibap. Mo

kât mem gikâ mimbâ sâm âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.” <sup>5</sup> Yatâ sâi Anania zâk den nângâm kin zorânak hânân gei zem moip. Oi zâkkât singi nângâwe, zen kenğât urâwe. <sup>6</sup> A sigân, zen kâambarânâ mem kâpim lum âi hanguwe.

<sup>7</sup> Narâk mân kârep oi ambinnâ zâk singi mân nângâm gâip. <sup>8</sup> Gâi Peteronâ itâ sâm mäsikip, “Hângât sângânñâ kât itik miwet?” Sâi zâkñâ sâip, “Zo yatik miwet.” <sup>9</sup> Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Zet wangât den saamñâ Kembangât Kaapum kâitkuabot? Nângâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk gâ mingim âi hangobi.” <sup>10</sup> Yatâ sâi zorenâk kiñ topñan gei zem moip. A sigan zinjâ mirin gam muyagem lum âi apñâ nanğâmñan hanguwe. <sup>11</sup> Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutñâ zen singi zo nângâm kenğât donbep urâwe.

*Aposolo zinj kulem top top tuuwe.*

<sup>12</sup> Aposolo zen a zengâren sen mârât kulem top topñâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umñâ nâi kutñâ Salomo, zoren um kânok opñâ mindumarâwe. <sup>13</sup> Mindunetâ a nâmbutñâ hurat kwatzingâm târokwatzingânâ kenğât op birâwe. <sup>14</sup> Ka a ambân kâmut kâmutñâ, zen Kembu nângâm pâlâtân



kwâkņangâm Yesugât kâmut zengâren târokwatziņgâwe. <sup>15</sup> A ambân zen bukurâpziņâ sisi mâsekziņoot helânân pam luziņgâm âi mâtâbân itâ sâm zâambarâwe, “Peteroņâ mâtâbân âim gâi sândokņandâ zengâren ari âlip upi.” <sup>16</sup> Oi Yerusalem kamân naņgâm naņgâm a ambân ândiwe, zen gam min-duwe. A ambân mâsekziņoot sot wâkeziņoot diiziņgâm gane âlip op naņgâwe.

*Anutugât sumbam aņâ Aposolo tâk namin gâbâ diiziņgip.*

<sup>17</sup> Oi kut ñai yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpņâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nâņgâm Aposolo gâsuziņgâwe. <sup>18</sup> Gâsuziņgâm tâk namâ patin zâambarâwe. <sup>19</sup> Zâmbane zinetâ ñatigân Kembangât sumbem a ñaiņâ ga hâņgi mem pam diiziņgâm gem itâ sâm dâzâņgoip, <sup>20</sup> “Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi uņakņangât den dâzâņgom kinbi.” <sup>21</sup> Yatâ sâm dâzâņgoi nâņgâm haņgât tirik namin zâim a ambân sinġi âlip dâzâņgowe. <sup>22</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpņâ, zen Isirae a sâtņâ aksik minduziņgâne gawe. Oi a nâmbutņâ sâņgonzâņgom tâk namin âi Aposolo diiziņgâm gabi sâwe. A zo tak namin âi a kâruziņgâmņâ mân muyageziņgâm âburem gam sâwe, <sup>23</sup> “Nen âimņâ namâ hâņgi kâtikņâ kiri iksen. Oi galem a zen hâņgiyân kinze.

Oi hâņgi mem pam bagim a kâruziņgindâ buņ ue.”

<sup>24</sup> Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nâņgâne kwakmak oip. <sup>25</sup> Utnetâ a ñaiņâ ga sâip, “Nâņgâne. A tâk namin zâmbanse, zen tirik namin a den dâzâņgom kinze.” <sup>26</sup> Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpņâ zen Aposolo gâsuziņgânam âiwe. A ziņâ kuk op kâtņâ zâņgobegât keņgât op mulunâk diiziņgâm gawe.

*Aposolo zen mindumin-duyân keņgât buņ den sâwe.*

<sup>27</sup> Minduminduyân diiziņgâm zâmbane kinetâ tirik namâ galem a patâņâ itâ sâm dâzâņgoip, <sup>28</sup> “Mârum den kâtikņâ dâzâņgowen. A zorat korân a ambân den mân dâzâņgobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân laņ kârip. A kuwe, zorat tosa neņgâren pânâ sâme.”

<sup>29</sup> Sâi Petero sot Aposolo nâmbutņâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap. <sup>30</sup> Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpniņ zengât Anutu, zâkņâ mâņgei zaarip. <sup>31</sup> Zaari Anutuņâ âsan topņan bongen pam a sâtņâ patâ sot kubikkubikniņâ kwânâņgip. Oi Isirae a ambân, zen umziņ melâņne tosaziņ gulip-kubapkât sâmap. <sup>32</sup> Kut ñai ñai zo igâwen. Oi zorat sinġi den nen sot Tirik Kaapum,

niñâ sâmen. Tirik Kaapum Anutuñâ sât lulu gakârâp ziñgâmap.”<sup>33</sup> Den yatâ sâm dâzângoi kuk opñâ Aposolo zânjonam urâwe.

*Parisaio a ñaiñâ bukurâp girem den sâm dâzângoip.*

<sup>34</sup> Oi minduminduyân Parisaio a ñai tâip, kutñâ Gamalie. Zâk gurunin dengât kubikkubik a oi a ambân ziñ hurat kwâkñangâwe. Zâkñâ oksâm kin Aposolo sâi diizingâm geiwe. <sup>35</sup> Oi bukurâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a, zen a zi kut ñai nânngâmñik otziñgâbi. <sup>36</sup> Mârum a ñai kutñâ Teuda, zâkñâ nâ a kutâziñâ sâi a 4 handeret yatâ zâkkât a urâwe. Oi zikñâ kâmbam zigi arâp ziñâ sinsururuñ urâwe. <sup>37</sup> Oi bet a sâlâpziñgongon narâkñan Galilaia gokñâ, a ñai kutñâ Yuda, zâkñâ a kutâ kunat sâi a nâmbutñâ arâpñâ urâwe. Ka a zo moi ko arâpñâ zen siñsururuñ urâwe. <sup>38</sup> Zorat den dâzânqua nânngânek. Zen a zi birâziñgâne ândinek. Zen den sot nep zo ziñ umziñagât upme oi ko bon buñ upap. <sup>39</sup> Ka Anutugâren gâbâ oi ko mân buñ upap. Oi zen Anutu kâsa miñangâbegât.”

*Aposolo lapitziñgâwe.*

<sup>40</sup> Zo yatâ sâm dâzângoi nânngâne dâp oi sâne Aposolo mirin zâine tâkñâ lapitziñgâwe. Zânjomñâ Yesugât kot mân dâzânjobigât sâm sânjonzânngowe.

<sup>41</sup> Sângonzânngone sâtâre op âiwe. Yesugât a, zen Yesugât op lapitziñgâwe, zorat minduminduyân gâbâ gem sâtâre op âiwe. <sup>42</sup> Oi sirâmñâ sirâmñâ tirik namin sot a mirin Yesu Kristogât siñgi âlip mân birâm dâzânjom ândiwe.

## 6

*Sâkkât nep, zorat a gâsum sâlâpziñgowe.*

<sup>1</sup> Narâk zoren Yesugât kâmut donjep muyagem târokwatziñgâwe. Oi nalem kâsâpkum Yuda a ambân nâmbut Grik den sâmarâwe, zeñgât oserân ambân malâ nâmbutñâ zen nalem mân niñgâwe sânetâ a Grik den sâmarâwe, zen nânngâne mân dâp oip. Oi a Yuda den sâmarâwe, zen sot den sârek sâm âraguwe. <sup>2</sup> Yatâ utne Aposolo kiin zagât zen Yesugât arâpñâ kâmut minduziñgâm itâ sâm dâzânngowe, “Nen Anutugât den sâsân nep zo birâm nalem nep tuugindâ mân dâp upap. <sup>3</sup> Zorat a bukurâpniñ osetziñan gâbâ zen a nâmburân zagât, a nânngânânngâziñoot sot Kaapumñâ umziñan piksâsân zo ziñgitne âlip oi gâsum sâlâpziñgonat. Nep zi ziñgindâ tuum ândibi. <sup>4</sup> Nen ko ninâu sot den siñgi sâsân, zorat nebâk tuum ândinat.” <sup>5</sup> Zen den yatâ sâne zen aksik nânngâne dâp oi a itâ gâsum sâlâpziñgowe. Setepano, zâk nânngâm pâlatânjoot sot

umñan Tirik Kaapum piksâm zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timonj, Pamena sot Nikolau, Antiokia kamânân gok. Zâk hân nâin gokñandâ Yuda zengâren târokwaip. <sup>6</sup> A zo diizingâne Aposolo zengâren âi kine bitz-injâ kâukziñan pam ninâu sâwe. <sup>7</sup> Oi Anutugât denjâ laj kârâm ari Yerusalem kamânân Yesugât kâmut zen târokwaî târokwaî op âiwe. Oi tirik namâ galem a zengâren gâbâ donbepñâ den sinji âlip nângâm luwe.

*Setepano den sâkñanâk sâwe.*

<sup>8</sup> Anutuñâ Setepano tângum imbañâ pindi a zengâren sen mârât kulem top top tuum arip. <sup>9</sup> Oi a nâmbutñâ zen zâk sot den âraguwe. A zo zen mâpâmâpâse namâ nâi kutñâ Libertene, zoren mindumarâwe. A zen Kirene a, Alessandiria a, Kilikia a, Asia a. A yatâ zorâñ Setepano sot den âraguwe. <sup>10</sup> Tirik Kaapumñâ Setepano den nângânângâ âlip pindi den âlipñâ sâi den hâuñâ mâburinam kwagâwe. <sup>11</sup> Kwakñâ a nâmbutñâ tigâk itâ sâm dâzângowe, “Setepanogât itâ sâbi. ‘A zâk Mose sot Anutu sâm bâliñ kwatziki nângâwen’” <sup>12</sup> Sâne yatâ utnetâ a yenjâ sot a sâtnjâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen den zo nângâmñâ kuk opñâ Setepano kom gâsum a sâtnjâ mindumindu patin diim âiwe.

<sup>13</sup> Oi Setepanogât den sarâ sâbigât a muyageziñgâne Setepanogât den sarâ sâm itâ sâwe, “A zi zâk tirik namâ sot Kembugât gurumin den sâm bâliñ kwâpmap. <sup>14</sup> Zâk itâ sâi nângâwen, ‘Yesu, Nasarete kamân gokñâ, zâkñâ tirik namâ zi kom kândañâ gurumin den Moseñâ sâip, zo kândañbap.’” Yatâ sâwe. <sup>15</sup> Oi minduminduyân târâwe zo, zen Setepano iknetâ si sângânñâ sumben a yatâ oip.

## 7

*Setepanoñâ sâkurâpziñ zengât sinji sâm dâzângoip.*

<sup>1</sup> Tirik namâ galem a patâ, zâkñâ Setepano mâsikâm sâip, “Den se, zo bonñâ?” <sup>2</sup> Sâi Setepanoñâ itâ sâip, “Bukurâpnâ sot ibârâpnâ, den sa nângânek. Sâkuniñâ Abaram, zâk Haran kamânân mân âim Mesopotamia hânân ândei âsakñâ mariñâ, Anutuñâ zâkkâren âsagem itâ sâm dukuip, <sup>3</sup> ‘Gâ hân topkâ sot torerâpkâ birâziñgâm nâñâ hân nâi tirâpgobat, zoren âi ândiban.’” <sup>4</sup> Abaram zâk den zo nângâm Kaidai hânñâ birâm Haran kamânân âi ândeip. Zoren ândei ibânñâ moi Anutuñâ diim gâi Yuda hânân zi ga ândeip. <sup>5</sup> Anutuñâ diim ga hân nâi mân pindi galem oip. Buñâ hân murukñâ nâi mân pindip. Ka hân zo zâk sot kiurâp zengât sinjiyâk sâm pâip. Zâk kiun buñ ândeip, zo ko Anutuñâ laj yatâ sâip.

6 Oi Anutuñâ den itâ sâip, 'Kiurâpziñ zen hân ñhain kendon 4 handeret umñan kore a op ândibi. Zoren hân mâirâpñâ zen sâknam zingâne ândibi. 7 Kiurâpziñâ zen kore op ândine nâ hân mâirâp hâuñâ zingâ kiurâpziñ zen zâmbam hân ziren ga nâ mâpâsenim ândibi.' 8 Oi Anutuñâ Abaram târotâro pindi kwabâ kwarañgip. Oi nannâ Isaka âsagem sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbuñan kwabâ kwâkñangip. Isakanâ Yakabo yatik kwabâ kwâkñangip. Yakobo zâk narâpñâ kiin zagât yatik otziñgip.

9 Oi sâkurâpniñâ zen munziñâ Yosepe, zâkkât um kâlak nângâm kât minam Aigitâ a zingâwe. Aigitâ a zen Aigita hânân diim âine Anutuñâ zâk sot ândeip. 10 Anutuñâ Yosepe sâknam kâbâ yâmbât kwâkñan gâbâ mâkâm Aigita a kutâ Parao, zâkkât mâtenjan nângânângâ âlipñâ pindâm tângoi Paraonâ a ambân gakârâpñâ aksik galem otziñgâbapkât gâsum sâlâpkoi. 11 Gâsum sâlâpkoi ândei pu patâ muyagem Aigitâ hânân sot Kanaan hânân dâp op zeip. Oi sâkurâpniñ nalemgât kârükâru op ândiwe. 12 Oi a nâmbutñandâ Aigitâ hânân nalem ziap sâne Yakobo zâk nângâm narâp sângonzângoi âiwe. 13 Oi du zagâtñan âine Yosepe zâk topñâ âtarâpñâ sapsun

zingip. Oi a kutâ Parao, zâk Yosepe torerâp gawe, zorat sinji nângip.

14 Oi Yosepenâ sâi ibânâ Yakobo sot torerâpñâ aksik, a ambân tenğâziñ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe. 15 Yakobo zâk Aigitâ hânân âi ândim moip. Oi narâpñâ zen zoren mom nanğâwe. 16 Munetâ kâmbârâñziñâ Sikem hânân minziñgâm âi hanzângowe. Hân zo Abaramñâ mârumban Sikem kamânân Hemo kiurâp, zengâren kwâlip. Zoren hanzângowe."

*Mosegât sinji dâzângoip.*

17 "Oi Anutuñâ Abaram kânñan den sinji dukuip, zo âsagibapkât narâkñâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân donbep âsagem lanj kârâm ândiwe. 18 Yatâ op ândine Aigita a kutâ ñhai âsageip. Zâk Yosepegât sinji mân nângip. 19 Oi a kutâ zorânâ sâkurâpniñ kâitzângom sâknam kwatziñgip. Oi katep mâik gakârâpziñâ, zen mumbigât sâi âkñan zâmbane zem muwe. 20 Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuñâ egi holi tobat âlipñâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kâin karâmbut âkip. 21 Oi âkñan pane ândei Parao bâratñandâ muyagemñâ mem nannâ sâmb galem oi lâmbarip. 22 Parao arâp zen Aigitâ zengât nângânângâ kwâkâm pindâne nângâm kâtigem kut ñhai ñhai zorat topñâ sâi nângâne imbanâ

oip. Oi nep top topnâ tuubam mân kwagip.

23 Ândei kendon patâ 40 oi Isirae a bukurâp zingitpam arip. 24 Âi egi Aigita a nâinâ Isirae a nâi kom tâi eknâ bukuñâ beknan mem Aigita a zo koi moip. 25 Oi itâ nângip, 'Bukurâpnâ nâgât itâ nângâbi. Nâ bukurâpnâ Paraogât biknan gâbâ mâkâzingâbatkât Anutuñâ sâm nigip.' Ka bukurâpnâ zen mân nângâwe.

26 Sirâm nâin Mosenâ âi egi Isirae a zagât agom tâitâ muyagezikâm kwâkâzikâm itâ sâm dâzâkoip, 'A zagât, zet buku bukuñâ. Wangât kâsa uabot?' 27 Sâi a kâmbam topkwap bukuñâ koip, zorânâ Mose mem kâbaknem itâ sâm dukuip, 'Nâinâ gâ nenâgât a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' 28 Muka Aigita a nâi koin, zo yatik nâ nobam sat?' 29 Oi Mose zâk den zo nângâm kenâgât opnâ sârârâk kârâm âi Midian hânân âi hân mâirâp zen sot ândeip. Zoren ambân mem nanzatnâ minzikip.

30 Oi kendon 40 âki ko mirâ kamân âtânâ, a mân ândiândinân, baknâ Sinai zorat topnan ândei sumbem a nâinâ nak topnan kârâp bâlamân âsagenângip. 31 Mosenâ zo eknâ wannâ yatâ uap sâm ikpam ari Kembangât diñâ itâ âsageip. 32 'Nâ sâkurâpkâ zenâgât Anutu. Abaram, Isaka sot Yakobo, zenâgât Anutu.' Sâi

Mose zâk sânam sâmbui pindiñsâm kirip. Zo ikpam kenâgâtngât donbep oip. 33 Yatâ op kiri Anutuñâ itâ sâm dukuip, 'Hân lânsat, zo tirik hân. Zorat opnâ ko kipâkegâ kwâkâm pânân. 34 Arâpnâ Aigitâ hânân sâknam patâ kwatzingâne isem umbâlâ utne nângâm betzinan mimbam gian, gât ko gâ sângongoga Aigita hânân âiban.'

35 Sumbem anâ Mose yatâ dukuip. Isirae a zen mârum Mose birânngâm itâ dukuwe, 'Nâinâ gâ a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' Ka Anutuñâ a zo a kutâ sot betzinan mimin a upapkât sâm sângongoip. Sumbem a nâinâ kârâbân muyagem nep zo sâm pindip. 36 Oi sângongoi âi Aigitâ hânân gâbâ diizingâm gâip. Zâk Aigitâ hânân sot saru kuriñan sot mirâ kamân kâtiknan sen mârat kulem top top tuum ândei kendon 40 âkip. 37 Oi Mosenâ Isirae a itâ sâm dâzânngoip, 'Anutu zâk bukurâpzinâ zenâgât oserân gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem zingâbap.' 38 Yatâ sâip. Oi zâknagâk mirâ kamân kâtiknan sâkurâpnin zen sot ândei Sinai bâknan sumbem a nâinâ den zinzin kâtiknâ Anutugât lâunân gâbâ mem pindip. Mose sot sâkurâpnin zen Anutugâren gâbâ ândiândigât den nângâmñâ den zo mem niñgâwe.

39 Oi sâkurâpniņ zen Mosegât diņâ kâbakņem birâm Âigita hânân âburinam umziņ patâ kirip. 40 Zen Aaronj itâ sâm dukuwe, 'Gâ lopio sobim niņgâna, zorâņ kândom otņiņgâne âinat. Mose zâk Aigita hânân gâbâ diiniņgâm gâip, zâk âi buņ oip mo dap?' 41 Yatâ sâm makau dâpņâ lopio sobim zâkkât siņgi sâm nalem om sâm âlip kwâkņaņgâwe. Bitziņandâ tuuwe, zorat sâtâre opņâ zâkkât siņgi sâm sii nalem uwe. 42 Yatâ utne Anutuņâ birâziņgi umziņ gulip oi kâin sâņgelak mâpâseziņgâwe. Oi zorat Propete zeņgât ekabân den itâ ziap,

'O Isirae mâirâp, zen kendon patâ 40 mirâ kamân âtâņâ, hân mân ândiândiņan ândim nâgât siņgi zuu mo nalem kom om nemarâwe? Buņâ. 43 Zen Moloko lopiogât hâmbâ silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repaņgât sâņgelak dâp mem ândiwe. Lopio zo mâpâsinam sobiwe, gât ko Babilonj kamân kândâtņan zâmbanbat.' "

#### *Anutugât hâmbâ silep.*

44 Setepanoņâ Propetegât den sâmņâ itâ sâip, "Mirâ kamân âtâņâ, hân mân ândiândiņan sâkurâpniņâ zeņgâren Anutugât hâmbâ silep tatziņgip. Silep zo Anutuņâ Mose dâpņâ tirâpkoi

yatik tuugip. 45 Sâkurâpniņ zen silep zo mem gane Yosuaņâ diiziņgi hân ziren ga takâwe. Anutuņâ hân mâirâpņâ zo moliziņgi âine sâkurâpniņ zen hân zi mem hâmbâ silep ziren kwânâņgâne kiri ândine Dawidi âsageip. 46 Anutuņâ Dawidigât nâņgi âlip oi Dawidiņâ Isirae gât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip. 47 Oi zikņak buņâ. Salomonjâ Anutugât namâ tuugip. 48 Ka u sumbemân patâ, zâk a betņâ tuutuunjan, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete ñai zâk den itâ sâm kulemgui,

49 Anutuņâ itâ sâip, 'Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zeņgât kembu op galem otziņgâman. Hân ko kinnâ lân tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat? 50 Nâ bitnandâ hân sot kut ñai ñai, zo muyagewan.' "

#### *Setepanoņâ den kâtik sâm dâzâņgoi kuwe.*

51 Sâmņâ Setepanoņâ a kâmut zo itâ sâm dâzâņgoip, "Zen ko umziņ kâtik. Um nâņgânâņgâziņ mân pâroņsap. Sâkurâpziņ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapungât diņâ kwâkâme. 52 Sâkurâpziņâ zen Propete aksik sâknam kwatziņgâwe. Perâkņak, Propete zen târârak mariņâ muyagibapkât den kânņan

sâwe, zo aksik zângowe. Oi târârak mariñâ zâk âsagem ândim gâi zen ekñâ nenğât a kutâ buñâ sâmñâ kuwe. <sup>53</sup> Mârum sumbemgât añâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem zingip, ka zen den zo birâm, mân luwe.”

<sup>54</sup> Setepanoñâ yatâ sâm dâzângoi nângâm kuk op kunam urâwe. <sup>55</sup> Tirik Kaapumñâ Setepano umñan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakñâ sot Yesu Anutugât âsanñâ bongen kiri ekñâ itâ sâip, <sup>56</sup> “Sumbem pâronşâi a bonñâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.”

<sup>57-58</sup> Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmñâ kindapziñ doongum zâkkâren mindum âim mem kâbakñem geim kamân âkñan geim kâtnâ kuwe. Oi a mâtenâ, zen hâmbâziñ kwâkâm a sigan nâi kutñâ Saulo, zâkkât kin topñan parâwe. <sup>59</sup> Oi Setepano kâtnâ kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.” <sup>60</sup> Yatâ sâm siminnâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zenğât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

## 8

<sup>1</sup> Kune Sauloñâ nângi âlip oip.

*Yesugât kâmut topkwap kâsa otziñgâwe.*

Narâk zoren Yuda a ziñ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otziñgâwe. Otziñgânetâ siñsururun op Yudaia sot Samaria hânân

âim nanğâwe. Aposolo ziiñik Yerusalem kamânân ândiwe. <sup>2</sup> Oi a târârak nâmbutñâ zen Setepano hangum âgirâp urâwe. <sup>3</sup> Sauloñâ ko Yesugât kâmut kâsa otziñgâm mirâñâ mirâñâ zâim a sot ambân gâsum diiziñgâm tâk namin zâambarip.

*Pilipoñâ Samaria hânân nep tuugip.*

<sup>4</sup> Yesugât kâmut siñsururun op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siñgi âlip dâzângom ândiwe. <sup>5</sup> Oi Pilipo zâkñâ Samaria zenğât kamân nâi gamñâ Kristogât siñgi âlip sâm dâzângoip. <sup>6</sup> A donbep zen mindum diñâ nângâm âkñâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe. <sup>7</sup> Zâkñâ wâke donbep moliziñgip. Wâke zen a umñan gâbâ den kâtik sâm gem âiwe. Oi kin bitziñ mumuñâ zo donbep kubiziñgip. <sup>8</sup> Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

<sup>9</sup> Kamân zoren a nâi ândeip, kutñâ Simoñ. Zâkñâ zikñanğât nângi zâizâiñ oi kware suña tuugi Samaria a zen ekñâ imbanâziñ buñ oip. <sup>10</sup> Oi a zâizâiñ, gigiñ zen zâkkât nângâne zâizâiñ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukñâ nâi zâkkâren ziap.”

<sup>11</sup> Oi kwareñandâ um gulip kwatziñgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe. <sup>12</sup> Ândinetâ Pilipoñâ ga Anutugât um topñan ândiândiñâ sot Yesu Kristogât den siñgi âlip sâm dâzângoi a ambân

zen zorat nângâne bon oi Piliponâ too sanjonziŋgip. <sup>13</sup>Yatâ utne Simon̄ yatik sin̄gi âlip nângi bon oi too san̄gone Pilipogât um top̄nan ândeip. Oi Piliponâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbanâ oip.

*Petero sot Yohane, zet Samaria hânân âiwet.*

<sup>14</sup>Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nângâm mem umziŋan gine, zorat sin̄gi Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nângâwe. Nângâm Petero sot Yohane san̄gonzâkone zen̄gâren âiwet. <sup>15</sup>Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbîgât ninâu sâwet. <sup>16</sup>Omben̄an Tirik Kaapum̄nâ zen̄gâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too san̄gorâwe. <sup>17</sup>Petero sot Yohane zet bitziknâ kâukziŋan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

*Simon̄ Tirik Kaapum san̄gân mimbam sâip.*

<sup>18</sup>Aposolo zagât zet bitziknâ a ambân kâukziŋan pâitâ Tirik Kaapum sot utne Simon̄nâ eknâ kât mem itâ sâm dâzâkoip, <sup>19</sup>“Zet imbanâ zo yatik nâ nigîtâ bitnâ a kâukziŋan pa Tirik Kaapum mimbî.”

<sup>20</sup>Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, “Ga Anutonâ imbânâ yen ziŋgâziŋgân zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetagobabot. <sup>21</sup>Anutonâ um sarâgâ eksapkât zirânâ gâgât sin̄gi mân uap. <sup>22</sup>Gâ nângânâŋgâgâ bâliŋâ zo

birâm umgâ melân ninâu sâban. Kembunâ tosgâ birâbapkât ninâu sâban. <sup>23</sup>Gâ bâliŋan̄gât kâlaknâ umgan piksâm ziap. Bâliŋandâ saagigap.”

<sup>24</sup>Sâi Simon̄nâ itâ sâip, “Ziknâk nâgât opnâ Kembugâren ninâu sâitâ den sat, zo bonnâ mân muyagenibap.” <sup>25</sup>Petero sot Yohane zet Kembugât den dâzân̄gom nan̄gâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamân̄nâ kamân̄nâ den sin̄gi âlip dâzân̄gom âiwet.

*Piliponâ Aperika a nâi sin̄gi âlip sâm dukui.*

<sup>26</sup>Kembugât sumbem a nâinâ Pilipogâren muyagem itâ sâm dukui, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândiŋan ziap.) <sup>27-28</sup>Yatâ sâm dukui Piliponâ zaatnâ arip. Mâtâbân âi a nâi egip. Aitiopai hânân ambân kutâ nâi ândeip, kutnâ Kandake, zâkkât a sâtnâ nâi. Zâk kât sikum galem a. Zâknâ Anutu mâpâsibam Yerusalem kamânân âimnâ puriksâm gâip. Zâk a lalanâ kwâknan tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip. <sup>29</sup>Yatâ oi Kaapum̄nâ Pilipo itâ sâm dukui “Gâ zâkkâren âinan.” <sup>30</sup>Sâi Piliponâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtnâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nângâm itâ sâm



mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topnâ nânḡat?”

<sup>31</sup> Sâi zâknâ sâip, “Nâi mân dâtnone ninak dap yatâ nânḡâbat?” Yatâ sâmḡâ sâi Piliponḡâ zâi zâk sot tâip.

<sup>32</sup> Den sâlâpkoip, zo itâ, “Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Anḡâ râma gwamḡâ gâsum sâmot mânânḡâri diḡ buḡ tâpmap, zo yatâ diḡ buḡ oip. <sup>33</sup> Zâkkât nânḡâne giginâ oi den nebân pamḡâ den sâkḡanâk sâwe. Hânân ândiândiḡâ buḡ oip. Oi kiurâpnâ dap yatâ sâlâpzânḡom nanḡâbe.”

<sup>34</sup> Oi a sâtnâ zâk Pilipo itâ sâm mâsikip, “Gâ sâna nânḡâbâ. Propete zâk nânḡât yatâ sap? Zikḡanḡât sap mo a nânḡât sap?”

<sup>35</sup> Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapḡâ Yesugât den sinḡi âlip sâm dukuip. <sup>36</sup> Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtnandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa sanḡonniban?”

<sup>37</sup> Sâi Piliponḡâ sâip, “Gâ den san, zo nânḡâna bon oi âlip sanḡongibat.” Sâi den itâ mâburem dukuip, “Itâ nânḡan. Yesu Kristo, zâk Anutugât nanḡâ. Zâk nânḡâm pâlâtân kwâkḡanḡan.”

<sup>38</sup> Yatâ sâmḡâ kore a dukui biosi saagi a sâtnâ sot Pilipo ârândân toin geiwet. Geim Piliponḡâ sanḡonḡanḡip. <sup>39</sup> Oi toin gâbâ kopgâitâ

Kembugât Kaapumḡâ Pilipo mem ari a sâtnâ zâk dum mân ekḡâ sâtâre op mâtâbân arip. <sup>40</sup> Pilipo, zâknâ ko Asido kamânân taki igâwe. Oi zâk kamânḡâ kamânḡâ den sinḡi âlip dâzânḡom Kaisarea kamânân arip.

## 9

*Kembuḡâ Saulo muyagenḡanḡip.*  
(Apo 22:4-16; 26:9-18)

<sup>1</sup> Saulo zâk Kembugât a ambârâpnâ kâsa otzingâm zânḡobatkât umḡâ kârâp oip. Oi âi tirik namâ galem a patâgâren sâip.

<sup>2</sup> Âi sâi Damasiko kamânân Yuda a zenḡât mâpâmâpâse namâ galem a, zenḡât ekap kulemgum pindip. Pindi âim Damasiko kamânân a ambân zen Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe, zo gâsuzingâm saazingâmḡâ diizingâm Yerusalem kamânân gâbam arip. <sup>3</sup> Zâk âimḡâ Damasiko kamân mâte oi sumbemân gâbâ âsakḡandâ gem gâm zâkkâren âsagem nanḡip.

<sup>4</sup> Âsagei hânân gei kom den nâi itâ nânḡip, “Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?”

<sup>5</sup> Sâi Saulonḡâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ nâi?” Sâi zâknâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ Yesu. <sup>6</sup> Gâ zaat kamânân âina nep tuuban, zorat a nânḡân diḡâ dâgobap.”

<sup>7</sup> Oi a zâk sot âiwe, zen dinziḡ buḡ oi kirâwe. Zen den zo ko nânḡâwe. Ka a ko mân igâwe. <sup>8</sup> Oi Saulo zâk zaatḡâ sinḡâ ikpâ sâm egi nâtâtik oip. Yatâ

oi bukurâpnâ zen biknjan gâsum Damasiko kamânân zâiwe. <sup>9</sup> Oi sirâm karâmbut umnjan sinâ nâtâtik kâri tap too nalemm mân neip.

*Ananiajâ Saulo too sanjonjanjip.*

<sup>10</sup> Damasiko kamânân Yesugât kâmurân gok a nâi ândeip, kutnâ Anania. Oi Kembunâ umanân muyagem konsâip, "Anania." Sâi Ananiajâ sâip, "Kembu, nâ zi." <sup>11</sup> Sâi Kembunâ itâ sâm dukuip, "Gâ kamân mâtâp kutnâ târârak, zoren âim a nâi kutnâ Yuda, zâkkât mirânan zâim zoren a nâi kutnâ Saulo, Taso kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk zoren ninâu sâm ziap. <sup>12</sup> Oi uman nâi itâ eksap. A nâi kutnâ Anania, zâknâ zâkkâren gamnâ sinâ ânângâtpapkât biknâ kâuknjan paap."

<sup>13</sup> Kembu zâk den yatâ sâi Anania zâk itâ sâip. "Kembu, nâ a zorat a donbepnâ sâne nângâman. Zâk arâpkâ Yerusalem kamânân donbep tâmbetzângoip. <sup>14</sup> Oi ziren yatigâk kutkâ gonsâmen zo, nen yatik gâsum saaningâbapkât tirik namâ galem a patânâ ekap kulemgum pindâwe."

<sup>15</sup> Sâi Kembunâ itâ sâm dukuip, "Gâ lanj âi. A zo gâsum sâlâpkuan. Zâknâ a kâmut nâin nâin sot a kutâzinâ sot Isirae a zengâren nâgât den sinji dâzângom ândibap. <sup>16</sup> Yatâ oi

kutsinginanjât opnâ sâknam nângâbap, zorat tirâpkubat."

<sup>17</sup> Oi Anania zâk âim mirin zâim biknâ Saulo kâuknjan pamnâ sâip, "Saulo bukunâ, Kembu Yesunâ mâtâbân muyagegigip, zâknâ sanjonnogi gaan. Gâ sinjâ ânângâri Tirik Kaa-pumnâ umgan piksâbapkât sap." <sup>18</sup> Yatâ sâi zorenâk sinjan gâbâ sâknâ senânâ yatâ gem gei sinâ âlip egip. Yatâ oknjanji zaari aritâ too sanjonjanjip. <sup>19</sup> Yatâ oi Saulonâ nalemm nemnâ kâtigeip.

*Saulo zâk sinji âlip nep topkwâi kâsa oknjanjâwe.*

<sup>20</sup> Saulo zâk Yesugât kâmut Damasiko kamânân ândiwe, zen sot mâik nâi ândeip. <sup>21</sup> Oi narâk zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namin zâim Yesugât sinji sâm muyagem itâ sâm dâzângoip, "Yesu, zâk Anutugât nannâ." Yatâ sâm dâzângoi nângâwe, zen aksik imbanâzinj buj oi itâ sâwe, "Yerusalem kamânân Yesugât kutnâ zo konsâne lanj kâri a zo tâmbetzângom ândeip. Ziren yatigâk gam saam diizingâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorân dap op purikgurik uap?"

<sup>22</sup> Oi Saulo zâk kâtigem sâip. "Yesu, zâk a bâlijan gâbâ mâkâzingâbapkât mârum sâsân, Kristo." Yatâ sâm zorat den topnâ sâm muyagem dâzângoip. Oi Damasiko kamânân Yuda a

ândiwe, zen diñâ zo nânġâm kwakmak urâwe.

<sup>23</sup> Yatâ oi ândimġâ Yuda a zen Saulo kunam sârn kâtâr urâwe. <sup>24</sup> Diñâ sâne Sauloñâ den zo nânġâm ândei Yuda a zen hilâm nâtik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe. <sup>25</sup> Yatâ utne Yesugât kâmut ziñâ nâtigân Saulo mem âim kamânġât pañ kâtikñâ saasaanâ, zoren irin gem mem pane âkñan gem arip.

<sup>26</sup> Âimġâ Yerusalem kamânân takâmñâ Yesugât arâp zengâren târokwâpatkât sâi zen zâkkât kenġât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nânġâne bon mân oip. <sup>27</sup> Oi Banabañâ Paulo buku okñanġâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimġâ Kembrañâ Saulo mâtâbân muyagenanġâm den dukuip sot Damasiko kamânân Sauloñâ Yesugât den sinġi sârn muyageip, zorat den sinġi sârn dâzânġoip. <sup>28</sup> Zorat kwâkñan Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip. <sup>29</sup> Oi Saulo zâk Kembraġât korân lân kâtigem a zen sot Yesugât topñâ sârn âraguwe. Oi Yuda a Grik den sârnârâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo ziñâ kâsa okñanġâm kunam urâwe. <sup>30</sup> Oi Sauloġât bukurâpñâ zen den zo nânġâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

*Yesugât kâmut lumbenjan ândiwe.*

<sup>31</sup> Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenâ zeip. Lumbenâ ândim, kâtigem ândim zâimġâ Kembra hurât kwâknanġâm urunġâm ândiwe. Oi Tirik Kaapumñâ mam otziñġi kâmut donbep urâwe.

*Peteroñâ a nâi kubigip.*

<sup>32</sup> Petero zâk kamânñâ kamânñâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip. <sup>33</sup> Zoren a nâi egip, kutñâ Ainea. A zo kin bik mumuñâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip. <sup>34</sup> Peteroñâ itâ sârn dukuip, "Ainea, Yesu Kristoñâ kubikġigap. Zaatñâ isengâ gikak kubik." <sup>35</sup> Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saron kamân mâirâp zo igâwe, zen umziñ melân Kembraġât a urâwe.

*Peteroñâ Tabita mânġeip.*

<sup>36</sup> Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândei, kutñâ Tabita. Grik denân ko kutñâ Doka sârnârâwe. Ambân zo a ambân betziñan mem kut nâi nâi âlipñâ op ândei. <sup>37</sup> Narâk zoren ambân zo mâsek opñâ moip. Moi ko kârnârânâ too sanġon mem mirâ umñâ nâin zâi pane zeip. <sup>38</sup> Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den sinġi nânġâm a zagât sârnġonzâkone Peteroġaren

âi itâ sâmb dukuwet, "Gâ diigigitâ nenjât kamânân kek âinâ."

<sup>39</sup> Sâitâ Peteronjâ zen sot ârândânj âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâmbârânj zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haangum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim zingip, zo Petero tirâpkuwe. <sup>40</sup> Peteronjâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâmb nanjâm kâmbârânj mâte oknanjâm itâ sâip. "Tabita, gâ zaat." Sâi sinj kârum Petero eknjâ zaat tâip. <sup>41</sup> Peteronjâ biknanj gâsui zaat kirip. Zaat kiri Peteronjâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe. <sup>42</sup> Oi zorat sinji Yope kamânân lanj kâram ari donjbejnâ Kembangât a ambân urâwe. <sup>43</sup> Oi Petero zâk a nâi kutnjâ Simonj, zâk bâu sâkziņj lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândeip.

## 10

*Sumbem a nâinjâ Konelio muyagenanjip.*

<sup>1</sup> Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zengât kutzinjâ Italia sâmarâwe. A nâi kutnjâ Konelio, zâknjâ kâwali a kâmut zo zengât a sâtnjâ ândeip. <sup>2</sup> Zâk sot a ambârâpnâ, zen Anutu hurât kwâknjanjâm mâpâsenanjâm ândiwe. Zâknjâ a ambân kanpitâ kât

nalem zingâmâip sot Anutugâren ninâu sâmb ândeip.

<sup>3</sup> Konelio zâk yatâ opnjâ sirâm nâin mirâ oi uman nâi itâ egip. Anutugât sumbem a nâinjâ zâkkâren gam itâ sâmb dukuip, "Konelio." <sup>4</sup> Konsâi tâpâk eknjâ kenjâtņangât op sâip, "Kembu, dapkât sat?" Sâi ko sâip, "Ninâu gâ sot orot mâmegâ Anutunjâ egi âlip oip. <sup>5</sup> Zorat Yope kamânân kore a sângonzânjona âi a nâi kutnjâ Simonj, kutnjâ nâi Petero, zâk diim gabi. <sup>6</sup> Zâk sot tâip zo bâu sâkziņj lâkum tuumap, kutnjâ Simonj. Zâkkât mirâ saru sâtnjan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap."

<sup>7</sup> Sumbem anjâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a nâi sângonzânjoi. Kâwali a zo Anutu mâpâsemâip. <sup>8</sup> Den sinji zo dâzânjgomnjâ Yope kamânân sângonzânjoi âiwe.

*Petero zâk uman egip.*

<sup>9</sup> A zen âim mâtâbân ziwe. Hansâi zaat kamân goot goot utne mirâ bânjan oi Peteronjâ ninâu sâbam mirin zarip. <sup>10</sup> Zâi ninâu sâmnjâ tepņangât oi nalem une sei zâk uman zem, uman nâi itâ egip. <sup>11</sup> Sumbem mâtâp pâronjsâi sumbemân gâbâ isen patâ nâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip. <sup>12</sup> Umnan zuu, mulum mot, nii top top sot kut nâi nâi ziwe. <sup>13</sup> Oi den nâi itâ Peterogâren geip, "Petero, gâ kom gaam ne." <sup>14</sup> Yatâ sâi Peteronjâ sâip, "Kembu, nâ mân upat. Nii

zuu bâliņâ mo mân niniņâ, zo mân neman.”<sup>15</sup> Sâi ko den dum âsageip, “Anutuņâ kut ñâi ñâi âlipņâ sâm paap, zo bâliņâ mân sâban.”<sup>16</sup> Kut ñâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranņoot sâmbune sumbemân zariip.

<sup>17</sup> Oi Petero uman egip, zorat nânġâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamņâ Simonġât mirâņâ kârum âim muyagem mirâ sombemân kirâwe. <sup>18</sup> Kinņâ mâsikâm sâwe, “Simonġ, kutņâ ñâi Petero, zâk mirâ ziren tap?”<sup>19</sup> Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nânġâm kwâkâm tâi Kaapumņâ itâ sâm dukuip, “A karâmbut gamņâ gâ kârugige, gât ko gâ geimņâ zen sot âibam kenġât mân upan.”<sup>20</sup> A zo nânġâ sâņgonzânġua ge.”

<sup>21</sup> Oi Peteroņâ den zo nânġâmņâ zeņġâren geimņâ sâip, “Wangât nânġâren ge?”<sup>22</sup> Sâi a ziņâ dukuwe, “Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târârak ândimap. Yuda a zen zâkkât nânġâne a âlipņâ opmap. Sumbem kore a ñâiņâ zâkkâren âsagem gâ mirâņan diigim arindâ diņġâ nânġâbapkât sâip,”<sup>23</sup> Yatâ sâne Peteroņâ nânġâm sâi mirin zâine nalem ziņġip. Haņsâi zâk sot Yope kamânân gokņâ a nâmbutņâ zen sot âiwe.

*Peteroņâ Koneliogât mirin zâim den sâm dâzânġoip.*

<sup>24</sup> Zen mâtâbân âi zem Kaisarea kamânân takâwe.

Konelio, zâk a ambârâpņâ sot bukurâpņâ minduziņġi mambâtziņġâm tatne gawe.<sup>25</sup> Gamņâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kiņ topņan gei zem mâpâseip.<sup>26</sup> Zei Peteroņâ mem zaatņâ itâ sâm dukuip, “Zaat. Nâ a, gâ yatâ.”<sup>27</sup> Yatâ sâm mirâ umņan âim a ambân kâmut patâ muyageziņġâm itâ sâm dâzânġoip,<sup>28</sup> “Zen Yuda a neņġât topniņâ nânġame. Nen a kamân ñâin gokņâ zen sot buku opņâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den ñâiņâ mâtâp zo doonġoi ziap. Nâ ko Anutuņâ ziņġiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutuņâ umanân nii zuu bâliņâ sot mân niniņâ buranņoot saam pâi gei tirâpnogip.<sup>29</sup> Zorat a ziņâ nânġâren ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nânġânâ.”

<sup>30</sup> Yatâ sâi Konelionâ itâ sâm dukuip, “Sirâm kimembut ombenġan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâm ta a ñâi hâmbânġâ âsakņânġoot nânġâren muyagem itâ sâm dâtnogip,<sup>31</sup> ‘Konelio, Anutuņâ ninâuġâ sot orot mâmegâ nânġi âlip uap.<sup>32</sup> Zorat gâ Yope kamânân a sâņgonzânġona âi Simonġ, kutņâ ñâi Petero, zâk diim gabi. A ñâi bâu sâkziņ lâkum tuumap, kutņâ Simonġ, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirâņâ saru sâtņan taap.’<sup>33</sup> Oi nâ zorat a sâņgonzânġua gâġâren âiwe. Gâ nânġât den lum

gaatkât umnâ âlip uap. Oi Anutuñâ den dâgogip, zo sâna nângânatkât Anutugât mâtejan mindum ten.”

*Peteronjâ Konelio sot arâpnjâ sinji âlip sâm dâzânngoip.*

<sup>34</sup> Petero zâk topkwapnjâ itâ sâm dâzânngoip, “Itârân nâ itâ ek nângan. Anutu zâk a kâmut nâi buku otzingâm a kâmut nâin kândâtzângom mân opmap. <sup>35</sup> A kâmutnjâ kâmutnjâ zengâren gâbâ nâmbutnjandâ hurâtkwapnjâ târârak ândine, zengât nângi âlip opmap.

<sup>36</sup> Anutu zâk Isirae a den ningip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a neŋgât Kambu. Anutuñâ zâk sângongoi gem lumbeŋangât den dâtnânngoip, zo nânge. <sup>37</sup> Yohane zâk too saŋgonzingâbapkât den dâzânngoip, narâk zoren Yesugât den sinji âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip. <sup>38</sup> Oi Yesu, Nasarete kamânân goknjâ zo ko Anutuñâ imbanjâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatzingip. Oi a ambân Satañjâ saazingip, zo aksik olanjingip. Anutuñâ tângoi nep zo tuugip. <sup>39</sup> Oi Yuda a neŋgât hânân sot Yerusalem kamânân kut nâi nâi tuum arip, zo ek nângâwen. Oi a sâtnjâ zinj gâsum poru nagân kune moip. <sup>40-41</sup> Mom zei sirâm karâmbut oi Anutuñâ kwagân gâbâ mânggeip. Mângei neŋgâren âsageninjip. Zorat

mârumjan Anutu zâk sinji kwatningip. A nâmbutnjâ zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumujan gâbâ âsagei nalem sot too ârândân niwen.

<sup>42</sup> Oi Anutuñâ Yesu a mumujâ sot gwâlâ neŋgât den sâm kwâkâkwâkân a kwânângip. Oi nen den zo a ambân dâzânngonatkât nep diŋ sâm ningip. <sup>43</sup> Oi a zinj nângâm pâlâtân kwâkñangâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete zinj sapsun nanngâwe.”

*Tirik Kaapumjâ a hân nâin goknjâ zengâren geip.*

<sup>44</sup> Petero zâk den yatâ sâm kiri nângâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip. <sup>45</sup> Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutuñâ a hân nâin goknjâ Tirik Kaapum zingip, zo eknjâ imbanjâzinj buŋ oip. <sup>46</sup> A hân nâin goknjâ, zen den gându unaknjâ sâm Anutu sâm âlip kwâkñangâwe. <sup>47</sup> Oi Peteronjâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsagezingap. Zorat too saŋgonsaŋgon zo a zinj angân kârâne mân dâp upap.” <sup>48</sup> Yatâ sâi zinjâ Yesu Kristogât korân sâm too saŋgonzingâwe. Too saŋgonzingâne Petero mân âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

## 11

*Yesusalem kamânân Peteronjâ den sinji sâm dâzânngoip.*

1 Aposolo nâmbutñâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen kamân ñâin gokñandâ Anutugât den nângâm luwe, zorat sinji nângâwe. 2 Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutñâ Mosegât gurumin den zorik zim-bapkât kâtigiwe, a zo ziñâ Petero oip, zorat nângâne mân dâp oip. 3 Oi Petero itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?”

4 Oi Peteroñâ kut ñâi ñâi âsageip, zorat topñan gâbâ itâ sâm dâzângom nangip, 5 “Nâ Yope kamânân ninâu sâm ândim uman itâ egâwan. Isen patâ ñâi muruk toren toren kimembut saam sumbemân gâbâ pane gem umnâ topñan zeip. 6 Gem gâi umñan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umñan ziwe. 7 Oi nâgâren den ñâi itâ gâip, ‘Petero, gâ zaat kom gaam ne.’ 8 Oi nâñâ sâwan, ‘Kembu, yatâ buñâ. Zuu bâliñâ mo mân nininâ mân nemân.’ 9 Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtñâ itâ muyageip, ‘Anutuñâ kut ñâi ñâi zo âlipñâ sap, zo gâñâ ekñâ bâliñâ mân sâban.’ 10 Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenñoot sumbemân zarip. 11 Kut ñâi ñâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâziñâ zâk sângonzângoip gawe. 12 Gane

Kaapumñâ itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ zen sot âibam kenğât mân upan.’

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm kâwali a sâtñâ, zâkkât mirin zâiwen. 13 Zarindâ den sinji itâ sâm dâtnângoip, ‘Nâgât mirin sumbem a ñâiñâ muyagem kin itâ sâm dâtnogip, “Gâ Yope kamânân kore a sângonzângona âi Simoñ, kutñâ ñâi Petero diim gabi. 14 Zâkñâ gamñâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât sinji upigât den dâzângobap.”’ 15 Oi nâ sinji âlipñâ dâzângua mârur Tirik Kaapum nenğâren geip, zo yatik zenğâren geip. 16 Oi nâ zo ekñâ Yesuñâ den dâtnângoip, zo nângâwan. Den zo itâ, ‘Yohanenâ too sañgonziñgip. Nâñâ ko Tirik Kaapum sañgonziñgâbat.’ 17 Oi nen Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâindâ Kaapumñâ niñgip, zo yatik zen utne ziñgip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâkâñangâbam?”

18 Yatâ sâm dâzângoip nângâmñâ umziñ diim gei Anutu sâm âlip kwâkâñangâm itâ sâwe, “Opon, Anutuñâ a kamân ñâin gok umziñ melâñi ândiândiñ kâtikkât sinji upigât kwatziñgip.”

*Den sinji âlip Antiokia kamânân arip.*

19 Setepano komñâ Yesugât kâmut zângonetâ siñsururuñ op kamân toren toren âiwe. Nâmbutñandâ Poinike,

Kipiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren Yuda a ândiwe, zorik sinji âlip dâzângom ândiwe. <sup>20</sup> Oi Kipiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimnâ hân nâin gok Kembu Yesugât den sinji dâzângowe. <sup>21</sup> Oi Kembunâ imbanâ zinji a ambân donbep patâ zen den sinji âlipnâ nângâm umzin melân Kembu nângâm pâlâtân kwâknanngawe.

<sup>22</sup> Zorat den sinji Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sângongune Antiokia kamânân arip. <sup>23</sup> Âi takâmâ Kubunâ kubikzinjip, zo eknâ umnâ âlip oip. Oi Kembugâren pâlâtân op kâtigem kinbigât den dâzângoip. <sup>24</sup> Banaba zâk a âlipnâ sot nângâm pâlâtânoot. Tirik Kaapumnâ umnan piksâm zeip. Oi kamân zoren a ambân donbep zen Kembugât a urâwe.

<sup>25</sup> Oi Banaba zâk Saulo muyagibam Taso kamânân arip. <sup>26</sup> Âi muyagem diigi Antiokia kamânân âiwet. Zoren kendon patâ nâigât umnan zoren Yesugât kâmut zengât minduminduyân a donbep Yesugât den sinji dâzângom ândiwet. Antiokia kamânân Yesugât kâmut a zo zengât kutzinâ Kristo a sâm muyagiwe.

*Kât pane arip.*

<sup>27</sup> Narâk zoren Propete nâmbutnâ zen Yerusalem kamânân gâbâ Antiokia

kamânân âiwe. <sup>28</sup> Oi zengâren gâbâ a nâi kutnâ Agabo. Zâk Kaapumnâ oknanji hân dâp pu patâ muyagibap, zorat den kânjan sâip. (Roma zengât a kutâ Klaudio ândei pu zo âsageip.) <sup>29</sup> Oi Yesugât kâmut zen den so nângâm kât zemzinjip dâp mindumnâ Yudaia hânân bukurâpzin ândiwe, zengâren pane âibapkât sâwe. <sup>30</sup> Oi kât muyagiwe, zo Banaba sot Saulo zikâne mem Yerusalem kamânân âi Yesugât kâmut, zengât galem a zinngawet.

## 12

*Herodenâ Yakobo kom Petero tâk namin pâip.*

<sup>1</sup> Narâk zoren a kutâ Herodenâ Yesugât kâmut a nâmbut zângom tâk namin zâambarip. <sup>2</sup> Oi zâknâ sâi arâpnâ Yohanegât âtânâ Yakobo gâsum sâunâ kârâne moip. <sup>3-4</sup> Yatâ oi Yuda a zen eknâ umzin âlip oi Herodenâ zo eknâ sâi arâpnâ zen Petero gâsune Yuda zengât kendon nâi kutnâ Pasowa mâte oi tâk namin pane kâwali a kiin nâmburân kânok, zen galem upigât sâm zinjip. Herodenâ itâ nângip, "Pasowa kendon âki Petero diim ga a mâtezinan sa kumbi." <sup>5</sup> Oi Petero zâk tâk namin tâi Yesugât kâmut zen âsâbânj zâkkât op Anutugâren ninâu sâmarâwe.

*Sumbem a nâinâ Petero muyagenanji.*



6 Oi Herode zâk Petero mukan a ambân tirâpzângom kumbatkât sâip, nâtik zoren kâwali a zagât ziknâ Petero tâk kâtiknâ zagât saam galem op mem ziwet. Oi kâwali a nâmbutnâ, zen namâ mâtâbân galem kirâwe. 7 Oi Kembugât sumbem a nâi namâ kâligen muyagem kiri âsaknandâ namâ umjan âsagei sumbem anâ Petero gângemunjan gâsum mângimnâ sâip, “Kek zaat.” Sâi tâk kâtik Petero biknan tâip, zo siksâm geip. 8 Oi sumbem anâ itâ sâm dukuip, “Inzatkâ lapnâ kipâkegâ mem pâna giarik.” Yatâ oi sumbem anâ du zagâtnâ sâm dukuip, “Hâmbâgâ pâna giari molini.” 9 Sâi Peteronâ molim âimnâ itâ nângip, “Zi uman eksan.” Sumbem anâ oip, zo nângi yenjâ oip. 10 Oi zet mâtâp zagât walâm mâtâp patin takitâ hângi zo ziknak mem pam kirip. Oi geim mâtâbân mâik nâi âimnâ sumbem a zorân pamnâ buj op arip.

11 Oi Petero zâk nângânângânâ pâronjsâi itâ sâip, “Zi nângan. Kambu zâk sumbem a sângongoi Herode sot Yuda a, zengât bitzjan gâbâ mâkânigap.” 12 Yatâ nângâm âim Yohane Mareko, zâkkât mamnâ Maria, zâkkât mirin takip. Zoren a ambân donbepnâ mindum ninâu sâm tarâwe. 13 Oi Peteronâ mirâ hângiyân âi kom kiri kore ambân nâi kutnâ Rode, zâk nâinjâ kwap sâmnâ gâip. 14 Gamnâ Peterogât dij

tobat nângâm sâtâre op hângi mân mem pam âburem mirâ kâligen âimnâ Petero ga kinzap sâm dâzângoip. 15 Yatâ sâm dâzângoi nângâm sâwe, “Gâ umgâ gulip uap.” Zâknâ ko kâtigem sâip, “Zâk perâknak ga kinzap.” Sâi zen sâwe, “Zo zâkkât sumbem anandâ ga kinzap.”

16 Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam ziknâ eknâ imbanâziñ buj oip. 17 Oi zen den birâbigât biknandâ dâp oi den birâne Kembunâ tâk namin gâbâ olañ diim gâip, zorat den sinji dâzângoip. Dâzângomnâ sâip, “Yakobo sot buku nâmbut nâgât den sinji dâzângonek.” Ya sâm dâzângomnâ zâmbam mulukjem nâin tik arip.

*Anutuñâ Herode hâunâ pindip.*

18 Hañsâi kâwali a zen Petero kârumnâ dap op buj uap sâmnâ kwagâwe. 19 Oi Herodenâ kârum muyagibigât sâi kârumnâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zângone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

20 Herode zâk narâk zoren Tiro Sidon kamân zagât zengât kâsa otziñgip. Oi kamân zorat mâirâpnâ zen mindum den sâm kubiknam Herodegât a sâtnâ nâi kutnâ Bilasto den dukune buku otziñgip. Zen Herodegât hânân nalem memarâwe, zo buj opapkât lumbenâ den dukuwe.

21 Oi Herode zâk den mâburem dâzângobapkât narâk mâte oi Herode zâk hâmbâ neule âlipnâ pam a kutâgât tâtatnjan tap a ambân den dâzângoip.

22 Den dâzângoi a aksik den kwamit patâ sâm itâ sâwe, "Den zo a den bunâ. A zo Kembu patâ." 23 Herode zâk den zo nângâm mân kwâkâzingipkât Kembugât sumbem a nâinâ zorenâk koip. Oi nane zinâ umnan bagim zine moip.

24 Anutugât denjâ ko lâmbatnâ lanj kârâm sambâlem zeip.

25 Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, zinâ nep dij sâm zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum nanngâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigitâ ârândân âiwe.

## 13

*Banaba sot Saulo, zet sinji âlip nebân âiwet.*

1 Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zenngâren Propete nâmbutnâ ândiwe. Kutzinâ itâ Banaba sot Simonj (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân goknâ sot a nâi kutnâ Manaenj. Zâk a kutâ Herode tâlanjâ. Zet ârândân ândim lâmbarâwet. Oi nâi Saulo. 2 Oi sirâm nâin zen mindum Anutu mâtâsinam nalembirâm mâtâsem ândine Tirik Kaapumjâ den itâ sâm dâzângoip, "Zen Banaba

sot Saulo nep dij sâm zikâwan, zo tuubabotkât sângonzâkonek." 3 Sâi nalembirâm ninâu sâm nâ bitzinâ kâukziknjan pam sângonzâkone âiwet.

*Kware a Elima, zâkkât den sinji.*

4 Tirik Kaapumjâ yatâ opnâ sângonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtnjan âi takâwet. Zo takâm wanngâyân zâim âi Kipiro hân saru tânâmnan âi takâwet. 5 Oi zoren kamân patâ kutnâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zenngât mâtâpâpâse namin zâi Anutugât den sinji âlip sâm dâzângowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betziknjan mem ândeip.

6 Oi hân torenge gâbâ gamnâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a nâi, kware a sot propete sarânâ ândeip, kutnâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe. 7 A zâk galem a nâi kutnâ Seregio Paulo zâk sot pâlâtânj op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nângânângânoot. Zâk Anutugât den nângâbapkât Paulo sot Banaba diiziki mirânjan zâiwet. 8 Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâknâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk sinji âlipnâ mân nângâbapkât sâip.

9 Yatâ oi Saulo, kutnâ nâi Paulo sâmarâwe, zâkkât umnan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip, 10 "Satanngât nanjâ, gâ. Gâ

kut nâi nâi târârak, zorat kâsañâ. Urgan sarâ sot bâliñâ piksâm ziap. Gâ Anutugât mâtâp târârak zo doongumat. Zo narâk ikâ zoren birâban? <sup>11</sup> Zorat Kembu imbanjanjgât kulem ikpan. Gâ sinjâ nâtâtik kâri narâk ziren âsakñâ mân ek ândiban.” Yatâ sâi zorenâk sinjâ nâtâtik kâri gâsum birâbirâ op a nâi bikñan gâsum diibapkât sâip. <sup>12</sup> Âsagei galem a zo ekñâ Kembugât sinji âlip, zorat nânji imbanjâ oi nânjâm pâlâtñ kwâip.

*Pauloñâ Antiokia kamân nâin, zoren âim sinji âlip sâm dâzânjoip.*

<sup>13</sup> Paulo sot arâpnjâ zen Papo kamân birâm wanjâyân zâimñâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip. <sup>14</sup> Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimñâ Pisidia hânân Antiokia kamân nâin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zengât kendon oi mâpâmâpâse namin zâi tarâwe. <sup>15</sup> Oi mâpâmâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zengât ekabân den sâlâpkumñâ itâ dâzânjowe, “A bukuzatniñâ zekâren den nâi ziap oi ko sâitâ nânjânâ.”

<sup>16</sup> Sâne Paulo zâk zaatñâ hirinsâbigât bikñandâ dâp opñâ itâ sâm dâzânjoip, “Isirae a sot a nâmbutñâ Anutu mâpâsime, zen aksik

den dâzânjua nânjânek. <sup>17</sup> Isirae nenjât Anutu, zâk sâkurâpnijâ gâsum sâlâpzânjone Aigitâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât imbanjanjandâ zobâ diizinjâm gâip. <sup>18</sup> Oi zen hân a mân ândiândiñan diizinjâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzinjâmâip. <sup>19</sup> Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zânjomñâ hân zo sâkurâpnij zinjgi zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe. <sup>20</sup> Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyagezinjgi ândine Propete Samue âsageip.

<sup>21</sup> Narâk zoren a kutâgât sâne Anutunjâ Benyamin kiurâp zengâren gâbâ Kisi nanjâ Saulu zinjip. Zâkñâ a kutâ op galem zânjoi kendon patâ 40 yatâ ândiwe. <sup>22</sup> Oi Anutunjâ zâk kâbakñei zâkkât gebâkñan Dawidi a kutâ kwânânjip. Oi zâkkât den itâ sâip, ‘Nâ Yesegât nanjâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipñâ uap. Nep diñ sâm pindâbat, zo tuum nanjâbap.’ <sup>23</sup> Oi Dawidigât kiurâpnjâ zengâren gâbâ Isirae a nenjât kubikkubik a muyagibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutunjâ sâi Yesu âsageip.

<sup>24</sup> Yesunjâ nep topkwap mân tuugi Yohaneñâ Isirae a ambân umziñ melânje too sângonzinjâbapkât dâzânjom ândei. Zo yatâ

a ambân kubikzingip. <sup>25</sup> Oi Yohane zâk nep zo tuum nanğâm itâ sâip, 'Nâgât itâ sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo bunâ. Ziknâ bet gam taap. Zâk patâ oi nânâ zâkkât irâ sikum goribat zo ko mân dâp upap.'

<sup>26</sup> A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nâmbutnâ Anutu mâpâsime, nânâ den sa nânğânek. Kubikubik den zi nenğât op geip, ziap. <sup>27</sup> Yerusalem mâirâp sot a sâtñâ zinjâ Yesu ekñâ topñâ mân nânğâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zenğât den kânñan sâsân kendon dâp sâlâpkume, den zo kâtigeip. <sup>28</sup> Zen Yesu tosanğât kârum mân muyagem lañ sâne Pilatonâ koi moip. <sup>29</sup> Oi Kembugât ekabân den zeip, zo op nanğâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpñan âi parâwe. <sup>30</sup> Ka Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaarip. <sup>31</sup> Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândân âiwe, zenğâren sirâm nâmbutñan muyagezingâm ândeip. Muyagei igâwe, zen ko zâkkât sinji sâsân a opñâ a ambân dâzânğom ândie.

<sup>32</sup> Nen umâlep den dâzânğonam gen. Anutuñâ sâkurâpniñâ kut nâi nâi sinji dâzânğoi, zorat bonñâ âsagiap. <sup>33</sup> Anutuñâ Yesu mângei nenğâren bonñâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzânğonam gen. Psalm dañon zagât, zoren den itâ

kulemguwe,  
'Gâ nâgât nannâ. Irak gasum sâlâpğogan.'

<sup>34</sup> Yesu mumuñan gâbâ mângei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâgibap, zorat Anutuñâ den itâ sâip, 'Nâ Dawidigât sinji sâwan, zorat bonñâ zinzin kâtik, zo zinjâbat.'

<sup>35</sup> Oi Psalm ekabân den nâi itâ ziap,  
'Gâ tirik agâ mân birânina mom alâgibat.'

<sup>36</sup> Dawidigât nânğame. Zâk Anutuñâ nep diñ sâm pindip, zo arâp zenğâren tuum âim moip. Moî sâkurâp zenğât kwagân hângune alâgeip. <sup>37</sup> Ka Dawidigât kiunñâ Yesu, zâk ko mân alâgeip. Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaarip." <sup>38</sup> Yatâ sâmñâ Paulonâ itâ sâm dâzânğoi, "A bukurâpnâ, dâzânğua nânğânek. Bâliñâ guligulipkuñ, zo a zorân muyageipkât zorat den mâte otzingap. <sup>39</sup> Mosegât gurumin den, zo bâliñâziñ gulipkubam oseip. Yesugâren nânğâm pâlâtân kwatne bâliñâziñâ zo gulipkubap. <sup>40</sup> Propete zenğâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzânğuan,

<sup>41</sup> 'A zen den nânğâm kwâkâkwâkânâ zenğâren nep top nâi tuubat. Zinjâ zorat nânğane bon bun upap. Zen kut nâi zo ekñâ kwakñâ mumbi.'

<sup>42</sup> Oi Pâulo sot Banaba zet mâpâmâpâse namin gâbâ geitâ kendon nân

yatik dâzângobabotkât sâwe. <sup>43</sup> Oi minduminduyân gâbâ gem Yuda a donbep sot kamân nâin gâbâ Anutu mâpâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenjan ândibigât dâzângowet.

<sup>44</sup> Bet kendon nâin mâte oi kamân zorat mâirâp a topnâ topnâ zen aksik minduyangâm Anutugât den nângânam gawe. <sup>45</sup> Mindum gane Yuda a zinjâ zingitnâ nângâm bâliņ kwatziņgâm Paulogât den mem gei kwarâwe. Oi sâm bâliņ kwâkņangâwe.

*Paulonâ Yuda a kândâtziņgowakâm yaticâk Yuda a zengât hân nâin gokņâ sinji âlip dâzângoip.*

<sup>46</sup> Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den kenġât buņâ itâ sâm dâzângowet, "Yuda a zen Anutugât den kândom dâzângonatkat sâsân. Ka Yuda a zen kândâtkomņâ ândiândigât sinji mân ut-natkât se, gât ko zâmbamņâ hân nâin gok zen sinji âlip dâzângonat. <sup>47</sup> Kembu zâk zorat itâ sâm dâtnângoip, 'Zen hân toren toren a zengât âsakņâ zâambarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekņâ zoren âi ândibi.'" <sup>48</sup> Yatâ sâitâ hân nâin gokņâ zen den zo nângâm umziņ âlip oi Kembugât den sâm bâbâlan kwârâwe. Oi ândiândi kâtkât sinji urâwe, zen den zo nângâne bon oip. <sup>49</sup> Oi hân zoren Kembugât den lan kârâm arip.

<sup>50</sup> Yuda a zinjâ kamân zorat a sâtnâ sot ambân sikumziņoot zen Anutu mâpâsemarâwe, zo den dâzângone um kâlak op Paulo sot Banaba kâsa oztikâm molizikâne âiwet. <sup>51</sup> Âiram kinzikņan gwapgwap tuugitâ gei kândâtziņgom Ikonioņ kamânân âiwet. <sup>52</sup> Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziņan Tirik Kaapum piksâm zei sâtâre kwâkņan ândiwe.

## 14

*Ikonioņ kamânân den sinji âlip sâwet.*

<sup>1</sup> Oi Ikonioņ kamânân kâm yaticâk Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâimņâ sinji âlipnâ imbanâņoot sâm dâzângowet. Dâzângoitâ Yuda a sot hân nâin gok donbepņâ Yesugât kâmut urâwe.

<sup>2</sup> Yuda a nâmbutņâ zen ko sinji âlip zo kândâtkom a hân nâin gokņâ den dâzângonetâ Kristogât kâmut kâsa otziņgâwe. <sup>3</sup> Zet zoren narâk kârep ândim Kembugâren nângâm pâlatâņ kwap sinji âlip kenġât buņ sâm ândiwet. Kembunâ imbanâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet. <sup>4</sup> Kamân zorat a zen kâsâpagom nâmbutņâ zen Yuda zengât a utne nâmbutņâ zen Aposolo zekât a urâwe. <sup>5</sup> Oi Yuda a sot hân nâin gokņâ zen Aposolo kâtnâ zâkonat sâm mindum gawe. <sup>6-7</sup> Gâne nângâm kamân zo birâm Likaonia

hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âi den sinji âlip dâzângom ândiwet.

*Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsâwe.*

<sup>8</sup> Listera kamânân a nâi tâip. Zâk kin toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonân gâbâ zo yatâ muyagem mân lân âim gâmâip. <sup>9</sup> Zâk zo zem tâi Paulonâ den sinji âlip sâi ek tâi Paulonâ eknâ itâ nângip, “A zo sâknâ âlip upapkât nângâm pâlâtân âlip zemnângap.” <sup>10</sup> Yatâ nângâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Gâ kinğandâ lân zaat kin.” Sâi a zo pirindiņ zaat âim gâip.

<sup>11</sup> Oi a kâmut patâ zen Paulonâ sen mârât kulem tuugip, zo eknâ Likaonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetniņan ga ândiabot.”

<sup>12</sup> Oi Banaba zâk bem nâi kutnâ Dia, zâkkât kutnâ pindâwe. Oi Paulo zâk den sâsân a oipkât bem nâigât kutnâ Hemesi pindâwe.

<sup>13</sup> Kamân zoren Diagât namâ nâi kirip. Namâ zorat galem anâ, zâknâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a ziņâ aksik a zagât, zekât sinji makau kom unam urâwe.

<sup>14</sup> Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nângâm pârâkpam hâmbâzik mem ginbolon mem a osetziņan âim den kwamit patâ itâ sâwet, <sup>15</sup> “O a ambân, zen dap ue? Net a yenņâ, zen yatâ. Net den sinji âlipnâ

dâzângoram get. Zen Bem lopio sot kut nâi nâi bon buņ zo kândâtzângom Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât den nângâbigât sâmet. Zâknâ hân sot sumbem sot saru sot kut nâi nâi top topnâ muyageziņip.

<sup>16-17</sup> Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nângâziņi umziņanğât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi ziņgit mân kubikziņip. Topnâ nângâbigât buku otziņgâm sâi map sot maanâ sambe muyageziņi nem seronkwap ândiwe.”

<sup>18</sup> A zagât zo den zo yatâ sâmņâ kwâkâziņgâm den imbanâ sâitâ zekât sinji nalem unat sâm urâwe, zo birâwe.

*Paulo kâtnâ kuwe.*

<sup>19</sup> Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonion kamânân gâbâ Yuda a nâmbutnâ, zen gam Listera kamân mairâp zen sot den sâm saam Paulo kâtnâ kuwe. Kune mom zeï muap sâm diim kamân ginņan gei parâwe. <sup>20</sup> Oi zoren zeï Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonâ zaat kamânân arip.

Hanjsâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet. <sup>21</sup> Oi kamân zoren den sinji âlip sâitâ a ambân donbep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zoric puriksâm Listera, Ikonion sot Antiokia kamânân âburem gawet. <sup>22</sup> Antiokia kamânân gamņâ Yesugât kâmut nângâm

kâtigibigât den dâzângomjâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâkñan ândim Anutu um topñan ândiandin, zoren takânat.”<sup>23</sup> Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem sâlâpzângom nalem birâmjâ zengât opñâ Kembangâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Oi Aposolo zet Kembu zâkkâren zâambarâwet.

<sup>24</sup> Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet.

<sup>25</sup> Zoren takâm Perege kamânân den sinji âlip dâzângomjâ Atalia kamânân geiwet.

<sup>26</sup> Zoren gei wangâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mârurnjan Yesugât kâmut zen Anutugât um lumbenjan zâpan nep diñ sâm zikâne nep topkwap tuum âiwet.

<sup>27</sup> Zoren takâmjâ a ambân minduzingâm Anutujâ galem otzikâm hân nâin gokñâ mâtâp mem zinjî nângâm pâlâtânziñoot urâwe, zorat den zinjî sâm dâzângowet.<sup>28</sup> Narâk kârep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

## 15

*Paulo sot Banaba zet dengât Yerusalem kamânân zâiwet.*

<sup>1</sup> Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutñâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâm dâzângom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarangâbi zo ko Kembangât

sinji mân upi.”<sup>2</sup> Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkâyangâwe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutñâ zinjâ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât galem a Yerusalem kamânân ândiwe, zengâren den zo mem âibi.”

<sup>3</sup> Yatâ sânetâ Yesugât kâmut zinjâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sângonzângone âiwe. Âimjâ Poinike sot Samaria hânân kamânñâ kamânñâ a hân nâin gokñâ zinj Anutugât a urâwe, zorat den sinji dâzângom âiwe. Dâzângone Yesugât kâmut zen nângâm umâlep patâ urâwe.

<sup>4</sup> Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zengât galem a, zen sâm sâtâre otzingâwe. Anutujâ tânzâkoi nep tuugitâ bon oip, zorat den sinji dâzângowe.<sup>5</sup> Den sinji zo dâzângone Yesugât kâmurân a nâmbutñâ Parisaio zengât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin gokñâ zen kwabâ kwarangâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzângobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

*Peteronâ den sâm dâzângoip.*

<sup>6</sup> Aposolo sot Yesugât kâmut zengât a sâtnâ, zen den zo sânam minduwe.<sup>7</sup> Mindumñâ den âragune ko Peteronâ zatñâ itâ sâm dâzângoip,

“A bukurâpnâ, a hân nâin gok sinji âlip dâzângowan, zo Anutuñâ mârumñan nâ gâsum sâlâpnogi dâzângua nângâm Yesugât kâmut urâwe, zo nânge. <sup>8</sup> Oi Anutu zâk a umziñ ekmap, zâknâ Yuda nen Tirik Kaapum niñgip, yatikgâk a hân nâin gokñâ zingî igâwen. <sup>9</sup> Zen zâk nângâm pâlatâñ kwatne umziñ sañgon kubik, nen otniñgip, zo yatik otziñgip. <sup>10</sup> Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtnâ zo nen sot sâkurâpninâ lum osiwen. Zo yatigâk hân nâin gok Yesugât kâmut zeñgât kwâkziñan pânat sâm se? <sup>11</sup> Yatâ buñâ. Nen itâ nângen. Yuda a sot hân nâin gokñâ Kembu Yesu um lâklâkñangât op zâkkât sinji uen.”

<sup>12</sup> Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nângâm den buñ tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutuñâ nepzikñâ galem op hân nâin zeñgâren kulem top top tuugip, zorat den sinji otziñgâwet.

*Yakoboñâ den sâm dâzângoip.*

<sup>13</sup> Zet dâzângom nançitâ Yakoboñâ den itâ sâm dâzângoip, “A bukurâp, den sa nângânek. <sup>14</sup> Mârumñan Anutuñâ hân nâin gok zeñgâren gâbâ kâmut nâi zâkkât sinji upigât diiziñgip. Zorat sinji Simoñâ sâi nângen. <sup>15</sup> Zorat Propete zeñgât ekabân Kembugât den nâi itâ ziap,

<sup>16</sup> ‘Nâñâ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat. <sup>17</sup> Sinjtnâ sândum kubik tuubat. Oi a ambân zen Kembu noonsâm kârunim mâte otnibi. Hân nâin gokñâ zen nâgât sinji sâwan, zen yatik upi. <sup>18</sup> Kembu zâk den yatik sâip. Zo mârumñan sâm muyageip.’

<sup>19</sup> Oi zorat nâñâ itâ san. Niñâ hân nâin gokñâ zen Anutugât a upi, zen kut nâi nâi yâmbâtnâ mân zingânat. <sup>20</sup> Ka zen nalem bem mo lopiogât sinji kwatne zo mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zuu bâu gilâm sot sunum gilâmñoot zo mân nimbi. Kut nâi nâi zo birâbigât ekap kulemgum zingânat. <sup>21</sup> Mosegât gurumin den zo mârumñan gâbâ sâkurâpninândâ topkwap kamân dâp mâpâmâpâse namin sâlâpkum nângâm ândimen sot zâkkât den zo kamân dâpniñ sâm gawen. Zorat nen gurumin den zorat mân sânat.”

*Yerusalem kamânân gâbâ ekap pane Antiokia kamânân arip.*

<sup>22</sup> Oi Aposolo sot a sâtnâ sot Yesugât a kâmut, zen zorat nângâne dâp oi zeñgâren gâbâ a zagât muyagezikâwe. Nâi kutñâ Yuda, kutñâ nâi Basaba sot a nâi kutñâ Sila. Zet Yesugât kâmurân a sâtnâ urâwet. Zet Paulo sot Banaba zet sot ârândâñ Antiokia kamânân âbigât



sângonzâkowe. <sup>23</sup> Oi ekap nâi itâ kulemgum zikâne mem âiwet.

“O bukurâpniñâ, bukurâpziñâ

Aposolo sot galem a, nen ekap zi kulemgum pen. Oi hân nâin gok Antiokia kamânân sot Siria sot Kilikia hânân ândie, zengât sâtâre opnâ ekap zi pen.

<sup>24</sup> Nen mân nângindâ ziren gabâ a nâmbutnâ zengâren gam den nâi dâzângone kwakmak urâwe. <sup>25</sup> Yatâ utnetâ nen nângâm umniñ kânok oi a zagât mem sâlâpzâkoinâ bukuzatniñâ Paulo sot Banaba zet sot zengâren ge.

<sup>26</sup> Paulo sot Banaba zet Kembu Yesu Kristo, zâkkât opnâ ândiândiziknâ buñ upapkât mân kengât op nebân âiwet.

<sup>27</sup> Oi zagât Yuda sot Sila sângonzâkoinâ ekabân den ziap, zo lâuzikñan gâbâ nângâbi. <sup>28</sup> Tirik Kaa-pum sot nen nângâm kut nâi nâi yâmbâtñan mân târokwâtñat. Zo yatâ zo ko zingânam sen, zo itâ. <sup>29</sup> Zen nalem bem lopigât siñgi sâne zo mân nimbi. Gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zen den zo lum âlip ândibi. Zo yatik. Kelikmelik ândibi.”

*Yuda sot Sila âburiwet.*

<sup>30</sup> Oi a ambân kâmut, zen a zo sângonzângone Âiwe. Âim Antiokia kamânân takâm Yesugât kâmut min-duzingâm ekap zo zingâwe.

<sup>31</sup> Zingâne mem sâlâpkum nângâm umziñ âlip oip. <sup>32</sup> Oi Yuda sot Sila zet Propete ândiwetnâ den donbep sâm dâzângoitâ a ambân umziñ âlip oi Kembugât den luluyân kâtigiwe. <sup>33</sup> Oi narâk nâi zet zen sot ândimnâ âiram oitâ bukurâpzik zen um lumbe den dâzâkom sângonzâkone âburiwet. <sup>34</sup> Sila zâk zen sot ândibat sâip.

*Paulonâ nebân âibam Sila diigi âiwet.*

<sup>35</sup> Paulo sot Banaba zet Antiokia kamânân târokwap ândiwet. Zet sot a donbep zen Kembugât den a ambân dâzângom ândiwe. <sup>36</sup> Ândim Paulonâ Banaba itâ sâm dukui, “Net kamânñâ kamânñâ âim Kembugât den dâzângowet, zoren âim bukurâpniñâ dap yatâ ândie, zo âi zingit nângârat.” <sup>37</sup> Yatâ sâi Banaba zâk Yohane Mareko diingitâ ârândân âibigât sâip. <sup>38</sup> Mareko zâk mârûm zet sot âim Pampilia hânân zâpamñâ âbureipkât Paulonâ zâk sot âibam nângi mân dâp oip. <sup>39</sup> Oi Paulo sot Banaba zet den sârek op kâsâpagom Banaba zâk Mareko diim wangâyân zâim Kipiro hânân âiwet. <sup>40</sup> Paulonâ ko Sila gâsui Yesugât a kâmut ziñâ Kembuñâ galemzik upap sâm

zâpane âiwet. <sup>41</sup> Âimnâ Siria sot Kilikia hânân kamânñâ kamânñâ Yesugât kâmut sâm kâtiknjan kwatziñgâwet.

## 16

*Paulo Listera kamânân âi Timoteo diigi âiwet.*

<sup>1</sup> Paulo sot Sila zet âimnâ Derebe sot Listera kamânân takâwet. Oi Listera kamânân Yesugât kâmurân a nâi ândeip, kutnâ Timoteo. Mamnâ Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok. Ibânâ Grik a.

<sup>2</sup> Yesugât kâmut Listera sot Ikonioñ kamânân ândiwe, zen Timoteogât nângâne âlipnâ oi Paulo dukuwe.

<sup>3</sup> Dukunetâ Paulonâ zâk sot ândibapkât dukuip. Oi hân zoren Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibânâ Grik a zo nângâwe. Paulonâ zeñgât opnâ Mosegât gurumin den lum kwabâ kwâknâñgip. <sup>4</sup> Oi Yesugât kâmut kamânñâ kamânñâ ândiwe, zen den Aposolo zinj sâm ekabân kulemguwe, zo lubigât dâzângom âiwe.

<sup>5</sup> Yatâ op tuunetâ Yesugât kâmut kamânñâ kamânñâ, zeñgâren nep tuum âine nângâm pâlâtânziñ kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân Yesugât kâmurân târokwatziñgâm âiwe.

*Paulonâ Makedonia a nâi egip.*

<sup>6</sup> Oi Asia hânân sinji âlip sâm âinâ sânetâ Tirik Kaapumñâ pâkekoi Pirigia sot Galatia hân walâm âiwe.

<sup>7</sup> Âimnâ Misia hân ginñan takâm Bitinia hânân âinâ sâne Yesugât Kaapumñâ mân âibigât sâip. <sup>8</sup> Oi Misia hân muruknjan âim Taroa kamânân takâwe. Kamân zo saru sâtñan tâip. <sup>9</sup> Zoren takâm nâtigân Paulonâ uman nâi itâ egip. Mâkedonia a nâi muyagem itâ sâm dukuip, “Zen Makedonia hânân gam tânnângobi.” <sup>10</sup> Paulonâ uman zo egi itâ sâwen, “Anutu zâk Makedonia hânân âi den sinji âlip dâzângonatkât sap.” Yatâ sâm âinam urâwen. (Taroa kamânân Luka, nâñâ Paulo sot Sila sot Timoteo târokwatziñgâwan.)

*Lidia Kembugât ambân oip.*

<sup>11</sup> Oi wañgâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmñan takâwen.

<sup>12</sup> Hañsâi wañgâyân âimnâ Neopoli kamânân takâm wañgâyân gâbâ gem Pilipi kamânân âiwen. Kamân zo Makedonia hân zoren kamân patâ nâi. Roma a zinjâ kamân marinjâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutnâ ândiwen.

<sup>13</sup> Ândeindâ Yuda a zeñgât kendon oi kamân âknjan too nâi zeip. Zoren itâ sâm geiwen, “Ziren Yuda a zinjâ ninâu sâme, zorat kabâ nâi ziap mo buñâ? Gei iknâ.” Yatâ sâm geimnâ ambân mindum tatne muyageziñgâm ge tapnâ den sinji âlip dâzângowen.

<sup>14</sup> Zeñgât osetziñan ambân nâinjâ Anutu mâpâsem

ândeip, kutnâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân goknâ. Zâknâ sânġum neulenoot pâi kwâlamarawe. Ambân zo Kembunâ oknangi umnâ pâronşâi Paulogât den nânġâm kwâtateip. <sup>15</sup> Oi ziknâ sot a ambârâpnâ too sanġonziġindâ itâ sâm dâtnânġoip, “Zen nikne nânġâm pâlatânġoot uangât nâġât mirin zâi tâtat mâme upi.” Yatâ sâm kâtigem diiniġi zâiwen.

*Paulo sot Sila tâk namin zâparawe.*

<sup>16</sup> Narâk zoren ninâu sânam ġiarindâ kore ambân nâi muyageniġip. Ambân zo wâkeġoot ândimnâ a kwâknan ândim zâibi, zorat topnâ nânġâm dâzânġoi mâirâpnâ kât sikum ziġâmarawe. <sup>17</sup> Ambân zorânâ muyageniġâm nen sot Paulo moliniġâm den itâ sâip, “A zi ziġâ Anutu u patâġât kore a ândim Kembuġât mâtâp, zorat dâzânġom ândie.” <sup>18</sup> Den zorik sirâmġâ sirâmġâ sâm zari Paulo den zo nânġâm âkonzigi âburem wâke itâ sâm dukuiġ, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâġoga ambân umġan ġâbâ takâm âi.” Yatâ sâi takâm arip.

<sup>19</sup> Oi ambân zo patârâpnâ zen kât sikum memarawe, zorat mâtâp doonġoip, zo nânġâm Paulo sot Sila ġâsuzikawe. Oi diizikâm kamân sombemân Roma a sâtnâ mâteziġan zâparawe. <sup>20</sup> Zâpanġâ Roma a sâtnâ

itâ sâm dâzânġowe, “Zet Yuda anâ nenġât kamânân gam den sâitâ bâlinâ uap. <sup>21</sup> Zet mân orotnâ upi sâm ândiabot. Roma a nenġâren yatâ zo mân upmen, zo uabot.” <sup>22</sup> Oi a kâmut patâ kirawe, zen um kâlak nânġâzikâne a sâtnâ ziġâ sâne kâwali a ziġâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikawe. <sup>23</sup> Doġbep lapitzikâm tâk namin zâpamġâ galem a zâk hânġi doonġum dâġ galem otzikâbapkat dukuwe. <sup>24</sup> Dukune tâk namâ tânâmġan umġâ nâin, zoren zâpam kinziknâ nagân saaziki ziwet.

*Tâk namâ galem anâ Kembuġât a oip.*

<sup>25</sup> Nâtik tânâmġan Paulo sot Sila zet Anutu mâpâsem kep mem tarâwet. Yatâ oitâ a tâk namin tarawe, zen kwamit nânġâm tarawe. <sup>26</sup> Oi wâriġ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâronşâip. Oi tâk namin tarawe, zenġât bitziġan tâk olaiyanġip. <sup>27</sup> Oi tâk namâ galem a, zâk umanân ġâbâ nânġâm zaat egi mâtâp pâronşâm kiri tâk namâ a âim nanġe sâm petġan zemba sâmbum sâknâ tâmbetkubam oip. <sup>28</sup> Yatâ upâ sâi Paulonâ den kambânġ sâm sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluyâk ten.” <sup>29</sup> Sâi galem a zâknâ âsaknânġât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânm sâmbui Saulo sot Sila kinzik topġan ge zeip. <sup>30</sup> Zemġâ namâ umġan ġâbâ

diizikâmñâ mäsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

<sup>31</sup> Oi zet itâ sâm dukuwet, “Gâ Kembu Yesu Kristo nângâm pâlâtâñ kwap Kembugât sinji upan. A ambârâpkâ zen yâtik.”

<sup>32</sup> Yatâ sâm zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzânngoip. <sup>33</sup> Nâtik zorenâk galem anjâ diizikâm mârur kâmbamñâ zâkone use oip, zo sanjonzikâwe. Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanjonziñgâwet. <sup>34</sup> Oi zet mirâñan diizikâm zâim nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nângâm pâlâtâñ kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

*Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.*

<sup>35</sup> Hanjsâi a sâtnjâ zen kâwali a sanjonzânngoi âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, “A zagât zo olanjikâna arit.” <sup>36</sup> Oi galem a zorâñ nângâm Paulo itâ sâm dukuip, “Nâ olanzika âibabotkât a sâtnjâ den pane gaap. Zorat zet gemñâ âim um lumbenjan ândibabot.”

<sup>37</sup> Sâi Paulonjâ kâwali a itâ sâm dâzânngoip, “Net Roma a bonñâ op ândiet. Den nebân mân nâpanñâ lañ a mâteziñan kâmbamñâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âiratkat se? Zo yatâ buñâ. Ziiñâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat.”

<sup>38</sup> Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a ziñâ âburem âi a

sâtnjâ dâzânngone zen a zagât zo Roma a bonñâ op ândiwet, zo nângâm pârâkparâwe. <sup>39</sup> Pârâkparâwe zekâren gamñâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkât dâzâkowe. <sup>40</sup> Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiagât mirin zâim Yesugât kâmut ziñgit Kembugâren kâtigem ândibigât dâzânngomñâ âiwet.

## 17

*Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.*

<sup>1</sup> Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ñâi tâip. <sup>2</sup> Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâpâmâpâse namin zâimñâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip.

Zâk Kembugât den ekabân den topñâ dâzânngom itâ sâip. <sup>3</sup> “Kristo zâk sâknam nângâm mom zatpapkât den Kembugât ekabân ziap. Oi Yesu kutñâ dâzânngoman, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârur sâsâñ. Zâk Kristo.”

<sup>4</sup> Yatâ sâm dâzânngoi zengâren gâbâ nâmbutñâ zen den zo nângâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Osetziñan Grik a donjep ziñâ Kembugât den sinji mârurñan nângâm Anutu mâpâsem ândiwe sot ambân

zâizâinâ nâmbutnâ zen târokwatzingâwe.

<sup>5</sup> A ambân donbepnâ utnetâ Yuda a zen nângâm um kâlak nângâzingâm zen den kwamit patâ sâm Yasongât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumnâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe. <sup>6</sup> Paulo sot Sila mân muyagezikâm nâ Yason sot Yesugât kâmut zeŋgâren gâbâ a nâmbutnâ gâsuzingâm a sâtnâ zeŋgâren diizingâm âiwe. Âimnâ itâ sâwe, “A zen hân nâ hân nâ ândim den bâlin dâzângom a um gulip kwatzingâme, a zorân nêngâren ge. <sup>7</sup> Gane Yasonâ sâi mirân nân tâtat mâme urâwe. Zen Roma a kutâgât den kom a kutâ uŋaknâ muyagiap, kutnâ Yesu sâme.”

<sup>8</sup> Yuda a zinâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtnâ zen Yason sot bukurâpnâ kâsa otzingâm den kwamit patâ sâwe. <sup>9</sup> A sâtnâ zen Yason sot bukurâpnâ tâk namin mân zâibigât sâm sângân mine zâmbane âiwe.

*Paulo zâk Berea kamânân sinji âlip sâm dâzângoip.*

<sup>10</sup> Nâtiksâi Yesugât kâmut zen keŋgât op Paulo sot Sila sângonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zeŋgât mâpâmâpâse namin zâi den sinji âlip dâzângowet. <sup>11</sup> Kamân zoren Yuda a zen a âlipnâ. Zen Tesalonike a yatâ bunâ, gât ko den sinji âlipnâ nângâm âknâliwe. Dinziknâ zo bonnâ

mo sarâ sâm sirâm dâp Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâwe. <sup>12</sup> Oi zeŋgâren gâbâ donbepnâ Yesugât kâmut urâwe. Oi Grik a ambân patâ nâmbutnâ, zinâ zeŋgâren târokwârâwe.

<sup>13</sup> Paulonâ Berea kamânân Anutugât den sâi sinji Tesalonike kamânân ari Yuda a zinâ nângâwe. Nângâm Berea kamânân âim kâsa oztikâbigât a ambân dâzângowe. <sup>14</sup> Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nângâm zorenâk Paulo sot a nâmbutnâ sângonzângone saru sâtnan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet. <sup>15</sup> Oi a zen Paulo diim âi Ateŋ kamânân pane itâ sâm dâzângoip, “Zen âi sâne Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

*A zen Paulogât den birâwe.*

<sup>16</sup> Paulo zâk Ateŋ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim eŋ lopio donbep tatne zingit umnâ kârâp oip. <sup>17</sup> Oi Yuda a zeŋgât mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutnâ zen Anutu mâpâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâm nâ sirâm nâ kamân sombemân a muyagezingâm sinji âlip dâzângoip.

<sup>18</sup> Kamân zoren a nângânângâzin patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zeŋgâren gâbâ a nâmbutnâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutnandâ Paulogât itâ

sâwe, “A zi nângânângânâ buŋ den laŋ sap. Zâk wan wan den sâŋ taap?” Nâmbutŋandâ itâ sâwe, “Zâk lopio uŋakŋaŋgât den sap.” Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatŋaŋgât den sâi zen yatâ sâwe. <sup>19-20</sup> Yatâ sâŋ mindumindu sombemân diim zâimŋâ sâwe, “Den uŋakŋâ sat, zo nângânatkât sen. Den mârâtŋâ, zorat topŋâ sapsuna nângânâ.” <sup>21</sup> Ateŋ kamân mâirâp sot kamân ŋâin gokŋâ zen sot ândiwe, zen den uŋakŋâ nângânâŋam den âragum ândiwe.

*Pauloŋâ Kembangât topŋâ dâzâŋgoip.*

<sup>22</sup> Paulo zâk Areo den sâsân sombemân kin a itâ sâŋ dâzâŋgoip, “Ateŋ mâirâp, nâ topziŋ ek nângan. Zen lopio doŋbep sobim bimbi kwatziŋgâme. <sup>23</sup> Nâ kamânziŋan âim gam lopioziŋâ ekŋâ lopiogât naleŋ pâpanŋan den itâ zei sâlâpkuwan, ‘Naleŋ pâpanŋâ zi bem lopio ŋâigât siŋgi, kutŋâ mân nângen.’ Mân nângâm mâpâsime, zorat topŋâ dâzâŋgobâ.

<sup>24</sup> Anutu zâk hân muyagem kwâkŋan kut ŋâi ŋâi pâip. Zâk hân sot sumbem zorat mariŋâ. Zo namâ a betŋâ tuutuŋ, zoren tâtat mâme mân opmap. <sup>25</sup> A zengât kut ŋâi ŋâi tuume, kut zo mân kêrumap. Zâkŋak a ândiândiniŋâ sot Kaapum sot kut ŋâi ŋâi zo niŋgâmap. <sup>26</sup> A hânân ândien zo sâi a

kânokâren gâbâ muyagem laŋ kêrâm hânân a kêmutŋâ kêmutŋâ muyagem laŋ kêrâm âiwen. Oi muyagem âinat, narâk sot danŋon zo zâkŋak sâŋ niŋgip. <sup>27</sup> Nen umniŋandâ Anutu kêrum âim muyaginatkât yatâ oip. Zâk kêrebân buŋâ, gootniŋan a hutnâŋgon ândiap. Den ŋâi itâ ziap,

<sup>28</sup> ‘Nen zâkkât ândiândiŋ umŋan ândim kut ŋâi ŋâi upmen.’

Zengâren gâbâ a nâmbutŋandâ zitâ sâwe,  
‘Nen zâkkâren gâbâ âsagiwen.’

<sup>29</sup> Anutugât nângindâ lopio yatâ mân upap. Lopio kêt âlipŋâ a bitziŋandâ sobime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagiwenŋâ nângindâ Anutu zâk lopio yatâ mân upap. <sup>30</sup> Mârumŋan kwakmak ândiwen. Anutuŋâ niŋgitŋâ birâm ândeip, zorat narâk âkip. Irak ko a aksik umniŋ melâŋnatkât sap. <sup>31</sup> Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânŋâ hânŋâ topniŋâ sâŋ muyagemŋâ hânŋâ niŋgâbap. Oi a ŋâi, zâk nep zo tuubapkât gâsum kwânâŋgip. Oi hân a aksik zâkkât nângindâ bon upapkât mumuŋan gâbâ mângei zaat ândiap.”

<sup>32</sup> Paulo zâk mumuŋan gâbâ zaatzaat, zorat den sâi nâmbutŋâ ziŋ mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutŋâ ziŋâ sâwe, “Den zo narâk ŋâin ko sâna nângânat.” <sup>33</sup> Yatâ utnetâ

Paulonjâ zâmbam arip. <sup>34</sup> A nâmbutjandâ Paulogâren pâlâtâj op Yesugât singi urâwe. Oi zengât osetzijan kamân zorat a sâtjâ zengât kâmurân gok kutjâ Dionisio. Oi ambân njai kutjâ Damari sot nâmbutjâ ândiwe.

## 18

*Paulonjâ Korinti kamânân singi âlip nep tuugip.*

<sup>1</sup> Paulonjâ Atej kamân birâm Korinti kamânân arip. <sup>2</sup> Zoren Yuda a njai muyageip, kutjâ Akwila. Zâk Ponto hânân gokjâ. Oi ambinjâ Pirisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâknâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo molizingip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet. <sup>3</sup> Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe. Wangât, zet nep ârândâj tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zengât nep ko hâmbâ silep tuumarâwe. <sup>4</sup> Yuda zengât kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a singi âlip dâzângoï nâmbutjâ zen Yesugât kâmut urâwe.

<sup>5</sup> Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo singi âlip nep zorarâk nângâm ândeip. Zâknâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzângoip, “A bâlijan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.” <sup>6</sup> Yatâ sâi Yuda a zen dijâ birâm kâsa okjângâne zâknâ hâmbâjan gwapgwap koi gei itâ sâm dâzângoip, “Tâmbetagobi, tosa zo nâgât

bujâ. Ziijâ upap. Zorat nâ kândâtzângom hân njain gok zengâren âibat.” <sup>7</sup> Yatâ sâm a njai kutjâ Titeo Yusito, zâk Grik anjâ Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâkjangâm ândeip, zâkkât mirâ zo Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ginjan kirip. Paulonjâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip. <sup>8</sup> Mâpâmâpâse galem a kutjâ Kirispo, zâk sot a ambârâpnâ zen aksik singi âlip nângâm Kembugâren nângâm pâlâtâj kwâkjangâwe. Oi Korinti a zengâren gâbâ donbepjâ singi âlip nângâm Yesugât kâmut utne too sanjonzingâwe.

<sup>9</sup> Paulonjâ njatik njain uman egi Kembujâ itâ sâm dukuip, “Gâ mân kengât otnan. Singi âlip sâm mân birâban. Sâmjik ândiban. <sup>10</sup> Nâ galem otgiga anjâ mân gobi. Kamân ziren nâgât singi a donbep ândie.” <sup>11</sup> Yatâ sâm dukui Paulonjâ kamân zorat a Anutugât den dâzângom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

*Paulo sâkjanâk sâne a sâtjandâ dinzîj birip.*

<sup>12</sup> Oi Galion zâk Grik hânân a sâtjâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok opjâ Paulo kâsa okjângâm gâsum diim a sâtjangâren âiwe. <sup>13</sup> Diim âim Paulogât itâ sâm dukuwe, “A zi zâk Anutugât gurumin den komjâ mâtâp unakjan âim Anutu mâpâsibigât sâmâp.”

14 Yatâ sâne Paulonâ den hâuñâ sâbam oi Galionâ Yuda a itâ sâm dâzânngoip, “O Yuda a, a zi bâliñ op tosa patâ muyagei sâi dînziñâ nânngâbam. 15 Zen sâkurâpziñâ zeñgât den kâtik sot den nâmbutñâ âragum diim ge, zorat nâ mân kubikpat. Ziñak kubikpi. Zo nâgât nep buñâ.” 16 Yatâ sâm moliziñgi gem âiwe. 17 Oi a zen aksik patâ mâpâmâpâse galem a kutñâ Sostene gâsum lumñâ a sâtñanngât mâtenjan kom mem ñâi ñâi utne ziñgitñâ mân nânngânngâ oip.

*Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.*

18 Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtziñ kelik Siria hânân âibam arip. Pisisila sot Akwila zet zâk sot ârândân âiwe. Kenkerei kamânân takâm kâukñâ mânânngârip. Zorat mârurnjan Anutu mâtenjan den sâm kâtigem kâukñâ mân mânâgât ândeip. 19 Zobâ wañgâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagowe.

Oi Paulonâ mâpâmâpâse namin zâim Yuda a zeñ sot den sinji âlip âraguwe. 20 Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâm dâzânngoip, 21 “Anutuñâ sâi nâ du zeñgâren âburem gâbat.” Yatâ sâm kelikmelik otziñgâm wañgâyân zâim Epeso kamân birâm arip. 22 Âimñâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut kândâtziñ kelik den dâzânngom Antiokia kamânân

âburem arip. 23 Paulo zâk Antiokia kamânân mâik ñâi ândim zâmbamñâ sinji âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânñâ kamânñâ Yesugât kâmut ândiwe, zo sâm kâtikñan kwatziñgâm arip.

*Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân sinji âlip nep tuugip.*

24 Oi Epeso kamânân Yuda a ñâi gâip, kutñâ Apolo. Zâk Alesandiria kamânân gok. A zo nânngânngânñâ patâ. Zâk Kembugât den ekabân sâlâpkum nânngâm nanjip. 25 A zo Kembugât topñâ zo dukune nânngâm nanjip. Too sanjon nep ko Yohanegârâk nânjipñâ Yesugât sinji imbanânjoot dâzânngom ândeip. 26 Zâk Yuda a zeñgât mâpâmâpâse namin zâim sinji den keñgât buñ, lâu bâbâlan sâm dâzânngoip. Zoren sinji âlip sâi Pisisila sot Akwila zet nânngâm buku okñanngâm diim âi Anutuñâ den nâmbutñâ dukum nanjâwet.

27 Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap ñâi kulemgum Yesugât kâmut Grik hânân ândiwe, zeñgât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okñanngâbi.” Den yatâ kulemgum pindâne arip. Âimñâ Korinti kamânân takâm Anutuñâ tângoi Yesugât kâmut itâ betziñan meip. 28 Kembugât den ekabân gâbâ Yuda a den dâzânngom sâip, “A bâliñan



gâbâ mākâningâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.” Zâknâ mindumin- duyân den yatâ sâm Yuda zengât den zo mem ge kwatziŋgip.

## 19

*Paulonâ Epeso kamânân Yohane arâp muyageziŋgip.*

<sup>1</sup> Apolo zâk Korinti kamânân ândei Paulonâ hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyageziŋgip. <sup>2</sup> Oi mâsikâziŋgâm sâip, “Zen Kembugât den siŋgi âlip nângâm, nângâm pâlâtân kwapnâ Tirik Kaapum sot urâwe mo buŋâ?” Sâi ziŋâ sâwe, “Buŋâ. Tirik Kaapum ândiap, zorat siŋgi mân nângâwen.” <sup>3</sup> Sâne itâ sâm mâsikâziŋgip, “Zen nâigât korân too sanjonziŋgâwe?” Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen Yohanegât too sanjonziŋgâwe.”

<sup>4</sup> Sâne Paulonâ itâ sâm dâzânŋoip, “Yohane zâk a umziŋ melânbigât too sanjonziŋgâm itâ sâm dâzânŋoip, ‘A nâi bet gâbap, zen zâk nângâm pâlâtân kwâknangâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.” <sup>5</sup> A zen den so nângâne Kembu Yesugât korân too sanjonziŋgâwe. <sup>6</sup> Too sanjonziŋgâne Paulonâ biknâ kâukziŋan pâi Tirik Kaapum zengâren gei Kembugât den gându unakŋan sâwe. <sup>7</sup> A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatânâ urâwe.

*Paulonâ siŋgi âlip nep sot sen mârât kulem top top tu- ugip.*

<sup>8</sup> Paulo zâk Yuda a zengât mâpâmâpâse namin âsâbân zâimnâ kenŋât buŋ siŋgi âlip dâzânŋom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topŋan ândiândiŋanŋât den sâm bâbâlan kwap dâzânŋoip. <sup>9</sup> Oi a nâmbutnâ zen um kâtik opnâ Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziŋan den bâlinâ sânetâ Paulonâ birâziŋgip. Oi Yesugât kâmut, zenâk di- iziŋgâm sirâmñâ sirâmñâ a nâi kutnâ Tirano, zâkkât mirin minduziŋgâm zen sot âraguwe. <sup>10</sup> Kendon patâ zagât umŋan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia hânân ândiwe, zen aksik Kembugât topnâ nângâwe.

<sup>11</sup> Oi Anutunâ Paulo mam okŋanŋi sen mârât kulem nâi nâi tuugip. <sup>12</sup> Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândei, zo mem mâsekziŋoot zengâren mem âine gâsune sâkziŋ âlip urâwe. Yatâ utne wâkenâ a umziŋan gâbâ takâm âiwe.

*Kware suŋa a ândiwe.*

<sup>13</sup> Oi Yuda a nâmbutnâ sâgân sâmbu opnâ hânñâ hânñâ âim gam ândim zâizâiŋ op Kembu Yesugât kot zo sâm wâke moliziŋgânat sâm wâkeziŋoot itâ sâm dâzânŋowe, “Yesu kutsiŋgînâ Paulonâ sâmap, zâkkât korân sa âiban.” <sup>14</sup> Yuda zengât tirik namâ galem a patâ nâi kutnâ Sikewa, zâkkât

narâpñâ nâmburân zagât, zen Paulo ekñâ yatâ urâwe. <sup>15</sup> Yatâ op sâne wâkeñâ den itâ sâmbâ dâzângoip, “Yesu sot Paulo zo nângâzikan. Zen ko waniñj gokñâ?” <sup>16</sup> Wâkeñâ yatâ sâi a wâkeñoot zo kâwali imbanjâ mem zângom mem kâbakgwâbakñe otzingâm hâmbâziñj mem ginbololoñj mei sâk bârak sot gilâmziñoot mirin gâbâ pâtan âiwe. <sup>17</sup> Zorat den sinji Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nângâm kenjât urâwe. Oi Kembu Yesugât kutñâ sâmbâ âlip kwâkñangâwe.

<sup>18</sup> Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ donjbeppatânjâ gam mârumbân gâbâ kware sunja op gâwe, zorat den sinji sâmbâ kâkñan parâwe. <sup>19</sup> Kware sunjagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziñan kârâp une seip. Oi ekap zorat sângânjâ sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip. <sup>20</sup> A ziñâ yatâ utnetâ Kembangât denjâ imbanjâ mem kâtigemñâ lanj kârâm arip.

*Pauloñâ Yerusalem kamânân âibam oip.*

<sup>21</sup> Paulo zâk nep zo tuumbân nangi Kaapumbân okñangi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âibat kât sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.” <sup>22</sup> Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kâdom op

âiwe. Zâk zikñik zoren mâik nji ândeip.

*Atemis bem lopio, zâkkât kwamit patâ urâwe.*

<sup>23</sup> Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen sinji âlipkât den kwamit patâ urâwe. <sup>24</sup> Zoren kâtñâ lopio tuutuunâ a nji ândeip, kutñâ Demeterio. A zorânjâ Atemis lopio namâ dâpñâ mâik mâik kâtñâ tuugi a ziñâ sângân mine zâk sot nep arâpñâ kât donjbeppatânjâ. <sup>25</sup> Oi Demeterionjâ nep a gakârâpñâ minduzingâm itâ sâmbâ dâzângoip, “A, zen nânge. Nepniñjâ zorânjâ kât sikum muyageningâmap. <sup>26</sup> Oi a nji ga ândiap, kutñâ Paulo. Zen zâkkât topñâ nânge. Zâkñâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamânân dâp a donjbeppatânjâ um gulip kwatzingâm itâ sâmbâ dâzângomap, ‘A betñâ lopio tuutuunâ, zo bon buñâ.’ <sup>27</sup> Zâk yatâ oi a ambân zen nepniñangât nângâne giginjâ upap. Bemniñjâ Atemis zâkkât kutñâ gigin oi namânjâ zi gâugâu gâsubap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutñâ a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buñ upap?”

<sup>28</sup> Demeterionjâ den yatâ sâmbâ dâzângoi nângâm umziñan kuk op den yu kambânj sâmbâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutñâ patâ.” <sup>29</sup> Yatâ sâmbâ den kwamit patâ utne kamânân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opñâ mindumindu sombemân âiwe. Oi

Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutziknâ Gaio sot Aristako, zet gâsuzikâm diizikâm âiwe. <sup>30</sup> Oi Paulonâ singi nângâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut zinjâ anġân kârânġâwe. <sup>31</sup> Oi kamân zorat a sâtnâ nâmbutnâ Paulo buku oknġânġâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkat den pane arip.

<sup>32</sup> Mindumindu kabâġan a ambân nâmbutnġandâ den nâi sâne nâmbutnġangoot nâi sâne den gulip oi donġep zinjâ den topnâ mân nângâwe. <sup>33</sup> A zen yatâ op kine Yuda a zen, zengât bukuzinjâ kutnâ Alesande mem aline a osetzian kin den dâzânġobam op den mân sâbigât biknġandâ dâp tuugip. <sup>34</sup> Yatâ oi a zen a ândopnâ, Yuda goknâ ek nângâmġâ zen aksik patâ den yu kambânâ itâ sâwe, "Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutnâ patâ." Zen narâk kêrep den zo sâm kirâwe.

<sup>35</sup> Yatâ utne den galem a gamnâ sâi hirišsâne itâ sâm dâzânġoip, "Epeso mâirâpnâ, kamân zirat Atemis patâniġangât namâ sot lopio sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nânge. <sup>36</sup> Gât ko zen umziġ diim gei kut nâi nâi laġ mân upi. <sup>37</sup> A sâkziġanâk se, zen lopioniġangât namin âim kut nâi nâi mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâliġ kwâknġange. <sup>38</sup> Oi Demeterio sot nep a gakânâ, zen a

nâigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusun narâknan a sâtnâ zengâren sâne kubikpi. <sup>39</sup> Zengâren den nâi ziap, oi ko a sâtnâ zengât minduminduyân mem âibi. <sup>40</sup> Zen itârân den laġ sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutânâ nenġât nâġgi mân dâp oi kubikniġgâbap." <sup>41</sup> Den galem a zorânâ den yatâ sâm dâzânġoi kâsâpagom âiwe.

## 20

*Paulo zâk Makedonia sot Grik hânân arip.*

<sup>1</sup> Den kwamit patâ bun oi Paulonâ Yesugât kâmut diiziġâm den dâzânġomġâ kândâtziġ keliknâ Makedonia hânân arip. <sup>2</sup> Hân zoren âim Yesugât kâmut kâtigibigât den donġep dâzânġomġâ walâziġâm Grik hânân arip. <sup>3</sup> Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim waġġâyân zâim Siria hânân âibâ sâi Yuda a zinjâ kunam sipkune waġġâ birâm Makedonia hân mâtâp arip.

<sup>4</sup> Oi a itâ zorân zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nannâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo. <sup>5</sup> A yatâ zorân kândom âi Taroa kamânân mambâtniġâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândianġâm betniġan sâne âiwen.) <sup>6</sup> Oi Yuda zengât nalem niniġangât

kendon patâ kutjâ Pa-  
sowa, zo âki Pilipi kamânân  
gâbâ wanġâyân zâim âim  
tâindâ sirâm bâtnâmbut oi  
Taroa kamânân takâwen.  
Zoren sirâm nâmburân zagât  
ândiwen.

*Pauloġâ Taroa kamânân  
katep ñâi mumuġan gâbâ  
mânġeip.*

<sup>7</sup> Sirâm nâmburân kânokgât  
kendonân nen nalem ninam  
minduwen. Paulo zâk haġsâi  
âibat sâm den dâzânġom  
kiri ma ñâtik tânâmġâ  
oip. <sup>8</sup> Mirâ umġâ tarâwen,  
zoren kârâp âsakġâ doġbep  
seip. <sup>9</sup> Oi katep ñâi kutjâ  
Eutiko, zâk Pauloġâ den sâi  
nânġâm tap mâtâp mâigân  
gâbâ uman nelâmkoi zem  
hânân gei koi zei mem  
zaatne moip. Oi mirâ zo  
kârep patâ. Um karâmbut  
kwâkġan topġan. Zoren  
kwâkġan gâbâ gei koip.  
<sup>10</sup> Pauloġâ geimġâ katep zo  
kwârakum lumġâ itâ sâm  
dâzânġoip, “Âgîrâp mân  
utnek. Zâk umġâ mânġim  
ziap. Mân muap.” <sup>11</sup> Yatâ  
sâmġâ mirâ umġan zâim  
nalem kâsâpkum nemġâ zen  
sot âragum tatne haġsâip.  
Haġsâi zâmbam arip. <sup>12</sup> A zen  
katep zo diim mirâziġan zâim  
umziġ âlip oip.

*Pauloġâ Milete kamânân  
arip.*

<sup>13</sup> Nâmbutġâ nen Pauloġâ  
sâi wanġâyân zâim Aso  
kamânân kândom âiwen.  
Paulo zâk hân mâtâp âim  
Aso kamânân wanġâyân  
zâibam oip. <sup>14</sup> Oi ko

Aso kamânân âim muya-  
geniġâm wanġâyân zâi  
niġgiri ârândân âiwen.  
Âimġâ Mitilene kamânân  
takâwen. <sup>15</sup> Zobâ sirâm  
ñâin âim Kio hân walâwen.  
Zobâ sirâm ñâin Samo  
kamânân takâwen. Zobâ  
sirâm ñâin Milete kamânân  
âi takâwen. <sup>16</sup> Paulo zâk  
Yerusalem kamânân kek  
âibat sâm Epeso kamânân  
mân âim Milete kamânân  
arip. Asia hânân ândei Yuda  
zeġgât kendon Pentekos,  
zorat narâk walâbapkât op  
Yerusalem kamânân kek  
âibatkât sâip.

*Epeso kamânân gâbâ  
Yesugât kâmut galem a gâne  
den dâzânġoip.*

<sup>17</sup> Milete kamânân gamġâ  
Pauloġâ a sâġgonzânġoi  
Epeso kamânân âim Yesugât  
kâmut zeġgât galem a  
diiziġgâne gawe. <sup>18</sup> Gane  
Pauloġâ itâ sâm dâzânġoip,  
“Nâ Asia hânân gam  
zeġgâren nep tuum gâwan.  
Zo topġan gâbâ nânġâm  
naġe. <sup>19</sup> Nâ a ġiġġandâ  
Kembugât kore op ândiwan.  
Oi Yuda zen kâsa otninetâ  
sâknam kwâkġan ândim  
iŝem ândiwan. <sup>20</sup> Oi den  
dâzânġobatkât ñâi mân  
ziap. Zen âlip upigât den  
siġgi âlipġâ sombemân sot  
mirin aksik dâzânġowan.  
<sup>21</sup> Oi Yuda a sot Griġ  
a, zen umziġ melânġâ  
Anutu mâteġan Kem-  
buniġâ Yesu Kristo nânġâm  
pâlâtân kwâkġanġâbigât  
dâzânġowan.

22 Irak ko Kaapumñâ umnan saam diinigi Yerusalem kamânân âibâman. Zoren aria kut nâi nâi otnibi, zo mân nângan. 23 Ka Tirik Kaapumñâ itâ tirâpnogap. Zoren aria tâk namin nâbane tap sâknam nângâbat. 24 Nâ ândiândinangât nângâm kenngât mân uan. Nâ ândiândinâ mân angân kârâbat. Kembu Yesuñâ nep diñ sâm nigip, zorik tuum âibatkat nângan. Anutu um lumbenangât den sinji sa lañ kârâbapkat nep diñ sâm nigip.

25 Oi nâi sa nângânek. Nâ Anutu um topñan ândiândigât den sinji dâzângom osetziñan ândia nikme, zo dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi. 26 Itârâñ dâzângua nângânek. Zengâren gâbâ nâi tâmbetagobabâ, zorat tosa nâgâren mân zimbap. 27 Wangât, nâ Anutugât den sinji âlip zo aksik dâzângowan. Nâi mân birâwan, zorat tosa nâgâren mân ziap. 28 Zen ziiñak galem orangâm kâmut gakâziñâ galemziñ upi. Tirik Kaapumñâ zo zengât galem a sâm zâambarip. Kembugât kâmut zo Yesu zâknâ gilâmñandâ kwâlâziñgip, zen galem otziñgâm ândibi.

29 Nâ itâ nângan. Nâ birâziñgâm aria a nâmbutñâ zen wâu ulin yatâ tâmbetzângonam gabi. 30 Oi osetziñan gâbâ a nâmbutñâ muyagemñâ zen a nâmbutñâ zengât a upigât

den bâliñ sâm um gulip kwatziñgâbi. 31 Zorat zen galem orangâm ândibi. Kendon patâ karâmbut zorat umñan sirâm nâtik zo girem den dâzângom isem gâwan. Zen zorat nângâm ândibi. 32 Oi nâ Anutugâren zâmbansan. Zen Anutugât lumbenâ den zo nângâm ândibi. Yatâ utne Anutuñâ tânzângoi bonñâ muyagibi. Yatâ opñâ a ambân mem kubikziñgip, zen sot opñâ bonñâ muyagibi.

33 Nâ a nâigâren kât sikum mot mân mimbatkat sâwan. 34 Ninâ sot arâpnâ nenngât bitnandâ tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip nânge. 35 Nâ mâtâpnâ dâzângom nanngâwan. Zen nep kâtigem tuune kât mot muyagei a ambân kanpitâ zo zingâbigât mân kwakpi. Mâtâp zo tirâpzângowan. Oi yatik opñâ zen Kembu Yesu den itâ sâip, zo nângâm ândibi. Den zo itâ, 'Kut nâi nâi mimiñ, zo âlipñâ. Ka kut nâi nâi zingâziñgân, zorân umâlep zâizâiñ.' "

36 Paulo zâk den yatâ sâm dâzângom simin liim zen sot ninâu sâip. Ninâu sâi isemñâ lum kândât kelikñâ pane arip. 37-38 Oi itâ sâm dâzângoip, "Zen dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi." Yatâ sâi umziñ bâliñ oi zo yatâ lum kândâtñâ kelikñâ diim wangâyân âi parâwe.

*Paulo Yerusalem kamânân âibam wangâyân zarip.*

1 Oi nen zâmbamñâ tântân âimñâ hân ñâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hañsâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen. 2 Kamân zoren wangâ ñâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen. 3 Zobâ âimñâ Kipiro hân egindâ yanggâgen tâi ek walâm âiwen. Âi Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wanggânâ sikum pam tâip. 4 Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyagezingâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otzingi Paulonâ Yerusalem kamânân mân âibapkât sâwe. 5 Zoren ândeindâ wangâ âiâin narâk oi a ambân sot katep zen aksik diiningâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen. 6 Ninâu sâmñâ âbanañgâm zen kamânân zâine nen wangâyân zâiwen.

*Propete Agabonâ Paulogât den sâip.*

7 Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wangâyân âiâinñâ zo âkip. Yesugât kâmut ñâtik kânok zen sot ziwen. 8 Hañsâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârûm a nâmburân zagât nalem kâsâpkum zingâmarâwe, zengât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen. 9 Zâkkât bârarâp kimembut sigan

ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembugât den sâmarâwe.

10 Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete ñâi kutñâ Agabo, zâk neñgâren gâip. 11 Gamñâ Paulogât inzutñâ memñâ zikñâ kiñ bik saamñâ itâ sâip, “Tirik Kaapumñâ itâ sap, ‘Inzut zi mariñâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a ziñâ itâ okñangâm kamân ñâin gok zengât bitziñan pambi.’ ”

12 Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen. 13 Dukuindâ itâ sâip, “Zen wangât isem umbâlâ otnige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân keñgât uan.” 14 Den dukuindâ mân nângâm kâtigei birâm itâ sâwen, “Kembugât den kâtigibap.”

*Paulo zâk Yerusalem kamânân zarip.*

15 Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubikanğâwen. 16 Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zengâren a nâmbutñâ ziñâ diiningâm Nason zâkkât mirin nâambarâwe. Nason zâk mârûmñan Kembugât a oip. Zâk Kipiro gokñâ. 17 Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ Yesugât kâmut nâmbutñâ ziñâ sâtâre op buku otningâwe.

18 Hañsâi Paulo sot nen ârândân Yakobogâren âiwen. Zâi tâindâ Yesugât kâmut galem a zen gawe. 19 Gane Paulonâ bitziñ kom Anutuñâ

mam okņanģi kamân nâin gok zeņģâren nep tuugip, zorat den sinģi dâzâņgom naņģip.

*Paulo zâk zeņģât den nâņģip.*

<sup>20</sup> Paulonģa den sinģi dâzâņgom naņģi nâņģâm Anutu sâm âlip kwâkņanģâmņâ itâ sâm dukuwe, “Buku-niņâ Paulo, nâņģat. Yuda a doņbep patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie. <sup>21</sup> Gâgât den itâ gâi nâņģâme, ‘Yuda a hân nâin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzâņgomap. Zen murarâpziņâ mân kwabâ kwatziņģâbigât dâzâņgomap. Sâkurâpniņanģât gurumin den, zo mân lubigât sâmap.’ <sup>22</sup> Kamân ziren Yuda aņģ gâgât yatâ nâņģâme, gât ko dap utnat?

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat sinģi nâņģâm naņģâbi. Nâņģâmņâ mindubi. <sup>23</sup> Gât ko nen den nâi dâgogindâ zo upan. Neņģâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâteņan den sâm kâtigem kâukziņ mân mânâņģât ândime. <sup>24</sup> Oi gâ zeņģâren târokwatgigindâ sii nalem kwâlâna om kâukziņ mânâņģâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nâņģâbi, ‘Zâkkât den nâņģâwen, zo bon buņģâ. Zâk gurumin den lum ândimap.’ <sup>25</sup> Hân nâin gokņâ ziņ Yesugât kâmut urâwe, zeņģât den itâ sâwen, ‘Zen nalem bem lopiogât sinģi sâne mân nimbi. Zuu

gilâm sot zuu gilâmziņoot mân nibi. Ap ambin, zet mân birâyanģâbabot.’ Zo yatâ sâm kâtigiwen.”

<sup>26</sup> Yatâ sâne Paulo zâk dinziņâ nâņģâm a kimembut zeņģâren târokwâip. Haņsâi too saņģonģâ tirik namin zâiwe. Sâkziņ kubikâņģâm Anutugât sinģi nalem pânâ utnetâ Paulonģa tirik namâ galem a zorat dukuip.

*Paulonģa tirik namin zari gâsuwe.*

<sup>27</sup> Nep mâme nâi âkââkâņan Paulonģa tirik namin zâi tâi Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutņâ ziņâ zâk ekņâ a aksik kâsa okņanģânat sâm gâsuwe. <sup>28</sup> Gâsumņâ den kâtikņâ sâm sâwe, “O Isirae a, ga betniņan minek. A zirâņ hânņâ hânņâ ândim Yuda a kâsa otņiņģâmņâ Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâm dâzâņgomap. Oi tirik namâniņan Grik a diiziņģi zâine mân dâp uap.” <sup>29</sup> Paulo zâk Epeso kamânân gokņâ Toropimo, Yuda a buņ, zâk sot kamânân âim gâitâ ekņâ zorat sarâ itâ sâwe, “Paulonģa tirik namin diim zâim geip.”

<sup>30-31</sup> Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziņ aksik umziņ bâliņ oi za-atņâ mindum gawe. Oi a nâmbutņandâ Paulo gâsum diimņâ tirik namin gâbâ âkņan giwe. Diim gine mâtâp dooņģuwe. Paulo gâsumņâ kune mumbapkât utne sinģi zo Roma kâwali a galem

zâkkâren ari itâ nângip, “Yerusalem a zen aksik kâsa gâsâyague.”<sup>32</sup> Den yatâ nângâmñâ zorâñak kâwali a galem patâñâ arâpñâ sâtñâ sot yen gâsuziñgi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziñgit birâwe.<sup>33</sup> Oi kâwali a galem patâñâ ga Paulo bitziñan gâbâ betziñan mem sâi tâk kâtikñandâ saawe. Oi Paulogât topñâ sot kut ñâi ñâi oip, zorat mâsikâziñgip.<sup>34</sup> Mâsikâziñgi a ambân zen den ñâi sâne nâmbutñandâ den lañ gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nângâm sâi kâwali a ziñ gâsu diim namâziñan âiwe.<sup>35</sup> Oi Paulo tîregân gâi a donbep patâ ziñâ mindum mâtâp dooñguwe. Dooñgune kâwali a ziñâ Paulo gâsum bitziñâ kwâkñanâk mem namin zâiwe.<sup>36</sup> A aksik patâ moliziñgâm gam den yu kambâñ sâm itâ sâwe, “A zo kune buñ oik.”

<sup>37</sup> Paulo diim namin baginâ sâne Paulonâ kâwali a galem dukum sâip, “Nângânina den ñâi dâgobâ.” Sâi kâwali a galemñâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat?”<sup>38</sup> Mârumâk Aigita a ñâiñâ a kutâ kunat sâmñâ a 4 tausen diiziñgi hân a mân ândiândiñan âiwe. Gâ a zo mo ñâi?”<sup>39</sup> Yatâ sâm mâsiki Paulonâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokñâ. Gâ nângânina

den ñâi dâzângobâ.”<sup>40</sup> Oi nângânñangi Paulo zâk tîregân kin a den hiriñsâbigât bikñandâ dâp oi zen hiriñsâne Yuda ziñ denân itâ sâm dâzângoip.

## 22

*Paulonâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzângoip.*

*(Apo 9:3-19; 26:12-18)*

<sup>1</sup> “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nângânek.”<sup>2</sup> Paulo zâk yatâ sâm Yuda a ziñâ denân dâzângoi hiriñsâm den mân sâm tarâwe.<sup>3</sup> Oi târokwap dâzângoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâambarâwan. A patâ Gamalie, zâkkât um topñan ândia sâkurâpniñangât gurumin den zo kwâkâm nigi nângâwan. Oi zen itârâñ ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan.<sup>4</sup> Oi Yesugât kâmut zi buñ upi sâm nâ kâsa otziñgâm a sot ambân aksik saaziñgâm tâk namin zâmbam ândiwan.<sup>5</sup> Tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen nâgât topnâ âlip nânge. Zen bukurâpniñ Damasiko kamânân ândime, zeñgât ekap kulemgum nine itâ sâm âiwan, ‘Ândi a ambân Yesu nângâm pâlâtâñ kwapme, zen gâsuziñgâm diiziñgâm Yerusalem kamânân ga hâuñâ sâknam ziñgâbi.’

<sup>6</sup> Yatâ sâm mâtâbân âim mirâ bâkñan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsakñâ patâ nâgâren



âsageip. <sup>7</sup> Âsagei hânân gei zemñâ den itâ muyagei nânğâwan, 'Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?' <sup>8</sup> Oi nânâ sâwan, 'Kembu, gâ nâi?' Sa itâ dâtnogip, 'Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete gokñâ.' <sup>9</sup> A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsakñik igâwe. Den ko mân nânğâm kwâtâtiwe. <sup>10</sup> Oi nânâ sâwan, 'Kembu, Nâ dap upatkât sat?' Sa Kembuñâ itâ sâm dâtnogip, 'Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a nâinñâ nep tuubangât dâgobap.' <sup>11</sup> Oi kârâp âsakñâ patâgât sinnâ bâpsâipkât eksandâ nâtâtiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

<sup>12</sup> Kamân zoren a nâi ândeip, kutñâ Anania. Zâkñâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nânğâne a âlipñâ oip.

<sup>13</sup> A zorâñ nânğâren ga itâ sâm dâtnogip. 'Bukunâ Saulo, gâ siñgâ ânânğârik.' Sâi zorenâk sinnâ ânânğâri egâwan.

<sup>14</sup> Oi den itâ sâm dâtnogip, 'Sâkurâpninñangât Anutu, zâk mârûm zâkkât nepñâ tuubangât gâsum sâlâpgogip. Gâ Anutugât kore mâman a târârak Yesu ikpangât sot diñâ nânğâbangât sâip.

<sup>15</sup> Gâ kut nâi egin sot zâkkât siñgi den, zo a ambân aksik dâzânğoban. <sup>16</sup> Oi zi wangât mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâkñangâna too sângongiga Yesuñâ tosagâ gulipkubap.' <sup>17</sup> Yatâ opñâ mâik nâi tap nânğâm ko

Yerusalem kamânân âburem gam tirik namin zâim ninâu sâm umânân Yesu egâwan. <sup>18</sup> Eksa itâ dâtnogip, 'Kamân zirat a, zen gâgât lâuyân gâbâ nâgât den siñgi nânğâm birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kâmân birâm âi.' <sup>19</sup> Sâi nâ den hâuñâ itâ dukuwan, 'Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpâse namin muyageziñgâm gâsuziñgâm zânğom tâk namin zâmbam ândiwan. Oi zo kamân zirat mariñâ âlip nânge. <sup>20</sup> Oi gâgât den sâsân a Setepano kunam hâmbâziñ kwâkâm kinnâ topñan pamñâ kune nânğa âlip oip. Oi nâ zeñgât hâmbâ galem orâwan. Oi zo kamân zirat a ambân nânğâm nanğegât gâgât siñgi âlip dâzânğobat.' <sup>21</sup> Yatâ sa Kembuñâ itâ dâtnogip, 'Gâ zaat kubikangâna hân nâin gok zeñgâren sângongoga âiban.'"

*Paulo tâkñâ lapitnâ sâm birâwe.*

<sup>22</sup> A zen kindap kwap Paulonâ hân nâin gokñâ ziñâ Anutugât siñgi upigât sâi nânğâne mân dâp oi den yu kambân sâm itâ sâwe, "A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap."

<sup>23</sup> A ziñâ zo yatâ sâm yu kambân hâmbâziñ kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip. <sup>24</sup> Kâwali a galem patânâ sâi arâpnâ Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den donbep se sâmñâ zorat topñâ sâm muyagei nânğânat sâm tâkñâ lapitpigât sâm ziñgi.

25 Oi zen tâkñâ lapitnamñâ inzutñâ saane ko Paulonñâ a sâtñâziñâ itâ sârn mäsikip, “Zen dâp yatâ Roma a diñâ mân nânğâmñâ tâkñâ lapitne dâp upap?”

26 Yatâ sâi a sâtñâziñandâ patâğâren âi dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonñâ.” 27 Sâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkñâ Paulogâren âi mäsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâkñak Roma a?” Sâi Paulonñâ sâip, “Zo perâkñak.” 28 Sâi Galem a patâñâ itâ sâip, “Nâ a yennandâ kât donbep pamñâ Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonñâ sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.” 29 Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nânğâm wangât yatâ uan sârn pârâkpam kenğât oip.

30 Hanşâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkñâ Yuda a wangât sârn Paulo nânğâm bâliñ kwâkñanğe sârn zorat topñâ nânğâbat sârn tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâkñâ olañ diim gâi minduminduyân pâip.

## 23

*Paulo zâk a sâtñâ zengât minduminduyân den sâip.*

1 Paulo zâk a sâtñâ sen tâpâk ziñgit itâ sârn dâzânğoi, “A bukurâpnâ, Anutugât mâtenan târârak ândim gâwan. Anunnañğât mân opman.” 2 Yatâ sâi ko tirik namâ galem a

patâ Anania, zâkñâ a ziñâ lâunan kumbigât sâip. 3 Sâi Paulonñâ itâ sârn dukui, “Sâkkâ ko tobat âlipñâ. Umgâ ko bâliñâ. Gâ Anutunñâ gobap. Gâ Mosegât gurumin den lum nâğâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Mosegât gurumin den kom nobigât dâzânğuat.”

4 Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sârn dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sârn bâliñ kwâkñanğat?”

5 Sâne Paulonñâ itâ dâzânğoi, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân nânğâm den zo san. Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, ‘Gâ a ambân zengât galem a mân sârn bâliñ kwâkñanğâban.’ Nâ den zo nânğâman.”

6 Oi a sâtñâ kâmut tarâwe, zen nâmbutñâ Sadukaio a ândiwe. Nâmbutñâ ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nânğâm den mem zâi pam itâ sârn dâzânğoi, “A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momñâ zaatnat sârn. Momñâ zaatzaatñâ, den zo luman, gât ko denân nâbanse.”

7 Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sârn kwâkâyanğâne kâsâp muyageip. 8 Sadukaio a zen mumunan gâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut nâi nâi zorat nânğâne bon opmap. 9 Oi zorat minduminduziñan den sârek

patâ âraguwe. Yatâ opnâ Parisaio a zenġât kâmurân gâbâ Kembuġât gurumin den galem a nâmbutnâ zen zaatnâ den kârâpnoot itâ sâwe, “Nen a zi egindâ tosanâ buġ uap. Sumbem a mo a tabânâ zinâ den dukuwe oi ko dap sânat?”

10 Oi den kârâpnoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât kenġât op sâi arâpnâ kâmut zinâ geim Paulo osetziġan gâbâ gâsum diim namâziġan zâiwe.

11 Nâtik zoren Kambuġâ muyagem Paulo gootġan kin itâ sâip, “Gâ mân kenġât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâġât den sinġi sâm muyagiât, zo yatik Roma kamânân sâm muyagiban.”

*Yuda a nâmbutnâ Paulo kunam sâwe.*

12 Haġsâi Yuda a nâmbutnandâ den itâ sâm saawe, “Nen nalem birâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat.” Yatâ sâm Anutu mâteġan den zo sâm kâtigiwe. 13 A tenġâziġ 40 yatâ zorâġ den zo sâwe. 14 A zo zenġâren gâbâ nâmbutnandâ tirik namâ galem a patâġâren âim itâ sâwe, “Nen nalem birâm ândimnâ Paulo kom nalem ninatkât sâm kâtigien. 15 Zorat gâ sot a sâtnâ zen kâwali a patâġâren den itâ pane âibap, ‘Gâ Paulo sâġgonguna gâi zâkkât diġâ sâm kubiknat.’ Oi dinziġâ

nâġġâm Paulo sâġgongoi mâtnâbân gâi kunat.”

*Paulo biitnandâ kâmbamġât den sâm muyageip.*

16-17 Oi Paulogât biitnandâ kâmbamġât den zo nâġġip. Nâġġâmġâ kâwali a zenġât namin bagim aniġâ dukui. Dukui ko Paulonâ kâwali a zenġât a sâtnâ nâi konsâm itâ dukui, “Gâ kâtep zi kâwali a patâġâren diim âina den nâi dukubap.” 18 Sâi a zorâġ kâtep zo diim patâġâren âim itâ dukui, “A tâk namin taap, kutnâ Paulo, zâknâ noonsâm dâtnogi kâtep zi diim gaan. Kâtep zirâġ den nâi dâġobap.” 19 Yatâ sâm dukui kâwali a galem patâġâ kâtep bikġan gâsum diim ġinġan âim mâsikâm sâip, “Den dap dâtnoban?” 20 Mâsiki kâtepnâ itâ sâm dukui, “Yuda a zen gâġâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo minduminduziġan diim âine topnâ sâm muyagibapkât dâġobi. 21 Dâġone dinziġâ mân nâġġâban. A 40 yatâ zorâġ Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtnâbân mambât te.” 22 Kâtep zorâġ den yatâ sâi kâwali a galemġâ den itâ sâm sâġgongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzâġgoban.”

*Kâwali a zinâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.*

23 Oi kâwali a galem a patâġâ kâwali a sâtnâ zagât

diizikâm itâ sârn dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp âiâinâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâkñan âiâinâ 70 sot liŋgip kâlâu a 2 handeret zorânâ kubikaŋgâm ñâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi. 24 Oi Paulogât bâu biosi ñâi kwâkñan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem okñanğâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

25 Oi Kâwali a galem a patânâ Pelikigât ekap ñâi itâ kulengoip,

26 “Klaudio Lisia, nânâ a kutâ âlipñânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan. 27 Kâwali a ziŋ a ñâi diim ge. Zo Yuda a ziŋ kune mumbam oi a zo Roma a nânğâmñâ sa kâwali anâ sot âimñâ bitziñan gâbâ mâkâwen. 28 Oi denân parâwe, zorat topñâ nânğâbat sârn a sâtñâ mindumin- duyân diim âiwan. 29 Diim âim ziñanğât gurumin den sârne itâ nânğâwan. Kut ñâi ñâi oip, zorân kâmbam mo tâk namîn tâtat, zorat dâp mân uap. 30 Oi a nâmbutñâ ziñâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sângogua gaap. Oi den sâkñanâk sârne, zen sângonzânğua gâgâren gam diñâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpñâ ziñğâm mem

âibigât sâip.

31 Oi Kâwali a zen patâgât den lumñâ ñâtigân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe. 32 Hañsâi kâwali a nâmbutñâ kamânziñan puriksâne kâwali a biosi kwâkñan tâtat ziñjik diim âim Kaisarea kamânân takâwe. 33 Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik bikñan parâwe. 34 A kutânâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topñanğât mâsikip. Zâk Kilikia hânân gokñâ nânğâm itâ sâip, 35 “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubiknat.” Yatâ sârn kâwali a zengât bitziñan pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

## 24

*Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.*

1 Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutñâ sot a ñâi kutñâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sânam Roma a kutâgâren âiwe. 2 Âine a kutanâ sâi Paulo diim gane Teatuloñâ Paulo tosanânğânğât den itâ sârn muyageip, “A kutâ âlipñâ Peliki, gâ âlip galem otñiñğana lumbeñ ândimen. Oi Yuda a kâmut nen zi betniñan mena ândiândi âlip ândien. 3 Gâ kârnân dâp âlip galem otñiñğamat, zorat nânğindâ âlip opmap.

4 Oi den sa kêrep opapkât nânğânina den pânkânok dâgobâ. 5 A zirat nânğindâ

bâliņ opmap. Yuda a hânņâ hânņâ den dâzâņgom um gulip kwatziņgâmap. A zo Nasarete gokņâ sarâ agât arâņņâ, zengât a sâtņâ ândiap. <sup>6</sup> Zâkņâ tirik namin âim mem bâliņ kwapâ sâi gâsuwen. <sup>7</sup> Niņņâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kawali a galemņâ Lisia, zâk sot arâņņâ ga diim âiwe. <sup>8</sup> Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topņâ nâņgâban.”

<sup>9</sup> Den yatâ sâi Yuda a ziņâ beknan mem zorik sâwe.

*Pauloņâ Peliki mâteņan den torenņâ sâip.*

<sup>10</sup> Oi Pelikiņâ bikņâ dâp oi Pauloņâ itâ sâip. “Gâ Yuda neņgât hân ziren a kutâ op narâk kârep ândim gâin, zorat umâlibân den sâbat. <sup>11</sup> Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâpâsibam op zâim ândia sirâm kiin zagât uap. Den zorat um zagât op a zi mâsikâziņgâna dâgonek. <sup>12</sup> Nâ tirik namin mo mâpâmâpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ niņgirâwe. <sup>13</sup> Oi a zirâņâ den se, zorât bonņâ mân tirâpgobi.

<sup>14</sup> Oi nâi dâgoga nâņgâ. Mâtâp uņakņâ birâme, zorik ândim sâkurâpnâ zengât Anutu mâpâseman. Ka Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zorat nâņga bonņâ opmap. <sup>15</sup> Oi gâtâm Anutuņâ a orot mâmeziņ

bâliņâ sot âlipņâ, nen mu-muņan gâbâ mâņginiņgi zaatnat, zo nâņgâm ândime. Zo yatik nâ nâņgâm ândiman. <sup>16</sup> Yatâ opņâ galem orangâm ândim Anutu sot a zengât mâteziņan aņun mân op ândiman.

<sup>17</sup> Yatâ op hân kârebân ândim bukurâpnaņgât kât mem Yerusalem kamânân gâwan. <sup>18</sup> Kât zo mem gam tirik namin zâim kubikaņgâm ta muyageniwe. Zoren a kâmurân mo kwamit patâ, zoren mân tarâwan. <sup>19</sup> Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutņâ zen tarâwe. Oi a zo ziņâ nâgât tosa nâņge oi ko gâgât mâteņan ga sâm muyaginek. <sup>20</sup> Mo a sâtņâ mindumunduyân nâņâ den sa tosa nâi muyagiwe oi ko a zi ziņâ gâgât mâteņan sapsunek. <sup>21</sup> Nâ a minduminduyân den kânok sâwan. Zo nâņgâne mân dâp oip. Zo ko den kâtik sâm itâ sâwan. Mom zaatzaatņâ den zo sâman, zorat nâmbutņandâ denân nâbanetâ kinzan.”

<sup>22</sup> Pauloņâ den yatâ sâi ko Roma a kutâ Peliki, zâk Paulogât den zo mân sâm kwâkâm biri zeip. Wangât, zâk mâtâp uņakņâ zorat den siņgi nâņgip, zorat itâ dâzâņgoip, “Kâwali a galem a Lisiaņâ Yerusalem kamânân gâbâ gâi ko zengât den sâm kwâkâbat.” <sup>23</sup> Yatâ sâmņâ kâwali a sâtņâ itâ sâm dukui, “Gâ sâne arâpkâ zen Paulo galem op kâsa mân okņangâbi. Bukurâpņâ, zen kut nâi nâi mem ga pindânam

utne mâtâp mân doonjubi.”

*Paulo zâk kendon patâ zâgât tâk namin tâip.*

<sup>24</sup> Sirâm nâmbutnâ zo tapnâ Peliki zâk ambinnâ, Yuda goknâ, kutnâ Durusila, zâk sot tapnâ Paulo sâi gâm Kristo Yesu nângâm pâlâtân kwâkwatnangât dâzâkoip. <sup>25</sup> Oi Paulonâ târârak ândiândin sot âknâlegât kendon ândiândin sot hâuñâ mimiñangât narâknâ, zorat den sâi Pelikinâ kengât opnâ Paulo itâ sâm dukuip, “Âlip âi ândina neñgât kabâ nâi muyagei ko sa gâban.” <sup>26</sup> A kutâ zo Paulo kât nibap sâm narâk dâp sâi gâi zâk sot den den op ândeip. <sup>27</sup> Oi kendon zagât âki a kutâ nâi kutnâ Porikio Pesto, zâk Peliki hâukwâip. Oi Peliki zâk Yuda a ambân umziñ âlip upapkât Paulo tâk naminâk birânangâm arip.

## 25

*Yuda a zen Pestogâren ga Paulogât den sâwe.*

<sup>1</sup> Pestonâ nep zo mem sirâm karâmbut tap Kaisarea kamânân gâbâ Yerusalem kamânân zarip. <sup>2</sup> Zai taki tirik namâ galem a sot Yuda a zâizâin, zen zâkkâren gamnâ Paulogât den dukuwe. <sup>3</sup> Zâk nângâziñgâm sâi Paulo Yerusalem zâibapkât sâwe. (Oi zen ziiñak mâtâbân Paulo tik tap kunat sâm, sâm kâtân urâwe.) <sup>4</sup> Sânetâ Pestonâ itâ sâm dâzângoip, “Paulo zâk Kaisarea kamânân tâk

namin taap. Oi zoren âburem geibâman. <sup>5</sup> Paulogât tosa sânam zengâren gâbâ a sâtñâ, ziñâ nâ sot ârândân geimñâ sâbi.”

<sup>6</sup> Yatâ sâmñâ sirâm nâmburân karâmbut mo bâzagât yatâ zo Yerusalem kamânân tap ko Kaisarea kamânân giarip. Zoren taki mirâ hanñâ den sâsân namin zâimñâ sâi Paulo diim zâiwe. <sup>7</sup> Paulonâ zari Yuda a Yerusalem kamânân gâbâ gawe, zen haamgumñâ tosanangât opnâ den donbep sâm kirâwe. Den sâwe, zorat bonñâ nâi mân muyageip. <sup>8</sup> Sâne Paulonâ dinziñâ mem gem itâ sâip, “Yuda a zengât gurumin den sot tirik namâ sot Roma a kutâ patâ, zen mân sâm bâlin kwatziñgâman.”

<sup>9</sup> Sâi Pestonâ Yuda a umziñ âlip upapkât Paulo mâsikâm sâip, “Gâ dap nângat? Gâ diigim Yerusalem kamânân zâim zoren diñgâ sâm kwâkâbâ?”

<sup>10</sup> Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “Bunâ. Nâgât den ziren sâm kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nângat. Nâ Yuda a mân bâlin otziñgâwan. <sup>11</sup> Nâ tosa patâ muyagem sâi ko nobâ sâna sâknâ mân anğân kârâbam. Zen nâgât sâknanâk se, gât ko zengât bitziñan mân nâbanban. Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ sâm kwâkâbapkât san.” <sup>12</sup> Yatâ sâi Pesto sot arâpnâ zen mindum den

âragumñâ Pestonjâ Paulo itâ sâmb dukui,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

*A kutâ Agripanjâ Pestogâren gâi Paulogât den dukui.*

13-14 Sirâm nâmbutñâ âki a kutâ Agripa sot ponânjâ Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okñangâm sirâm nâmbutñâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonjâ Paulogât den sinji a kutâ itâ sâmb dukui, “Pelikinjâ tâk namânjan a ñâi pam ari zi taap. <sup>15</sup> Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zenjât tirik namâ galem a sot a zâizâin zen nâgâren mindumñâ a zo kua mumbapkât sâwe. <sup>16</sup> Oi nâ den torenjâ itâ sâmb dâzângowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduzinjingindâ torengoot sâi torengoot sâi yatâ sâme.’

<sup>17</sup> Yatâ dâzângua zen gane hañsâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduzinjingâwan.

<sup>18-19</sup> Oi Yuda a zinjâ zâkkât bâlinjâ ñâi sâbi sa ko zen Yuda a ziinjanjât gurumin den, zorat âragwârâgu urâwe. Oi a mumunjâ ñâi Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat Paulonjâ itâ sâmap, ‘Zâk zaat ândiap.’

<sup>20</sup> Nâ den zorat kwakñâ Paulo Yerusalem kamânân zari diñâ sâmb kwâkâbatkât dukuwan. <sup>21</sup> Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patânjâ

diñâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk namin mambât ândiap.”

<sup>22</sup> Pestonjâ yatâ sâmb dukui Agripanjâ sâip, “Nâ a zorat diñâ nanjâbatkât otnigap.” Sâi Pestonjâ itâ sâip, “Âlip. Mukan diñâ nanjâban.”

*Paulonjâ a kutâ Agripagât mâtejan kirip.*

<sup>23</sup> Mirâ hañsâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikñoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zorat a zâizâin, zen molizikâne ârândân zâiwe. Zâinetâ Pestonjâ sâi Paulo diim zâiwe. <sup>24</sup> Diim zâine Pestonjâ den itâ sâip, “A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzângua nanjânek. A kinzap, zirat opñâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosgât den sâmb den kwamit patâ itâ sâwe, ‘Zâkñâ ândei mân dâp upap.’ <sup>25</sup> Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosanjâ kârua kâmbamgât sinji mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sânjongua âibap. <sup>26</sup> Oi zâkkât tosa mân muyagemñâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâmb kwaksan. Zorat a zi, zenjâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâtegan ga kinzap. Oi zâkkât topñâ sâi nanjingindâ diñâ ekabân kulemguandâ âibap.

<sup>27</sup> Nâ tâk namâ a ñâi tosanjanjât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sânjongua ari mân dâp upap.”

## 26

*Paulonâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikan den sâip.*

*(Apo 9:3-19; 22:6-16)*

<sup>1</sup> Agripañâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gikak topkâ sâna nângânâ.” Sâi Paulonâ biknâ pamñâ den itâ sâm dâzângoip, <sup>2</sup> “Yuda a zinjâ denân nâbanse, zorat torenñâ a kutâ Agripa mâtegan sâbatkât umnâ âlip uap. <sup>3</sup> Gâñâ Yuda a nenğât orot mâmeninâ sot kut nâi nâi upmen, zo topñâ nângâm nanğat. Nângânina den sinji kârep patâ sa mân âkon upan.

<sup>4</sup> Nâ katepnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetziñan ândia orot mâmenâ zo ek nângâwe. <sup>5</sup> Zen nâgât topnâ ek nanğawenâ mân se. Nâ Parisaio a zengât oserân ândim lâmbarâwan. Sâkurâpnin zengât gurumin den zo lum ândim kâtigewan. <sup>6</sup> Nâ tâk namin zeman, zo nâigât bunâ. Anutuñâ âse sâkurâpninâ zengât den nâi sâm kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momñâ zaatnat. <sup>7</sup> Den zo bonñâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen nâtik sirâm sâm ândime. Nâ den zorat op nângâm ândia Yuda a zinjâ denân nâbarâwe. <sup>8</sup> Anutuñâ a mumuñâ mângiziñgâmap. Zen wangât zo nângâne mân orotñâ yatâ uap?

<sup>9</sup> Nâ mârurnan itâ nângâm ândiwan. Yesu, Nasarete gokñâ sot arâpnâ kâsa

otziñgâm sa bun upigât nepnâ tuum ândiwan. <sup>10</sup> Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a donjeb tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, zinjâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diñ sâm nine ândiwan. A zângonatkat den sâne den zo tângum sâmarâwan. <sup>11</sup> Yuda a zengât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutñâ sâm bâliñan kwapigât zângom sâknam zingâm gâwan. Oi nâ um kâlak otziñgâm hân nâin nâin âi zângom sâknam zingâm gâwan.

<sup>12</sup> Yatâ ua tirik namâ galem a patâ zinjâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan. <sup>13</sup> Mâtâbân aria mirâ bâkñan oi sumbemân gâbâ kârâp âsakñâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageniñgip. O a kutânâ, mirâsin zerâmap, zo tobat nâi. Zi âsakñâ patâ, mirâsin zo walip. <sup>14</sup> Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den nâi itâ nângâwan, ‘O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A nâinâ wâuñâ dumunân pam diim âibam oi hârânsâm tâpap zo ko sâknam nângâbap. Zo yatâ sâknam nângâm ândiat.’ <sup>15</sup> Oi nâñâ itâ sâwan, ‘Kembu, gâ nâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Nom ândimat. Nâ Yesu. <sup>16</sup> Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut nâi nâi eksat sot kut nâi nâi gâtâm tirâpgobat, zorat



sinji a ambân dâzângom ândiban. <sup>17</sup> Nâ Yuda a zengât bitziñan sot hân ñâi a zengât bitziñan gâbâ mâkâgim ândibat. <sup>18</sup> Nâ sângongoga zengâren âi sinji âlipñangât nep tuuna umziñ âburibap. Zen ñâtâtik ek birâm âsakñan bagibi. Sataññâ zaaziñgi ândie, zo birânangâm Anutugât a upi. Oi tosaziñ gulipkoi nângâm pâlâtâñ kwatniwe, zengât kâmurân bagim sumbengât sinji upi.’ Zâk yatâ sâm dâtnogip.

<sup>19</sup> A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nângâwan, zo lum ândiwan. <sup>20</sup> Zo ko kândom Damasiko kamânân dâzângowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzângowan. Zobâ Yudaia kamânñâ kamânñâ âi dâzângowan. Oi hân ñâin gokñâ, zengâren âi nep tuuga umziñ melânâ Anutu sot pâlâtâñ op târârak ândibigât dâzângowan. <sup>21</sup> Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a zinjâ tirik namin gâsunim mumbatkât nowe. <sup>22</sup> Oi Anutu zâk betnan mei sinji âlip sâwanñâ sâm ândiman. Oi a zâizâiñâ sot giginâ zo dâp kânok dâzângom ândiman. Mârumñan Mose sot Propete zinjâ bet a ñâi muyagibapkât kânñan sâwe, zorik sâm ândian. <sup>23</sup> Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nângâm mumbapkât sâsânâ. Oi mumuñâ zengâren gâbâ kândom op zaatñâ zâkkât den zo Yuda sot hân ñâin gok,

zengât âsakñâ upap. Oi nâ den zo sâman.”

<sup>24</sup> Paulonâ yatâ dâzângom tâi Pestonâ den kambânâ sâip, “Paulo, umgâ gulip oi den lañ sat? Ekap donjep sâlâpkum ândina umgâ gulip oip.” <sup>25</sup> Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “A kutâ âlipñânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonñâ sot târârakñâ. <sup>26</sup> Den san, zorat topñâ a kutanâ âlip nângap. Oi zâkkâren aksik dukum nângan. Kut ñâi ñâi zo tik mân muyageip, zorat a kutâ mân kwaksap. <sup>27</sup> A kutâ Agripâ, gâ Propete zengât den nângâna bon uap? Gâ nângâm kwâtâtiat. Zo nângan.”

<sup>28</sup> Yatâ sâi Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gâ sâna mân kârep oi Kristo a opam.”

<sup>29</sup> Sâi Paulonâ itâ sâip, “Gâ sot a nâmbutñâ zi tap den zi sa nânge, zen Kembuñâ betziñan mei nâ yatâ upigât san. Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den sinji âlipkât op san.”

<sup>30</sup> Yatâ sâi a kutânâ Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutñâ, zen zaat namin gâbâ gem âiwe. <sup>31</sup> Âi kinñâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo tâk namâgât sinji mân oip.”

<sup>32</sup> Sâne Agripanâ Pesto itâ dukuip, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisanâ diñâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko gâ olañna âi yen ândibap.”

## 27

*Paulo diim Roma kamânân âinam wanğâyân zâiwe.*

<sup>1</sup> Italia hânân âinatkat sâne Roma kâwali a sâtjâ kutjâ Yulio, zâknâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutjâ diizingi wanğâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.) <sup>2</sup> Wanğâ zo Adramitenjai kamânân gâbâ gâip. Zo Asia hân murukjan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsân. Wanğâ zoren zâim Makedonia a nâi kutjâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen. <sup>3</sup> Mirâ hanjsâi Sidonj kamânân takâm Yulionj Paulo buku okjanğâm nânğânjanji kamânân âimjâ bukurâpjoot nalem niwen. <sup>4</sup> Oi zobâ arindâ pibânjâ gam mem kâbaknej Kipro hânân âim hân kândâtjan âiwen. <sup>5</sup> Oi Kilikia sot Pampilia zengât saru mâtâp âimjâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen.

<sup>6</sup> Zoren wanğâ nâi tâip. Zo Alesandiria kamânân gâbâ gâip. Zorânjâ Italia hânân âibam oi Kâwali anjâ sâi zoren zâiwen. <sup>7</sup> Zâimjâ mulun âim Kirido kamân gootjan takâwen. Oi Pibânjâ mem kâbakneniji kamân zo birâm Keret hânângen âiwen. <sup>8</sup> Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimjâ Lasea kamân gootjan saru bikjâ nâi tâip, zoren takâwen. Kutjâ wanğâ tâtat âlip.

*Paulogât den nânğâm tâtâlim âiwe.*

<sup>9</sup> Saruyân narâk kêrep arindâ Yuda zengât kendon narâknjâ âki pibâ narâknjâ mâte oip. Zorat Paulonjâ girem den dâzângom sâip. <sup>10</sup> “Bukurâp, zi dum âinatkat nânğâ âlip âinatkat dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk bunjâ, nen ârândân wanğâ bâlij oi sâruyân tâmbetagobemgât umnâ gwârâ uap.” <sup>11</sup> Yatâ sâi kâwali a sâtjâ Yulionj Paulogât den birâm wanğâ marinjâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru bikjâ zoren map pibâ gâi wanğânjâ tâpakât dâp mân oip. <sup>12</sup> A donbepjâ zorat Keret hânân saru bikjâ nâi kutjâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkat sâwe. Saru bikjâ zoren pibâ patâ mân komap.

*Saruyân geinam urâwe.*

<sup>13</sup> Oi pibâ bâbâlanj mirâ toren gâbâ gâi umziñj âlip oi kela sâmbune kopgâi Keret hân nanğâm âiwen. <sup>14-15</sup> Âim tâindâ pibâ patâ yuarânjâ ga mem kâbaknej hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen. <sup>16</sup> Yatâ opjâ hân nâi kutjâ Kaunda, zorat nanğâmjan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip. <sup>17</sup> Oi nep patâ tuum sâmbuindâ kopgâip. Oi wanğâ âbângubapkât tâk donbep kâpim saawen. Oi saruyân kât nâi kirip, kutjâ Sirita, zoren âibemgât pibâgât isen diigindâ gei pibânjâ kom kâbaknej mâtâp gulip âiwen. <sup>18</sup> Pibâ imbanjâ kom zeipkât hanjsâi

sikum mem pane saruyân giarip. <sup>19</sup> Sirâm karâmbujan wanğâgât kut nâi nâi mem pane saruyân giarip. <sup>20</sup> Sirâm nâmbutjan pibâ donbepnâ koi mirâsinj sot sângelak mân muyagei eknâ umniņ kenğât oi tâmbetagonamen sâm nânğâwen.

*Paulonâ um âlip kwatziņgip.*

<sup>21</sup> Oi a zen nalem birâm narâk kêrep yen ândine Paulonâ osetziņan kin itâ sâm dâzânğoi, “Bukurâp, zen nâgât den nânğâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap. <sup>22</sup> Zen mân kenğât utnek. Anâ mân buņ utnat. Wanğâ ko tâmbetagobap. <sup>23</sup> Nâtigân Marinâ kutnâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâknâ sumbem kore anâ sângongui gem ga nâğâren muyagem itâ sâm dâtnogap, <sup>24</sup> ‘Paulo, gâ kenğât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâgât mâtenjan takâ kinban. Oi itâ nânğâ. Anutuņâ gâ galem otgigi gâ sot a wanğâyân te, zo mân tâmbetagobi.’ <sup>25</sup> Zorat bukurâp, zen umziņ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nânğan, ‘Den dâtnogap, zo bon upap.’ <sup>26</sup> Wanğânâ hân nâin âi komnâ âbânğubap.” <sup>27</sup> Adria saruyân laņ gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi nâtik tânâmjan wanğâ galem a ziņâ hân gootjan gen sâm nânğâwe. <sup>28</sup> Yatâ nânğâmñâ tâk dâp

pane saruyân giari kêrepnâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kêrepnâ kiin bâtnâmbut yatâ oip. <sup>29</sup> Oi kât kwâknjan zâibap sâm kenğât op wanğâ tipjan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ haņsâbapkât mambât tarâwe. <sup>30</sup> Tapnâ wanğâ galem a zen kenğât op wanğâ birâm âinam bamin mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, “Nen wanğâ sângânjan kela yâmbât saanamen.” <sup>31</sup> Yatâ utnam utne Paulonâ kâwali a sâtnâ sot arâpnâ itâ sâm dâzânğoi, “Wanğâ galem a zen âine nen saruyân geim nanğânat.” <sup>32</sup> Dâzânğoi kâwali a zen bamingât tâknâ mânânğâtne saruyân giari birâwe.

<sup>33</sup> Mirâ haņsâbapkât mambât tapnâ Paulonâ a aksik nalem ninatkât itâ sâm dâtnânğoi, “Zen umziņ kenğât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap. <sup>34</sup> Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kêrâknjan zâi ândibi. Sâkziņ mân tâmbetagobi. Zen hâlâuyâk op ândibi.” <sup>35</sup> Yatâ sâi egindâ nalem nâi memñâ Anutugâren sâiwap sâm namuņ neip. <sup>36</sup> Nei eknâ umniņ bâbâlan oi nen aksik nalem niwen. <sup>37</sup> A wanğâyân tarâwen ko tenğâniņ 276 yatâ zorâņ tarâwen. <sup>38</sup> Nen nalem nem âkon opnâ wanğâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari wanğâ bâbâlan op koptgâip

*Wangâñâ saru sâtñan âbângoip.*

<sup>39</sup> Mirâ hanşâi hân ñai ekñâ kwagâwen. Waniñ gien sâwen. Oi saru bikñâ ñai kâtñâ buñ ekñâ zorat sâtñan zâinat sâm urâwen. <sup>40</sup> Galem a ziñâ kelagât tâkñâ mânânğâtne saruyân giari tâk olanğâ pibâğât isen ñai saane zarip. <sup>41</sup> Wangâ âimñâ hân murukñan zâim wangâğât sângânğandâ hânân sum kâtigei saruñâ wangâ tipñan kom namunip. <sup>42</sup> Wangâ âbânğoi kâwali a ziñâ tâk nâma a zen âibegât zânğonam sâwe. <sup>43</sup> Patâziñandâ Paulogât op kwâkâziñgip. Oi sâi nâmbutñandâ saru lâbânğum âiwe. <sup>44</sup> Ka nâmbutñâ omboñ sot nak sâmbañâ kwâkñan âiwe. Zo yatâ opñâ nen aksik saru sâtñan takâm zâiwen.

## 28

*A aksik Melite hânân zâiwe.*

<sup>1</sup> Nen hâlâuyâk sagân zâimñâ tâunan zo kutñâ Melite sâne nânğâwen. <sup>2</sup> Hân mâirâp ziñâ buku otniñğâm map pateñ op zeî kârâp sândum une sei nânğâwen. <sup>3</sup> Paulonğâ kârâp tâmbânğoot zo mem pâi sei kârâp zorat umñan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpñan zim kâtigem kirip. <sup>4</sup> Oi kamân mâirâp zen zo ekñâ âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buñ op kopgap, zorat hâuñâ muyagenğangap.”

<sup>5</sup> Paulonğâ ko mulum zo kwititapkoi kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip. <sup>6</sup> Yatâ oi hân mâirâp zen bikñâ lâmbatpap mo kek mumbap sâm mambât ek tarâwe. Narâk kârep ek tatne buñ oi itâ nânğâwe, “A zi ko bem lopio.”

*Paulonğâ a sisi mâsekziñoot kubikziñgip.*

<sup>7</sup> Kamân ândiwen, zorat nanğâmñan a kutâziñ tâip, kutñâ Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorâñ on galem otniñgi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen. <sup>8</sup> Zoren ândeindâ Popilio ibânğâ mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Paulonğâ nânğâm mirin zâim bikñâ kâukñan pam ninâu sâm kubikñangip. <sup>9</sup> Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekziñoot zen sinji nânğâm ganetâ kubikziñğâmâip. <sup>10</sup> Oi zorat hâuñâ a zen umâlip op galem otniñğâne âinam oindâ mâtâpkât kut ñai ñai betniñan miwe.

*Paulonğâ wangâ ñain zâim Roma kamânân arip.*

<sup>11</sup> Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki wangâ ñain zâiwen. Wangâ zo Alesandiria kamânân gok. Sângânñan lopio booboo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren wangâ zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen. <sup>12</sup> Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen. <sup>13</sup> Zo birâm haamgum Region

kamânân takâwen. Sirâm nâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakñeniñgi nâtik sirâm zagât âimñâ Puteoli kamânân takâwen. <sup>14</sup> Zoren takâm wanğâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen. <sup>15</sup> Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen neñgât sinji nângâm Apio kamânân âine kândiañgâwen. Oi nâmbutñâ mirâ karâmbut, zoren kândiañgâwen. Oi Paulonñâ ziñgitñâ umâlep nângip.

*Paulonñâ Yuda a den dâzângoip.*

<sup>16</sup> Roma kamânân takâm a sâtnjandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a nâinñâ Paulo diim âi mirin pam galem oip. A nâmbutñâ ko tâk namin zâmbarâwe.

<sup>17</sup> Zoren ândei sirâm karâmbut âki Paulonñâ sâi Yuda a sâtnjâ zen gane itâ sâm dâzângoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda a bukurâpniñâ kwerâziñ mân sâwan. Sâkurâpniñ zengât den mân kowan. Oi zen lañ Roma a zengât bitziñan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe. <sup>18</sup> Roma a ziñâ topnâ sâmñâ nobigât tosanâ kârum birâninam urâwe. <sup>19</sup> Ka Yuda a zen mân birâniñbigât kâtigine Roma a kutâ patânñâ dinnâ sâm kwâkâbapkât sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zengât um kâlak mân nângâwan. <sup>20</sup> Oi nâ zorat ziñgitñâ zen sot

den utnatkât sa ge. Isirae a nen momñâ zaatzaat den zo nângâm ândimen. Den zorat tâkñâ saanine ga ândian.”

<sup>21</sup> Yatâ sâm dâzângoip sâwe, “Ândiren Yuda hân topniñan ândie, zen gâgât den nâi mân kulemgum niñge. Zoren gâbâ a nâi mân gam sâm bâliñ kwatgigi nângâwen. <sup>22</sup> Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nângânatkât sen. Oi mâtâp unakñâ zorat itâ nângâmen. Hân dâp a ambân, ziñâ sâm bâliñ kwâtziñgâwe.”

<sup>23</sup> Yatâ sâm narâk nâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topñan ândiândiañgât den hanğât topkwap dâzângom tâi nâtiksaip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zo Yesugâren bonñâ âsageip. Zorat den dâzângoip. <sup>24</sup> Oi a nâmbutñâ zen diñâ nângâwe. Oi nâmbutñandâ diñâ birâwe.

<sup>25</sup> Oi den sâm kâsâpagone Paulonñâ itâ sâm dâzângoip. “Tirik Kaapumñâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniñ den itâ sâm dâzângoip,

<sup>26</sup> ‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzângonan, “Kindapziñandâ den nângânângân, zo nângâbi. Ka umziñandâ ko mân nângam kwâtâtibi. Sinziñandâ igikñâ, zo ikpi. Ka zorat topñâ zo mân ek

kwâtâtibi. <sup>27</sup> A ambân  
kâmut zen zi um kâtik.  
Kindapziņ bâpsâsâņâ.  
Sinziņandâ mân ek  
kwâtâtibi. Umziņandâ  
mân nâņgâm kwâtâtibi.  
Oi umziņ mân  
melâņne ko nâ dap  
yatâ kubikziņgâbat.”

<sup>28</sup> Zorat nâ dâzâņgua  
nâņgânek. Anutuņâ ku-  
bikkubik mâtâp muyageip,  
zo a hân nâin gok zenġât  
siņgi uap. Zen nâņgâm  
âkņâlîbi.”

<sup>29</sup> Yatâ sâm dâzâņgoi  
Yuda zen ziiņak den sâm  
mâsikâyaņgâm âiwe.

*Paulo Roma kamânân  
kendon patâ zagât ândeip.*

<sup>30</sup> Oi Pauloņâ Roma  
kamânân mirâ nâi kwâlâm  
zoren kendon patâ zagât  
ândei a ziņâ zâkkâren âim  
ândiwe. <sup>31</sup> Âinetâ Anutugât  
um topņan ândiândigât  
den dâzâņgom Kembu Yesu  
Kristo, zâkkât topņâ kenġât  
buņ dâzâņgom ândeip.

Zo yatik.

## Roma zengât ekap Paulonâ kulemguip.

*Paulo nepñangât topñâ.*

<sup>1</sup> Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâm nim Anutugât sinji âlip den sa lañ kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

<sup>2</sup> Den sinji zo muyag-ibapkât Anutunâ sâm kâtigemñâ mârumñan Propete a sâm muyagemzingi Kembugât ekabân kulemguwe.

<sup>3</sup> Kulemgune nanñâ Yesugâren âi sugip. Nanñâ Yesu, zâk a kutâ Daw-idiğât kiurâp zengâren gâbâ muyageip.

<sup>4</sup> Yesu zâk Anutugât nanñâ op um salek sot hâlâlu oi Anutunâ nanñangât topñâ imbanñoot itâ muyageip. Mumunñan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatñâ kembu patâniñâ ândiap.

<sup>5</sup> Yesu Kristo, zâk kembuniñandâ tânomñâ aposolo nep sâm nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip.

<sup>6</sup> Oi a nâmbutñâ zen ziinjik buñâ. Zen sot ârândâñ Roma a ziñ Yesu Kristogât arâp upigât diizingip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâm nigip. Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzingip. <sup>7</sup> Anutu

umñandâ gâsuzingi ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozânğonñ sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

*Paulonâ Roma kamânân âi Kembugât sinji a zingitpatkât sâip.*

<sup>8</sup> Roma a zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândime, zorat sinji hân dâp ari nângâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâman. Yesu Kristonâ tânzânğoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap. <sup>9</sup> Nanñangât sinji âlip sâm umnandâ Anutu kore okñanga topñâ nângâmap, zâkkât mâteñan den zi sa nângânek. Nâ ninâu sâman dâp zengât op sâman. <sup>10-11</sup> Nâ zen zingitpatkât otnimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut ñâi ñâiñâ saanigi tâpman. Anutunâ nângi dâp oi mâtâp muyagem nigi zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamñâ tânzângua Kaapumñâ imbanñâ ñâi zingi kâtigem ândibigât sâman. <sup>12</sup> Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nângâm pâlâtângât bonñâ tirâpagom tânagonat.

<sup>13</sup> Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzângobâ. Nâ a kâmut nâmbutñâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamñâ nep tuum bonñâ muyagibatkât sâman. Oi gabâ sandâ kut ñâi ñâi nâmbutñandâ saanigi tâpman. <sup>14</sup> Nâñâ saru a sot barâ a, a nângânângâziñoot

sot kwakmak ârândân sinji âlip dâzângobatkât sâm nigip. <sup>15</sup> Zorat Roma kamânân a zen sinji âlip dâzângobatkât umnandâ bâbâlanj opmap.

*Nângâm pâlâtângât op ândiândi mimbi.*

<sup>16</sup> Nâ sinji âlipkât nânga anunjoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanjânoot, zorat. Sinji âlip zo nângâm Kembangâren nângâm pâlâtân kwapi dâp tânzângom bâlijan gâbâ mâkâzingâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândân. <sup>17</sup> Sinji âlibân Anutugât mâtejan târâraknjâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nângâm pâlâtânziñoot zo mâtâp zoren diizingâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nângâm pâlâtân kwâkñangâm tosazin buñ urâwe zo, ziñâ ândiândi mimbi.”

*A ziñâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.*

<sup>18</sup> A Kembu kândâtkom bâliñ upme, zen bâliñ utne zorânâ den bonjangât mâtâp zo doongumap. Bâliñ mâme a ziñ yatâ upmegât Anutu kukñangât bonjâ sumbemân gâbâ zengâren muyagem zemap. <sup>19</sup> Anutuñâ hâuñâ zingâmap, zorat topñâ itâ. Anutugât topñâ zo muyap zeî nângâme. Anutu zikñak topñâ muyagem zingâmap. Hân muyageibân gâbâ a zinj Anutugât topñâ itâ ek

nângâm gawe. Anutu zâk anjâ mân igikñâ. <sup>20</sup> Oi zâk imbanjânoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorân topñâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomñâ bâliñ utne hâuñâ zinj ko dap op den hâuñâ sâbi?

<sup>21</sup> A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkñangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkñangâwe. Oi zen nângânangâziñan bâliñâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikñâ kâpizângoip. <sup>22</sup> Oi a ziñ nen nângânangâniñoot ândien sâwenjâ kwakmak op ândiwe. <sup>23</sup> Yatâ otziñgi zen Anutu ândiândiñ kâtik, âsakñâ mariñâ, zâk mân hurat kwâkñangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buñ orotñâ zorat lopio sobem hurat kwatziñgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

<sup>24</sup> A zen yatâ utne Anutuñâ zingit birâziñgi umñâ sâkkât âknâle top top nângâm bâliñâ op um sâkziñ mem bâliñ kwap piuriyâunzabân bagiwe. <sup>25</sup> Zen Anutugât topñâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okñangâwe. Oi mariziñâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkñangâm kore okñangâwe. Nen ko itâ nângen. Kut nâi nâi muyageziñgip zorat Anutu, zâk sâm âlip kwâkñangâm ândeindâ dâp



upap. Perâkñak.

<sup>26</sup> A zen Anutu kândâtkuwegât birâzingi âkñâle bâliñâ muyagezingip. Oi ambân zen Anutuñâ ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân torenñâ ândiândi bâliñan bagiwe. <sup>27</sup> Oi a zen yatigâk ap ambin ândiândiñ birâmñâ umziñan âkñâle bâliñangât kârâpñâ sei a torenñâ sot bâliñ top top muyagiwe. Oi bâliñâziñangât hâuñâ um sâkziñ tâmbetagowe.

<sup>28</sup> Zen Anutugât topñâ nângâm mân hurat kwâkñangân utne zâkñâ birâzingi umziñ gulip oip. <sup>29-30</sup> Oi kut ñâi ñâi bâliñâ top topñâ donbep urâwe. Bâliñâ sot lañ orotñâ, ziiñâ umziñan siksâuk oi sikumgât âkñâle, kâmbam, kâsa, sarâ, um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan, sarân sâsâ, Anutu kâsa okñangâme, zâizâiñ, sâk mâme, bâliñangât mâtâp muyagime. Ibâ mam zengât den kwâkâme. <sup>31</sup> Um nângânângâziñ buñ ândime. Um lâklâk buñ ândime. A lumbeñâ buñâ, buku orot buñâ ândime. <sup>32</sup> Kut ñâi ñâi yatâ opñâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nângâm tâtâlim lañ upme. Oi zorik buñâ. A nâmbutñâ utnetâ tânzângome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

## 2

*Gâtâm âlipñâ sot bâliñâ zorat sângân minat.*

<sup>1</sup> Zorat a, gâ dap op topkâ capsuban? A nâmbutñandâ tosa muyagine hâuñangât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nângâm bâliñ kwatziñgâmat, zo yatigâk gâ opmat. <sup>2</sup> Oi Anutuñâ a yatâ upme, zen hâuñâ zingî dâp uap. Zo yatâ nângâmen. <sup>3</sup> A, gâ nâmbutñâ zengât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nângat? Nâ Anutuñâ hâuñâ mân nibap, yatâ sâm opmat? <sup>4</sup> Kembuñâ lumbeñâ patâ otgimñâ hâuñangât den kek mân sâi gâ wangât zorat nângâna yennâ opmap. Gâ umgâ melâñbangât Anutuñâ lumbeñâ otgimap, zo âkon opmat? <sup>5</sup> Gâ umgâ kâtikñâ. Umgâ mân melâñna tosgâ kârâp yatâ kwâkñan kwâkñan pam zari kârâp simbap narâkñan, narâk patin, Anutuñâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukñangât bonñâ âsagegibap. <sup>6</sup> Anutuñâ a orot mâmeniñangât dâp hâuñâ niñgâbap. <sup>7</sup> A nâmbutñâ kut ñâi ñâi âlipñâ tuume, zen sumbemân neule âsakñâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat kwatziñgâm ândiândi kâtik ziñgâbap. <sup>8</sup> A nâmbutñâ zinnâ op, zâizâiñ opñâ den bonñâ kwâkâm kut ñâi bâliñâ mem ândime, zengâren Anutu kukñangât bonñâ muyageziñgâbap. <sup>9</sup> Bâliñ mâme a Yuda a sot hân ñâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziñgâbap. Yuda a

kâdom muyageziŋgâbap. Bet ko hân nâin gokŋâ muyageziŋgâbap. Wangât, Yuda zen Kembugât den kâdom nângâwe, zorat. Hân nâin gok zen bet nângâwe. <sup>10</sup> Târarak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân nâin gok zen neule âsakŋâ sot lumbenâ muyageziŋgâbap. Yuda a zen kâdom. Hân nâin gok zen bet. Yuda a sot hân nâin gok zen âlipnâ sot bâlinâ utne hâuŋâ dâbâk otziŋgâbap. <sup>11</sup> Kembunâ hâtubâtu mân otŋiŋgâbap.

*Anutuŋâ a hân nâin gokŋâ zengât umziŋan gurumin den pâip.*

<sup>12</sup> A Mosegât gurumin den mân nângâm bâliŋ upme, zen aksik gurumin den mân nângâm tâmbetagobi. A gurumin den nângâm ândim bâliŋ upme, zen aksik Anutuŋâ gurumin dengât dâp hâuŋaŋgât den sâbap. <sup>13</sup> A gurumin den kindapŋâ yen nângâme, zen Anutuŋâ ziŋgiri târarak mân upme. Ka a nângâmŋâ lum kwâtâttime, zengât târarakŋâ sâm ziŋgâbap. <sup>14</sup> Hân nâin gokŋâ Mosegât gurumin den mân nângâwe, zen umziŋaŋgât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nângâwenâ gurumin denziŋoot upme. <sup>15</sup> Yatâ utnetâ gurumin den umziŋan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziŋan pâip, zoraŋâ um nângânângâziŋâ purikgurik op tosaziŋaŋgât den sâm kwâkâziŋgâmap mo

lumbenâ den âlip sâmap. <sup>16</sup> Zo narâk patâgât siŋgi yatâ opmap. Narâk zoren Anutuŋâ sâi Yesu Kristonâ umniŋan kut nâi nâi ziap, zorat topŋâ sâm muyagibap. Nâ siŋgi âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziŋ sâm muyagibap.

*Yuda a nâmbutŋâ, ziŋ Kembugât den zo sâkŋak mem ândiwe.*

<sup>17</sup> Gâ gikaŋgât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denŋâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nângâman. <sup>18</sup> Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nângâm kwâtâtiman.” Gikaŋgât yatâ nângâm zâizâiŋ opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nângâm sâlâpkumat. <sup>19</sup> Oi gikaŋgât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipŋaŋgât mâtâbân di-iziŋgâbat. Oi nâtâtigân ândie, zen âlip âsakŋâ ziŋgâbat. <sup>20</sup> Oi kwakmak a zo âlip kubikziŋgâbat. Oi katep umâlep den sâm kwâkâm ziŋgâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonŋâ zorat topŋâ nângâman, zorat.” <sup>21</sup> Gâ gikaŋgât yatâ nângâm ândimatkat den nâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutŋâ kwâkâm ziŋgâmatŋâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutŋâ kâmbu mân upi sâm dâzâŋgomŋâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât

opmat? <sup>22</sup> Ap ambin mân birâyangâbabot dâzângom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opnâ itâ nângâmat, “Nen lopio gootnân arindâ Anutuñâ niñgiri mân dâp upap.” Yatâ nângâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâmb dâzângom gikâ lopio namin gâbâ kut nâi nâi kâmbu mema, zo ka. <sup>23</sup> Gâ Anutugât gurumin den nângâm zâizâiñ opmatnâ den kâtik kona a nâmbutnâ zinjâ geknâ Anutu sâmb bâliñ kwapme, zo ka. <sup>24</sup> Zorat ko Kembangât ekabân zengât den nâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliñ utne hân nâin goknâ zen zinjgitnâ yatik Anutu sâmb bâliñ kwâknangâme.”

*Kaapumgât tobatnâ umân ze bonnâ sâsân.*

<sup>25</sup> Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yennâ uap. <sup>26</sup> Oi zorat torennâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâknangâwe, zâk den kâtiknâ lugî kwabâ kwâknangâwe, zo yatâ âlip upap. <sup>27</sup> Oi kwabâ mân kwâknangâne ândimnâ den kâtiknâ nep tuubapnâ nepnâ zâkkât topnâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtiknâ nângâmñâ mân lume, zengât topzin yatik sapsubap. <sup>28</sup> Nâi zâk kwabâ kwâknangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk

Yuda a bonnâ? Bunâ. <sup>29</sup> Sâgân den kâtiknâ tobat mem ândiândiñ, zo bonnâ bunâ. A nâi umnandâ bâliñ birâm Kembangât sinji ândimap, zâkkât Yuda a bonnâ sânat. Umân Kaapumnâ nep tuumap, zo bonnâ. A yatâ zorat a zinjâ bunâ, Anutuñâ nângi âlip oi sâmb âlip kwâknangâbap.

### 3

*Bâliñâniñandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.*

<sup>1</sup> Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatniñgâwe, zo yennâ? <sup>2</sup> Yatâ bunâ. Yuda a, nen Anutuñâ diñâ niñgip. Nen Anutuñâ sinji den top top dâtnângoi zorat mariñ urâwen. <sup>3</sup> Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutnâ zen Anutugât den nângâm kândâtkume, zorat itâ sânat? “Lolotzinandâ Anutuñâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?” <sup>4</sup> Buñ kâtiknâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinninâ sarâ sot bon buñ sâmen. Nengât yatâ sâsân. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Kembu, gâ sâmb kubikna a zinj nângâne âlip upap. Gâ sâmb kwâkâna a zen diñgâ mân kwâkâbi.”

<sup>5</sup> Bâliñ oindâ Anutuñâ târâraknangât topnâ sâmb muyagemapnâ dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziapnâ Anutuñâ zobâ hâunâ niñgi mân dâp upap.” Yatâ bunâ. <sup>6</sup> Zo agât den. Anutuñâ târârak mariñâ ândiap, zorat

Anutuñâ a bâliñâniñangât hâuñâ niñgi dâp upap. <sup>7</sup> Oi den toren ko den sarâñandâ Anutugât den bonñâ tângoi kutsiñgiñangât wangât nâ bâliñ mâme a sâñ hâuñâ nibap?" <sup>8</sup> Oi wangât itâ mân sâmen? "Nen bâliñ oindâ Anutuñâ bonñâ muyagibap." A nâmbutñâ ziñ neñgât yatâ sâme. Sâñ sâtñiñan sâme. Den bâliñâ yatâ zo sâñ mâtâp zo lâñme zo, zen ko hâuñâ ziñgi dâp upap.

*A aksik gulip urâwe.*

<sup>9</sup> Yuda a nen a nâmbutñâ walâziñgâm tobat ñâi ândien mo? Yatâ buñâ. Yuda a sot hân ñâin gok nen aksik bâliñangât kore upmen. <sup>10</sup> Zorat Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

"A zengâren gâbâ ñâi târârakñâ mân ândiap. <sup>11</sup> Nâiñâ itâ mân sâmap, 'Nâ Anutugât topñâ nâñgâbâ.' <sup>12</sup> A zen pisuk Kembugât mâtâp birâm bâliñan âiwe. Zengâren gâbâ ñâiñâ âlip mân opmap. <sup>13</sup> Gânduziñan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziñâ puriksâi sarâ den kopgâmap. Lâuziñâ mulum kâtikñâ yatâ. <sup>14</sup> Lâuziñan den bâliñâ sot um kâlak den piksâm ziap. <sup>15</sup> Kâmbangât bâbâlan op âime. <sup>16</sup> A tâmbetzângom âim tâmbetagome. <sup>17</sup> Lumbenangât

mâtâp zorat kwakme. <sup>18</sup> Zen Anutugât kengât mân op ândime."

<sup>19-20</sup> Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nâñgâmen. Gurumin den zo a ambân aksik neñgât op sâi umñan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâteñan târârak utnat? Gurumin den, zorân tosaninñ sâñ muyagemap. Zo a aksik neñgât topniñ sâñ muyagei dap op hâuñâ sânat? A aksik neñgât tosaninñ Anutugâren ziap.

*Yesuñâ suupniñ meip, zorat nâñgâm pâlâtân kwâkñangâm tosaninñ buñâ upap.*

<sup>21</sup> Mosegât gurumin denñâ mân tânnângomap. Ka narâk ziren gurumin den yen zeñ Anutugât mâteñan tosa buñ utnatkât Anutuñâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zengât ekabân siñgiñâ kânñan sâñ kulemguwe. <sup>22</sup> Yesu Kristo nâñgâm pâlâtân kwâkñangindâ tosaninñ buñ oi ândiândiñâ mâtâp zo neñgât siñgi uap. Zo a topñâ topñâ neñgât matâp kânok. Mâtâp ñâi mân ziap. <sup>23</sup> Nen aksik patâ bâliñ urâwengât Anutuñâ niñgiri mân dâp oip. Anutugât âsakñâ neuleñan takânatkât mân uen. <sup>24</sup> Ka Yesu Kristo zâk sâñgânniñ mem suupniñ meipkât Anutuñâ sâñgân buñ tânnângom hâlâlu minniñgip. <sup>25</sup> Zâkñâ nanñâ sâñgongoi gem

gâi a ambân mâteziñan kune moi gilâmñandâ bâliñâniñ sañgorip. Oi zen zâkkâren nângâm pâlatân kwâkñangâm ândibiñâ tosaziñ buñ ândibi. Bâliñâ op gawe, zorat tosaziñ Anutuñâ umâlipñangât pâi zeipkât Yesu mumuñan bagei Anutugât mâteñan tosanin buñ orotñangât mâtâp muyageip. <sup>26</sup> Yesu nângâm pâlatân kwâkñangâm, zen tosaziñ buñ upme. Zorat topñâ narâk ziren muyag-ibapkât Anutuñâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariñâ ândiap. Oi zorat topñâ zo muyap pâi ziap.

*Nângâm pâlatân kwâkñangâm engâ buñ oip.*  
*op tosanin buñ op ândinat.*

<sup>27</sup> Oi âlip zâizâiñ utnat? Buñâ. Zâizâiñâ zo kândañip. Wangât kândañip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buñ uen? Buñ kâtikñâ. Nen yen nângâm pâlatân kwâkñangâmindâ tosâniñ buñ kwatniñip, zorat. <sup>28</sup> Nen itâ nângen. A nen gurumin den luluniñangât buñâ. Nângâm pâlatânngât op tosanin buñ upmen.

<sup>29</sup> Zen dap nânge? Anutu zâk Yuda a neñgât Anutuyâk? Buñâ, Zâk hânñâ hânñâ neñgât Anutu. <sup>30</sup> Zâk Anutuniñ kânok ândiapkât Yuda a sot hân nânin gokñâ ârândân nângâm pâlatânngât op tosanin buñ minniñgâmap. <sup>31</sup> Oi yatâ sâm nângâm pâlatânngât op gurumin den kândañmen?

Buñâ. Gurumin den zo tângumen.

## 4

*Abaram sot Dawidi, zet Anutu nângâm pâlatân kwâkñangitâ tosazik birip.*

<sup>1</sup> Gurumin den zorat nângâm sâkunniñ Abaram, zâkkât dap sânat? <sup>2</sup> Zikñâ orot mâmeñangât op tosanâ buñ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugât mâteñan sâkñâ mem zâi pâmbap. <sup>3</sup> Ka Kembugât den nâi itâ ziap, “Abaramñâ Anutu nângâm pâlatân kwâkñangip, zorat opñâ Anutuñâ zâkkât nânge tosanâ

<sup>4</sup> Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk nep tuum sângân mei, zorân yen pindâpindân zo yatâ buñâ. Nepkât sângân uap. <sup>5</sup> Oi nâi ko ândiândi târârakñangât nep mân tuumñâ bâliñ mâme zeñgât tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlatân kwâpâp zo ko Anutuñâ nângâm pâlatânngât op nânge tosanâ buñ upap. <sup>6</sup> Marumñan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutuñâ a nâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosanâ birâbap, zâk sâm âlip kwâkñangâm itâ kulengoip, <sup>7</sup> “Kembuñâ tosaziñ birip sot bâliñâziñ gulipkoip, zen sâtâre upi. <sup>8</sup> A nâi zâk Kembuñâ zâkkât nânge tosanâ buñ opmap, zâk sâtâreñoot upap.”

*Abaramnâ nângâm pâlâtânngât opnâ hân anâ anâ kândom otniŋip.*

<sup>9</sup> Sâtâre den zi kwabâ kwatniŋgawe, Yuda a neŋgârâk? Mo a hân nâin nâin goknâ zengât sot ârândân uap? Kembugât ekabân Abaramgât den nâi ziap. Zo sâlâpkum nângâmen. Zâk Anutu nângâm pâlâtânngât op tosanâ birip. <sup>10</sup> Narâk ikâ zoren tosanâ buŋ miŋaŋip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanâ buŋ miŋaŋip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanâ buŋ miŋaŋip. <sup>11</sup> Zâk kwabâ mân kwâkŋaŋgâne ândim Anutu nângâm pâlâtân kwâkŋaŋgi tosanâ birip. Nângâm pâlâtânngât undip zo bet sâkŋan pindip. Abaram zâk yatâ opnâ kwabâ mân kwâtziŋgâne ândim Anutu nângâm pâlâtân kwâkŋaŋgâne tosaŋi buŋ oip, zengât kâukŋâziŋ op ândeip. <sup>12</sup> Oi kwabâ kwâtziŋgâne ândim nângâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândiwen, neŋgât kâukŋâ oip. Zâk nângâm pâlâtânngât mâtâp lânip. Mâtâp zorik kiunnâ kiunnâ Abaram zâk kâukniŋâ sâindâ dâp upap.

<sup>13</sup> Anutu nângâm Abaram sot kiurâpnâ hân patâ ŋiŋi kwâtziŋgip, zo gurumin den luluŋaŋgât buŋâ. Nângâm pâlâtânngât op tosanâ birâm yatik oip. <sup>14</sup> Oi ŋiŋi kwatziŋgip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi

nângâm pâlâtânngât mâtâp sot Anutu nângâm Abaram den dukuip, zo bon buŋ opap. <sup>15</sup> Gurumin den buŋâ oi sâi ko tosaŋi hâuŋaŋgât den mân muyagebap. Gurumin dennâ tosaŋi hâuŋaŋgât den muyagemap. Zorat a gurumin den luluŋaŋgât mâtâbân lân ândim nângâm tosaŋi buŋ mân upi. Buŋâ. Kambu kukŋaŋgât bonnâ zengâren muyagibap.

<sup>16</sup> Anutu nângâm sâmi kâtigem kut nâi nâi ŋiŋi kwatniŋgip, zo nângâm pâlâtânngât op muyagibap. Zo bon buŋ mân upap. Zinziŋ kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipŋaŋgât op tânzânngozânngon, zo pindi Abaramgât kiurâp neŋgâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk buŋâ. Abaram nângâm pâlâtânngât mâtâp lânmen, nen aksik Abaram nângâm Anutu nângâm mâtâp sâkunniŋâ uap. <sup>17</sup> Anutu nângâm Abaram den nâi dukum nângâm sâmi kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemuwe. Zo itâ ziap,

“Nângâm gâ a kâmutnâ kâmutnâ zengât ibâziŋ upangât sâmi giwan.”

Abaram zâk den zo nângâm Anutu nângâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm itâ nângip, “Anutu zâk mu-muŋan gâbâ mânginiŋgâbâ sâmi mânginiŋgâbap. Oi kut nâi nâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nângip.

*Abaram nângâm pâlâtânjâ zâizâinj zemņangjip.*

<sup>18</sup> Abaram zâk a kâmut doņbep zengât ibâ upap. Den zo nângâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ buņ ândiangât dap yatâ kiurâpnâ âsagibi?” Buņâ. Yatâ mân sâip. Kembangât den zorat bonņâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâm dukuipkât, “Kiurâpkâ doņbep patâ yatâ muyagibi.”

<sup>19</sup> Oi zâk kendonņâ 1 handeret oip. Sâkņâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkņâ âron oip, zo ekņâ nângâm pâlâtânņangât um zagât mân oip. <sup>20</sup> Anutuņâ sinji den dukuip, zo nângi mân bon buņ oip. Nângâm pâlâtânğât kâtigem Anutugât nângi zari sâtâre okņangjip. Zâk itâ nângâm ândeip. <sup>21</sup> “Anutuņâ kut nâi muyagibapkât sâip, zorat bonņâ âlip muyagibap.” <sup>22</sup> Abaram zâk nângâm pâlâtânj zemņangjipkât Anutuņâ nângi tosanjâ buņ oip.

<sup>23</sup> Anutuņâ nângi tosanjâ buņ oip, den zo Abaram zikņangârâk mân kulengoip. Nengât ârândânj kulengoip. <sup>24</sup> Kembuniņâ Yesu mumuņan gâbâ mângeip, Anutu, zâk nângâm pâlâtânj kwâkņangindâ nengât yatik nângi tosaninj buņ utnat. <sup>25</sup> Anutuņâ sâi Yesu kune tosaninjğât op moip. Oi tosaninj buņ upapkât mumuņan gâbâ zaarip.

## 5

*Yesuņâ lumbeņâ muyageipkât mâlipņangât opņâ Kristo*

*sâtâre utnat.*

<sup>1</sup> Yesu Kristoņâ suupniņ mem moipkât nen nângâm pâlâtânğât op tosaninj buņ urâwengât Yesu Kristogâren pâlâtânj op Anutu sot lumbeņ op ândimen. <sup>2</sup> Yesuņak mâtâp mem niņgipkât Anutuņâ tânnânğoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbaņangât âsakņâ âsagei mem ândinat, zorat nângâm ândim sâtâre upmen.

<sup>3</sup> Oi zorik buņâ. Sâknam ândiândiniņangât sâtâre upmen. Oi itâ nângâmen. Sâknamân ândimņâ umniņ mân loribap. <sup>4</sup> Oi yatâ ândeindâ Anutuņâ niņgiri âlip upap. Nen nângâm pâlâtânj sot ândim Anutuņâ kut nâi nâi nengât sinji sâip, zorat nângâm um bâbâlaņ op mambât ândinat.

<sup>5</sup> Nen zo yatâ ândimņâ bonņâ minat. Anutuņâ Tirik Kaapumņâ umniņan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageniņgâmap, “Anutugât umņandâ doņbep gâsuniņgâm tânnânğomap.”

<sup>6</sup> Mârum nen imbaņâ buņ ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâkņâ mâte oi Kristo zâk bâliņ mâme a nengât op moip. <sup>7</sup> Nen itâ nângâmen. A târârak nâigât hâuņâ op mumuņâ, zo a nengâren mân taap. A âlipņâ nâigât op mumuņâ, zo ko muyagibap mo dap?

<sup>8</sup> Nen bâliņ op ândeindâ Anutu nen umņandâ doņbep gâsuniņgip. Anutuņâ

sângongoi gem hâuniñâ moip. <sup>9</sup> Zâk nenğât op moipkât itâ nânğâm kwâtâtimen, “Tosaniñ buñ urâwen. Anutu kukñanğât bonñâ muyamuyagiñ narâkñan Anutuñâ tosaninğânğât hâunñâ mân niñğâbap.”

<sup>10</sup> A nen mârur Anutu kâsa okñanğâm ândiwen. Oi nârâk zoren nanñandâ nenğât op moip. Oi zorik buñâ. Nenğât op moipkât diiniñgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik buñâ. Zâkñâ walâm otñinğâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanñandâ ândim bâliñan bagibemğât tânnânğobap. <sup>11</sup> Oi zorik buñâ. Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkñâ lumenñâ muyagem Anutu sot târokwatniñgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkñanğâmen.

*Adamñâ mumuñ muyageip. Yesuñâ ândiândi muyageip.*

<sup>12</sup> Zorat itâ nânğânâ. A kânok Adam, zâkkât opñâ bâliñâ hânân muyageip. Oi bâliñanğât op mumuñâ muyageip. Oi a aksik zeñğâren zarip. Wangât, a aksik zen bâliñ urâwe, zorat zeñğâren arip. <sup>13</sup> Mârur Moseğât gurumin den mân muyagei bâliñandâ kândom muyagem zeip. Oi narâk zoren Moseğât gurumin den mân muyageipkât bâliñâ yen zem gâip. Anutuñâ tozaziñ mân sâlâpkoip. <sup>14</sup> Ka bet gurumin denñâ muyagei a ziñ tozaziñ ek nânğawe.

Adam zâk bâliñ oi mumuñandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otziñğâm ândim gâi Mose muyageip. Adamğât tobat mân urâwe, zeñğâren lañ ârip. Adam zâk mumuñanğât kâukñâ oipñâ bet ñâi ândiândigât kâukñâ muyagibapkât sâsân, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik ñâi ñâi.

<sup>15</sup> Anutu umâlipñanğât tânzânğozânğon, zorân den ku zorat dâp buñâ. Zorân wâlap. A aksik patânâ Adamğât den kuñanğât opñâ mom nanğawe. Oi Anutugât tânzânğozânğon, zo a kânok Yesu Kristogât tânzânğozânğonanğât op Adamğât den ku walâmñâ a doñbep tânnânğoi. <sup>16</sup> Kembugâren gâbâ tânzânğozânğon sot toren Adam den kuñanğât bonñâ, zet topzik ñâi ñâi. A kânokkât tosanñâ simğât sâm kwâkâkwâkân muyageip.

Ka Kembugâren gâbâ tânzânğozânğonandâ tosa doñbep birâm tosanin buñ muyageip. <sup>17</sup> A kânok Adam den kuñanğât op mumuñâ muyagemñâ imbanñâ mem a kutâ otziñgip. Ka Kembugâren gâbâ tânzânğozânğonandâ walâm tâtalek oi a doñbep nen tosanin buñ orot, zo mem umniñan mem gimennâ a kânok Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândiyân a kutâ op ândinat.

<sup>18</sup> Zorat itâ. Mârur a kânok Adam, zâkñâ bâliñ oi



a aksik simgât sinji urâwen. Oi bet zo yatik a kânoknâ târârak ândei Yesugât sinji a nen donbep tosanij buj oi ândiândi muyagiwen. <sup>19</sup> Akânok Adam, zâknâ bâlij oi a donbep niñâ bâlij mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât lulu ândeipkât a donbep nen Anutugât mâtenjan târârak op kinat. <sup>20</sup> Adamnâ bâlij oi bâlijâ hânân muyageip. Bâlijâ gwâlântensâbapkât sot bâlijangât topnâ muyag-ibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâlijâ muyagem zari Anutugât sinji tânzângoazângoandâ walâm zarip. <sup>21</sup> Den san, zo itâ. Bâlijandâ mumunâ muyageip. Muyagemnâ a ambân a kutâ otzingâm ândim gâip, zo yatik tânzângoazângoandâ a kutâ op tosa buj minningâm ândiândi kâtigân nâmbanbap. Kembuniñâ Yesu Kristo nenngât op moipkât yatâ muyagibap.

## 6

*Yesugât mumujan târokwatningip.*

<sup>1</sup> Bâlijâ hânân muyagei Kembangâren gâbâ tânzângoazângoandâ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângoazângoandâ lanj kârâbapkât bâlij donbep op ândinat.” <sup>2</sup> Yatâ sânat? Kutsinjinâ lanj kârâbapkât yatâ utnat? <sup>3</sup> Yatâ buñâ. Kristo sot muwen. Too sanjonningâwe, narâk

zoren Yesu Kristogâren târokwarâwen. Nen Yesugât mumujan târokwarâwen. Zo nângâme mo? Zo yatâ oi dap op bâlijan târokwap ândinat? <sup>4</sup> Zo yatâ nen too sanjonningâne Kristo sot ârândânj mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbanandâ Kristo mumujan gâbâ mângei zaarip, ândiap. Nen yatik wâgân op ândiândi unaknâ nâi muyageningi ândinat.

<sup>5</sup> Nen mumujanngât tobat op târokwarâwengât zaatzaatjanngât, zo yatik op târokwâtnat. <sup>6</sup> Niinjanngât itâ nângâmen. Um sânginjâ Yesu sot ârândânj poru nagân kuwe. Zo um sâknijan bâlijangât imbanâ koi gibapkât sot bâlijangât kore mân op ândinatkât. <sup>7</sup> Nâi zâk moi bâlijangât tâknâ olanbap. Oi nen yatik Kristogât mumujan târokwarâwengât bâlijangât tâknâ mân saaningi ândinat.

<sup>8</sup> Itâ nângâmen. Kristo sot muwenjâ hânân sot sumbemân zâk sot ândinat. <sup>9</sup> Kristogât itâ nângâmen. Anutunâ zâk mumujan gâbâ mem zaaripkât dum zagâtnâ mân mumbap. Mumunandâ Kristogât a kutâ dum zagâtnâ mân upap. <sup>10</sup> Yesu moip, zâk bâlijânijanngât op sâp kânok moi âkip. Oi Anutunâ Yesu mumujan gâbâ mângei zaatnâ Anutugât kutsinji lanj kârâbapkât nep tuum ândiap. <sup>11</sup> Oi zenngât yatik. Ziinjanngât

nângânetâ bâliņâziņangât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nângâbi.

*Bâliņangât kore mân utnat.*

<sup>12</sup> Bâliņandâ sâkziņan a kutâ upâ sâi mân nângâbi. Oi sâkziņandâ âkņâlê bâliņangât aleziņgi zo yatik mân nângâbi. <sup>13</sup> Oi um sâkziņâ zo bâliņangât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumuņan gâbâ mângiziņgipkât um sâkziņâ Anutugâren pane zimbap. Târârak ândibigât yatâ upi. <sup>14</sup> Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Buņâ. Gurumin denņâ mân tânzâņgomap. Yesu Kristogât op Anutugât tânzâņgozâņgoņ mâtâbân ândime. Zorat op ko bâliņandâ a kutâ mân otziņgâbap.

*Singi âlipkât nep a op ândinat.*

<sup>15</sup> Oi zi dap orot? Anutugât tânzâņgozâņgoņan bageindâ gurumin dengât pâkeņâ siriksâipkât bâliņ utnat? Yatâ buņâ. <sup>16</sup> Zen itâ nâņge mo? A kutâ um sâkziņâ zâkkâren pam kore okņangâbiņâ, zâkkât kore a op nepņâ tuubi. Bâliņandâ a kutâziņ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kembu zâk a kutâziņ oi sât luluņ op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. <sup>17</sup> Zen bâliņangât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi singi âlip kwâkâm ziņgâwe dâp umziņ nâņgâmņâ

lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi. <sup>18</sup> Zen bâliņan gâbâ mâkâziņgâm olaņziņgi târârak ândiândiņangât kore a op ândie. <sup>19</sup> Um nângânâņgâziņ lotņangât ayân kut nâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzâņguan. Zen mârumņan um sâkziņâ pane âkņâlê bâliņâ sot bâliņâ zorat kore oi laņ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziņ Kembugâren pane ândiândi târârakât kore oi um hâlâlu op ândibi.

<sup>20</sup> Zen bâliņangât kore op ândiwe, narâk zoren târârakât kore mân ândiwe. <sup>21</sup> Oi narâk zoren wan bonņâ muyagiwe? Kut nâi nâi urâwe, zorat narâk ziren nâņgâne aņunņoot opmap. Oi itâ nâņgâmen. A kut nâi nâi yatâ zo upme, zen zorat sâņgân mem mom tâmbetagobi. <sup>22</sup> Zen ko Kembuņâ bâliņangât dumun olaņi Anutugât kore a op ândie. Oi bonņâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagibi. <sup>23</sup> Bâliņangât kore upme, zen bâliņangât hâuņâ tâmbetagoagoņ zo mimbi. Ka Anutu um âlipņangât ziņgâziņgân zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembuņâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

## 7

*Kaapumgât mâtâp uņakņan ândinat.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Mosegât gurumin den nâņgâme, zeņgât op san. Zen itâ nâņgâme?

“Gurumin den lulunja zo mumujan akamap.”<sup>2</sup> Zorat amban nai apnja wagan andei birabiran, zo man taap. Gurumin denan den nai yata ziap. Apnja moi ko ap ambin zekat sam zikazikan, zo akabap.<sup>3</sup> Amban nai, zak apnja wagan andei biram nai sot andei laj man amban sibi. Ka ap ambin andeita apnja moi ko gurumin denja saazikip, zo anangatap. Oi amban zo a nai mimbat, zo ko laj man yata man upap.

<sup>4</sup> Bukurap, zengat topzina yatigak ziap. Kristo zak moip. Oi zen mumujan tarokwap mune gurumin dengat takna anangarip. Oi mumujan gabu kandom zaarip, zakkat singi urawe. Nen Anutu kore oknangam andim kwatatinatkat yata muyageip.<sup>5</sup> Andiandi sangina andiwen, narak zoren gurumin denja balinangat aknalegat karap waari sakninan nep tuugip. Yata otningi tambetagoangangat mataban andiwen.<sup>6</sup> Zi ko Yesu sot moinda gurumin sanginangat takna zo anangarip. Oi gurumin dengat matap sangina man lan, Kaapungat matap unakna lan Anutu kore oknangamen.

*Balinanda kaitnangomap.*

<sup>7</sup> Oi zi dap sanat? Mosegat gurumin den zo balina? Zo bunu. Gurumin den bunu sai ko na balinangat

topna man nangabam. Gurumin denan den nai ita sapsun ningamap, “A naitgat kut nai nai laj mimbat sam man ek aknaliban.”

<sup>8</sup> Balinanda tambetnobam gurumin denan matap ita muyageip. Umana kaitkui a nambutna zengat kut nai nai laj mimbat sam ek aknaleman andiwan. Den katik zo man ze sai balina yen zembap.

<sup>9</sup> Na marumnan gurumin den man nangawan, narak zoren tosanangat topna man nangam laj andia balinanda man nogip. Ka bet gurumin den muyagenigi balinanda umnan laj kari topna ita nangawan, “Um mumu yata op andian.”

<sup>10</sup> Gurumin denja otnigi andim zaibatkat sasang, zoranak maburei kambamna oip.<sup>11</sup> Balinanda gurumin denan matap muyagemna kaitnogi gurumin denja nogi mowan.<sup>12</sup> Oi zo ita. Gurumin den zo alipna sot tosanu bunu. Mabanngum nai nai sawe, zo tosa bunu sot tararak alipna.

<sup>13</sup> Gurumin den alipnanda nogi mowan? Yata bunu. Balinanda nogip. Balinanda gurumin denan matap muyagem nogi mowan. Balinangat topna muyagibapakat balinanda nogi mowan. Balinangat nanginda sumunna uap. Nen balinangat topna yata nangatanakat gurumin denja sai mowan.

*Um sakninan balinanda*

*nep tuumap.*

14 Nen itâ nângâmen. Gurumin den zo Anutugâren goknâ. Nâ ko hânân goknâ. Bâliņandâ sâņgânnâ mei zâkkât kore op ândian.

15 Orot mâmenañgât nâņga kwakmak opmap. Nâ kut nâi upam, zo birâm mân opman.

Oi kut nâi âkon opman, zo opman. 16 Gurumin denân pâke den ziap, zorat nâņga âlip opmap. Kut nâi âkon opman, zo opnâ gurumin den âlipnâ zorat topnâ muyageman.

17 Yatâ opman, zo ninâ umgât buņâ. Bâliņandâ um sâknan zem kâitnogi opman.

18 Nâ topnâ itâ nâņgan. Sâk sunumnangât umņan âlipņandâ mirâ kamân mân meip. Kut nâi âlipņangât zo sâman. Ka bonņâ mân muyageman.

19 Kut nâi âlipnâ upat sâmņâ mân opman. Nâ kut nâi bâliņâ zo mân upat sâm zorâņak opman.

20 Nâ bâliņâ mân upat sâm zorâņak opman. Zo itâgât. Zo ninak buņâ. Bâliņandâ um sâknan mirâ kamân meipkât yatâ opman.

21 Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut nâi âlip upâ sa bâliņandâ mâte otnimap. 22 Nâ umnandâ Anutugât den nâņgâm âkņâleman.

23 Oi sâknan ko bâliņandâ ziap, zo um nâņgânâņgânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâliņandâ um sâknan ziap, zorâņâ kâtigem saanigi zâkkât tâk namâņangât a opman. Bâliņandâ tâmbetnobam

sâknanâk ândimap.

24 Yei, a umbumamburuk. Nâiņâ tânnâņgom um sâknan bâliņangât imbaņâ koi gibap? 25 Anutugât sâtkât Yesu Kristonâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņangâbat.

## 8

*Kaapumgât den lum mâtâp unjak lânjat.*

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nâņgânâņgânandâ Anutugât gurumin den zo kore okņangâman. Sâknandâ ko bâliņangât kore okņangâman.

1 Ka Yesu Kristo sot pâlâtân op ândimen, neņgâren bâliņangât hâuņâ sâm kwâkâkwâkâņ mân muyag-ibap. 2 Nen Yesu Kristo sot pâlâtân oindâ Kaapumņâ ândiândi muyagem niņgâmap.

Kaapum zâkņâ bâliņan sot mumuņan gâbâ mâkâniņgip. 3 Mârum um sâņgiņniņandâ gurumin den zorat imbaņâ mem gei neņgâren kubikkubik nep tuum oseip.

Zorat Anutuņâ itâ op um sâņgiņniņangât imbaņâ koi geip. Nannâ sâņgongoi bâliņ mâme neņgât sâk yatâ opnâ neņgât bâliņangât suup meip.

4 Gurumin den lum târârak ândiândiņ, zorat Kembuņâ nâņgi âlip opmap. Oi um sâņgiņangât mâtâp buņ, Tirik Kaapumgât mâtâp lânmen, nen Kaapumgât imbaņan den siņgi âlip zo

lum ândinatkat Kristonâ um sânginangât imbanâ koi geip.

<sup>5</sup> A ândiândi sânginangât mâtâp lâhme, zen um nângânângâziñ hângât kut nâi nâi zoren pane zemap. Kaapungât mâtâp lâhme, zen ko um nângânângâziñ Kaapungâren pane zemap. <sup>6</sup> Um sânginangât nângâm ândime, zen tâmbetagobi. Ka Kaapungât nângâm ândimen, nen ândiândi sot lumbenâ muyaginat. <sup>7</sup> Um sânginâ nângânângâr, zorâr Anutu kâsa okñangâmap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? <sup>8</sup> Oi um sânginâ ândime, Kembunâ zengât orot mâmeziniâ zorat nângi mân dâp opmap.

<sup>9</sup> Zen ko Anutugât Kaapumñâ umziñan ziap, zo ko mâtâp sânginan bunâ, Kaapum sot ândim mâtâp unakñan urujsâm ândime. Zen Kaapungât mâtâbân ândime. Oi zen Kaapungât a ambân sâsâr. Nâi zâk Kristogât Kaapumñâ zâkkât umñan mân zimbap oi ko Kristogât singi mân upap. <sup>10</sup> Zen ko mârum umziñandâ bâlinangât mumuñ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtân utne um dâpziñâ tosa buñ minzingipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziñan ândiap. <sup>11</sup> Zen dap nânge? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap mo bunâ? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap oi ko Anutuñâ Yesu mumuñan

gâbâ mânggeip, zo yatik Kaapumñâ um dâpziñ mumuñan gâbâ mângziñgâm ândiândi zingâm ândibap.

*Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, Nen um sânginangât kore a mân utnat. Um sânginandâ wan niñgâmapkât hâuñâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? <sup>13</sup> Zen um sânginangât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapungât imbanâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

<sup>14</sup> Anutugât Kaapumñâ âkom diiningi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. <sup>15</sup> Anutuñâ Kaapum niñgip, zo kore arâp op keñgât utnatkât bunâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkat niñgip. Kaapumñâ um bâbâlan kwatniñgi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, "Aboñ." (Yuda denan Abba sâme. Niiñ denân ko Aboñ sâmen.) Nen umniñandâ itâ nângâm kwâtâtimen, "Nen Anutugât nan bârarâp op ândien." <sup>16</sup> Yatâ nângindâ Kaapumñâ umniñan tâtât mâme op den zo yatik sâm muyageniñgâmap. <sup>17</sup> Oi itâ nângâmen, "Zâkkât nan bârarâp ândienñâ Anutugât kut nâi nâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândân galem utnat. Hânân ziren zâknâ sâknam nângip, zo yatik sâknam kwâkñan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipñan bagim ândinat."

*A umniņ âlip oi kut nâi nâi yennâ zo yatik âlip upap.*

<sup>18</sup> Sumbemân Anutugâren gâbâ kut nâi nâi âsaknâ neulenoot walâwalân muyageniņgâbap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nânģa yennâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut nâi âsaknâ neulenoot donģbep muyaginat, zorat. <sup>19</sup> Anutuņâ gâsuniņģâm nan bârarâp sâm âsaknâ neuleniņ muyagibapkât a sot kut nâi nâi Anutuņâ muyageniņģip, nen zorat mambât ândien. <sup>20</sup> Kut nâi nâi yennâ hânân ziap, zo gukupitņâ yen zimbapkât sâm ziniņģip. Ziinâ umgât buņâ. Anutuņâ yatâ sâi muyageip. Ka zo ziniņģi kâtik zimbigât mân sâm ziniņģip. <sup>21</sup> Zorat kut nâi nâi yennâ hânân zen mumuņãņģât dumun zo olan Anutugât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsaknâ mimbi.

<sup>22</sup> Nen nânģâmen. Kut nâi nâi zo zen mârumņan gâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknam nânģâm ândim gawe. <sup>23</sup> Oi zenâk buņâ, nen ârândân yatik mambât ândim sâknam nânģâm ândimen. Anutugât nan bârarâp nen um sâkniņ kubikņâ minniņģâbapkât mambât ândimen. Nen sumbemân gâbâ Kaapumņâ niņģip. Kândom Kaapumņâ niņģip. Bet ko kut nâi nâi niņģâbap. <sup>24</sup> Nen Anutuņâ um sâkniņ kubikņâ minniņģâbapkât um bâbâlan

op mambât ândinatkât diiniņģip. Bonņâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem. <sup>25</sup> Bonņâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ândinat? Bonņâ mân muyagei ikmengât umņâ nânģâm mambât ândimen. <sup>26</sup> Kaapum zâk lolotniņãņģât op betniņãan memap. Nen yatâ mo yatâģât ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nânģâmengât Kaapumņâ betniņãan mem, yaak mem, aņâ mân sâsânâ, den zo yatâ neņģât op Anutugâren sapsuap. <sup>27</sup> Anutugât Kaapumņâ neņģâren nep zo yatâ tuubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumņâ Anutugât umņan den ziap, zo nânģâm Anutuņâ tânnânģobapkât den dukuap. Oi Anutu zâk um igikņâ Kaapumģât umņan den ziap, zo nânģâmãp.

*Anutu zâk neņģâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nãņģâbap.*

<sup>28</sup> Nen itâ nânģâmen. Wan mo wannâ muyageniņģâmãp, zo Anutuņâ kubigi tânnânģomãp. A umniņãandâ Anutu gâsum ândimen, neņģâren yatâ otniņģâmãp. Nen zâkņâ diiniņģâbam nânģi zeipkât diiniņģip, neņģâren yatâ otniņģâmãp. <sup>29</sup> A mârum diiniņģâbam nânģip, nen nanããņģât tobat utnatkât sâip. Oi a donģbepņâ nanããņģât murâp op ândeindâ Yesuņâ âtâniņ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatkât sâip. <sup>30</sup> Anutuņâ

a kânñan nânghâningip dâp, nen diiningâm tosanij buñ minningip. Tosanij buñ minningip dâp, nen âsakñâ neule zo nen ningip.

*Kut ñâi ñâiñâ Anutugât bikñan gâbâ mân mâkâningâbap.*

<sup>31</sup> Den zorat topñâ dap dap ziap? Anutuñâ buku otningâm galem otningâm ândei kâsaniñandâ dap op tâmbetnângobap?

<sup>32</sup> Anutuñâ nannâ mân anghân kârip. Nengât op sânngongi gem moip. Zorat dap nanje? Yatâ oipñâ kut ñâi ñâi torenñâ ningâbap mo mân ningâbap? Ningâbap.

<sup>33</sup> Anutuñâ buku otningâm tânnânngoip, zorat a ikâ zorâñ Anutugât a ambân gâkârâpñâ denân nâmbanbap? Anutu zikñak tosanij buñ minningip, zorat a ikâ zorâñ nen tosanijangât hâuñâ minatkat sâbap.

<sup>34</sup> Yesu Kristonñâ nengât op moip. Oi moibâk buñâ. Zâk mumuñan gâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap nengât op Anutu den dukumap.

<sup>35</sup> Kut ñâi ikâ zorâñ Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut ñâi yatâ zo dap op Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap. <sup>36</sup> Kembangât ekabân den ñâi itâ ziap, zorat dâp otningâme. Den zo itâ,

“Kembu, gâgât op sirâmñâ sirâmñâ nângome. Râma kom gaame,

zengât tobat yatâ otningâme.”

<sup>37</sup> Oi kut ñâi yatâ zorâñ mân mem lot kwatningâbap. Buñâ. Yesuñâ umñandâ gâsânângomapkât imbanñâ ningi zâkkâren kâtigem ândim walâmen. <sup>38</sup> Zorat nâ itâ nânghan. Mumuñâ mo ândiândiñâ, sumbem a mo bâliñangât a kâukñâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorâñ mo kut ñâi ñâi imbanoot, zorâñ Yesu Kristo zâkkât bikñan gâbâ mânâk mâkâningâbap. <sup>39</sup> Anutu umñandâ gâsuningapkat kut ñâi ubâ gâip mo âmbibâ kopgâipñâ, kut ñâi zorâñ mo zorâñ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât bikñan gâbâ mân mâkâningâbap.

## 9

*Paulo zâk Yuda a bukurâpñâ, zengât op sâknam nângip.*

<sup>1</sup> Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonñâ sa nângânek. Kaapumñâ umnan den ziap, zorat nângi bon uap.

<sup>2</sup> Yuda a torerâpnâ zengât op umbâlâ op sâknam nângâm ândiman.

<sup>3</sup> Yuda a bukurâpnâ, sâk torerâpnâ, zen Kembangât sinji upigât opñâ ninak Kristogât dâmân kâligen gâbâ giginangât nânga âlip bâbâlañ opap.

<sup>4</sup> Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutuñâ narâpñâ gâsuningip. Oi imbanñâ âsakñâ tirâpnânngoip. Anutuñâ nen sot târotâro op gurumin den sapsun ningip.

Oi mâte okņangânatkât mâtâp tirâpnânngoip. Oi kut ñâi niņgâbap, zorat sinġi den kânņan kesap pâroņ den dâtnânngoip. <sup>5</sup> Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât kiurâpziņâ.” Yuda a bukurâpnâ zen ziiņangât yatâ nânġâm sâme. Oi nen nânġen. A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârur sâsâņ, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zengât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut ñâi ñâi neņġât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkņangindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkņak.

*Sinġi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonġâ.*

<sup>6</sup> Isirae a nâmbutņâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ zingit nânġi Anutugât den zo loreip mân sânat. Isiraegâren gâbâ muyagiwe, zengâren gâbâ nâmbutņâ zengât Isirae a bonġâ mân sâsâņ. <sup>7</sup> Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torenġâ zen kiurâp bonġâ mân urâwe. Oi zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap,

“Isakagât kiurâp zeņak Abaramgât sinġi upi.”

<sup>8</sup> Den zorat topņâ itâ ziap. Sâkņâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen ak-sik patâņâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Buņâ. Sinġi den unņan muyagiwe, zeņak Abaramgât kiurâp bonġâ sâsâņ. <sup>9</sup> Kembuņâ sinġi den Abaram itâ sâm dukuip,

“Kendon ñâi âki âburem ga ambingâ Sera zâkņâ nanġâ mimbap.”

<sup>10</sup> Oi zorik buņâ, Re-bekagâren yatik muyageip. Rebekâņâ sâkunniņâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. <sup>11-12</sup> Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâliņâ zo mân oitâ Anutuņâ zekât op mamzikiņâ itâ sâm dukuip,

“Âtânġandâ munġangât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nânġâm zikņak mem kâsâpzâkom den zo sâip. <sup>13</sup> Katep zagât zet orot mâmezikiņâ ekņâ mân sâip. Kânņan nânġâzikâm yatâ sâip. Zorat den ñâi Kembugât ekabân itâ ziap, “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonnigap.”

*Anutu zâk ândiândiniņangât buņâ, um lâklâkņangât op galem otniņġâmap.*

<sup>14</sup> Anutuņâ ñâi kâsa okņangâm ñâi buku okņangip, zorat dap sânat? <sup>15</sup> “Zo bâliņâ.” Yatâ sânat? Buņ kâtikņâ. Zâkņâ den ñâi Mose itâ sâm dukuip,

“A ñâi birâņangâbâ sâm âlip birâņangâbat. Ka a ñâi tângubâ sâm âlip tângubat. Lumbe okņangâbâ sâm âlip okņangâbat.”

<sup>16</sup> Zorat a umġât mo a orot mâmegât mân sâsâņ. Anutu um lâklâkņangât tânzânġozânġoņ sânat. <sup>17</sup> Anutuņâ a kutâ Parao den



dukuip, zo Kembugât ekabân itâ kulenguwe,

“Nâ gâgâren imbanânâ sâm muyagia kutsinginâ hân dâp âibapkât sâm kwânângâgiwan.”

<sup>18</sup> Oi zorat Anutugât itâ nângânat, “Zâk a nâi tângubâ sâm tângubap. A nâi um kâtik oik sâi kâtigibap.”

<sup>19</sup> Nâ yatâ sa itâ sâm mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nengât nângi bâliņ uap. Anutuņâ den nâi sâi aņâ kwâkâbapkât dâp buņâ.”

<sup>20</sup> Den yatâ zo sânanâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmaņâ dap op âmaņ tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’” <sup>21</sup> Âmaņ tuutuun a, zâk denġop mem toren a zengât âmaņ tuubap. Oi torenņâ mem wâu, bâu zengât tuugi nângindâ bâliņ upap?

<sup>22</sup> Oi Anutu zâk âmaņ kukņangât bonņâ zorat sinġi, zo bet kunzit birâbapkât nângi ziap. Âmaņ zo zengâren kâmbam muyagem kukņangât bonņâ sot imbanânâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat? <sup>23</sup> Oi âmaņ nâmbutņâ tânzângobapkât sinġi, zen kubikziņgâm sumbemân âsak neuleņan tenġâ kwatziņgâbapkât kânņan nângi ziap. Âmaņ zo zengâren neule âlipņâ gom sâmba ziņgâbapkât diiziņgâm ândiap. <sup>24</sup> Yuda

ayâk buņâ. Hân nâin gokņâ ârândâņ âmaņ um lâklâkņangât op zâkkât sinġi utnatkât diiniņgâmap. <sup>25</sup> Zorat Propete Hoseagât ekabân diņâ itâ ziap,

“Kembuņâ itâ sap, ‘A kâmut mariziņ mân orâwan, zen nâgât sinġi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzângowan, zo umnandâ gâsâzângobat. <sup>26</sup> Oi a zengât nâgât arâpnâ buņâ dâzângowan, zengât itâ sâbi, ‘Zen Anutu ândiândiņangât nan bârarâp op ândie.’”

<sup>27</sup> Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâm Isirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ bituktânâ Kembugât sinġi upi.”

<sup>28</sup> Kembugât itâ nângâmen. Kembu zâk a zengât sâm kwâkâmņâ kegâk hâuņâ ziņgâm naņgâbap. <sup>29</sup> Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zengât Kembu, zâk mân nângâniņgi sâi ko kiurâpniņ buņ upe. Mirâ kamânziņ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuņâ kamân zagât zo zikiri bâliņ oitâ sâi kârâpņâ zikesem naņġip.)

*Yuda a ziŋ târâarak utnâ sâm osiwe.*

<sup>30</sup> Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin goknâ, ziŋ târâarak mân ândimnâ tosanin buŋ utnâ sâm tosazin buŋ urâwe. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâknaŋgâm tosazin buŋ urâwe. <sup>31</sup> Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târâarak utnat sâweŋâ gurumin den zo lum osiwe. <sup>32</sup> Zen târâarak mân urâwe, zo itâgât. Zen nângâm pâlâtânziŋ buŋâ. Zen yen ândim mâmanziŋnaŋgât târâarak utnatkât sâwe. Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziŋ luaknime. <sup>33</sup> Kembangât ekabân diŋâ zitâ kulemgune ziap,

“Nângâ. Nâ Sion bâknan, Yerusalem kamânân zengâren kât nâi paan. Zoren kinziŋ luaknibi. Oi kât kâtik nâi paan. Zoren a doŋbep patânâ zângobap. Ka nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapnâ mân kwakpap.”

## 10

*Anutuŋâ Yuda a tosazin buŋ upigât mâtâp muyagei Yuda a doŋbep ziŋ kândâtkuwe.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umandâ otnigi zengât op Anutugâren ninâu sâman. <sup>2</sup> Zen Anutu kore oknaŋgânam um bâbâlaŋ ândime. Zo ziŋgitmannâ san. Ka zen mâtâp mân ek nângâm upme. <sup>3</sup> Zen Anutugâren gâbâ târâarak orotnâ mâtâp

ziap, zo kwakmegât ziŋnak târâarak utnatkât nepnâ tuume. Anutugât mâtenan tosa buŋ orotnaŋgât mâtâp, zo mân ek nângâm Kristo kândâtkuwe. <sup>4</sup> Nen ko itâ nângen. Anâ nângâm pâlâtânnaŋgât opnâ tosanin buŋ muyaginatkât Kristonâ gurumin dengât mâtâp dooŋgoip.

<sup>5</sup> Moseŋâ gurumin denân den nâi itâ kulemgop,

“A zen gurumin den lum naŋgâm târâarak op ândiândi muyagibi.”

<sup>6</sup> Nângâm pâlâtânnaŋgât tosa buŋ orotnaŋgât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Nâinâ sumbemân zâimnâ Kristo diim gibap? <sup>7</sup> Mo nâinâ âmbi geimnâ Kristo mumuŋâ zengâren gâbâ diim kopgâbap.’ <sup>8</sup> Yatâ buŋâ.”

Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nângânânggâgan ziap.”

(Zo nângâm pâlâtânnaŋgât den kwâkâm ziŋgâmen, zorat sâsân.) <sup>9</sup> Yesu, zâk Kambuŋâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mângeip, zorat umgandâ nângi bon opmap oi ko âlip op sumbengât sinji upan. <sup>10</sup> Nen itâ nângâmen, “Umŋâ Yesu nângâm pâlâtân kwap tosanin buŋ utnat. Oi lâuninândâ Yesu Kambuŋinâ

sâmñâ sumbemgât sinji utnat.”

11 Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ kulemuwe,

“Ñâi zâk Kembu ñângâm pâlâtân kwâkñangâbapñâ kwakmak mân upap.”

12 Âlip nângen. Yuda a sot hân ñâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otningâm ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otningâm. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo ningâm. 13 Zorat Kembugât ekabân itâ sâsân,

“Kembu konsâm ândibi, zen Kembuñâ bâlinjan gâbâ mâkâzingâbap.”

14 Ka a zen ko zâk mân nângâm pâlâtân kwâkñangâmñâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topñâ mân nângâmñâ dap op nângâm pâlâtân kwâkñangâbi? A ñâinñâ Anutugât sinji den mân dâzângoi ko dap topñâ nângâbi? 15 Oi Anutuñâ a mân sângonzângoi dap op âi sinji dâzângobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

“Sinji âlip sâsân a, zengât kinziñ kwamitñâ nângâm ko nângâne âlip upap.”

*Anutuñâ Yuda a sâm osizingip.*

16 Sinji âlip zo Yuda a nâmbutñandâ nângâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip,

“Kembu, sinji den sâindâ mân nângâme.”

17 Zorat op itâ nângâbi. Nângâm pâlâtân, zo den sinji sâsânangât bonñâ. Oi den sinji âragumen, zo Kristogât sinji âlip den.

18 Itâ sâm mâsikâzingan. Zen sinji âlip den zo nângâwe mo buñâ? Zen nângâwe. Den ñâi itâ ziap,

“Kembugât denñâ hân dâp âim nangip. Oi diñandâ hân muruk toren toren âim nangip.”

19 Dum mâsikâzingâm san. Isirae a zen dâñ nângâm kwâtâtiwe mo buñâ? Kândom Mosenâ den ñâi itâ kulemgoi nângâwe,

“Kembuñâ itâ sap, ‘A yennâ, hân ñâin gokñâ kâmut ñâi diizinga Isirae zen nângâne bâliñ oi um kâlak otzingâbi. A kwakmak kâmut zo diizinga zen ek kuk upi.’”

20 Bet Propete Yesaianâ kengât buñ den yâmbât itâ sâip,

“Kembuñâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenñâ muyaginiwe. Topnâ mân sâm kârûm ândiwe, zen mâte otzingâwan.’”

21 Ka Isirae a zengât Kembuñâ den ñâi itâ sâi kulemuwe,

“Nâ a kâmut zâizâin sot den kukuñ zi, zen hârânsâm narâk kêrep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

**11**

*Isirae a nâmbutjandâ um kâtik utnetâ Anutuñâ nâmbutjik gâsuziņgip.*

<sup>1</sup> Oi zi den ñâi mâsikâziņgan. Anutuñâ Isirae arâpñâ birâziņgip? Buñâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân gokñâ. <sup>2-3</sup> Anutuñâ kânjan nânġâniņgip, nen mân birâniņgip. Zen Propete Eliagât den sinġi ñâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Propete Elia, zâk Isirae a zeņġât tosaziņanġât den sâm Anutu itâ sâm dukui, “Kembu, zen Propete arâpkâ zânġom nanġe. Gâgât sinġi sâm nalem pâpanñâ zo kom kândañawe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” <sup>4</sup> Propete Elianâ yatâ sâi Anutuñâ den dap mâburem pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ anġân kârâziņga lopio kutñâ Baali, zâkkâren mân âi pindiñsawe.”

<sup>5</sup> Oi narâk zi yatigâk Anutuñâ um lâklâkñanġât opñâ Isirae zeņġâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpzânġoi arâpñâ op ândie. <sup>6</sup> Zen orot mâmezianġât buñâ. Zikñâ um lâklâkñanġât op gâsuziņġâm tânzânġoip. Yatâ mân oi sâi tânzânġozânġonġânġât bonñâ mân âsagebap.

<sup>7</sup> Oi dap dap? Isirae a kut ñâi zo muyaginat sawe, zo mân muyagiwe. Anutu zikñak nânġâm ġâsum sâlâpzânġoip, zeņak kut zo muyagiwe. A nâmbutñâ

umziņ kâtigeip. <sup>8</sup> Zorat op Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Anutu zâk umziņ mem gulipkoip. Sinziņ kwâtepkui. Kin-dapziņ mem doonġoip. Yatâ otziņġi ândiwenak ândim ge.”

<sup>9</sup> A kutâ Dawidiñâ itâ sâm kulemgoi,

“Zen Kembugât den sâtnak lum sii nalem nime, ka umziñandâ Kembu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalem ninetâ kâsaziņ ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zânġoi hâuñâ takâziņġâbap. <sup>10</sup> Gâ sinziñâ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtziņ mem namuñna kâriniņonġ ândibi.”

*Oliwa nagân bâranñâ ñâi mem ga târokwâip.*

<sup>11</sup> Oi den ñâi mâsikâziņgan. Isirae a zen kârân kinziņ luakñem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ buñâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân ñâin gokñâ zeņġât sinġi oip. Oi hân ñâin gokñâ zen nânġâne Isirae a ziñâ ziņġit umbâlâ upi. <sup>12</sup> Isirae a zen Kembugât den kândâtkune a hân ñâin gokñâ zen nânġâm lum âlip urâwe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziņ melân Kembu sot pâlatân utne bonñâ donbep walâwalân muyageziņġâbap.

<sup>13</sup> Hân ñâi gokñâ zen den zi dâzânġua nânġâne. Nâ hân ñâin gokñâ zeņġât Aposolo

ândimanjâ nepnâ tuum kwâtâteman. <sup>14</sup> Oi nâ yatâ op ândim Isirae a torerâpnâ aleziŋga nâmbutjandâ umziŋ melân âlip upi. Hân njâin gok zen siŋgi âlipkât bonjâ muyagine Isirae a nâmbutjâ ziŋ ek nâŋgâm zo yatik minâ sâm umziŋ melânbi. <sup>15</sup> Anutuŋâ Isirae a birâziŋgi hân njâin gokjâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuŋâ Isirae a dum gâsuziŋgi ko mumuŋan gâbâ zaatzaatjâ yatâ upi. <sup>16</sup> Kândom Kembugât siŋgi pâpanjâ oi ko du ombenjan âsagine zo yatik zâkkât siŋgiyak pâpanjâ. Oi nak topjandâ hâlâlu zei nak bâranjâ sot bonjâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

<sup>17</sup> Oi Anutuŋâ kamân Oliwa nagân bâranjâ nâmbutjâ mânâŋgât birâm zorat gebâgân ulinjâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ândânâ kelâk toojandâ tângogip. <sup>18</sup> Gâ bâranjâ sâŋgiŋjâ zeŋgât nâŋgâna gigij oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nâŋgâ. Gânjâ ândânâ mân tângum nalem pindâmat. Zâkŋâ tângom nalem gimap.

<sup>19</sup> Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuŋâ nâ târokwatnibapkât bâran sâŋgiŋjâ mânâŋgâtziŋgâm birâziŋgip.” <sup>20</sup> Den zo bonjâ. Zo siŋgi âlip birâm ândiwegât mânâŋgât birâziŋgip. Gâ ko nâŋgâm pâlatâŋgâŋgât op zâk zeŋgât kinkin gebâgân kinzat. Zorat gâ sâkkâ

mân mem zâim diim gem ândiban. <sup>21</sup> Anutuŋâ Oliwa bâranjâ sâŋgiŋjâ zâizâinjâ, zo mânâŋgât birip. Oi zo yatik gâ zâizâinj op ândina mânâŋgât birâgibap. <sup>22</sup> Zorat gâ Anutu um lâklâkŋangât op tângogip sot um kâtik urâwe, zen hâuŋjâ ziŋgip. Zorat mân nelâmgobap. Um kârâpŋangât bonjâ, zo siŋgi âlip kândâtkuwe, zeŋgâren muyagemap. Oi um lâklâkŋangât bonjâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlatân op ândina bonjâ âlip zemiŋgibap. Yatâ mân upan zo ko mânâŋgâtjâ birâgibap. <sup>23</sup> Oi bâranjâ sâŋgiŋjâ zen um kâtikziŋjâ birâne Anutuŋâ dum zagâtjâ târokwatziŋgâbâ sâm âlip upap. <sup>24</sup> Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranjâ kamâŋgât Oliwa nagân târokwâkwatjâ, zo mân orotjâ. Ka Kembuŋâ barin gâbâ Oliwa bâranjâ mingimjâ kamâŋgât Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikjâ bâranjâ mânâŋgârip, zo târokwatziŋgâbâ sâm mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziŋgâbap.

*Anutuŋâ a topjâ topjâ tânzâŋgobapkât nâŋgâmap.*

<sup>25</sup> Bukurâpnâ, zen kwakjâ ziŋjâ nâŋgânâŋgâyân siŋgi âlibân bagim nâŋgâm gulipkubegât den tikjâ zi sapsum ziŋgâbâ. Isirae a nâmbutjâ zen um kâtik op ândine hân njâin gokjâ zen siŋgi âlipkât bagine teŋgâziŋ

mârumņan sâip, zo dâpņan op nanġâbap. <sup>26</sup> Bagine Isirae a kâmut bagim âlip op nanġâbi. Kembuġât ekabân diņâ itâ kulemgune ziap.

“Sioņ bākņan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniņâ muyagem Isiraegât kiurâp zeņġâren bâliņâ ziap, zo gâbarei âibap. <sup>27</sup> Yatâ oi nâ bâliņâziņ saņgonņâ zen sot târotâro upat.”

<sup>28</sup> Hân nâin gokņâ, zen sinġi âlibân bâgibigât Yuda a ziņ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuņâ Yuda a sâkurâpziņ mem sâlâpžânġoipkât Anutugât umņandâ zeņġâren patâ oi ândie. <sup>29</sup> Anutu zâk buku orotņanġât den sot diizingâziņġanġât sâi den zo mân loribap.

<sup>30</sup> Hân nâin gok, zen mârumņan um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin gokņâ zen Anutuņâ tânzânġuap. <sup>31</sup> Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimņâ birânetâ ko Anutuņâ tânzânġobap. <sup>32</sup> Anutu zâk a aksik patâ bet tânzânġobapkât op nânġâmņâ nânġâziņġi bâliņandâ saaziņġi den ku a op ândie.

*Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņanġânat.*

<sup>33</sup> Opoņ, Anutu zâk sinġi âlipkât gom sambe tâtalek zemņanġap. Zâkkât nânġânânġân, zo dap yatâ

nânġâm kwâtâtinat? Zâkņâ walânġâm nânġap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nânġâm kwâtâtinat? Nep tuutuunġât mâtâp, zo dap yatâ nânġâm nanġânat? <sup>34</sup> Kembuġât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuġât umņan den ziap, zo a neņġâren gâbâ nâiņâ mân nânġâm kwâtâtimap. Zâkņâ den nâi sâi ko dap op beķņan mem sânat? <sup>35</sup> Nâiņâ Kembuņâ kut nâi pindip, zorat tosaņâ zeī ma ko mâkâbap?”

<sup>36</sup> Zâkņâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muyeņġip. Zâkņâ imbaņâ niņġi ândimen. Oi zâkkât sinġi op ândimen. Zâk mariniņâ sot kembu patâniņâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņanġindâ târokwâi zem zâimâmbap. Zo perâkņak.

## 12

*Um sâkniņâ Anutugâren pâindâ zimbap.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Anutuņâ umâlipņanġât op tânnânġoipkât kindap pâroņ den dâzânġua nânġânek. Mârumņan sii nalem mo zuu bâu Kembuġât sinġi sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziņ Anutugâren panetâ zeī eġi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonņâ okņanġâm ândibi. <sup>2</sup> Oi ândi mâmanziņandâ um kâtik zeņġât tobat yatâ mân upap.

Zen um nângânângâziņ Anu-  
tugâren pane zeī kubikziņgi  
tobat nâi upi. Zen yatâ utne  
Anutu diņanġât dâp mâtâp  
âlipņâ sot târârakņâ zo ek  
nângâbi.

*Nep sâm niņgip, zo yatik  
tuum ândinat.*

<sup>3</sup> Kembuņâ tânnogipkât nâ  
den sa zen aksik nângânek.  
Gâ Kembugât siņgi ândiat.  
Ka gâ gikaņġât nângâna  
zâizâiņ mân upap. Anutuņâ  
nepkât imbaņâ gigip, zo-  
rarâk nângâm tuum ândiban.  
<sup>4</sup> Itâ nângâmen. Sâk bonniņâ  
kânok. Ka kore orotņâ  
doņbepņâ nep top topņâ tu-  
ume. <sup>5</sup> Oi torenņâ Kristogât  
kâmurân yatigâk târokwâindâ  
bonniņâ kânok uap. Kristo  
zâk kâukniņâ uap. Oi nen  
kiņ bik op ândim tânagomen.  
<sup>6</sup> Siņgi âlipkât imbaņâ top  
topņâ niņgip, zo tânnângom  
niņgip dâp zem ariap. Oi  
zo wâratkum nepņâ tuunat.  
Zorat a nâi, zâk Kembugât  
den sâm muyagibapkât  
imbaņâ zemņângap oi ko  
nângâm pâlâtâņâ tâkņanġap  
dâp Kembugât den sâbap.  
<sup>7</sup> Nâi zâk kore orotņanġât  
nep tuubapkât imbaņâ  
zemņângap oi ko nep zo  
tuum ândibap. Oi nâi zâk  
den kwâkâm ziņgâ nep tu-  
ubapkât imbaņâ zemņângap  
oi ko zo yatik tuubap. <sup>8</sup> Um  
bâbâlaņ kwatziņġâziņġanġ  
den sâmap, zâk zorat  
imbaņâ zemņanġâbabân  
sâbap. Nâi zâk kât sikum  
ziņġâziņġanġât imbaņâ  
zemņângap, zâk umņâ diim

gem umâlip op tuubap.  
Nâi zâk a sâtņâ ândibapkât  
sâm pindâpindâņ, zâk zo  
kâtigem tuum ândibap.  
Nâi zâk tânzângobapkât  
imbaņâ zemņângap, zâk  
umbâbâlaņâk upap.

*Lumbeņanġât den.*

<sup>9</sup> Buku orot zo sâkņandik  
mân upi. Umņâ gâsâyagom  
upi. Orot mâme bâliņâ,  
zorat âkon op ândibi. Oi  
orot mâme âlipņâ, zorik upi.  
<sup>10</sup> Zen buku bonņâ op ândibi.  
Oi tânagonam walâgilâ op  
kâtigibi. Bukurâpġanġât  
nângâna mân gigij upap.  
<sup>11</sup> Zo um bâbâ lolot buņâ.  
Kâtigem ândibi. Kaapungât  
op umziņâ zaatpap. Yatâ op  
um bâbâlaņ op Kembu kore  
okņanġâbi.

<sup>12</sup> Kembuņâ sumbemġât  
siņgi kwatziņgip, zorat  
sâtâre op ândibi. Sâknam  
muyageziņgi zorat sâm âkon  
mân upi. Um bâbâlaņ op  
âsâbân ninâu sâm ândibi.

<sup>13</sup> Kembugât kâmurân  
gokņâ nâmbutņâ zen kut nâi  
nâi kârum ândine betziņan  
mimbi. A lombaņâ zengâren  
gane kian kubik zâmbanbi.

<sup>14</sup> Kâsaziņ sâm bâliņ  
kwatziņġâne zenġoot  
mâsop den sâm dâzângobi.  
Lâuziņan ġâbâ sâit den buņâ,  
mâsop denâk ġibap.

<sup>15</sup> A nâmbutņandâ  
sâtâre utne zen yatik  
târokwatziņġâm upi. Umbâlâ  
op isene zen yatik  
târokwatziņġâm isebi.

<sup>16</sup> Umziņ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziņņangât nâņgane zâizâiņ mân upap. Nâņgânâņgâziņņangât nâņgâne zâizâiņ mân upap. Oi zen a giginâ buku otziņgâbi.

<sup>17</sup> Nâi zâk kut bâliņ otgigi hâuņâ mân okņangâban. A ziņ mân orotņâ otziņgâne buku otziņgâbi. Zen yatâ op ândim a ziņ zeņgât nâņgâne âlip nâi upapkât nâņgâmņik upi, <sup>18</sup> Zen a pisuk patâ zen sot lumbenâ op ândibigât kâtigibi. A ziņ kâsa otziņgâne lumbenâ den sâm dâzâņgobi.

<sup>19</sup> Bukurâpnâ, a ziņ kut nâi mân orotņâ otziņgâne hâuņâ mân otziņgâbi. Hâu kâu mân upi. Tosa zo Kembugât kukņangât siņgi pane zimbap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuņâ itâ sap, ‘Tosa mâkâmâkân, zo nâgât nep. Hâuņâ ziņgâziņgâņ, zo ninak ziņgâbat.’ Kembu zâk yatâ sap.”

<sup>20</sup> Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalem pindâban. Toogât nâņgi too pindâban. Gâ yatâ otnandâ kârâp kâukņâ kwâkņan pâna simbap yatâ upap. <sup>21</sup> Bâliņandâ mân mem gei kwatgibap. Buņâ. Gâ âlip op bâliņâ mem gei kwâpan.

## 13

*Hân a kutâ, zeņgât den.*

<sup>1</sup> A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtņâ zeņgât den lum ândibi. A kutâ

nep, zo Anutugâren gokņâ. Hân a kuta sot a sâtņâ zen Anutugât sât kât ândie.

<sup>2</sup> Zorat nâi zâk a kutâ zeņgât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuņâ mimbi.

<sup>3</sup> Orot mâmezziņ âlipņâ zen a kutâ zeņgât keņgât mân upme. Bâliņâ upme, zen ko a kutâ zeņgât keņgât upme. Zorat gâ keņgât buņ ândibâ sâm ândi mâmangâ kubikņâ âlipņâ op ândiban. Gâ yatâ otna a kutâ gâgât nâņgâgigi âlip upap. <sup>4</sup> Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Ziņâ gâlem otginetâ âlip ândibangât sâm ziņgip. Zen kâmbam hâuņâ laņ mân gâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliņ mâme zeņgâren nep tuum hâuņâ ziņgâbi.

Zorat gâ bâliņ upan zo ko keņgât upan. <sup>5</sup> A kutâ zeņgât dinziņâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât keņgârâk buņâ. A kutâ dinziņ luluņangât nâņgindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lâņ ândinat. <sup>6</sup> Anutuņâ galem a sot a kutâ nep sâm ziņgip, zen nep zo tumegât op kât zeņgâren pame. <sup>7</sup> Zen kut nâi nâi sâsâņ dâp otziņgâbi. Kât sikumgât sâsâņ, zo kât ziņgâbi. Kore otziņgâbigât sâsâņ, zen kore otziņgâbi. Hurat kwatziņgâbigât sâsâņ, zen hurat kwatziņgâbi. Dinziņ lubigât sâsâņ, zen dinziņâ lubi.

*Kembugât den lum buku op tânagonat.*



<sup>8</sup> Kut n̄ai yenṅangât tosa mâkâne âkâbap. Buku oraṅgâm ândibigât sâm ziṅgip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. N̄ai zâk a toren buku otziṅgâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsâṅ. <sup>9</sup> Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birâyaṅgâm âbânaṅgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A n̄aiṅgât kut n̄ai laṅ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutṅâ mâpotṅâ kâukṅâ itâ sâsâṅ, “Gikaṅgât otgimap, zo yatik a torenṅâ zeṅgât otgibap.” <sup>10</sup> Buku op ândibapṅâ a n̄ai bâliṅâ mân oṅaṅgâbap. Zorat n̄ai zâk buku otziṅgâm ândibapṅâ gurumin den lum naṅgâbap sâsâṅ.

*Nen târâragâk ândinat.*

<sup>11</sup> Zen narâk zirat topṅâ n̄aṅgâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum siṅgi âlip topkwap n̄aṅgâwen, narâk zoren sumbemân zâinatkkât narâk kârep zeip. Zi ko narâk p̄aṅkânok uap. <sup>12</sup> Mârum haṅsâbâmap, zorat ṅâtâtikkât orot mâme bâliṅâ zo birâm âsakṅaṅgât hâmbâ âmbum kâsaniṅ Sataṅ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat. <sup>13</sup> Sirâmgât siṅgi op ṅâtâtikkât orot mâme bâliṅâ zo birâm târârak ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot laṅ ândiândiṅ sot um kâlak sot kuk sârek zo mân upi. <sup>14</sup> Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtâṅ op ândibi. Oi

um sâkziṅan âkṅâle bâliṅâ muyagem bâliṅan diiziṅgâbâ sâi mân n̄aṅgâm kândâtukubi.

## 14

*Siṅgi âlip donbep mo bituk zemniṅgap, nen ârândân Kembugât siṅgi ândinat.*

<sup>1</sup> Siṅgi âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otziṅgâbi. Den topṅaṅgât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi. <sup>2</sup> A nâmbutṅâ ziṅâ n̄aṅgâ kwâkâ buṅâ nalem top top nime. Oi a nâmbutṅandâ nalem nâmbutṅâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime. <sup>3</sup> N̄ai zâk nalem top top nemapṅâ bukunâ nalem toren mân nemap, zâkkât n̄aṅgi gigiṅâ mân upap. Oi n̄ai zâk nalem nâmbutṅâ mân nemapṅâ bukunâ nalem top top nemap, zâkkât n̄aṅgi mân bâliṅ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat. <sup>4</sup> Zorat itâ sa n̄aṅgânek. Gâ wangandâ a n̄aiṅgât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patâṅaṅgât mâtenṅan upap. Oi zâk mân loribap. Patâṅâ Anutu, zâkṅâ tângoi kâtigem kinbap.

<sup>5</sup> Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutṅandâ itâ n̄aṅgâme, “Sirâm kânok, zo Kembugât siṅgi.” Yatâ n̄aṅgâm kendon tapme. A nâmbutṅâ, ziṅ ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik buṅâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa n̄aṅgânek. Sirâm ṅaiṅâ mo ṅaiṅâ, yatâ mo yatâ

upâ sârn, nânġâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. <sup>6</sup> Nâi zâk sirâm kânokkât nânġi zâizâiņ oi kendon tâpmap, zo Kembugât op opmap. Oi a nâi zâk nalem top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sârnġâ nemap. Oi a nâi zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sârn dukumap.

<sup>7</sup> Âlip nânġen. Nenġâren ġâbâ nâiņâ dap yatâ Kambu sot bukurâp, zengât mân nânġânânġâ op zikņanġârâk nânġâm ândibap? Oi dap op zikņanġârâk nânġâm mumbap? Nen Anutugât siņġi op ândimen sot mumen. <sup>8</sup> Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât siņġi op utnat. <sup>9</sup> Zorat op Kristonġâ mumuņâ sot ġwâlâ ârândânġ kambu otniņġâbapkât momġâ mumuņan ġâbâ zaarip.

<sup>10</sup> Kristo zâk Kambu patâniņ ândiap. Zorat den nâi mâsikâziņġa dâtnonek, "ġâ wangandâ bukuganġât den sârn kwâkâban? Mo ġâ wangandâ bukuganġât nânġâna ġiġiņ upap?" Nen aksik patâ Kembugât mâtenan kirindâ nenġât den sârn kwâkâbap. <sup>11</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

"Kembuņâ itâ sap, 'Nâ ândim kwâtâtemanġât a ak-

sik patâ kinnâ topņan ġam siminziņ ġim kwap pindiņsânibi. Oi aksik patâ zen lâuziņandâ sârn âlip kwatnibi.'"

<sup>12</sup> Zorat nen nânġen. Nâran nen aksik patâġâ Anutugâren pindiņsârn topniņ sârnatkât sârn niņġip. <sup>13</sup> Zorat op ko nen buku zengât den hâuņâ mân sârn kwâkânat. Buņâ. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutġâ umġulip kwatziņġindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nânġâmņik ândinat. <sup>14</sup> Nâ Kambu Yesu sot pâlatânġ op ândimannġâ itâ nânġâm kwâtâtian. Nalem nâi mo nâi neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka nâi zâk nalem laņ nem sumunkubat sârn laņ nimbap, zâk perâkņak um sumun upap. <sup>15</sup> Oi itâ nânġan. ġâ nalem nâi nena bukugandâ ġekġâ nânġi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Buņâ. ġâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristonġâ zâkkât op moip. ġâ zorat nânġâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. <sup>16</sup> Zen kut nâi orotņanġât nânġâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutġandâ sârn bâliņ kwatziņġâbegât ġalem oranġâm ândibi.

<sup>17</sup> Anutugât um topņan ândiândiņ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemņik ândiândiņ? Buņâ. Um hâlâlu sot um

lumbenâ sot Tirik Kaa-pungâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândiņ, zorânâ bonņâ.  
 18 A zen yatâ zo ândim Kristo kore okņanņânetâ Anutuņâ ziņgiri âlip upap. Oi a ziņâ zengât nânğâne dâp upap. 19 Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkat kâtiginat. 20 Gâ nalemgât opņâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipņik. Ka nâi zâk nemņâ nâmbut tâmbetzângobapkât nep tuubap, yatâ nânğâm nei bâliņ upap. 21 Gâ bukugâ kâsa okņanğâbatkât zâkkât op nalem, waiņ too mo wan wan zo birâna dâp upap. 22 Gâ kut yatâ zo orotņanğât um salek ziap, zo Anutu mâtenan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat nâi zâk nalem nemap mo kut nâi nâi opmap, zorat um zâgât mân upap. Sâtârenjoot upap. 23 Nâi zâk um zâgât op nalem nei bâliņ upap. Zâk nânğâ kwâkâ op laņ nei bâliņ upap. Wangât, zâk nânğâm pâlâtâņ kwâkņan mân uap, zorat. Kut nâi zo mo zo nânğâm pâlâtâņ kwâkņan mân oindâ tosanjoot upap.

## 15

*Yesugât tobat op niin nânğânânğâyân mân ândinat.*

1 Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diiziņğânat. Oi nen niinanğârâk nânğânânğâyân mân ândinat. 2 Nen bukurâpniņ zengât nânğâm

ândim âlip upi sot sinji âlibân kâtigibigât betziņan minat. 3 Kristo zâk yatik zikņanğât nânğânânğâ mân ândeip. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Kembu, gâ sâm bâliņ kwatgiwe. Zengât sâm bâliņâ zo nâğâren zariap.”

4 Mârumņan den sâm Kembugât ekabân kulemguwe, zo nen sinji âlip top nânğânatkât urâwe. Den zorâņ mem kâtikņan kwatniņgi kut nâi sinji kwatniņgip, zorat um bâbâlaņ op nânğânânğâ ândinatkat kulemguwe.

5 Zengât op Kembugâren itâ sâm ninâu sâman, “Mem kâtikņan kwatniņğâmap, um bâbâlaņ orotņanğât mariņâ, zâkņâ diiziņgi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. 6 Oi umziņ sot lâuziņ mindui Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâņâ Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņanğâbi.” Zen yatâ upigât Kembugâren ninâu sâman.

*Umņâ gâsâyagom ândibi.*

7 Zorat op Anutu sâm âlip kwâkņanğâbigât Kristoņâ umņandâ gâsuziņgip. Oi zen yatigâk umņâ gâsâyagom ândibi. 8 Nâ itâgât dâzâņguan. Anutuņâ sâkurâpniņâ kut nâi nâi ziņğâbapkât sinji den dâzâņgoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a neņgât kore a op ândeip. 9 Oi Anutuņâ hân nâin gok

zen tânzângoi sâm âlip  
kwâkņangâbigât yatâ oip.  
Zorat Kembugât ekabân den  
kulem nâi itâ ziap,

“O Kembu, nâ hân nâin  
gok zengâren sâm  
âlip kwatgim kep  
mimbat.”

<sup>10</sup> Oi den nâi itâ ziap, “Hân  
nâin gokņâ, zen Anutugât  
kâmut zen sot sâtâre upi.”

<sup>11</sup> Oi den nâi itâ ziap,  
“Hân nâin gok, zen ak-  
sik Kembu sâm  
âlip kwâkņangâbi.  
A hânņâ hânņâ,  
zen zâk sâm âlip  
kwâkņangâbi.”

<sup>12</sup> Oi Propete Yesaianâ den  
nâi itâ kulemgoip,

“Nak tâtopņan kâmņâ,  
Yesegât kiun, zo  
takâm, zâk a hânņâ  
hânņâ zengât kembu  
patâ op kembu  
otzingâbap. Oi  
hân nâin gokņâ zen  
zâkkâren nângâm  
pâlâtâņ kwâkņangâbi.”

<sup>13</sup> Nâ zengât op ninau  
sâm itâ sâman. “Nângâm  
pâlâtâņgât mariņâ, Anutu,  
zâkņâ diizingi nângâm  
pâlâtâņ kwâkņangâm lumm-  
beņâ op sâtâre kwâkņan  
ândibi. Yatâ op ândine Tirik  
Kaapumņâ imbaņâ zingi bet  
muyagibap, zorat nângâm  
um bâbâlaņ op ândibi.”  
Zengât nângâm yatâ ninâu  
sâman.

*Paulo nepņangât den.*

<sup>14</sup> Bukurâpnâ, zengât  
nânga âlip uap. Zen âlip  
ândim singi âlipkât topņâ

nângâme. Oi singi âlip ziiņak  
âragunâ sâm mân kwakpi.

<sup>15</sup> Oi nâ Anutuņâ nep sâm  
nigipkât den nâmbutņâ  
keņgât buņ dâzângom  
kulemgum zingan. Zen  
singi âlip nelâmzângobapkât  
kulemgum zingan. <sup>16</sup> Yesu

Kristo, zâkņâ nâ um kâtik  
singi âlip dâzângobatkât  
kore a nâbarip. Kembugât  
tirik namâ gâlem a zij  
Kembu kore okņangâme.  
Oi nâ zo yatik Kembu kore  
okņangâm singi âlip a um  
kâtik dâzângoman. Nâ

Anutugât singi âlip nep tuuga  
Tirik Kaapumņâ um hâlâlû  
kwatzingi Kembugât singi  
op ândibi. <sup>17</sup> Nâ Yesu Kristo

sot pâlâtâņ op Anutu kore  
okņangâm nep zo tuuman,  
zorat nângâm sâtâre opman.

<sup>18</sup> Nep zo ninak mân tuubam  
yatâ. Yesu Kristoņâ mam  
otnigi a hân nâin gokņâ zen  
singi âlip nângâm lubigât  
lâunandâ sot bitnandâ nep  
tuuwan. Yesu Kristoņâ

mân mam otnigi nep tu-  
uwan sâi ko dap yatâ sâm  
sâtâre sâbam? <sup>19</sup> Nâ Tirik

Kaapumgâren gâbâ imbaņâ  
mem Yerusalem kamânân  
gâbâ topkwap kulem sot sen  
mârât tuum âim Kristogât  
singi âlip pisuk, zo a hân  
dâp dâzângom aria Ilurikon  
hânân âi âkip. <sup>20</sup> Oi a nâmbut

zij tuuweyân tuubamgât  
Kristogât kut singi mân  
arip, zoren uņakņan âibatkat  
otnigip. <sup>21</sup> Kembugât ekabân  
den kulem nâi itâ ziap, zorat

dâp opman,

“Kembugât den sinjinâ mân dâzângowe, zen zo nânghâbi. Oi sinjinâ mân nânghâwe, zen topnâ nânghâbi.”

*Paulo zâk Roma kamân walâm Sipen hânân âibam sâip.*

<sup>22</sup> Nâ yatâgât Roma kamânân goknâ zengâren gâbam narâk dâp kwakman.

<sup>23</sup> Ândim gâwan, zo zengâren gâbat sâam umnandâ nânghâm ândiwan. Zi ko hân torengen zi nep tuuman, zo âkap.

<sup>24</sup> Zorat Sipen hânân âibam zengâren gâbatkât nânghan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutnandâ zengâren gâbâ betnan sâne Sipen hânân âinat.

<sup>25</sup> Kândom nârâk ziren ko Anutugât sinji a kât betzinan mimbam Yerusalem kamânân âibâman. <sup>26</sup> Makedonia sot Grik hânân Kembugât kâmut zij Yerusalem kamânân Kembugât sinji a nâmbutnâ kanpitâ ândie, zen kât betzinan minam sâam kâtigiwe.

<sup>27</sup> Zen um bâlâlân op kât mindunetâ dâp oip. Wangât, hân nâin goknâ zen Yuda a zengâren gâbâ sinji âlip miwe, zorat tosa zengâren ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut nâi nâi zingâne dâp upap.

<sup>28</sup> Den zo bon oi ninak mem âim Yerusalem kamânân zingâmñâ âburem Roma kamân mâirâp zengâren gâbat. Zengâren ga tapnâ Sipen hânân âibat. <sup>29</sup> Nâ

it nânghan. Nâ zengâren gâbam bet bâsarj mân gâbat. Kristogâren gâbâ mâsop den yâmbâtñâ mem ga zingâbat.

*Paulo zâkkât op ninâu sâbigât kulemgum zijgip.*

<sup>30</sup> Bukurâpnâ, nâ Kem-buniñâ Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaapumñâ buku orotnangât den umniñan pâmapkât kindap pâroñ den dâzângobâ. Zen nâgât op Anutugâren donbep ninâu sâbi.

<sup>31</sup> Betnan mine Yudaia hânân Yuda a bitzinan gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem kamânân Kembugât sinji a kut zo zingâ umâlep upi.

<sup>32</sup> Zorânâ bet Anutuñâ nânghi umâlibân zengâren gam zen sot tap umnâ sânduksâbap.

<sup>33</sup> Um lumbe mariñâ, Anutu, zâk aksik patâ zen sot ândibap. Zo perâkñak.

## 16

*Paulo zâk Roma kamânân buku zengât nânghâm ândeip.*

<sup>1</sup> Ambân bukuniñâ Poibe, zen zâkkât topnâ mân nânge, zorat nâ zâkkât itâ sa nânghânek. Zâk

Kenkerei kamânân kâmut betzinan mem ândimap. Zorat zâk zengâren gâi buku oknangâbi.

<sup>2</sup> Zen Kembugât sinji ândienâ Kembugât op buku op beknan mimbi. Zen yatâ utne dâp upap. Ambân zo zâk wan mo wangât oknangi nânghangâbi. Ambân zâk nâ sot nâmbutnâ donbep kore otningâm ândeip.

3 Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo nepņangât berân mâme a ambân, zet betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek. Nângânângânâ zekâren ziap. 4 Zet nâgât op sâkzikņangât keņgât mân urâwet. Zorat nâyâk buņâ, kamân dâp Kembugât siņgi a zen sot zekât op umâlip nângâm ândien. 5 Zekât mirin Yesugât kâmut mindume, a ambân zen zo sâm sâtâre otziņgan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân murukņan kândom op Kristogât a oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op nângâmņik ândian.

6 Maria zâk yatik sâtâre okņâņgan. Zâk zeņgâren nep doņbep patâ tuugip.

7 Yuda a buķuzatnâ Androniko sot Yunia tâk namîn ârândâņ nâmbârâwe, zekât nângâman. Zet zo dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a zeņgât kâmurân ândiwet. Nâ mârur Kristo buņ ândiwanân zet Kristogât a urâwet.

8 Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânga âlip opmap. Kembugât op zâkkât nângâman.

9 Urbano, Kristogât nebân berân miangâwet sot bukunâ Sitaki, zet sâm âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

10 Apele, Kristogât a bonņâ sot Aristobulo zâkkât kâmut zo, zeņgât sâm âlip kwatziņgan.

11 Yuda a bukunâ Herodion sot Nakiso zâkkât kâmurân gok nâmbutņâ Kristogât siņgi ândie, zeņgâren umnâ kinzap.

12 Ambân zagât Tiripaina sot Tiriposa Kembugât op nep patâ tuuwet sot Peasi zâk Kembugât op nep yatik tuugip. Zen sâm âlip kwatziņgan.

13 Kembugât a âlipņâ Rupu sot mamņâ, zekâren umnâ kinzap. Rupu mamņâ zâkņa mam otnigip.

14 Asiņkiritto, Philegoņ, Hemesi, Patroba, Herema sot buķurâpziņ sâm âlip kwatziņgan.

15 Pilogo sot ambân Yulia, Nereo sot ponâņâ Olimpa sot Kembugât siņgi a ambân zen sot ândime, zeņgât âksik nânga âlip uap.

16 Kembugât op ziiņâ mindumņâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zeņgât op nângâm ândime.

*Kembugât den sâsâņ a sarâ, zeņgât girem sâip.*

17 Bukurâp, zeņgâren kâsâp ziap, zorâņ siņgi âlip kwâkâm ziņgâwe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zeņgât galem oraņgâm ândibi. 18 A yatâ zo, zen sot pâlâtâņ mân upi. A yatâ zo, zen Kembu Kristogât kore a buņâ. Zen tep kâmbозиņgât kore op ândime. Oi den kelâk sâm a ambân nângânângâziņ gigiņâ nâmbutņâ kâitzâņgom um gulip kwatziņgâme.

19 Zen ko Kembugât sât lume, zorat siņgi sâne kamân dâp âim naņgip. Oi nâ zorat umâlip opņâ itâ upigât dâzâņgobâ. Kut ñai

ñai âlipñâ, zo ko nângâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut ñai ñai bâliñâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

<sup>20</sup> Narâk mân kêrep oi lumben marinâ, Anutu, zâknâ sâi Satañ mem ge kinziñandâ lân kwândâlîbi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângonñandâ zengâren zimzap.

*Buku den sot mâsop den.*

<sup>21</sup> Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yasonñ sot Sosipate, zen zengât nângânângâ ândime.

<sup>22</sup> Teatio, nânâ den zi Paulogât lâunñan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembugât mâtenñan zengât nângâman.

<sup>23</sup> Gaio zâknâ nâ sot Kembugât kâmut zi galem otningâmapñâ zo yatik zengât nângap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniñâ ñai Kwato, zet yatik zengât nângabot.

<sup>24</sup> (Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângonñandâ zengâren zimzap.)

<sup>25-26</sup> Anutu zâkkât singi âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâm muyageman, zorat dâp nângâm pâlâtânziñ tânzângobapkât imbanñâ zemñângap, Anutu, zâk sâm sâtâre okñangânat. Anutu zâk ândeipñak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diñâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâm muyagime. Zo a hân

dâp ziñâ nângâm lubigât kânñan Kembugât ekabân sâm muyagem parâwe.

<sup>27</sup> Oi Anutu kânok zâk nângânângânâ patâ ândimap, zâk sâm âlip kwâkñangâm ândinat. Yesu Kristogât opñâ nen sâtâre okñangindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâjmâmbap. Zo perâkñak. Zo yatik.

## Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

*Mâsop den.*

<sup>1-2</sup> Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniñâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuzingâm zâkkât singi hâlâlu ândibigât sâip. Yatâ otzingi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutnâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe. <sup>3</sup> Ibâniñâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzângozângoñ zengâren zimbap.

*Korinti zengâren den singi âlipnâ muyagem zeip.*

<sup>4</sup> Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne Anutu zâk tânzângoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu sâiwap sâm dukuman. <sup>5</sup> Zen Kristo sot pâlâtân utne singi âlip sâsânâ sot nângânângâ topnâ topnâ zingâm nanjip. <sup>6</sup> Zingâmñâ Kristogât sâm âsak dennâ umziñan ândânâ gâsui. <sup>7</sup> Oi Kaapumñâ imbanâ zingî nep top tuume. Zen Kembuniñ Yesu Kristo âburem gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime.

<sup>8</sup> Zâknâ Kembuniñâ Yesu Kristo gâbabân mâtenjan tosaziñ buñ hâlâlu kinbigât mem kâtikñan kwatziñgi ândinetâ narâkziñ âkâbap. <sup>9</sup> Anutu zâk nanñâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diizingipnâ dumñâ den nâi mân sâbap.

*Korinti a, ziñâ kâsâpagowe.*

<sup>10</sup> Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo kutnangât op girem den sa nângânek. Zen den top top sâmñâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buñâ. Um nângânângâziñ mâpotne kânok oi ândibi. <sup>11</sup> Bukurâpnâ, osetziñan den kâsâp muyagem ziap. Koi zâkkât arâpnâ, zengâren gâbâ nâmbutnâ ziñ yatâ sâne nângâwan. <sup>12</sup> Den itâgât san. Zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâmap, “Nâ Paulogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Kristogât a.” <sup>13</sup> Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nânâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sanjonzingâwe? <sup>14</sup> Kabik ninak too mân sanjonzingâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sanjonzikâwan. <sup>15</sup> Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutnandâ lonjiñningi too sanjonningâwe.” Yatâ buñâ. Yatâ mân nângâbi. <sup>16</sup> Zi nâi nânga. Setepano arâpnâ too sanjonzingâwan. Nâmbutnâ ko mân nângan. <sup>17</sup> Kristonâ a



too sanjonziŋgâbatkât mân sârn nigip. Den siŋgi âlipnâ dâzânŋom ândibatkat sârn nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imbanâ buŋ opapkât a nâmbutnâ den kelâkŋoorâk sârne yatâ sârn kubiknâ mân sârn. Nâ siŋgi âlip den zo bonnik sârn.

*A um kâtik ziŋ Yesugât den siŋgi nânŋâne yen opmap.*

<sup>18</sup> A tâmbetagoaŋŋânŋât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat nânŋâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimennâ ko nânŋindâ Anutugâren gâbâ imbanâŋootnâ opmap. Siŋgi âlip, zo sârn kubik mân sârn. <sup>19</sup> Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘Nânâ sa a nânŋânŋânŋâziŋoot zen kwakpi. Nânŋânŋânŋâziŋoot zengât nânŋânŋânŋâ zo doonŋubat.’”

<sup>20</sup> Zen dap nânŋe? A nânŋânŋânŋoot, zo ikâ? A nâi den nânŋâm simbitkum sârn, zo ikâ? A narâk zirat topnâ nânŋâm, zo ikâ? Nâ sa nânŋâne. Anutuŋâ hân a zengât nânŋânŋânŋâziŋ egi yennâ oip.

<sup>21</sup> A zen ziŋnâ nânŋânŋânŋâyân Anutugât topnâ iknam kwagâwe. Wangât, zen yatâ upigât Anutuŋâ kânŋan nânŋâm kubigi zeip, zorat. Den siŋgi âlipnâ dâzânŋomen. Um kâtik a, zen zorat nânŋâne yen opmap. Ka Aposolo a,

nen den zorat nânŋindâ bon opmap. Oi nen den siŋgi zo sâindâ a nâmbutnâ ziŋnâ nânŋâm Kembugât siŋgi upme. Zo Anutuŋâ kânŋan nânŋi zeipkât yatâ âsagemap. <sup>22</sup> Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sârne. Grik a, zen ko hân a zengât nânŋânŋânŋâ den zo nânŋânŋâm kâtigime.

<sup>23</sup> Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a ziŋ nânŋâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân nâin goknâ, ziŋnâ den zo nânŋâne den yennâ opmap.

<sup>24</sup> Ka a nâmbutnâ Kembuŋâ gâsuniŋip, Yuda a sot hân nâin gok ârândân, nen Kristogât nânŋâm itâ sârn, “Anutugât imbanâ sot nânŋânŋânŋânŋâ zemŋânŋap.”

<sup>25</sup> Um kâtik a, zen Anutugât nânŋânŋânŋâ den nânŋâne yen opmap. Ka Anutugât nânŋânŋânŋâ, zorân a zengât nânŋânŋânŋâ wâlap. Oi a zen Anutugât den nânŋâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorân ko a zengât imbanâ wâlap.

*A zâizâiŋ ziŋnâ ko bituk, a giginâ ziŋnâ ko donbep Kembugât siŋgi upme.*

<sup>26</sup> Bukurâpnâ, A ikâ zorân Anutuŋâ diiniŋip? Zo ek nânŋâne. Osetniŋan a nânŋânŋânŋâziŋ patâ donbep buŋâ. A kutâ donbep buŋâ.

<sup>27</sup> A mâteziŋan a giginâ ândimen, nen Anutuŋâ diiniŋâm a nânŋânŋânŋâziŋoot zo aŋun kwatziŋâm. A um kâtik ândime,

zen nângânângâziñangât nângâne anjun upapkât yatâ oip. A zengât mâteziñan a giginâ sot lolot ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâmñâ a imbanâziñoot anjun kwatziñgâmap. <sup>28</sup> A mâteziñan bâbâ lolot ândimen sot a yenñâ ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâmap. Oi a zâizâiñ upme, zengât imbanâziñ koi yen upme. <sup>29</sup> Zo hân a nen Anutugât mâteñan sâk mâme upemgât yatâ opmap. <sup>30</sup> Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtânj utnetâ Anutuñâ ândiândi unakñâ ziñgip. Anutuñâ kembuniñâ Yesu Kristo kwânâñgip, zo neñgât nângânângâ sot tosanin gulipkukunj a sot um salek muyageniñgâniñgânj sot neñgât suupniñâ mimiñâ a kwânâñgip. <sup>31</sup> Zorat Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,  
 “Nâi zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembuñâ oip, zorat sâbap.”

## 2

*Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmâip.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, nâ zengâren gamñâ Anutugât den sapsun dâzângowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zengât nângânângâ den mân dâzângowan. <sup>2</sup> Nâ itâ nângâm kâtigem zengâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsun ziñgâbat. <sup>3</sup> Oi nâ zen sot tap imbanâ buñ, kenñgât op

ândiwan. <sup>4</sup> Oi siñgi âlip sâsânj, zo nângânângâ pâtâ sâm kubikñâ mân sâwan. Buñâ. Kaapumñâ tânnogi siñgi âlip sa imbanâ muyageziñgi igâwe. <sup>5</sup> Den sâwan, zo a zengât nângânângâ patâ den yatâ buñâ. Zen a zengât nângânângâ den zorat nângâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbanâ zengâren muyagei ekñâ nângâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembugâren nângâm pâlâtânj kwâkñangâbigât yatâ orâwen.

*Anutuñâ nângânângâ bonñâ niñgâmap.*

<sup>6</sup> A Anutuñâ kubikziñgi nângânângâziñoot ândime, zen Kembugât nângânângâ den bonñâ dâzângomen. Ka den dâzângomen, zo um kâtik a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yenñâ buñâ. Hângât a kutâ nângânângâziñangât bonñâ mân muyagem mârumbun utname. <sup>7</sup> Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâmñâ sumbe-mgât siñgi neule âsakñâ minatkât Anutuñâ mârumbun, hân mân muyageibân den zo sâm kâtânj oip. <sup>8</sup> Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsakñâ mariñâ poruyân mân kumbe. <sup>9</sup> Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ kulemgune ziap,

“Anutu umziṅandâ gâsume, zengât sinḡi Anutuṅâ kut ṅâi ṅâi kubigip. Kut ṅâi ṅâi zo a sennâ mân igikṅâ sot kindapṅâ mân nâṅgânâṅgâṅ sot a umziṅan zo mân nâṅgâwe.”

*A Kaapum sot ândim sinḡi âlip nâṅgâne bon upap.*

<sup>10</sup> Nen ko Anutuṅâ sâi Kaapumṅâ den Anutugât umṅan ziap, zo sapsun niṅgip. Kaapum zâk den Anutugât umṅan tik zemap, zo aksik nâṅgâmap.

<sup>11</sup> A ṅâiṅâ bukuṅangât nâṅgânâṅgâ zo dap yatin nâṅgâbap? Um mariṅandik zo nâṅgâbap. Zo yatik a ṅâiṅâ Anutugât nâṅgânâṅgâ zo mân nâṅgâmap. Anutugât Kaapumṅâ zikṅik zo nâṅgâmap. <sup>12</sup> Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ buṅâ. Anutu, zikṅan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutuṅâ kut ṅâi ṅâi nengât sinḡi sâip, zo nâṅgânatkât Kaapumṅâ niṅgip. <sup>13</sup> Anutuṅâ Kaapumṅâ niṅgip. Zorat den Anutugât umṅan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nâṅgânâṅgâyân mân sâmen. Buṅâ. Kaapumṅâ den umniṅan pâi sâmen. Kaapumṅâ den umniṅan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dinniṅâ zo nâṅgâme.

<sup>14</sup> Ka a um kâtik ândime, Kaapumziṅ buṅ ândime, zen Kaapumgât den sot imbaṅâ, zo umziṅan mân mem ândie. A yatâ zo, ziṅ den zorat

nâṅgâne yen opmap. Zen dap yatâ nâṅgâbe? Den zo Kaapumziṅoot ziṅik nâṅgâme. <sup>15</sup> A Kaapum sot ândime, zen kut ṅâi ṅâi zorat topṅâ nâṅgâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziṅâ buṅ ândime, zen kut ṅâi ṅâi zorat topṅâ sot a Kaapum sot ândimen, nengât topṅâ mân nâṅgâme. <sup>16</sup> Kembugât ekabân den ṅâi itâ ziap,

“Kembugât umṅan den ziap, zo ṅâiṅâ nâṅgipṅâ âlip den ṅâi dukubap? Yatâ Buṅâ.”

Nen ko Kaapumṅâ Kristogât nâṅgânâṅgâ den zo niṅgi mem ândimen. Mem ândimṅâ kut ṅâi ṅâi zorat topṅâ nâṅgâm kubikmen.

### 3

*Korinti a ziṅ sinḡi âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziṅoot, zo dabângen dâzâṅgobam? A kaapumziṅ buṅ, zo dâzâṅgobam. Zen sinḡi âlibân katep mâik yatâ ândie <sup>2</sup> Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren Korinti a zen katep mâik yatâ sinḡi âlipkât nalem kâtik nimbigât dâp mân ue. <sup>3</sup> Zen um kâtik. A kaapumziṅ buṅâ yatâ op ândie. Zengâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaapumziṅ buṅâ yatâ op ândie. <sup>4</sup> Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât

a.” Nâmbutnâ zinj sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sânjinanngât mâtâbân ândime.

<sup>5</sup> Apolo, zâk nâi? Paulo, nâ nâi? Net kore anâ Kembugât den dâzângoitâ nânngâm pâlâtân kwâknanngâwe. Kembunâ nep diñ sâm nikip yatigâk tuuwet.

<sup>6</sup> Den sumbuñâ nâi sa nânngânek. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembunâ ko mâsop mei bonñâ muyageip.

<sup>7</sup> Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonñâ mân sâbi. Mâsop mei bonñâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi. <sup>8</sup> Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zorat sânngânñâ mia zâk yatik mimbap. <sup>9</sup> Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlam yatâ. Zen Anutugât namâ.

*Kârâpñâ nepkât topñâ sâm muyagibap.*

<sup>10</sup> Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutuñâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ tuutuun a op kunkun kâtik pa giarip. Oi a nâmbutnâ zinj kunkun kwâknan târokwap tuume. A yatâ zorân nânngâmñik tuubi. <sup>11</sup> Kunkun giarip, kinzap, zorat kutñâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam nâi pâi geibap, zorat dâp mân taap. <sup>12</sup> Oi kunkun zorat kwâknan a nâinñâ goide kât mo siliwa mo kât nâi âlipñâ, sânngân patâ mo nak, ogep mo um târokwap

tuubap zo ko mirâ tuutuunâ zorat topñâ muyagibap. <sup>13</sup> Narâk patin zorat topñâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbânngum simbap. Oi kârâp zorân sem nep zikñik zikñik tuuwe, zorat top sâm muyagibap. <sup>14</sup> Kârâpñâ a nâigât nep tuutuun zo mân sei sânngân mimbap. <sup>15</sup> Ka a nâigât nep tuutuun, zo kârâpñâ sei sânngân bun upap. Oi zikñâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mâkâm gâbap yatâ upap.

*A mân sâm âlip kwatziñgâbi.*

<sup>16</sup> Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumñâ umniñan tâtat mâme opmap. Zo nânge mo buñâ? <sup>17</sup> A nâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutuñâ a zo yatik kiom miñanngâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsân. Oi namâ zo, zen.

<sup>18</sup> Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ nâi zâk hân a zengât nânngânngâ zorat nânngi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorân nânngânngâ zo birâm hân a mâteziñan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nânngânngâ yennâ zo biri Anutuñâ zâkkât nânngi nânngânngâ bonñoot upap. <sup>19</sup> Hân a zengât nânngânngâ zorat Anutuñâ nânngi bon bun opmap. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “A nânngânngâziñanngât nânngâne zâizâiñ opmap, zen Anutugât

arâpnâ kâitzânjonam  
 orot mâme upme.  
 Ka Anutuñâ topziñ  
 nânji bâliñ oi  
 kâbakņezingâmap.”

<sup>20</sup> Oi den nâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nânġânġâziñ  
 patâ zengât den nânġi  
 yen, bon buñ opmap.”

<sup>21</sup> Zorat zen hân a nenġât  
 nânġânġâ mo imbanġ zora  
 rat nânġâm um zâizâiñ mân  
 upi. Nâ Paulogât a mo nâ Pe  
 terogât a sâme, zen ziiñġât  
 nânġâne zâizâiñ oi yatâ mân  
 upi. Zi den zorat torenġâ sa  
 nânġâneġ. Kut nâi nâi ak  
 sik zo zengât siñġi. <sup>22</sup> Paulo  
 sot Apolo, Petero, nen zengât  
 siñġi. Oi hânân kut nâi nâi  
 mumuñâ sot ândiândiñâ, zo  
 zengât siñġi. Itârânġ ziap  
 sot gâtâm muyagibap aksik,  
 zo zengât siñġi. <sup>23</sup> Zen ko  
 Kristogât siñġi ândie. Oi  
 Kristo zâk Anutugât siñġi.  
 Zorat zen Kristo sot Kem  
 bugât siñġi ândie, zorarâk  
 sâtâre upi. A zengât nânġâne  
 zâizâiñ mân upap.

#### 4

*Kembuñâ nep a zengât  
 topziñ sâm muyagibap.*

<sup>1</sup> Zen nenġât itâ nânġâbi.  
 Kristogât nep a sot Anutugât  
 den tik zem gâip, zorat galem  
 a. <sup>2</sup> Oi galem a nen dâñ  
 galem op ândinatġât sâsânġ.  
 Zorat op ko yatâ op ândeindâ  
 dâp upap. <sup>3</sup> Oi zi ninanġât  
 sâbâ. A minduminduyân  
 nâiñâ nâġât den sâme oi ko  
 zorat nânġa yenġâ opmap.  
 Oi ninak topnâ âlip mân

sâman. <sup>4</sup> Nâ ninanġât  
 nânġâm tosanâ mân nânġan,  
 zorat nâ tosanâ buñ ândian  
 mân sâbat. Topnâ sâbap,  
 zo Kembu kânokġâ ândiap.  
 Zâkġâ tosa ek nânġâmap.

<sup>5</sup> Zen ko ayâk, zorat topnâ  
 muyagibigât kek mân sâbi.  
 Kembu zikġak gamġâ kut nâi  
 nâi tik ziap, zo mem kânġan  
 pâmġap. Oi umniñan kut nâi  
 nâi tik ziap, zo aksik âsagem  
 nanġâbap. Oi Anutuñâ a  
 aksik holiziñ ekmap, zâkġâ a  
 ziñġiri holiziñ âlip oi ko sâm  
 âlip kwatziñġâbap.

*Korinti a zen zâizâiñ  
 urâwe.*

<sup>6</sup> Bukurâpnâ, zen Kem  
 bugât den mân walâbi.  
 Ziñâ hân a nen mem zâi  
 kwap, mem gei kwap mân  
 otniñġabi. Zâizâiñ man  
 upi. Nâ den san, zo  
 Apolo sot nâ, niikġan kwap  
 san. Zen nekât topnik ek  
 nânġâm kwâkâbigât san.  
 Net Anutugât berân mâme  
 ayâk. <sup>7</sup> Zâizâiñ upme,

zengât sâbâ. Gâ a nâiñâ a  
 patâ upan sâm, sâm ġiġip?  
 Nânġânġâ den zemġiġap,  
 zo ġikak muyagein mo  
 nâiñâ mem ġiġip? <sup>8</sup> Nâiñâ  
 ġiġip oi ko wangât ġikâ  
 sâkkâ mem zâi pâmat? Zen  
 zâizâiñ op ziiñġât itâ  
 nânġâme? “Umgât gom  
 sambe nenġâren piksâm  
 ziap. Nen mârûm sikun  
 niñoot urâwen.” Oi zen itâ  
 sâme, “Nen Paulo buñâ a  
 kutâ op ândien.” Zen topziñâ  
 yatâ nânġâme? Perâkġak,

zen a kutâ op sâi ko di-  
 iniŋgâne zengâren târokwap  
 a kutâ upem. Zo yatâ âsagei  
 sâi ko umâlep opam. Zen  
 ziŋŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ  
 opmap. Ka nâ ko zâizâiŋ mân  
 opman. <sup>9</sup> Aposolo nenŋât  
 itâ nâŋgan. Aposolo a nen  
 giginâ ândien. Anutuŋâ sâi  
 Aposolo a nen kâmbamgât  
 siŋgi yatâ op ândien. A  
 aksik patâ, sumbem a sot  
 hân a zengât mâteziŋan  
 a ziŋ nâŋgom kut nâi nâi  
 otniŋgâne niŋgitme. <sup>10</sup> Nen  
 Kristogât opŋâ a kwak-  
 mak yatâ urâwen. Zen  
 ko Kristogâren târokwap  
 nâŋgânâŋgâziŋ patâ yatâ  
 urâwe? Nen lolotŋâ. Zen ko  
 kâtikŋâ? Um kâtik a ziŋ zen  
 sâm âlip kwatziŋgâme? Nen  
 ko sâm bâliŋ kwatniŋgâme.

<sup>11</sup> Nen too nalemgât  
 mom ândiwennâ ândim gen.  
 Hâmbâ alâkŋâ mem ândimen.  
 A ziŋ nâŋgom moliniŋgâme.  
 Mirâ buŋ ândiwennâ ândim  
 gen.

<sup>12</sup> Betŋâ sâknam  
 nep tuumen. A zen sâm  
 bâliŋ kwatniŋgâne nen den  
 âlipŋâ dâzâŋgomen. Laŋ  
 otniŋgânetâ nen hâuŋâ mân  
 otziŋgâmen. <sup>13</sup> Sâm bâliŋ  
 kwatniŋgânetâ nen buku  
 orotŋaŋgât den dâzâŋgomen.  
 Nen a donbep zengâren gâbâ  
 iisak alâ gwapgwap yatâ  
 otniŋgâne ândiwennâ ândim  
 gen.

*Paulo zâk siŋgi âlibân Kor-  
 inti a zengât ibâziŋ oip.*

<sup>14</sup> Zen aŋun upigât  
 den zi mân kulemgum  
 ziŋgan. Nan bârarâpŋâ

girem den dâzâŋgobam  
 ekap zi kulemgum ziŋgan.

<sup>15</sup> Kristogât berân mâme a  
 kâmut zengâren ândie. Ka  
 siŋgi âlibân ibâ donbep buŋâ.  
 Nâ kâdom Yesu Kristogât  
 den siŋgi âlip dâzâŋgom  
 nâ kânok ibâziŋ orâwan.

<sup>16</sup> Zorat nâgât mâtâp zo  
 lâŋ ândibigât kindap pâron  
 den dâzâŋgua nâŋgânek.

<sup>17</sup> Zen nâgât mâtâp lâŋ  
 ândibigât Timoteo sâŋgongua  
 zengâren gaap. Timoteo zâk  
 Kembu sot pâlatâŋ opŋâ ninâ  
 nannâ âlip yatâ op ândei  
 umnâ zâkkâren kinmap.  
 Zâk sâŋgungua zengâren  
 gam nâ Kristo sot pâlatâŋ  
 op orot mâmenâŋgât siŋgi  
 den, zorat sapsun ziŋgi  
 nâŋgâbi. Yesugât kâmut  
 kamân dâp ândie, zen nâgât  
 mâtâp zo yatik lâŋ ândibigât  
 dâzâŋgoman.

<sup>18</sup> Korinti zengâren a  
 nâmbutŋandâ zâizâiŋ op  
 nâgât itâ sâme, "Paulo zâk  
 mân gâbap." <sup>19</sup> Nâ ko

Kembuŋâ nâŋgânigi narâk  
 mân kârep oi kek gâbat.  
 Zengâren gamŋâ a zâizâiŋ  
 op den sâme, zengât topziŋ  
 ikpat. Dinziŋâ zorat mân  
 sâm imbaŋâziŋaŋgât topŋâ  
 ikpat. <sup>20</sup> Anutuŋât um

topŋan ândiândiŋ, zo denân  
 mo denâk buŋâ. Zo Kem-  
 bugât imbaŋâŋan kâtigem  
 ândiândiŋ. <sup>21</sup> Oi mâsikâziŋga  
 zen sânek. Nâ kâmbam mem  
 gâbatkât se? Mo buku opŋâ  
 lumbenâ op gâbatkât se?

## 5

*Korinti zengâren bâliņâ muyagem zeip.*

<sup>1</sup> Zengât singi den itâ sâne nângâman. Zengâren laņ mâman nâi ândiap. Oi laņ mâman bâliņâ zo a um kâtik zengâren mân muyagemap. A nâiņâ ibâņangât ambinņoot ândimap, zorat san. <sup>2</sup> Zo yatâ muyagem zeï zen dap op zorat mân nângânângâ op tok zâizâiņ op ândie? Zo mân orotņâ. Zen zorat umbâlâ opņâ aņâ bâliņâ oip, zo osetziņan mân tâpapkât molinetâ ari dâp upap.

<sup>3</sup> Nâ sâknâ ko kârebân ândian. Umnâ ko zen sot tapņâ yatâ, a bâliņâ oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan. <sup>4</sup> Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ zen sot tâi Kembu Yesugât imbaņâņan kâtiginat. <sup>5</sup> A zo um dâpņâ kubikkubik opņâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Sa-tangât bikņan pâindâ um sâkņangât âkņâle bâliņâ zorâņ tâmbetkubap.

*Kut nâi nâi kâlakņâ zo birâm samņâ mem ândibi.*

<sup>6</sup> Bâliņâ yatâ zo osetziņan zeï mân nângânângâ op zâizâiņ utne nâņga mân dâp uap. Zuu usiņandâ naleman giari une kâlak op naņgâmap. Zo nâņge. <sup>7</sup> Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zengât kâlakziņâ betziņan meip, zorat kâlak buņ ândibi. Mârum Yuda a zij Pasowa kendon tâtnam

râma nâi kuwe. Oi zo yatik nenġât Pasowa râma kuwe, zo Kristo. <sup>8</sup> Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâliņâ zorat kâlakņâ birâm kut nâi nâi salek sot târârakņâ zo mem ândinat.

<sup>9</sup> Nâ mârum ekap nâi itâ kulemgum ziņġâwan. Zen laņ mâman a ambân zen sot naleman kânok niniņ sot tâtat mâme mân upi. <sup>10</sup> Den parâwan, zo um kâtik zengât mân sâwan. Um kâtik a zen laņ ândime. A zengât kut nâi nâi âkņâle op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziņġâbigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam naņġâbi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik. <sup>11</sup> Nâ itâ zorat kulemgum ziņġâwan. Nâiņâ Yesugât kâmurân ândim bâliņ mem ândiap, mo a nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ memap mo den bâliņ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembugât kâmurân a bâliņâ zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi naleman ârândâņ mân nimbi. <sup>12</sup> Yesugât kâmut âkņan ândie, zengât den mân sâm kubikziņġâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zengât tosgât den sâm kubikziņġânetâ dâp upap. <sup>13</sup> A âkņan ândie, zengât tosgât den hâuņâ zo Anu-tuņâ sâbap. Zen ko bâliņ mâme a zo zengât osetziņan gâbâ diim âi âkņan pambi.

Zâk osetziñan mân ândibap.

## 6

*Den muyagei ziiñak mân sâw kwâkâwe.*

<sup>1</sup> Zengâren gokñandâ nâiñâ bukuñangât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtnâ zengâren mân sâw um kâtik a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nânge? Zo âlipñâ orotñâ? <sup>2</sup> Yesugât kâmut a nen nâran a um kâtik zengât den sâw kwâkânat. Zo nânge? Oi zi Yesugât kâmurân gok zengâren den mâik nâi muyagei ziiñak mindumindu op sâw mân kwâkâbi mo? <sup>3</sup> Nâran nen sumbem a zengât den sâw kwâkânam mân kwaknat. Zo nânge? <sup>4</sup> Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâw kwâkânat. Zorat wangât kut nâi yenñangât den muyagei a um kâtikziñ zengâren mem âinetâ sâw kwâkâme. <sup>5</sup> Zen den zo nângâm anun upigât dâzânguan. Zen dap nânge? Zengâren a nângânangânoot nâi mân ândiap? Zengâren den nâi muyagei zâkkâren mem âine sâw kubikpap. <sup>6</sup> Nângânangânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Buñâ. Yesugât kâmurân gokñâ nâiñâ buku nâi sot den muyagei a um kâtik zengâren mem âine sâw kwâkâme.

<sup>7</sup> Zengâren den âsagemap, zorân sinji âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nâi, zorat sa nângânek. A nâiñâ kulem bâliñâ otgigi denân mân pam

tosañâ birâñangâna yen zim-bap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmaban. Nâ zorat nânge mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme. <sup>8</sup> Zen ziiñak bâliñâ op bukurâpziñangât kut nâi nâi betziñan mime. Zo nâin gokñâ buñâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziñ zen sot ârândân upme.

<sup>9-10</sup> Den zi nângâm biranbi. Bâliñ mâme a ambân zen Anutugât um topñan mân ândibi. Zen umziñ mân kâitkunek. Lañ mâman a sot kware suña mem ândiândiñ. Ambân mem birâ sot bâliñ upme, Kâmbu orot sot sikungât âkñâlime, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâliñ sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorân Anutugât um topñan mân bagibi. <sup>11</sup> Oi zengâren gâbâ a nâmbutñâ ziñ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembuñâ umziñ sanjorip. Kembuñâ um hâlâlû minziñgip sot tosa buñ minziñgip. Zo Kembu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutuniñangât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziñgip.

*Bâliñangât girem den.*

<sup>12</sup> A nâmbutñâ ziñ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotñik ziap.” Ka nânâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbut orotñâ zorânâ mân betniñan memap. Kut nâi nâi, zo orotñik ziap, Ka zobâ nâiñâ kembu ot-nibâ sâi zâkkât kore mân upat. <sup>13</sup> Nalem, zo tep kâmbogât sinji. Oi tep



kâmbo, zo nalemgât sinji. Bet Anutuñâ sâi nalem sot tep kâmbo zo ârândân buñ upabot. Sâkniñ zo mâtâp ambân zen sot ândiândiñ mo ambân nâmbutñâ zen sot lañ ândiândiñgât sinji buñâ. Zo Kembugât sinji. Kambu zâk sâkkât mariñâ op ândiap. <sup>14</sup> Anutuñâ Kambu Yesu mumuñan gâbâ mângei zaarip. Zo yatik imbanñandâ mânginiñgâbap.

<sup>15</sup> Nânğâm birañbi. Kembugât kâmut nen Kristogât sâk bonñâ op ândien. Kristo zâk kâukniñ ândiap. Oi nen kin bikñâ yatâ op ândien. Oi zen dap nânge? Kristo sot pâlâtân op ândien, neñgâren gâbâ nâiñâ âi mâtâp ambân sot pâlâtân op ândei dâp upap? Buñ kâtikñâ. <sup>16</sup> Zen itâ nânğâm birañbi. “A nâiñâ ambân lañ mâman nâi sot pâlâtân oitâ zet sâk kânok upabot.” Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zet zagâtñâ kânok op ândibabot.”

<sup>17</sup> Nen âlip nânge. Nâi zâk Kambu sot pâlâtân oi um dâpzikñâ kânok upabot. <sup>18</sup> Zen lañ mâman ambân zo kândâtzânğobi. A nâiñâ bâliñâ nâmbutñâ upap, zorân sâkñâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikñâ sâkñâ tâmbetagobap. <sup>19</sup> Zen zitâ nânğâme? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziñ zo Tirik Kaapumgât namâ. Zâk zeñgât um sâkziñan ândibapkât

Anutuñâ sângongoi geip. Zen sâkziñgât mariñâ buñâ. <sup>20</sup> Kembuñâ mârur sângânziñ mei zâkkât sinji urâwe, ândie. Zorat zen sâkziñâ târârak galem op ândine a nâmbutñâ ziñâ ziñgitñâ Anutu sâm âlip kwâkñangâbi.

## 7

### *Ap ambin zeñgât den.*

<sup>1</sup> Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâuñâ sa nânğânek. Nâ itâ nânğan. A nâiñâ ambân mân mem yen ândei sâi ko âlip opap. <sup>2</sup> Ka bâliñgât mâsimâsikâ gâi bâliñ upegât añâ ambân mem zâk sot pâlâtân op ândibap. <sup>3</sup> Oi agât sâkñâ ambin mân añğân kârânğgâbap. Oi ambân zâk yatik sâkñâ apñâ mân añğân kârânğgâbap. <sup>4</sup> Ambân zâk sâkñgât mariñâ zikñik mân ândiap. Zo apñgât sinji. Oi apñâ zo yatik sâkñgât mariñâ zikñik mân ândiap. Zo ambinñgât sinji. <sup>5</sup> Zorat ap ambin zen sâkziñ mân añğân kârâyangâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Satangât mâsimâsikâyân loribegât narâk pânkânogâk yatâ ândibi. <sup>6</sup> A ambân miangâbigât op san, zo sâm kâtigemñâ mân san. <sup>7</sup> Anutuñâ imbanñâ nigi ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutuñâ imbanñâ nâi zikñik

ziknjik niŋgâmap. Nen dâbâk buŋâ, ŋâi itâ, ŋâi yatâ. Zorat a ambân âlip mianŋgâbigât san.

<sup>8</sup> A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap. <sup>9</sup> Ka zen umziŋan âkŋâlezinandâ diizingi bâliŋan bagim tâmbetagogegât op mianŋgâm ândibi.

<sup>10</sup> Ap ambin zengât den sa nâŋgânek. Den zi nâgât buŋâ. Kembugât den. Zengâren gâbâ ambân ŋâiŋâ apŋâ mân birâbap. <sup>11</sup> Oi ambinŋandâ apŋâ mârum birip oi ko a buŋâ, yen ândibap mo dum apŋoot mianŋgâm ândibabot. Oi yatik a ŋâiŋâ ambinŋâ mân birâbap.

<sup>12</sup> Nâmbutŋâ zengât den zi sa nâŋgânek. Kembugât den buŋâ. Zi ninâ den uap. Kembugât kâmurân a ŋâi âmbinŋâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâŋ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. <sup>13</sup> Mo Yesugât kâmurân gokŋâ ambân ŋâi zâkkât apŋâ um kâtik ândibap, oi a zorâŋ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. <sup>14</sup> A um kâtik zo ambinŋâ Kembugât siŋgi, zâkkât mâsop zorâŋ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo apŋâ Kembugât siŋgi, zâkkât mâsop zorâŋ zâkkâren arip. Oi yatigâk murarâpziŋ Kembugât siŋgi op ândibi. Zo buŋ sâi um kâtik ândibe. <sup>15</sup> Um kâtik a mo ambân ŋâiŋâ birâbam sâi mân anŋân kârâŋanŋâbi. Zorat pâke

mân ziap. Anutuŋâ lumbeŋan ândibigât diizingip.

<sup>16</sup> Ambân, gâ apkâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buŋâ? Zo nâŋgat?

A, gâ ambingâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buŋâ? Zo nâŋgat?

<sup>17</sup> Zen ziknjik ziknjik kinkin zoren mo zoren kine Kembuŋâ ândiândi muyageziŋgip sot nep sâm ziŋgip, zo yatik siŋgi âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzâŋgoman. <sup>18</sup> Zengâren ŋâi zâk kwabâ kwâkŋanŋâne ândei Kembuŋâ diinŋgip, zâk mân birâbap. Oi a ŋâi zâk kwabâ mân kwâkŋanŋâne ândei Kembuŋâ diinŋgip, zâk kwabâ kwâkŋanŋâbigât mân sâbap. <sup>19</sup> Kwabâ kwatziŋgâwe mo kwabâ mân kwatziŋgâwe, zorat nâŋgâne bon mân upap. Anutuŋât den luluŋ, zorâŋ bonŋâ uap. <sup>20</sup> Ŋâi zâk kinkinŋâ zoren mo zoren kiri Kembuŋâ diigip, kinkinŋanâk zo kinbap. <sup>21</sup> Gâ kore mâman a ândina Kembuŋâ diigigipkât nâŋgâm kwâkâ mân upan. Olanŋinâ sâne mân kwâkâban. <sup>22</sup> Ŋâi zâk kore a op ândei Kembuŋâ bâliŋanŋât tâgân gâbâ olanŋanŋi Kembugât a bonŋâ op ândibap. Ŋâi zâk a bonŋâ ândei Kembuŋâ gâsui Kristogât kore a op ândibap. <sup>23</sup> Kembu zâk sâŋgânziŋ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a ŋâiŋâ kembu otziŋgâbâ sâi mân nâŋgâbi. <sup>24</sup> Bukurâpnâ, ŋâi zâk kinŋâ siŋgi âlip nâŋgip, tenŋâ

zorenâk narâk ziren kinjâ Anutu sot pâlâtân upap.

*A ambân sigan, zengât den.*

<sup>25</sup> A ambân sigan, zengât den sa nângânek. Zi Kembugât den bujâ. Kembugât tânnogi singi âlip mem ândimanjâ ninâ nângânângâyân den zi dâzângua nângânek. <sup>26</sup> Narâk zi mâte uap, zoren sâknam patâ muyagibapkât a nâi zâk ambân buj ândibat sâm âlip upap. <sup>27</sup> Ka ambân mein oi ko mân birâban. Ambân mân sâm giwe oi ko ambângât mân sâban. <sup>28</sup> Gâ ambân mimbâ sâm mena mân bâliņ upap. Oi ambân sigan nâiņâ a nâi mei mân bâliņ upap. Ka miaņgâbi, zen sâkkât nep tuum sâknam nângâbi. Nâ zorat nângâm itâ san. Zen yen sigan ândine âlip upap.

<sup>29</sup> Bukurâpnâ den zi sa nângânek. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap. Zorat a ambirâpziņoot ândimeņâ ândinetâ ambirâpziņ buj yatâ upap. <sup>30</sup> Oi umbâlâ op isem ândimeņâ ândine umbâlâ bujâ yatâ upap. Oi sâtâre op ândimeņâ ândine sâtâre buj yatâ upap. Oi kut nâi nâi kwâlâmeņâ ândine sikum buj yatâ upap. <sup>31</sup> Oi kut nâi nâi aņgâgwawgâ upmeņâ ândinetâ yen ândime yatâ upap. Hângât kulem zi ek nângâme, zo buj upap. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap, zorat den zo san.

<sup>32</sup> Zen hânân ândim kut nâi yenņangât mân nângâm

kwâkâm ândibigât san. A, ambân bujandâ Kembugât denâk nângâm ândimâp. Kembugât zâkkât nâņgi âlip upapkât nângâmâp. <sup>33</sup> Ka a ambinņootjâ ko sâkkât kut nâi nâi zorat nângâmâp. Oi ambinņandâ zâkkât nâņgi âlip upapkât nângâmâp. <sup>34</sup> A yatâ zo sâkkât kut nâi nâi sot Kembugât nepkât nângâm um zagât opmâp. Ambân sigân zen Kembugât nepkârâk nângâme. Oi um sâkziņâ Kembugât singi upapkât nângâme. Oi ambân a sotjâ sâkkât kut nâi nâi zorat nângâm ândibap. Apņandâ zâkkât nâņgi âlip upapkât nângâbap. Ambân zo yatâ zorâņ sâkkât kut nâi nâi sot Kembugât nepkât nângâm um zagât opmâp. <sup>35</sup> Zen âlipjâ ândim kwâtâtibigât den zi dâzânguan. Mâtâp pâke kwatziņgâm mân san. Um nângânângâziņ zo Kembugâren pane zei ândibigât otnigi yatâ san.

<sup>36</sup> Oi a nâi zâk bârâtjâ a mimiņangât dâp oi aņgân kârâbâ sâm upap. Oi bet nâņgi mân dâp oi ayân pâmbâ sâm pâi mân bâliņ upap. <sup>37</sup> Nâi zâk umņandâ itâ nângâbap, “Bârâtnâ yen ândibap.” Yatâ sâm um zagât mân upap. Yatâ sâm kâtigei dâp upap. <sup>38</sup> Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk bârâtjâ ayân pâi âlip upap. Ka a nâi zâk sâi bârâtjâ yen ândei âlip nâi upap.

*Malâ zengât den.*

<sup>39</sup> Ambân nâi zâk apnâ ândei mân birâm ândibap. Apnâ moi ko a nâi mimbâ sâm âlip mimbap. A zo Kembugât a ândiap oi ko âlip mianğâbobot. <sup>40</sup> Ka ambân zorân apnâ buñ yen ândibat sâm yen ândibap. Zorat nânğa âlip upap. Zo yatâ nânğan. Oi den zo ninâ umğârâk buñâ. Anutugât Kaapumñâ nânğânânğânâ zo nigî san.

## 8

*Lopiogât sinği nalem, zorat den.*

<sup>1</sup> Lopiogât sinği sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nânğâme, “Nen aksik top nânğânânğâninoot ândien.” Ka nâ itâ sa nânğânek. Top nânğânânğâ zorân zâizâinğ muyagemap. Oi zen mân zâizâinğ upigât otnigap. Buku op ândiandinğ zo ko berân mianğâm âlip ândibi. <sup>2</sup> Nâi zâk buku orot mân op ândimñâ Anutugât topñâ nânğâm kwâtâtian sâmap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nânğâm kwâtâtiap. Nânğânânğâ bonñâ mân zemñânğap. <sup>3</sup> Nâi zâk umñandâ Anutu gâsubap, zâk Anutuñâ buku okñanğâbap.”

<sup>4</sup> Lopiogât sinği sii nalem, zorat itâ nânğâmen, “Lopio zâk bonñâ buñâ. Zâk wâğân mân ândiap. <sup>5</sup> Anutu zâk kânokñâ bonñâ ândiap.” Nen yatâ nânğâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâme, “Hânân sot sumbemân lopio

sot kembu donğep ziap.” <sup>6</sup> Nen ko itâ nânğen, “Anutu Ibâniñ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut nâi nâi muyagem nanğip. Oi nen zâkkât sinği ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutuñâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut nâi nâi aksik muyageninğip. Oi zâkñâ galem otninği ândien.”

<sup>7</sup> Kembugât kâmurân a nâmbutñâ zen topñâ yatâ zo mân nânğâm ândie. Zen mârumñan gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen sinği âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nânğâne bon oi um kâtik, zinğ nalem lopiogât sinği sâne zo nemñâ umzinğ sumunkomap. <sup>8</sup> Nâ den sa nânğânek. Anutu zâk nalemgât opñâ nânği mân zâizâinğ uap. Nen sii nalem birindâ nenğât mân nânği geibap. Mo nalem neindâ mân nânğâniñği zâibap. Buñâ. Nalem, zo yenñâ. <sup>9</sup> Zengâren gâbâ nâmbutñâ zinğâ nalemgât topñâ nânğâm nalem nem tatne bukurâpzinğ sinği âlip bituktâ zemzinğap, zen zinğitñâ bâliñ upegât galem oranğâm ândibi. A lolot yatâ zo lopiogât sinği nalem nemñâ umzinğ sumunkomap. <sup>10</sup> Gâ lopio zâk bon buñ sâm lopio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ nâi lotñâ, um oset a ga gekñâ niapkât nimbâ sâm zo yatik nemñâ umñâ sumunkumbap. <sup>11</sup> Bukugâ sinği âlip bituktâ zemñânğap, zâk

Kristo gilâmñandâ sângân meip. Zâk gâgât kâtikkangât lorebapkât girem uan. <sup>12</sup> Zen lopiogât sinji nalem nemñâ bukurâpziñ um oset ândime, zen umziñ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap. <sup>13</sup> Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nângâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

## 9

*Paulo zâk nepñangât den sâip.*

<sup>1</sup> Korinti a zen nâgât dap nânge? Nâ Aposolo buñâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otnigi saanine dumunân ândian? Nâ Kembuniñâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziñak topnâ nângâm biranbi. Nepñangât bonñâ Kembugât mâsobân muyageip, zorat ko zen sinji nângâ a ambân urâwe, zo. <sup>2</sup> Kamân nâin gok nâmbutñâ zen nâgât Aposolo mân sâme motñâi. Zen ko topnâ âlip nânge. Nâ perâkñak zengât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepnângât bonñâ Kembugât mâsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

<sup>3</sup> A ninâ topnangât sâme, zen den itâ mâburem zingân. <sup>4</sup> Zengâren gâbâ nâmbutñâ zen nen nepniñangât sângân zengâren gâbâ too nalem mân minatkat sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo nâmbutñâ zen mâtâbân âim

gane too nalem zingâme. <sup>5</sup> Aposolo nâmbutñâ sot Peltero sot Kembugât murâpñâ, zen ambirâpziñoot kamân toren toren âim gane nalem mot zingâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutñâ nen yatâ mân utnatkât sâwe. <sup>6</sup> Nâ sot Banaba, net betñâ nep tuum ândim kât muyagem sâkkât kut nâi nâi sângân mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkât se. <sup>7</sup> Den nâi mâsikâziñga sânek. Kâwali a nâiñâ zikñâ nalem sot kut nâi nâi muyagemap? A nâiñâ nep kârâm kâmiri bonñâ muyagei mân mem nimbap? Mo nâiñâ noniñ makau nepñâ tuumñâ zengât nam mân mâsan nimbap?

<sup>8</sup> Den zi a den san? Buñâ. Kembugât gurumin den ekabân den yatik ziap. <sup>9</sup> Mosenâ Kembugâren gâbâ den mem itâ kulemgoi ziap, “Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

<sup>10</sup> Oi dap nânge? Den zo Anutuñâ wâu zengârâk nângâm sâip? Mo nengât nângâm sâip? Den zo a nengât op sâip. Nâi zâk nepñâ kârâm kâmitmap, zâk bonñâ oi nimbatkât nângâm nep zo tuumap. Oi yatigâk nâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonñâ muyagei nimbatkât nângâm tuubap. Anutu zâk yatâ nângi ziap.

<sup>11</sup> Nen zengâren umgât nep tuumñâ zengâren gâbâ sâkkât kut nâi nâi minatkat

nângâne yâmbâremap? <sup>12</sup> A nâmbutnâ ziņ zengâren gâbâ naleḡ sikum minetâ nen zengâren nep topkwap tuuwennâ mân minatkât se?

Nâ itâ sa nângâneḡ. Nen Kristogât sinġi âlip laņ kâri pâke pambemgât zengâren gâbâ naleḡ sikum mimiņâ sâsâņ, zo birâm betnâ sâknam nep tuum naleḡ mot muyagem nem ândiwen.

*Paulo zâk nep tuum Korinti zengâren gâbâ sângânņâ mân meip, zorat sâtâre oip.*

<sup>13</sup> Kembugât sinġi naleḡ uuņâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin naleḡ mem nime. Oi Anutugât sinġi naleḡ kut nâi nâi pâpanņâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ naleḡ nâmbutnâ mem nem ândime. <sup>14</sup> Kembu zâk sinġi âlip sâsâņ a, nen yatik sinġi âlip sâindâ betniņan mimbigât sâip.

<sup>15</sup> Nâ ko mâtâp zo mân lânman. Kât sikum mân meman. Oi zen yatik otnibigât ekap zi mân kuleḡgum ziņgan. Nâ zengâren gâbâ kât mot mân meman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nângâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mumbat. A nâiņâ kât nigi ko nâ dap yatâ zâizâiņ op sâtâre den dum sâbat? Zorat kât mot zengâren mân mimbat. <sup>16</sup> Nâ sinġi âlip den dâzâḡgom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâiņ den sâbat? Nep zo Anutuņâ kwâknan pâip. Den sinġi âlip zo mân dâzâḡgobat oi ko, yei, Kembuņâ dap

otnibap? <sup>17</sup> Nep zo ninâ umgât tuuwan sâi ko sâḡḡân membam. Ninâ umgât mân tuumangât zâizâiņ mân upat. <sup>18</sup> Zâizâiņ opman, zorat topnâ itâ. Nâ sinġi âlip mem ândiman, zo a dâzâḡgom ândim zengâren gâbâ sâḡḡân mân meman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi sinġi âlip sâman, zo sâḡḡânņâ sâkkât kut nâi nâi mimban sânetâ birâman.

*Paulo zâk a top top zengât kore a oip.*

<sup>19</sup> Nâ a aksik zengât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanņâ laņ kore otziņgâm ândian. A doņbep ziņ sinġi âlip nâḡḡâm Kembugât sinġi upigât yatâ op ândian. <sup>20</sup> Yuda a zen sot ândim Yuda zengât orot mâmegât tenġâyân ândiwan. Zo Yuda a ziņ Kembugât sinġi upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimņâ gurumin dengât kore a yatâ orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a buņandâ a kore upme, zen Kembugât sinġi upigât orâwan. <sup>21</sup> Um kâtik a, Kembugât den mân nâḡḡame, zen sot ândim ziņ ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembugât sinġi upigât yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâtenan gurumin den mân nâḡḡâm ândim buņ. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman. <sup>22</sup> A sinġi âlip bituktâ zemziņgap, zen sot ândim orot mâmeziņ yatâ op ândiwan. Zen Anutugât sinġi

âlip nânghâm Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. A top topnâ zengâren ândim zengât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutnâ ziņ Anutugât sinji upigât yatâ op ândiwan. <sup>23</sup> Zo yen buņâ. Sinji âlip laņ kârâm âibapkât yatâ opman. Oi sinji âlip bonņâ zo nâgâren sot zengâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

*Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân takâm neule muyaginat.*

<sup>24</sup> Zen itâ nânghâme mo? Dâp orotnangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiņ, zo ko a kânokņak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbigât kâtigibi. <sup>25</sup> Katep zen imbanâziņangât dâp op kendon ândime. Zen neule yenņâ, zinziņ kâtik buņ, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule zinziņ kâtik, zorat yatâ utnat. <sup>26</sup> Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekņâ târâragâk âiman. Nâ kâlâunâ yenņan mân lum pâman. <sup>27</sup> A sinji âlipnâ dâzangom ândia Anutuņâ nâgât nânģi mân dâp oi kâbakņenigi ginņâ opamgât sâknangât âkņâlê zo mem gei kwap kubikņâ sâknangât a kutâ op ândiman.

## 10

*Isirae a zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâņ giremniņ uap.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâpniņâ kut nâi

nâi urâwe, zorat sa nânghânek. Zen aksik Mose sot unumunum ombenjan âim saru nirem nâmbut âiwe. <sup>2</sup> Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombenjan âim saru nirewe. Too zorâņ too saņgonziņģip yatâ oip. <sup>3</sup> Oi Anutuņâ nalem muyagem ziņģi zen aksik niwe. <sup>4</sup> Oi too Anutuņâ muyagem ziņģip, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutņâ Kristo. Kristo zâk hân kabâņan too ziņģip, zorat dâp galem otziņģâm ândeip. <sup>5</sup> Ka zengâren gâbâ doņbep patâ Anutuņâ ziņģiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikņan kâbakņeziņģi mom naņgâwe. <sup>6</sup> Zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâņ giremniņ uap. Zen bâliņ urâwe, zo nen yatik upemgât. <sup>7</sup> Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Mosegât a gakârâpņâ, zen Kembugât nelâmzâņgoi lopio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen ge tap sii nalem nemņâ zaat kep kom kirâwe.”

<sup>8</sup> Oi Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen laņ op ândiwe. Nen a ambân laņ ândiândiņ zo yatâ mân utnat. Zen bâliņ urâwegât sirâm kânogân 23 tausen yatâ zo ziņģ muwe. <sup>9</sup> Nen ko Kembugât mâtenjan bâliņâ mân utnat. Zâizâiņ mân utnat.

Zenġâren gâbâ nâmbutjandâ zâizâiņ utne Anutuņâ sâi mulumjâ ziņgi muwe. <sup>10</sup> Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zenġâren gâbâ nâmbutjandâ âkon den sâm Kembu sâm bâliņ kwâkņangâne tâmbet tâmbet mariņandâ tâmbetzânġoip.

<sup>11</sup> Zenġâren kut nâi nâi âsageip, zorâņ ġiremniņâ uap. Hângât narâkņâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, neņġât den zi sâm ġiremniņ kulemguwe. <sup>12</sup> Zorat Korinti a zenġât ġirem den nâi dâzânġua nânġânek. Nâi zâk zikņangât nânġi zâizâiņ op itâ sâmap, "Nâ a kâtikņâ." Yatâ sâbap zo ko lorebapkât galem oraņġâm ândibap. <sup>13</sup> Zenġâren mâsimâsikâ âsagem ġâip, zo a doņbepziņangât dâp muyagemap. Oi Anutuņâ sâi kâtigemap, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlân koi imbaņâziņangât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ ġâbap dâp mâtâp nâi tirâpzânġoi âlip kâtigem kinbi.

*Kembugât nalem nem Satangât nalem niniņ, zo mân taap.*

<sup>14</sup> Zorat opņâ bukurâpnâ, zen lopiio sot lopiogât siņgi sii nalem, zo kândâtkom ândibi. <sup>15</sup> Zen nânġânânġâziņoot ândime, zorat den zi sa ziņġak nânġâm iknek. <sup>16</sup> Waiņ hâkobân zeip, zorat sâiwap sâmņâ nemņâ Kristo ġilâmņangât op târotâro

upmen. Nalem namuņ nemņâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nânġâm biranġbi. <sup>17</sup> Nalem kânok zo nemņâ a doņbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlâtâņ op kâmut kânok upmen.

<sup>18</sup> Zen Isirae a ziņ upme, zo nânġânek. Kembugât tirik namin Kembugât siņgi nalem uuņâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kembu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutugât siņgi nalem pâpanņan nep tuum zobâ nalem nâmbutjâ mem nem ândime. <sup>19</sup> Den san, zorat topņâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniņâ, zorat nânġâne bon upapkât san mo? Mo lopiio zikņangât nânġâne bon upapkât san? <sup>20</sup> Yatâ buņâ. Den san, zorat topņâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutugât siņgi buņâ. Zo Sataņ sot wâke, zenġât siņgi uap. Oi nâ Korinti a zenġât itâ san. Zen Sataņ sot wâke zen sot târotâro mân upi. <sup>21</sup> Kembugât hâkobân ġâbâ too nem wâke zenġât hâkobân ġâbâ too niniņâ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemņâ wâke zenġât nalem niniņâ, zo mân taap. <sup>22</sup> Kembu zâk kuk otņiņġâbapkât yatâ utnat? Mo dap nânġe? Neņġât imbaņandâ zâk wâlâp? Yatâ buņâ.

*Nâi zâk zikņangât nânġi zari ândei mân dâp upap.*



<sup>23</sup> A ziŋ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotŋik ziap.” Ka nâ itâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbutŋâ oindâ zorâŋâ mân betniŋan mimbap. <sup>24</sup> Nâi zâk zikŋaŋgât mân nângâm bukuŋaŋgât nângâbap zo ko âlip upap.

<sup>25</sup> Aŋgâgwangâ mindumin-  
duyân zuu bâu sânġân minâ  
sâm âlip mimbi. Um oset  
mân upi. Zi lopiogât siŋgi  
sâm mân mâsikâziŋgâbi.

<sup>26</sup> Wangât, Kembuniŋâ zâk  
hân sot kut nâi nâi piksâm  
ziap, zorat mariŋâ ândiap,  
zorât.

<sup>27</sup> A um kâtik nâiŋâ buku  
otziŋgâm mirânan zâinâ sâi  
zâibi. Oi sii nalem ziŋgi zorat  
topŋâ mân mâsikâm nimbi.

<sup>28</sup> Ka nem tatnetâ bukuziŋâ  
nâiŋâ ga dâzâŋgobap, “Bâu  
zi lopiogât siŋgi sâsâŋan  
gokŋâ.” Yatâ sâbap oi  
ko mân nimbi. Zo sâm  
muyagem ziŋgâbap, a zâkkât  
op nângâm birâbi.

<sup>29</sup> Zo  
nine umziŋ sumun opapkât  
buŋâ. Nalem zo ninetâ sâi ko  
bukuziŋâ niegât nimbâ sâm  
nem um sumun opapkât.  
Nâ yatâ sa zeŋgâren gâbâ  
nâiŋâ itâ sâbap? “Ninâ  
umnâ nângâm kwâka mân  
zei upâ sa bukunâ nâiŋâ pâke  
pâmbap? <sup>30</sup> Nâ Anutugâren  
sâiwap sâm nia wangât  
bukunâ nâiŋâ nângâm bâliŋ  
kwatnibap?”

<sup>31</sup> Nâ zorat itâ sa nângânek.  
Zen sii nalem ninam mo  
kut zo mo zo utnam a ziŋ  
ziŋgitŋâ Anutu sâm âlip  
kwâkŋaŋgâbigât nângâmŋik  
upi. <sup>32</sup> Zen Yuda a sot

Grik a sot Anutugât kâmut  
zeŋgât mâteziŋan tosaziŋ  
buŋ ândine âlip upap. <sup>33</sup> Nâ  
yatigâk a top topŋâ zen  
niknetâ dâp upapkât nângâm  
ândiman. Nâ ninangât  
nângâm buŋâ. A donġep,  
zeŋgât nângâm opman. Zen  
Kembugât siŋgi âlip nângâm  
âlip upigât nep tuuman.

## 11

<sup>1</sup> Nâ Kristogât mâtâp  
lânman. Zen zo yatik  
orot mâmenâ ek nângâm  
wâratkum ândibi.

*A ambân topniŋâ.*

<sup>2</sup> Zen kut nâi nâi orâwan  
sot den dâzâŋgowan, zorat  
nângâm lum upme. Zorat  
nânga âlip opmap. <sup>3</sup> Oi  
zi den nâi sa nângânek.

Kristo zâk agât kâukŋâ.  
Aŋâ ambângât kâukŋâ. Oi  
Anutu zâk Kristogât kâukŋâ.

<sup>4</sup> Minduminduyân a nâi  
zâk kâuk pâkeŋâ tâi ninâu  
sâbap mo Anutugât den  
sâm muyagibap. Yatâ oi  
kembu patâŋâ aŋun upap.

<sup>5</sup> Minduminduyân ambân nâi  
zâk kâuk pâke buŋ ândim  
ninâu sâbap mo Anutugât  
den sâm muyagibap. Zâk  
yatik oi aŋŋâ aŋun upap.

Ambân yatâ zo, zâk ambân  
laŋ ândiândiŋ kâukziŋ sâmot  
mimiŋâ, zen yatâ aŋun  
upap. <sup>6</sup> Ambân nâi kâuk  
pâke mân pam ândei kâukŋâ

mânâŋgât nanġâne aŋun oi  
dâp upap. Ka ambân zo yatâ  
okŋaŋgâbigât aŋun opŋâ  
kâuk pâke pam ândibap.

<sup>7</sup> Minduminduyân a zâk kâuk

pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsaknâ mariñâ, Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

<sup>8</sup> A, zâk ambângâren gâbâ mân muyageip. Ambânñâ agâren gâbâ muyageip. <sup>9</sup> A, zâk ambângât opñâ mân muyageip. Buñâ. Ambân, zâk agât opñâ muyageip. <sup>10</sup> Ambân, zâk agât ombenjan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândei sumbem a ziñ iknetâ bâliñ opapkât sâsân.

*A sot ambân, nen ârândânj Kembugât mâteñan kinat.*

<sup>11</sup> A, zâk zikñjik Kembugât mâteñan mân kinbap. Ambân, zâk zikñjik Kembugât mâteñan mân kinbap. <sup>12</sup> A ambân ârândânj kinbabot. Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zeñgâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut ñâi ñâi zo Anutugâren gâbik gawen.

<sup>13</sup> Zen ziiñjak nângâm iknek. Minduminduyân ambân ñâi kâuk pâke buñ ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap mo buñâ? <sup>14</sup> Oi a ñâi zâk kâuk sâmotñâ kârep mem ândei ikne dâp upap mo buñâ? Zorat topñâ mârum sinji âlip mân mem ândiwe, zen zoren nângâm ândiwe. <sup>15</sup> Oi ambân ñâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne âlip opmap. Anutuñâ kâuk sâmot ilimbam ziiñgâmap, zo kâuk pâkeziñ. Kâuk sâmot ilimbamñâ zo zâkkât neulenâ. <sup>16</sup> Ñâi zâk den zi

birâbâ sâm itâ nângâbap. Zo birâbirânj, zo nen sot Anutugât kâmut nâmbutñâ nen mân upmen.

*Korinti a zen nalem nem gulipmalip urâwe.*

<sup>17</sup> Zen mindumñâ kut ñâi ziñ upme, zorat nânga mân dâp oi girem dâzânguan. Zen âlip mân opñâ bâliñ op ândime. <sup>18</sup> Yesugât kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap. Zen ziiñjak kâmutñâ kâmutñâ sâm kâsâpagome. Yatâ sâm dâtnone nânga perâkñjak yatâ uap. <sup>19</sup> Oi kâsâp zo yen buñâ. Zeñgâren gâbâ nâmbutñandâ den sinji âlip mem kâtigie, zeñgât topziñ muyagibapkât âsagiap. <sup>20</sup> Ka zen nalem ninam mindumñâ Kembugât nalem kâtik nem gulipmalip upme. <sup>21</sup> Nalem mem gamñâ ziiñâ kâsâpkum zikñjik zikñjik nime. Ñâi zâk tepñangât opmap. Ñâi zâk âkon buñ nemap. Ñâi zâk too waiñ doñbep nemñâ um gulip opmap. <sup>22</sup> Wangât yatâ upme? Ziiñ mirâ kârum ko yatâ upme? Zen nalem too ninâ sâm mirâziñan nimbe. Zen wangât Anutugât kâmut zeñgât nângâne gigiñ oi a kanpitâ sot nalem buñ ândime, zen añun kwatziñgâme? Zorat wan den dâzângobâ? Nâ sâm âlip kwatziñgâbat? Buñâ. Nâ zirat mân sâm âlip kwatziñgâbat.

*Kembugât nalem ninij, zorat den.*

23 Nâ Kembangâren gâbâ den mewan, zo zingâwan. Zo itâ. Kambu Yesu zâk Yudañâ tirâpžangoi gâsuwe, zo mân âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpnâ sot tap nalem meip. 24 Nalem nâi memñâ sâiwap sâm namuñ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zengât sinji san. Nâgât nângâm nalem zi itâ nem ândibi.” 25 Nalem ninetâ Yesuñâ waiñ too hâkop memñâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakñangât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakñâ âsagezingâbap. Nimbi dâp nâgât nângâm yatik nem ândibi.” 26 Zen nalem sot too zo nimbi dâp Kambu moip, zorat sinji sâm muyagem ândine âburibap.

27 Zorat nâi zâk mân orotñâ opñâ Kembangât nalem sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap. 28 Zorat nalem sot too zo ninâ sâm umzingâgât topñâ ek nângâmñâ Anutugâren sâm muyagemñâ nimbi. 29 Nâi zâk Kembangât sunum egi yenñâ oi nimbap, zâk hâuñâ mimbap. 30 Zen zo yatâ gulip upmegât nâmbutñâ lolot sot nâmbutñâ sisi mâsek sot nâmbutñâ mârûm muwe. 31 Niñak um topniñ ek nângâm kubigindâ sâi ko Kambuñâ hâuñâ mân niñgâbap. 32 Ka gulip okñangindâ Kambuñâ hâuñâ niñgâm kubikniñgâmap. Um kâtik, zen sot tâmbetâgobemgât op zo yatâ kubikniñgâmap.

33 Bukurâpnâ, zen nalem ninam mindum tatnetâ aksik gam nanğânetâ ko topwkap nimbi. 34 Nâi zâk tepñangât okñangi zikñâ mirin nalem nimbap. Zen mindum Kembangât nalem kâtik nem gulipkune hâuñâ muyagezingâbapkât yatâ upi.

Den nâmbutñâ zo ninak gam dâzângobat.

## 12

*Kaapumñâ neñgâren nep tuumap.*

1 Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapumñâ imbanâ niñgâmap. Zorat kwakpegât dâzângua nângânek. 2 Zen mârûmñan um kâtik ândine a ziñ diizingâne lopio diñ buñ, zâkkâren pâlâtân op ândiwe. Zen lopiogât kembuniñâ sâm kiñ topñan ândim gulipmalip op ândiwe. 3 Zorat torenñâ nâi itâ sâm dâzângua nângânek. Nâi zâk Anutugât Kaapumñâ mam okñangi dap op itâ sâbap? “Yesu, gâ sâm bâliñ kwatgigan.” Oi nâi zâk Tirik Kaapumñâ mam mân okñangi dap op itâ sâbap? “Yesu, zâk Kambu patâ.”

4 Anutugât umâlepñangât op sâi Kaapumñâ imbanâ niñgi nep top top tuumen. Kaapum, zâk kânok. 5 Kore orotñâ top top ziap, zo donjebep. Nep mariñâ, zo Kambu kânok. 6 Sinji âlipkât mâtâp topñâ topñâ ziap. Imbanâ mariñâ Anutu kânok.

Zâk imbanjâ muyagem niŋgâmap. <sup>7</sup> Kembugât kâmurân nen ârândân âlip ândinatkat Kaapum zâk a kânok kânok imbanjâ muyagem niŋgâmap. Njâi zâk Kaapumjâ mam okŋanji kut njâi njâi âsagemap, zorat topŋanġât den nânġâm sâmap. <sup>8</sup> Njâi zâk Kaapumjâ mam okŋanji den nânġânânġâ zo sâmap. Nep zagât, zo marijâ Kaapum kânok. <sup>9</sup> Njâi zâk Kaapumjak mam okŋanji nânġâm pâlâtân patâ op ândimap. Njâi zâk Kaapumjak mam okŋanji a sisi mâsek kubikziŋgâmap. <sup>10</sup> Oi njâi zâk sen mârât kulem tuubapkât imbanjâ pindâmap. Njâi zâk Anutugâren gâbâ den mem sapsubapkât imbanjâ pindâmap. Njâi zâk Kaapumjâ imbanjâ pindi den sot kut njâi njâi zorat topjâ nânġâm kubik sapsuŋap. Zâk itâ sâmap, “Zo Kembugât Kaapumân gok.” Mo itâ sâmap, “Zo wâke sot Sataŋ, zeŋġâren gok. Zo bâliġâ.” Njâi zâk siŋġi âlip den gându uŋakjan sâbapkât imbanjâ pindâmap. A njâi den gându uŋak zo nânġâm a dinniŋan melânġbapkât imbanjâ pindâmap. <sup>11</sup> Nep top top zo Kaapumjak tuumap. Kaapum zâk zikjak nânġâm nep zo mo zo a marijâ dâp kâsâpkum niŋgâmap.

*Sâkniġ ko kânok, kore mâman doŋbep.*

<sup>12</sup> A nen sâkniġandâ kânok, ka sâkkât kore mâman, zo doŋbep. Oi zen doŋbepjâ mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi Kristogât kâmut nen zo yatik. <sup>13</sup> Kaapum kânokjak tooyân mâpotniġġi kâmut kânogâk urâwen. Yuda a sot hân njâi gok, Kore a sot a kutâ, nen aksik Kaapum kânok zorigâk miwen. Kaapumjâ umniŋan piksâm zimbapkât miwen.

<sup>14</sup> Oi sâkkât kore, zo kânok bujâ. Zo doŋbep. <sup>15</sup> Oi ki zâk dap op itâ sâbap? “Nâ bet bujâ. Nâ sâkkât torenjâ mân uan.” Den yatâ sâmjâ dap op sâk birâm zikjik ândibap. <sup>16</sup> Mo kindap zâk dap op itâ sâbap? “Nâ sen bujâ. Nâ sâkkât torenjâ mân uan.” Yatâ sâmjâ dap op sâk birâm zikjik ândibap. <sup>17</sup> Sâġân sinniġâ zei sâi ko sâkġâ kindap kârubap. Mo sâġân kindabâk zine sâi sâġân kârubap. <sup>18</sup> Anutu zâkġâ yatâ nânġi zeipkât sâkkât kore nep top top sâm ziŋġip. <sup>19</sup> Sâkkât kore mâman zen nepziġ kânok oi sâi sâk zâk bâliġ opjâ buj opap. <sup>20</sup> Zi ko kore mâman doŋbep, ka sâk ko kânok.

<sup>21</sup> Senjâ dap op bet itâ dukubap? “Nâ ġâ bujik âlip ândibat.” Mo kâukġâ dap op ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet bujâ âlip ândibat.” <sup>22</sup> Yatâ mân ziap. Sâkninaŋġât torerâpġâ lolotjâ zen buj utne sâi âlip mân ândibem. <sup>23</sup> Oi sâkniġanġât torerâpġâ ġiġiġâ ziġâ ġalem otziŋġâmen. Oi sâkniġanġât

torerâpnâ mân igiknâ zo ekap zângoindâ âlipnâ yatâ ândime. <sup>24</sup> Sâknij torerâpnâ muyap zime, zo yatâ neule mân pam ândimen. Oi Anutuñâ sâk muyagem torerâp nâmbutnâ giginâ zen nep patâ sâm zingip. <sup>25</sup> Zo sâknijangât torerâp kâsa mân op kore orangâm ândibigât yatâ oip. <sup>26</sup> Zorat torennâ nâinâ sâknam nângi nâmbutnâ, zen ârândan nângâbi. Mo nâinâ sâtâre oi nâmbutnâ zen yatik sâtâre op nanngâbi.

*Nep a topnâ topnâ ândie.*

<sup>27</sup> Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tuume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonnâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziñ ândiap. Oi ziknik ziknik sâknijangât kore mâman ue. <sup>28</sup> Oi Anutu zâk kâmut gakârâpnâ, nenngâren a itâ nâambarip. Aposolo gâsum sâlâpnângoip. Ombenjan Anutugâren gâbâ den mem sâsân a. Ombenjan den sinji âlip kwâkâm zingâzingân a. A sisi mâsek kubikzingâzingân, berân mâme a sot a sâtñâ, oi a den gându mârâtñan sâsân. Zo yatâ nâambarip. <sup>29</sup> Nen Aposoloyâk nâambarip? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm zingâzingân a nâambarip? Nen aksik sen mârât tuutuñangât imbanâ ningip? Zo yatâ bunâ. <sup>30</sup> Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikñangât imbanâ ningip? Mo den

gându unakñan sânatkât imbanâ ningip sot den zo nângâm melânatkât imbanâ ningip? Yatâ bunâ. <sup>31</sup> Zorat itâ sa nângânek. Zen Kaapungât imbanjan Yesugât kâmut mem kâtikñan kwatzingânam op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nâñâ mâtâp âlipnâ nâi, zorat dâzângua nângânek.

## 13

*Umniñandâ mân gâsâyagom nep âlip tuugindâ mân dâp upap.*

<sup>1</sup> Nâ Kaapum imbanjan a gânduyân mo sumber a zenngât gânduyân Kembugât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitnjik opap. <sup>2</sup> Nâ Propete op ândim kut nâi nâi âsagemap, zorat topnâ nângâbam sot sinji âlipkât topnâ nângâm kwâtâtebam oi bakñâ sa âbângubapkât zorat nângâm pâlâtân imbanâ zemnigi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap, zo ko nâ a yenñâ opam. <sup>3</sup> Oi kut nâi nâinâ zemnigap, zo a kanpitâ zingâm nanngâm sâknâ bira kârâpkât sinji opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân gâsuzingâbap zo ko nâ a yenñâ op nanngâbat. Kut nâi nâi zo ua sâi zorânâ âlipñan mân kwatnibap.

*Buku opñâ mâtâp âlipnâ lâñnat.*

4 Nâi zâk umñandâ bukurâpñâ gâsuzingâmapñâ lumbenâ ândibap. Bukurâpñâ, zen kuk mân otzingâbap. Zâk sâk mâme mo zâizâiñ mân upap. <sup>5</sup> Kut ñâi mân orotñâ zo mân upap. A zo zikñâ kutñâ mân mem zaatpap. Um kâlak buñâ. A zengât tosa mân mem ândibap. <sup>6</sup> Bâliñandâ lañ kâri umbâlâ upap. Oi den bonñandâ lañ kâri zorat umâlep upap. <sup>7</sup> A umñandâ bukurâpñâ gâsâzângomap, zâkñâ bukurâp zengât nâñgi zâizâiñ opmap. Oi bukurâpñâ ziñ kulem bâliñâ okñangâne mân lorebap. Oi sâknam sot kut ñâi ñâi bâliñâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anutunñâ gâtâm tânnângobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

*Buku orotñâ, zorâñ mân buñ upap.*

<sup>8</sup> Umñâ buku orotñâ, zo mân buñ upap. Ka Kembugât den sâsâñ, zo buñ upap. Oi den gându ñâin ñâin sâsâñ, zo buñ upap. Den topñâ nângânâñgân, zo buñ upap. <sup>9</sup> Zo itâgât. Hânân zi ândien, zorat op ko torenñik nângâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torenñik opmap. <sup>10</sup> Gâtâm hângât narâkñâ âkâbabân bonñâ muyagei orot mâmenin kwakñâ, zo buñ op nañgâbap. <sup>11</sup> Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nângâm ândiwan.

Bet ko lâmbatñâ a opñâ katep nângânâñgân, zo birâwan. <sup>12</sup> Narâk ziren kut ñâi ñâi ikmen, zo tooyân egindâ gâutgâut opmap, zo yatâ. Gâtâm ko bonñâ ek nângânat. Narâk ziren torenñik nângan. Gâtâm bonñâ ek nângâbat. Anutunñâ nek nângâmap, zo yatâ ek nângâbat.

<sup>13</sup> Zinziñ kâtik zimbi, zo nângâm pâlâtân, um bâbâlañ op mambât ândiândin sot umñâ gâsâyagom buku orotñâ, zen karâmbut. Buku orotñâ, zo patâziñâ uap.

## 14

*Anutugât den sâm muya-muyagin, zorâñâ nep patâ.*

<sup>1</sup> Zen umziñandâ gâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumñâ nep top top niñgâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsâñ nep, zorat nângâne zâizâiñ upap. <sup>2</sup> Nâi zâk den gându uñakñan sâmap, zo a mân dâzângom Anutu dukumap. Zâk Kaapumñâ mam okñangi den gându uñakñan sâi a zen kwakme. <sup>3</sup> Ka ñâinñâ a denân Kembugât den sâm muyagemapñâ a kâtigibigât betziñan mimbap. Zen um bâbâlañ upigât dâzângomap. <sup>4</sup> Nâi zâk den gându uñakñan sâmapñâ zik umñâ Kambu sot pâlâtân op kâtigibapkât sâmap. Ka ñâi zâk a kâmut zengât mâteziñan Kembugât den muyap sâm muyagemapñâ kâmut ziñ sinji âlibân

kâtigibigât sâmap. <sup>5</sup> Zen aksik patâ den gându uŋakŋan sâne nânga âlip upap. Ka Anutugât den a denân muyap sâmap muyagine nânga âlip nâi upap. A nâi zâk Kembangât den muyabâk sâmap muyagemap, zâk den gându uŋakŋan sâmap, zo walâbap. A nâi minduminduyân den gându uŋakŋan sâmap melân a denân dâzângoi âlip upap. Zâk yatâ opnâ Kembangât den muyap dâzângomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembangât den nângâm âlip upigât otnigi yatâ san. <sup>6</sup> Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unakŋan den sâmap dâzângom dap op betziŋan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den nâi mân mem ga muyap dâzângobat, zo dap op betziŋan mimbat? Nâ nângânângâ den mo sâmap kwâkâziŋgâziŋgâ den mo Kembangât den nâi mân mem ga dâzângobat, zo dap op betziŋan mimbat?

*Kembangât den ekapŋoot mân sâbi.*

<sup>7</sup> Kut nâi yenŋâ kâmap sot uluwet zo kune diŋâ muyap mân sâi dap op nângâbi. <sup>8</sup> Mo lâmun waatne kwamitŋâ muyap mân sâi dap opnâ kâmbangât kut nâi kubikŋâ âi pâiziŋgâbi? <sup>9</sup> Oi zen yatik gându uŋakŋan den ekapŋum sâne a nâmbutŋâ dap op nângâbi? Dinziŋâ zo yenŋan âibap. <sup>10</sup> Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziŋak dinziŋâ zo nângâme. <sup>11</sup> A

nâiŋâ den gându nâi sâi nânga kwakmak upap. Den zorat mariŋandâ nâgât nângi kamân nâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nânga zâk kamân nâin gokŋâ upap. <sup>12</sup> Oi zengâren topnâ yatik ziap. Kaapungât imbanâ zengâren muyagibapkât nângâm sâme. Zo âlipnâ. Ka nâ itâ sa nângânek. Zen Kaapungâren gâbâ imbanâ mem Yesugât kâmut mem kâtikŋan kwatziŋgâbigât otziŋgi ândibi.

<sup>13</sup> Zorat den gându uŋakŋan den sâbapkât imbanâ zemŋangap, zâk den zorat topnâ nângâm mâburibapkât imbanâ zorat Kembangâren ninâu sâi bekŋan mimbat. <sup>14</sup> Nâ den gându uŋakŋan ninâu sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nângânângânâ zo mân nângâm kubiksa yen zimbat. <sup>15</sup> Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nângânângânandâ nângâm lâunandâ ninâu sâmap sapsuga âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nângânângânandâ nângâm simbitkum kep mimbat. <sup>16</sup> Gâ um dâpkandâ den gându uŋakŋanâk Kembangâren sâiwap sâna a kândâtŋan gokŋâ diŋgâ mân nângâmŋâ dap op perâkŋak sâbap? <sup>17</sup> Gâ sâtâre den bonŋâ zo sâban. Oi a zorâŋ kwagi dap dap yatâ oi zorânâ tângubap? <sup>18</sup> Zen den gându uŋakŋan sâne nâ walâziŋgâm sâman. Zorat Anutu sâiwap

sâm dukuman. <sup>19</sup> Ka nâ itâ sa nângânek. Den gându unakñan sâsânangât nânga bon oi sâi minduminduyân den gându unakñan den kârep patâ sâbâ sâsâm sâbam. Nâ zorat nânga giap. Ka Kembugâren den memñâ minduminduyân muyap sâsâm muyagigin, zorat nânga zariap.

*Kembugât den âragunam katep tobat mân upi.*

<sup>20</sup> Bukurâpnâ, den nângâm kubikkubikñangât nângânângâziñandâ katep yatâ mân upi. Nângânângâziñandâ lâmbatlâmbatñâ zeñgât dâp upap. Bâliñâ nângâbi, zo ko umziñandâ katep mâik yatâ upap. <sup>21</sup> Mârumñan Yuda a ziñ um kâtik ândine Kembuñâ den nâi itâ sâip. Zen zo Kembugât gurumin den ekabân kulemgune ziap, “Kembu zâk itâ sap, ‘Nâ hân nâin gokñâ sângonzângua kâmut zi zeñgâren gam den gându nâin nâin nâgât den dâzângone lañ mân nângâbi.’”

<sup>22</sup> Oi zorat torenñâ sâbâ. Gându unakñan den sâsân, zo top lâkulâku nâi uap. Oi zo Yesugât kâmut zeñgât siñgi mân uap. Zo um kâtik zeñgât siñgi. Oi Anutugâren gâbâ den mem muyapñâ sâsâm muyamuyagin, zo top lâkulâku nâi uap. Zo a um kâtik zeñgât siñgi buñâ. Zo Yesugât kâmut zeñgât siñgi.

<sup>23</sup> Yesugât kâmut zen aksik mindum aksik gându

unakñan den sâne sâi a yenñâ, a um kâtik zâk ziñgitñâ sâbe, “Um gulip otziñgap.” <sup>24-25</sup> Um kâtik ziñ ziñgitñâ sâi zorat nângâne Kembugât top lâkulâku nâi mân opap. Yesugât kâmut mindumñâ Anutugât den muyap sâsâm muyagem tatne a yenñâ, um kâtik nâi zeñgâren gam den sâbi, zo nângâbap zo ko aksik umñangât topñâ sâsâm muyagine den zo umñan giari umñâ melânþap. Oi umñan kut nâi nâi tik zemap, zo muyagei umñâ melâni hânân gei pindiñsâm zem Anutu mâpâsem itâ sâbap, “Anutu zâk perâkñak zen sot ândiap.”

*Bet bâsañ mân mindubi.*

<sup>26</sup> Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâsâm um bet bâsañ mân gabi. Nâi zâk sâtâre kep nâi mem gâbap. Nâi zâk kwâkâm ziñgâziñgân den mem gâbap. Nâi zâk Anutugât den unakñâ. Nâi zâk den gându unakñan sâbâ sâsâm sâbap. Nâi zâk den gându unakñâ zorat top sâsân sâbâ sâsâm sâbap. Zo Kembugât den lañ kârâbapkât upi. <sup>27</sup> Den gându unakñan den sâsân sâsâm donþepñâ buñâ, zagât mo karâmbutñâ sâbi. Donþepñâ mân walâm sâbi. Oi zikñik zikñik sâne a kânokñâ mâburem topñâ sâbap. <sup>28</sup> Ka mâbumâbure a nâi mân tâi ko minduminduyân den gându unakñan mân sâbi. Nâi zâk



sâbâ sâm zâk zikñik Anutugâren sâbap. <sup>29</sup> Anutugât den muyap sâsân, zo a zagâtñâ mo karâmbutñâ sâbi. Oi nâmbutñâ zen den zo nângâm sâlâpkum sâbi. <sup>30</sup> Nâi zâk tâi Kaapumñâ umñan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap, zo birâbap. <sup>31</sup> Anutugât den sâm muyagiñ zo utnâ sâm upi. A ñâiñon sâm nañgâm ge tâi a ñâigoot sâm dâzângobap. Sâm mânângât dâzângobi, zorân âlip upap. Oi sâne a nâmbutñâ ziñ nângâm umziñ bâbâlan upap. <sup>32</sup> Anutugât den sâsân a zen Kaapumgât den sânam otziñgi sâbi. Mân sânam otziñgi birâbi. <sup>33</sup> Anutu zâk gulipmalipkât Anutuñâ buñâ. Zâk lumbenjan orotñangât Anutu. Anutu kânok, diñâ kânok. A kânokñak pârârânjâk sâbap. Ambân zen minduminduyân den hiriñsâm tapi.

<sup>34</sup> Yesugât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hiriñsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opñâ giginâ ândibigât neñgât orotñâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembugât gurumin denân ziap. <sup>35</sup> Ambân zen den ñâi mâsikâm nângânâ mirâziñan âi arâpziñ mâsikâziñgâbi. Ambân ñâiñâ minduminduyân den sâi anunñoot upap. <sup>36</sup> Korinti a zen zâizâiñ upme, zeñgât sa nângânek. Zen dap nânge? Anutugât denñâ zeñgâren topkwap muyageip, mo zen

ziñik nângâwe?

<sup>37</sup> Zeñgâren gâbâ ñâiñâ zikñangât nâñgi Propete mo a Kaapumñoot upap zo ko den kulemgum ziñgan, zo Kembugât sâtkât kulemguan, yatâ nângâbap. <sup>38</sup> Nâi zâk den zi nâñgi bon mân upap, zo zâkkât nângindâ Anutugât den sâsân a mân upap. <sup>39</sup> Zorat bukurâpnâ itâ sa nângânek. Zen Anutugât den muyap sapsusun, zorat kâtigibi. Den gându unakñan sâsân, zorat pâke mân kwapi. <sup>40</sup> Minduminduziñan gulipmalip mân op, orotñigâk utnetâ a nâmbutñâ ziñ ziñgitnetâ dâp upap.

## 15

*Yesu zâk mumuñan gâbâ zaatñâ arâpñâ zeñgâren muyageziñgi.*

<sup>1-2</sup> Bukurâpnâ, siñgi âlip den dâzângua nângâwe. Oi zo mem ândime. Siñgi âlip kwâkâm ziñgâwan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikziñgâbap. Mo dap nânge? Siñgi âlip dâñ mân mem ândinetâ umziñan bonñâ mân âsageziñgâbap?

<sup>3</sup> Zen siñgi âlip nângâm ândibigât dâzângua nângânek. Siñgi âlip nângâwan, zo dâzângowan. Zorat kâukñâ itâ sâm dâzângowan. Kambu Yesu, zâk den siñgi Kembugât ekabân ziap, zorat dâp opñâ bâliñangât suup mem moip. <sup>4</sup> Oi Kembugât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zei

sirâm karâmbunjan Anutuñâ mângêi zaarip. <sup>5</sup> Zaatñâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpnâ nâmbutñâ zengâren muyageip. <sup>6</sup> Oi Yesugât kâmut tengânâ 5 tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ donbepñâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutñâ muwe. <sup>7</sup> Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageziñgi igâwe.

<sup>8</sup> Paulo nâ zengât tengâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katep mân kubikañgâm âsageip yatâ nâ lañ nâgâren muyagei egâwan. Aposolo ziñâ kot ninetâ mân dâp uap. <sup>9</sup> Nâ Aposolo nâmbutñâ zengât ombeziñjan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zângom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap. <sup>10</sup> Nâ Aposolo orâwan, zo Anutuñâ um lâklâk otnim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâknjak tânnogi zorânâ nâgâren bon buñ mân oip. Buñâ. Aposolo nâmbutñâ zen nep tuune walâziñgâm sâknam nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutuñâ tânnogip, zorânâ mem kâtikjan kwatnigi siñgi âlipkât nep tuum kâtigeman. <sup>11</sup> Nâ orâwan sot ziñ urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat siñgi sâm den siñgi âlip sâm muyagimen. Oi Korinti a zen yatik mem ândie.

*Yesu zâk mumuñan gâbâ zaaripkât zaatnat.*

<sup>12</sup> Yesu mumuñan gâbâ zaarip. Den yatâ sâm dâzânngoindâ wangât zengâren gâbâ nâmbutñandâ mumuñan gâbâ zaatzaat, zo mân ziap sâme? <sup>13</sup> Mumuñan gâbâ zaatzaat, zo kwâimbâmñâ Yesu mumuñan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi. <sup>14</sup> Oi Kristo mumuñan gâbâ mân zaarip sâi ko den sâmen, zo bon buñ opap. Oi nângâm pâlâtânziñ zo yatik bon buñ opap. <sup>15</sup> Oi zorik buñâ. Nen Anutugât itâ sâwen, “Zâknâ Kristo mumuñan gâbâ mângêi zaarip.” Oi mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko Anutuñâ Kristo mân mângêi zaarip opap. Zorat den sâwen, zo Anutugât den târârak mân sâm sarâ sâbem. <sup>16</sup> A mumuñan gâbâ zaatzaatñâ mân zeî sâi ko Kristo mumuñan gâbâ mân zaarip opap. <sup>17</sup> Kristo mân zaari sâi nângâm pâlâtânziñ yennâ opap. Oi tosaziñ tok zemziñgâbap. <sup>18</sup> Oi Kristo nângâm pâlâtân kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap. <sup>19</sup> Nen hânân narâk ziren Kristo nângâm pâlâtân kwâknjanğâmen, zorat bonñâ mârûm miwen sot sumbemân mân mimbem sâi ko umbâlâ patâ muyagebap.

*Mumuñan gâbâ zaatzaat, zo tengâyâk zaatnat.*

<sup>20</sup> Kristo, zâk perâknjak mumuñan gâbâ zaarip. Zâk a mumuñâ kândom otziñgâm zaat ândiap. <sup>21</sup> Zo itâgât. A nâiñâ mumuñâ

topkwapningip. Zo yatik a n̄aiñâ mumuñan gâbâ zaatzaat, zo topkwapningip. <sup>22</sup> Nen aksik Adamgât kiurâp opn̄â munat. Zo yatik Kristo sot târotâroniñ ziapkât zaat nanngânat. <sup>23</sup> Oi tenngânâ sâi ziap, zo yatik zaatnat. Kândom Kristo mumuñan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât sinji a nen zaatnat.

<sup>24</sup> Âkââkân narâkñan Kristo zâk a kutâ sot zâizâiñ sot imban̄âziñoot aksik mem gei kwatziñgâm kembu nepn̄â zo Anutugât bikñan pâi narâkñâ âkâbap. <sup>25</sup> Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpn̄â kiñ gobetñan kâbakñeziñgâm nanngâm nepn̄â tuum nanngâbap. <sup>26</sup> Kâsan̄â boiñâ tâmbetkubap, zo mumuñâ. Mumuñâ zo buñ upap. <sup>27</sup> Anutuñâ a sot kut n̄ai n̄ai aksik Kristogât gigin̄â zâambarip. Zorat Kembangât ekabân den n̄ai itâ ziap,

“Anutuñâ a sot kut n̄ai n̄ai aksik mem gei kiñan̄gât gobetñan kwatziñgi mân walâbe yatâ.”

Den zo n̄angindâ Anutuñâ n̄angi Kristogât ombenjan gigin̄â upapkât mân sâip. <sup>28</sup> Nanñâ zâk a sot kut n̄ai n̄ai nen mem gei kwatniñgâmñâ Anutu Ib̄an̄an̄gât ombenjan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu zikñak a sot kut n̄ai n̄ai nenngât kembu patâniñ op ândibap.

*Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko bâliñ upem.*

<sup>29</sup> Korinti a zengâren a nâmbutñandâ a mumuñâ zengât op too sanjonme. Zo mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi dap dabân yatâ upe? <sup>30</sup> Oi nen ko wangât sâknam kwâkñan ândiwenn̄â ândim gen? <sup>31</sup> Bukurâpn̄â, Zen Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlatân op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuñandâ mâte otnigi ândian. <sup>32</sup> Den sumbuñâ sa n̄angânek. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko wan bonñâ membam? Den zo sumbuñâ san. Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân n̄angân̄ngâ op itârân̄ sii nalemm om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa n̄angânek. Zen yatâ mân n̄angâbi.

<sup>33</sup> Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ a n̄ai a lan̄ ândiândiñâ zengâren pâlatân upap zo ko orot mâme âlipñâ zo gulipkubap. <sup>34</sup> Zen umziñ kubikñâ ândiândi bâliñâ birâbi. Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ Anutu kândât kume. Zo n̄angâm anjun upigât dâzân gvan.

*Zaatzaat top top zaatnat.*

<sup>35</sup> Nâmbutñandâ itâ sâbi? “A mumuñâ zen dap zo zaatpi? Sâkziñ tobat dap op muyagibi?” <sup>36</sup> Korinti a zen kwakmak a. Zen nebân kut n̄ai kendâme, zo yen

mân zaatmap. Keetjâ zo pane kâmnâ âlip taki keetjâ zo alâgem buj opmap. <sup>37</sup> Zen keetjâ kendâme, zo nâi. Bonjâ ko nâi. Keetjik kendâme. Segon mo kut nâi kendâne kâmnâ sot bonjâ bet takâmap. <sup>38</sup> Oi Anutu zâk nângâm kwâtâtemjâ sâm pindip, bonjâ yatik takâmap. Keet dâpņan bonjâ tobât nâi nâi âsagemap. <sup>39</sup> Zo yatik sâkkât topņâ kânok mân ziap. A neņgât sunum, zo nâi. Bâu zuu zengât sunum, zo nâi. Saru zuu zengât sunum, zo nâi. <sup>40</sup> Oi sumbem a, zen sâkziņ tobât nâi. Hân a, nen sâkniņ tobat nâi. Sumbem a zengât neule, zo nâi. A neņgât neule, zo nâi. <sup>41</sup> Mirâsiņ, zâk âsakņâ tobatņâ nâi. Kâin, zâk âsakņâ tobatņâ nâi. Sâņgelak, zen âsakziņâ tobatņâ nâi. Oi sâņgelak âsakziņ tobatņâ kânok bujâ. Tobatziņ nâi nâi zem ariap.

<sup>42</sup> Mumuņan gâbâ zaatzaat, zorat topņâ yatâ. Hân sâk, zo hangubi, zâk buj upapkât siņgi. Zaatpap, zorâņ mân buj upap. <sup>43</sup> Hân sâk hangume, zo bon bujâ. Zo yenņâ. Zaatpap, zo bonjâ sot âsakņâ neulenoot. Hân sâk hangume, zo lolotņâ. Zaatpap, zo imbaņâņoot. <sup>44</sup> Hangugunandâ hân sâk sot. Zaatzaatņandâ sumbem sâk sot. Hân sâk ziap, yatik sumbem sâk ziap.

*A sanjijâ Adam sot a*

*uņakņâ Kristo.*

<sup>45</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap, “A kândom muyageip, Adam, zâk um dâpņoot op zaat ândeip. A bet muyageip, zâk ko Kaa-pum sot ândiândi mar-iņâ op ândiap.”

<sup>46</sup> Sumbemân gâbâ gok, zâk kândom hânân ge mân ândiap. Hânân gokņâ zorâņâ kândom hânân ândeip. Sumbemân gok, zâk bet ge ândeip. <sup>47</sup> A kândom muyageip, zâk Anutuņâ hânjâ tuugip, zorat hân a oip. A bet muyageip, zâk sumbemân gokņâ. <sup>48</sup> Anutuņâ hân memņâ Adam tuugip. Zâkkât kiurâpņâ nen yatik hânân gokņâ muyageniņgâniņgâņ. Sumbemân gokņâ a ândiap, yatik sumbemgât siņgi op ândinat. <sup>49</sup> Nen hânân gokņâ tobat urâwen, zo yatik sumbemân gokņâ, zâkkât tobat minat.

*Yesuņâ taki sumbem sâk minat.*

<sup>50</sup> Bukurâpnâ, den nâi zitâ sa nângânek. Hân sâk zirâņâ Anutu um topņan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâalâgiņ zo ziņziņ kâtikņâ mân zimbap.

<sup>51</sup> Nângânek. Den nâi tik zeip, zo sapsun ziņgâbâ. Nen mân mom naņgindâ Kambu Yesuņâ taki tobatniņ nâi op hâukwâtnat. <sup>52</sup> Lâmun diņ sâi kegâk, sinniņâ kwilitikpamen yatâ, tobat nâi utnat. Lâmun

diŋ sâi mumuŋandâ zaatŋâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziŋ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatŋâ hâukwap tobat ŋâi utnat. <sup>53</sup> Sâkŋâ lolot, zinziŋ kâtik buŋ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumuŋaŋgât siŋŋiŋâ ândiândi kâtik gwagori geibap. <sup>54</sup> Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembuŋâ mumuŋaŋgât imbaŋâ koi geip. <sup>55</sup> ‘O mumu, gâ imbaŋâgâ ikâ? Mumu, gâ nâŋgobangât imbaŋâgâ ikâ taap?’”

<sup>56</sup> Mumuŋandâ nâŋgobapkât bâliŋandâ imbaŋâ pindâmap. Oi Kembuŋgât gurumin dennâ bâliŋâ imbaŋâ pindi gwâlanteŋsâmap. <sup>57</sup> Ka mumuŋandâ mân kumbu otniŋgâm ândibapkât Anutu sâtâre okŋaŋgânat. Anutuŋâ Yesu Kristo sâŋgongoi gem tânnâŋgoi ândiândi kâtik muyagien. Zorat sâm âlip kwâkŋaŋgânat.

<sup>58</sup> Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbâŋ Kembuŋgât nep tuum kâtigibi. Itâ nâŋgâm tuubi, “Kembuŋgât opŋâ nep tuugindâ bon buŋ mân upap.”

## 16

*Yerusalem zengât siŋgi kât mindubigât sâip.*

<sup>1</sup> Kembuŋgât siŋgi a zengât kât mindunam Galata hânân a kâmutŋâ kâmutŋâ dâzâŋgowan. Zo yatik upi.

<sup>2</sup> Kendon dâp kât tatziŋgap

dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zengâren ga kâtkât diŋâ mân sâm kârubi. <sup>3</sup> Nâ zengâren ga a nâŋgâziŋgâne âlip oi zo ekap ziŋgâm sâŋgonzâŋgua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi. <sup>4</sup> Mo nâŋga âlip oi ninoot ârândâŋ âinat.

*Paulo zâk Korinti zengâren âibam narâkŋâ ziŋgip.*

<sup>5</sup> Nâ Makedonia hânân âi walâm zengâren gâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat. <sup>6</sup> Korinti zengâren gam tâtat mâme upat motŋâi. Zen sot ândia map narâkŋâ âkâbap. Oi ziŋâ mâtâpkât betnan mine zoren mo zoren âibat. <sup>7</sup> Nâ narâk ziren yen ga ziŋgit zâmban âibatkat mân otnigap. Zorat Kembuŋâ nâŋgi âlip oi zengâren gam mâik ŋâi tâpatkât san. <sup>8</sup> Nâ narâk ziren Epeso kamânân ândia Pentekos kendon âkâbap. <sup>9</sup> Ziren Kembuŋâ mâtâp patâ mem pâi nep patâ muyagei ziap. Oi siŋgi âlipkât a kâsa doŋbep ândie.

<sup>10-11</sup> Timoteo zâk zengâren gâi buku okŋaŋgâne kengât mân op ândibap. Nâ Kembuŋgât nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zâkkât nâŋgâne mân gibap. Mulun galemgum sâŋgongune um lumbe op nâgâren gâbat. Nâ zâk sot buku nâmbutŋâ zen ârândâŋ gâbigât mambât ândian.

<sup>12</sup> Bukuniŋâ Apolo, zâk bukurâp nâmbutŋâ, zen sot

zenğâren gâbâpkât dukum sângongua mân bâbâlaŋ oip. Narâk ziren buŋâ, narâk ŋâin mâtâp muyagemŋâ zenğâren gâbap.

*Kembugât den sâsâŋ a hurat kwatziŋgâbi.*

<sup>13</sup> Zen galem oraŋgâm sinġi âlip mem kâtigibi. Keŋgâtziŋ buŋâ kâtigem ândibi. <sup>14</sup> Kut ŋâi ŋâi upme, zo umziŋandâ gâsâyagom upi.

<sup>15</sup> Oi bukurâpnâ, den ŋâi sa nâŋgânek. Zen Setepano sot kâmut gakârâpŋâ, zenğât nâŋgâme. Zen Grik hânân kândom Kembugât sinġi urâwe. Oi zen Kembugât sinġi a kore otziŋgâm ândime. <sup>16</sup> A zo sot a nâmbutŋâ ziŋ yatik nep tuume, zen ziŋgit hurat kwatziŋgâbi.

<sup>17</sup> Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nâgâren gane umnâ âlip oip. Korinti zen kêrebân ândine zen gebâkziŋan nâgâren gam umâlep kwatniwe. <sup>18</sup> Nâ sot Korinti a zen ârândân umâlep kwatniŋgâwe. Zorat zen a yatâ zo zenğât nâŋgâne âlip upap.

<sup>19</sup> Asia hânân Yesugât kâmutŋâ kâmutŋâ zen Korinti a zenğât nâŋgâm ândie. Akwila sot ambinŋâ Pisisila sot zekât mirin mindume, zen Kembugât opŋâ sâm sâtâre otziŋgâme. <sup>20</sup> Bukurâpŋâ nâmbutŋâ, zen yatik sâtâre otziŋgâme. Zen buku muyageyaŋgâm luyaŋgâm upi

<sup>21</sup> Paulo, nâ den zi sa bukunâ ŋâiŋâ lâunan gâbâ

mem ekabân kulemgum ândim gâi zi nâ ninak bitnandâ simbup mem den murukŋâ zi kulemguan.

<sup>22</sup> Nâi zâk Kembugât âkonzigi simgât sinġi upap.

Kembuniŋâ Yesu gâ gâban. <sup>23</sup> Kembu Yesugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ zorân zenğâren zimbap. <sup>24</sup> Nâ Yesu Kristogât op umnandâ gâsâzâŋgomap.

Zo yatik.

## Korinti a zengât ekap zagâtñâ Pauloñâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop sot sâtâre den.*

<sup>1</sup> Anutugât sâtât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuziŋ Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembugât sinji a ândie, zengât ekap zi kulemgum ziŋget.

<sup>2</sup> Anutu Ibâniñâ sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziŋgoŋ sot um lumbe zengâren zimzap.

<sup>3</sup> Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu sâmbâlip kwâkŋaŋgânât. Zâk tânzângoziŋgoŋ sot um diim gigiñâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukŋan kwatniŋgâmap.

<sup>4</sup> Anutuñâ sândukŋan kwatniŋgâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukŋan kwatziŋgânatkât opmap.

<sup>5</sup> Kristo sot pâlâtân oindâ Kristo sâknam nâŋgip, zo yatik sâknam kwâkŋan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtân oindâ Anutuñâ mem sândukŋan kwatniŋgâmap.

<sup>6</sup> Neŋgâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk

sot kubikkubik muyagibapkât neŋgâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângozi sâknam neŋgâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniŋ sânduksâbap. <sup>7</sup> Nen zengât nâŋgâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nâŋgâbi.”

*Kembuñâ Paulo sot bukurâpñâ mumuñan gâbâ mâkâziŋgip.*

<sup>8</sup> Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nâŋgâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nâŋgânek. Zoren kut ñâi ñâi yâmbâtñâ kwâkniñan zari ândiândiniñâ buŋ upap nâŋgâwen. <sup>9</sup> Nen mumuñangât sinji uen sâmbâ nâŋgâwen. Oi yen mân muyageip. Niñ imbanâniñangât nâŋgindâ yen oi Anutuñâ a mumuñan gâbâ mâŋgiziŋgâmap, zâk kânok nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgânatkât zo yatâ muyageniŋgip. <sup>10</sup> Oi zâk mumuñan gâbâ mâkâniŋgipñâ yatik mâkâniŋgâbap. Zâkkât itâ nâŋgâmen, “Sâknam muyageniŋgi mâkâniŋgâbap.” <sup>11</sup> Korinti a zen ko ninânuñâ betniñan minetâ Anutuñâ mâkâniŋgi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

*Paulo zâk um târârak ândeip.*

<sup>12</sup> Nen niñangât nâŋgindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen

mân kâitzângomen. Nen um salek ândeindâ umniñandâ hân a yenñâ, zengât nângânângâ mâtâp, zo mân nângâm ândiwen. Buñâ. Anutuñâ tânnângoï âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

13-14 Yesu gâbap, narâk zoren zen neñgât op sâtâre upigât sot neñgoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum ziñgen. Oi den kulemguen, zorâñ yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

*Pauloñâ sarâ mân sâmâip.*

15 Kândom nen buku op ândinat sâm nângâm nâ zengâren gam umâlep kwatziñgâbatkât sâwan. 16 Oi ga ziñgitñâ Makedonia hânân âibatkat sâwan. Oi zoren ândim puriksâm Korinti a zengâren dum gam umâlep kwatziñga ziñâ sângonnone Yudaia hânân âibatkat nângâwan.

17 Korinti a zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan. Zorat nâgât dap nânge? Nâ um zagât op den yatâ sâwan? Nâ um kâtik a yatâ op um zagât opñâ zengâren gâbat sâmñâ birâm mân gâwan? Nâ yatâ buñâ. Nâ mem birâbirâ mân opman. 18 Ibâniñ Anutu, zâkñâ sâi kâtikkâtigin ândiapkât den

sâindâ dap op bon buñ upap? 19 Anutugât nanñâ Yesu Kristo, zâkkât den siñgi nâ sot Siliwano sot Timoteo, niñâ dâzângowen. Zo bonñâ sot nâmbutñâ yenñâ mân oip. Buñâ. Yesugât den bonñigâk. Yesuñâ den sâi kâtigemap. 20 Anutuñâ den sâm kâtigeip, zorat bonñâ Yesugâren ziap. Zorat op Yesugât perâkñak sâm Anutu sâm âlip kwâkñangâmen. 21 Anutuñâ sâi nen sot zen ârândâñ Yesu sot pâlâtâñ op kâtigimen. Anutu zâk zikñak gâsum sâlâpnângoip. 22 Oi zâkñak târotâronñagât undip Kaapumñâ umniñan pâip. Oi Kaapumñâ umniñan ândim Kembuñâ tânnângobapkât den umniñan sâm muyagemap.

23 Zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan, zorat sa nângânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep ziñgâm umbâlâ kwatziñgâbatkât mân gâwan. Den zo Anutuñâ nângi perâkñak san. 24 Niñâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân miangâm nep tuumen. Zen nângâm pâlâtânân kâtigem kinze, zo nângan.

## 2

*Pauloñâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.*

1 Umnandâ itâ nângâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtñâ mân gâbat.” 2 Nâ itâ nângâwan, “Nâñâ den sa



umbâlâ utne waniņ zinj umâlep kwatnibi?" <sup>3</sup> Nâ zengâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zengâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatziņgâwan. Umnandâ itâ nâņgâwan, "Umnan sâtâre muyagei zengâren zo yatik sâtâre muyagibap." <sup>4</sup> Ka umnâ bâliņ oi isemņâ ekap zo kulemgum ziņgâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatziņgâbatkât buņâ. Umnâ zengâren kinmap, zorat topņâ tirâpziņgobatkât orâwan.

*A nâiņâ bâliņ oip, zorat den.*

<sup>5</sup> A nâi bâliņ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutņâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziņan zarip. <sup>6</sup> A doņbepņâ a zo kubikņangâwe, zorat nâņga âkap. <sup>7</sup> A zo umbâlâ ândim tâmbetagobapkât tosaņâ birâm um diim gibapkât den dukubi. <sup>8</sup> Buku okņangâbigât san. <sup>9</sup> Nâ mâsikâm topziņ ikpatkât ekap kulemgum ziņgâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum ziņgâwan. <sup>10</sup> Itâ sa nâņgânek. A nâi zâk nâgâren bâliņ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosaņâ birâbat? Zâk tosaņâ buņâ. Ka zen a nâigât tosa birâne nâņgoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâteņan tosa zo biran. <sup>11</sup> Sataņņâ kâitnâņgom

tâmbetnâņgobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmenâ, zorat mân kwakmen. Âlip nâņgen.

*Singi âlip, zo wârân âlipņâ yatâ.*

<sup>12</sup> Nâ Taroa kamânân gam Kristogât singi âlip sâbatkât umnâ bâbâlan oip. Kembuņâ nep zo muyagem nigi, zo tubat sâm kubikaņgâwan. <sup>13</sup> Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zengâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi uņgeuņge orâwan. Yatâ op a zâmbamņâ Makedonia hânân âiwan.

<sup>14</sup> Opoņ, Kristo sot pâlâtâņ op kâtigem ândim Yesugât singi âlip, zo a dâzâņgom naņgindâ a doņbep nâņgâne zâkkât itomņandâ a hânņâ hânņâ zengâren laņ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembangâren okņangânat. <sup>15</sup> Nen Kristogât itomņâ âlip yatâ upmen. Anutuņâ zo nâņgâmap. Oi a Kembangât singi ândie sot a simgât singi ândie, zen ârândâņ nâņgâbi. <sup>16</sup> Simgât singi, zen singi âlip zo kândâtkom itom zo nâņgâne mumuņangât kârokņâ yatâ oi birâme. Oi a ândiândiņangât singi, zen itomņâ âlipņâ zo nâņgâne ândiândigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât singi sâsâņâ, zo nep zâizâiņ sot nep yâmbâtņâ. Nen niņ imbaņan nep zo tuugindâ yâmbâtņâ upap. Ka Kembangât Kaapumņâ betniņan mei nep zo tuugindâ bâbâlan

upap. <sup>17</sup> Nen a nâmbutjâ zinjâ upme, yatâ mân upmen. A doņbepjâ zen aņgâgwanğâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târârak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâteņan Kristogât den sinji târârak sâmen.

### 3

*Korinti a zen ekap Paulojâ kulengoip, zo yatâ.*

<sup>1</sup> Zen neņgât dap nânge. Zen neņgât dum zagâtjâ itâ se? “Zâizâiņ op den se.” A nâmbutjâ upme, zo yatâ op zeņgâren gam topniņaņgât ekap tirâpzâņgonatkât se? Mo zen topniņaņgât ekap kulemgune nâi pindânatkât se? <sup>2</sup> Yatâ mân utnat. Topniņaņgât ekap, zo zen. Niņâ Korinti zeņgâren nep tuugindâ bonjâ âsagei a zen ek nânğâme. Nep zorat bonjâ topniņ muyagemap. Den Korinti a zeņgât umziņan kulemguwen, zo a aksik zinj ek sâlâpkum nânğâme. <sup>3</sup> Nen umniņandâ saaziņgâm zeņgâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topjâ muyap ziap. Ekap zo simbupjâ mân kulemguwen. Zo Anutu ândiândi mariņâ, zâkkât Kaapumjâ kulengoip. Kârân mân kulengoip. A umņan kulengoip.

<sup>4</sup> Kristogât op Anutu nânğâm pâlâtâņ kwâkņaņgâm zeņgât yatâ nânğâmen. <sup>5</sup> Sinji âlip nep, zo zâizâiņ. Niņak nep itâ zo mân

tuubem yatâ. Zorat niņak itâ mân sânat, “Niņ imbanjâyân tuugen.” Buņâ. Anutuņâ tânnâņgoi tuumen. <sup>6</sup> Kembugât nep a ândimen, zo itâgât. Anutuņâ târotâro uņakņaņgât nep a mem kubikniņgip. Târotâro uņakņâ, zo sâņgiņâ simbupjâ kulengoip, zo yatâ buņâ, Kaapumjâ nep. Gurumin den Mosenjâ mârumņan kulengoip, zorâņ nânğomap. Ka Kaapumjâ ândiândi muyagem niņgâmap.

<sup>7</sup> Târotâro sâņgiņâ, zo kârân kulengoip. Zo âsakņoot muyagei Mosenjâ meip. Zorat Mose si sâņgânjâ âsakņoot oi Isirae a, zinjâ dap op ek naņgâbe? Oi âsakņâ zo zinziņ kâtik buņâ. <sup>8</sup> Târotâro uņakņaņgât âsakņâ zorâņ sâņgiņâ wâlap. Târotâro uņakņâ zorat mariņâ Tirik Kaapum. <sup>9</sup> Târotâro sâņgiņandâ tosaniņ sapsumap, zo âsakņâ gigiņâ. Ka târotâro uņakņâ, zorâņâ târârakjâ muyageniņgâmap. Oi zorat âsakņandâ walâm ba zariap. <sup>10</sup> Târotâro sâņgiņaņgât âsakņâ zo âsagei uņakņaņgât âsakņandâ âsagem kwâtepkoi buņ uap. <sup>11</sup> Zinziņ kâtik buņ, zo mârum âsakņoot âsageip. Oi zinziņ kâtikjâ, zorat âsakņandâ walâmjâ patâ uap.

*Um ekapniņ zo Kembuņâ olaņmap.*

<sup>12</sup> Târotâro uņakņaņgât âsakņâ zo zinziņ kâtik zem zâimâmbap sâm um bâbâlan

op singi âlip kengât buŋ sâmen. <sup>13</sup> Mose yatâ mân upmen. Mosenâ târotâro sânginangât den zo Kembangâren gâbâ memnâ Sinai bâkŋan gâbâ gem a ziŋâ âsakŋâ zinziŋ kâtik buŋâ, zo mân ikpigât si sângân kwâtepkoiŋ. <sup>14</sup> Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sânginâ ekapŋoot sâlâpkum topnâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zengât umziŋan tok ziap. Kristo kânokŋâ ekap zo olanbap. Kristonâ ekap zo olanj nângânangâziŋ pâronŋsâi Kembangât den zorat topnâ âlip nângâbi.

<sup>15</sup> Perâkŋak, Isirae a zen um kâtik op mârumŋan gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziŋan ekapŋoot ziap. <sup>16</sup> Kembangât ekabân Mosenâ oip, zorat den nâi itâ ziap,

“Kembu mâte okŋangâbâ sâmen si sângânŋâ kwâtepkoiŋ, zo mem pam Kembu mâte okŋangâmâip.”

Zorat itâ nângâmen. A nâi Kembangâren mâte oi Kembuŋâ a zorat um nângânangânâ mâtâp mimbap. <sup>17</sup> Kembu san, zo Kaapungât op san. Oi Kembangât Kaapum a nâigâren tâi dumun buŋ ândibap. <sup>18</sup> Oi Kembangât singi a, nen aksik si sângânŋiŋ ekap buŋ ziapkât Kembangât âsakŋâ ek nângâmen. Kembangât holi tobat yatâ utnatkât kubikniŋgâm ândiap. Kubikniŋgâm âsakŋâ ka âsakŋâ

niŋgâm zâibap. Kembuŋâ nep zo nengâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapungât op san.

## 4

*Singi âlip zo ekapŋâ buŋ.*

<sup>1</sup> Kembu zâk tânnângom Kristo âsakŋangât den singi âlip zo sânatkât sâmen niŋgip. Nep yatâ zo sâmen niŋgipkât umniŋandâ mân lorimen. <sup>2</sup> Kut nâi nâi anunŋoot, mân orotŋâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmen. Anutugât den mân gulipkumen. Buŋâ. Nen Anutugât mâtenan den bonŋâ sâmen. Nen yatâ oindâ a nâmbutŋâ ziŋâ topniŋâ ek nângâme. <sup>3</sup> Den singi sâmen, zo ekapŋoot uap oi ko tâmbetagoagonangât singi zengât umziŋan ekapŋoot opmap. <sup>4</sup> A nângâm pâlâtânziŋ buŋâ zen hân zirat a kutâ, Sataŋnâ umziŋ doonŋoi dap yatâ Kristo âsakŋangât den singi âlip zo nângâbe. Nen itâ nângâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap. <sup>5</sup> Den dâzângomen, zo niŋ singi buŋâ. Yesu Kristo zâk Kembuniŋâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opnâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzângomen. <sup>6</sup> Mârumŋan hân nâitâtik zei Anutuŋâ sâi âsakŋandâ âsageip. Oi yatigâk umniŋan âsakŋâ pâip. Oi Kristogât si sângânŋan Anutugât âsakŋâ zei ikmen.

*Paulo zâk mâsimâsikâyân mân loreip.*

<sup>7</sup> Imbanjâ zi niinjan buj, Anutugâren ziap. Zorat topnjâ âsagibapkât umgât gom sambe âsaknjâgoot zo âmañ hânñâ tuutuuj neñgâren pâip. <sup>8</sup> Oi nen sâknam top top kwâkñan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nângâm kwâkâ upmen. <sup>9</sup> Nen itâ nângâmen, “A zen nângom sâknam niñgâne Anutujâ mân birâniñgap. A ziñ nângom mem ñâi ñâi otniñgâne mân mumen.” <sup>10</sup> Yatâ opnjâ sâkniñan Yesugât mumujâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiândiñ, zo yatik sâkniñan muyagibapkât zo yatâ âsagiap. <sup>11</sup> Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opnjâ a ziñ gwâlâ nângom hannânjonam sâme. Yesu ândiândiñangât imbanjâ zo sâkniñan muyagibapkât yatâ otniñgâme. <sup>12</sup> Oi itâ ziap. Korinti a zeñgâren Yesu ândiândiñangât imbanjandâ nep tuugi bonjâ âsagibapkât nen mumujangât siñgi yatâ op ândim nep tuum ândimen.

*Paulo zâk Kembu sot pâlatân op nepkât âkon mân oip.*

<sup>13</sup> Nen siñgi âlipkât nep tuum sâknam nângâm sândânderj kârâm tuum ândimen. Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap, “Nâ Kembu nângâm pâlatân kwâkñangâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dâp Kaapumñâ aleniñgi Kembu nângâm pâlatân kwâkñangâm den sâmen. <sup>14</sup> Nen itâ nângâm kwâtâtimen. Kembujâ Yesu mângeip, zâk zo yatik Yesu sot mânginiñgâm Korinti a zen sot ârândân zikñâ kiñ topñan nâmbari ândinat. <sup>15</sup> Nen zo zeñgât sâm nep yatâ upmen. Kembugât den lañ kârâm ari a donjbeñjâ nângâm Anutu sâtâre okñangâne zorânjâ târokwâi târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât kutsiñgiñandâ patâ op sambâlem lañ kârâbap.

*Hânân sâknam, zorânj gîgiñjâ.*

<sup>16</sup> Hânân sâknam kwâkñan ândim umniñ mân lorimen. Bujâ. Nen itâ nângâmen. Nen hânân zi ândim imbanjâniñ diim gei sâkniñ loremap. Umniñ ko Kembujâ sirâmñjâ sirâmñjâ tângui kâwaliñgoot kinmap. Kubigi uñakñâ opmap. <sup>17</sup> Hânân sâknamniñjâ zo narâk kârep bujâ. Sâknam zo kubikniñgi bet hâuñjâ âlipñjâ, yâmbâtñjâ sot zinsiñ kâtikñjâ, âsakñgoot, zo zemniñgâbap. <sup>18</sup> Kut ñâi ñâi muyap, zoren umniñjâ mân pâmen. Kut ñâi ñâi tik ziap, zoren umniñjâ pâindâ muyageniñgâbap. Kut ñâi ñâi ikmen, zen zinsiñ kâtik bujâ. Kut ñâi ñâi mân igikñjâ, zorânj zinsiñ kâtikñjâ uap.

## 5

*Silepniņ kândaņâ Kem-  
buņâ mirâ kâtikņâ muyagem  
niņgâbap.*

<sup>1</sup> Nen itâ nângâmen. Nen hân sâkniņ mem ândimen, zi silep yatâ dânđuņsâi birânat. Oi Anutuņâ mirâ kâtikņâ sumbemân muyagem niņgâbap. Mirâ zo betņâ mân tuutuunâ. Zinziņ kâtik ñâi zo muyagem kinzap.

<sup>2</sup> Oi nen sumbemân mirâ zo minatkât âkņâle opņâ zorat nângânângâyâk ândien.

<sup>3</sup> Um dânniņangât sâk pâkeņâ buņ opapkât nângâmen. Sumbemân sâk uņakņâ minatkât nângâm ândimen.

<sup>4</sup> Hân sâkniņoot ândim nângâm kwâkâ upmen. Hân sâkniņ zi buņ upapkât mân otniņgâmap. Buņâ. Sâk uņakņâ hâukwatnatkât otniņgâmap. Sâkniņ mumuņâ zi tâi ândiândigât sâk uņak hâukwâtnat sâmen. <sup>5</sup> Nen yatâ utnatkât Anutuņâ kubikniņgap. Zâk târotârogât undip Kaapumņâ niņgip.

*Nen hânân kwande yatâ  
ândimen.*

<sup>6</sup> Nen zorat op nângâm ândimen. Oi itâ nângâmen. Nen hân sâkniņan zi ândim Kambu sot mân ândimen.

<sup>7</sup> Narâk ziren umņâ nângâm pâlâtâņ kwap ândimen. Bonņâ mân ek nângâmen.

<sup>8</sup> Oi laņ nângâm bâbâlaņ kwap ândimen. Hân sâkņâ hân kwande ândiândiņ, zo birâm Kambu sot ândiândiņ, zorat âkņâlimen. <sup>9</sup> Hân kwande ândiândiņ mo

zâk sot ândinat zo ko itâ nângâm ândimen. Kambuņâ niņgiri âlip upapkât târârak ândinat. <sup>10</sup> Itâ nângâmen,

“Kambu Kristo zâk den sâm kwâkâkwâkâņ târarân tâi nen pisuk patâ mâteņan kirindâ hâuņangât den sâm mâkâniņgâbap. Âlipņâ mo bâliņâ zorat hâuņâ zikņik zikņik niņgâbap. Hân sâgân ândim kut ñâi ñâi upmen, zorat dân hâuņâ niņgâbap.” Zo yatâ nângâm orot mâmeniņ kubikņâ târârak ândinat. <sup>11</sup> Oi Kambuņâ kengât op ândeindâ a orot mâmeziniņ kubik Kambu sot buku upigât dâzângomen.

Anutuņâ umniņâ ek topniņ nângâmap. Oi Korinti a zen yatik umziņandâ topniņ nângâbigât otniņgap.

<sup>12</sup> Nen itâ mân nângâmen. Nen niņ kutniņâ mem zaatnat. Oi ziņâ nângâniņgâne a âlip upap. Yatâ buņâ.

A dinnâ mân lum zâizâiņ upme, zengât mâteziņan Korinti a, zen neņgât siņgi sâm aņun mân upigât den zi sâm kulemgum ziņgen. Zâizâiņ a yatâ zorâņ a topziņ mân nângâm sâtnak sâme. Zen neņgât dum zagâtņâ itâ se? “Sâk mâpâmâpâse den sâme.” Zen ko topniņ âlip nâņge. <sup>13</sup> A ziņ topniņ mân nângâm niņgiri um gulip op ândimen yatâ oi ko Anutu nepņangât op um gulip upmen. Mo a ziņ neņgât nângâne umniņ târârak ziap yatâ oi zengât op upmen.

<sup>14</sup> Nen itâ nângâmen.

Kânoknâ aksik nengât hâuniñâ moip. Zo nângâmñâ itâ nângâm kwâtâtimen. Kristo umñandâ doñbep gâsânângom ândeipñak ândiap. Oi zo yatâ nângâmñâ dabân yatâ kwâimbânangâm kândâtkunat? Zo yatâ utnatkât dâp buñâ. Kristo, zâk nengât hâuniñ moipkât nen aksik muwen yatâ uap. <sup>15</sup> Aksik nengât hâuniñ moip, zorat topñâ itâ. Ândiândi ândinat, zo niñangât opñâ buñâ. Hâuniñâ momñâ zaarip, zâkkât op ândinat.

<sup>16</sup> Zorat narâk ziren a lañ mân ziñgitñâ umñâ birâziñgâziñgân, zo mân utnat. Mârum Kristo zâkkât sâk tobat ekñâ topñâ mân nângâm sâtñak sâwen. Narâk ziren ko yatâ mân utnat. A ñâigât topñâ mân nângâmñâ sâtñak mân sânat. <sup>17</sup> Nen itâ nângen. A ñâi Kristo sot pâlâtân opmap, zâk a uñakñâ opmap. Kut ñâi ñâi sânñiñâ zo buñ oi Anutuñâ uñakñâ muyageip. <sup>18</sup> Kut ñâi zo Anutuñâ sâi muyageip. Zâknâ sâi Kristoñâ diñiñgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen nep tuugindâ a nâmbutñâ zen Anutu sot buku upigât nep zo sâm niñgip. <sup>19</sup> Nep zorat diñâ dâzângomen, zo itâ. Anutuñâ Kristo sot ândimñâ a zâk sot buku utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanñ birip. A zen Anutu sot buku upigât dâzângom ândinatkât nep diñ zo sâm niñgip. <sup>20</sup> Zorat nen Kristogât den sâsân a op Anutugâren gâbâ

den mem a itâ dâzângomen, “Zen Kristogât opñâ Anutu sot buku upi.” <sup>21</sup> Nengât opñâ Anutuñâ sâi Kristoñâ bâliñaniñ mem tosanoot oip. Itârân nen zâk sot pâlâtân opñâ Anutu târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ oip.

## 6

*Paulo zâk Anutugât a ândim nepñâ tuugi bon âsageip.*

<sup>1</sup> Nen Anutugât berân mâme a ândimñâ itâ dâzângomen. Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ zo zengâren bon buñ opapkât umziñ galem orangâm ândibi. <sup>2</sup> Anutuñâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemuwe, “Narâk parâwan, zoren nângâgiwan. Bâliñan gâbâ mâkâziñgâziñgân narâkñan bekan mewan.”

Nângânek. Narâk pâip zo zi sot bâliñan gâbâ mâkâziñgâziñgân narâknâ zi.

<sup>3</sup> A ziñ nen sot nepniñ sâm bâliñ kwatniñgâbegât Kembugât mâtâbân bagibegât pâke mân pamen. A pisuk ziñâ Kembugât siñgi upigât otniñgâmap. <sup>4</sup> Nen Anutugât kore a ândimen. Zorat topñâ muyagibapkât itâ upmen. Sâknam kwâkñan ândim mân lorimen. Kiom minniñgâne sâsâlim ândimen. <sup>5</sup> Kâmbamñâ nângone sâsâlim ândimen. Tâk namin nâmbane tapmen. Kâsa osetziñan ândimen. Nepkât

sâknam zo nângâm sâtkum ândimen. Um wâgân ândimen. Nalem buñ ândimen. <sup>6</sup> Tosa buñ ândimen. Nângânângâniñoot ândimen. Um sânduk ândimen. A buku otziñgâmen. Tirik Kaa-pum sot ândimen. A buku otziñgâziñgân bonñâ ândimen. <sup>7</sup> Den bonñâ sâmen. Anutugât im-bañan ândimen. Târârak ândiândiñangât kâlâu bongen mem yangâgen sâiwa mem kinmen. <sup>8</sup> Sâm âlip sot añun oserân ândimen. A nâmbutñandâ neñgât nângâne sarâ opmap. Ka nen sarâ a buñâ. A bonñâ. <sup>9</sup> A ziñ neñgât nângâne gei kutsiñginiñoot ândimen. Zen neñgât mumuñangât siñgi ândie sâne nen gwâlâ ândimen. Ziñ nângone mân mumen. <sup>10</sup> Zen neñgât nângâne umbâlâ a opmap. Ka nen sâtâre a ândimen. Zen neñgât nângâne a kanpitâ opmap. Ka nen a nâmbutñâ kut ñâi ñâi betziñan mimen. Zen neñgât nângâne yenñâ opmap. Ka umgât gom sambe patâ zemniñgap.

*Paulo zâk Korinti a zeñgât umñâ kirip.*

<sup>11</sup> O Korinti a, umniñâ zeñgârâk kiri lâuniñ bâbâlan uap. <sup>12</sup> Umniñandâ sipapzângowen. Zen ko umziñ dooñgune zeñgâren buku orotñâ zo bituktâ ziap. <sup>13</sup> Oi nâ nan bârarâpnâ itâ dâzâñgobâ. Zen umziñangât

mâtâp mem pane patâ op zimbap.

*Bâliñâ sot âlipñâ, zet buku buku mân upabot.*

<sup>14</sup> A um kâtik zen nakziñ lune mân betziñan mimbi. Târârak sot gâñgoñâ, zet dap op buku buku upabot? Mo âsakñâ sot ñâtâtik, zet dap op târotâro upabot? <sup>15</sup> Kristo sot Satan, zet dap op um kânok upabot? Yesugât kâmut sot um kâtik a, zen dap op um kânok upi? <sup>16</sup> Mo Anutugât namâ sot lopiogât namâ, zet dap op târoyagobabot? Nâñge. Anutugât ândiândiñangât namâ, zo nen. Kembugât siñgi a nen lopio mâpâsime, zeñgâren mân târokwatziñgânat. Zorat Anutuñâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe,

“Nâ osetziñan sot umziñan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziñâ op ândia zen arâpnâ op ândibi. <sup>17</sup> Zorat um kâtik zen sot pâlâtân mân ândibi. Zen umziñ sumun opapkât galem orañgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziñgâm galem otziñgâbat. <sup>18</sup> Oi nâ zeñgât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.” Kambu, imbañâ mariñandâ den yatâ sap.”

## 7

*Paulo zâk Korinti a umziñ mân añgân kârâbigât dâzâñgoip.*

1 Bukurâpnâ, Anutuņâ yatâ sâmb, sâmb kâtigeipkât kut nâi nâinâ umniņ sumunkomap, zo sanjon kubikņâ târârakkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkņanġâm um salek ândinat. 2 Korinti a, zen umziņandâ mân anġân kârâniņġâbi. Nen zengâren kut nâi nâi bâliņ, zo mân urâwen. Oi kut nâi nâiziņâ mân tâmbetkuwen. Oi kut nâi nâiziņâ mân kâmbu miwen. 3 Nâ den sâmb bâliņ kwatziņġâm mân san. Nâ mârum itâ sâmb dâzânġowan. Umniņandâ kâpizânġomen. Zen sot munat mo ândinatkkât nânġâmen. 4 Umnandâ itâ nânġan. Zen âlipņâ upi. Nâ zengât op sâtâre den sâman. Nâ yatâ nânġâm umnâ diim ġiap. Sâknam kwâkņan ândim sâtâre muyageman.

*Paulo zâk Korinti zengât siņġi nânġâm umņâ âlip oip.*

5 Makedonia hânân ġamņâ Korinti a zengât umniņ ġiremâk oi nânġâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniņanġât siņġi kâmbam sot sâknam. Umniņanġât keņġât. Kut nâi yatâ zo muyageniņġâwe. 6 Ka mandu betziņan memap, Anutu, zâkņâ Tito sânġongoi Korinti a zengâren ġâbâ âburem ġâi umniņ diim ġeip. 7 Oi âbureip, zorarâk buņâ. Ziņâ umâlip den dukuwe, zo mem ġâi nânġâm zâk sot umniņâ âlip oip. Zen nâġât den nânġâm a bâliņâ oip,

zorat umbâlâ op ândiwe sot nâġât opņâ nepziņ tângune zaatmap. Zorat siņġi dâtnogi nânġâm umâlep patâ orâwan.

*Korinti a ziņ umbâlâ mâik nâi nânġâmņâ âlip urâwe.*

8 Nâ mârum ekap kulemgum ziņġâm umbâlâ muyageziņġâwan, zorat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguwan, zorat perâkņak umbâlâ nânġâwan.) Zi ko nânġan. Narâk pânġânok umbâlâ muyageziņġâwan. 9 Umâlip nânġan, zo umbâlâ urâwe, zorat buņâ. Zen umbâlâ op umziņ melânġâwe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlan nânġâmņâ umziņ kubikaņġi âlip upiġât Anutuņâ nânġâziņġi âlip oip. Dinniņandâ zengâren âi mân bâliņ oip. 10 Wangât, umbâlâ bâbâlan zorân ġâġât umziņ melâni anġâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapņâ bet nânġi mân bâliņ upap. Umbâlâ bâliņâ ko zorânġâ um kâtik a muyageziņġi tâmbetagobi.

11 Nânġânek. Umbâlâ nânġâwe, zorân zengâren bonņâ muyageip. Umziņ bâliņ oi um kârâp muyagiwe. Zorat topņâ itâ. Top lâku sot tosa hâuņanġât keņġât opņâ kubikaņġâwe. Nen zengât nânġindâ âlip upapkât a zo kubikņanġâwe. Kut nâi zo yatâ muyageip, zo bâliņâ kwâimbâkwâimbân zo zengâren mân ziap, zorat topņâ muyageip.



<sup>12</sup> Mârum ekap kulemgum ziŋgâwan, zo a bâliŋâ oip, zâkkât buŋâ. Mo bâliŋâ okŋaŋgâwe, zâkkât op buŋâ. Den dâzâŋgoindâ Anutu mâtenan sât luluziŋaŋgât topŋâ muyagibapkât ekap zo kulemgum ziŋgâwan. <sup>13</sup> Oi zen yatâ op umniŋ diim giwe.

*Korinti a ambân zij Tito umâlep kwâkŋaŋgâwe.*

Oi umniŋ sânduksâip, zorik buŋâ. Zen Tito umâlep kwâkŋaŋgâne âburei nen doŋbepŋâ nâŋgâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opŋâ Tito umŋâ diim giwe. <sup>14</sup> Nâ mâruman sâm bâbâlaŋ kwatziŋgâm Tito itâ sâm dukuwan. Oi den zo bon buŋ mân oip. Zengât op den sâwen, zo bonŋâ op naŋgip. Zo yatik Tito zengât sâm âlip den dukuwan, zo bonŋâ oip. <sup>15</sup> Tito zâk zengâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opŋâ hurat kwâkŋaŋgâm sâtŋâ lum buku okŋaŋgâwe. Zâk zorat nâŋgâm umŋandâ zengârenâk kinmap. <sup>16</sup> Nâ ko zengât opŋâ um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

## 8

*Makedonia hânân Yesugât kâmut zij kât minduwe.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutŋâ kâmutŋâ Anutuŋâ tânzâŋgoi bukuziŋ betziŋan miwe, zorat siŋgi dâzâŋgonâ. <sup>2</sup> Zen sâknam sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut ŋâi ŋâi

doŋbep mân ândim kanpitâ ândimŋâ laŋ bukurâpziŋ betziŋan minam kât doŋbep minduwe. <sup>3</sup> Nâ zengât nâŋgan. Zen tâtziŋgip dâp parâwe. Zen ziŋjik um bâbâlaŋâk urâwe. <sup>4</sup> Niŋâ mân sâindâ ziŋjak Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziŋan mimbigât sâm kâtigem dâtnowe. <sup>5</sup> Oi kut ŋâi ŋâi bâbâlaŋ upi sâindâ zen walâm uŋânâk itâ urâwe. Kâdom umziŋâ Kembugâren pane kiri nen aksik Anutugât opŋâ umziŋâ nengâren pane kirip.

*Yerusalem kamânân umâlep muyageziŋgâwe.*

<sup>6</sup> Yatâ utnetâ Titonâ Korinti a zengâren ga kât mindu-mindu nep tuum toren birip, zo tuum naŋgâbapkât sâm pindien. <sup>7</sup> Oi nâŋgâm pâlâtâŋ sot siŋgi âlip den sâsâŋ sot den top nâŋgânâŋgâŋ sot nepkât kâtigime sot buku otniŋgâme. Kut ŋâi ŋâi zorat bonŋâ muyagiwegât yatik bukurâpziŋ kamân ŋâin ândie, zengât siŋgi kât mindunam um bâbâlaŋ op tuubi.

<sup>8</sup> Den mâtâpŋâ mân ziŋgan. Yesugât kâmut nâmbutŋâ zen um bâbâlaŋ op kât minduwe. Korinti a zengâren buku orotŋâ zo dap dap ziap, zorat topŋâ âsagibapkât san. <sup>9</sup> Zen ko Kembuniŋâ Yesu Kristo zâkkât topŋâ nâŋgâme. Zâk gom sambe mariŋâ ândim nengât op zo birâm kanpitâ oip. Kanpitâ oip, zo nen gom

sambe patâ utnatkât yatâ oip.

<sup>10</sup> Oi zi ninâ den dâzângobâ. Zo lune âlip upap. Zen kendon ombenjan kât mindunam bâbâlan op topkwarâwe. <sup>11</sup> Oi zi târokwap op nangâne bâbâlan urâwe, zorat bonjâ muyagibap. Kut nâi nâi zemzingap, zorat dâp pane muyagibap. <sup>12</sup> Um bâbâlan op panetâ Anutuñâ zengât nângi âlip upap. Pambi zo itâ. Nâi zâk patâ tâkñangâbap, zâk zo yatik pâmbap. Mâik nâi tâkñangâbap, zâk zo yatik pâmbap. Zen yatâ upi zo ko Kembuñâ nângi âlip upap.

<sup>13</sup> Zen kâtziñ aksik pam nangâbigât mân san. Zâk zenâk tânzângobigât mân san. Zâk zen mo ziiñâ ârândâñak gom sambe muyagibigât san. <sup>14</sup> Korinti zengât sikumñâ narâk ziren Yudaia zengât pu molei kut nâi nâi ârândâñak zimbapkât san. Oi narâk nâin Yudaia zengât gom sambenâ Korinti a betziñan mei yatigâk ârândâñak dâp kânok upi. <sup>15</sup> Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Donbep patâ sânduwe, zorâñâ sambe mân muyagiwe. Bituk sânduwe, zorâñ pu mân urâwe.”

*Tito sot bukuzatñâ buku otziñgâbigât den.*

<sup>16</sup> Umnandâ Korinti a zengât gâsâzângomap, zo yatik Titonâ umñandâ

gâsâzângomap. Anutuñâ sâi yatâ âsagiap. Zo yatâ Tito zâkkâren muyagiapkât sâtâre utnat. <sup>17</sup> Nen sâindâ nângip, zorik buñâ. Zikñak umñandâ bâbâlan oi zengâren gâbam sap. <sup>18</sup> Yesugât kâmurân gokñâ bukuniñâ nâi, zâk ârândâñ sângonzâkoindâ gabot. A zo Yesugât kâmutñâ kâmutñâ, zengâren siñgi âlip nep tuumap. Zorat zâkkât nângâne âlip opmap. Zâk sot Tito ârândâñ sângonzâkoindâ gabot. <sup>19</sup> Yesugât a kâmutñâ kâmutñâ, ziñâ a zo betniñan mimbapkât gâsum sâlâpkuwe. A ziñ Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan minam kât mindumindu nep zi tuum ândien. Umniñ zengâren kinzap, zorat nep zi tuumen.

<sup>20</sup> Sâm gulip muyagebapkât kât patâ zo a mâteziñan dâñ galem upmen. <sup>21</sup> Nen yatâ oindâ Kembuñak niñgiri âlip upapkât buñâ. A ziñ ârândâñ nengât nângâne âlip upapkât sâmen.

<sup>22</sup> Nen a zagât zet sot bukuniñâ nâi sângonzângoindâ ge. A zo narâk nâmbutñan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk ziren zengât op nepñâ tuugi âlip op walâm kâtigiap.

<sup>23</sup> Zen Titogât topñâ nânge. Zâk betnan mei ârândâñ nep tuum kore otziñgâmet. Bukuzatniñâ zekât nângâme. Zet kâmut ziñâ sângonzâkowe. Zet

nep tuugitâ Anutu sâmb âlip kwâkñangâme.

<sup>24</sup> Nen Korinti a zen sâmb bâbâlan kwatziñgâmen. Den zo bonpoot upapkât a zo ganetâ buku otziñgâne Yesugât kâmut kamân toren toren ândie, ziñ zo ek nâñgâbi.

## 9

*Kât kânñan pam bet kubikpigât dâzângoip.*

<sup>1</sup> Kembugât siñgi a Yudaia hânân ândie, zen buku otziñgâm kât ziñgâbi, zorat âlip nâñge. Zorat wangât op doñbep kulemgum ziñgâbat?

<sup>2</sup> Korinti kamânân gok sot Grik hânân gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon ombenñan bâbâlan op kât mindunam urâwe. Zorat siñgi Makedonia a dâzânngua doñbepñâ zengât siñgi nâñgâm umziñ bâbâlan oip.

<sup>3</sup> Nâ Korinti a zen sâmb bâbâlan kwatziñgâwan, zo yen opapkât bukurâpnâ sâñgonzânngua Korinti a zengâren gane kât zo mindune âkâbap. <sup>4</sup> Ninak bet Makedonia a nâmbutñâ zen sot ga kât pâpanñangât kwakne dinnâ giginâ oi nâ sot Korinti a ambân zen ârândân anun upem. <sup>5</sup> Zorat a sâñgonzânngua kândom op ge. Ga takâne umâlepkât kât pambigât dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo a sâtñangât bunjâ. Kât zo umâlepkât Kembugât siñgi sâmb pambi.

*Umâlebân kut ñâi pâpan, zo Anutuñâ nâñgi âlip opmap.*

<sup>6</sup> Den sumbunjâ ñâi sa nâñgânek. Ñâi zâk nebân kut ñâi arikñâ bituk pâmbap, zâk zo yatik bâbâlanjâk mem nimbap. Oi ñâi zâk nepñan kut ñâi yâmbât kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâtñjik mem nimbap. <sup>7</sup> Zorat itâ upi. Ñâi zâk nâñgâbap dâp yatik kât pâmbap. A sâtkât mân pâmbap. Kât zo zikñâ um bâbâlanñangât op pâmbap. A yatâ zo zengât Anutuñâ nâñgâziñgi âlip upap. <sup>8</sup> Anutu zâk imbanjâ mariñândâ imbanñangât mâsop minziñgi gom sambe muyageziñgi ziññâ mem nemñâ a ziñgâziñgânñangât op mân kwakpi. <sup>9</sup> Zorat Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

“Anjâ sikumñâ kâsâpkum a kanpitâ ziñgâmap zâkkât orot mâmenjâ âlipñâ zo âkââkânjâ bunj zem zâibap.”

<sup>10</sup> Anutuñâ arikñâ muyagem ziñgi kârâm kâmitme sot bonñâ muyagem ziñgi nime. Ziñjâ kârâm kâmitpigât arikñâ muyagem ziñgâm mâsop mei um bâbâlan op a nâmbutñâ ziñgâbigât gom sambe muyagem ziñgâbap. <sup>11</sup> Yatâ âsagei gom sambezijoot opñâ Kembugât siñgi a Yudaia hânân ândie, zengât siñgi sâmb kât nengâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ

utnetâ Kembugât kâmut Yudaia hânân ândie, ziņ zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsibi. <sup>12</sup> Ziņâ Kembugât a kâmut yatâ otziņgânetâ pu zo molibap, zorarâk buņâ. Zorâņâ sâiwap sâm mâpâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap. <sup>13</sup> Zen Kristogât siņgi âlip nâņgâm lum ândim umâlepziņangât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembugât kâmut sot a nâmbutņâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâm âlip kwâkņangâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen siņgi âlip lunat sâweņâ lum buku otniwe.” <sup>14</sup> Oi Korinti a zengâren Anutu nepņangât bonņâ donbep muyagiapkât umņâ sipapzâņgom zengât op Anutugâren ninâu sâbi. <sup>15</sup> Opoņ, Anutuņâ imbaņâ tânnâņgoip. Nen zorat nâņgindâ walâwalâņ uap. Nen waniņņangât op yatâ otniņgap? Zorat mâpâsem sâiwap sâna.

## 10

*Hângât kut ñai ñai, zorâņ nep bonņâ mân uap.*

<sup>1</sup> Zi Paulo nâņâ, Kristo um sândukņâ op ândeip, yatik um sânduk sot um gigiņâ op itâ dâzâņgua nâņgânek. Zengâren gâbâ nâmbutņandâ nâgât itâ sâme, “Pauloņâ zi nen sot ândim lumbeņâ den dâtnâņgoip. Ka kârebân âi tap keņgât buņ den kâtikņâ kweraniņ sâm kulemgum kwatniņgâmap.” <sup>2</sup> Zengât

sa nâņgânek. Bukurâp, zengâren ga ândim den kâtik dâzâņgom kubikziņgâbatkât mân otnigap. Zengâren gâbâ a nâmbutņandâ neņgât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut ñai ñai, zorat nâņgâm ândimâp. Oi hângât imbâņâ mem nep tuumâp.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzâņgom kubikziņgâbatkât umnâ bâbâlaņ uap. <sup>3</sup> Nen hânân ândiândiniņ zo perâkņak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiņ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen. <sup>4</sup> Kâwali opņâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokņâ buņâ. Zo Anutugât imbaņâ kâtikņâ zorâņâ kâsa zengât paset kâtikņâ zo kândanmen. Anutugât imbaņan kâtigem a um kâtik zengât den bâliņâ sot sarâ zo koi gemap. <sup>5</sup> Oi zâizâiņ dennâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakņimen. Kristogât sât luluņ zorik zimbapkât nâņgânâņgâ top topņâ saam pamen. <sup>6</sup> Zen sât lulugât bâbâlaņ utne a nâmbutņâ zen den birâbirâziņangât zâņgom kubikziņgânatkât mambât ândimen.

*A ñaiņâ Paulogât sâi gigiņâ oip.*

<sup>7</sup> Mâteziņan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut ñai zorarâk nâņgâne bonņâ opmap? Zengâren gâbâ a ñaiņâ zikņangât itâ nâņgâbap? Zâk zikņik Kristogât a bonņâ ândiap. Zâk itâ nâņgâbap. Nen

yatik Kristogât a ândien.  
 8 Kembuñâ nep tuunatkât  
 gâsum sâlâpnânngoip, zo zen  
 tâmbet zângonatkât buñâ.  
 Zeñgâren nep tuugindâ  
 kâtigibigât sâip. Nâ nep  
 nigip, zorat nânnga zâizâiņ oi  
 zâizâiņ den sâwan. Zorat sâm  
 aņun mân upat.

9 Nâ ekap kulemgum  
 zingâman, zorat nânngâne  
 kenğât den mân upap.

10 Nâmbutņandâ nâgât  
 itâ sâme, “Ekabân den  
 yâmbâtņâ sot kâtikņâ  
 kulemgum niņgâmap. Ka  
 mâte otņingap, zo kakbak.  
 Oi den sâsâņâ, zo giginâ  
 sâmap.” Nâgât yatâ sâme.

11 A yatâ zo, zinâ itâ nânngâbi.  
 Nen kârebân ândim den  
 kulemgum zingâmen, den  
 zorat bonņâ osetziņan ga  
 ândim muyageziņgâbat.

*Nepkât sâk mâme mân  
 upi.*

12 A sâk mâme ândime,  
 zeñgâren nen yatâ zorâņ dap  
 op târokwap sâk mâme utnat?  
 A yatâ zorâņ nenğât nepkât  
 mân nânngâm ziiņanğârâk  
 nânngâne zâizâiņâ oi sâk  
 mâme op den laņ sâme.  
 A nânngânânğâziņ buñandâ  
 yatâ upme.

13 Nen ko Anutuņâ nep  
 sâm niņgip, daņgon zo mân  
 walâm Korinti a zeñgâren  
 gâwan. Zorat nânngâmņâ sâm  
 bâbâlaņ den sâm zâizâiņ den  
 doņbep mân sâmen. Walâm  
 den laņ mân sâmen. 14 Nen  
 nepniņanğât târokwap mân  
 sâmen. Nep daņgonniņâ zo  
 perâkņak zeñgâren ziap. Nen

kândom zeñgâren gam Kris-  
 togât siņgi âlip dâzânğowen.

15 A nâmbut zeñgât nebân âi  
 laņ kin sâk mâme den mân  
 sâmen. Zeñgât ita nânngâmen.  
 Nânngâm pâlâtânziņâ laņ  
 kârâm ari nepniņanğât  
 bonņâ sambâlem laņ kârâm  
 âibap. Zo perâkņak nânngâm  
 ândimen. 16 Zen yatâ utnetâ  
 a kândâtziņan ândime zo,  
 zeñgâren siņgi âlip nep tuum  
 âinat. Ka a nâigât nepkât  
 galem op zâizâiņ den zo mân  
 sânat. 17 Kembuğât ekabân  
 den nâi itâ ziap,

“Nâi zâk zâizâiņ den sâbâ  
 sâm Kembuñâ oip, zo-  
 rat sâbap.”

18 Nâi zâk zikņanğât nânği  
 zâizâiņ oi Anutuņâ zâkkât  
 nânği gibap. Ka a nâi  
 Anutuņâ egi âlip oi hurat  
 kwâkņanğâbap.

## 11

*Siņgi âlip mârâtņâ nâi mân  
 ziap.*

1 Nâ um gulip den mâik  
 nâi dâzânğua laņ nânngâbi.  
 Den zo sa nânngânek. 2 Nâ  
 zeñgât op kâuk birâman.  
 Oi kâuk birâm den sâman,  
 zo Anutuğâren gok. A  
 nâiņâ bâratņâ sigan ayân  
 sâbap, zo yatâ zen Kristo  
 sot mâpotziņgâwan. Nâi sot  
 mân mâpotziņgâwan. 3 Zi  
 ko mulumņâ Ewa kâitkoi  
 bâliņ oip, zo yatâ zen a  
 nâmbutņandâ kâitziņgone  
 umziņ gulip oi Kristo mâik  
 nâi birâbegât umnâ girem  
 oi san. 4 A nâiņâ zeñgâren  
 gam Kristogât top siņgiņâ

dâzângomen, zo birâm nâi dâzângomap. Oi zen zâkkât den nângâm Kaapum miwe, zo bunâ, unaknâ nâi mine sinji âlip nenngâren gâbâ miwe, zo bunâ, sinji nâi dâzângomap. Dâzângoï zo mân birâm yen nângâne dâp opmap.

<sup>5</sup> Nâ itâ sa nângâne. Nâ ninangât nânga Aposolo nâmbutnâ zâizâin upme, zengât ombezinan mân op ândian. Zen ziihangât itâ nângâme, "Nen Aposolo a bonnâ zâizâin ândien." Ka zen aposolo sarâ a ândie. <sup>6</sup> Korinti a nâmbutnâ, zinâ nâgât itâ sâme. Den sâmb kubik sâsâin âlip, zo nâgâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nângâne. Nângânangâ patâ, zo nângâman. Oi zorat topnâ sapsun dâzângom nangâwen.

*Sinji âlip nep a sarânâ.*

<sup>7</sup> Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutugât sinji âlip sângân bun dâzângowan. Zorat dap nânge? Zo bâlin orâwan? <sup>8</sup> Yesugât kâmut nâmbutnâ zengâren gâbâ zo perâknak kât mem Korinti a zengâren kore otzingâm nep tuuwan. <sup>9</sup> Nâ Korinti a zen sot ândim kut nâi kârum zengâren gâbâ kut nâi mân mewan. Bunâ. Bukurâpnâ zinâ Makedonia hânân gâbâ gam betnan miwe. Oi Korinti a zengâren yen ândia kut nâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zengâren ga ândim kut nâi nibigât mân san. <sup>10</sup> Kristogât den bonnâ zo

nâgâren ziap, zo perâknak. Oi yatik Griik hânân gok nâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâmb kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat. <sup>11</sup> Dap nânge? Umnandâ mân gâsuzinji san? Yatâ bunâ. Umnandâ gâsuzinngap, zo Anutunâ nângap.

<sup>12</sup> Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen bunâ. A nâmbutnâ Paulogât dâp nep tuumen sâmb umzin mem zâibegât yatâ op ândibat. <sup>13</sup> A yatâ zo, zen aposolo sarânâ. Nep a bonnâ bunâ ândim Kristogât Aposolo bonnâ nenngât tobat yatâ upme. <sup>14</sup> Oi Korinti a zin zorat nângâne mârâtnâ mân upap. Satan ziknâ sumbem a imbanâ âsaknâzinoot, zengât tobat yatâ opmap. <sup>15</sup> Oi zorat a gakârâpnâ zen yatigâk târâraknangât kore ândimen, nenngât tobat ândinetâ nângindâ mârâtnâ mân upap. Nen itâ nângen. Satanngât a gakârâpnâ zo, zen nepzinngât dâp hâunâ mimbi.

<sup>16</sup> San, zo dum sâbâ. Nâgât nângâne um gulip a mân upap. Oi lan dâtnonâ sâmb dâtnonek. Yatâ nângânimnâ lan dinnâ nângâbi. Nâ sâknâ mem zâi pam zâizâin den sâbat. <sup>17</sup> Nâ um gulip den zi Kembangât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembangâ mân sâmb nigip. Ka lan kwakmak a yatâ opnâ zâizâin den zi sâbat. <sup>18</sup> Korinti zengâren a donbepnâ sâkkât kut nâi nâi zorat zâizâin den sâme. Nâ yatik sâbat.

19 Oi top nângânângâ zen nâmbutñandâ kwakmak den dâzângone nângâne dâp opmap. 20 Oi a zo, ziñ kore a gâsuziñgâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut ñâi ñâiziñâ betziñan mimbi mo kâitzângobi mo zâizâiñ op pâlomziñan zângobi, zo zen nângâne dâp op nanğâbap. 21 Nen ko a lolotñandâ zo dap yatâ otziñgâbem. Zo anjun op san,

A nâmbutñâ ziñ wan mo wangât zâizâiñ upi, zo nâ yatik upâ sâam âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo lañ san. 22 A nâmbutñâ zo, zen ziñangât itâ sâame, "Nen Yuda a." Yatâ sâame. Oi nâ zo yatik. Ziñangât Isirae a sâame. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramgât kiurâp sâame. Nâ yatik. 23 Zen nen Kristogât kore a sâame. Nâ lañ um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat ñâi. Nâ nepkât sâknam nângâman, zo tobat ñâi. Oi tâk namin tâpman, zorâñ walâziñgap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik. 24 Yuda a um kâtik ziñâ sâp bâtnâmbut tâkñâ lâpitnine teñgâziñ 39 oip. 25 Sâp karâmbut kâmbamñâ nowe. Ñâi ko kâtnâ nowe. Sâp karâmbut wanğâyân âi âbânğoi saruyân geiwan. Oi sirâm ñâtik ñâi wanğâ bâlei saruyân op ândiwan.

26 Mirâ mâtâp sindâweyân âim gam ândiwan. Too uurubân âim gam ândiwan.

Kâsa osetziñan âim gam ândia nonam urâwe. Yuda a osetziñan ândia nonam urâwe. Um kâtik osetziñan ândia nonam urâwe. Kamân patin ândia nonam urâwe. Mirâ kamân kâtikñan sâknamân ândiwan. Saru kwâkñan kenğât op ândiwan. Buku sarâ zeñgât oserân ândim sâknam ândiwan. 27 Yatâ ândim nep sâknam tuum ândiwan. Oi ñâtigân uman wâgân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalem buñâ. Pateñ opñâ hâmbâ mot buñ. Mirâ namânâ buñ ândiwan. 28 Oi zorik buñâ. Sirâmñâ sirâmñâ Yesugât kâmut, zeñgât nângâm kwâkâ op ândiwan. 29 Dabân Yesugât kâmurân zeñgâren gokñâ ñâiñâ bâbâ lolot ândei nângâm tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ ñâi bâliñ oi nângâm tâtâlim ândibam? 30 Oi nâ wannangât sa zâibap? Bâbâ lolotnangât sa dâp upap. 31 Kembu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâteñan den perâkñak san, zo nângap. Zâk sâam âlip kwâkñangâm zâinat.

32 Damasiko kamânân a kutâ, kutñâ Arereta, zâkkât a sâtnândâ tâk namin nâbanbam kâwali a kamângât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarâwe. 33 Ka kamân zoren bukurâpnâ, ziñ irin ginim kamângât poñ kâtikñâ âkñan nâbane gei zem zaat âiwan.

*Paulonjâ kut nâi sen pup ek nanjip.*

<sup>1</sup> Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi laj sâbâ. Kembunâ umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den sinji sâbâ. Zo den sumbunâ sâbâ. Muyapnâ mân sâbâ. <sup>2</sup> Nâ, Kristogât a nâi, zâkkât itâ nângan. A zo, zâk Kembunâ mem zari sumbem tenjâ karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorâj ombejan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpnoot zarip, zo mân nângan. Zo Anutuñâ nângap. <sup>3-4</sup> A zo Kembunâ kamân âlipnâ, Paradisi, zoren pâi ândim anjâ mân nângânângân sot anjâ mân sâsânjâ, zo nângip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nângan. Zo Anutuñâ nângap. <sup>5</sup> A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninanğât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâm bâbâ lolotnangât op sâbat. <sup>6</sup> Sâtâre den sa sâi sâm gulip a mân opam. Zen nâgât nângâne zâizâinj opapkât mân upat. Kut nâi nâi ua ek nângâne, zorik zimbap.

*Paulo zâk sâknam nângâm ândeip.*

<sup>7</sup> Kembunâ kut nâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâinj opapkât sâknam nâi kwâknan pâip. Zo Satanğât kore a nâi. Zâk umnâ zâizâinj opapkât sâknam nim ândimap. <sup>8</sup> Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kembu dukuwan.

<sup>9</sup> Ka Kembunâ den itâ sâm dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanjânâ zorâj dâpkan upap. Nâgât imbanjâ zorâj lolotkâ zo tângoi kâtigiban.” Zâk yatâ sâm dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nânga zari sâtârenjoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanjâ nâgâren ze kâtigibat. <sup>10</sup> Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâm bâlij kwatninetâ ândibat mo mem nâi nâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kembunâ tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nângâman.

*Paulonjâ Aposolo nepnanğât top muyageip.*

<sup>11</sup> Zi kwakmak den san, zo ziinjâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Zinjâ sâm âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nângâne. A zen ziinanğât itâ nângâne, “Nen Aposolo a zâizâinj ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombezijan mân ândiman. <sup>12</sup> Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanjâk tuum gâwan. Tuuga kut nâi nâi sen mârât muyagei zorânjâ Aposolo nepnanğât topnâ sâm muyageip. <sup>13</sup> Korinti a zen nâgât dap nânge? Zen nâgât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otninğâmap.” Korinti a zen dap otzingâwangât nângâne bâlij uap? Nâ kut nâi nâizinjâ mân betzijan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nângâne



bâliņ oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

*Paulo zâk Korinti a zeņgât umņâ kirip.*

14 Nâ sâp zagât zeņgâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamņâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziņaņgât buņâ, ziņaņgât otnimap. Katep mâik ziņâ ibâ mamziņ galem otziņgâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziņâ katep mâik galem otziņgâne dâp upap. 15 Nâ um dâpziņ âlip upapkât, kât sikumâk buņâ, kore otziņgâm ândim ândiândinâ buņ upapkât nâņga âlip uap. Nâgât umnâ zeņgâren doņbep kinzapkât zeņgât umziņandâ nâgâren mâik nâi kinbap?

16 A nâmbutņandâ nâgât itâ sâme, “Kut nâi nâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnâņgom kut nâi nâi mem neip.” 17 Zorat zen sânek. Nâ ârâpnâ sâņgonzâņgua zeņgâren ga kut nâi miwe? 18 Tito zot bukuņâ nâi sâņgonzâkua zeņgâren gawet. Tito zâk gamņâ zeņgâren kut nâi betziņan meip? Mo kâitziņgom um gulip kwatziņgâwe? Zen nekât dap nâņge? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

*A nâmbut umziņ melâņbigât girem dâzâņgoip.*

19 Den sâm gamen, zo nâņgâne sâk mâme den uap? Yatâ buņâ. Nen Kristo sot

ândim Anutugât mâteņan den sâmen. Bukurâp, den zo nâi mo nâigât buņâ. Zen aleziņgindâ kâtigibigât dâzâņgomen.

20 Nâ zeņgâren ga ziņgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zeņgâren kâsa, um kâlak, kuk, senân kwâteņ, sarân sâsâņ, den uman pâpan, zâizâiņ, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zei muyagebamgât umnâ girem uap. 21 Nâ zeņgâren gam a nâmbutņandâ um sumun, laņ mâman, kut nâi laņ orot zo opņâ umziņ mân melâņme. Oi yatâ op ândine zeņgâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zeņgât isem umbâlâ opamgât nâņgâm kwâkâ uan.

## 13

*Tosagât op den sâsâņ muyagibap.*

1 Zi Korinti zeņgâren du ga sap karâmbut upap. Den nâi sa nâņgânek. A kânokņâ a nâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutņâ a nâigât tosa sânetâ denân pam kubikņaņgâbi. 2 A mârurum bâliņ urâwe sot nâmbutņâ sâp zagât zeņgâren gâwanân girem dâzâņgowan, zeņgât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâliņâ mem ândine dum zagâtņâ zeņgâren gam mân birâziņgâbat. 3 Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwaliņâ

muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zeŋgâren nepŋâ âkon buŋâ imbanâŋoot tuumap. <sup>4</sup> Mârum perâkŋak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbanâŋoot zaat ândiap. Yesuŋâ hânân lotŋâ sot lumbenâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlâtân oindâ Anutugât imbanandâ mem kâtikŋan kwatniŋgi zeŋgâren ga nep tuum kubikziŋgânat.

### *Girem den.*

<sup>5</sup> Zen nânŋâm pâlâtânziŋoot ândime mo buŋâ, Zorat umziŋ mäsikâm zorat topŋâ ikpi. Mo Yesu Kristoŋâ umziŋan ândimap, zo mân nânŋe? Yatâ upme oi ko sâkŋak Kembangât a ândie sânat. <sup>6</sup> Nen ko sâkŋak Kembangât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nânŋâniŋgâbigât nânŋâmen. <sup>7</sup> Anutuŋâ galem otziŋgi zen bâliŋ mân upigât Anutugâren ninâu sâm ândimen. Nen niŋgitne Kembangât a bonŋâ utnat mo buŋâ, zorat mân sâmen. Zen Kembangât den lum târârak upi, zorarâk sâmen. <sup>8</sup> Nen yatâ zorâŋ dabân den bonŋâ kâsa miŋanŋânat? Nen lunat, zorik taap. <sup>9</sup> Nen imbanâ kârum ândeindâ zen imbanâziŋoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziŋ lâmbari âlip upigât Kembangâren ninâu sâmen. <sup>10</sup> Nâ zeŋgâren ga den nep tuubamgât kârebân tapŋâ giren den zi kulemgum ziŋgan. Zen den zo nânŋâm umziŋ kubikpi. Nâ zeŋgâren

ga nep tuubat. Kembangât imbanâ nigip, zorâŋâ tâmbetzâŋgobatkât buŋâ. Nâ tânzâŋgobatkât imbanâ nigip.

### *Den murukŋâ.*

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, den sâm kwâkâmŋâ den itâ sâbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nânŋâm umziŋ sot ândi mâmanziŋ kubikaŋgâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mariŋâ. Zâk zen sot ândibap.

<sup>12</sup> Zen buku op luyangâm ândibi.

<sup>13</sup> Kembangât singi a ambân nâmbutŋandâ ziŋ Korinti a zeŋgât nânŋâme.

<sup>14</sup> Kambu Yesu Kristogâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ sot Anutugâren gâbâ buku orot, zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapumŋâ betziŋan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâkŋak.

Zo yatik.

## Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

*Paulonâ ziknangât topnâ  
sâm muyagezingip.*

1 Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A zinj Aposolo ot mân sâm niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mumujan gâbâ mängeip, ziknâ nep zo sâm niwet. 2 Nâ sot bukurâpnâ nâ sot ândime, nen aksik Galata hânân ândime, zengât topzin nângâm ekap zi kulemgum zingen.

3 Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, ziknâ tânzângom um lumbenâ muyagem zingâbabot. 4 Yesu zâk Ibâningât sâtkât nen ândiândi bâlinâ zi ândimenân gâbâ mâkâningâbap sot tosaninj buj upapkât ândiândinjâ mân angân kârip. 5 Zorat narâknâ narâknâ Anutu sâm âlip kwâknangindâ zimbap. Perâknak.

*Nâi zâk sinji âlip sâm  
gulipkum nâi sâbap, zâk  
simgât sinji upap.*

6 Anutu zâk zen Kristo sot pâlatân utnetâ tânzângoi ândibigât diizingip. Diizingi zâk sot ândine mân kârep oi zâk kândâtkom sinji âlip nâi zorat kindap kwap ândime. Zorat nângâm

pârâkpan. 7 Zorat itâ sa nângânek. Sinji âlip top nâi bonjoot zo mân ziap. Bunâ. Ka a nâmbutjandâ Yesu Kristogât den sinji âlip zo tâmbetkunam op um gulip kwatzingâme. 8 Sinji âlip dâzângowen, zo zinzinj kâtik. Zorat nen mo sumbem a nâinjâ sinji âlip dâzângowen, zo birâm nâi dâzângonatkât sâm sâi ko tâmbetagonatkât sinji upem. 9 Den mârumsen, zo dum sâbâ. A nâinjâ sinji âlip kwâkâm zingâwen, zo birâm nâi dâzângobap, zâk tâmbetagobap. Oi nâ zorat nânga dâp upap.

10 Oi dap dap? Den san zi a zinjâ nâgât nângâne âlip upapkât san? Mo Anutu zâk nâgât nângi âlip upapkât san. Nâ a zen nâgât nângâne âlip upapkât nep tuuman sâi ko Kembu Kristogât kore a mân opam.

*Paulo ziknâ topnangât  
den.*

11 Bukurâpnâ, nâ den nâi dâzângua nângânek. Den sinji âlip dâzângowan, zo ayân gâbâ bujâ. 12 A zo zinjâ mân dâtnowe. Zo zinjâ mân kwâkâm niwe. Yesu Kristo ziknak sâm muyagenigip.

13 Nâ mârumsen Yuda a zengât den kâtik Mosenâ sapsom zingip, zo lum ândiwan. Zo nânge. Yatâ ândim Yesugât kâmut imbanâ zângom tâmbetzângom ândiwan. 14 Oi sâkurâpningât den gei kombapkât sâm kâtigem tâlarâpnâ nâmbutjâ

walâzingâm kâtigem  
 ândiwan. <sup>15</sup> Ka Anutu zâk  
 mârum mamnâ kâmbonjan  
 gâbâ zâkkât singi upatkât  
 nângi zeip. Yatâ nângi  
 zeipkât tânnobam diinigip.  
<sup>16</sup> Nanjanngât den singi hân  
 nâin goknâ zengâren âim  
 dâzângobatkat nanjanngât  
 topnâ sâm muyagenigip.  
 Yatâ otnigi a zen sot den  
 den mân orâwan. <sup>17</sup> Oi  
 Aposolo a kândom muyagem  
 Yerusalem kamânân ândiwe,  
 zen sot singi âlipnanngât den  
 mân âraguwen. Zengâren  
 mân âiwan. Arabia hânân  
 âi ândim Damasiko kamânân  
 âburem gâwan.

*Paulonâ Yerusalem  
 kamânân zâi ândeip.*

<sup>18</sup> Ândia kendon patâ  
 karâmbut âki Petero ikpat  
 sâm Yerusalem kamânân  
 zâim sirâm kiin bâtnâmbut  
 zâk sot ândiwan. <sup>19</sup> Zâk sot  
 Kembangât munngâ Yakobo  
 zikirâwan. Aposolo a  
 nâmbutnâ mân zingirâwan.  
<sup>20</sup> (Den kulemguan, zi sarâ  
 bunâ. Anutu mâtenjan  
 perâknak sâm kulemguan.)  
<sup>21</sup> Yatâ opnâ Siria sot Kilikia  
 hânân âi ândiwan. <sup>22</sup> Oi Kris-  
 togât kâmut Yudaia hânân  
 ândiwe, zen si sângânnâ mân  
 nigâwe. <sup>23</sup> Zen nâgât singiyâk  
 itâ nângâwe, “Anâ nângom  
 molinijip, zâk singi âlip  
 tâmbetkumâipnâ singi âlip a  
 dâzângom ândimap.” <sup>24</sup> Yatâ  
 nângâmngâ nâgât op Anutu  
 sâm âlip kwâknangâwe.

## 2

*Paulonâ Yerusalem*

*kamânân zâim Aposolo a  
 nâmbutnâ zingirip.*

<sup>1</sup> Oi kendon patâ kiin  
 kimembut âki Yerusalem  
 kamânân dum zâibam Ban-  
 aba sot Tito diizika ârândân  
 zâiwen. <sup>2</sup> Oi zo yen bunâ.  
 Kembunâ den sapsun  
 nigi lum zâiwan. Yesugât  
 kâmurân a zengât a sâtnâ  
 sâme, zengâren âim singi âlip  
 hân nâin goknâ dâzângoman,  
 zorat sapsun zingâwan.  
 Nâ singi âlip sâm ândiwan,  
 zorat a sâtnâ neburâpnâ  
 zen sapsun zingâ nângânetâ  
 âkâbapkât ziijik tatne den  
 zo dâzângowan. <sup>3</sup> Tito zâk  
 nâ sot ândeip. Zâk Yuda  
 a bunâ, Grik a oi a sâtnâ  
 zinjâ kwabâ kwâknangâbigât  
 mân sâwe. <sup>4</sup> Ka a sarâjandâ  
 kâmurân bagimngâ Yesu  
 Kristo sot pâlâtân op dumun  
 bun ândeindâ tigân ningitnâ  
 Mosegât gurumin den,  
 zorânâ saaningi ândinatkat  
 Tito kwabâ kwâknangâbigât  
 sâwe. <sup>5</sup> A zo, zinj mem ge  
 kwatningânam sâne mân  
 loriwen. Bun kâtiknâ. Singi  
 âlip mân tâmbetkune Galata  
 a, zengâren hâlâluyâk op zim-  
 bapkât mân nângâzingâwen.

*Aposolo a nâmbutnâ zinj  
 Paulo nepnanngât nângâne  
 dâp oip.*

<sup>6</sup> (Oi a, zengât a sâtnâ  
 sâme, zen mârum dap mo  
 dap op ândiwe, nâ zorat  
 nânga tobat nâi mân uap.  
 Anutu zâk hâtubâtu mân  
 opmap.) A sâtnâ zo, zinjâ den  
 unaknâ mân târokwatniwe.

<sup>7</sup> Buñâ. Itâ nângâwe. Anutunâ Petero Yuda a zengâren sinji âlip dâzângobapkât nep diñ sâmbindip, yatigâk nâ hân nâin goknâ zengâren den sinji âlip dâzângobatkât nep diñ sâmbinip. <sup>8</sup> (Oi Petero mam oknangi nepnâ tuugi bon oip, zâk ziknâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.) <sup>9</sup> Oi Kembuñâ nep tânnogip, zo ekñâ Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zengât patâ ândiwenâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin goknâ zengâren den sinji âlip nep tuugitâ zinjâ Yuda a zengâren tuunat sâwe. <sup>10</sup> Oi kanpitâ a ambân kut nâi nâi zingânam zorârâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mâruman sâmbâkatiwan.

<sup>11</sup> Oi Peteronâ Antiokia kamânân gam bâlini oi ekñâ a ambân mâteziñan kin den yâmbâtnâ dukuwan. Wangât, zâk bâlini oip, zorat op ko. <sup>12</sup> Zâk hân nâin goknâ zen sot nalembârândân niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Jakobogât arâpnâ zen gawe. A zo, zinj Mosegât den lum ândim hân nâin gok, zen sot nalembân nembârâwe. A zo, zen gane Peteronâ zingitnâ kengât opnâ a hân nâin gok birâzingâmñâ Yuda a zen sot nalembâneip. <sup>13</sup> Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutnâ, zinjâ târokwâknangâne Banaba zâk yatik zengâren târokwâip. <sup>14</sup> Oi sinji âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zengât mâteziñan Petero itâ

dukuwan, “Gâ Yuda a op hân nâin goknâ zengât tobat opmatnâ dap op hân nâin goknâ zinjâ Yuda a nengât tobat upigât sâmat?”

<sup>15</sup> Yuda a nen hân nâin goknâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a. <sup>16</sup> Ka nen itâ nângâmen. Anâ Mosegât gurumin denâk lune Anutunâ zingiri tosazinj buñ mân upap. Ka anâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâme, zen Anutunâ zingiri tosazinj buñ upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosazinj buñ orot, zo mân taap. A zinj gurumin den lum ândine Anutugât mâteñan tosazinjoot kinbi. <sup>17</sup> Oi nen Kristo sot pâlâtân opnâ tosazinj buñ upapkât sâmenñâ bâlini upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? “Kristonâ betniñan mei bâlini upmen.” Yatâ mân sânat. Buñ kâtiknâ. Yatâ mân ziap. <sup>18</sup> Nen gurumin sânginjâ lulunangât mâtâp birâmñâ zoren puriksâm ândinat. Zorânâ topniñâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen. <sup>19</sup> Gurumin den sânginjâ lubatkât nângâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtân op ândibatkat gurumin denñâ nogi mowan. <sup>20</sup> Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiandinâ zi ândian, zo ninâ buñâ. Kristonâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiandinâ ândiman, zo Anutugât nanñâ nângâm pâlâtân kwâknangâm

ândiman. Zâknâ umñandâ gâsânogi ândiândinâ nâgât op buñ oip. <sup>21</sup> Anutugât tânzângozânğonğâgât den sinği âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutuñâ niñğiri tosaninğ buñ opabân Kristo zâk yen moip opap.

### 3

*Gurumin dengât mâtâp lâñâwe.*

<sup>1</sup> O Galata a, zen nângânângâziñ buñâ. Dap dap op um gulip kwatziñge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât sinği muyap sâmb muyegeziñgâwen. <sup>2</sup> Nâ den nâi mäsikâziñga dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumñâ miwe? <sup>3</sup> Nângânângâziñ buñ? Kaapum sot pâlâtân urâwenâ zo birâm mâtâp sâñginan bagie? <sup>4</sup> Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangânetâ Kembugât imbanâ muyagei igâwe. Kut nâi nâi zo ek nângâne yenñâ uap? Kaapumñâ zeñgâren nep tuugi bon mân âsagiap? <sup>5</sup> Zen sânek. Anutu zâk Kaapum ziñgâmñâ sâi sen mârât zeñgâren âsagemap, zo gurumin den luluziñangât mo nângâm pâlâtânziñangât otziñgap?

*Abaramgât mâtâp lâñnat.*

<sup>6</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembugât den nâñgi bon oi Anutuñâ

tosanâ buñâ sâip.” <sup>7</sup> Zorat itâ nângânek. A Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonñâ ândien. <sup>8</sup> A hân nâin gokñâ zen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâne tosaziñ buñ upapkât sâip. Zorat mârumñan nângâmñâ sinği âlip den Abaram itâ sâmb dukuip,

“Gâgât mäsop zorân a hânñâ hânñâ zeñgâren âibap.”

<sup>9</sup> Abarâmñâ Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangip. Oi a Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Abaramgât mäsobân bagimen.

*Nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiengât ândiândi minat.*

<sup>10</sup> A zen Mosegât den kâtikñâ lum tosaninğ buñ ândim sumbemân zâinatkat sâme, zen tâmbetagoagoñangât sinği upi. Wangât, Kembugât ekabân gurumin sinğinangât kulemguwe, ziap, zorat, “Nâinâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutñâ zo lum ândim den nâi birâbap, zâk um dâpñâ tâmbetagobap.”

<sup>11</sup> Gurumin den lum ândim Anutugât mâtenan tosaninğ buñ orot, zo mân ziap. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nâi zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimap, zâk Anutugât mâtenan

tosanjâ buņ opņâ  
ândiândi kâtik muyagem  
ândibap.”

12 Gurumin denân ko  
nâņgâm pâlâtâņgât mân  
sâwe. Den nâi itâ sâwe,  
“Nâi zâk gurumin den  
lum kwâtâtibapņâ  
ândiândi muyagibap.”

*Yesu zâk neņgât opņâ  
sâknamân kirip.*

13 Kembugât ekabân den  
kulem nâi itâ ziap,  
“A nagân zâņgom kwânâņgâziņ  
zen bâliņangât sinġi.”

Oi Kristo zâk yatik neņgât  
opņâ bâliņandâ kwâkņan  
zarip. Bâliņan gâbâ  
mâkâniņgâbapkât suupniņâ  
meip. 14 Oi zorat hân nâin  
nâin gokņâ, zen Yesu Kristo  
sot pâlâtâņ op Abaramgât  
mâsobân bagibi. Oi nen  
Kaaupum neņgât sinġi sâip,  
zo nâņgâm pâlâtâņ sot op  
minatkât yatâ âsageip.

*Sinġi âlipkât bet sâwât, zo-  
rat den.*

15 Bukurâpnâ, a niinjan  
dâpkwap sâbâ. A nâiņâ  
mumbamņâ bet boi zo  
kâsâpkum zingâbap. Zorat  
kwâkņan a nâiņâ komņâ den  
nâi mân sâbap. 16 Anutuņâ  
Abaram den kânņan dukuip,  
zo Abaram sot kiunņâ zekât  
sinġi sâip. Kiurâp donbep  
zeņgât mân sâip. Kânokkât  
sâip, zâk Kristo. 17 Nâ  
itâgât op san. Anutu,  
zâk mârumņan Abaram sot  
târotârogât den sâip. Oi bet  
kendon patâ 430 yatâ âki gu-  
rumin den Mosegâren gâip.

Gurumin den bet gâip, zorâņ  
den kândom sâsâņ, zo mân  
kom gulipkoip. Târotâro  
den kândom muyageip, zo  
kâtigem ziap. 18 Anutuņâ  
Mose gurumin den dukuip,  
zo tosanin buņ oi sumbemân  
zâizâiņangât mâtâp muyagei  
sâi târotâro den zo buņ opap.  
Ka Anutuņâ sinġi âlipkât bet  
sâwât den, zo umâlepņangât  
op Abaram kânņan sâm  
pindip.

19 Gurumin den Moseņâ  
sâip, muyageip, zo wangât  
sâsâņâ? Zo bâliņâziņâ zo  
mem kabâņan pâmbapkât  
Kembuņâ sâkurâpniņ sâm  
ziņgip. Zo zinziņ kâtik zim-  
bapkât buņâ. Abaramgât  
kiunņâ Anutuņâ mârum  
zâkkât den kânņan sâip,  
zâk muyagei siriksâbapkât  
sâsâņâ. Gurumin den zo  
sumbem aņâ Anutugâren  
gâbâ mem Mose bikņan  
parâwe. 20 Mindumindu a  
Mose zâk kânokkât buņâ,  
toren toren zeņgât. Zâkņâ  
minduziņgâm kirip. Ka Anu-  
tuņâ den Abaram kândom  
dukuip, zo zikņak dukuip.

*Gurumin denġâ a umziņ  
mân melâņbap.*

21 Dap dap sânat? Gu-  
rumin denġâ Anutuņâ den  
Abaram kândom dukuip, zo  
wâlâp? Yatâ buņâ. Guru-  
min denġâ a umziņ mân  
melâņbap. Zo yatâ orotņâ  
sâi ko gurumin dengât  
op a tosaziņ buņ orot, zo  
muyagebap. 22 Bâliņandâ a  
aksik patâ saaniņgi ândimen.  
Topniņâ zo yatâ Kembugât

ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapnâ Anutuñâ Abaram den dukuip, zorat bonnâ âlip minat.

*Mârum dumunân ândiwen.*

<sup>23</sup> Yuda a nen mârum nângâm pâlâtânij buñ ândeindâ gurumin denñâ saaniñgi dumunân ândeindâ nângâm pâlâtânigât den âlipnâ, zo âsageip. <sup>24</sup> Oi zorat gurumin denñâ galem otningâm Kristogâren nâambarip. Zo Kristogâren nângâm pâlâtân kwâknangâm tosanij buñ upapkât yatâ oip. <sup>25</sup> Nengât nângâm pâlâtânijangât mâtâp muyagei zoren lânjindâ gurumin dengât dumun zo ânangârip.

<sup>26</sup> Oi zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâwengât Anutugât nan bârarâp op ândie. <sup>27</sup> Zen too sanjonziñgâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlâtân op ândie.

<sup>28</sup> Oi zorat Yuda a sot hân nâin gok, a zâizâin sot giginâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niinjik niinjik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlâtân opnâ kâmut kânok urâwe. <sup>29</sup> Zen Kristogât sinji urâwenâ Abaramgât kiurâp bonnâ op ândie. Oi zorat Anutuñâ mârum Abaram sinji den bonnâ dukuip, zorat bonnâ mem ândibi.

#### 4

*Anutugât nan bârarâp urâwen.*

<sup>1</sup> Itâ sa nângânek. Katep mâik nâi ibânâ moi bet boi zo zâkkât sinji oi dâñ mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap. <sup>2</sup> Oi zâkkât torerâpñandâ zâkkât bet sâwât zo galemgum ândine lâmbatnâ ibânandâ narâk sâip, zo oi galem upap. <sup>3</sup> Kristogât sinji a ândien, nengâren zo yatik ziap. Mârumñan umniñan katep yatâ oi hângât kut nâi nâi zorat kore op ândiwen. <sup>4</sup> Oi bet narâknâ sâsânâ zo mâte oi Anutuñâ nanñâ sângongoi ambân sigan nâigâren gem gâi kâmbonnâ opnâ meip. Zâknâ âsagemñâ Mosegât gurumin den lum kore op ândeip. <sup>5</sup> Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olañningâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

<sup>6</sup> Oi nen Anutugât nan bârarâpñâ uengât Anutu nanñangât Kaapumñâ umniñan sângongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, "Aboñ, Ibânâ âlipnâ." <sup>7</sup> Zorat nen kore a buñâ, narâpñâ ândimen. Oi nanñâ ândimñâ Anutu umâlepñangât bet sâwât mariñâ op ândinat.

*Kut nâi nâi bon buñ kândâtkuwe, zo mân mâte utnat,*

<sup>8</sup> Zen mârumñan Anutu mân nângânangâm ândim lopio sot kut nâi nâi yennâ, zengât kore op ândiwe. <sup>9</sup> Narâk ziren ko Anutuñâ zingit buku otziñgi zengoot zâk ekñâ topñâ



nânge. Yatâ opnâ wangât sâkurâpziñgât pat sinji mem ândiwe, zo dum mâte otziñgânam kore otziñgânam ue. <sup>10</sup> Zen kendon top top zorat nângeane bonnâ oi tapme. <sup>11</sup> Zorat nepnandâ zengâren tuuga bon buñ opapkât nângeam kwâkâ opman.

*Galata a ziñ Paulo birâñangânam urâwe.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângeane. Nâ zengât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zengoot nâgât tobat yatâ upi. Zen sot ândia bâliñâ mân otniwe. <sup>13</sup> Zen nângeame. Nâ mârum kamân nâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den sinji âlipnâ dâzângom ândiwan. <sup>14</sup> Nâ mâsek patâ op ândia zen âkonñâ buñ on galem otniwe. Oi mân nikne bâliñ oip. Buñâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Opon, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem otniwe. <sup>15</sup> Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buñ uap? Zen mârum sinziñ keetnâ sâmbum nâ ninam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâkñak nângeamñâ san. <sup>16</sup> Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonnâ dâzângua niknetâ kâsaziñ yatâ uan?

<sup>17</sup> A nâmbutñandâ den kelâkñoot sâme. Ziñâ zen kândâtnom zengât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsânâ zo âlipñangât buñâ. <sup>18</sup> Kut nâi âlipñangât den kelâk sâsânâ, zorâñ âlipñâ.

Zo zengâren ga ândiayâk buñâ, zâmbamñâ aria utne âlip upap. <sup>19</sup> Murarâpnâ, nâ zengât op sâknam op tâpman. Oi zorik nângeam Kristogât tobat zengâren muyagibapkât sâknam zo nângeam zâibat. <sup>20</sup> Nâ zengât nângeamñâ zengâren gamñâ den dâzângobatkât otnigap. Nâ zengât op nângeam kwâkâ uan.

*Sera sot Haga nanzatzikñâ topzikñâ, zikñik zikñik.*

<sup>21</sup> Den nâi mâsikâziñga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nângeame mo buñâ. <sup>22</sup> Zoren itâ kulemguwe. Abaramgât nanzatnâ âsagiwet. Nâigât kutnâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Nâi ko kutnâ Isaka. Zâk zikñâ âmbinñandâ meip. <sup>23</sup> Oi kore ambânñâ meip, zo ko yennâ muyageip. Ambinñandâ meip, zo Anutuñâ den kânñan sâip, zo kâtigei âsageip. <sup>24</sup> Oi den zorat torenñâ itâ ziap. Ambân zagât zo sinji âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutuñâ Sinai bâkñan târotâro nâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpñâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Haganâ oip. <sup>25</sup> Haga zâk Sinai bakñâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi Yerusalem mâirâp sot Sinai bakñâ, zen dâpziñ kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât

gurumin den zo kore kwap ândime. <sup>26</sup> Oi Yerusalem kamân ujaknâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buj. Oi kamân zorânâ mamniŋ uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem ujaknâ sumbemân taap, zorat kâmut. <sup>27</sup> Kembangât ekabân Yerusalem kamân sângiŋâ sot ujaknâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap,

“Ambân kâpin, katep mân mimiŋâ, gâ umâlep nângâ. Katep âsaâsagiŋangât sâknâm mân nângâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apnâ bujâ, zâk katep donbep minziŋgap. Ambân apnoot, zâk murarâ bituk minziŋgap.”

<sup>28</sup> Bukurâpnâ, Anutuŋâ den kânŋan sâip, zorat bonnâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip. <sup>29</sup> Mârum katep yenŋan âsageip, Ismael, zâknâ nâi Kaapungât sâtkât âsageip, Isaka, zâk kâsa miŋangip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziŋ Kristogât kâmut nen kâsa otniŋgâme. <sup>30</sup> Oi

Kembangât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanŋâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanŋandâ bet boi zi mân galem upap. Ziknâ ambinŋangât nanŋandâ bet boi zo galem upap.”

<sup>31</sup> Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun

buj. Nen ambinŋangât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

## 5

*Olanŋiŋipkât dumunân mân zâinat.*

<sup>1</sup> Nen dumun buj ândinatkat Kristonâ olanŋiŋip. Zorat a nâmbutŋandâ saaniŋgânam sâne mân nângânat.

<sup>2</sup> Nâ Paulo itâ dâzângua nângânek. A nâmbutŋandâ itâ sâme, “Anutugât mâteŋan tosaziŋ buj upigât Mosegât den lum ândibi.” Yatâ sâne nângâziŋgâne kwabâ kwatziŋgâne ko Kristogât nep zo zengâren bon buj upap. Wangât, zen siŋgi âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat. <sup>3</sup> Dum dâzângua nângânek. Nâi zâk kwabâ kwâkŋangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem ândibapkât sâsân. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap?

<sup>4</sup> Den kâtik lum ândim tosanŋ buj utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânangâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzângozâŋgoŋandâ, zo zengâren bon buj uap.

<sup>5</sup> Nen ko Kaapumŋâ diiniŋgi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkŋangâm um bâbalaŋ op Anutu mâteŋan tosanŋ buj kinatkât mambât ândimen.

<sup>6</sup> Nen Yesu Kristo sot pâlâtân opnâ itâ nângâmen, “Kwabâ zângozâŋgoŋ sot daanoot ândiândiŋ, zo bon bujâ uap. Kembangâren nângâm pâlâtân

kwâkņangâm ândiândiņ sot buku orotņâ, zorâņ bonņâ uabot.”

*Sâm gulip a, zengât den.*

7 Zen sinġi âlipkât mâtâp topkwap âlip lânâwe. Zoren âinetâ ko nâiņâ pâke pâi den bonņangât mâtâp walâwe? Wannâ um gulip kwatziņġi mâtâp zo bire? 8 Anutuņâ diiziņġipņâ zen yatâ upigât mân sâip. 9 Bâu usiņandâ âbâņgum sirogân giari aksik kâlak op naņġâbap. 10 Nâ itâ nânġan. Kembuņâ diiziņġi nânġânâņġâziņâ nâġât yatâ upap. Oi aņâ um gulip kwatziņġâmap, zâk Kembugâren gâbâ hâuņâ mimbap.

11 Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatziņġâbigât dâzâņgoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yâtâ dâzâņgoman sâi ko poru nakkât sinġi zo nânġâne mân bâliņ opap. 12 A um gulip kwatziņġânâmap kwabâ kwatziņġâbigât sâme, zengât itâ nânġâman. Zen ziņ sâkziņ kâriangânetâ sâi dâp opap.

*Dumunniņ buņ ândim laņ gulip mân utnat.*

13 Bukurâpnâ, zen dumun buņ ândibigât Anutuņâ diiziņġip. Oi nen dumun buņ ândien sâm um sâkkât âkņâle bâliņâ zo mân lum ândibi. Umziņandâ gâsâyagom kore orangâm ândibi. 14 Den kâtikņangât kombâņâ, zo itâ, “Gâ gikaņġât otgimap, zo yatik a torenņâ zengât otgigi betziņan mem ândiban.”

15 Zen ko sâtziņandâ ziyangâm agom buņ upegât girem dâzâņguan.

*Laņ gulip ândiândiņ, zorat bonņâ sot Kaapum wâratkum ândiândiņ, zorat bonņâ.*

16 Sa nânġânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbaņan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âkņâle, zo mân upi. 17 Um sâkkât âkņâleņâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut nâi utnam upme, zo mân bâbâlaņ opmap. 18 Zen Kaapum wâratkune diiziņġi Mosegât den kâtikņandâ mân saaziņġâbap.

19 Um sâkkât âkņâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Laņ ândiândiņ, bukuņangât ambân laņ mimiņ, aņunziņ buņ laņ orot. 20 Lopio hurat kwâkwat, kware sunâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk sunġuruk, a zikņangât nânġi zâizâiņ, um kâsâp op kâsâpagoaņ. 21 A nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ mimiņ, too kâtik nem um gulip orotņâ, sii nalem nemņik ândiândiņ sot kut nâi nâi nâmbutņâ. Zorat mârûm dâzâņgowan, oi zi dum dâzâņguan. Aņâ bâliņâ zo upiņâ Anutuġât um topņan mân ândibi.

22 Ka Kaapumņâ umziņan ândei wâratkum ândime, zo zengâren bonņâ itâ muyagemap. Umņâ gâsâzâņgomap, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândiņ, den luluņ,

23 Um diigi gei ândiândiņ, umņâ kendon ândiândiņâ. Kaapum den wâratkum ândine bonņâ zo zengâren muyagem zimbap. Gurumin denân kut nâi nâi âlipņâ zo mân utnatkât den nâi mân ziap. 24 Oi a ambân Yesu Kristogât siņgi ândime, zen ândiândi sâņgiņâ sot um sâkkât âkņâle bâliņâ zo buņ upapkât poru nagân kune kinzap.

25 Kaapumņâ ândiândi niņgi ândimengât Kaapumgât holi wâratkum zâkkât imbaņan kâtigem ândinat. 26 Sâkņâ zâizâiņ mân utnat. A torenņâ mân mem gei kwatziņgânat. A nâigât kut nâi nâi laņ âkņâle mân utnat.

## 6

1 Bukurâpnâ, a nâiņâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okņangâm sâm kubikņangâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkât gasâgâ kârâm ândiban. 2 Kut nâi nâi yâmbâtņâ zo berân miangâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi. 3 Nâi zâk kut nâi bonņâ zo mân opņâ zikņangât nâņgi zâizâiņ opmap, a yatâ zo umņâ kâitkuap sâsâņ. 4 Zorat zâk zikņangât ândi mâmanņâ ek nâņgâm kubikpap. Yatâ opņâ a torenņâ mân mem ge kwatziņgâbap. 5 Nepkât yâmbât kâsâpkukun zo a mariņâ dâp lum kinbi.

6 Den siņgi âlip kwâkâm ziņgâme, a zo ziņ betziņan mem kut nâi nâi kâsâpkum ziņgâbi.

*Nâran orot mâmeniņangât bonņâ minat.*

7 Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Aņâ Anutu kâit kunatkât dâp buņâ. Aņâ kut nâi nâi kârâm kâmitnat, zorat bonņâ yatik minat. 8 Nâi zâk um sâkkât âkņâle bâliņâ, zorat nepņâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âkņâle bâliņâ, zorat bonņâ tâmbetagoagon muyagibap. Ka nâi zâk Kaapumgât nep tuubap, zâk yatik Kaapumgât bonņâ ândiândi kâtikņâ muyagibap. 9 Kut nâi nâi âlipņâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonņâ muyaginat. 10 Zorat itâ sa nâņgânek. Mâtâp muyagei a eluņ patâ kut nâi nâi âlipņâ otziņgânat. Den siņgi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut nâi nâi mem zâi pam otziņgânat.

*Girem sot mâsop den.*

11 Zen kulem zi iknek. Den nâmbutņâ zo yen sa bukunâ nâi kulemgup. Ka âkââkâņ zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziņan. 12 A nâmbutņandâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâkņandik den siņgi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nâņgâm moip, zorat den siņgi sâne a ziņ sâknam ziņgâbegât yatâ upme. 13 A zo, zen zâizâiņ op zengât a

patâ utnatkât mâtâp urâwe.  
A kwabâ agowe, zen den  
kâtik mân lum kwâtâtime.

<sup>14</sup> Nâ ko kut nâi nâi  
yennangât bunâ, Kem-  
buniñâ Yesu Kristo, zâk  
nengât op poru nagân  
sâknam nângâm moip, zo-  
rarâk nângâm sâtâre op  
ândiman. Yesu zâk nengât  
op poru nagân moip, zorat  
opnâ hângât kut nâi nâi eksa  
yennâ opmap. Oi hân a um  
kâtik ândime, zen kândâtnom  
mân nângânangâ upme.

<sup>15</sup> Kwabâ agom ândiândiñ  
mo yen ândiândiñ, zorân  
bon bunâ. Yesu sot pâlâtân  
op ândiândi uñaknâ, zorân  
bonnâ. <sup>16</sup> A den zi lum  
ândime, zen Anutugâren  
gâbâ um lumbenâ sot  
tânzângoziñgonâ zimbap.  
Anutugât kâmut zenğâren  
zimbap.

<sup>17</sup> Bet anâ sâknam mân  
nibigât otnigap. Wangât,  
nâ Yesu Kristogât op sâknam  
nep tuum gâwan. Oi a ziñ  
nonetâ gut dârâbut sâknan  
doñbep ziap, zorat.

<sup>18</sup> Bukurâpnâ, Kembuniñâ  
Yesu Kristogâren gâbâ um  
lumbenâ umziñan zem zim-  
bap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

## Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

### *Mâsop den.*

1 Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwanjâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum zingan.

2 Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoazângoñ sot um lumbe zengâren zimbap.

### *Anutunâ mârumanjâ sumbemgât sinji kwatniñgip.*

3 Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâknâ sumbemân gâbâ sinji âlipkât mâsop topñâ topñâ Kristogât opñâ niñgip. Zorat nen sâm âlip kwâkñangânat.

4 Zâk mârumanjâ hân mân muyageibân nen zâkkât mâtejan um hâlâlu sot tosanin buñ kinatkât Kristogât sinji kwatniñgip.

5 Zâknâ umñâ gâsânângomñâ kânjan nângi zeipkât Yesu Kristogât opñâ nan bârarâp utnatkât sâm kâtigem niñgip.

6 Zikñâ nanñangât opñâ tânzângoazângoñâ sângân buñ niñgipkât sâm sâtâre okñangânat.

*Yesugât gilâmjandâ  
sângânniñ meip.*

7 Nannâ Yesu, zâkkât gilâmjandâ sângânniñ meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren

gâbâ tânzângoazângoñ, zorat nângindâ imbanjâ opmap.

8 Zâknâ imbanjâ patâ tânnângoip. Tânnângom

nângânângâ bonjâ sot top nângânângânâ niñgip.

9 Oi zikñik den kânjan nângi âlip oi itâ mem kwânângip. Zo

itâ sâm muyageip. Den zo mârumanjâ ekapñoot zeip.

Den zo itâ, <sup>10</sup> “Narâknâ

nângâwan, zo gâtâm mâte oi Kristonâ a sot kut nâi

nâi hânân sot sumbemân zo mâpotzingâmñâ kâukziñ sot patâziñâ upap.”

11 Anutunâ kut nâi nâi aksik umñangârâk sâm

kâtigem muyagezingâmap, zâk mârumanjâ niñgit

nângâm Kristogât opñâ nen zâkkât a ambân gakârâpnâ

utnatkât sâip. Oi nen sinji âlipkât bonjâ minatkât

sâip. <sup>12</sup> Zorat op kândom Kristogâren nângâm pâlâtân

kwâkñangâm ândimen, nen Anutu sâm sâtâre okñangâm

ândinat.

13 Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den

bonjâ nângâne zorânâ kubikziñgi Yesugâren nângâm

pâlâtân kwâkñangâne Anutunâ undipñâ Tirik Kaapum

zingip. Anutunâ Tirik Kaapum niñgâbapkât mârumanjâ sâm kâtigeip.

14 Sumbemân zarindâ kut

ñâi ñâi ningâbap, zorat undipniñâ Kaapum ningip. Anutu kutsingijangât sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpñâ neñgâren Kaapumñâ kubikkubik nep zo tuum nangâbap.

*Singi âlip zengâren zim-bapkât Paulonâ ninâu sâip.*

<sup>15</sup> Zen Kembu Yesu nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm Kembugât singi a buku otzingâme, zorat den singi nângâwan. <sup>16</sup> Zorat nâ zengât op narâk dâp nângâmñâ Kembugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñangâman. <sup>17</sup> Kembuñâ gâsuzingipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zengât op ninâu itâ sâm dukuman.

Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsakñâ neule mariñâ, zâkñâ Kaapum zingij zorâñâ nângânângâ zingâm Kembugât topñâ sâm muyagei nângâm biranji. <sup>18</sup> Oi umziñ ânângâri Kembuñâ gâsuzingâm sumbengât singi kwatzingip, zorat nângâm, nângâm kwâtâtibi. Oi Kembugât arâpñâ zen sumbemân kut ñâi ñâi âsakñâ neulenoot zingâbap, zorat nângâne bon upap. <sup>19</sup> Oi nângâm pâlâtâñniñoot, neñgâren imbanjâ patâ zorâñâ nep tuumap, zorat topñâ nângâbi. <sup>20</sup> Imbanjâ zorat bonjâ igâwe. Zorâñâ Kristo mumuñan gâbâ mângim diim sumbemân zâim Anutugât âsanjâ bon-gen pâip. <sup>21</sup> Oi a kutâ

sot sumbem a, a top top imbanjâziñoot zengât a kâukziñâ pâipkât hânân sot sumbemân kotsingij ziap, zorâñâ koi giap. Narâk zirenâk buñâ. Zo yatâ zem zâimâmbap.

<sup>22</sup> Anutuñâ a sot kut ñâi ñâi aksik Kristogât ombenjan zâmbamñâ kâukziñ upapkât sâm kâmut gakârâp neñgât kembuniñ kwânângip. <sup>23</sup> Zâkkât kâmut zo kiñ bikñâ oindâ giniñgâm neñgât kâukniñ op ândiap. A sot kut ñâi ñâi dâpniñanâk niñgi meindâ dâp op âimap.

## 2

*Mârumñan lan gulip ândiwen.*

<sup>1</sup> Zen mârum bâliñ top top opñâ um mumuñâ op ândiwe. Ka Kristonjâ mumuñan gâbâ mângizingij ândie. <sup>2</sup> Mârum zen hân a zengât mâtâp lan ândim âi wâke zengât a kutâ, Satan, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâkñâ singi âlip den ku a mam otzingij ândie. <sup>3</sup> Nen mârum zengât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nângânângâniñangât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukñangât bonjâ muyaginatkat singi op ândiwen.

*Anutuñâ mânginiñgâmñâ sumbengât singi sâip.*

<sup>4</sup> Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umñâ gâsum biranñingipkât buku otniñgip. <sup>5</sup> Bâliñâniñangât op um mumuñâ op ândiwen, nen

Kristo sot mânginingip. (Zen nânge. Umâlepñangât op kubikningip.) <sup>6</sup> Zâk Yesu Kristo sot mânginingâm zâk sot ârândân a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâmbarip. <sup>7</sup> Itâ muyag-ibapkât oip. Tânzângozângonjâ gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepñangât op mâbâlâknem ningâbap. <sup>8</sup> Zen nânge. Zâk tânzângomjâ nânghâm pâlatânziñangât op kubikzingip. Zo ziñangât buñâ. Anutu umâlipñangât op sânghân buñ yatâ otzingip. <sup>9</sup> Nep nâi tuuwegât yatâ otzingâbap, zo buñâ. Zorat a nâinâ sâknâ mem zari mân dâp upap. <sup>10</sup> Nen Anutugât bikñan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageningip. Oi mâtâp âlipñangât nep tuum ândinatkât Anutuñâ sâm ningip. Mâtâp zo mârum kubigipkât zoren lân ândinat.

*Barin gokñandâ kamânân gawe.*

<sup>11</sup> Mârumñan um kâtik ândiwe, zorat nânghâm ândibi. Zen Yuda a buñâ, kamân nâin gokñâ. Oi Yuda a zinjâ kwabâ kwarangâmjâ ândiwenâ kwabâ ulin sâm dâzângomarâwe. <sup>12</sup> Narâk zoren Kristo buñ ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opñâ zâkkât sinji den mem ândine, zen Anutu kârum bet bâsañ ândiwe. <sup>13</sup> Narâk ziren ko zen barin ândiwenâ Yesu Kristogâren

târokwap Kristo gilâmñangât op kamânân ândie.

*Yesuñâ kâsa koi gei um kânok urâwen.*

<sup>14</sup> Yesu zikñak lumbenâniñ ândimap. Zâk a nakñâ zagât osetniñan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kândañâ Isirae a sot hân nâin nâin gok minduningi kâmut kânok urâwen. <sup>15</sup> Zâknâ Yuda nenghât pâke den zeip, zo tâmbetnângobapkât imbanâ zemñangip, zo koi geip. Oi a kâmut zagât nekât kinkin gebagân kâmut unakñâ kânok zâk zikñak muyagem kin lumbenâ muyageip. <sup>16</sup> Zâk poru nagân moibân a nakñâ zagât zo bonñâ kânokgâk mâpotningâm Anutu sot buku utnatkât kâsa koi geip. <sup>17</sup> Oi zâk gamñâ barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbenangât sinji den dâtnânghoi nânghâwen. <sup>18</sup> Oi nen aksik zâk sot pâlatân urâwengât Kaapum kânok mem Ibâ mâte okñangâmen.

*A nen Kembugât namâ yatâ utnat.*

<sup>19</sup> Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembugât sinji a nâmbutñâ zen sot Anutugât kamân mariñ op Anutugât kâmut opñâ zâkkât namâ op ândie. <sup>20</sup> Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Zinjâ laningâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniñ uap. <sup>21</sup> Zâkkâren anjâ anjâ târokwâindâ Kembugât hâlâlu namâ muyagem zâimap. <sup>22</sup> Kaapumñâ



Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziŋgi Anutuġât namâ ue.

### 3

*Kembuġâ den tikuġâ zeip, zo Paulo sâmuuyagem pindip.*

<sup>1</sup> Zorat opuġâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân nâin gok zengâren siŋgi âlip nep tuum ândimangât tâk namin nâbane ândian. <sup>2</sup> Zen nâgât siŋgi nângâwe. Anutu tânzâŋgozâŋgoŋgât op zengâren siŋgi âlip nep tuubatkât sâmuuyagem nigip. <sup>3</sup> Sâmuuyagem nigip. Den zorat paŋkânok kulemguan. <sup>4</sup> Kristogât den tikuġâ zeip, zo ek nângâman. Zen den zi sâlâpkumuġâ nâgât yatâ nângâbi. <sup>5</sup> Den tik zeip, zo a mârum ândiwe, zengâren mân sâmuuyageip. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete nenġâren Kaapumuġâ sâmuuyageip. <sup>6</sup> Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin gokġâ, zen siŋgi âlip nângâmġâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op siŋgi den zorat bonġâ ârândân minat.

<sup>7</sup> Oi siŋgi âlip zorat kore a ândibatkât Anutuġâ umâlepŋgât imbaġâ patâ nigip.

*Den tikuġâgât bonġâ Yesuġâ muuyageip.*

<sup>8</sup> Nâ Kembuġât siŋgi a nâmbutuġâ ombeziŋan a gigiġâ op ândiman. Ka

lan Kristogâren umġât gom sambe mân igikuġâ ziap, zorat den a hân nâin gokġâ sâmuuyagem zingâbatkât Kembuġâ sâmuuyagem nigip. <sup>9</sup> Anutuġâ a sot kut nâi nâi muuyageniŋgiŋġâ den tik pâi zeip, zo narâkuġâ narâkuġâ mân sâmuuyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutuġâ zo sâmuuyagemġâ den zorat bonġâ sâmuuyagem zen sot a nâmbutuġâ aksik patâ dâzâŋgobatkât sâip. <sup>10</sup> Narâk ziren Anutuġâ kâmut gakârâpuġâ nenġâren nângânângânâ bonġâ mâbâlakuġei kulem top topġâ muuyagei sumbem a sot a imbaġâziŋoot sumbemân ândie, zen ek nângâbi.

<sup>11</sup> Anutu zâk mârum hân mân muuyageibân den sâmuuyageip, zorat bonġâ Kembuniġâ Yesu Kristo sâŋgongoi gem muuyageip. <sup>12</sup> Oi zâkuġâ mâtâp mem niŋgi nângâm pâlatân kwap kengât buġ Anutu mâte okŋgâmen. <sup>13</sup> Zorat nâ itâ dâzâŋgua nângânek. Nâ zengât op sâknam kwâkuġan ândia umziŋ mân yâmbâribap. Buġâ. Zen zorat nângânetâ âlip upap.

*Paulo zâk Epeso a zengât op ninâu sâip.*

<sup>14-15</sup> Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niġâ Ibâ bonġâ, zâkkâren pindiŋsâmuuyagem op ninâu itâ sâman. <sup>16</sup> Anutu zâk sâi Kaapumuġâ umġât gom sambe imbaġâ muuyagem zingâ umziŋ

lâmbat kâtigibap. <sup>17</sup> Oi Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâne umziñan tâtat mâme upap. Nak ândâñandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotñâ, zo gâsum kâtigem kinbi. <sup>18</sup> Oi zen Kembangât sinji a nâmbutñâ zen sot ârândân Kristo zâk umñâ gâsâzângomap, zorat toren toren mâpot nângâm kwâtâtibi. <sup>19</sup> Oi Kristo umñâ gâsâzângomap, zorânâ a nângânâñgâziñ walâmap, zo lañ nângâm birañbi. Oi Anutugâren umgât gom sambe piksâm ziap, zorânâ zengâren âi piksâbap. Nâ zengât op yatâ ninâu sâman.

#### *Sâtâre den.*

<sup>20</sup> Imbanjâñoot nengâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut ñâi ñâi zorat nângâm ninâu sâmen, zorigâk buñâ. Kut ñâi ñâi walâwalân upapkât kâwali tâkñangap. Zorân ninâu sot nângânâñgâniñ walâmap. <sup>21</sup> Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtârenjâ narâknâ narâknâ zem zâimâmbap. Perâknjak.

## 4

### *Kaapumñâ minduningji kâmut kânok urâwen.*

<sup>1</sup> Nâ Kembangât nep tuum ândia gâsunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum ziñgan. Zorat zen itâ nângânek. Kembangânâ gâsâzângomñâ târârak ândibigât sâmbap ziñgip, zorat dâbâk ândibi. <sup>2</sup> Giginjâ sot um sânduk ândim buku orañgâm hâuñangât den

mân sâbi. <sup>3</sup> Oi Kaapum zâk lumbenangât tâknâ mâpotziñgâm saaziñgip, zo mânângâtpegât galem orañgâm ândibi. <sup>4</sup> Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât sinji, zorat sinji kwatziñgâm diiziñgip. <sup>5</sup> Kembu kânok. Nângâm pâlâtân kânok. Too sañgon kânok. <sup>6</sup> Anutu zâk Ibâniñ kânok. Zâk aksik patâ walâniñgâm kembuniñâ op ândiap. Oi um dâp imbanjâ niñgâm um dâp tâtat mâme opmap.

### *Kembunâ sinji âlip nepkât a top top nâmbarip.*

<sup>7</sup> Kristo zâk nep sâmbap niñgip dâp imbanjâ niñgâmap. <sup>8</sup> Zorat Kembangât ekabân den ñâi itâ kulemguwe, ziap, “Zâk u sumbemân zariñ, narâk zoren tâk namâ a donjebp diiziñgâm zariñ. Oi a umgât gom sambe sot imbanjâ ziñgip.”

<sup>9</sup> Yesu zâk u zariñ, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenjan geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zariñ. <sup>10</sup> Zâk geip, zâkñagâk sumbemñâ sumbemñâ walâm zariñ. Zâk sumbem sot hân piksâm ândibapkât zariñ. <sup>11</sup> Oi zâkñagâk a nep sot imbanjâ ziñgip, zo itâ. A nâmbutñâ Aposologât nep sâmbap ziñgip. Nâmbutñâ Propete zâmbarip. A nâmbutñâ sinji âlip mem hân ñâin âiâiñangât sâmbap. Nâmbutñâ kâmut zengât galem a. Nâmbutñâ sinji âlip

kwâkâm zingâ a. <sup>12</sup> Zo zâkkât singi a gakârâpnâ mem kubikzingâm ândinat kât sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonnâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâambarip.

*Singi âlibân mân lorinat.*

<sup>13</sup> Zo yatâ op singi âlip topnâ sot Anutu nanngângât topnâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Singi âlibân ândim lâmbatnat kât sâip. Lâmbatnâ Kristogât tobat yatâ op ândinat. <sup>14</sup> Nen katep maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a zing um gulip kwatningânam upme, zorat. Sarâzingandâ pibâ yatâ mân mem kâbakneningi kâtigem kinat. <sup>15</sup> Itâ op ândinat. Nen umniandâ a gâsâzângom den bonngâk dâzângonat. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnângoi zoren ândim kâukniņ Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat. <sup>16</sup> Zâkkâren târokwâindâ sânamniandâ sipapagoi sâkniņ kânok opmap. Oi torerâpnâ opnâ imbanâ zemningap sot nep sâm niņgip dâp nep tuumnâ umnâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

*Kwakmak mân ândinat.*

<sup>17</sup> Kembangât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzângobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziņ kut nâi nâi yenņan pane zemap. Zen ko zengât tobat yatâ mân upi. <sup>18</sup> Um kâtik a, zengât um nângânângâziņ nâtâtik

oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe. <sup>19</sup> Oi um nângânângâziņ buņ sii nalem laņ nemnâ âkñâle sot bâliņ top top âkon buņ upme.

<sup>20</sup> Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm zingâwen. Kristogât topnâ sâm dâzângom ândiwen. <sup>21</sup> Den topnâ kwâkâm zingâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe. <sup>22</sup> Zen ândiândi sângiņâ kândâtkum umz- iņâ sângiņâ âkñâle sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi. <sup>23</sup> Oi Kaa- pum nângânângâne umziņ mângei uņakñâ upi. <sup>24</sup> Oi ândiândi uņakñâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opnâ târârak sot hâlâlu muyageip.

*Bâliņâ top top birânat.*

<sup>25</sup> Zorat zen sarâ birâm den bonngâk sâm âragubi. Nen buku kânok ândien, zorat op yatâ utnat. <sup>26</sup> Kugân bâliņ mân upan. Kuk den mân mem ândina mirâsiņ geibap. <sup>27</sup> Satangât tirek mân kwâpan. <sup>28</sup> Mârum kâmbu opmarâwe, zen birâm betnâ nep tuum kât nalem muyagemnâ a kanpitâ âlip tânzângobi. <sup>29</sup> Den bâliņâ lâuziņan gâbâ mân gibap. Den âlipniņgâk tânagom sânetâ zorânâ a tânzângom umziņ kelikpap.

<sup>30</sup> Anutugât Tirik Kaa- pumnâ umbâlâ opapkât diņâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuziņgâbapkât

narâkñâ mâte oi Anutuñâ zo ekñâ gâsuziñgâbap. <sup>31</sup> Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut ñâi ñâi sumunñâ zo zengât osetziñan mân zimbap. <sup>32</sup> Zen buku opñâ âlip orañgâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosa ziñ birip.

## 5

*Bâliñâ kândâtkom  
ândinat.*

<sup>1</sup> Zen nan bârarâpñâ op ândie, zorat Anutuñâ opmap, yatik op ândibi. <sup>2</sup> Oi buku op umziñâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otniñgâm nengât opñâ ândiândiñâ birip. Zo Anutuñâ egi âlip yatâ oip. Kembugât siñgi naleme une sei nâñgi âlip opmâip, zo yatâ.

<sup>3</sup> Lañ mâman sot kut ñâi bâliñâ, mân orotñâ sot a ñâigât kut ñâi ñâi zorat âkñâle op lañ mimiñ, zorat tâtâlek den zo mân sâbi. <sup>4</sup> Den añunñoot, den lañ sâsanâ den gân yatâ sâroken zo sâne bâliñ upap. Sâiwap den sot sâm âlip den sâne dâp upap. <sup>5</sup> Zen itâ nâñgânek. Lañ mâman a, den sumunñâ sâme. A nâmbut zengât kut ñâi ñâi âkñâle op lañ mime. A yatâ zo, zen Kristo, Anutu umzik topñan tâtatñâ zo kârubi. A nâmbutñâ zengât kut ñâi ñâi zorat âkñâle op lañ upme, zen a ziñ lopio hurat kwapme yatâ Anutu

kândâtkom umziñ hângât kut ñâi ñâi zoren pane zemap.

*Tik kut ñâi ñâi añunñoot  
mân utnat.*

<sup>6</sup> Kâitzângom sarâ den dâzângone nâñgâne bonñâ mân upap. Bâliñâ top top zorat Anutu kukñangât bonñâ zo den ku a zengâren muyagibap. <sup>7-8</sup> Zoren zen mân betziñan mimbi. Zen mârumñan ñâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembugâren gam âsakñâ op ândie. Zorat âsakñangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi. <sup>9</sup> Âsakñangât bonñâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârâk ândiândi sot perâkñak den sâsân. <sup>10</sup> Kut zo mo zo utnam Kembuñâ nâñgi âlip upap mo buñâ, zen zorat nâñgâm sâlâpkum ikpi.

<sup>11</sup> Nâmbutñâ ñâtâtikkât kut ñâi ñâi utne mân betziñan mimbi. Buñâ. Bâliñâziñâ sâm kâkñan kwatziñgâbi. <sup>12</sup> Um kâtik zen kut ñâi ñâi tik upme, zo ekap ziren mân sâm muyagian. Zo sâm muyagia sâi ko añunñoot opap. <sup>13</sup> Kut ñâi yatâ, zo sâm kâkñan pâindâ âsakñandâ zeri zorat topñâ muyagibap. Oi kut ñâi muyapñâ ziap, zorâñ âsakñoot upap. <sup>14</sup> Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, “Uman zematñâ zaat. Mumuñan gâbâ zaat. Kristoñâ âsakñâ muyagem gibap.”

*Um kâtik op nepkât narâk  
mân tâmbetkumat.*

15 Zorat op ko zen ândiândiziņangât galem op ândibi. Oi mân nâņgâm nâņgâm yatâ buņâ. Um nâņgânâņgâziņoot ândibi. 16 Narâk ziren bâliņandâ laņ kârâm ziapkât narâk nâmbut mân birâm nep kâtigem tuubi. 17 Zorat um nâņgânâņgâziņ buņâ yatâ mân ândibi. Nep zo mo zo utnam Kembuņâ nâņgi âlip upap mo buņâ, zorat nâņgâm sâlâpkum ikpi.

18 Oi too kâtik nem um gulip orotņâ, zo mân upi. Zo tâmbetagoagonangât nep. Kaapum ko nâņgânangâne umziņan piksâi ândibi. 19 Kaapumņâ mem bâbâlaņ kwatziņgi mâpâmâpâse kep mem um angâgwanğâ upi. Oi umziņandâ Kembugât keņņâ mem sâm sâtâre okņangâbi. 20 Oi Kembuniņâ Yesu Kristogât opņâ narâk dâp Anutu Ibâ kut nâi nâigât sâiwap sâm, sâm âlip kwâkņangâbi.

21 Zen Kristo hurat kwâkņangâm umņâ âwe kwarangâm ândibi.

### *A ambân zengât den.*

22 Ambân zen Kembugât sât lulu ândie, yatik abârâpziņ zengât op ândibi. 23 Apņandâ ambinņangât kâukņâ uap. Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziņ uap. A ambân gakârâpņâ zen kiņ bikņâ ândie. Oi zâk kiņ bikņangât kubikkubik uap. 24 Oi kâmutņâ Kristogât sât lumap, zo yatik ambân zen

narâk dâp abârâpziņangât den lum ândibi.

25 Kristo zâk umņâ kâmut gâsuniņgâm buku otniņgip. A ziņ zo yatik umziņ âmbirâpziņ gâsuziņgâm buku otziņgâbi. Kristo

zâk kâmutņâ buku otniņgâm neņgât suup meip.

26 Zâkņâ kâmut diņâ sot too saņgonniņgâm kubikniņgi salek op Anutu mâteņan hâlâlu kinatkât yatâ oip.

27 Oi kâmutņâ saņgon kubikniņgi hâlâlu sot tosanij buņ sot neuleniņoot mâteņan nâmbanbapkât sâm pindip.

28 Oi a zen ziiņ sâkziņ galem upme, yatigâk ambirâpziņ galem otziņgâbi.

29 Nâi zâk ambinņâ dâņ galem upap, zo zikņâ sâk yatik galem orangâbap.

29 A zikņâ sâkņâ mân kâsa okņangâmap. Buņâ. On galem orangâm ândimap.

Kristoņâ kâmutņâ otniņgâmap, zo yatâ. 30 Kristo zâk kâukniņâ ândiap. Oi

nen kiņ bikņâ, sâkņangât torerâp ândiengât yatâ galem otniņgâm ândimap.

31 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat a nâiņâ ibâ mamņâ zâpam ambinņangâren âi pâlâtâņ oi zet um sâk kânok op ândibabot.”

32 Den zo den sumbuņâ. Den zorat topņâ itâ nâņgan. Kristo sot kâmut, zengât op sâip. 33 Oi den zorat topņâ nâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A aksik zen sâkziņ

buku otzingâme, zo yatik âmbirâpziñâ buku otzingâm ândibi. Oi ambân zen abârâpziñ hurat kwatzingâm ândibi.

## 6

*Ibâ mam sot katep, zengât den.*

<sup>1</sup> Katep zen Kembugât op ibâ mam zengât den lubi. Zorânâ mâtâp âlipñâ. <sup>2</sup> “Gâ ibâ mamgâ hurat kwatzikâm dinzik luban.” Den kâukñâ zo Mosegât den kâtik ek-abân ziap. Oi den ñâi itâ târokwap sâsânâ, <sup>3</sup> “Yatâ op hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

<sup>4</sup> Ibâ zen nan bârarâpziñ um kâlak muyagibegât kut ñâi kârâpñoot lañ mân otzingâbi. Kembugât den dâzângom kubikzingâm galem otzingâne lâmbatpi.

*A patâ sot kore a, zengât den.*

<sup>5</sup> Kore a zen hân a patârâpziñ hurat kwatzingâm umziñ kânok zeï Kristo kore okñangânat yatâ upap sâm zo yatik patârâpziñ bimbi kwatzingâm zengât sâtziñ lum ândibi. <sup>6</sup> Hân a patârâpziñâ mâte pirik otzingâne ziñgitne âlip up-apkât buñâ. Nen Kristogât kore a sâm Anutuñâ mâtâp sâm ziñgip, zo lâñbi. <sup>7</sup> Zen itâ nângâbi, “Nen a zengârâk kore buñâ.” Yatâ nângâm Kembugât nângâm nepziñ âkon buñ tuubi. <sup>8</sup> Zen nângâme. Ñâi zâk kore a mo a patâ ândim kut

ñâi ñâi âlipñâ op ândibap, zâk Kembuñâ hâuñâ yatik pindâbap.

<sup>9</sup> Oi a patâ zen kore arâpziñ yatik galem otzingâm ândibi. Oi mân zângom ziñgitsâbi. Kârâpñoot mân otzingâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâziñâ sumbemân kembu patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otningâbap, zo nângâm ândibi.

*Kâsa mân igikñâ ândime.*

<sup>10</sup> Sâm kwâkâm sâbâ. Kembugâren târokwatne imbanjânâ zengâren zeï zo mem kâtigem ândibi. <sup>11</sup> Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Satangât kâwali arâpñandâ kâitzângonam gane kâtigem kinbi. <sup>12</sup> Zen nângâme. Kâsarâpniñ, zo hân a buñâ. Zen a mân igikñâ. Zen Satañ sot wâke gakârâpñâ. Zen bâliñ op ândime. Nâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbanjâziñoot. Nen zen sot kâsa upmen. <sup>13</sup> Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk bâliñan kâtigem kirindâ kâsarâpniñ ziñ osiniñgâm birâm âibi.

*Kâwaligât kut ñâi ñâi mem ândinat.*

<sup>14</sup> Nen itâ kinat. Den bonjandâ inzutniñ oi mem lap ândinat. Târârak ândiândiñandâ hâmbâniñ oi akum ândinat. <sup>15</sup> Lumbenjangât siñgi âlip mem kinat. Zorânâ kipâke gine giari lâñ kâtigem kinbi. <sup>16</sup> Oi mamñâ patâ ko

nângâm pâlâtânjâ dugumninj  
oi mem kirindâ kâsa, bâlinjâ  
marinanjât linjip kâlâunjâ  
zo gâi kom kâbaknibap.  
17 Oi pindok kâtik kutnjâ  
kubikkubik, zo kâuknijan  
akunat. Oi Kaapumgâren  
gâbâ sâu patâ, Anutugât den,  
zo mem kinat. 18 Narâk  
dâp Kaapum wâratkum  
Kembugâren ninâu sâm  
mâpâsem ândinat. Oi lanj  
gulip mân ândim, âkon buj  
galem oranjâm ândinat. Oi  
kamân dâp Kembugât sinji a  
zenjât op ninâu sâm ândinat.

19 Oi zen nâgât op ninâu  
sâm ândine Kembunjâ lâunâ  
mem bâbâlanjoi sinji âlipkât  
den tik zeip, zo sâm muyagi-  
bat. 20 Na zorat sinji sâsânj a  
ândiangât tâk namin nâbane  
zeman. Zen nâgât op ninâu  
sâne kenjât buj sinji âlip  
sâm muyagia dâp upap.

### *Den murukjâ.*

21 Tâk namin dap dap  
yatâ ândiman, zen zorat  
kwakpegât Tikiko, zâknjâ  
zenjâren gamnjâ zorat den  
sinji otzingâbap. Tikiko, zâk  
bukuninj âlipnjâ, Kembugât  
kore a sât lulunoot. 22 Zâknjâ  
nenjât den sinji otzingâm  
umâlep kwatzingâbapkât  
sângongua gaap.

23 Bukurâpnâ, Anutu Ibâ  
sot Kembu Yesu Kristo, ziknjâ  
zen lumbe muyagezingâm  
nângâm pâlâtânziņ mem  
kâtigei buku oranjâm ândibi.

24 A umziņandâ Kembu  
Yesu Kristo gâsum lum  
kâpim ândimambi, zenjâren  
tânzânjoganzonj zimbap.

Zo yatik.

## Pilipi zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

*Mâsop den.*

1 Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât singi a sot galem a sot a sâtñâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

2 Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ sot um lumbenâ zengâren zimzap.

*Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembugâren ninâu sâip.*

3 Nâ zengât nângâman dâp Anutu sâiwap sâm dukuman. 4-5 Zen singi âlip nângâmñâ nen sot pâlâtân urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândân nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâman dâp, zengât umâlep op Kembugâren sâiwap sâm ninâu sâman. 6 Oi itâ nângâm kâtigian. Anutuñâ nep âlip zengâren topkwâipñâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonñâ muyagibap. 7 Nâ zengât yatâ nângâman. Zo topñâ itâgât. Nâ zoren singi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saazingâmap. 8 Yesu Kristonâ tânnogi umnandâ saazingâmap, zo

perâkñak dâzângua Anutuñâ nângi bon uap.

9 Oi buku orotziñandâ sot um nângânângâziñ kubikanğâm lâmbari kut ñâi ñâi bâliñâ sot âlipñâ zo târârak ek nângâm kubikpigât ninâu sâman. 10 Oi zen kut ñâi bonñâ ek nângâm Kristo gâbapkât um salek sot tosa buñ bâbâlan op mambât ândibi. 11 Oi Yesu Kristonâ tânzângoï ândiândi târârakât bonñâ muyagine Anutugât sâtâre sot sâm âlip muyagibap.

*Nâmbutñandâ pabâtgwabât op singi âlip sâwe.*

12 Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzângobâ. Ziren kut ñâi ñâi muyagenigip, zorân singi âlip lan kârâbapkât muyageip. 13 Nâ Kristogât opñâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat singi orâwan, den zorân a kâukñâ sot kâwali a sot a torenñâ ziren ândie, zengât kindapziñan giarip. 14 Oi tâk namin yatâ ândim kâtigiangât bukurâpniñâ donbep mârûm kengât urâwe, zen zo birâm Kembugâren nângâm pâlâtân kwap Anutugât den kengât buñ sâme.

15 A nâmbutñâ zen um kâlak otnim sâknam ninam Kristogât den zo um kâlagn sâme. A nâmbutñandâ ko umâlep otnim sâme. 16 Umâlep otnim sâme, zen nâ singi âlip galem op tâk namin zeman, zorat umziñandâ gâsânogi sâme.



17 Nâmbutņandâ ko zâizâiņ op kâsa otnim Kristogât kot sâne laņ kârâmap. Zo tâk namâ kwâkņan um sâknam muyageninam upme. 18 Oi yatâ mo yatâ, sâm gulipkum sâbi mo perâkņak sâbi, zorat wangât doņbep sânat. Kristogât den laņ kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

*Paulo zâk mumuņâ sot ândiândiņâ, zorat ârândân okņanņip.*

19 Oi itâ sâm umâlip nâņgâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumņâ betnan mei olaņnine ândibat. 20 Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren keņgât sot aņun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okņanņâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziņâ nikne âlip oi Kristo sâm âlip kwâkņanņâbi. 21 Nâgât ândiândiņ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Mumbatņâ kut nâi âlipņâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât zo birâm sumbemân kut nâi âlip zo mimbat. Zorat nâņga sâtâreņoot uap. 22 Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonņâ muyagibap. Zorat nâ um zagât uan. Nâi mo nâigât bâbâlaņ upâ. 23 Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibatkat âkņâlian. Zâk sot ândibat, zorat nâņga sâtâreņoot uap.

24 Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap. 25 Oi zorat itâ nâņgan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziņan mem ândia nâņgâm pâlâtânziņ gwâlântesâi sâtâre op ândibi. 26 Zengâren gamņâ ândia nâgât op Yesu Kristo sâm âlip kwâkņanņâm ândim zâibi.

*Tânagom ândiândiņ nep tuunat.*

27 Zen umziņ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât siņgi âlip zo târârak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpņâ ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opņâ tânagom kin siņgi âlipkât ândiândi nep tuune ga ziņgitpat mo kârebân ândim siņgiziņik nâņga âlip upap. 28 Tânagom kin kâsarâpziņâ zengât keņgât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuņâ zâk kâsaziņ birâziņgâm zen gâsâzâņgobap, zorat topņâ muyagei ek nâņgâbi. 29 Anutuņâ zen Kristo nâņgâm pâlâtân kwâkņanņâbigât sâip. Oi zorik buņâ. Zâkkât opņâ sâknam nâņgâm kore okņanņâbigât nâņgâziņgip. 30 Nâ mârur sâknam nep topkwap tuum ândia nigâwe. Oi irak zi yatik sâknam kwâkņan tuuga siņginâ nâņgâme. Oi zen yatik sâknam kwâkņan siņgi âlip nep tuum ândim kâtigibi.

## 2

*Um Kânok op buku utnat.*

1-2 Zengâren gâbâ Kristogât opnâ umziņ tânagom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlan orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtân utnetâ umziņ saamņâ kâtikņan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko um nângânngâziņ mâpotpi. Oi umziņ kânok oi zorarâk nângâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkņan ândibat. <sup>3</sup> Zen zâizâiņ op sâk mâmeyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemņâ bukuganġât nângâna zâibap. <sup>4</sup> Gâ gikanġât kut nâi âlip upapkât buņâ, bukurâpkâ zengât kut nâi âlip upapkât ârândân nângâban.

*Yesuņâ mâtâp lâņip, zo yatik lâņnat.*

<sup>5</sup> Yesu Kristogât nângânngâ zeip, zo yatik zengâren zimbap. <sup>6</sup> Zâk Anutuyâk op ândeipņâ Anutu tobat ândian sâm mân anġân kârip. <sup>7</sup> Zâkņâ kut nâi zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip. <sup>8</sup> Oi tobatņâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a giginâ op ândim sât luluņ mâtâpņâ lâņ ândimņâ moip. Mumuņâ mâte oi poru nagân mumbapkât mân anġân kârip. <sup>9</sup> Yatâ oipkât Anutuņâ mem zâi a zâizâiņâ patâ kwânâņgip. Kwânâņgâmņâ kut siņginâ laņ kârâm a zengât kot-siņgi, zo mâpot mem kin-bapkât sâm pindip. <sup>10</sup> Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan ândime, nen aksik patâ Yesugât kot nângâm

hânân gei pindiņsânat. <sup>11</sup> Oi lâuniņandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâkņâ Kembu patâniņâ ândiap.” Yatâ sâm Anutu Ibâ sâm âlip kwâkņanġanat.

*Âlip utnatkât kâtiginat.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, zen âsâbân sâtnâ lume. Zen sot ândiayâk buņâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziņanġât bonņâ muyaginam zikņik zikņik kâtigibi. Zorat umziņ kenġât op sânam kwâtkwât op kâtigibi. <sup>13</sup> Wangât, Anutu zikņak umziņan nep tuugi um bâbâlan op sâtnâ lubigât imbaņâ ziņġamap, zorat. <sup>14</sup> Zen kut nâi nâi upme, zo âkon sâm sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi. <sup>15</sup> Zen yatâ opnâ Anutugât nan bârarâp tosa buņ sot um salek op ândibi. A ġânġonġâ narâk ziren ândie, zengât osetziņan âsakņâ yatâ op ândibi. <sup>16</sup> Âsak yatâ op ândiândigât den ziņ mem ândim a ambân dâzânġobi. Yatâ utne Kristo takâtakâņ narâkņan itâ sâm zengât sâtâre upat, “Sâknam nângâm nep tuuwan, zorat bonņâ muyagiapkât sâtâre upat.”

<sup>17</sup> Zen nângâm pâlâtânziņâ Anutugât siņgi sâm pane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât siņgi sâm mumbat, zorat umâlep sâtâre opnâ zen sot umâlep nângâbat. <sup>18</sup> Oi zen yatik sâtâre op nâġât umâlep nângâbi.

*Timoteogât den.*

<sup>19</sup> Kambu Yesuñâ nânji dâp oi Timoteo kek sânngongua zengâren gâbapkât san. Oi zengâren gâbâ den sinji mem âburem ga zengât sinji den dâtnogi umnâ diim gibap. <sup>20</sup> A yatâ zo nâi mân ândie. Zâk perâknak zengât nângâmñâ umñandâ tânzângobap. <sup>21</sup> Nâmbutñâ zen ziiñangât nângâm Yesu Kristogât nep zo dâñ mân tuume. <sup>22</sup> Timoteo ândiândiñangât topñâ âlip nânge. Nanñandâ ibânâ beknjan memap, zo yatik nâ sinji âlip nebân betnan memap. <sup>23</sup> Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nângâmñâ zâk sânngongua gâbap. <sup>24</sup> Oi Kambuñâ nângânigi ninak zengâren kek gâbat.

*Eaporidito, zâkkât den.*

<sup>25</sup> Nâ kut nâi kârum ândia zen Eaporidito sânngongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali a bukunâ ândimap. Zâk mâburem zingâbam san. <sup>26</sup> Oi zâk mâsek op zeï zen sinjîñâ nângâwe. Zâkkât nângâm kwâkâ upegât umñâ zengâren tâi nângâm ândiap. Zâk zengâren gam zingitpapkât okñangap. <sup>27</sup> Zâk mâsek donbep op mumbam oip. Oi Anutuñâ tângum beknjan meip. Oi zorik buñâ. Nâgâren umbâlâ muyagebapkât beknjan meip. <sup>28</sup> Zen eknâ umâlip upigât sot nâ yatik nângâm kwâkâ mân ândibatkkât

zâk mân anğân kârâm sânngongua gâbap. <sup>29</sup> Zorat zengâren gâi zen umâlip nângânangâm Kambuğât op buku okñangâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatziñgâbi. <sup>30</sup> Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâuñâ kore otnibapkât sâknâ mân anğân kârip.

**3***Sinji âlip kukuñ a zo zengât galem utnat.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, den nâi sâbâ. Kambuğât opñâ umâlibân ândibi. Den zo mârûm sâm dâzângowan. Dum zorigâk kulemgum zingâbam nângâm mân kwaksan. Wangât, zorânâ tânzângobap, zorat.

<sup>2</sup> Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâliñangât nep tuume. Sâkziñâ mânangâtme, a yatâ zo zengât galem orangâm ândibi. <sup>3</sup> Zo zen kwabâ kwarangâm nen Kambuğât a sâme. Zo yenñâ. Nen ko Anutugât a bonñâ ândimen. Kaapumñâ otniñgi Kambu kore okñangâmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtân upmen. Oi nângâm pâlâtâninñâ zo sâkkât zoren mân pamen. <sup>4</sup> Nâ sâkkâren târokwapâ sâm âlip opam. A nâmbutñâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ sâm walâziñgâbam. <sup>5</sup> Zorat topñâ sâm muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbuñan kwabânowe. Nâ Isirae a

kâmurân goknâ, Benyam-ingât kiunâ. Nâ Yuda a, Yuda zenġâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Mosegât gurumin den lum ândiwan. <sup>6</sup> Kâtiknanġât op Kembangât kâmut, zenġât kâsa orâwan. Kembangât gurumin den zo perâkñak lum kwâtâtewan. Oi târârak mâtâp lân ândiwan.

*Paulonâ Kristogât op kut nâi nâi birip.*

<sup>7</sup> Oi nâ mârûm kut nâi nâi mem ândim nânġa bon oip. Bet ko Kristogât opnâ nânġa yennâ oip. <sup>8</sup> Perâkñak, nâ Kembunâ Yesu Kristo, zâkkât topnâ ek nânġa bon oi kut nâi nâi mârûm orâwan sot nâmbutnâ pisuk patâ, zorat nânġa yennâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtân upat sâm kut nâi nâi sânġinâ eksa iisâk yatâ oi birâwan. <sup>9</sup> Nâ gurumin den lum târârak upatkât bunâ. Kristogâren nânġâm pâlâtân kwap tosanâ bun ândiandin, zorat otnigap. Nânġâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâkñâ nânġi tosanâ bun upapkât san. <sup>10</sup> Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatnanġât imbanâ nânġâren muyagei zâk sâknam nânġip, yatik nânġâbat. Yatâ opnâ moip, zorat holi muyagibat. <sup>11</sup> Yatâ op âim mumunjan gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

*Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.*

<sup>12</sup> Nâ ninanġât itâ mân san, “Paulo nâ sârârâk kârâm mârûm kikerân ga

gâsuan.” Bunâ. Ka Yesu Kristonâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârâk kârâm âiman. <sup>13</sup> Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninanġât nânġa yatâ mân uap. Zitâ opman. Kut nâi birâwan, zo kândâtkoman. Oi kut nâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman. <sup>14</sup> Oi Anutunâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

<sup>15</sup> A um nânġânânġânin lâmbarip, nen aksik zo yatâ nânġâm ândinat. Oi a nâmbutnandâ kut nânġigât nânġâne mâtâp nâi opmap oi ko Anutunâ mâtâp âlip tirâpzânġoi ek nânġâbi. <sup>16</sup> Mâtâp lân gawen, zorik lân âinâ.

*Nen sumbem kamânġât bonnâ ândinatkat ninġip.*

<sup>17</sup> Bukurâp, nâ mâtâbân kândom otzinja zen yatik mâtâp zirenâk molinim lânbi. A nâmbutnâ yatik ândim kândom otzinjaame, zenġâren sinziñ ek ândibi. <sup>18</sup> A donbep zenġât dâzânġom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzânġobâ. Zen Kristo poru nagân kukunâ, zâk kâsa minanġame. <sup>19</sup> A zo, ziñ tâmbetagoanġânġât sinġi ue. Zen tep kâmbozinandâ kembu otzinjaamap. Oi anunġoot zorân umâlip kwatziñgâmap. Hânġât kut nâi nâi, zorarâk nânġâm ândime. <sup>20</sup> Nen ko sumbem kamânġât bonnâ. Oi zoren gâbâ nenġât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ

ga gâsânângobapkât mambât ândimen. <sup>21</sup> Zâk a sot kut nâi nâi mem gemnâ ziknâ ombenjan nâmbanbapkât imbanjâ zemngangap. Zâkkât imbanjâ zorânjâ sâkniņ giginjâ melânji zik sâk yatâ neule âsakņoot uapap.

#### 4

*Paulogât berân mâme a, zeņgât den.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, nâ ga ziņgitpatkât nânğan. Umnâ zeņgâren kinzap. Nâ zeņgât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtânj op kâtigem ândibi.

<sup>2</sup> Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembugât op um kânok op ândibabot. <sup>3</sup> Oi betnan mema, gâ ambân zagât zo betzikņan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutņâ, zen siņgi âlipkât nep tânnone tuuwen. Kutzinjâ ândiândi kâtikkât ekabân ziap.

*Sâm bâbâlanj den.*

<sup>4</sup> Zen Kembugât op umâlip nânġâm sâm âlip kwâkņangâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi. <sup>5</sup> Zen um lumbenjâ sot um lâklâk ândine a ziņ ziņgit nânġâbi. Kembu takâtakâņangât narâk mâte otniņgap. <sup>6</sup> Kut nâi nâi zorat mân nânġâm kwâkâ upi. Umziņan den topņâ topņâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi. <sup>7</sup> Oi Anutugâren gâbâ um lumbenjâ, zo a nânġânânġâniņ walâmap.

Yesu Kristogât op um lumbenjâ zorânjâ neņġâren kwâlâlâksâm zimbap.

<sup>8</sup> Oi bukurâp, den nâi sâbâ. Kut nâi nâi bonņâ sot hurat kwâkwat, kut nâi nâi târârakņâ sot salekņâ, kut nâi nâi tobat âlip sot hikpârâkņoot, kut nâi op kwâtâkwâtâtiņ sot umâlip muyagime. Kut nâi nâi zo aksik nânġâm ândibi.

<sup>9</sup> Nâ den dâzânġom tirâpzânġua ek nânġawe, zorik op ândine Anutu, lumbenjâ mariņandâ zen sot ândibap.

*Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.*

<sup>10</sup> Zen betnan miegât Kembugâren umâlip patâ nânğan. Zen mârum nâgât nânġâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nânğan. <sup>11</sup> Nâ kut nâi kârum mân san. Nâ kut nâi nâi kârumņâ yen ândian, zorat nânġa mân bâliņ opmap. <sup>12</sup> Nâ giginj op ândiândiņ mo gom sambe zemniņi ândiândiņ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiņ mo gomsambe kwâkņan ândiândiņ mo puyân ândiândiņ, zorat topņâ aksik nânġâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap. <sup>13</sup> Yesu Kristonjâ imbanjâ niņi kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

<sup>14</sup> Nâ sâknamân ândia zen betnan miwe, zorat nânġa âlip uap.

*Paulo kut nâi nâi pindâwe.*

15 Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ sinji âlip nep topkwap Makedonia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziiñik nâ sot târotâro op betnan miwe. 16 Oi Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut ñâi ñâi zo sâp zagât nim tânnowe. 17 Nâ kât sikum nibigât mân san. Sinji âlip bonjâ zengâren muyagibapkât san. Oi bonjâ zo zengâren lañ kârâbap. 18 Zinjâ nâ kut ñâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditonjâ zengâren gâbâ kut ñâi zo mem ga nigí gom sambe op ândian. Zinjâ nâ kut ñâi otniwe, zorat nânge Kembu okñangâwe yatâ uap. 19 Oi Kembunjâ zorat nânge âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapñâ Yesu Kristogât op kut ñâi ñâi donbep zingí kut ñâi mân kârum ândibi. 20 Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâmbâ âlip zinziñ zem zâimâmbap. Perâkñak.

um dâpziñan  
Perâkñak.  
Zo yatik.

zimzap.

### *Den murukñâ.*

21 Yesu Kristogât opñâ nângeziñgan. Zo Yesugât sinji a dâzângom nanjâbi. Bukurâp nâ sot ândime, zen nângeziñge. 22 Kembugât sinji a Roma a kutâ Sisagât kiñ top ândie sot Kembugât sinji a nâmbutñâ, zen aksik nângeziñge.

23 Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângoziñganandâ

## Kolosai zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop sot sâiwap den.*

<sup>1-2</sup> Bukurâpniknâ, Kembangât siŋgi a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum ziŋget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum ziŋget. Anutu Ibâniŋanġâren gâbâ tânzânġozânġonġ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

*Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.*

<sup>3</sup> Ninâu sâmet dâp net Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâŋâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâm ninâu sâmet. <sup>4</sup> Zen Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwâkŋanġâwe sot Kembangât siŋgi a kamân nâmbutŋan gâbâ gane buku otziŋgâme, zorat sâiwap sâmet. <sup>5</sup> Sumbemân ândiândi kâtik zengât siŋgi pâipkât zo minam um bâbâlanġ op mambât ândime. <sup>6</sup> Anutugât tânzânġozânġonġanġât den, den bonġâ, zo zengâren gâi nâŋgâne zengâren bonġoot oip. Zo yatik siŋgi âlip zo hân dâp muyagem lanġ kârâm âim bon opmap.

<sup>7</sup> Bukuniŋâ âlipnâ Epara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâknâ siŋgi âlip dâzânġoi nâŋgâwe. <sup>8</sup> Oi Kaapumnâ umziŋ kubigi umziŋâ gâsâyagom ândie. Epara zâk zorat siŋinâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tuumap.

*Kolosai zengât op ninâu sâwet.*

<sup>9</sup> Oi net zengât den siŋgi zo nâŋgâm zobik topkwap zengât op ninâu sâm gamet. Anutunâ sâi Kaapumnâ den topnâ sot nâŋgânâŋgâ ziŋgi Anutugât den nâŋgâm kwâtâtibigât ninâu sâmet. <sup>10</sup> Kembunâ yatâ otziŋgi Kembangât a târârak ândine ziŋgiri dâp upap. Oi âlipnâŋât nep top top, zo tuum bonġâ muyagibi. Oi Anutugât topnâ nâŋgâm biranġbi. <sup>11</sup> Anutu zâk imbanâ mariŋâ. Zâk imbanâ âsakŋoot zorânġ kâtikŋan kwatziŋgi kâtigem ândine kwâkziŋan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlanġak op sâiwap sâm dukubi. <sup>12</sup> Oi Ibâniŋ u âsakŋan ândiap, zâknâ ândiândi kâtikât siŋgi kwatniŋgip. Zo Kembangât siŋgi a nengât siŋgi upapkât sâi ziap. Zen zorat nâŋgâm um bâbâlanġak op sâiwap sâm dukubigât ninâu sâmet. <sup>13</sup> Anutu zâk nâtâtik mariŋanġât bikŋan gâbâ mâkâniŋgâm nanŋanġât kiŋ topŋan nâambarip. <sup>14</sup> Nannâ zâk

tosaniņangât sângânâ pam bâliņan gâbâ mâkâniņgip.

<sup>15</sup> Anutu Ibâ, zâk mân igiknâ. Ka nanņâ Anutugât holiņâ sot topņâ muyageip. Mârum hân kwâkņan kut nâi nâi mân muyagei nanņâ kâdom muyageipkât kâukniņ ândieņņak ândiap.

<sup>16</sup> Anutuņâ sâi nanņandâ a top topņâ sot kut nâi nâi sumbemân sot hânân zo muyageniņgip. Igiknâ sot mân igiknâ. Sumbem a âlipņâ imbaņâziņoot sot Sataņ sot sumbem arâpņâ bâliņâ imbaņâziņoot. A kutâ sot zâizâiņ zo aksik patâ nanņangât imbaņandâ muyageziņgip. Oi zo zâkkât siņgi muyageziņgip.

<sup>17</sup> Mârumņan a sot kut nâi nâi mân muyagei zei nanņâ kâdom muyageip. Oi zâk zobâ ândim gâip. Nanņâ zâk a sot kut nâi nâi zorat galem a sâtņâ op ândiap. A sot kut nâi nâi zo zâkkât bikņan zem gâmap. <sup>18</sup> Kiņ bitniņangât kâuknâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kiņ bikņâ ândeindâ zâk kâukniņâ ândiap. Zâk ândiândi niņgi zâkkât kâmurân ândien. Nanņâ zâk mârumņan gâbâ kâdom op mumuņan gâbâ zaarip. Zâk a sot kut nâi nâi aksik zorat kâuknâ upapkât mumuņan gâbâ kâdom otniņgâm zaarip.

*Yesuņâ nen Anutu sot buku utnatkât diiniņgip.*

<sup>19</sup> Anutuņâ zikņâ imbaņâ sot ândiândiņâ sot holiņâ

nanņangâren dâbâk zim-bapkât nângi dâp oip. <sup>20</sup> Oi a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân Anutu kâsa okņangâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanņâ sâm pindi poru nagân moi gilâmņandâ lumbenâ muyageniņgip.

<sup>21</sup> Kolosai a ambân zen mârum Anutu kâsa okņangâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nângânângâziņ bâliņ oi laņ gulip ândim bâliņâ top top op ândiwe. <sup>22</sup> Ka Kristoņâ um salek kwatziņgi Anutu sot buku op zâkkât mâteņan hâlâlu sot tosa buņ ândibigât a yatâ opņâ poru nagân moip. <sup>23</sup> Zorat zen

Yesugâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm kâtigem kinbi. Den siņgi âlip muyagem ziņgip, zo gulip opapkât mân loribi. Siņgi âlip zorat bonņâ minam um bâbâlaņak op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesuņâ diiziņgi Anutugât mâteņan aņun buņ kinbi.

*Siņgi âlip a hân dâp zeņgâren laņ kârâm ariap.*

Siņgi âlip zo zen Eparaņâ dâzâņgoip. Oi zenâk buņâ. Siņgi âlip zo a kamân dâp dâzâņgom arindâ nângâwe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zeņgât op sâknam kwâkņan ândiman.

<sup>24</sup> Kristoņâ a kâmutņâ neņgât kâukniņ ândiap. Oi nen ombenān kiņ bikņâ yatâ ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ neņgât op



sâknam nângip. Sâknam torenjâ nji nângânângân ziap, zo kwâknan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zengât op sâknam kwâknan ândiman. <sup>25</sup> Anutuñâ nep sâp nigi zâkkât kâmut zengâren kore op ândiwan. Kore otzingâm ândibat sot a hân nânin goknâ sinji âlip dâzângom nanjâbatkât sâp nigip. <sup>26</sup> Sinji âlip den zo narâknâ narâknâ ekapnoot zeî mân nângâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu ziknâk zâkkât sinji a nen sâp muyageningip. <sup>27</sup> Oi den mârum tik zeip, zo a hânjâ hânjâ muyagezingâbapkât Anutuñâ nângi âlip oip. Den zo bonnoot sot âsaknoot. Oi den zorat topnâ itâ. Kristogât Kaapumñâ umziñan ândiapkât sumbemân zâim neule âsaknoot ândibigât mambât ândie. <sup>28</sup> Nen a ambân Kristogât topnâ sâp muyagezingâmen. Oi girem den dâzângomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlatân op mem kâtigem nângânângâziñ yâmbârem gwâlanteñsâbapkât yatâ upmen. <sup>29</sup> Zen Kristo sot pâlatân op kâtigem upigât Kristonâ imbanâ nigi kâtigem sâknam nep tuuman.

## 2

<sup>1</sup> Kolosai zengât op kâtigem sâknam nep tuuman, zorat dâzângua nângânek. Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kâmânân ândie, zengât op ninâu

nebân kâtigem tuuman. A nigawe sot a mân nigawe ârândân. Zengât op nebân sâknam patâ nângâman. <sup>2</sup> Zen Anutugât den tiknâ zeip, zorat topnâ nângâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nângâm kwâtâtem umziñandâ gâsâyagoi um bâbâlan op kengât bun ândibi. <sup>3</sup> Yesu Kristogâren den nângânângâ sot top nângânângân mamñâ ziap. Oi zâk nângânângâ niñgi den bonnangât topnâ nângâmen. <sup>4</sup> A nâmbutnâ ziñ um gulip kwatzingâbegât yatâ san.

<sup>5</sup> Nâ zengât nângâm ândiman. Nâ sâknandâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nângâm pâlatân kwâknangâm târoyagom ândine ziñgitnâ umnâ âlip uap. <sup>6</sup> Zen Kristo sot pâlatân urawe, zo yatik zâk sot pâlatân op ândibi. <sup>7</sup> Den bonnâ mem ândim zâkkâren pâlatân op kinbi. Zen yatâ opnâ topnâ nângâm kwâtâtibi. Mâtâp tirâpzângowe, zo lân kâtigem sâiwap sâp ândine zâkkâren zâibap.

*Kristo sot pâlatân op ândim umgât gom sambe mân kârunat.*

<sup>8</sup> A ziñâ zo zengât arâpziñâ upigât den kelâknoot dâzângom um gulip kwatzingâbegât umziñ galem orangâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nângânângâ den, sarâ, yenñâ. Den zo

sâkurâpziñangât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

<sup>9</sup> Kristogât sâkñan Anutugât holiñâ sot ândiândiñ sot imbanjâ piksâm zei ândimap.

<sup>10</sup> Kristo zâk a kutâ zâizâiñ sot kembu patâ otniñgâm ândiap. Sumbem a âlipñâ sot bâliñâ sot wâke top topñâ imbanjâziñoot, zen ombenjan ândie. Oi zâkkât siñgi a nen zâk sot pâlâtâñ oindâ ândiândi neñgâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut ñâi ñâi zorat mân kârume. <sup>11</sup> Zen Kristo sot pâlâtâñ utne umziñan bâliñâ zeip, zo sanjorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buñâ. Zen ândiândi sâñgiñâ sâmbum pam Kristogâren pâlâtâñ urâwe.

<sup>12</sup> Tooyân sanjonziñgâwe, zorâñâ Yesugât mumuñan târokwatziñgip. Oi Anutu zâk imbanjângât Kristo mumuñan gâbâ mânggeip. Imbanjâ zo yatik nâñgâm pâlâtâñ kwapme, zeñgâren zari Yesugât zaatzaatñan târokwatziñgip.

<sup>13</sup> Zen mârûm bâliñâ op um mumuñâ ândine Anutuñâ tosaziñ birâmñâ Kristo sot mânggiziñgi ândie.

<sup>14</sup> Oi tosaziñangât den ekabân zeip, zo moloñâ poru nagân mândi buñ oip.

<sup>15</sup> Yatâ opñâ Satan sot wâke zâizâiñ sot imbanjâziñoot timbâ kâmbamziñ mem kom sâmbum a ambân mâteziñan topziñ sâm muyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

*A ziñ um gulip kwatniñgâbegât gasâniñ kârâm ândinat.*

<sup>16</sup> A ziñ nalem nâmbutñâ birâm ândibigât mo Yuda zeñgât kendon patâ mo mâik tâtatñangât, zorat den sâkziñan sâne mân nâñgâbi. <sup>17</sup> Wangât, kendon zo bonñâ buñâ. Bonñâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorâñ kândom gâip. Bonñâ ko

Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlâtâñ upme. <sup>18</sup> A nâmbutñandâ sâkkât âkñâlê bâliñâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâpâsibigât sâme. A yatâ zo, ziñ kut ñâi ñâi uman ekñâ zorat nâñgâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkziñ lañ mem zâi pam den bon buñ, zo dâzâñgom ândime. Nâñgânâñgâziñâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlâtâñ mân upme. <sup>19</sup> Kristo zâk kâukniñâ. Nen kiñ bikñâ yatâ. Oi kâukñan gâbâ sâñâmñandâ pâuksâm gem bonñâ mem kâtikñan kwap saaniñgâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem niñgâm tânnâñgoi lâmbatnatkât imbanjâ zemñangap. Anutu zâk yatâ nâñgâm kubigi ziap.

*Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nâñgânat.*

<sup>20</sup> Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hângât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sâñgiñâ kândâtkomñâ dabân hângât a yenñâ yatâ ândim agât den lume?

<sup>21</sup> A ziñ

den itâ sâne lume, “Zi mân gâsuban. Zi mân nimban. Zi mân mimban.”<sup>22</sup> Kut nêi nêi zo buŋ opmap, zo mân tâmbetgobap. Zorat opnê wangât mân nimbi, mân mimbî sâme? Den yatâ zo Anutugât den buŋâ. Den zo a ziŋ umziŋan nâŋgâm sâm kwâkâyanŋâme. Zorat a ziŋ den yatâ zo sâne mân nâŋgâbi.<sup>23</sup> A yatâ zorâŋ den nâŋgânâŋgâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonŋâ buŋâ. Zo top nâŋgânâŋgânŋgât den buŋâ. Zen sâkkât âkŋâle zorat pâke kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkziŋ mem geinam sâne den zorâŋ den bonŋâ yatâ opmap. Ka yatâ zorâŋ bon buŋâ. Zorâŋâ sâkkât âkŋâle pâke mân kwâpâp.

### 3

*Sumbemân zâim ândiândiŋ, zorat nâŋgânat.*

<sup>1</sup> Kristo zâk mumuŋan gâbâ zaatŋâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatŋan târokwarâwe. Zorat urâ Anutugât âsanŋâ bongen Kristoŋâ den nâŋgâm ândiap, zorarâk nâŋgâm ândibi.<sup>2</sup> Hânân den sâm âragume, zorat buŋâ. Sumbemân den âlipŋâ nâŋgâm ândie, zorat nâŋgâm ândibi.<sup>3</sup> Zen Kristo mumuŋan târokwarâwegât a mumuŋâ yatâ hân a zengât den bâliŋâ zo mân nâŋgâm ândibi. Wangât, ândiândiziŋ zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat.<sup>4</sup> Oi Kristo zâk ândiândiŋ mâriŋandâ taki

zen yatigâk zâk sot ârândân âsakŋâ neulenŋan muyagem ândibi. Zen zorat op nâŋgâm ândibigât san.

*Um sâŋgiŋâ lândim pânat.*

<sup>5</sup> Zen sâkkât âkŋâle bâliŋâ zorat kendon ândim kut nêi nêi itâ zo birâbi. Laŋ mâman, kut nêi nêi mân orotŋâ sot sâkkât âkŋâle bâliŋâ. A nêigât kut nêi nêi zorat âkŋâle mân upi. (A nêigât kut nêi nêiŋanŋât âkŋâle orot, zo Anutu kândâtkum umziŋ nêigâren pâpanŋâ yatâ.)<sup>6</sup> Um kâtik a ziŋ bâliŋâ zo aksik upmegât Anutuŋâ hâuŋâ ziŋgâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârum kut nêi bâliŋâ top top zo op ândiwe.

<sup>7-8</sup> Narâk zi ko kut nêi nêi bâliŋâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlak, mem ge kwâkwat den sot den bâliŋâ.<sup>9</sup> Sarâ mân sâbi. Um sâŋgiŋâ sot orot mâme gâŋgoŋâ zo lândim pegât zo aksik birâbi.<sup>10</sup> Oi um uŋakŋâ zo Anutugâren gâbâ mem ândibi. Um uŋak Anutuŋâ muyageip, zo kubigi nâŋgânâŋgâ sot opnê zikŋâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topnê nâŋgâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip.<sup>11</sup> Zorat kâsâp ândiândiŋ zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwaranŋawe sot mân kwabâ kwaranŋawe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristoŋâ mâpotniŋgâmŋâ kâukniŋâ

ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombeñan dâp kânok ândien.

*Nen Kristo sot pâlâtân urâwengât sinji âlip lum ândinat.*

<sup>12</sup> Anutuñâ umñandâ gâsuzingâm buku otzingâm gâsum sâlâpzançoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umziñ giginâ oi um sânduk ândibi. Sinji âlip lum ândim âkon mân upi.

<sup>13</sup> A ziñ bâliñ otzingâne zorat hâuñâ mân otzingâbi. Osetziñan tosa ñâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembuñâ tosaziñ birip. Zen yatik bukurâpziñangât tosaziñ birâbi. <sup>14</sup> Oi kut ñâi ñâi zo opñâ walâm umziñandâ gâsâyagom ândiândiñ, zo mem kâtigem ândine zorâñâ mâpotziñgi um kânok upi.

<sup>15</sup> Oi Kristo sot pâlâtân op ândine zâkkâren gâbâ um lumbe zorâñâ umziñan nep tuubap. Zen lumbe opñâ um kânok op ândibigât Anutuñâ diizingip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nângip.

<sup>16</sup> Kristogât den osetziñan lañ kârâbapkât kâtigibi. Oi nângânangâ den top topñâ kwâkâyangâm galem orañgâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumñâ mem bâbâlañ kwatziñgi mâpâmâpâse kep sâñginâ sot sinji âlipkât kep mimbi. Umziñandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkâñangâm mimbi. <sup>17</sup> Zen Kristogât kâmut gakârâpñâ ândie, zorat nângâm den mo nep utnam dânâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi

Kembu Yesugât kutsiñginâ lañ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristoñâ imbañâ ziñgâbap. Zorat Anutu Ibâniñ sâiwap sâm dukubi.

<sup>18</sup> Zen Yesu Kristo sot pâlâtân urâwenâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpziñangât ombeziñan ândim sâtziñ lum ândibi.

<sup>19</sup> A zen âmbirâpziñ buku otzingâm ândibi. Ambirâpziñ kârâpñoot mân otzingâbi.

<sup>20</sup> Katep zen ibâ mamârâpziñ den ñâi mo ñâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuziñandâ nâñgi âlip upap. <sup>21</sup> Ibâ mam zen nan bârarâpziñ ziñgit um kâlak upegât kubikziñgânâ kut ñâi kârâpñoot walâwalân mân otzingâbi.

<sup>22</sup> Kore a sot nep a, zen patârâpziñ zengât sâtziñ lubi. Zo a ziñ ziñgitne âlip upapkât buñâ. Kembu hurat kwâkâñangâm utne dâp upap. <sup>23</sup> Nep aksik zo a patâ zengârâk opñâ buñâ.

Kembugât op bâbâlañâk tuubi. <sup>24</sup> Zen itâ nângâbi. Zen hânân Kembu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sâñgânñâ sumbemân ziap, zo Kembugâren gâbâ mimbi. <sup>25</sup> Ka ñâi zâk

bâliñangât nep tuugi zo yatik hâuñâ yâmbâtñâ mimbap. Kembuñâ kore a sot a patâ dâbâk otzingâmap. Zâk hâtubâtu mân otningâmap.

## 4

<sup>1</sup> A patâ zengât den sa nângânek. Patâziñâ Kembu

zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nângâm kore a gakârâpziņ kut nâi nâi târâragâk dâpziņan galem otziņgâbi.

*Ninâu sâsâņangât den.*

<sup>2</sup> Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi. <sup>3</sup> Oi nengât op ninâu sâne Anutuņâ siņgi âlip sânatkât mâtâp muyageniņgi Kristogât den mârum tik zeip, zo sâm muyaginat. Nâ den zo dâzâņgom ândiwangât um kâtik, ziņ kâsa otnim gâsânom tâk namîn nâbane ândian. <sup>4</sup> Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuņâ betnan mine bâbâlan op Kembugât den zo sâm muyagia dâp upap.

<sup>5</sup> Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtņan gok, zen sot kândiaņgâm gulip ândiândiņ mân op kut nâi nâi nâņgâmņik upi. Kembugât den dâzâņgonam ândibi. <sup>6</sup> Dinziņâ kubikne sii semen yatâ naam oi dâzâņgobi. Zen yatâ opņâ a den melâņ dâzâņgonam mân kwakpi.

*Tikiko sot Onesimo*

<sup>7</sup> Nâgât den siņgi zo Tikikoņâ otziņgâbap. Zâk Kembugât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân mâmeniņâ sot Kembugât kore a sât luluņoot. <sup>8</sup> Zâk zeņgâren gam den siņgi otziņgâbapkât sâņgongua gaap. Um bâbâlan kwatziņgâbapkât op

zeņgâren gaap. <sup>9</sup> Oi buku- niņâ Onesimo, Kembugât sât luluņ a zeņgâren gokņâ, zâk ârândâņ sâņgongua gamņâ kut nâi nâi ziren âsagiap, zorat den siņgi dâzâņgom naņgâbapot.

<sup>10</sup> Bukunâ Aristako nâ sot tâk namîn ândiap, zâk sot Banabagât nepâņâ Mareko sot Yusito, kutņâ nâi Yosua, ziņâ nâņgâziņge. (Marekogât den mârumņan dâzâņgowan. Zâk zeņgâren gâi buku okņaņgâbi.) <sup>11</sup> Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, ziņâ Yuda a zeņgâren gâbâ muyagiwe. Ziņâ Anutu um topņan ândiândiņâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutņâ Yesu sot pâlâtâņ urâwe, zeņgâren gâbâ nâi mân betnan mime.

<sup>12</sup> Oi Kolosai zeņgât kamânân gokņâ a nâi, Epapara, Kristogât kore a, zâkkât nâņgânâņgâņ Kolosai a zeņgâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlâtâņ op Anutugât diņaņgât topņâ nâņgâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbân ninâu sâm kâtigemap. <sup>13</sup> Zâkkât topņâ nâņgâmangât itâ dâzâņgobâ. Zâkņâ zeņgât opņâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokņâ Kembugât siņgi a ambân kâmut ândie, zeņgât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

<sup>14</sup> Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniņâ Luka, zet nâņgâziņgâbapot.

<sup>15</sup> Oi Laodikea kamânân bukuniñâ a kâmut sot Nim-basi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zeñgât nâñgâm sâtâre opman. Den zo sapsum ziñgâbi.

<sup>16</sup> Ekap zi a ambân sâlâpkum nâñgâm nanğâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zeñgâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zeñgât ekap ñai kulemguan, zo yatik zen ziñgâne sâlâpkubi.

<sup>17</sup> Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kembuñâ gigip, zo mulunâk tuum birañban.”

<sup>18</sup> Den nâmbutñâ zo yen sa bukunâ ñaiñâ kulemgua. Ka zi ko Paulo nâ ninâ bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum paan. Nâ tâk namin ândian, zorat nâgât op ninâu sâbi. Anutugâren gâbâ tânzâñgozâñgoñâ zeñgâren zem sambâlem zimbap.

Zo yatik.

## Tesalonike a zeŋgât ekap kânok Pauloŋâ kulemgum ziŋgip.

*Pauloŋâ zeŋgât op Anu-  
tugâren sâiwap sâip.*

<sup>1</sup> Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtân upme, zeŋgât ekap zi kulemguen. Tânzân gozân goŋ sot um lumbenâ zeŋgâren zimbap.

<sup>2</sup> Nen âsâbân zeŋgât op Anutugâren sâiwap sâm dukumen. Ninâu sâmen dâp zeŋgât nâŋgâm ândimen. <sup>3</sup> Zen nâŋgâm pâlâtânziŋŋâ op Kembu kore okŋaŋgâme. Zen umziŋandâ Anutu gâsum pâlâtân kwap nep tuume. Kembuniŋâ Yesu gâbapkât um bâbâlan op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nâŋgâm Ibâniŋâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen. <sup>4</sup> Bukurâpnâ, nen itâ nâŋgen. Anutuŋâ umŋâ gâsum sâlâpzân goi gâsum sâlâpzân goip.

<sup>5</sup> Yatâ otziŋgipkât den siŋgi âlip mem ga dâzân goindâ den yenŋâ mân oip. Zo imbanâŋoot sot Kaapum sot oip. Den zo nâŋgâne umziŋan giarip. Nen zen sot ândim kut ŋâi ŋâi urâwen,

zorat topŋâ ek nâŋgawe. Zeŋgât op yatâ op ândiwen, zo nâŋge.

<sup>6</sup> Neŋgât orot mâme ek nâŋgawenâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo ekŋâ yatik moliwe. Zen siŋgi âlip nâŋgâm mem ândiwe. Siŋgi âlip sâknam kwâkŋan mem ândine Tirik Kaapumŋâ mem bâbâlan kwatziŋgi sâtâre op nâŋgawe. <sup>7</sup> Zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâne Makedonia sot Grik hânân siŋgiziŋ nâŋgâm yatik urâwe.

*Tesalonike a zeŋgât den  
siŋgi kamân dâp arip.*

<sup>8</sup> Zeŋgâren gâbâ Kembugât den lan kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik bunâ. Zen Anutu nâŋgâm pâlâtân kwarâwe, zorat den siŋgi kamân dâp ari nâŋgâne niŋâ mân dâzân gowen. <sup>9</sup> Zen ziŋŋak nen zeŋgâren ga nep tuugindâ bonŋâ muyageip, zorat den siŋgi dâtnâŋgome. Oi zen lopio yenŋâ, anâ tuu-  
tuuŋ, zo kândâtkom Anutu, ândiândi mariŋâ bonŋâ mâte okŋaŋgâm arâpŋâ urâwe. <sup>10</sup> Oi nanŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mângeip, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kukŋaŋgât bonŋâ zo sâi neŋgâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime. Nen zeŋgâren nep tuugindâ bonŋâ muyageip, zorat siŋgi

ziinjak nângâm nâ zo yatâ sâm dâtnowe.

## 2

*Paulo zâk Kembuñâ egi âlip upap, zorat sâip.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, zengâren ga nep tuugindâ bon buj mân oip, zo ziinjak nânge. <sup>2</sup> Mârum Pilipi kamânân nângom mem nâi nâi otningâwe, zo nânge. Yatâ otningâne Anutuñâ betniñan mei kenjât buj zengâren gam ândiwen. Oi a donbep kâsa otningâne laj Anutugât den sinji zo sapsun zingâwen. <sup>3</sup> Um bâbâlañ den sâmen, zo nângâm gulipkum mân sâmen. Den sarâ mân sâmen. <sup>4</sup> Zorat op Anutuñâ ningiri âlip opmap. Den sinji âlip sânatkât sâm ningip, zorat dâp sâmen. A zij ningitne âlip upapkât buñâ. Anutuñâ nengât nângi âlip upapkât sâmen. Anutu zâk umni-nangât top ekmap. <sup>5</sup> Zen nengât topniñ nângâme. Nen mân kâitzângomen. Mân elakzângomen. Oi zengâren kât sikumgât âkñâle mân urâwen. Zo Anutuñâ nângi ko san.

<sup>6</sup> A kutâ otzingânakât mân sâwen. Kristogât Aposolo op ândim kut nâi nâigât sâindâ dâp upap. Zo nângâmñâ zen mo kamân nâmbutñâ zen a kutâ otzingânat mân sâwen. <sup>7</sup> Buñâ. Ambân nâiñâ murarâpñâ on galem otzingâmap, zo yatâ nen zengâren ândim galem otzingâwen. <sup>8</sup> Nengât âkñâle zengâren zeipkât Anutugât

sinji âlip dâzângonatkât zorik buñâ. Nen kore otzingâm ândinam urâwen. Umniñâ zengâren kirip, zorat.

<sup>9</sup> Bukurâpniñâ, sâknam nep tuum ândiwen, zo nânge. Zengâren gâbâ kut nâi nâi zo mân minam nâtik sirâm nep kârâpñoot tuum ândiwen. Kanpitâ mân kwatzingânatkât zengâren nep tuum ândiwen. Zo yatâ op Anutugât den sinji âlipñâ dâzângowen, zo nângâme. Oi Anutu zâk yatik topniñ nângap. <sup>10</sup> Nen um salek sot târârakñâ, tosa buj ândim Kembugât kâmut op ândie, zengâren nep tuuwen. <sup>11</sup> Nâi itâ nângâme. Ibâñandâ murarâñâ den dukumap, zo yatik niñâ den dâzângowen. Um bâbâlañ den sot girem den dâzângowen. <sup>12</sup> Anutuñâ zâkkât um topñan sot âsakñan ândibi sâm di-izingâmap. Oi zen zâkkât a bonñâ op, zâkkât tobat op ândibigât den yatâ zo dâzângowen.

*Kembugât den lunetâ kâsa otzingâwe.*

<sup>13</sup> Nen Anutugât den dâzângoindâ nângâne a den mân oip. Zo âlip nângâwe. Zo Anutugât den. Zen den zo nângâm mem umziñan pane nep tuumap. Oi zorat nen âsâbâñ Anutugâren sâiwap sâmen.

<sup>14</sup> Bukurâpnâ, zen Anutugât kâmut Yudaia hânân Yesu Kristogâren pâlâtâñ urâwe, zen sot tobat kânok



urâwe. Zen Yuda a ziņâ kâsa otziņgâm sâknam ziņgâwe, zo yatik zeņgâren kamârâpziņandâ zâņgom sâknam ziņgâwe. <sup>15</sup> Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zâņgone muwe. Oi nen yatik nâņgom moliniņgâbi. Zen Anutuņâ ziņgiri mân dâp uap. Zen a kâmutņâ kâmutņâ kâsa otniņgâme. <sup>16</sup> A hân nâin gokņâ den siņgi âlip nâņgâbe sâmpâke kwatziņgâme. Hân nâin gokņâ zen Kembugât siņgi a upigât âkonziņgâp. Tosaziņâ târokwap utne patâ oi tosaziņangât op Anutugât kuk zo zeņgâren âsageziņgâp.

*Paulo zâk zeņgât op umņâ sisiwaloņ oip.*

<sup>17</sup> Bukurâp, nen zâmbam gam narâk zi mandu yatâ op ândiwen. Sâkniņandâ ziren mâik nâi ândien. Umniņâ ko zen sot tap ziņgitnatkât otniņgâp. <sup>18</sup> Oi zo ga ziņgitnatkât sâwen. Oi Paulo, nâ narâk nâin nâin gâbam ua Sataniņâ mâtâp pâke kwap gâip. <sup>19</sup> Kambu Yesuņâ gâi ko nen mâteņan kin wan mo wangât sâtâre utnatkât nângen. Nen zeņgâren gam nep tuugindâ bonņâ âsageip, zorat sâtâre utnat. <sup>20</sup> Zeņgât op sâtâre sot umâlip upmen.

### 3

*Pauloņâ Timoteo sâņgongui arip.*

<sup>1</sup> Net zeņgât nâņgâm kwâkâ op net nikiņik Ateņ

kamânân tâtat sâwet. <sup>2</sup> Oi net Timoteo sâņgongoitâ zeņgâren gâip. Zâk bukuniņâ Anutugât nep a ândim Kristogât siņgi âlip sâmap. Zâkņâ zeņgâren gam nâņgâm pâlâtâņziņ mem kâtikņan kwâpam gaap. <sup>3</sup> Zen sâknamân ândimņâ loribegât yatâ urâwen. Zen nâņge. Siņgi âlip zo sândukņâ ândim nâņgânatkât mân sâmpâke niņgip. <sup>4</sup> Nen zen sot ândim den kâņņan itâ dâzâņgowen, "Nen sâknam nâņgâm ândinat." Den sâwen, zo yatik âsageip, zo nâņge. <sup>5</sup> Sarâ mariņandâ kâitzâņgoi nep zeņgâren tuuwen, zo bon buņ opapkât umnâ girem oi ândiandâ mân dâp oi a zo sâņgungua gaap. Siņgi âlip dâņ mem ândie mo mân mem ândie, zorat ek nâņgâbapkât gâip.

*Timoteo zâk âburem gâip.*

<sup>6</sup> Narâk ziren ko Timoteo zâk âburem gam nâņgâm pâlâtâņ sot buku orotziņangât den siņgi dâtnâņgoip. Oi zen neņgât doņbep umâlip nâņgâme. Oi nen ziņgitnat sâmen. Zeņgoot yatik nen niņgitnatkât sâme. <sup>7</sup> Bukurâpniņâ, nen ziren sâknam kwâkņan ândim zeņgât nâņgâm kwâkâ op umniņ gwârâ oip. Nen yata ândimņâ nâņgâm pâlâtâņziņangât siņgi nâņgâm umniņ diim gei ândien. <sup>8</sup> Zen yatâ op Kambu sot pâlâtâņ op kâtigem

ândine umniņ diim gei  
ândinat.

*Kembugât den zengâren  
zimbapkât Paulonâ ninâu  
sâip.*

<sup>9</sup> Zengât op Anutu  
mâtenan umâlip patâ  
nângâmen. Oi Anutu sâiwap  
patâ dukoidâ dâp upap.

<sup>10</sup> Nen zengâren ga zingitjâ  
Kembugât den nâmbutjâ  
tânzângomjâ târokwap  
zingânatkât âsâbân ninâu  
kâtikjâ sâmen. Nângâm  
pâlâtânziņâ nâiyân pâton  
opapkât gwârâ uan.

<sup>11</sup> Oi Zorat Anutu Ibâniņâ sot Kem-  
buniņâ Yesu zikņak diiniņgi  
zengâren gânat. <sup>12</sup> Zengâren  
ko Kembuņâ tânzângoï buku  
op ândime, zo târokwap op  
zâine gwâlântensâi ziiņâ sot  
a nâmbutjâ zen buku upi.  
Nen yatik zengât upmen.

<sup>13</sup> Oi Anutuņâ tânzângoï  
umziņ mân loribap. Oi  
Kembuniņâ Yesu, zâk sot  
siņgi a târârakjâ, zen sot  
gâi zen Anutu Ibâniņangât  
mâtenan um salek, tosaziņ  
buņ kinbi.

## 4

*Um sumun buņ, um salek  
ândibi.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Kembu Yesu  
sot pâlâtân op den nâi  
sa nângânek. Zen ândi  
mâmanziņ kubik ândine  
ziņgiri âlip upap, zorat  
dâzângowen. Oi zen yatik op  
ândime. Zo yatik târokwap op  
zâibi.

<sup>2</sup> Nen Kembu Yesugât  
sâtât den dâzângowen, zo-  
rat mân kwakme. <sup>3</sup> Anutuņâ  
itâ sâmap, “Bâliņâ birâm um  
salek ândibi.” Oi zorat sa  
nângânek. Zen laņ mâman  
a ambân, zengât mâtâp mân  
lânbi. <sup>4</sup> Zen nâi zikņik zikņik  
Anutugâren târârak ândim  
zikjâ ambinņik mem galem  
upap. <sup>5</sup> Um kâtik a zen  
Anutu mân nângâņangâm  
âkņâleziņangârâk ambân  
laņ minziņgâm birâziņgâme.  
Zen zo yatâ mân upi.

<sup>6</sup> Nâi zâk danjon walâm  
bukuņangâren kâmbu oi  
Anutuņâ zorat hâuņâ  
pindâbap. Den girem zo  
mârumņan sâm muyagem  
dâzângowen. <sup>7</sup> Nen um  
sumun ândinatât buņâ, um  
salek ândinatât Anutuņâ  
diiniņgip. <sup>8</sup> Zorat nâi zâk  
den zo birâbap zo ko agât  
den buņâ, Anutugât den  
zo birâbap. Anutuņâ Tirik  
Kaapum umziņan pâmap, zo  
birâbap.

*Um kânok op ândim nep  
tuunat.*

<sup>9</sup> Kembu zikņak buku  
upigât den umziņan pâmap.  
Zorat zen buku upigât den  
doņbep mân sâm kulem-  
gunat. <sup>10</sup> Oi zen Make-  
donia hân dâp Yesugât  
kâmut zen buku op ândime.  
Zen yatik op târokwap  
ândine gwâlântensâbapkât  
dâzângowen. <sup>11</sup> Oi den itâ  
sâm dâzângowen, “A ambân  
âkon op yen tap den laņ  
sâlâpkume, zen yatâ mân  
upi. Zen ziiņangât nângâne

giginâ oi bitziᅇandâ nepz-  
inâ tuum kâtigem ândibi.”  
12 Zen bitziᅇandâ nepziᅇ  
tuum kâtigem ândim sambe  
kwâkᅇan ândim mân kwakpi.  
Oi um kâtik a ziᅇâ orot  
mâmeziᅇ zo ekᅇâ hurat  
kwatziᅇgâbi.

*Yesu gâbapkât den.*

13 Bukurâpnâ, zen muwe  
zeᅇgât a um kâtik ziᅇâ isem  
umbâlâ upme, zo yatâ up-  
egât dâzâᅇgonâ. 14 Nen, Yesu  
mom mumuᅇan gâbâ zaarip,  
den zo nâᅇgâm itâ nâᅇgânat,  
“Yesu mom zaarip, zorat  
Anutuᅇâ zâkkât kâmut op  
muwe, zo mângiziᅇgâm  
diiziᅇgâm zâibap.” 15 Oi ᅇâi  
zi Kembugât den dâzâᅇgonâ.  
Hânân wâgân ândeindâ  
Kembuᅇâ gâbap, narâk  
zoren niᅇâ a muwe, zo  
mân kândom otziᅇgâm  
zâinat. 16 Narâk zoren  
Anutuᅇât lâmun kwamit  
sot Kembugât den kwamit  
sot sumbem a patâgât den  
kwamit âsagei Kembuᅇâ  
sumbemân gâbâ gem gâbap.  
Gem gâi Yesu sot pâlatân  
op muwe, zen kândom op  
zaatpi. 17 Zaatnetâ bet wâgân  
ândinatᅇâ nen minduniᅇgâm  
zeᅇgâren târokwatniᅇgâm  
unumunumân diiniᅇgâm  
zari sumbem kabâᅇan  
Kembu sot kândiaᅇgânat. Oi  
Kembu sot ândim zâimânat.  
18 Zen den zo sâm âragum  
nâᅇgâm umziᅇ diim gei  
ândibi.

## 5

*Kembugât narâk kek mâte  
upap.*

1 Bukurâpnâ, narâkᅇaᅇgât  
den zo wangât doᅇbep  
kulemgum ziᅇgânat?  
2 Ziᅇᅇak itâ nâᅇgâme, “Mân  
nâᅇgâm ândine kâsâziᅇ  
ᅇâtigân game yatik Kem-  
bugât narâk patâ zo  
mân nâᅇgindâ âsagibap.”  
3 Oi a zen âlip lum-  
beᅇan ândinat sâne narâk  
zorenâk tâmbetagoaᅇᅇ zo  
muyageziᅇgâbap. Ambân  
kâmbonoᅇot ᅇâi, zâk katep  
âsaâsagiᅇ narâkᅇâ mân  
nâᅇgi âsagibap, zo yatâ  
âsagibap. A aksik zeᅇgâren  
zo yatâ muyagibap. 4 Zen ko  
ᅇâtâtigân mân ândime. Zorat  
zen narâk zo âsagibabân  
kâsa ziᅇâ game yatâ gâi  
mân kwakmak upi. 5 Zen  
âsakᅇâ sot maagât kâmut  
op ândie. Zen ᅇâtik sot  
ᅇâtâtikkât kâmut buᅇâ.

*Narâk mân nâᅇgengât um  
gwâlâ op nebân ândinat.*

6 Zorat a nâmbutuᅇâ ziᅇ  
uman zine zen zo yatik mân  
zimbi. Nen galem oraᅇgâm  
um wâgân ândinat. Um gulip  
mân utnat. 7 Uman zânze,  
zen ᅇâtik uman zime. Too  
kâtik nem um gulip upme,  
zen yatik ᅇâtigân too nem  
bâliᅇ top top muyagime.  
8 Nen ko sirâmᅇât siᅇgi op  
ândieniᅇâ umniᅇ galem op  
ândinat. Oi nâᅇgâm pâlatân  
sot buku orotᅇâ, zorân  
kâmbamᅇât hâmbâniᅇ upap.  
Oi kubikᅇâ diiniᅇgâmap,

zorat nângânat. Zorânâ kâmbamgât irâmarâkniñâ oi akum ândinat.

<sup>9</sup> Zo itâgât. Anutuñâ neñgât kukñangât sinji mân sâip. Kembuniñâ Yesu Kristonâ kubikniñgi zâkkât sinji utnatkât sâmâp. <sup>10</sup> Zâkñâ neñgât op moip. Zorat nen momñâ mo gwâlâ ândim zâk sot pâlâtâñ utnatkât yatâ oip. <sup>11</sup> Zorat zen sinji âlip mem kâtigem ândibigât dâzângone âragwârâgu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

*A sâtnâ hurat kwatziñgâm a nâmbut tânzângobi.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, nen den kâtikñâ ñâi dâzângonâ. Zeñgâren sâknam nep tuume sot Kembugât kâmurân patâziñ op ândime, zen hurat kwatziñgâbi. Zen den dâzângome, zo zeñgât sâtziñ lubi. <sup>13</sup> Zen nepziñangât op buku otziñgâm nângâziñgâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

<sup>14</sup> Bukurâp, nâ kindap pâron den dâzângua nângâne. A konam ândime, zen girem dâzângobi. Sinji âlibân lorem ândie, zo tânzângobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik tânzângobi. Zo yatâ a otziñgâm ândim um taan mân nângâbi.

<sup>15</sup> Bâliñ otziñgâne hâuñâ mâkâbegât galem orañgâm ândibi. Ziinâ sot a nâmbutñâ zen kut ñâi ñâi âlipñik orañgâm ândibi. <sup>16</sup> Sâtâre op ândibi. <sup>17</sup> Âsâbâñ ninâu sâm

ândibi. Mân birâbi. <sup>18</sup> Kut ñâi ñâi zeñgâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristogât op sâbigât Anutuñâ sâm ziñgap.

<sup>19</sup> Tirik Kaapumgât kârâp zo mân lâmuñbi. Kaapumgât den mân kwâkâbi. <sup>20</sup> Anutugât den zo sapsune nângâne yenñâ mân upap. <sup>21</sup> Den zo nângâm kâsâpkubi. Âlipñâ oi mem ândibi. <sup>22</sup> Bâliñâ top topñâ zo birâbi.

*Mâsop den.*

<sup>23</sup> Lumbenâ mariñâ, Anutu, zikñak sanгонziñgâm kubikziñgi um salek op nañgâbi. Oi kaapum sot um dâpziñ sot sâkziñ hâlâlu ze Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakâñan tosaziñ buñ kinbi. <sup>24</sup> Gâsuziñgipñâ sâi kâtigemâp, zâk zorat nep tuum nañgâbap.

<sup>25</sup> Bukurâp, zen neñgât op ninâu sâbi.

<sup>26</sup> Yesugât kâmut zen Kembugât op buku buku op luyañgâbi.

<sup>27</sup> Nâ Kembugât mâteñan dâzângobâ. Zen ekap zi Yesugât kâmut aksik sâlâpkum ziñgâne nângâbi.

<sup>28</sup> Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkñâ tânzângoi um lumbe zeñgâren zimhap.

Zo yatik.

## Tesalonike a zeŋgât ekap zagâtŋâ Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop sot sâiwap den.*

<sup>1</sup> Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen. Ibâniŋ Anutu sot Kembuniŋâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtâŋ upme, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen.

<sup>2</sup> Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikŋâ tânzâŋgoitâ um lumbe zeŋgâren zimwap.

<sup>3</sup> Nen zeŋgât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nâŋgâm pâlâtâŋziŋâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotŋâ, zorâŋ zeŋgâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap. <sup>4</sup> Oi um kâtik a, zen sâknam ziŋgânetâ sâknamân ândim nâŋgâm pâlâtâŋziŋ mân lorei kâtigem ândime. Nen zeŋgât nâŋgindâ âlip opmap. Oi zorat den siŋgi kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzâŋgomen.

*Kembu zâk hâuŋaŋgât den târârak sâm kwâkâbap.*

<sup>5</sup> Zen sâkziŋan muyageziŋgâmap, <sup>1</sup> Zorat zeŋgât op narâk dâp itâ sâbi, “Anutuŋâ den hâuŋâ sâsâŋ narâkŋan kut ŋâi patâ otŋiŋgâbap, zorat

dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutuŋâ zeŋgât nâŋgi dâp oi um topŋan bagim ândibigât sâknam kwâkŋan ândie, zorat. <sup>6</sup> Oi gâtâm Anutuŋâ nâŋgâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otziŋgâbap. Sâknam ziŋgâme, zen hâuŋâ yatik sâknam ziŋgâbap. <sup>7</sup> Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknam nâŋgâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukŋan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbaŋâziŋoot, zen sot sumbemân gâbâ gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otŋiŋgâbap. <sup>8</sup> Zâk kârâp mem gem a Anutu mân nâŋgâŋaŋgâme sot Kembu Yesugât siŋgi âlip nâŋgâm birâme, zen hâuŋâ ziŋgâbap. <sup>9</sup> A yatâ zo, zen Anutu mâteŋan gâbâ kâbakŋeziŋgâne sâknamân geim Anutu imbaŋaŋgât âsakŋâ mân ek ŋâtâtigân ândim zâimambi. <sup>10</sup> Oi narâk zoren kâmut gakârâpŋâ nengâren âsakŋâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwarâwe, zen aksik zâkkât nâŋgâne imbaŋâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzâŋgowen, zo nâŋgâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

*Zen âlipziŋ upigât Paulonâ ninâu sâip.*

<sup>1</sup> Zorat zeŋgât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutuniŋâ zâk gâsuziŋgip dâp kubikziŋgi ândibigât

tânzângobap. Oi imbanjândâ tânzângom kut nâi nâi âlipnâ nângâm, nângâm pâlâtângât nep bonnâ muyagibi. <sup>12</sup> Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsaknâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtâŋ op âsaknoot upi. Zo Anutuniñâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, ziknâ tânzângoitâ yatâ âsageziŋgâbap.

## 2

*A nâmbutnâ ziŋâ den sinji âlip birâne Yesu gâbap.*

<sup>1</sup> O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândianğânatkât den dâzângua nângânek. <sup>2</sup> A nâmbutnâ, zen Kembugât narâk mârûm gaap sâm Kaapumğâren sâm mândâbi. Zo a lâuziŋandik sâm târokwapi mo ekap neŋğâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatziŋğânâ yatâ sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot keŋğât mân upi. <sup>3</sup> Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatziŋğâbegât galem oraŋğâm ândibi. Kembugât narâknâ mâte upâ sâi a doŋbep patânâ sinji âlip birâbi. Oi Anutugât den kukuŋ a imbanjoot, zâknâ muyagibap. A zo simân tâmbetagoabapkât sinji. <sup>4</sup> Zâknâ zâizâiŋ op Anutu sot kut nâi nâi anâ mâpâsime, zo kâsa otziŋğâbap. Oi Anutugât tirik namîn zâi tâtatnân tap ziknangât sâbap, “Nâ Anutu.”

<sup>5</sup> Nâ mârûm zengâren ga ândim zorat dâzângowan, zo nânge. <sup>6</sup> Narâk ziren pâke ziap, zo nânge. Pâke zo buŋ oi zâkkât narâknâ zo muyagibap. <sup>7-8</sup> Narâk ziren ko bâliŋandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke kwap zo siriksâi Anutugât den kukuŋ a, zo âsagibap.

*Sarâ imbanjâ muyagibap.*

<sup>9</sup> A zo Sataniñâ mam oknangâm imbanjâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topnâ topnâ tuubap. <sup>10</sup> Oi a nâmbutnâ den bon nângâm âlip orot zo birâm tâmbetagoagoŋangât sinji upme, zen bâliŋandâ mem um gulip kwatziŋğâbap. <sup>11</sup> A zen yatâ upmegât Anutunâ sâi sarâ mamnâ muyagei sarâ denân pâlâtâŋ op mem ândibi. <sup>12</sup> Zo yen buŋâ. Den bonnâ zo birâmñâ kut nâi nâi bâliŋâ zorat âknâlîme. A zo zen hâuñâ ziŋğâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukuŋ a zo âsagei Kambu Yesugât lâunjan gâbâ Kaapumñâ gamnâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

*Kembugât den sot ninâu mân birâbi.*

<sup>13</sup> Bukurâpniŋ, zen Kembunâ mârûm buku otziŋğâm gâsuziŋgip. Kaapumñâ um salek kwatziŋgi den bonnâ mem ândim zâkkât sinji upigât sâip. Zorat âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâmen. <sup>14</sup> Zen yatâ upigât sâi den sinji

âlip dâzângoindâ nângâm Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakñâ upigât diizingip. <sup>15</sup> Zorat bukurâp, zen kâtigemñâ den dâzângowen sot ekabân kulemgum ziñgâwen, zo mem kâtigem ândibi.

<sup>16</sup> Kembuniñâ Yesu Kristo zot Anutu Ibâniñâ, zâkñâ umñâ gâsuningâm umâlepñangât op umâlep zinziñ kâtik muyagem niñgip. Oi bonñâ biken minat, zorat nângâm um bâbâlañ op mambât ândinatkat sâip. <sup>17</sup> Oi zâkñâ umziñ diim gem tânzângoi nep âlip sot den âlip mem kâtigem kinbi.

### 3

*A ziñ Paulo bekñan mem ninâuñâ tângubigât sâip.*

<sup>1</sup> O bukurâp, den ñâi itâ ziap, zo nângânek. Nengât op ninâu sâne Kembugât den lañ kârâm âibap. Oi zengâren kâtigem bon oip, zo yatik a zengâren op âibap. <sup>2</sup> Anutuñâ galem otniñgi bâliñ mâme a ziñ mân nângobigât ninâu sâbi. A donbep zen Kembu mân nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zorat.

<sup>3</sup> Ka Kembu zâk sâi kâtigemap, zâkñâ galem otziñgâm tânzângoi bâliñ mariñandâ mân tâmbetzângobapum yen âim ga takâtakâ <sup>4</sup> Zen den dâzângoindâ nângâm lum ândimeñâ ândibi. Nen Kembugât op zengât um zâgât mân

upmen. <sup>5</sup> Kembuñâ umziñâ diigi Anutu umñandâ gâsâzângomap, zo nângâm Kristoñâ kâtigem ândeip, zo yatik kâtigem ândibi. Zen yatâ upigât ninâu sâmen.

*Konam a, zengât den.*

<sup>6</sup> Bukurâp, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât sâtkât dâzângoindâ nângânek. Osetziñan gâbâ buku nâmbutñâ nepziñ tuum ândibigât dâzângowen. Den zo mân lum ândime. Zen konam a zo yatâ, zen sot mân ândibi. <sup>7</sup> Nen mâtâp topkwap lâñâwen, zo yatik moliniñgâbigât mân kwakse. Nen zen sot tapñâ konam a mân urâwen. <sup>8</sup> Nen zengâren gâbâ nalem sângân buñ mân nem ândiwen. Buñâ. Kanpitâ mân kwatziñgânam yatâ urâwen. Nalem sot sikumgât betñâ muyaginatkat sirâm ñâtik nep tuum ândiwen. <sup>9</sup> Oi yatâ utnatkat Kembuñâ mân sâm niñgip. Nep a nepñâ tuumñâ sângâm mimbap, zorâñâ bâbâlañ. Ka nen zengâren yatâ mân urâwen. Zen niñgitñâ yatâ upigât yatâ urâwen. <sup>10</sup> Nen zen sot tap itâ dâzângowen, “Ñâi zâk konam ândibap zo ko nalem mân pindâne nimbap.”

<sup>11</sup> Oi zi zengâren gâbâ den siñgi itâ gâi nângâwen, “A nâmbutñandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân op den lañ sâlâpkume.” <sup>12</sup> A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzângoindâ nângâbi. Zen

uruņsâm nepziņ tuune bon oi ziiņan gâbâ mem nem ândibi.

<sup>13</sup> Bukurâp, zen ko âlipņanġât nep tuum ândim âkon mân upi. <sup>14</sup> Ekabân den zi kulemgum ziņgen, zo a ņâiņâ biri topņâ sâm muyagem birâne zikņik ândim aņun upap. <sup>15</sup> Kâsa upigât mân san. Bukuniņâ sâm buku okņanġâm den girem dukubi.

<sup>16</sup> Kembu zâk lumbeġât mariņandâ lumbe muyageziņgi narâk dâp, dâp op zimbap. Oi Kembuņâ zen sot ândibap.

<sup>17</sup> Den nâmbutņâ zo yen sa bukunâ ņâiņâ kulemgup. Ka âkââkâņan zi ko Paulo nina bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziņan. Ekap kulemguman dâp yatâ opman.

<sup>18</sup> Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkņâ tânzâņgoi um lumbe zeņġâren zem zimbap.

Zo yatik.



## Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkât mambât ândimen, zet Aposolo nep sâm niwet.

<sup>2</sup> Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoazângoñ, buku orotñâ sot um lumbe gâgâren zem zimbap.

*Sâm gulip a, zengât den.*

<sup>3</sup> Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutñâ, zinjâ den sinji âlip sâm gulip-kume, zen kwâkâzingâna birâbi. <sup>4</sup> Zen den pat yenñâ sâm a tengânâ tengânâ ândim gawe, zo zengât sinji sâm kwâkâyangâme. Anutu kubikkubikkât denñâ, zo nângâne yenñâ opmap. Zen kut ñâi ñâi zo birâm ândibigât dâzângoban.

<sup>5</sup> Sinji âlip sâmen, zorat bonñâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlâtânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi. <sup>6</sup> A nâmbutñandâ mâtâp zo

birâm âi gulip ândim den bon buñ sâm âragum mem ândie. <sup>7</sup> Oi ziiñangât itâ sâme, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm zingâzingân a utnat.” Yatâ sâmñâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâme.

*Gurumin den zo bâliñ mâme a zengât sâsânâ.*

<sup>8</sup> Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipñâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ kubikanğâm ândeindâ dâp upap. <sup>9</sup> Zorat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târârakñâ zengât sinji buñâ. A itâ zo zengât sinji. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâliñ mâme a, um sumun a, a zen Anutu kândâtkom hângât orot mâme zorat nângâne zâizâiñ opmap. Ibâ mam tâmbetzângoazângoñ, kâmbam ku. <sup>10</sup> Lañ mâman a, añandik ayân bâliñ mâme. Añâ katep diim âim aņgân kârâmñâ katepkât torerâpñâ zengât kât sângân nine ko katep zo zingâbat sâme. Sarâ sâsân a, Kembugât mâtenan sarâ sâm kâtigime. Kut ñâi ñâi Kembugât den bonñâ kâsa miñangâmap. Kut ñâi ñâi yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap. <sup>11</sup> Kembuñâ zâkkât den bonñâ sapsun zingâm ândibatât sam nigip. Zorat Anutu sâm âlip kwâkâñangâmen, zâkkât sinji âlip neule âsakñoot zo a dâzângoman.

*Yesuñâ Paulo tosanjâ birâm nep diñ sâmpindip.*

<sup>12</sup> Imbanjâ nim mem kâtikñan nâbarip, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk sâiwap sâmpdukuman. Zâkñâ nângânigi dâp oi nep diñ sâmpnigip. <sup>13</sup> Nâ mârumñan zâk sâmpbâliñ kwâkñangâm arâpñâ zângom kâsa minziñgâwan. Nâ nângâm pâlâtânñâ buñâ. Kembugât topñâ mân nângâm lâñ orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâmpnigip. <sup>14</sup> Kembuniñangâren gâbâ tânzângoziñgârendâ nâgâren piksâi Kristo Yesu sot nângâm pâlâtân opñâ um kânok orâwan.

<sup>15</sup> Yesu Kristo zâk bâlîñ mâme a kubikniñgâbam hânân geip. Den zo bonjâ. Den zo a pisuk patâ ziñâ nângâm simbitkubigât âsageip. Oi bâlîñ mâme a zeñgât patâziñâ, zo nâ. Nâ mârum yatâ op ândiwan. <sup>16</sup> Nâ bâlîñ op ka op ândia mân birâniñgip. Buñâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topñâ itâ. Tânzângoziñgâren, zo nâgâren pâi a zen zo ekñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiândi kâtikñan bagibigât otnigip. <sup>17</sup> Ândim gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mumuñâ sot mân igikñâ, Anutu kânok, zâkkât kutsiñgiñâ zo âsak neulenpoot zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

*Pauloñâ Timoteo siñgi âlipkât kâwali nep tuubapkât*

*sâip.*

<sup>18</sup> Nannâ Timoteo, mârum a sâtñâ zen gâgât op Kaa-pungâren gâbâ den sâmpmuyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den zo nângâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban. <sup>19</sup> Oi nângâm pâlâtânñâ kâtigem zeip umgâ galem otna salekkom zimbap. A nâmbutñâ ziñâ um salek ândiândiñ birâmñâ nângâm pâlâtânziñ lorei gulipkuwe. <sup>20</sup> Zo zeñgâren gâbâ ñai Hemenaiot sot ñai Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Satañgât bikñan zâparâwan. Oi Sataññâ sâknam ziki den bâlîñzikñâ zo birâbabotkât zâparâwan.

## 2

*Ninâuñgât den.*

<sup>1</sup> Den nâmbutñâ dâzângobâ. Kândom ninâuñgât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorân ziññâ sot a nâmbutñâ zeñgât op Anutugâren ninâu sâmpândibi. <sup>2</sup> A kutâ sot galem a ârândân tânzângom zeñgât op ninâu sâbi. Oi galemnângone târârak ândim lumbenñâ op sândukñan ândinat. <sup>3</sup> Zorân âlip upap. Kubikkubikniñâ Anutu, zâkñâ zorat nângi dâp upap. <sup>4</sup> Zâkñâ a aksik patâ den bonjâ nângâm sumbemgât siñgi upigât nângâmap. <sup>5</sup> Anutu kânokñak ândiap. Oi Anutu sot a osetniñan a kânokniñâ ândiap, Yesu Kristo. Zâkñâ a pisuk patâ nen sumbemgât siñgi utnatkât mâtâp kubigi ziap.

6 Zâkñâ ândiândiñâ birâm aksik patâ nenğât suupniñ meip. Zorat den sinji sâsân narâk mâte oi sâne lañ kârâm ariap. 7 Zorat sinji sâsân sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân nâin nâin gokñâ den bonñâ sot nânğâm pâlâtânğât topñâ kwâkâm zingâbatkat sâm nigip. (Den zo sarâ buñâ, bonñâ san.)

### *A ambân zengât den.*

8 A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek zeî Anutugâren ninâu sâbi.

9 Zi ambân zengât san. Zen sâk pâke mem ândim urukmeruk ândine zorân neuleziñ upap. Oi neule top top sângân zâizâin mân pam ândibi. 10 Ambân Kembugât sinji ândinat sâmenjâ orot mâme âlipñâ utne dâp upap. 11 Ambân zen giginjâ ândim kindap kwatne a zen Kembugât den sâne nânğâbi. 12 Ambânjâ a Kembugât den kwâkâm zingâbap mo a walâzingâm den nâi sâbap, zorat nânğâ dâpñâ mân uap. Zâk yen uruñsâm ândibap.

13 Adam zâk kândom muyageip, Ewa zâk bet. 14 Oi sarâ mariñandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâliñ oip. 15 Ambân, zâk katêp mimiñanğârâk ândibap, zo ko nânğâm pâlâtân sot buku orot sot um salek sot gigin op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutuñâ gâsâzânğobap.

## 3

*Yesugât kâmurân a satñâ ândie, zengât den.*

1 Nâi zâk Yesugât kâmurân a sâtñâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipñanğât okñanğap sâsânjâ. Den zo perâkñak. 2 A zâk târârak ândimñâ ambân kânok sot pâlâtân ândimap. A yatâ zo a sâtñâ kwânânğâban. Oi umñanğât kendonagom ândibap. Mân op gulipkum, orotñik opmap. A lomba buku otzingâm kwâkâm zingâzingân nep zo târârak tuubap. 3 Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumbenâ op ândibap. Kât sikumgât âkñâle mân upap. 4 Ambâ murarâp dâñ galem otzingâbap. Murarâp girem den dâzânğoi sât lulu op ândibi. 5 Nâi zâk ambâ murarâp dâñ mân galem otzingâmap, zâk dâp op Anutugât kâmut galem otzingâbap? 6 Oi a nâi um kâtik ândeipñâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwâip, zâk a sâtñâ mân kwânânğâbi. A yatâ zo, zâk zâizâin oi Sataññâ kâitkui kek birâbap. 7 A kândâtñan ândie, zinjâ a nâigât nânğâne dâp upap, a zorân a sâtñâ ândibap. Zinj sâm bâliñ kwâkñanğâne Satañğât ârâmbâgân gâsubapkât san.

*Yesugât kâmut zorat galem a, zengât den.*

8 Galem a zen yatik hâlâlu ândibi. Lâu purikgurik mân sâm ândibi. Wainj too donbep

mân nimbi. Kât sikumgât âkñâle mân upi. <sup>9</sup> Den sinji âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap. <sup>10</sup> Zen kânjan mâsikâziŋgâm Yesugât kâmurân nep tuune âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâm ziŋgâbi. <sup>11</sup> Ambân Yesugât kâmut zengâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziŋanġât kendon ândim den sânetâ bonġâ upap. <sup>12</sup> Galem a ñâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlatân ândibap. Zâk murarâpñâ sot kut ñâi ñâi gakânâ dân galemziŋ upap. <sup>13</sup> Galem a ñâi, zâk nepñâ tuugi âlip oi a ambân ziŋ sâm âlip kwâkñanġâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlatân opñâ kenġât buŋ nepñâ kâwalinoot tuobap.

*Sinji âlip zorat den kombânâ.*

<sup>14</sup> Nâ gâgâren kek gâbat sâm den zi kulemgum gigan. <sup>15</sup> Nâ kut ñâi ñâiñâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zengât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi mariñâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonġâ sot kombânâ mem ândien. <sup>16</sup> Sinji âlipniŋanġât topñâ yâmbâtñâ tik pam zeip, zo Anutuñâ sâm muyageip. Zo âlipñâ sot sâtârenoot. Den zo itâ. “Yesu zâk sâk sot âsageip.

Kaapumñâ topñâ

sâm muyageip. Sumbem a ziŋâ igâwe. Hânñâ hânñâ a zengâren sinjiñâ sâm muyagiwe. Hân dâp a zen nângâm pâlatân kwarâwe. Neule âsakñan mem zarip.”

## 4

*Satanġâ a umziŋ mem gulipkoi sinji âlip kumbi.*

<sup>1</sup> Kaapum zâk kânjan itâ sâm muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutñandâ sinji âlip birâm um gulip op Satan sot wâke, zen sot pâlatân op zengât den nângâbi. <sup>2</sup> Zo ko sarâ aŋâ umziŋâ heban oipkât a kâitzânġom itâ dâzânġobi, <sup>3</sup> “Ambân mân memñâ sigan ândibi sot nalem nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonġâ itâ nângâmen. Anutuñâ nalem top top pam nanġip. Oi nen zâkkâren nângâm pâlatân kwapñâ nalem zorat sâiwap sâm ninatkât sâip. <sup>4</sup> Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi muyageip, zo âlipñigâk. Oi sâiwap sâm mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkânâ mân ziap. <sup>5</sup> Anutugât denñâ sot ninâunandâ nalem zo mâsop mem hâlâlu pâip.

*Um bâbâlanġan nep tuunat.*

<sup>6</sup> Yesugât kâmut den zo dâzânġoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nângâm pâlatân den sot sinji âlip topñâ nângâm lum gâin, zorânġ umgan zem

tângogi ândiban. <sup>7</sup> Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlalulu sâme, zo birâban. Gâ Kembangât mâtâbân târarak ândim umgâ kubikaŋgâm ândiban. <sup>8</sup> Sâkniŋâ kubikaŋgâm ândiândi, zo bâbalaŋ sot yenŋâ yatâ. Kâ Kembangâren nângâm umniŋ kubikaŋgâm ândiândiŋ, zorâŋ bonŋâ. Zorâŋ hânân sot sumbemân ândiândi muyageniŋgâbapkât sâsâŋâ. <sup>9</sup> Den zo bonŋâ. A aksik nângâm nanŋânat. <sup>10</sup> Oi nep zorat bonŋâ minatkât sâknam nep tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi marinŋâ, zâkkât nângânângâyân upmen. Zâkŋâ a hân dâp nen kubikniŋgâbapkât imbaŋâ zemŋaŋgi ândiap. A nângâm pâlâtâŋniŋoot, zâkŋâ perâkŋak neŋgât kubikkubikniŋ op galemniŋ opmap.

*Timoteo ândi mâmanŋaŋgât den.*

<sup>11</sup> Den san, zi aksik dâzâŋgoban. Kut ŋâi ŋâi zo nângâm upigât girem dâzâŋgoban. <sup>12</sup> Gâ a sigan op ândiatkât a ziŋ gâgât nângâne gigiŋâ mân upap. Gâ diŋgâ sot ândi mâmangâ sot buku orotkâ, nângâm pâlâtâŋ sot um salek ândim Yesugât kâmut zeŋgât mâteziŋan ândim mâtâp âlipŋâ lâŋ tirâpzâŋgona gekŋâ yatik upi. <sup>13</sup> Nâ gâbatkât mambât ândim siŋgi âlip sâlâpkum ziŋgâm dâzâŋgom ândiban. <sup>14</sup> A sâtŋâ zen

Kaapungâren gâbâ gâgât den sâm muyagem bitziŋâ kâukan pam mâsop mingiwe. Mâsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban. <sup>15</sup> Gâ zorat nângâ kwâkâ op nepkâ imbaŋâ tuuna bonŋâ muyagei ek nângâbi. <sup>16</sup> Gâ um sâkkâ galem op siŋgi âlip sâsâŋ nep sâm gigip, zo ârândâŋ galem upan. Gâ nep zo âsâbân tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diŋgâ nângâme sot gikâ ârândâŋ ândiândi âlipŋan âibi.

## 5

*Sâm kubikkubik den.*

<sup>1</sup> A sombâ ŋâi dukubam den kârâpŋoot mân dukuban. Ibânâ sâm mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâm den dâpziŋanâk dâzâŋgoban. <sup>2</sup> Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâm diim gem den dâzâŋgoban. Ambân sâk wâgân sot sigan, zen ponârâpnâ sâm sâkkâ galem op târarak kin den dâzâŋgoban.

*Ambân malâ, zeŋgât den.*

<sup>3</sup> Ambân malâ sombâ, zeŋgât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zeŋgât op san. <sup>4</sup> Malâ ŋâi nan bârarâp sot bagirâp ândibi oi ko ziŋâ Kembangât den mem kin âse âlarâpziŋ galem otziŋgâbi. Oi ombenŋan kut ŋâi ŋâi ziŋgâwe, zorat tosa zo ziŋâ mâkâbi. Anutuŋâ zorat nâŋgi dâp upap. <sup>5</sup> Ambân malâ sombâ zâk zikŋik ândim

Anutugâren nângâm pâlâtân kwap wâratkubap. Oi âsâbân kut nâi nâigât kwaknâ zorat zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zengât op san. <sup>6</sup> Ka ambân malâ sâk wâgân ândime, zengât girem den itâ sâban, “Zen laŋ ândibi zo ko mumuŋangât siŋgi op ândibi.” <sup>7</sup> Ambân malâ den so dâzângom kâtigena tosa buŋ ândibi. <sup>8</sup> A mo ambân nâi, zâk torerâpŋâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâŋ mân galem otziŋgâbap, zo ko zâk siŋgi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutŋâ walâziŋgâm bâliŋâ oip, zorat.

*Malâ topziŋ nângâbi.*

<sup>9</sup> Malâ nâi zâk kendonŋâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlâtân op ândeip, zo yatâ zo kutŋâ malâ zengât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buŋ sot torerâp buŋ, zâk Yesugât kâmut ziŋâ on galem upigât kutŋâ kulemgum galem upi. <sup>10</sup> Oi ambân zo sât lulu nep tuugip mo buŋâ, zorat topŋâ nângâbangât sâm mâsikâziŋgâban. Nan bârarâp minziŋgâm dâŋ galem otziŋgip mo buŋâ? Zâkŋâ lomba a ambân buku otziŋgip mo buŋâ? Yesugât siŋgi a on galem otziŋgip mo buŋâ? A sâknam nângâne betziŋan meip mo buŋâ? Nep âlip top top zo tuugip mo buŋâ? Nep top top zo tuugi ikne âlip oi topŋâ ekabân kulemgubi.

<sup>11</sup> Malâ sâk wâgân zen kutziŋâ malâ zengât ekabân panâ sâne kwâkâziŋgâban. Zen yatâ zorâŋ laŋ ândiândiŋangât otziŋgi a minam Kristo kândâtkubi. <sup>12</sup> Oi mârurum Kembugât nep tuubigât den sâwe, zo loŋgiŋne tosaŋoot opmap. <sup>13</sup> Oi zorik buŋâ. Nepkât mân nângâm mirâ lâkŋan nem obândime. Oi zorik buŋâ. Den bon buŋ sot den bâliŋâ laŋ sâme. <sup>14</sup> Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziŋ a dum mem murarâ minziŋgâm mirâ umŋan ândie, zen on galem otziŋgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziŋ sâmbâliŋ kwatniŋgân den kârurum birâbi. <sup>15</sup> Malâ nâmbutŋandâ mârurum mâtâp âlipŋâ birâm Sataŋgât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san. <sup>16</sup> Yesugât kâmurân ambân nâi zâkkât toren malâ nâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, ziŋâ galem upi. Ka malâ nâi torerâpziŋ buŋâ zo ko kâmut ziŋ galem otziŋgâbi.

*Galem a, zengât den.*

<sup>17</sup> Galem a, ziŋâ Kembugât nep kâtigem tuune âlip oi kut nâi mem zâi pam otziŋgâbi. Siŋgi âlip sâme sot kwâkâm ziŋgâme, a zo yatâ otziŋgâbi. <sup>18</sup> Galem a ziŋ nepkât sângân mimbi, zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Wâugandâ zuu zigi mem ko kembu mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den n̄ai it̄a,

“Nep a z̄ak nepk̄at s̄anḡan  
mei d̄ap upap.”

19 A k̄anok̄n̄a galem  
a n̄ai den̄an pamb̄a s̄ai  
m̄an n̄anḡabi. A zaḡat  
mo kar̄ambut ziñ̄a den  
s̄as̄anḡanḡat s̄ane nep̄n̄a  
tuuban. 20 Galem a n̄aiñ̄a  
b̄aliñ̄ op m̄an biri a k̄amut  
zeñḡat m̄ateziñ̄an den s̄am  
kubik̄n̄anḡana n̄ambut̄n̄a  
ziñ̄a ek̄n̄a ken̄ḡat upi.

21 N̄a Anutu sot Yesu Kristo  
sot sumbem ar̄ap̄n̄a zeñḡat  
m̄ateziñ̄an it̄a s̄am k̄atigian.  
Den d̄agogan, zi d̄an̄ak galem  
otna n̄ai m̄an gibap. Oi  
umgan̄ḡar̄ak a amb̄an lañ  
m̄an otziñḡaban. H̄atub̄atu  
m̄an otziñḡaban. 22 Ḡa a  
nepk̄at m̄asop k̄aukziñ̄an  
bik̄a kek m̄an p̄amban.  
Z̄ak zeñḡat tosan̄a ḡaḡaren  
z̄aibap̄k̄at yat̄a upan. Um  
s̄akk̄a galem otna salekkom  
zimbap.

*M̄asek̄at den sot  
b̄aliñanḡat den.*

23 Ḡa umgan m̄asek̄ a s̄aban̄  
muyagemap, zorat tooyak  
m̄an nimban. Waiñ̄ too m̄aik  
n̄ai nena ālip upap.

24 Nar̄ak ziren a n̄ambut̄n̄a  
b̄aliñ̄a utne sinniñ̄and̄a  
ikmen. Ek̄n̄a h̄auñ̄a  
mimiñanḡat siñgi s̄amen. A  
n̄ambut̄n̄a ko b̄aliñ̄aziñ̄a tik  
ziap. Zo bek̄nan muyagei  
h̄auñ̄a mimi. 25 Orot m̄ame  
ālip zo yatik muyagemap.  
Tik ziap, zo yatik m̄an  
zimbap. Zo bet muyagem  
nan̄ḡabap.

## 6

*Kore m̄aman a, zeñḡat den.*

1 Kore m̄aman āndime,  
zen pat̄ar̄apziñ̄a hurat  
kwatziñḡam dinziñ̄ lubi.  
Anutuḡat den sot kut̄n̄a  
s̄am b̄aliñ̄ kwapeḡat yat̄a  
upi. 2 Kore a n̄ambut̄n̄a  
pat̄ar̄apziñ̄a Kembuḡat siñgi  
āndime, zen m̄an mem gei  
kwatziñḡabi. Zen Kem-  
buḡat op̄n̄a buku k̄anok  
uen s̄amñ̄a m̄an mem gei  
kwatziñḡabi. Pat̄ar̄apziñ̄  
zen Kembu n̄anḡam  
p̄al̄at̄an̄ kw̄ak̄n̄anḡane buku  
otziñḡamap, zorat op̄n̄a um  
b̄ab̄alañ̄an kore otziñḡane  
d̄ap upap. Ḡa den zi  
d̄az̄anḡona n̄anḡam yatik op  
āndibi.

*K̄at sikum lañ m̄an mim-  
ban.*

3 A n̄ai, z̄ak s̄am gulip  
den n̄ai s̄am Kembuniñ̄a  
Yesu Kristo, z̄akk̄at den  
ālip̄n̄a bir̄am n̄ai s̄abap,  
z̄akk̄at it̄a s̄anat, 4 “Z̄ak  
um gulip op̄ s̄ak̄n̄a mem  
z̄aim den bon m̄an n̄anḡam  
den yenñ̄a lañ sap.” Den  
zorat bonñ̄a it̄a. Den  
s̄arek, um k̄alak, s̄am b̄aliñ̄  
kw̄akwat, den s̄aḡan s̄as̄an̄.  
5 Oi den s̄am kw̄ak̄akw̄ak̄an̄  
muyagemap. A zo umziñ̄  
gulip oi n̄anḡan̄anḡaziñ̄  
buñ̄ oi k̄at sikum muya-  
geniñḡabap s̄am Kembuḡat  
k̄amur̄an āndie.

6 Kembu sot p̄al̄at̄an̄ oind̄a  
t̄ann̄anḡoi n̄anḡind̄a umniñ̄  
āk̄abap. 7 Nen it̄a n̄anḡamen.  
Nen muyagem h̄an̄an bet  
b̄asan̄ gawen. Oi zo yatik

momnâ bet bâsarj âinat.  
 8 Zorat hânân zi nalem sot sâk pâke zemningi nângindâ âki ândinat. 9 Kât sikum patâ minatkât sâme, zen sarâ mariņangât ârâmbâgân zâibi. Oi kut nâi yenņâ sot bâliņâ top topņangât âkņâlê muyagem zorat nângânâ sâm tâmbetagobi. 10 Kât sikumgât âkņâlêņâ bâliņâ top top zorat topņâ uap. Oi a nâmbutņandâ zorat opņâ singi âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

*Ândiândi kâtikņangât kâtigibi.*

11 Anutugât singi a, gâ kut nâi nâi zo birâban. Gâ âlip opņâ târârak ândiândiņ sot singi âlip sot nângâm pâlâtâņ sot buku orot, kâtigigiņâ sot lâlôn kwatziņgâziņgâņangât kâtigiban. 12 Oi gâ nângâm pâlâtâņgât nep âlip tuuban. Tuum âim ândiândi kâtikņâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a donbep mâteziņan sâm kâtigena nângâwe.

13 Anutuņâ kut nâi nâi ândiândi muyageziņgâmap, zâkkât mâteņan sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteņan sâm kâtigeip, zekât mâtezikņan itâ sâm, sâm kâtigem dâgobâ. 14 Gâ den kâtik sâm gigip, zo mem târârak kinna Kembuniņâ Yesu Kristo gâbap. 15 Zorat narâkņâ mâte oi imbaņâ mariņâ, a kutâ sot a zâizâiņ aksik zengât Kembu patâziņ, Anutu, zâkņâ haņgi mori Kembuniņâ Yesu takâbap.

16 Anutu zâk zikņik mu-muņâ buņâ. Zâk âsakņâ umņan ândiap. Gootņan mân âibemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpemgât dâp. Sâm âlip sot Kembu nepņâ memņâ ândim zâimâmbap. Perâkņak.

*Kombâņâ zinzij kâtik muyaginat.*

17 A kât sikum patâ zemziņgap, zen girem dâzângona sâkziņ mân mem zâibi. Kut nâi nâi buņ orot, zorat nângâne zorâņ kombâņziņ oi zoren mân kâtigibi. Anu-tuņâ gom sambe muya-geniņgi mem nem sâtâre op ândien, zorat nen zâkkâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândinat. 18 Oi sâm ziņgâna âlipņangât nep tuum umâlepkât op kut nâi nâiziņ kâsâpkum a kanpitâ ziņgâm ândibi. Oi singi âlipkât bonņâ muyagibi. 19 Yatâ opņâ kombâņziņ nâi zinzij kâtik memņâ ândiândi mimbi. Ândiândi zo bonņâ.

*Timoteogât girem den*

20 O Timoteo, gâ Kembugât den gigip, zo dâņ galemgum mem ândiban. Oi a nâmbutņandâ nen nângânâņgâniņoot sâm den yenņâ mo bon buņ zo sâne nângâm kubik birâban. 21 A nâmbutņâ den zoren mândâm nângâm pâlâtâņgât mâtâp birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzâņgozâņgo zo zengâren zimbap.

Zo yatik.



## Timoteogât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum pindip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu kristonâ ândiândi muyageip, zorat den sa lan kârâbapkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

<sup>2</sup> Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozañgoñ, buku orotñâ sot um lumbeñâ gâgâren zimbap.

*Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemñangip.*

<sup>3</sup> Ibâ âserâpnâ zen hâlâlu ândim Anutu kore okñangâm gane kiunziñâ nânâ yatik opmannâ sâiwap dukumñâ ñâtik sirâm ninâu sâm gâman. Gâgât nângâm ninâu sâman. <sup>4</sup> Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimap. <sup>5</sup> Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kambu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiat, zo nângan.

*Kâtigem sinji âlip nep tuban.*

<sup>6</sup> Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nânâ bitnandâ kâukkan pa Anutuñâ imbanâ gigip, zo ona sei kârâpñoot upap. <sup>7</sup> Itâ nângâban. Kaapum Anutuñâ niñgip, zo kençât mân utnatkât niñgip. Kaapum zo imbanâ sot buku orot zorat mariñâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkat Kaapum niñgip.

<sup>8</sup> Zorat gâ Kembuniñgât den sinji sâm muyagibam añun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den sinji sâbam añun mân upan. Anutuñâ imbanâ gibap dâp, nâ yatik, sinji âlipkât op sâknam kwâkñan ândiban. <sup>9</sup> Anutu zâkñâ kubikniñgâm hâlâlu ândinatkat diiniñgip. Zo âlip urâwen zorat buñâ. Zikñak nângi zeip sot um lâklâkñangât op yatâ otniñgip. Zo mârûm hân mân muyageibân Yesu Kristogât op sinji kwatniñgip. <sup>10</sup> Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâkñâ mumuñangât imbanâ koi gei ko ândiândiñ zinziñ kâtik muyageniñgap.

<sup>11</sup> Oi nâ zorat sinji sâsân sot Aposolo nep tuubatkât sâm nigip. <sup>12</sup> Nâ zorat sâknam kwâkñan ândiman. Ka añun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ nângâman. Imbanâñootñâ sinji âlip nep sâm nigip, zâkñâ dâñ galem otnigi Yesu

takâtakânjangât narâk mâte upap.

<sup>13</sup> Den bonjâ zorat mâtâp tirâpgowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtâj kwâkjangâm umgâ gâsui yatâ upan. <sup>14</sup> Tirik Kaa-pumjâ umnijan ândimap, zâkñâ mam otgigi den bonjâ gigip, zo galem otna zemgibap.

*Onesiporo, zâkkât den.*

<sup>15</sup> Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetzijan Pigelo sot Hemogene, zet ârândâj. <sup>16</sup> Onesiporjâ tâk namâ a nâgât mân ajun op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembunjâ Onesiporogât kâmut gakâjâ tânzângobap. <sup>17</sup> Zâk Roma kamânân takâmjâ um bâbâlanjâk kârunim muya-genigip. <sup>18</sup> Zorat Kembunjâ nângâm narâk patin um lâklâkjangât okjangâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotjâ imbanjâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

## 2

*Kembugât kâwali nep tuban.*

<sup>1</sup> Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtâj ândina tângogi ândim kâtigiban. <sup>2</sup> A donbep patâ zengât mâtezijan den dâgom ândiwan, zo Kembugât sinji a sât luluñoot nâmbutjâ dâzângom ândiban. Oi a zo, zen kâwaliziñoot a nâmbutjâ dâzângom ândibi.

<sup>3</sup> Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknam nângâm mân âkongibap. <sup>4</sup> Njâi zâk

kâwali nep tuubapjâ dap op sâkkât nep top top zorat umjâ pâi zimbap? Zo kâwali a osetzijan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap. <sup>5</sup> Katep ziñ kut njâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ njâinjâ mâtâp birâm njâin gâbâ âibap, zo sângân mân mimbap. <sup>6</sup> Njâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapjâ nalem bonjâ kândom mem nei dâp upap. <sup>7</sup> Den sumbuñâ dâgogan, zo nângâm kwâtâtiban. Kambu zâk sâi umgâ pâronsâi topjâ nângâm kwâtâtiban.

*Mân loriban.*

<sup>8</sup> Gâ Yesu Kristogât nângâm nângâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunñâ mumuñan gâbâ wâgân op zaarip. Zâkkât sinji âlip yatâ sâman. <sup>9</sup> Sinji âlipkât op sâknam nângâman. Oi um kâtik ziñ nâgât nângâne bâlij mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât sinji âlip den, zo dap op saane yen tâpap? <sup>10</sup> Nâ Anutugât sinji a zengât op sâknam patâ nângâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlâtâj utne kubikziñgi neule âsakjâ zinziñ kâtik mimbigât yatâ opman.

<sup>11</sup> Den itâ ziap, zo bonjâ, "Nen zâkkât mumuñan târokwarâwen. Zorat op nen zâk sot ârândâj zaat ândinat.

<sup>12</sup> Nen zâk sot sâknam nângâm kâtiginat zo ko zâk sot a kutâ tâtarân tâtnat. Nen zâk kwâimbânjangindâ

sâi ko zâkoot yatik nen kwâimbâningâbap.

<sup>13</sup> Nen den sâwen, zo mân lunat zo ko zâkkât denjâ bon upap. Njâi sâmjâ njâi sâsâjâ, zo zâkkâren mân ziap.”

*Singi âlipkât sâm gulip.*

<sup>14</sup> Gâ den zo sâm Anutugât mâtenjan sâm dâzângom ândina den yenjâ mân sâm âragubi. Sârek den mân âragubi. Zen den yenjâ, bon bujâ, zo âragum ândibi zo ko den zorâjâ zen tâmbetzângobi.

<sup>15</sup> Anutuñâ gâgât nângi dâp upapkât nep kâtigem tuum ândiban. Oi den bonjâ tâjtâj sâm ândiban zo ko Anutugât mâtenjan anjun mân upan. <sup>16</sup> Den yenjâ sâne mân betziñan mimban. Zen yatâ op ândim um gulip op singi âlip birâbi. <sup>17</sup> Sarâ den ârâgume, zo use kâtik yatâ op lanj kârâbap. A yatâ zo zeñgâren gâbâ njâi Hemenaiot sot njâi Pileto. <sup>18</sup> Zet den bon birâm itâ sabot, “Mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat topjâ itâ. Yesuñâ mumuñan gâbâ zaat ândiândi uñakjâ mârûm muyageningip. Narâk patin sâk uñakjâ mân minat.” Zet yatâ sâmjâ a nâmbutjâ zeñgât nângâm pâlatânziñ mem gulipkuabot.

*Anutugât kunkun sot hâkop bonjâ.*

<sup>19</sup> Anutuñâ kât tandâ pâi giarip, zo kâtigem kinzap. Zorat den kulem njâi itâ ziap,

“Kembuñâ singi arâpñâ ziñgit nângâmap.”

Oi den njâi itâ ziap, “Kembugât singi a ândien sâme, zen aksik bâliñâ kândâtkubigât sâip.”

<sup>20</sup> A kutâgât namâ patin hâkop top top goide kât sot siliwa kât tuutuun, zorik bujâ. Nak sot hânjâ tuutuun, zo ziap. Hâkop nâmbutñan kut njâi sângân patâ zorâj geibap. Nâmbutjâ ko kut njâi njâi yenjandâ geibap. <sup>21</sup> Hâkop njâi zâk kut njâi bâliñâ buj, umjâ salek op neulenoot upap oi hâkop sângân patâ. Oi namâ mariñandâ egi hâlâlu zeï nep âlipñâ pindâbap. Den sumbuñâ zi a neñgât op san. Umniñ salekkoi hâlâlu ândinat san.

*Kembugât a ândinat.*

<sup>22</sup> A sigan kut njâi njâi bâliñâ ek âkñâlîme, zo birâban. Oi umziñ salek opñâ Kembu sâm mâpâsime, zen sot âlip orotñangât sot nângâm pâlatân sot um lumbenâgât kâtigiban. <sup>23</sup> Den yenjâ sot sârek den zo birâban. Gâ âlip nângat. Den yatâ sâne kâsâp sot um kâlak muyagemap. <sup>24</sup> Oi Kembugât kore anjâ den sârek op mân kwâkâyanjâbi. Ziñjâ a aksik buku otziñgâm singi âlip târârak kwâkâziñgâbi. Oi a ziñ bâliñ otziñgânetâ zorat hâuñâ mân otziñgâbi. <sup>25</sup> Oi Kembugât den birâme, a zo mulunâk dâzângobi. Anutu zâk zikñak mem gei kwatziñgi umziñ melân

den bonnâ nângâbi sâm mulun dâzângobi. <sup>26</sup> Oi umziņ pârõsâi Satangât ârâmbâgân zângoip, zoren gâbâ mâkâziņgâbap. Zen Satangât den lum ândiweņâ umziņ pârõsâi kândât-kubi.

### 3

*Singi âlip gulipkukun a, zengât den.*

<sup>1</sup> Gâ itâ nângâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâliņandâ laņ kârâm kâbâ yâmbât mem zaa kwap mem ge kwap imbanjoot niņgâbi. <sup>2</sup> A itâ zo, ziņ ândibi. Ziņangât nângâne zâizâiņ, kâtkât âkņâle, den kârâpņoot sâsâņ, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, aņâ Anutu hurat mân kwâkņangâme. <sup>3</sup> Lumbe den mân sâsâņ, tosa mem ândiândi, sârân sâsâņ, nem gulipkukun, a zinņâ, kut nâi nâi âlipņâ âkon upi. <sup>4</sup> Kâsa zengâren tirâpzâņgozâņgoņ, laņ orot, zâizâiņ upme. Sâkkât âkņâle mem ândim Anutugât âkņâle mân nângâbi. <sup>5</sup> Sâkņandik singi âlip nângâbi. Ka singi âlipkât imbanjâ mân zemziņgâbap. A zo yatâ ândine ziņgit kândâtzâņgoban.

<sup>6</sup> Narâk ziren a nâmbutņâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân nângânâņgâziņ lolot zengât mirin zâim um gulip kwatziņgâme. Oi ambân zo tosa top top muyagemņâ umbâlâ upme sot âkņâle top top otziņgi laņ âim game. Aņâ ambân zo yatâ zorâņ

zengât upigât sâm lolot otziņgâme. <sup>7</sup> Ambân zo yatâ, zorâņâ narâk dâp den zorat topņâ kârûm mân nângâm kwâkâme. <sup>8-9</sup> Mârûmņan Yane sot Yambere zet Mose kâsa okņangâwet. Yatigâk a san, zen den bonnâ kâsa okņangâme. A zo, zen nângânâņgâziņ bâliņâ sot nângâm pâlâtâņziņ buņâ. Dap dabân bâliņandâ laņ kârâbap? A yatâ zo, zen sarâziņangât topņâ muyagei ek nângâbi. Wangât, kut nâi nâi ziņ upme, zo topziņ sâm muyagei a aksikņâ ek nângâm kândâtzâņgobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

*Paulo sâkņan sâknam doņbep muyagenangip.*

<sup>10</sup> Gâ nâ sot ândim gâin. Kut nâi nâi orâwan, zo ek nângâm ândein. Singi âlip sâman sot nep tuuman, ândiândinâ, nângâm pâlâtâņnâ, buku orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek nângâm ândein. <sup>11</sup> None sâknam nângâwan. Antiokia kamânân, Ikonioņ sot Listera kamânân none sâknam doņbep nângâwan. Yatâ otninetâ Kembuņâ bitziņan gâbâ mâkâniņip. <sup>12</sup> A nâmbutņâ Yesu Kristo sot pâlâtâņ op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zâņgone sâknam nângâbi. Zo perâkņak. <sup>13</sup> Narâk ziren bâliņ mâme a sot sarâ a ziņ bâliņ upme. Bet ko walâm sarâ sot bâliņâ zorâņ tuune laņ kârâbap. Umziņâ

gulip oi a nâmbut um gulip kwatziŋgâbi.

*Kembugât ekap sâlâpkum nâŋgâm ândibi.*

<sup>14</sup> Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlâtân op ândiban. Den zo nâigâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den siŋgi zo giwan. Oi gâ topnâ nâŋgâmat, zo ka. <sup>15</sup> Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nâŋgâm gâingât zorân umgâ kubigi Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwap sumbemgât siŋgi op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembugât ekap sâlâpkum ândina imbanâ gipap. <sup>16</sup> Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaa-pumgâren gâbâ muyageip. Oi den zo sâlâpkum nâŋgindâ siŋgi âlipkât topnâ kwâkâm niŋgâmap. Oi zorân topniŋ sâm muyagem umniŋ melânji târârakât tenjâyân ândinat. Târârak mâtâp tirâpnâŋgomap. <sup>17</sup> Yatâ op diiniŋgi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotjâŋgât nep top top zo âlip tuum ândinat.

#### 4

*Târârak ândim siŋgi âlip nep tuunâ.*

<sup>1</sup> Nâ Anutugât mâtenjan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanâŋootnâ gamnâ a gwâlâ sot mumuŋâ dinniŋâ sâm kwâkâbap, zekât mâtezikan sâm kâtigem dâgoga nâŋgâ. <sup>2</sup> Gâ den siŋgi âlip sâban. Oi a zorat otziŋgâbap mo buŋâ, zorat kâtigem sâban. Oi a

um girem den sot hâwat den kwâkâziŋgâm nep mulunân âkonjâ buŋ tuuban. <sup>3</sup> Narâk nâi mâte oi siŋgi âlip den zo a nâmbutnâ nâŋgâne pat palan oi birâbi. Zo birâmjâ den nâi nâŋgânatkât kindapziŋ hetâmkwapi. Kwâkâm ziŋgâziŋgân a muyageziŋgâbi. Umziŋ dâp oi yatik, zorik muyageziŋgâne kwâkâziŋgâbi. <sup>4</sup> Den bon zo birâm den pat yennâ zoren âi pâlâtân upi. <sup>5</sup> Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi siŋgi âlip sâsân nep tuum ândiban. Nep sâm gigip, zo tuum biranban.

*Paulogât narâknâ pânkânok oip.*

<sup>6</sup> Kembugât siŋgi râma kom uwe, nâ yatâ otnibigât narâk mâte uap. <sup>7</sup> Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabâŋan katep ziŋ sârârâk kârâme yatâ nâ mârûm sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nâŋgâm pâlâtânâ galemgua mân loreip. <sup>8</sup> Narâk ziren târâraknâŋgât sâŋgân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târâraknâ, zâknâ sâŋgân nibap. Oi nâyâk buŋâ. Yesugât takâtakâŋaŋgât âknâlîme, zen ârândân ziŋgâbap.

*A nâmbutjandâ Paulo pam âiwe.*

<sup>9</sup> Gâ kek nâgâren gâbangât kâtigiban. <sup>10</sup> Demâ zâk hângât kut nâi nâi zorat

âkñâle op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip. <sup>11</sup> Zi Luka sot nikñik ândiet. Gâ Mareko muya-gena ârândâñ gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap. <sup>12</sup> Tikiko zâk sâñgongua Epeso kamânân arip.

<sup>13</sup> Gâ gâbamñâ mâtâpkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topñâ sot ilumñâ zo aksik mem gâban. Ilumñâ mân birâban.

<sup>14</sup> Liñgip kâlâu mot kâtñâ tuutuñ a, Alesande, zâk bâliñ doñbep otnigip. Zorat Kembuñâ hâuñâ pindâbap. <sup>15</sup> Zâkñâ dinniñâ doñbep koip. Zorat gâ zâkkât keñgât upân.

<sup>16</sup> Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku ñâiñâ den mân betnan meip. Buñâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemziñgâbapkât nâñgan. <sup>17</sup> Kembuñâ ko betnan mei siñgi âlip um kâtik a, hân ñâin gokñâ zeñgâren sa tânnogi sâm nañgâwan. Oi zâkñâ zuu kâtik Laioñgât lâuñan gâbâ mâkânigip. <sup>18</sup> Kembu zâk bâliñâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbemân Kembugât kiñ topñan nâbanbap. Zâkkâren imbañâ âsakñâ zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

<sup>19</sup> Nâ Pirisila sot apñâ Akwila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nâñgâziñgan. Zo dâzâñgoban. <sup>20</sup> Erasto

zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan. <sup>21</sup> Gâ map narâkñâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubuluñâ nâñgâgigap. Puleñ sot Lino, Kalaudia sot buku nâmbutñâ, zen yatik nâñgâgige.

<sup>22</sup> Kembuñâ um dâpkâ galem op ândibap. Kembugâren gâbâ tânzâñgozâñgoñ zorâñ zeñgâren zimbap.

Zo yatik.

## Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

*Sâm muyamuyage den sot  
mâsop den.*

<sup>1</sup> Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâknâ gâsunimnâ zorat nep diņ sâm nigip. A ambân Anutugât sinġi sâip, zen den bonnâ nânġâm, nânġâm pâlâtân kwâkņangâbi sot diņâ lubigât nep zo sâm nigip. <sup>2</sup> Oi ândiândi kâtikkât sinġi den, zo bonnâ. Anutuņâ sarâ mân sâmap. Zâknâ mârumņan hân mân muyageibân itâ sâip, “Ândiândi kâtik zengât sinġi sâm kâtigian, zorat mambât ândibi.” <sup>3</sup> Narâk mâte oi diņâ zo sâm muyagemnâ Anutu kubikkubikziņandâ nânâ sâm muyagibatkat nep diņ sâm nigip.

<sup>4</sup> Nâ sot sinġi âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniņâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbap.

*Galem a sot a sâtnâ,  
zengât den.*

<sup>5</sup> Nep torennâ ziap, zo tuum nanġâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi dâgowan yatik Yesugât

kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpzângoban. <sup>6</sup> A nâi, zâk tosa buņâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den sinġi âlip mem ândibi. Nan bârarâpņâ gulipkukuņ sot zâizâiņ buņ ândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban. <sup>7</sup> A sâtnâ nâi, zâk Anutugât nep a ândimapņâ tosa buņ ândibap. Zâk zâizâiņ mân upap. Kuk laņ mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukuņangât âknâle mân upap. Kât sikumgât âknâle mân upap. <sup>8</sup> Zâk a buku otziņġâm kut nâi nâi âlipņangât âknâle nânġâmap. Sâkkât âknâle mân nânġâbap. A târârakņâ. A hurat kwatziņġâmap. Sâkkât kendon ândibap. <sup>9</sup> Den bonnâ sâm dâzângowan, zo dâpņan mem ândibap. Oi zorânâ imbanâ pindi den bonnâ âlipņâ a kwâkâm ziņġâm ândibap. Oi Kembugât den ku a, zengât den mem ge kwâpap.

*Den ku a sot sarâ a.*

<sup>10</sup> A donġbep zen zâizâiņ op ândime. Zen den yenņâ sot sarâ sâm a um gulip kwatziņġâme. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutņâ umziņ patâ Mosegât den sinġi sâņġiņan ari sâkņandik Yesugât sinġi nânġâme, zen zo yatâ op ândime. <sup>11</sup> A zo kât sikumgât opņâ den sarâ sâm a nâmbutņâ ambân murârâpziņoot zo um gulip kwatziņġâme. A yatâ zo,

zenġât lâuziņ doonġunat.  
 12 Keret a zenġât den sâsân  
 a nġainġâ itâ sâip,

“Keret a zen sarâ sâme. Zen  
 a konam op nalem  
 nemņik ândime. Zuu  
 bâliņ yatâ kut nġai nġai  
 laņ nime.”

13 Den zo nânġa bon  
 uap. Zorat ko den kâtik  
 dâzânġona siņġi âlip târârak  
 mem kâtigem kinbi. 14 Zen  
 Yuda a zenġât den yenġâ  
 sot den ku a zenġât den  
 zo mân nânġâbigât girem  
 dâzânġoban.

15 A um salek ândimeņġâ  
 kut nġai nġigât nânġâne  
 salek opmap. Ka a  
 nânġâm pâlâtânġiņ buņ, zen  
 nânġânânġâziņ sot umziņ  
 sumunkoi kut nġai nġigât  
 nânġâne mân salekkomap.  
 Wangât, umziņ sumunkoip,  
 zorat. 16 Zen itâ sâme, “Nen  
 Anutugât topņġâ nânġâmen.”  
 Sâtņak yatâ sâne orot  
 mâmeziņġâ kwâimbâmap. Zen  
 bâliņ mâme a. Den kukuņ  
 a. Anutuņġâ ziņġiri tepbâurep  
 opmap. Den ku a zo, ziņ  
 âlipņanġât nep mân tuume.

## 2

*A ambân patâ, zenġât den.*

1 Gâ ko den âlipņġâ ziap,  
 zorat dâp dâzânġom ândiban.

2 Oi sânanġâ a patâ ziņġâ  
 kendonbandon sot hâlâlu  
 ândibi. Umziņ bimbi kwapi.  
 Nânġâm pâlâtânġ sot buku  
 orot zo mem kâtigem kinbi.

3 Oi ambân patâ zo, zen  
 yatigâk dâzânġona siņġi  
 âlip nânġâm sarân mâme

sot den umân pâpan mân  
 sâmņġâ too kâtik laņ mân nem  
 ândiândi âlip zo wâratkum  
 ândibi. 4 Oi ambân sâk wâġân  
 dâzânġone ap murarâpziņ  
 galem otziņġâm biranġi. 5 Oi  
 aņun op laņ mân ândibi.  
 Kendonbandon op mirin kut  
 nġai nġai kubikņġâ abârâpziņ  
 sâtziņ lubi. A kândâtņan  
 ândie zo, ziņġâ ziņġitņġâ Anutu  
 sâm bâliņ kwapeġât yatâ op  
 ândibi.

*A sigan sot kore a zenġât  
 den.*

6 A sigan yatik sâna  
 kendonagom ândibi.

7 Oi gikak kut nġai nġai âlipņġâ  
 zo op mâtâp tirâpânġona  
 ekņġâ yatik upi. Sâkņak mân  
 tuuban. Kembuġât den zo  
 târârak wâratkum bonņik zo  
 a ambân dâzânġom ândiban.  
 8 Den âlipņġâ târârakņġâ sâna  
 kâsa zen nânġâmņġâ aņun op  
 Yesuġât kâmut nen den mân  
 sâm bâliņ kwatniņġâbi.

9 Kore a dâzânġona  
 patârâpziņ zenġât den lum  
 kore âlip otziņġâne sâtâre  
 upi. Oi patâ zenġât sâtziņan  
 mân sâbi. 10 Oi kâmbu mân  
 op ândim kut nġai nġai ziņ  
 yen ek galem upi. Yatâ  
 opņġâ Anutu kubikkubikniņ  
 diņanġât neule âlip upi.

*Sanġon kubikniņġipkât  
 ândiândi âlipņġâ ândinat.*

11 A hân dâp âlip ut-  
 natkât Anutugâren gâbâ  
 tânzânġozânġoņġâ, zo  
 muyageip. 12 Zorânġâ bet-  
 niņan mem kubikniņġi um  
 kâtik zenġât ândiândi sot  
 sâkkât âkņġale bâliņġâ zo



birâm ziren kendonbandon ândim Anutu ziknâ yatâ târâraknâ op ândinat. <sup>13</sup> Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsaknâ muyagei ândiândi âlipnjan âinatkat um bâbâlan op nângâm ândinat. <sup>14</sup> Zâknâ nengât suupniñ mem bâlijan gâbâ mâkâniñgip. Oi zâkkât arâpnâ opnâ âlipnjanğat nep tuum ândinatkat sanjon kubikniñgip. <sup>15</sup> Gâ den zo dâzângom kubikziñgâm kâtigiban. A ziñ gâgât nângâne giginâ mân upap.

### 3

*Tirik Kaapumgâren gâbâ a unjaknâ âsagiwen.*

<sup>1</sup> Gâ a ambân Yesugât kâmurân ândie, zen dâzângona a kutâ sot zâizâiñ hurat kwatziñgâm dinziñ lubi. Oi nep âlip top topnâ ziap, zo bâbâlan op tuubi. <sup>2</sup> Oi sâmbâliñ kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buñ kâtiknâ. Zen lumben ândim a pisuk umâlep kwatziñgâbi.

<sup>3</sup> Nen mârumnjan um gulip op den kom ândiwenñâ âknâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlak muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziñâ nengât âknâle mân op ândiwe. <sup>4</sup> Ka Anutuñâ umñandâ gâsânângomñâ kubikniñgip.

<sup>5</sup> Nen târârak ândim nep âlipnâ nâi tuuwengât buñâ. Um lâklâknjanğat op too sanjonniñgâm sâi Tirik

Kaapumñâ ândiândi unjaknâ niñgip. <sup>6</sup> Zâk kubikkubikniñâ Yesu Kristogât opnâ Kaapum niñgip. Zo bituktâ mân niñgip. <sup>7</sup> Zo nen Anutugât mâtenjan tosanin buñ kinñâ ândiândi kâtikkat sinji utnatkat yatâ otniñgip. Um lâklâknjanğat op yatâ otniñgip. Den zo perâknjak.

*Den bon buñ, zo birâbi.*

<sup>8</sup> Gâ itâ dâzângom kâtigem ândiban. “Anutu nângâm pâlâtân kwapmenñâ âlipnjanğat nep tuum kâtigibi. Nep âlipnâ zo tuune a betziñan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

<sup>9</sup> A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziñ kutziñjanğat den sot den sâmb kwâkâyanğame sot den kâtikkat den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buñâ.”

<sup>10</sup> A nâi den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nângi birânanğana ziknik ândibap. <sup>11</sup> Gâ nângat. A yatâ zo bâlijanğat nep tuumap. Orot mâmenandâ tosanñâ sâmb muyagemap.

*Den muruknâ.*

<sup>12</sup> Nâ Atemis mo Tikiko sângongua gâgâren gâi Nikopoli kamânân ga muyageniban. Nâ kamân zoren map narâknjan ândibat san.

<sup>13</sup> Apolo sot gurumin den nângânângâ a Zena, zet sângonzâkona hân nâin âibabot. Mâtâpkât nalem zikâna mân kwakpabot.

<sup>14</sup> Kâmut gakârâpniñâ zen âlipņanğât nep tuum umziņ upap. Oi a nâmbutņâ pu utne betziņan mine nepziņâ zo bon upap.

<sup>15</sup> A nâ sot ândime, zen aksik gâ nânğâgige. Gâgâren a buku otniņgâme, zorat sot den dâzânğoban.

Kembugâren gâbâ tânzânğozânğon, zorâņ zeņgâren zimbap.

Zo yatik.

## Pilemonğât ekap Pauloñâ kulemgum pindip.

*Sâm muyage den sot  
mâsop den.*

<sup>1</sup> Nâ Paulo Yesu Kristogât opñâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniñâ Timoteo, net Pilemon nep betnikñan mema, gâgât ekap zi kulemgum giget. <sup>2</sup> Oi ambân bukunikñâ Apia sot kâwali anikñâ Arikipo sot Yesugât kâmut Pilemon gâgât mirin mindume, zeñgât ârândân pet.

<sup>3</sup> Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ sot um lumbe zo zeñgâren zimbap.

*Paulo zâk Pilemonğât op  
Anutu mâpâseip.*

<sup>4</sup> Nâ ninâu sâbam gâgât nânğâm Anutugâren sâiwap sâman. <sup>5</sup> Gâ Kembu Yesu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm Kembugât sinji a zeñgâren umgâ kinmap. Oi zeñgât nânğâm ândimat. Nâ zorat sinji nânğâm Anutugâren sâiwap sâman. <sup>6</sup> Oi nânğâm pâlâtânğâ nen sot kânok uap. Kut ñâi ñâi âlipñâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nânğâbangât ninâu sâman.

<sup>7</sup> Bukunâ, gâ Kembugât sinji a buku otziñğâm

umâlep kwatziñğâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

*Kore a Onesimo, zâkkât  
den.*

<sup>8</sup> Gâ a buku otziñğâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut ñâi upangât Kristogât opñâ sâbâ sâam âlip sa nânğâm upan.

<sup>9</sup> Ka buku orotñanğât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian. <sup>10</sup> Nâ katepnâ ñâi Onesimo tâk namin ta ga muyagenigip, zâkkât dâgobâ. <sup>11</sup> Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândiñâ mân dâp oip. Narâk ziren ko zâk Kembugât a opñâ gâgât sot nâgât ârândân ândei dâp uap.

<sup>12</sup> A zo sângongua gâgâren gaap. Zo nâgât kâmbiamnâ, zo sângongua gâgâren gaap.

<sup>13</sup> Nâ sinji âlipkât op tâk namin ta zâkñâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan. <sup>14</sup> Oi gâ mân nânğâna nâ yatâ upatkât nânğâ mân dâp oi mâburem gigan. Gâ gikak nânğâm nibâ sâm niban.

<sup>15</sup> Zâk birâgigi gikik mâik ñâi ândein, zo topñâ itâgât motñâi. Âburem ga gâ sot ândim zâibap. <sup>16</sup> Zâk kore ayâk bunâ. Yesu sot pâlâtân op buku otgibam gaap.

Nâgâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmñâ otgibap. Zo itâgât sâkñandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembugât a opñâ gâgât a bonñâ uap. <sup>17</sup> Gâ nâgât nânğâne bugugâ oi ko zâk

diina gâi nângâna Paulo upap. <sup>18</sup> Zâkñâ kut ñâigâ gulipkoip? Gâgât tosa ñâi zâkkâren ziap, zo nâgât sinji sâban. <sup>19</sup> Paulo ninak den zi kulemgum gigan. Perâkñak, Nâ hâuñâ melâñ gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat wanğât sâbat? Gâ nâgâren a unğakñâ âsagein, zorat san. <sup>20</sup> Bukunâ, gâ Kembugât opñâ kut ñâi zo bâbâlanğak nibangât otnigap. Kristogât opñâ umâlep kwatniban.

*Den murukñâ.*

<sup>21</sup> Sât lulu a ândiat, zorat nângâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nângan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

<sup>22</sup> Zen nâgât op ninâu sâne Kembuñâ nângâmñâ sâi zeñgâren gâbatkât nângan. Zorat nâgât sinji kian kubikpan.

<sup>23</sup> A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opñâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zeñgât nângap. <sup>24</sup> Oi nep betnan mimiñ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nânge.

<sup>25</sup> Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzânğozânğon, zorâñ umziñan zimbap.

Zo yatik.

## Hebiraio a zengât ekap.

*Yesu zâk Anutugât topnâ sâm muyagem ninjip.*

1 Anutu zâk mârumņan Propete zikņâ topnâ dâzângoï zinjâ sâkurâpnij den holiņâ top topnâ dâzângom gawe. 2 Bet narâk murukņan ândien zi sâi nanņandâ diņâ dâtnângoip. Mârumņan Anutuņâ sâi nanņâ hân sot kut nâi nâi aksik muyageip. Zorat nanņâ zâk a sot kut nâi nâi zorat mariņâ upapkât sâm pindip. 3 Anutuņâ sâi nanņanğâren zik holi tobat âsakņâ muyagem ziapkât ândiândiņanğât dâp ândimap. Oi imbanğâ diņandâ kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo tângoï zemap. Zâkņâ bâliņâniņâ sanjon kubikņâ sumbemân zâimņâ Anutu kâwali boriboriņoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap. 4 Zâk sumbem a walâziņgâm ândiap. Zâk kot patâ memņâ kutņâ sumbem a zengât walâziņgip, ândiap.

*Sumbem a zen giginğâ. Nanğâ zâk zâizâiņ.*

5 Nanğâ zâk zâizâiņ ândiap. Sumbem a zen ombenjan ândie. Sumbem a zengât mâsikâziņgâm sâbâ. Anutuņâ sumbem a nâi zitâ dukuiip?

“Gâ nannâ. Nâ itârâņ gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a nâigât itâ sâip?

“Nâğâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâkņâ nannâ op ândibap.”

Buğâ. Anutuņâ sumbem a nâigât den yatâ zo mân sâip. 6 Ka Anutuņâ nanğâ kânok sângongui hânân gâi Anutuņâ zâkkât den itâ sâip, “Sumbem a zen nannâ mâpâsibi.”

7 Anutuņâ sumbem arâpnâ zengât itâ sâip,

“Nâğâ sa sumbem arâpnâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpnâ kârâp bâlam upme.”

8 Ka nanņanğât itâ sâip, “Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbanğâ zo zinzij kâtik zimbap. A kutâ tângâ zo mem târârak ândim a ambân kembu otziņgâm ândiban. 9 Târârakņanğât otgimap. Bâliņâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk sanğongigip. Zo bukurâpkâ sanğonzijgip, zengât dâp buğ, walâziņgip.”

10 Anutuņâ nanņanğât den nâi itâ sâip,

“Kembu, gâ topkwâkwatņan hân muyagein. Oi sumbemğâ sumbe- mņâ muyagein. 11 Hân sumbem, zet buğ upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân

sumbem, zet hâmbâ yatâ sânġinjâ upabot. <sup>12</sup> Hâmbâ yatâ sânġinjâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmġâ uġakġâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

<sup>13</sup> Anutuġâ sumbem a ġâi zitâ dukoip?

“Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ min-duziġga kiġġanġât kombân upi.”

<sup>14</sup> Sumbem a ġâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembuġât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniġan mimbigât sâsân. Anutuġâ sumbem a sânġonzânġoi a sumbemġât sinġi ândien, neġġâren gam betniġan mime.

## 2

*Kubikkubik den mân birânat.*

<sup>1</sup> Zorat nen den sinġi âlip nânġâwen, zo tâpâkum lorem birâbemġât nânġâm kâtiginat. <sup>2</sup> Anutuġâ

sâi sumbem arâpġâ diġâ sâkurâpniġ dâzânġowe. Oi den sâwe, zo âsagemġâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâuġoot opmâip. <sup>3</sup> Narâk ziren ko Kembu zikġak kubikkubikni-inaġât den sâm muyageip. Oi kindapziġandâ nânġâwe, zen den zo dâtnânġone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikniġâbapkât im-baġâ zemġânġap, zo birindâ

hâuġâ buġ upap? <sup>4</sup> Anutu zikġâ imbaġâ sen pup sot sen mârât muyagem den zo tângoip. Sâi Tirik Kaa-pumġâ nânġip dâp imbaġâ kâsâpkum niġip.

*Yesu zâk narâk pânġânok sumbem a ombeziġan ândieip.*

<sup>5</sup> Narâk bet muyagibap, zorat sâná. Narâk zoren Anutuġâ a ġâi kembuniġâ patâ kwânânġâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip. <sup>6</sup> Agât op sâip. Kembugât a ġâiġâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zeġġât op nânġâmat? Agât kiurâp wangât ek galem otziġġâmat? <sup>7</sup> Zen narâk pânġânok sumbem a zeġġât gigiġâ ândibigât sâm ziġġin. Gâ a nâmbutġâ zeġġât mâteziġan imbaġâ ziġġâna hurat kwatziġġâme. <sup>8</sup> Gâ kut ġâi ġâi aksik bitziġan zâambarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut ġâi ġâi a bitziġan zâambarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâziġip. Narâk ziren ko kut ġâi ġâi aksik patâ a neġġât bitniġan pâip, zo mân âsagei iksen. <sup>9</sup> Yesu ko a kembu op ândei iksen. Zâk narâk mâik ġâi sumbem a zeġġât ombeziġan ândim sâknam nânġâm moip. Sâknam nânġâm moipkât neule âsakġâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnânġobapkât sâi Yesuġâ a pisuk neġġât op

mumuᅇaᅇgât sâknam patâ nâᅇgip.

*Yesu zâk neᅇgât murâpnâ sâbam nâᅇgi mân kwakmak oip.*

10 Kut ᅇâi ᅇâi zo zâkᅇâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp doᅇbep sumbem âsakᅇan diiniᅇgâm zâibapkât nâᅇgâm ândeip. Oi kubikkubikniᅇaᅇgât a patâ, Yesu, zâk sâknam nâᅇgâm moipkât kubikkubik a bonᅇâ ândibapkât Ibâᅇâ nâᅇgi âlip oip. Nâᅇgi dâp oip. 11 Oi a um hâlâlu kwatziᅇgâmap, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatziᅇgi ândie, zen ârândâᅇ Ibâziᅇ kânok. Zorat zikᅇâ murâpnâ sâbat sâm nâᅇgi mân kwakmak oip. 12 Zorat diᅇâ itâ ziap,

“Anutu, gâgât kutsiᅇgiᅇâ murâpnâ sâm muyageziᅇgâpat  
Kembugât kâmut osetziᅇan kep mem sâm sâtâre otgibat.”

13 Oi den ᅇâi itâ ziap,  
“Anutu nâᅇgâm pâlatâᅇ kwâkᅇaᅇgâm ândibat.”

Oi den ᅇâi itâ ziap,  
“Zi nâ sot Anutuᅇâ katep nigip, nen ârândâᅇ ândien.”

*Yesu zâk neᅇgât tobat oipkât âlip betniᅇan mimbap.*

14 Oi katep nen sip kelâkniᅇoorâk ândieᅇgât Yesu zâk zorik meip. Zo zikᅇâ mumuᅇandâ mumuᅇâ mariᅇâ, Sataᅇgât imbaᅇâ koi geip. 15 A zo, ziᅇ munat sâm keᅇgât op ândine Sataᅇᅇâ tâkᅇâ saaziᅇgi

narâk dâp mumuᅇaᅇgât keᅇgât op tâpmarâwe, zen olaᅇziᅇgâbam yatâ oip. 16 Yesu zâkᅇâ sumbem a betziᅇan mimbam mân geip. Zâk Abaramgât kiurâpᅇâ nen betniᅇan mimbam geip. 17 Oi zorat murâpᅇâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuᅇâ zâk sâm pindip. Zâk yatâ opᅇâ a patâ op Anutu mâteᅇan kore okᅇaᅇgâm a ambân tânnâᅇgom niᅇaᅇgât bâliᅇâ saᅇgonbapkât sâm pindi yatâ oip. 18 Yesu zâk zikᅇak sâknam nâᅇgâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageᅇniᅇgi âlip betniᅇan mimbap.

### 3

*Yesu zâk patâ. Mose zâk ombenjan.*

Zorat op ko Kembugât siᅇgiyân a bukurâpnâ sumbemgât siᅇgi ârândâᅇ diiniᅇgiᅇ, zen Yesugât nâᅇgâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okᅇaᅇgâm ândimap. Ândei niᅇâ nâᅇgâm pâlatâᅇ kwâkᅇaᅇgindâ zâkᅇâ patâniᅇâ op ândiap. 2 Anutuᅇâ gâsum sâlâpkoi sât luluᅇ ândeip. Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpᅇâ osetziᅇan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

3 Mirâ tuumap, zâkkât kotᅇâ mirâgât siᅇgi walâmap dâp yatik Yesugât kutsiᅇgiᅇâ Mosegât wâlâp. 4 (Mirâ mot zo aᅇâ tuutuunâ. Ka kut ᅇâi ᅇâi muyamuyagiᅇâ,

zo mariņ Anutu kânok.)  
<sup>5</sup> Mose zâk Anutugât a ambân  
 gakârâpņâ zengât osetziņan  
 ândim kore a op sât luluņ nep  
 tuum ândeip. Zâk bet den  
 sâi muyagibapkât op kore op  
 ândeip. <sup>6</sup> Kristo ko nanņandâ  
 Anutu a ambân gakârâpņâ  
 neņgât kâukniņâ ândiap. Zâk  
 Ibâņangât sât luluņ ândiap.  
 Oi nen sumbengât sinġi  
 kwatniņġip, zorat nâņgâm  
 um bâbâlaņ op âinatkat  
 mambât ândinat oi ko zâkkât  
 a ambân gakârâpņâ bonņâ  
 op ândinat.

*Isirae a um kâtik urâwe,  
 zo yatâ mân utnat.*

<sup>7-8</sup> Zorat Tirik Kaapumņâ  
 Kembangât den itâ sâip. Zo  
 neņgât sinġi sâip,

“Zen itârâņ Anutugât diņâ  
 nâņgâm mârumņan  
 sâkurâpziņâ um kâtik  
 urâwe, zo yatik mân  
 upi. Sâkurâpziņâ  
 mirâ kamân kâtikņan  
 ândine mâsimâsikâņ  
 muyagei um kâlagân  
 laņ urâwe. <sup>9</sup> Sâkurâpziņ  
 hân zoren kut nâi nâi  
 orâwan, zo kendon  
 40 umņan ek ândiwe.  
 Ekņâ umziņ mân  
 âburei laņ zâizâiņ ot-  
 nim mâsikâniwe. <sup>10</sup> Oi  
 nâ zorat nâņga bâliņ  
 oi zengât itâ sâwan,  
 ‘Zen umziņandâ gulip  
 op gâmap. Zen nâgât  
 mâtâp mân lânme.’  
<sup>11</sup> Yatâ op ândine  
 kuk otziņgâm itâ  
 sâwan, ‘Zen nâgât

ândim nâņgâ kamânân  
 mânâk bagibi.’ ”

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, zengâren  
 gâbâ nâi zâk um kâtik  
 op um sumun op Anutu  
 kândâtkobapkât galem  
 oraņgâm ândibi. <sup>13</sup> Itârâņ  
 Kembangât diņâ nâņgâmņâ  
 mân birâbi sâip. Itârâņ sâip,  
 zo narâk zirat op sâip. Zorat  
 sirâmņâ sirâmņâ umziņandâ  
 kâitzâņgobapkât den sâm  
 galem oraņgâm ândibi.  
 Bâliņangât mâsimâsikâņâ  
 zengâren gâbâ a nâi okņanġi  
 um gulip otziņgâbapkât op  
 sâip.

*Isirae a zengât sinġi  
 nâņgâm kengât utnat.*

<sup>14</sup> Nen Kristo nâņgâm  
 pâlâtâņ kwâkņanġâm  
 kâtigem ândinat. Oi topkwap  
 nâņgâm pâlâtâņ kwarâwen,  
 zo âsâbâņ mem ândimņâ  
 kikerân âi takâm Kristo sot  
 bonņâ minat. <sup>15</sup> Kembangât  
 ekabân den nâi itâ ziap,  
 “Zen itârâņ Anutugât diņâ  
 nâņgâm zâizâiņ op um  
 kâtik urâwe, zo yatik  
 mân upi.”

<sup>16</sup> A ikâ ziņâ diņâ nâņgâm  
 tâtâlim um kâlak muyagiwe?  
 Zo nâin gokņandâ buņâ.  
 Mosenâ kândom otziņġi  
 Aigita hânân gâbâ diiziņġip,  
 a zo aksik ziņâ. <sup>17</sup> Mo  
 a ikâ zengât Anutuņâ  
 nâņġi sumunkoi kendon 40  
 âkip? Zo bâliņâ op ândim  
 mirâ kamân kâtikņan mom  
 naņgâwe, zengât op yatâ  
 oip. <sup>18</sup> Oi ikâ ziņâ zengât  
 itâ sâm kâtigeip, “Nâgât  
 ândim nâņgâ kamânân mân



âibi?" Diñâ birâm ândiwe zo, zengât op sâip. <sup>19</sup> Zorat itâ nângâmen. Zen mân nângâm pâlâtâñ kwarâwe, zorat ândim nângâ kamânân mân âiwe.

#### 4

*Ândim nângâ kamânân takânatkât sâm niñgip.*

<sup>1</sup> Ândim nângâ kamânân âinat sâsâñâ. Siñgi den zo mân gulipkoi buñ oip. Zorat neñgâren gâbâ ñaiñâ mâtâbân gulip opapkât um girem utnat. <sup>2</sup> Siñgi âlip den sâkurâpniñâ dâzângowe, zo yatik nen dâtnângowe. Ka sâkurâpniñâ zen den zo nângâm umziñan mân pane zeipkât zengâren bon buñ oip.

<sup>3</sup> Siñgi âlip nângâm umniñan pamen, nen ko ândim nângâ kamânân bagimen. Anutuñâ sâkurâpniñangât itâ sâip,

“Nâ kuk otziñgâm itâ sâm kâtigiwan, ‘Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi. Zen nâ sot ândim nângâ mân upi.’”

<sup>4</sup> Anutu zâk narâk zoren yatâ sâip. Ka mâruman hân mot muyageip, narâk zoren Anutuñâ nepñâ tuum kwâkâm kendon tap nângip. Anutuñâ sirâm nâmburân kânok umñan a sot kut ñai muyageziñgip. Sirâm nâmburân zagât, zorat Kembugât ekabân den ñai itâ ziap,

“Anutu, zâk kut ñai ñai muyagem nañgâm sirâm nâmburân zagât, zoren kendon tap nângip.”

<sup>5</sup> Oi bet Isirae a mirâ kamân kâtikñan um kâtik ândine Anutuñâ den ñai u ziap, zo yatik zengât op itâ sâip,

“Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi.”

<sup>6</sup> Mârum ândiwe, zen siñgi âlip nângâm diñâ birâm mân bagiwe. Ka a nâmbutñandâ ândim nângâyân bagibigât mâtâp ziap. <sup>7</sup> Wangât, bet narâk ñain Anutuñâ narâkñâ du sâip. A kutâ Dawidigât lâuyan den san, zo pâi itâ sâip,

“Zen itârâñ diñâ nângâme oi ko um kâtik mân ândibi.”

<sup>8</sup> Zorat op ko Yosua zâk mârum ândim nângâ kamân bonñâ muyagem ziñgi sâi bet Anutuñâ narâkñangât dum mân sâbap. <sup>9</sup> Zorat itâ nângâbi, “Anutu hân mot muyagem nañgâmñâ kendon tap nângip, zo yatik Anutugât a ambân neñgât ândim nângâ kendon ñai tok ziap. <sup>10</sup> Anutu zâk nep tuum nañgâm ândim nângip, zo yatik a niñâ Anutugât ândim nângâyân baginatñâ nep birâm ândim nângânat.”

*Anutu diñangât topñâ.*

<sup>11</sup> Oi niñan gâbâ ñaiñâ lorem Isirae a mârum mâtâp bâliñ lâñawe, zorik lâñbapkât ândim nângâ kamânân âinat kâtiginat.

<sup>12</sup> Anutugât den, zo ândiândiņâ sot imbanâņoot. Oi sâu nâi umņâ kândâtņâ sâtņoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umniņâ sot um dâpniņâ zo nem mânâņgâtmap. Oi um nâņgânâņgâniņâ sot umņâ nâņgâm kubikkubik zorat topņâ muyagibapkât sâsâņ. <sup>13</sup> Kut nâi nâi, zo aksik muyagemap. Nâiņâ Anutugât mâteņan tik mân zemap. Zâkkâren kut nâi nâi muyap sot ekap buņ zemap.

*Patâniņâ Yesu um bâbâlaņ op mâte okņanņgânat.*

<sup>14</sup> Anutugât tirik namâ galem a patâ nâi ândiniņap. Anutugât nannâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkât Kembu patâniņâ sâm nâņgâm pâlâtâņ kwâkņanņgâm ândinat. <sup>15</sup> Oi tirik namâ galem a patâniņâ zâk lor-eindâ nâņgâniņgâm mân nâņgânâņgâ mân opmap. Neņgâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârum zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâliņâ mân oip. <sup>16</sup> Zorat nen um bâbâlaņ op zâkkâren arindâ tânnâņgomâmbap. Oi kut nâi zo mo zo mâte otniņgi zâkkâren arindâ umâlipņanņgât op tânnâņgobap.

## 5

*Yesu zâk sâknam nep tu-ugipkât Anutuņâ tirik namâ galem a patâ kwânâņgip.*

<sup>1</sup> Hânân neņgâren Anu-  
tugât tirik namâ galem  
a gâsum sâlâpzânņoip zo,  
zen a zeņgât opņâ Anutu  
mâteņan muyagem a zeņgât  
tosagât bâu mot Kembugât  
siņgi sâm kom umbigât  
zâambarip. <sup>2</sup> Tirik namâ  
galem a yatâ zo, zâk zikņak  
a lotņâ ândiapkât kwakmak  
a sot gulip ândiândiņ zo  
âlip mulun kwatziņgâbap.  
<sup>3</sup> Topņâ yatâgât a zeņgât tosa  
sot zikņâ tosa ârândâņ Kem-  
bugât siņgi nalem umbapkât  
sâsâņâ.

<sup>4</sup> Nep zâizâiņ zo a nâi  
zik umgât mân tuubap. A  
nâi Anutuņâ gâsum sâlâpkum  
nep diņ sâm pindip, a zo  
zâkņak tuubap. Anutuņâ  
Aaron yata gâsum sâlâpkui.

<sup>5</sup> Oi Kristo zâk zo yatik zik  
umgât nâņgi zari tirik namâ  
galem a patâ mân oip. Zo  
Anutuņâ gâsum sâlâpkumņâ  
itâ sâm nep diņ sâm pindip,  
“Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum  
sâlâpgoga nannâ  
ândiat.”

<sup>6</sup> Oi den itâ sâip,  
“Gâ Melkisidek zâk yatâ tirik  
namâ galem a ândim  
zâiban.”

<sup>7</sup> Yesu zâk hânân ândeip,  
narâk zoren umbâlâ patâ  
op isemņâ mumuņan  
gâbâ mâkâbapkât imbanâ  
zemņanņip, Anutu Ibâ,  
zâkkâren ninâu sâip. Oi  
Yesu zâk Anutu hurat  
kwâkņanņgipkât Anutuņâ  
nâņgânâņgip. <sup>8</sup> Yesu zâk  
nannâ ândeip oi laņ sâknam  
nep tuum âim sat lulu topņâ

nângip. <sup>9</sup> Kut nâi nâi op nanjipnâ sât lulu a ambân zen kubikziŋgi ândiândi kâtik ândim zâimambi. <sup>10</sup> Zâk tirik namâ galem a patâ oip. Melkasidek, zâk mârumjan Kembangât siŋgi nalem om kore okŋanġâm ândeip. Yesu zâkkât dâp ândibapkât Anutuŋâ sâm pindip.

*Katep zengât nângânângâ yatâ mân ândibi.*

<sup>11</sup> Zorat den donjeb ziap. Oi zen kindapziŋ kâmbâk ândiegât dâzânġobat, zorat nânġa yâmbâriap. <sup>12</sup> Zen narâk kârep siŋgi âlip nângâm gawe. Zorat op ko zen siŋgi âlibân lâmbatnâ a nâmbutnâ kwâkâm ziŋgâne dâp opap. Ka zen siŋgi âlibân mân lâmbatse. Zen yatâ zo siŋgi âlipkât den mâtenâ kwâkâm ziŋgâbigât dâp ue. Zen nalem kâtikŋanġât dâp buŋâ. Zen nam nânegârâk ândie. <sup>13</sup> Nam nime, zen katep sânat. Yatâ zorânâ dap op den bonjâ zorat topnâ sâlâpkum nângâbi. <sup>14</sup> Nalem kâtiknâ zo lâmbarâwe zengât siŋgi. Um nângânângâziŋ muyagei âlipnâ sot bâlinâ nângâm kâsâpkume, zengât siŋgi.

## 6

*Anutu birânġanġâm um melânġmelân, zo mân taap.*

<sup>1</sup> Zorat nen Kristogât den mâtenâ zo birindâ ze den yâmbât nâ zo târokwap sânat. Kembangât den top kwâkwatnâ zo birânat. Zo

itâ. Um melânġmelân sot ândiândi sâŋginâ bon buŋ zo birâbirân sot Anutu nângâm pâlâtân kwâkwat. <sup>2</sup> Yesugât korân yatâ mo yatâ too saŋgonziŋgâziŋgân sot bet kâugân pâpan sot mumuŋan gâbâ zaatzaat sot narâk patin hâuŋâ minat, zorat den. <sup>3</sup> Anutuŋâ nângâniŋgi den nâmbutnâ târokwatnâ.

<sup>4</sup> A siŋgi âlip den mem umziŋ pâi âsakŋan âsagemap sot sumbemân gâbâ umgât gom sambe zorat den nângâm âkŋâliwe sot Tirik Kaapum sot urâwe. <sup>5</sup> Oi Anutugât den zorat nângâne âlip oi narâk patâgât imbanâ zo nângâm âkŋâliwe. <sup>6</sup> A yatâ zo siŋgi âlip kândâtkom Anutugât nanjâ du poruyân kumbe yatâ upap. Zen yatâ utne a nâmbutnâ ziŋâ Yesugât nângâm bâlinġ kwapme. A yatâ zo dap op umziŋ melânġ siŋgi âlibân ga gibi?

<sup>7</sup> Zorat den sumbuŋâ nâi sa nângânek. Hân nâi mapnâ âsâbânġ gâi hân sânduksâi a kârâm kâmitme zengât nalem muyagemap. <sup>8</sup> Ka hân zorenâk hibuk bâlinġik muyagemap, zo bon buŋanġât Anutuŋâ sâm bâlinġ koi kârâpnâ simbap.

*Kwik târârak kink-inġanġât diŋâ.*

<sup>9</sup> Bukurâpnâ, nâ den yatâ san, zo tâmbetagobigât buŋâ. Zen siŋgi âlibân kubikkubik op âlip upigât yatâ nângâm san. <sup>10</sup> Anutu zâk gulip orot buŋâ. Zen zâkkât opnâ

arâpñâ betziñan mem buku otziñgâwe. Oi upme, zorat dap yatâ nelâm kubap? Buñâ. <sup>11</sup> Zen itâ upigât otnigap. Zen aksik patâ siñgi âlibân kâtigem sumbemân âbigât um bâbâlan op mambât ândine narâk âkâbap. <sup>12</sup> Oi mân lorem siñgi âlip a nâñgâm pâlâtân sot kâtigem ândim kut ñâi ñâi neñgât siñgi sâip, zo galem upme, zo zengât mâtâp lânbi.

*Sumbemgât siñgi kwatniñgipkât mân kenğât utnat.*

<sup>13</sup> Anutuñâ Abaram siñgi den dukum patâ ñâigât mâteñan sâm kâtigibat sâm kârumñâ zikñan kwap sâm kâtigeip. <sup>14</sup> Oi itâ sâip, “Nâ perâkñak mâsop mingiga kiurâpkâ lan kârâm ândibi.” <sup>15</sup> Oi Abaram zâk den zorat bonñâ muyagibapkât mambât âkonñâ buñâ ândim bon muyageip.

<sup>16</sup> Anjâ a patâ ñâi zâkkât mâteñan sâm kâtigem sâne sâm kwâkâkwâkân orot zo mân muyagibap. <sup>17</sup> Zorat Anutu zâk a siñgi kwatziñgi um zagât upegât umñandâ kâtigei sâip. Zorat topñâ muyagei siñgi den zorât kwâkñan sâm kâtik den sâm târokwaip. <sup>18</sup> Anutu zâk sarâ buñâ. Den zagât siñgi den sot sâm kâtik den zo kwânâñgâzikâm neñgâren tâmbetagoagonañgât sâi zâkkâren âiwen. Oi neñgât siñgi kut ñâi sâip, zo kâtigem minatkât yatâ oip. <sup>19</sup> Siñgi kwatniñgâwe, zorat bonñandâ ândiândiniñangât

ândâniñ kâtikñâ, zo muyap buñâ. Oi ândâniñ zorâñâ tirik namin sâñgum umñan tik pane ziap, zoren âi gâsum kâtigemap. <sup>20</sup> Sâñgumñan zo Yesuñâ kâdom otniñgâm bageip. Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a op ândimopñâ yatâ oip.

## 7

### *Melkasidekât topñâ*

<sup>1</sup> Melkasidek zâk Salem kamân zengât a kutâ. Anutu u patâ, zâkkât tirik namâ galem a op ândeip. Abaramñâ a kutâ kâsarâpñâ zâñgomñâ âburem gâi Melkasidekñâ mâtâbân muyagem mâsop miñangip. <sup>2</sup> Oi Abaramñâ sikum meip, zo kâsâpkum bâzagârân gâbâ Melkasidek kânok pindip. Melkasidek zâkkât kutñâ niñ denân itâ, “Târârakñâ a kutâ.” Salem a kutâ, zo niñ denân itâ, “Lumenjâ a kutâ.” <sup>3</sup> Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutzikñâ Kembugât ekabân mân ziap, zorat topñâ mân nâñgâmen. Zâk sâkurâp kutziñâ ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagiñ narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanñâ zâkkât dâp upapkât sâsân. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

*Melkasidek zâk tirik namâ galem a nâmbutñâ ândiwe, zo walâziñgip.*

<sup>4</sup> Zi nâñgânek. Melkasidek zâk a zâizâiñ ñâi. Zâkñâ sâkunniñâ Abaram

walip, zorat Abaram zâk sikum âlipnâ zo kâsâpkum bâzagârân gâbâ ma kânok zo pindip. <sup>5</sup> Bet Mose ândeip, zoren gâbâ Lewigât kiurâp nâmbutnâ zen tirik namâ galem upigât sâsânâ. Zen Abaramgât kiurâp nâmbutnâ torerâpziñâ zengâren gâbâ sikum kut nâi nâi bâzagârân gâbâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upigât den nâi Mosegât gurumin den ekabân ziap. <sup>6</sup> Ka Melk- isidek zâk zengât kâmurân gâbâ mân muyageip. Zâk mârurnjan ândeip. Oi zâk Abaramgâren gâbâ bâzagârân gâbâ kânok meip. Anutuñâ Abaram sinji den kwâkñangip. Abaram zâk a patâ oip. Melkasidek ko zâk a zâizâinj nâi op Abaram mâsop miñangip. <sup>7</sup> Zorat itâ nângânek, “A zâizâinjandâ giginâ mâsop memap.” Den zo bonnâ. Zo nâinâ dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nângâmen. Melk- isideknâ Abaram walâm ândeip. <sup>8</sup> Narâk zi tirik namâ a buñ orotñandâ sikum bâzagârân gâbâ ma kânok mime. Ka narâk zoren ko Melkasidek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsân, zâknâ sikum Abaramgâren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunñâ Abaramñâ sikum kâsâpkum Melkasidek pindip. <sup>9</sup> Zorat op ko nâ zorat nânga itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân gâbâ ma kânok memapñâ sâkunñâ Abaram zâk sot Melkasidek

sikum zo pindip. <sup>10</sup> Sâkunñâ Abaram mâtâbân gâi Melk- isidek zâk sot kândiangâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nângânat. Lewi zâk sâkunñangâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gabâ ma kânok Melkasidek pindip yatâ uap.

*Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.*

<sup>11</sup> Lewigât kiurâp, Aarongât kâmut, ziñ tirik namâ galem upigât Mosenâ gurumin den ekabân sâm ziñgip. Lewigât kiurâpnâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkasidek yatâ muyagebap? <sup>12</sup> Oi tirik namâ galem a kâmut sânginjâ zo siriksâi a unakñandâ galem upap. Yatâ oi sânginjangât den kâtik zo siriksâi unakñâ nâi muyagibap. <sup>13</sup> Anutuñâ a nâi Melkasidek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokñâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zengâren gâbâ nâinjâ tirik namin nep mân tuubigât sâip. <sup>14</sup> Kembuniñâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zengâren gâbâ muyageip, zo nângen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenâ den mân sâip.

<sup>15</sup> Oi zorat topñâ itâ muyagiap. Tirik namâ galem a nâi Melkasidek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsân. <sup>16</sup> A zo ândiândi kâtikkât

imbañan tirik namâ galem op ândeipnâ ândiap. Zo sâkunziñgât den kâtik zeip, zorat dâbân buñâ. <sup>17</sup> Oi zâkkât den Kembuñâ itâ sâm muyagei Kembugât ekabân ziap,

“Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

*Yesu zâk târotâro bonñangât nakñâ.*

<sup>18</sup> Gurumin den sânjinâ mârûm zeip, zo lolot sot bon buñâ oipkât birâbirâñ. <sup>19</sup> (Den kâtik zorânâ kut ñâi mân kubikñangip.) Oi zorat hâuñâ Kembuñâ mâtâp âlipnâ muyagei zorân diiniñgi Anutu âlip mâte okñangâmen. <sup>20</sup> Uñakñâ muyageip, zo sâm kâtik den buñ mân muyageip.

<sup>21</sup> Sânjinâ, zen sâm kâtik den buñâ tirik namâ galem a urâwe. Uñakñâ zi ko den kâtik kwâkñan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Kembuñâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikñâ.’”

<sup>22</sup> Yatâ opñâ topñâ itâ nângânat. Yesuñâ târotâro bonñâ muyageip.

<sup>23</sup> Tirik namâ galem a sânjinâ, zen ko donbep, zinziñ kâtik buñâ. Zen ândim momarâwe. <sup>24</sup> Uñakñâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap.

<sup>25</sup> Zorat narâk dâp a Anutu mâte okñangânam Yesugâren gâindâ âlip betniñan mem tânnângomap. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbânñ zengât op Anutugâren ninâu sâmap.

*Yesu zâk tirik namâ galem a bonñâ.*

<sup>26</sup> Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlu sot tosa buñ, salekñâ, bâliñ mâme a zen yatâ mân op ândiândiñ. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorânñ neñgât op Anutu mâteñan kin ândei dâp uap.

<sup>27</sup> Zâk tirik namâ galem a sânjinâ yatâ buñâ. Sânjinâ, zen sirâmñâ sirâmñâ ziiñâ bâliñangât opñâ Kembugât sinji nalemm omarâwe. Omñâ bet a ambân zengât op omarâwe. Kristo ko neñgât op sâp kânok Kembugât sinji sâm ândiândiñâ pâi âkip. <sup>28</sup> Mosegât den kâtik ekabân a yenñâ, umziñ lolotñâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutuñâ nanñâ tirik namâ galem a patâ op târârak sot hâlâlu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

## 8

*Yesu zâk u sumbemân tirik namîn nep tuumap.*

<sup>1</sup> Den zorat keetñâ itâ. Tirik namâ galem a patâniñâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbañâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zariip. <sup>2</sup> Zâk hâlâlu namâ bonñâ zorat galem

a pata ândiap. Namâ zo anjâ bunjâ, Kembu zikjak muyageip.

<sup>3</sup> Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembangât sii nalem umbigât sâmb zingip. Zorat tirik namâ galem a patâniñâ Yesu, zâk dâp op Kembangât singi kut nâi pâmbapkât sâsân. <sup>4</sup> (Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembangât singi nalem uuñ ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibap. <sup>5</sup> Hânân a zen nepziñâ tirik namâ yenñâ sot dâp zoren upme. Bonjâ ko sumbemân taap. Mose, zâk hâmbâ silep tuubam oi Kembuñâ itâ sâmb dukuip, “Nângat. Dâp bâkjan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban.”

### *Târotâro unjakñangât den.*

<sup>6</sup> Kristonjâ târotâro bonjâ muyageip, zorân sângiñâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorân sângiñâ wâlap. Târotâro unjakñan kut nâi nâi Anutuñâ nenngât singi sâip, zorân sângiñâ wâlap. <sup>7</sup> Mârum târotâro sângiñâ zeip, zorân bon oi sâi bet nâi muyagibapkât diñâ mân âsagebap. <sup>8</sup> Anutu zâk a zenngât nângi mân dâp oi itâ sâip,

“Gâtâm narâk nâin Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro unjakñâ nâi muyagibat. <sup>9</sup> Mârum sâkurâpziñâ Aigita hânân gâbâ diizingâm gam bitziñan gâsum

zen sot târotâro orâwan. Târotâro unjakñâ ko târotâro sângiñâ zo yatâ bunjâ. Mârumjan târotâro zo mân lune nâ kândâtzângowan.”

<sup>10</sup> Oi Kembuñâ itâ târokwap sâip.

“Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umziñan pa geibap. Oi umziñ kâligen kulemgua zimbap. Oi nâ zenngât Anutu ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi. <sup>11</sup> Oi a nâiñâ a bukuñâ mo torenñâ itâ mân sâmb kwâkâm pindâbap, ‘Hâiyop, gâ Kembangât topñâ nângâ.’ Buñâ. Zen giginjâ sot zâizâiñ pisuk topnâ nângâm kwâtâtibi. <sup>12</sup> Itâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. Nâ tosaziñ birâbat. Bâliñâziñangât dum mân nângâbat.”

<sup>13</sup> Oi Kembu zâk târotâro unjakñangât den sâmbâ mânrum zeip, zorat sângiñâ sâmb birip. Oi kut nâi sângiñâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsân.

## 9

*Mârum Kembu mâte okñangâwe, zo yenñâ.*

<sup>1</sup> Târotâro sângiñan Kembu mâte okñangâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembangât hâmbâ silepñâ hânân zeip. <sup>2</sup> Silep zo itâ tuuwe. Umñâ

ñai mâteyâk hâlâlu namâ sâwe. Zoren kârâp sisin zo kirip. Oi zoren tâtatñâ ñai tâip. Zorat kwâkñan Kembugât sinji nalem hâlâlu sâsân, zo tâip. <sup>3</sup> Umñâ ñai sânğumñâ kom mânânğâtne zeip. Zo hâlâlu kâtikñâ sâne zeip. <sup>4</sup> Zoren kâbak hitom âlip uunñâ goide kâtñâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât ombonñâ nakñâ tuutuun, zo sâkñan goidenñâ kâpine tâip. Oi Aaronğât tân kâm takâm âiyagip, zo sot âmañ goide kâtñâ tuutuun, zorat umñan nalem kutñâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumin den kârân kulengoip, zo zeip. Kut ñai ñai zo ombon umñan ziwe. <sup>5</sup> Ombon kwâkñan sumbem a dâpñâ zagât abâtzikñandâ ombon kwâkñan pam kirâwet. Osetzikñan tosazin buñ upapkât namâ galem aña bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut ñai ñai zorat den kârep mân sâbat.

<sup>6</sup> Kut ñai ñai zo kubikne zeï namâ umñâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbân zâim nepzin tuumarâwe. <sup>7</sup> Ka namâ umñâ ñai zoren tirik namâ galem a patâ zâk zikñik kendon patâ ñaigât umñan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm buñ mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim zikñâ sot a ambân zengât tosgât lokimâip. Mân nânğâm tosa muyagiwe, zo buñ upapkât yatâ opmâip. <sup>8</sup> Zorat topñâ Tirik Kaapumñâ itâ tirâpnânğuaq.

Tirik namâ galem a zin umñâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umñâ ñai hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibaginğât mâtâp mân âsageip. <sup>9</sup> (Den san zi den sumbuñâ. Narâk zi topñâ nânğâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uunñâ, zorân dap op a zin Anutu mâte okñanğawe, zengât umzin salekkobap? <sup>10</sup> Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk sanğon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinzin kâtik mân sâsânğâ. Bonñâ muyagei zo birâbirân.

*Kristo zâk tirik namâ nep bonñâ tuugip.*

<sup>11</sup> Kristonñâ ko kut ñai ñai bonñâ muyagibap sâsânğâ. Zorat zâkñâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat ñai, bonñâ, betñâ mân tuutuun, hânân mân ziap, zoren bageip. <sup>12</sup> Zâk nonin makau zengât gilâm sot buñâ. Zikñâ gilâmñâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmğandâ sânğânin meip. Sânğânin meipkât zâkkât sinji urâwengât zâkkât sinji op zâimânat. <sup>13</sup> Nonin makau zengât gilâm, zorân a sâkzin salekkubapkât aam sâkzinan pane hâlâlu minzinci Kembu mâte okñanğamarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâunñâ zorân sâkzinan sanğori Kembu mâte okñanğamarâwe. <sup>14</sup> Kaapumñâ ândeipñâ ândiap sot ândibap, zâk



Kristo mam okņanņi zâkņâ um sâkņâ salek op Anutugât sinņi sâm ândiândiņâ biri gilâmņâ geip. Oi Kristonņâ gilâmņandâ umniņ saņgorip. Nen orot mâmeniņ gukupitņandâ tuugindâ umniņ sumunkoip, zo Kristonņâ saņgori salekkoip. Gilâmņâ umniņ saņgori Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

*Kristogât gilâmņandâ kut ñai ñai sâņgân meip.*

<sup>15</sup> Zorat Kristo zâk târotâro uņakņanņgât nakņâ oip. Târotâro sâņgiņan ândim tosa muyagiwe, zo buņ upapkât moip. Oi zorat zâkkât sinņi a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zeņgât sinņi sâip, zo âlip mimbi.

<sup>16</sup> Bet sâwâtkât mâtâp itâ ziap. Mariņandâ moi ko galem upme. <sup>17</sup> Wâgân ândei bet sâwât den sâsân zo yen zimbap. Moi ko den zorat bonņâ muyagibap. <sup>18</sup> Zorat târotâro sâņgiņâ zo gilâm buņ mân muyageip. <sup>19</sup> Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzâņgom naņgâm makau sot noniņ gilâm too sot mâpotņâ râma sâmotņandâ zoren saam zorâņâ gilâmân kwândenņâ Kembugât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip. <sup>20</sup> Zâkņâ itâ dâzâņgoip, "Anutuņâ târotâronņâ sâm kâtigem ziņgip, zorat gilâm zi."

<sup>21</sup> Yatigâk hâmbâ silep sot âmaņ mot gilâmņâ kwititapkoip saņgonziņgip. <sup>22</sup> Zorat

den kâtikņan sâsâņanņgât kut ñai ñai âksik saņgon naņgânanņgâņ sot gilâm buņ, zorâņ tosa guligulipkuņ mân ziap.

*Kristo zâk sâņgânniņ mei dâp oip.*

<sup>23</sup> Sumbemân kut ñai ñai bonņâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yenņandâ kut ñai ñai saņgonbapkât sâsâņâ. Uren bonņâ ko Yesu zikņâ sâņgânņâ patâ saņgonbapkât mâtâpņâ muyageip. <sup>24</sup> Zorat opņâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betņâ tuutuun, u bonņâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonņâ, zoren bageip. Oi zoren Anutu mâteņan ândim niņanņgât op nep tuumap.

<sup>25</sup> Tirik namâ galem a zen kendon dâp noniņ makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâkņâ sâp kânok um sâkņâ zo Kembugât sinņi sâm zâi pâip. <sup>26</sup> Kristo zâk tirik namâ galem a nâmbutņâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknam nâņgâm gâbap. Zâk yatâ mân opņâ narâk murukņan zi suupniņ mem tosanņi gulipkubapkât muyageip.

<sup>27</sup> Aņâ kânok munatkât sâm niņgip. Oi zorat kwâkņan dinniņâ sâm kwâkâbapkât sâsâņâ. <sup>28</sup> Oi Kristo zâk yatik a donņep neņgât tosanņâ kwâkņan zari sâp kânok moipņâ dum ga bâliņâ saņgonbap, zo buņâ. Zâk gâbapkât um bâbâlan

op mambât ândimen, nen mininjâbapkât gâbap.

## 10

*Mosegât den kâtik zo bonnjâgât dâpnâ.*

<sup>1</sup> Den kâtik Mosenâ sâm muyageip, zo bonnâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Buñâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonnâ buñâ. Zorat op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonjâ kendonjâ Kembugât sinji nalem om ka om gane ma Anutu mâte oknjângâme. Zen âlip mân um hâlâlu minzjângâmap.

<sup>2</sup> Yatâ oi sâi Kembugât sinji kut nâi nâi uujâ, zo buñ opap. Zoren Anutu mâte oknjângâme, zenjât tosa buñ oi sâi tosazinjângât nângâ kwâkâ dum mân upe. <sup>3</sup> Kembugât sinji uujâ, zo kendonjâ kendonjâ muyagei tosazinjângât nângâme. <sup>4</sup> Nonij makau gilâmjâ, zorâj dap op tosazinj gulipkubap? Zo buñâ.

<sup>5</sup> Zorat Kristonjâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip, "Kut nâi nâi gâgât sinji ume, zorat mân otgimâp. Sâk ko muyagem nigat. <sup>6</sup> A zij umzij mân kubikângâm zuu kâmbâk, zo kâmbukjâ uujâ sot bâlijângât tosa buñ upapkât kut nâi utnetâ gâ zorat nângâna mân dâp uap. <sup>7</sup> Zo nângâm itâ sâwan,

'O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembugât ekabân nâgât den kulenguwe, zorat dâp muyagenibap.' "

<sup>8</sup> Den itâ sâip, zo ziap, "Kembu, gâgât sinji nalem uujâ sot zuu kâmbâk bâlijângât tosa buñ upapkât pâpan, zorat mân otgimâp. Zorat âkongimâp." <sup>9</sup> Oi den nâi itâ târokwap sâip. "O Anutu, gâgât den lubam gewan." Yatâ sâmjâ kut nâi sânginjâ kâbaknem unakjâ nâi kwânângip. <sup>10</sup> Zorat Anutugât dengât opnâ Yesu Kristo sâkñandâ suupnij mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat zinziñ kâtikjâ ziap.

*Yesu zâk nenjât suup meip.*

<sup>11</sup> Tirik namâ galem a, zen sirâmjâ sirâmjâ nepzij tuum Kembugât sinji nalem om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumâp. <sup>12</sup> Kristonjâ bâlijângât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zarip, ândiap. <sup>13</sup> Oi zâk zoren kâsarâpnjâ kinjângât kombân upigât mambât ândiap. <sup>14</sup> Um hâlâlu orotjângât mâtâp ândimen, nenjât umnij sâp kânok memjâ kubikkubiknijnângât nep tuum nanjip. <sup>15</sup> Oi Tirik Kaapumjâ den sapsun nijnângâmap. Den itâ sâi ziap, <sup>16</sup> "Kembuñâ den sap, zo itâ, 'Nâ dinnâ kâtikjâ umzijan pa geibap.

Oi umziņan kulemgua zimbap.’”

17 Oi den ņâi itâ târokwâip, “Nâ tosažin birâbat. Bâliņâziņanġât dum mân nânġâbat.”

18 Tosaniņ buņ oi zorat Kembuġât siņgi noniņ makau kom uuņâ zo buņ upap.

*Sarâņâ buņ Anutu mâte okņanġânat.*

19 Bukurâp, Yesu zâk gilâmņandâ mâtâp mem niņgipkât nen hâlâlu namin zâinam umniņ bâbâlaņ uap. Yesuġât op tirik namâ umņâ ņâi, hâlâlu kâtik sâme, zoren âlip baginat. 20 Yesu zâk zorat mâtâp uņak, zo muyageniņgip. Zâk zikņak ândiândiņ uņakņâ muyagem niņgip. Zâk sâņgum kom mânâmânânġât zo walâm umņâ ņâi, zorat hâlâlu kâtik sâme, zoren bageip.

21 Zâkņâ Anutuġât tirik namâ bonņâ zorat galem a ândiap. 22 Zorat nen nânġâm pâlâtâņ kwâkņanġâm um hâlâlu sot um bâbâlaņ op mâte okņanġânat. Zo umniņâ tosaņâ sumunkoip, zo gilâmņandâ saņgori salekkoi sâkniņâ too salekņâ saņgori mâte okņanġânat. 23 Oi sâi kâtikkâtigiņandâ kut ņâi siņgi kwatniņgipkât siņgi den zorik mem ândim kâtiginat.

24 Oi galem oraņġâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat. 25 Oi a nâmbutņâ siņgi âlipkât minduminduyân mân game, nen yatâ mân op zâimânat.

Narâk patâ mâte otniņgap. Zo yatâ nânġâm kâtigemņâ tânagom kinat.

*Bâliņanġât nânġâm bâbâlaņ orot, zorat den.*

26 Nen den bonņandâ umniņan âsagei bâliņâ bâbâlaņâk oindâ zorat nâiņâ suup mei gulipkubap? Buņâ. Yatâ mân ziap. 27 Zo

ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuņâ yâmbâtņâ sot kârâp patâ zorâņ mambâtniņġâm zembap. Kârâp zorâņâ Kembuġât siņgi a kâsarâpziņ zo ziņgesibap. 28 A ņâiņâ Moseġât gurumin den zo nânġâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziņâ tosaņâ sâm muyagine a ambân ziņâ a zo tosaņanġât kune mumbap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsân.

29 Oi a ņâi, zâk Anutuġât nanņâ mem ge kwâkwat okņanġâbap, zâk hâuņâ mimbap. Târotâro uņakņanġât gilâm zorat nânġi yenņâ opmap, zâk hâuņâ patâ mimbap. Oi ņâi zâk buku orot mariņâ, Kembuġât Kaapum sâm bâliņ kwâpâp, zâk hâuņâ walâwalâņ mimbap sâmen.

30 Anutuġât topņâ nânġâmen. Zâkņâ den mâtâp ņâi itâ sâi ziap,

“Tosaġât hâuņâ ziņġâziņġâņ, zo nâġât nep. Hâuņâ mâkâmâkâņ, zo nânġâ upat.”

Oi Kembuġât den ņâi itâ ziap,

“Kembu nâ arâpnaņġât den sâm kwâkâbat.”

<sup>31</sup> Zorat itâ nângânâ, “Anutu ândiândiņ, zâkkât bikņan âiâiņ, zo yâmbâtņâ.”

*Sinji âlip mem birâ mân utnat.*

<sup>32</sup> Zen mârûm kut nâi op-marâwe, zo nângâbi. Narâk zoren sinji âlip gâi umziņâ haņsâi sâknam kwâkņan ândim sâknam nep tuum kâtigiwe.

<sup>33</sup> Narâk nâin nâmbutņâ zen a mâteziņan diizingâm mem nâi nâi otzingâm sâknam zingâm sâm bâliņ kwatzingâwe. Oi zengâren gâbâ nâmbutņâ zen bukurâpziņâ yatâ otzingâne sâknam ârândâņ nângâwe.

<sup>34</sup> Zen bukurâpziņâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziņan mine sikum bonņâ zinziņâ kâtik zo neņgât sinji sumbemân pâi ziap sâm, nângâne âlip oip.

<sup>35</sup> Oi um bâbâlaņ op kâtigem ândim zâkkâren sângân patâ mimbi. <sup>36</sup> Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut nâi sinji kwatzingip, zorat bonņâ mimbi. <sup>37</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat narâkņâ pâņkânok ziap. zo âki gâbapkât sâsâņâ, zo mân tap nângâm kek gâbap.”

<sup>38</sup> Oi den nâi itâ ziap, “A âlipnandâ nângâm pâlatâņgât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nânga mân dâp upap.”

<sup>39</sup> Nen ko lorem tâmbetagoagâņan âibapkât Anutuņâ gwâlâ âiâiņ, zorat sinji buņâ.

Nen nângâm pâlatâņ kwâkņangindâ um dâpniņ hâlâlu zimbap, zorat sinji.

## 11

*Nângâm pâlatâņgât den.*

<sup>1</sup> Kut nâi sinji kwatningip, zorat nângâm um bâbâlaņ op mambât ândiândiņ, zorâņâ nângâm pâlatâņ uap. Kut nâi nâi mân igikņâ umņâ angân kârâm mem ândiândiņ, zorâņâ nângâm pâlatâņ uap.

<sup>2</sup> Kembugât sinji a sângiņâ, zen nângâm pâlatâņziņoot ândine Anutuņâ zingiri âlip oip. <sup>3</sup> Hân sumbem zo Anutugât sâtkât muyageip. Zo nângâm pâlatâņ sot ândim nângâm kwâtâtimen. Kut nâi nâi igikņâ, zo mân igikņan gâbâ muyageip.

*Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.*

<sup>4</sup> Abenâ Kembu nângâm pâlatâņ kwâkņangâm ândim Anutugât sinji râma kom oi sei Anutuņâ egi âlip oip. Âtâņâ Kain ko nalem Kembugât sinji om pâi Anutuņâ birip. Abe zâk nângâm pâlatâņņangât Anutuņâ egi a âlipņâ oi nalem zâkkât sinji oip, zo mem Abegât a târârakņâ sâip. Abe zâk nângâm pâlatâņņoot ândeipkât nânga mumuņandâ mâtâp âlipņâ tirâpnâņgoi ziap.

<sup>5</sup> Henok zâk Kembu nângâm pâlatâņ kwâkņangâm ândeip. Zorat mumuņan mem zari a ziņ kârûwe.

Oi mân mem zarip, narâk zoren Anutuñâ Henokât topñâ itâ sâmbuyageip, “Henok eksa âlip uap.”  
 6 Mân nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ Anutuñâ ningiri âlip orot, zo mân taap. Nâi zâk Anutu mâte okñangâbap, zâk kândom itâ nângâbap, “Anutu ândiap. Oi Anutu mâte okñangâm konsâm ândibi, zen bonñâ muyagem zingâbap.”

7 Noa zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât kut nâi bet âsagibap, zorat Anutuñâ den kânñan dukuip. Dukui Noañâ hurat kwâkñangâm zikñâ sot ambâ murarâpnâ gwâlâ ândibigât wangâ tuugip. Yatâ oi a nâmbutñâ, bâliñ mame a zengât topziñ muyageip. Oi Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât tosa buñ orot, zorat bonñâ meip.

### *Abaram.*

8 Abaram zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât hânñâ birâm nâi galem upapkât diñâ muyagei lugip. Oi hân zorat mo zorat sâip, zo mân nângâm sât lulu op lum arip.  
 9 Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât hân sinji kwâkñangip, zoren âimñâ kwande ândeip. Zoren ândim hâmbâ silebân tâtat mâme oip. Hân zo Isaka sot Yakobo, zekât ârândân sinji kwatzikip. Oi zet zo yatik urâwet.

10 Abaram zâk kamân nâi zinziñ kâtikñâ Anutuñâ muyageip, zorat nângânângâyâk ândeip.  
 11 Sera, zâk zo yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimñâ ambân sombâ ândim imbanñâ muyagem kâmbonñâ oip. Kiungât sinji kwâkñangip, zâkkât diñangât nângi bon oip.  
 12 Zorat a sombâ op imbanñâ buñ oi zâkkâren gâbâ kiun donbep muyagiwe. Kiurâp zo sumbemân sângelak tap arie, tenngâziñ zorat dâp oip. Oi saru sâtñan sak ziap, zo anñâ mân sâlâsâlâpkun, zorat dâp muyagiwe.

13 A zo, ziñâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândim mom nangawe. Kut nâi nâi sinji kwatziñgip, zorat bonñâ mân memñâ âkñan ândi zeikñâ mâpâsem ândiwe. Yatâ opñâ topziñâ itâ nângawe, “Nen hânân yen kwande ândien.”  
 14 Den yatâ sâmbân hân kâuk nâi muyaginam nângâm ândiwe.  
 15 Oi ziñâ mirâ kamân kândâtkuwe, zorat nângâ kwâkâ mân urawe. Zorat otziñgi sâi âburinâ sâmbân âlip âburibe.  
 16 Zen mirâ kamân nângâm âkñâlê urawe. Mirâ kamân âlipñâ nâi sumbemân ziap, zorat âkñâlêwe. Yatâ urawe, zorat op Anutuñâ, zâk zengât Anutu, zâkkât yatâ sâindâ nângi mân bâliñ opmap. Wangât Anutu, zâk zikñak kamân patâ nâi muyagem zengât sinji sâip, zorat.

*Isaka sot Yakobo.*

<sup>17</sup> Abaram zâk Anutuñâ mäsiki nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât nanñâ Isaka Kembugât sinji sâmbam oip. Abaram zâk sinji den memñâ nan kânok zo buñ upapkât Anutugât sâtñâ lugip. <sup>18</sup> Anutuñâ mârumbam Abaram itâ sâmbam dukui, "Isakagâren gâbâ kiurâpkâ âsagem lañ kârâm ândibi." <sup>19</sup> Abaramñâ itâ sâmbam nanñâ kumbam oip, "Anutu zâk a mumuñan gâbâ mângizingâbapkât imbanñâ zemñangap." Yatâ sâipkât nanñâ mumuñan gâbâ yatâ mâburem pindip.

<sup>20</sup> Isaka zâk Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimñâ imbanñâ mem Yakobo sot Esau mäsop minzikâm kut ñai bet muyagibap, zorat den kânñan dâzâkoip. <sup>21</sup> Yakobo zâk yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatñâ mäsop minzikip. Zâk tññâ gâsum pindiñsâm tap Anutu mâpâsemñâ mäsop minzikip. <sup>22</sup> Yosepe zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât mumbapkât narâkñâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nângâmñâ sinjñâ mem âibigât den kânñan dâzângoip.

*Mose sot Yosua.*

<sup>23</sup> Mose muyagei ibâ mamñâ zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwetkât egitâ âlip oi

a kutâgât den zorat mân kenğât op kân karâmbut katep tik pâitâ zeip.

<sup>24</sup> Mose zâk lâmbatñâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât a kutâ Parao bâratñangât nanñangâren sinji sânat sâne kwâkâzingip. <sup>25</sup> Zâk Anutugât a ambân gakârâp zen sot umbâlâ sot sâknam nângâbapkât sâlâpagoip. Zâk Aigitâ a osetziñan ândim narâk pânkânok um sâkkât âkñâle bâliñâ zo lum sâtäre upapkât nângi mân dâp oip. <sup>26</sup> Oi Aigitâ hânân gâbâ kât sikum zorat nângi gigin oip. Oi Kembuñâ a bâliñan gâbâ mākâningâbapkât sâsân, zâk yatik sâknam nângâm ândibapkât nângi bon oip. Zo gâtâm sângân mimbapkât yatâ nângâm oip.

<sup>27</sup> Zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât a kutâ kukñâ zorat kenğât mân op Aigita hân birip. Oi Anutu mân igikñâ, zo sennâ ekñâ yatâ zâkkâren pâlâtân oip. <sup>28</sup> Mose zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât sâi sumbem a kâwaliñoot zâk mân zângobapkât Pasowa kendonân râma kom gaam gilâmñandâ mirâ hângiyân sanğorâwe. Sumbem a kâwaliñoot zorân murarâpziñ, kândom kâtep, zo tâmbetzângobam ga ekñâ walâzingip.

<sup>29</sup> Oi Isirae a zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwegât saru

kuriñan mâtâp âsagei lân âiwe. Aigitâ a ziñ yatâ utnâ sâne saruñâ gwâkâziñgip.

<sup>30</sup> Isirae a zen Kembu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândiwegât Yeriko kamânân pañ patâ kirip, zo haamgum âinetâ sirâm nâmburân zagât âki amuñ gei giligâlaksâip.

<sup>31</sup> Mâtâp ambân Rahaba, zâk Kembangâren nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândeipkât Isirae a hân ek mânânğârâwet, zet buku otzikip. Yatâ oipkât den kwâkâ a zen sot mân kuwe.

*Kembangât a nâmbutñâ, zengât den.*

<sup>32</sup> Den kêrep mân târokwap sâbat. Gideon, Barak, Simson, Yepita, Dawidi sot Samue sot Propete a nâmbutñâ zengât den sâm arindâ sâi kêrep opap.

<sup>33</sup> Zen aksik Kembu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândiwegât a kâmut patâ mem ge kwatziñgawe. Kubikkubik nep tuum birañawe. Kut ñâi ñâi sinji kwatziñgip, zorat bonñâ miwe. Zuu kâtik Laioñ lâuziñ doonjuwe.

<sup>34</sup> Kârâp kâligen zâmbane Anutuñâ mem sândukñan kwatziñgip. Anñâ sâuñâ kârâziñgânâ sâne kâtigem ândiwe. Lolot ândiwenñâ imbanñâ mem ândiwe. Kâmbamân a kâwaliziñoot ândiwe. Hân torengeñ kâsaziñ zânğom moliziñgâm ândiwe. <sup>35</sup> Ambân nâmbut zengât narâpziñâ mu-muñan gâbâ zaatne galem otziñgawe. A nâmbutñâ

a ziñ sâknam kwatziñgâm mem ñâi ñâi otziñgawe. Oi sinji âlip birâne mân zânğonat sâne ândiândi kâtikñan zaatpigât nânğâm den zo birawe.

<sup>36</sup> A nâmbutñâ a ziñ den bâliñ top top sâm dâzânğom lapitziñgawe. Oi nâmbutñâ kin bitziñ saam tâk namin zâmbarawe.

<sup>37</sup> Nâmbutñâ kâtñâ zânğowe. Nâmbutñâ nak gaanñâ gaaziñgawe. Nâmbutñâ kâmbamñâ zânğom gânduziñ mânânğârawe. Nâmbutñâ

kanpitâ ândim noniñ râma sâkñâ akum ândiwe. Mandu yatâ op sâknam kwâkñan ândiwe. <sup>38</sup> Hân a nâmbutñâ ândiwe, zengât dâp mân ândiwe. Zen a âlipñâ. Zen mirâ kamân kâtikñan sot barâ kâtikñan ândiwe. Kât kiyân sot hân mâtâpñan ândiwe.

<sup>39</sup> Zo zen aksik Anutu nânğâm pâlâtân kwâkñanğawegât

Anutuñâ zingiri âlip oip. Oi kut ñâi sinji kwatziñgip, zorat bonñâ mân muyagiwe.

<sup>40</sup> Topñâ itâgât. Anutu zâk nenğaren kut ñâi zâizâiñ pâmbapkât nânği zeip. Zorat nen buñan ândiândi âlip ândibigât mân nânğaziñgip.

## 12

*Yesu zâk kândom ot-ningipkât zâk wâratkum kâtiginat.*

<sup>1</sup> A sâñgiñâ kâmut patâ yatâ zorâñ haamnânğom ningit tegât kut ñâi yâmbât sot bâliñanğât tâkñâ kâpinânğomap, zo

mânângât birânat. Oi mâtâp tirâpnângowe, zorik âkonjâ buj sârârâk kârâm âim kikerân takânat. <sup>2</sup> Oi Yesu, nângâm pâlâtângât marijâ sot bon muyamuyage, zâkkâren sen kwap ândinat. Zâk sâtâre muyagibapkât sâsânjâ, zorat nângâm poru nagân sâknam nângâm moip. Oi zorat aņun kwâkņan zari nângi yennâ oip. Yatâ opņâ Anutu, imbanjâ marijâ, zâkkât âsan bongen zarip, ândiap. <sup>3</sup> Bâliņ mâme zen kâsa okņangâm mem nâi nâi okņangâne nângâm tâtâlim kâtigeip. Zen ko umziņ loribegât zâkkât nângâmņâ âkonjâ buj kâtigibi.

*Anutuņâ kubikņingâmap, zorat den.*

<sup>4</sup> Zen bâliņandâ lotņan kwatziņgâbâ sâi kâtigem um sâkziņ kubikaņgâm kinkin, zo yatâ op ândiwe. Ka bâliņandâ kâtigem tâmbetzângobat sâi ko dap upi?

<sup>5</sup> Anutuņâ narâpņâ zângonsâm itâ sâip. Den zo nelâmzâņguap? Den zo itâ sâip,

“Nannâ, Kembuņâ kubikgigi nângâna mân giginjâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap. <sup>6</sup> Anutu zâk a umņâ gâsuziņgâm zengât narâpnâ sâmap, zen zângom kubikziņgâmap.”

<sup>7</sup> Zorat op ko Kembuņâ kubikziņgâbam sâi mân kenjât upi. Anutu

zâk zingiri nan bârarâp utne yatâ otziņgâmap. Zengâren ibârâpziņandâ yatik narâpziņ kubikziņgâme. <sup>8</sup> Anutuņâ zen kubikziņgâmap. Mân kubikziņgi sâi ko laņân gâbâ âsagiwe sâbem. <sup>9</sup> Oi nâi sâbâ. Hânân ibârâpniņ zen nângom kubikņingâne dinziņâ lum hurat kwatziņgâmen. Oi sumbem marijâ, um dâpniņangât Ibâ, zâk yatik hurat kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat. <sup>10</sup> Hânân ibârâpniņ ziņ narâk pâņkânok âkņâleziņâ dâp nângom kubikņingâme. Sumbem Ibâniņandâ ko âlip op ândinatkât kubikņingâmap. Zikņâ hâlâlu ândiândiyân târokwatnatkât opmap. <sup>11</sup> Kubikkubik muyagibap dâp, zo nângindâ umâlip mân oi sâknam nângâmen. Oi bet ko kubikkubigân ândim kâtigimen, nenğâren bonņâ muyagemap. Kubikkubikkât bonņâ zo târârak ândiândiņ sot um lumbenâ.

*Kâwali muyagem tânagobi.*

<sup>12</sup> Zorat zen bitziņâ lolot sot pabutziņ bâliņâ zo kubikņâ kâtigibi. <sup>13</sup> Oi kinziņ lâņbigât mâtâp zo kubikņâ zengâren pabutziņ bâliņâ zo âlip oi lâņ âlip upi.

<sup>14</sup> Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândiņangât nep tuubi. Oi um hâlâlu op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kembu igikņâ, zo mân ziap.



15 Zengâren gâbâ nâinâ Anutugât tânzângoân, zo walâbapkât galem oraŋgâm ândibi. Oi os-etziŋan um kâlak dengât kârâpŋandâ ziŋgesebapkât galem oraŋgâm ândibi. 16 Oi zengâren gâbâ nâinâ Esaugât mâtâbân lân lân ândiândiŋ sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorarâk op kâdom âsaâsagiŋaŋgât bet sâwât zo birip. 17 Zen zâkkât nâŋgâme. Zâk bet mâsop mimbâ sâi aŋgân kârip. Kut nâi oip, zorat isem umbâlâ op um melâŋmelâŋŋaŋgât mâtâp mân muyageip.

*Nen Sinai bakŋâ buŋâ, Sioŋ bakŋâ mâte urâwen.*

18 Narâk ziren zen bakŋâ nâi gâsum mâsâsuatme. Kârâpŋoot, zoren mân âiwe. Oi nâtâtikŋâ, sasa sot pibâ zorat umŋan mân bagiwe. 19 Oi lâmun diŋâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nâŋgâwe. Mârum ko sâkurâpziŋâ mirâ kamân kâtikŋan ândim den zo hiriŋsâbapkât ninâu sâwe. 20 Den itâ muyageip, zorat nâŋgâne imbaŋâ oip, “A mo zuu nâinâ bakŋâ zo lânj kâtŋâ kune mumbap.” 21 Kut nâi zo sânam kwâtkwâtŋoot muyagei Mosenâ sâip, “Nâ keŋgât op sânamnâ sâmbuap.”

22 Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen bakŋâ yatâ zoren buŋâ. Zen Sioŋ bakŋâ, Anutu ândiândiŋ, zâkkât kamân patin

sumbemân, Yerusalem kamân uŋakŋan ga giwe. Oi sumbem a doŋbep, a mân sâlâpziŋgoân sot sâtâre mindumindu patâ. 23 Anutugât narâpŋâ kutziŋ sumbemân kulemgoi ziap, zen mâte otziŋgâwe. Oi a aksik patâ neŋgât den sâm kwâkâkwâkân a patâ, Anutu sot a hâlâlu minziŋgip, zengât um dâpziŋâ, zengâren târokwarâwe. 24 Oi Yesu târotâro uŋakŋaŋgât nakŋâ, zâkkâren gamŋâ gilâm saŋgonsaŋgon mâte urâwen. Gilâm zorâŋ Abegât gilâmŋâ tosa sâm muyageip, zo yatâ buŋâ. Yesugât gilâm zorâŋâ saŋgonaŋgâbapkât geip.

*Anutuŋâ hân sot sumbem mâŋgizikâbap.*

25 Zen den dâzâŋgobap, zo zâk kândâtkubegât galem oraŋgâm ândibi. Mârumŋan hânân ge Sinai bâkŋan gâbâ sâkurâpziŋâ den dâzâŋgoi birâne hâuŋâ muyageziŋgip. Zi sumbemân ândim den dâtnâŋgomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuŋâ buŋ ândinat? 26 Anutuŋâ Sinai bâkŋan den sâi diŋandâ hân mâŋgeip. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuŋâ itâ sâip, “Nâ narâk nâin dum hân mâŋgimŋâ sumbem ârândâŋ mâŋgibat.”

27 Dum mâŋgibat sâip, zo ko kut nâi nâi muyageip, zo mâŋgei buŋ upapkât nâŋgâm sâip. Buŋ oi ziziŋ kâtik zo muyagem yen zimbi.

28 Nen Anutugât um topņan ândinatkât sinġi kwatningip, zo zinzin kâtikņâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okņangânat. Oi pindiņsâm hurat kwâkņangâm kenġât op mâpâsinat. <sup>29</sup> Wangât, Anutuniņâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpņâ kut ñai ñai bâliņâ sem nanġâbap, zorat san.

### 13

*Um den.*

<sup>1</sup> Buku oraņġâm ândime, zo zen mân birâne gibap. <sup>2</sup> A hân ñain gâbâ gane zingit mân nânġânâņġâ mân upi. Mârumņan a ganetâ buku otziņġânâ sâm topziņ mân nânġâm sumbem a buku otziņġâwe.

<sup>3</sup> Bukurâpziņ tâk namin zâmbarâwe, zengât nânġâm, nânġâne ârândân ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpziņ a ziņ zâņgone sâknam kwâkņan ândime, zengât nânġâm ândibi.

<sup>4</sup> Ap ambin ândiandin, zorat nânġâne bon oi mân mem bâliņ kwapi. Oi itâ nânġâm ândibi. Laņ ândim târotâro mânâņġât ândime, zen Anutuņâ hâuņâ ziņġâbap.

<sup>5</sup> Umziņandâ kât sikumġât âkņâlê mân upap. Oi kut ñai ñai tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kambu zâk itâ sâip, "Nâ mân birâgibat. Oi gek mân nânġânâņġâ mân upat." <sup>6</sup> Zorat nen um bâbâlaņâk itâ sânat,

"Kambu zâk betnan memap. Zorat a ziņ kâsa ot-nim yatâ mo yatâ ot-ninâ sâne mân kenġât upat."

*Sinġi âlip kwâkâm niņġâwe, zo mem ândim Yesu molinat.*

<sup>7</sup> A sâtņâ gakâziņ Anutugât den dâzâņgom ândiwe, zengât nânġâm ândibi. Zen mâtâp âlip lâņ ândim muwe. Mâtâp zorik ekņâ moliziņġâm Kembugâren nânġâm pâlatân kwâkņangâm ândinat.

<sup>8</sup> Yesu Kristo, zâk ândeipņâ ândiap, zo yatik ândim zâimâmbap, kâtikņâ. <sup>9</sup> A ziņ den uņakņâ top top dâzâņgone zorâņâ umziņ mân gulipkubap. Umziņan Anutugâren gâbâ tânzâņgozâņgoņandâ tângui kâtigem kiri âlip upap. Kut ñai ñai nininândâ mân mem tâņgubap. Anâ mâtâp zo lâņġâwe, zen bonņâ mân muyagiwe. <sup>10</sup> Neņġâren Kembugât sinġi nalemm pâpanņâ taap. Zo hâmbâ silep galem upme, ziņ nimbigât mân sâsâņâ. <sup>11</sup> Zen nânġâme. Zuu kom gaamņâ gilâmziņ tirik namâ galem a patâņâ bâliņangât tosaġât namin mem zari bonņâ kamân kândâtņan mem gei kârâbân ume. <sup>12</sup> Zo yatik Yesu zâk gilâmņandâ a um hâlâlu miniņġâbapkat kamân kândâtņan kune moip. <sup>13</sup> Zorat nen yatik kamân kândâtņan zâkkâren giarindâ zâkkât op yatik

bâliņ otņiņgâbi. <sup>14</sup> Itâ nâņgâm utnat. “Kamân zinziņ kâtikņâ ziren mân taap. Nen kamân kâtikņan, zinziņ kâtik zimnap, zorat nâņgâm mambât ândien.” <sup>15</sup> Zorat nen Yesu sot pâlâtân opņâ târotâroniņanġât opņâ Anutu mâpâseindâ zorân tâbaniņ upap. Zâk hurat kwâkņanġâm ândim lâuniņandâ sâm sâtâre okņanġanat. Kutņâ sâm bâbâlân kwâkņanġanat.

*Ninâu sâm betniņan mimbî.*

<sup>16</sup> Orot mâme âlipņâ utnam gulip mân upi. Anutu zâk zorat nâņgi zâkkât siņgi kut nâi nâi pame, zo yatâ utne bonņâ upap.

<sup>17</sup> A sâtņâ gakârâpziņ, zeņġât sâtziņ lubi. Zen um dâpziņ galem upmeņâ nepziņanġât topņâ Anutu mâteņan sâm muyagibi. Zorat nepziņ umâlibân tuune dâp upap. Umbâlâyân tuune zeņġâren kut nâi âlipņâ mân upap.

<sup>18</sup> Zen neņġât op ninâu sâm ândibi. Nen umniņan tosa kârum ândimen. Kut nâi nâi utnam oindâ târârâk upapkât otņiņġâmâp. <sup>19</sup> Ninâuņâ betnan mine Kembuņâ melâņnigi zeņġâren kek ġâbatkât dâzânġuan.

<sup>20</sup> Lumbenāņġât mariņâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniņ Yesu târotâro zinziņ kâtik zorat ġilâmgât mumuņan ġâbâ mâņgei zarip. <sup>21</sup> Anutu

zâk imbaņâ sot kâwali ziņġâmņâ mem bâbâlan kwatziņgi diņâ lum nepņâ tuum kwâtâtibi. Oi zikņak nâņgi dâp opmap, zo Yesu Kristogât opņâ zeņġâren muyagibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikņâ zem zâimâmbap, zo perâkņak.

<sup>22</sup> Bukurâp, den kârep nâi mân kulemgum ziņgan. Oi zen den ġirem zo nâņġâne mân bâliņâ upapkât sâm ziņgan. <sup>23</sup> Oi nâ dâzânġua nâņġânek. Bukuniņâ Timoteo, zâk tâk namin ġâbâ olaņâwe. Oi zâk kek ġâbap oi ko zâk sot ġârat.

<sup>24</sup> A sâtņâ gakârâpziņ sot Kembuġât siņgi a ambân aksik nâņġâziņgan. Italia hânân ândie, zen yatik nâņġâziņġe.

<sup>25</sup> Kembuġâren ġâbâ tânzânġozânġoņâ aksik zeņġâren zimnap.

Zo yatik.

## Ekap Yakoboŋâ kulengoip.

*Mâsimâsikâgât bonŋâ.*

<sup>1</sup> Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore anâ. Kembugât a kâmut gakârâp siŋsururuŋ op âi ândie, zen sâmbâtâre otziŋgâm ekap zi kulemguan.

<sup>2</sup> Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtârenoot upap.

<sup>3</sup> Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigiŋ, zo muyagibap. <sup>4</sup> Oi kâtigigiŋ, zo zengâren bonŋâ muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosaziŋ buŋ op hâlâlu ândibi.

*Nângânângâ kârum Kembugâren ninâu sânat.*

<sup>5</sup> Zengâren gâbâ ŋaiŋâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâmbâliŋ den zo mân dâtnângom um bâbâlanŋangârâk nângânângâ âlipŋâ niŋgâmap.

<sup>6</sup> Zorat a um zagât opŋâ buŋâ, Kembu nângâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbângum âim gâmap, zo yatâ upap.

<sup>7-8</sup> A yatâ zo Kembugâren ninâugât hâuŋâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorâŋ mân pindâbap.

*Sikumziŋ zâizâiŋ zorâŋ bonŋâ buŋâ.*

<sup>9</sup> A ziŋ a kanpitâ zâkkât nângâne gigiŋâ opmap. Ka Anutuŋâ a zo a bonŋâ kwânâŋgi sâtâre patâ upap.

<sup>10</sup> Oi yatigâk a ziŋ a sikumŋoot zâkkât nângâne zâizâiŋ opmap. Ka Anutuŋâ a yatâ zo zâkkât sikumŋoot zorat nângi gigiŋâ opmap. Pâliŋpâliŋ neule bâlonâ kek âmbârângâm gemap, zo yatik a sot sikumŋâ kek buŋ opmap. <sup>11</sup> Mirâsiŋ takâmŋâ hibuk bâlonâ egi âkâm gem neulenâ buŋ opmap. Zo yatik sikum a nepziŋâ tânâmŋan birâm neule yatâ op buŋ upi.

<sup>12</sup> Nâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nânga sâtârenoot uap. Zâk kâtigem umŋâ oi ândei Kembuŋâ sângânŋâ pindi ândiândi kâtik ândibap. Zo umziŋâ zâkkâren kinzap, zengât siŋgi sâip.

*Mâsimâsikâgât den.*

<sup>13</sup> A ŋai, zâk bâliŋangât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, "Anutuŋâ bâliŋangât mâsikâniŋap." Bâliŋangât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâkŋâ a ŋai bâliŋangât mân mâsikâbap.

<sup>14</sup> Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Nâi zâk zikŋak âkŋâlenândâ diimap. <sup>15</sup> Oi âkŋâlenâ kâmbu kwap katep mimbap, kutŋâ bâliŋâ. Bâliŋandâ lâmbatŋâ sâk sot um ârândâŋ mumuŋ op simgât siŋgi upabot.

16 Bukurâpnâ, um gulip uegât gasâziņ kârâm ândibi. Bâliņâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipņâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap. 17 Kut ñâi ñâi âlipņâ top top, zo uren gâbâ âsakņâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap. 18 Anutuņâ nâņgâm sâlâpkuipkât den bonņandâ nan bârârâp muyageniņgip. Oi zâkkât arâp zengât teņgâyân kândom op kinatkât yatâ otniņgip.

*Den nâņgânâņgân zorâņâ buņâ, luluņâ zorâņ bonņâ.*

19 Bukurâpnâ, zen nâņgânek. Aņâ den nâņgânatkât bâbâlaņ utnat. Den sâsâņ sot kuk den sâsâņ, zorat yâmbârinat. 20 A kuk orotņâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlap. 21 Zorat zen um sumun sot gâņgoņâ zo birâm mulunân ândim siņgi âlip den umziņan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorâņâ um dâpziņ kubikpapkât imbaņâ zemņâņgap.

22 Zen den kindapņak mân nâņgâbi. Buņâ. Nâņgâm lubi. Ñâi zâk kindapņak nâņgâbap zo ko umņâ kâitkum simgât siņgi upap. 23 Ñâi zâk den nâņgâm mân lubap, zâk aņâ si sâņgânziņ niniņgurân ikme, zo yatâ upap. 24 Zen si sâņgânziņ ekņâ birâm âim tobatziņ nelâmzâņgomap. 25 Ñâi zâk Kembugât guru-min den bonņâ nâņgâm lum

kâtigem ândibapņâ bonņâ ek âkņâlem op ândibap.

*Siņgi âlibân ândiândigât den.*

26 Ñâi zâk siņgi âlibân ândiman sâm lâu sâput mân galemgumap, zo ko umņâ kâitkumap. A yatâ zorâņ siņgi âlibân ândiândiņ zo yenņâ upap. 27 Malâ mandu umbâlâ op ândine ziņgit on galem otziņgâbi. Oi hânân bâliņâ ziap, zo umziņ sumunkombapkât kândâtkubi. Zen yatâ op ândinetâ Anutuņâ ziņgiri âlip oi itâ sâbap, “Siņgi âlip mem ândie.”

## 2

*Sikumziņoot sot kanpitâ zo dâbâk otziņgâbi.*

1 Bukurâp, zen âsakņâ mariņâ, Kembuniņ Yesu Kristo, zâkkâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņaņgâmenâ a zâizâiņ gigiņâ kut ñâi ñâi hâtubâtu mân otziņgâbi. 2 Nâ itâgât san. Yesugât a kâmut minduminduziņan a ñâi, lomba a, kamân ñâin gokņâ zâk hâmbâ neulenoot sâņgân zâizâiņ gâi a ñâi, lomba a, kamân ñâin gokņâ hâmbâņâ alâkņâ pam kândâtņan gâbap. 3 Oi zen a hâmbâ neulenoot zo ekņâ itâ sâm dukubi, “Gâ zi ga. Tâtat âlipņâ mâteyân zi ge tat.” Yatâ sâm a kanpitâ itâ dukubi, “Gâ ândi kin mo kian giņņan ge tat.” 4 Zen a zengât holiziņâ mân nâņgâm yatâ upme. Zen zo yatâ osetziņan hâtubâtu otziņgâme. Yatâ

op Kembangât mâtâp gulip-kume.

<sup>5</sup> Bukurâpnâ, den sa nângânek. Anutuñâ a dap yatâ zo gâsum sâlâpzângoip? Hânân a kanpitâ ândime, zen nângâm pâlâtânân umgât gom sambe opñâ Anutu um topñan ândibigât gâsum sâlâpzângoip. Zo a umziñandâ zâkkâren kinmap, zengât sinji sâip. <sup>6</sup> Oi zen ko a kanpitâ sinziñ ginñandâ ziñgitme. A ikâ ziñ denân zâmbanme? A sikumziñ patâ zorân kâsa otziñgâm denân zâmbanme. <sup>7</sup> Oi a sikumziñoot ziñ Yesugât kutsinji âlip kwâkniñan zarip, zo sâmbâlîñ kwapme.

*Den ñai lum ñai birâbirân, zo mân dâp uap.*

<sup>8</sup> Gikanğât opmat, yatik bukuganğât upan. Den kâtik kombânñâ zo yatâ Kembangât ekabân kulemgune ziap. Zo lune perâkñak âlip upap. <sup>9</sup> Ka a sât hâtubâtu otziñgâbi zo ko bâliñ utne gurumin den zorânñâ topziñ sâmbuyagibap. <sup>10</sup> Nâi zâk gurumin den nâmbutñâ lumñâ ñai birâbap, zo den ku a upap. <sup>11</sup> Zorat sâbâ. A ñaigât ambân, zâk sot mân ândiban sâip, zâkñagâk gâ kâmbam mân kumban sâip. Oi gâ a ñaigât ambân sot mân ândimñâ a kâmbam kumban zo ko gâ den ku a upan. <sup>12-13</sup> A ñai um lâklâk buñ otziñgâmap, zâk gâtâm Anutuñâ yatigâk um lâklâk buñ okñanğâbap. Ka a um

lâklâk op buku otziñgâbap, zâkkât topñâ Anutuñâ sâmbuyagei Kembangât mâteñan kenğât buñ kinbap. Zorat gurumin den zorân topniñ sâmbuyagibap. Zo nângâm kwâtâtemñâ um lâklâk op târârak op ândibi.

*Nângâm pâlâtân bon buñ sot gukupitñâ.*

<sup>14</sup> Bukurâpnâ, a ñai nâ nângâm pâlâtân sot ândian sâbap, oi buku mân otziñgâbap, zâk nângâm pâlâtânñâ zo dap op tâmbet agoagonan gâbâ mâkâbap? <sup>15-16</sup> A mo ambân ñaiñâ hâmbâ, sâk pâke mo nalem kârum ândei kâmut zengâren gâbâ ñaiñâ mân beknan memñâ itâ dukubap. “Gâ âlip âi ândiban. Gâ pater opatkât sâkkâ kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan.” Nâi zâk lâunandik yatâ sâmbap op beknan mimbap? <sup>17</sup> Zorat a ñai nângâm pâlâtân sot ândian sâmbuku mân otziñgâbap, zâkkât nângâm pâlâtân zo mumuñâ sânat.

<sup>18</sup> Mo a ñaiñâ itâ sâbap? Gâ nângâm pâlâtân zemgigap. Nâ ko buku orotñâ zemnigap. Nângâm pâlâtânğâ buku orotñâ buñâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ buku orotñanğât nep tuum nângâm pâlâtânñanğât bonñâ tirâpğobat. <sup>19</sup> Anutu kânok ândiap, den zo nângâm kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nângâm kwâtâtem sumbe-mgât sinji uan sâmat. Ka zitâ sâ nângâ. Wâke

ziñâ zo yatâ nângâm Anutugât kenğât op sânamziñ sâmbumap. <sup>20</sup> Gâ a um kwamen, nângâm pâlâtân sot buku orot buñâ. Nângâm pâlâtânğâ zo yennâ.

*Abaram sot Rahaba zet nângâm pâlâtân op bonñâ muyagiwet.*

<sup>21</sup> Nângâm pâlâtân bonñâ zorat sa nângâ. Sâkunniñâ Abaram, zâkkât nanñâ Kembugât siñgi sâmb kumbat sâi Anutuñâ nângi tosanğâ buñ oip. Zo orot mâmenanğât yatâ oip. <sup>22</sup> Oi itâ nângâ. Abaramğât nângâm pâlâtân zo orot mâmenandâ bekñan meip. Oi nângâm pâlâtânâ târokwaî patâ oip. <sup>23</sup> Oi zorat Abaramğât den kulem nâi itâ ziap,

“Abaram zâk Anutugât diñâ nângi bon oipkât Anutuñâ zâkkât nângi târârak oip.”

Oi zorat Abaramğât itâ sâwe, “Zâk Anutugât buku kânok.” <sup>24</sup> Iknek. Anutu zâk a nâi nângâm pâlâtânñanğârâk egi tosanğâ buñ mân upap. Egi buku orotñanğât nep mâpot tuugi tosanğâ buñ upap.

<sup>25</sup> Oi yatik narâk nâin Anutuñâ Kanaan hân zo Isirae zengât siñgi sâi lan mâman ambân Rahaba, zâkñâ Anutugât den nângi bon oi Isirae a zagât hân ek mânânğârâwet, zet zâkkâren gâitâ buku oztikâm tik mâtâp zâpari âiwet. Rahaba zâk buku orotñanğât nep tuugipkât Anutuñâ nângi

tosanğâ buñ oip. <sup>26</sup> Zorat itâ ziap. Sâk zâk kaapumñâ buñ op mumuñâ muyagemap, zo yatigâk buku orotñâ buñ oi nângâm pâlâtânğâ zo mumuñâ opmap.

### 3

*Nâmbâlamniñ galem utnat.*

<sup>1-2</sup> Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâmb tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ donbepñâ um bâbâlan kwâkâziñgâziñgân nep tuunat mân sâbi. Nângânek. Den sâmb kwâkâkwâkân narâkñan Kembuñâ kwâkâziñgâziñgân a nen den bâliñâ sâmb ândimen, zorat hâuñâ yâmbâtñâ niñgâbap. Nen aksik patâ âsâbân sâmb tâpâkumen. A nâiñâ den bâliñ mân sâbap, zâkkât a âlip, târârak sâsân. Yatâ zorân um sâkñanğât âlip upapkât nep tuubap. <sup>3</sup> Bâu patâ biosi zen dinniñâ lubigât lâuziñan tâk kâtik pamen. Zo pam kwâkñan tap mem purikgurik tuuginđâ âime. <sup>4</sup> Wanğâgât yatik nângâme. Zen patâ oi pibâ kâtikñandâ kom alei âime. Oi mâbugwâbure tuutuunğâ mâiktârâ zo mem mâburine mâtâp âiâiñ dâp âimap. <sup>5</sup> Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo kut nâi nâi yâmbâtñâ op zâimap.

Nânge. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ zorân hibugân pâindâ sem nanğâmap. <sup>6</sup> Nâmbâlamziñ zo kârâp yatâ. Zâkñâ sâk

toren walâzingâm bâliņangât mam op nep tuumapņâ um sâkniņ sumunkomap. Oi ândiândiniņâ oi semap. Zikņâ ko sim kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap. <sup>7</sup> Zuu top top saruin sot hânân sot nii, mulum, zo aņâ mem sândukņan kwatziņgâmen. <sup>8</sup> Nâmbâlam ko a nâiņâ dap op mem sândukņan kwâpap? Zâk âkonņâ buņâ, purikgurik op bâliņâ memap. Mulum kâtik, kwaru yatâ. <sup>9</sup> Nâmbâlamniņandâ Kembu Ibâniņ sâm âlip kwapmen. Oi nâmbâlamniņandik a Anutugât holi tobat sâm bâliņ kwatziņgâmen. Lâu zobik den âlip sot bâliņâ gemap.

<sup>10</sup> Bukurâpnâ, yatâ zorâņ mân dâp uap.

<sup>11</sup> Dabân yatâ too sinņan zobigâk naamņâ sot kâlakņâ mâpot gem gâbabot?

<sup>12</sup> Bukurâp, koserân dap yatâ koliņ muyagibap? Mo samân dap yatâ zâlâli muyagibap? Mo saruņâ samņâ upap?

*Nâņgânâņgâ uren gok sot âmbiren gok.*

<sup>13</sup> Zengâren gâbâ nâņgânâņgâ a mo nâņgâm upme, zo ândie? Zâk lumbenâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nâņgânâņgânâņgât topņâ muyagei a ikpi. <sup>14</sup> Oi zengât umziņan um kâlak sot um zâizâiņ zeî sâkziņ mem zâim den bon nâņgen sâne sarâ upap. <sup>15</sup> Nâņgânâņgâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsâņ. Buņâ. Nâņgânâņgâ

zo hânân gokņâ. Ayân gok. Satangâren gok. <sup>16</sup> Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâiņ zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunņâ zo zem zâibap.

<sup>17</sup> Nâņgânâņgâ uren gokņâ, zorâņâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbenâ, sât lulu, buku orot sot siņgi âlipkât bonņâ nâmbutņâ. Um zagât mo sarâ ândiândiņ buņâ. <sup>18</sup> Lumbenâņgât nep tuume, zen arikņâ kâmitne târârakņangât bonņâ muyageziņgâmap.

## 4

*Sâknam nep tuum bon mân muyamuyagiņ.*

<sup>1</sup> Zengâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âkņâlê zemap, zorâņ kâmbamgât nep tuumap. <sup>2</sup> Zen um sâkkât âkņâlê op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buņ ândime, zorat. <sup>3</sup> Oi zen kut nâigât ninâu sâm âim ma ko mân mime, zo ko umziņan den bâliņâ zeî ninâu sâme. Zen itâ nâņgâme, “Kut nâi zo muyageniņgi kâtigem um sâkniņangât âkņâlê zorat bonņâ muyaginat.”

*Umniņandâ nâiņ nâiņ mân nâņgânat.*

<sup>4</sup> Haai, târotâro mânâmânâņgât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siņgi ândibannâ Anutu kândâtkuban. Zo nâņge mo buņâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku



okņanġâbapņâ Anutu kâsa okņanġâbap. <sup>5</sup> Mo den kulem ñâi ziap, zo nânġâne yen opmap? Den zo itâ,

“Umniņan Kaapum pâip, zo zâkkât siņġiyâk ândibapkat kâtigemap.”

<sup>6</sup> Den kulem ñâi ko itâ ziap, “Tânnânġonânġon, zo doņbep niņġâmap.”

Zorat den ñâi itâ ziap, “Anutu zâk a zâizâiņ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziinġât nânġâne gemap, zo ko tânzânġozoņġon zo ziņġâmap.”

<sup>7</sup> Zorat Anutu um topņan ġiņ op ândibi. Oi Sataņ kâsa minņanġâne birâziņġâm âibap. <sup>8</sup> Zen Anutu mâte okņanġâne zâkoot zen mâte otziņġâbap. Bâliņ mâme a ambân, zen bâliņâziņâ saņġon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziņ saņġone salek oik. <sup>9</sup> Zen topziņ nânġâm biranņâ isem umbâlâ upi. Ģirânziņâ zo melân umbâlâ upi. Oi sâtâreziņ zo melân ġirâp isebe. <sup>10</sup> Kembuġât mâteņan umziņ diim ge ândine zâkņâ mem zaatziņġâbap.

*Kembu mân walâm ândinat.*

<sup>11-12</sup> Bukurâpnâ. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkân a kânok ândiap. Zâk zânġobap mo kubikziņġâm birâziņġâbap, zorat imbaņâ zemņânġap. Zen ko sâm bâliņ mân upi. Nâi zâk bukuņâ sâm bâliņ kwap hâuņanġât den sâbap, zâkņâ

gurumin den sâm bâliņ kwap kândanġap. Ģâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândanġban zo ko sât luluņ a mân op, sâm kwâkâkwâkân a upan. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkân a kânok ândiap. Zâk zânġobap mo kubikziņġâm birâziņġâbap, zorat imbaņâ zemņânġap. Ģâ wangandâ bukuganġât den hâuņâ sâban? Zo Kembuġât nep.

*Kembuņâ nânġâniņġi kut ñâi utnat.*

<sup>13-16</sup> Bâi, itâ nânġânek. Zen itâ sâme, “Itârân mo mukan kamân zoren âi kut ñâi ñâi anġâġwanġâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâiņ den sâm sâkziņ mem zâime. Zâizâiņ den zo bâliņâ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nânġe. Mo ândiândiziņâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik ñâi muyagem zorânġak buņ upap. Zorat itâ sânetâ dâp upap, “Kembuņâ nânġâniņġi wâġân ândim yatâ mo yatâ utnat.” <sup>17</sup> Nâi zâk mâtâp âlipņâ zo ekņâ laņ birâbap zo ko tosa muyagibap.

## 5

*A kât sikumġât âkņâlê upme, zengât den.*

<sup>1</sup> Kât sikum a zen sâknam muyageziņġâbap, zorat kânņan isem umbâlâ utnek. <sup>2</sup> Irâ sikumziņ alâġem buņ upap. Oi pet hâmbâziņ mem ândime, zo hânġât siņġi. <sup>3</sup> Narâk pânġânok

oi zen sikum motziņ min-  
duwe, zo birâbi. Goide  
kât sot kâtziņâ zo bâliņ  
opņâ hân oi zorâņâ topziņâ  
sapsubap. Kârâpņâ yatâ  
ziņgesei sâknam nâņgâbi.  
4 Nâņgânek. A nepziņ  
hibuk urine kâitzâņgom nep  
sâņgân diim gei ziņgâwe. Oi  
kâlamziņan bon mimiņ nep  
tuuwe, zen yatik otziņgâne  
isene sumbem kâwali a  
zeņgât Kembu kindapņan  
giarip. 5 Sikum a ziņ  
hânân sâknam kâbâ yâmbât  
buņ ândim âkņâliwe. Nen  
bâu nalem ziņgindâ nem  
lâmbatne zâņgom om nimen.  
Zen zo yatâ sii nalem patâ  
nem ândimņâ kâmbamgât  
siņgi op narâk patin bâu  
yatâ zâņgom tâmbetzâņgobi.  
6 Sikum a ziņ a târârak diņâ  
sâm kwâkâm laņ kâmbamân  
parâwe. Zâk sâkņanġât  
hâuņâ mân sâip.

*Sâknam kwâkņan ândim  
Kembu patâniņ ġâbapkât  
mambât ândinat.*

7 Bukurâpnâ, zen Kembu  
ġâbapkât mambât âkon buņ  
ândibi. Nâņge. Nep mariņâ  
ņâiņâ nep kârâm kâmit  
nalem bonņâ âsagibapkât  
mambât ândimap. Oi  
maa sot map dâbâk oitâ  
bonņâ lâmbatpapkât nâņgâm  
ândimap. 8 Oi Kembuġât  
narâkņâ pâņkânok uapkât  
zen âkon buņâ mambât  
ândim umziņ tângune  
kâtigibap.

9 Bukurâp, zen a  
torenņâ mân sâm bâliņ  
kwatziņġâbi. Kuk den

mân dâzâņgobi. Patâņâ  
gam hâuņâ ziņġâbapkât.  
Nâņgânek. Patâniņâ zâk  
hâņgi kândâtņan ga kinzap.

10 Bukurâpnâ, Propete  
Kembuġât sâtkât den sâweņâ  
sâknam kwâkņan ândim  
kâtigiwe. Zeņgât mâtâp zo  
lâņbi. 11 Nâņge. Sâknam  
kwâkņan kâtigem ândiwe,  
zeņgât nâņgindâ âlip uap.  
Hiobe zâk sâknam kwâkņan  
ândim mân loreip. Zâkkât  
den siņgi nâņge. Oi Kem-  
buņâ um nâņgâm bet kut ñai  
ñai âlipņâ pindip, zo nâņge.  
Kembuġât tânzâņgozâņgon  
sot buku orotņâ patâ ziap.

*Sâm kâtik den.*

12 Bukurâpnâ, den ñai  
zi sa nâņgânek. Zen  
sumbemân mândâm den sâm  
kâtigime. Zen hânân kwap  
den sâm kâtigime mo kut  
ñai ñaiyân kwap den sâm  
kâtigime. Zo mân upi. Zen  
dinziņâ perâkņakkât bonņâ  
perâkņagâk âsagibap. Mo  
buņâ sâne buņ upap. Zo tosa  
muyagibegât yatâ upi.

*Mâsek zine kut ñai upi.*

13 Zeņġâren ġâbâ a ñâiņâ  
sâknamân ândibap, zâk  
Anutugâren ninâu sâbap.  
Ñai zâk sâtâre op ândibap,  
zâk mâpâmâpâse kep mim-  
bap. 14 Zeņġâren a ñai  
mâsek upap, zâkņâ Yesuġât  
kâmut a sâtņâ sâi gam  
zâkkât op ninâu sâbi. Oi  
Kembuġât kot sâm kelâk  
too saņgonņanġâbi. 15 Zen  
nâņgâm pâlatâņân ninâu

sâsân, zorân mâsekñâ kubik-pap. Kembuñâ a zo tângoi âlipñâ upap. Tosanâ oip, zo gulipkubap. <sup>16</sup> Zorat zen âlip upigât bâliñâziñâ sapsun ninâuñâ tânagobi. A târârak ñâi ninâu sâi imbañoot upap. <sup>17</sup> Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân gibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umñan map mân gem zeip. <sup>18</sup> Oi bet dum ninâu sâi sumbemân gâbâ map gei hânân kut ñâi ñâi kâmñâ takip.

*Gulip orotñâ zo diizingâne gabi.*

<sup>19-20</sup> Bukurâp, zeñgâren gâbâ ñâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm ari buku ñâiñâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nâñgâbap, “Ñâi zâk bukuñâ mâtâp bâliñan gâbâ diimñâ Anutugâren pâi Anutuñâ a zorat tosa donbep gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumuñangât sinji oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.

## Ekap kânok Peteronâ kulemguip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândianjâ Anutuñâ a diizingip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân oset-boset ândie, zengât ekap zi kulemguan. <sup>2</sup> Anutu Ibânâ nângi zeipkât gâsum sâlâpâzângoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgâbap sot Yesu Kristogât dijâ lunetâ zâkñâ zengât op moipkât um salek kwatziñgâbapkât diizingip. Zengâren um lumbenâ sot tânzângoizângoñ patâ op sambâlem zimbar.

*Sumbemân kut nâi âlip zorat sâtâre utnat.*

<sup>3</sup> Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâmbâ âlip kwâkñangânat. Zâkñâ Yesu Kristo mumujan gâbâ mângeiipkât tânnângom um bâbâlan op ândiândi bonñangât nângâm nângâm ândinatkat mânginingip. <sup>4</sup> Oi sumbemân nengât singi kut nâi zinziñ kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi nengât mambâtningâm ziap. Zo minatkât yatâ otniñgip. <sup>5</sup> Anutu zâk imbanâñootñâ galem otniñgi nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyagibap.

<sup>6</sup> Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pânjkânok ziren Anutuñâ sâi sâknam sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâkñan ândine zorânâ mâsikâziñgâbap. <sup>7</sup> Zorat den nâi sâbâ. Goide kât zo yennâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknam sot kâbâ yâmbât âsageziñgâmap. Nângâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nângâm pâlâtânziñ zo bonñâ, zorat sâknam kwâkñan ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot sâmbâ âlip zo muyagibap. <sup>8</sup> Zen Yesugât holi tobat mân igâwenâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñâ mân igâwenâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anâ mân nângânângân, zo nângânangâm. <sup>9</sup> Nângâm pâlâtânziñangât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâiñ, zorat mâte otziñgapkât sâtâre ue.

*Propete zen den kânjan sâwe, zo bon muyageip.*

<sup>10</sup> Propete ziñ Anutugâren gâbâ tânzângoizângoñâ zi dap dap muyagibap sâmbâ zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, nengâren tânzângoizângoñ zo muyagibapkât den kânjan sâwe. <sup>11</sup> Propete ziñ itâ sâwe, "A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâsân, Kristo, zâk âsagem sâknam nângâmñâ ko neule âsâkñan

zâi mem ândibap.” Kaa-pumñâ den zo umziñan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatin Kristo zo yatâ muyagibap sâmb, nângâm ândim gawe. <sup>12</sup> Oi den sâwe, zorat bonñâ ziñan buñâ, neñgâren muyagibapkât sâsân, zo sâmb muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonñâ muyageip. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ sângongui sumbemân gâbâ gem Kembugât singi a mam otzîngi singi âlip dâzângowe. Singi âlip zo den bonñâ. Oi sumbem a ziñâ den zorat topñâ iknatkât nângâm ândiwe.

*Ândiândi sângiñâ zo kândâtubi.*

<sup>13</sup> Zorat zen um nângânângâziñ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristonñâ muyagemñâ tânzângobap, zorat nângâm nângâm um bâbâlan op mambât ândibi. <sup>14</sup> Ândiândi sângiñâ sot lan gulip ândiândiñ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buñâ. Anutugât diñâ lum ândibi. <sup>15</sup> Um hâlâlu mariñandâ diiziñgipkât zen zâk yatâ târârak op ândibi. <sup>16</sup> Kembugât den nâi itâ kulemgune ziap, “Nâ târârak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

*Yesu Kristogât gilâmñandâ sângâniñ meip.*

<sup>17</sup> Zen Ibâniñ sâmb mâpâsime, Anutu zâk hâtubâtu mân opmap. Ândiândiniñangât tobatniñâ nângâm dinniñ sâmb

kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâkñangâm ândibi. <sup>18</sup> Zen itâ âlip nângâme. Nen sâkurâpniñâ zengât mâtâp lâñ ândeindâ kut nâi yennâ, goide kât yatâ, zorân mân sângâniñ meip. Buñâ. <sup>19</sup> Kristogât gilâmñandâ sângâniñ meip. Zâk râma gwamñâ sâkñâ âlipñâ zo yatâ op ândeip. <sup>20</sup> Anutu zâk mârumbân hân kombân mân muyageibân nep zo nanñâ sâmb pindip. Nânñangât muyamuyagiñ ko bet narâk murukñan zi neñgât op muyageip. <sup>21</sup> Zâkñâ nen Anutugâren târokwatniñgip. Anutuñâ mumuñan gâbâ mângim neule âsakñâ giñangi giarip. Zorat nen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândien.

*Den singi âlipñandâ mânginiñgip.*

<sup>22</sup> Zen den bonñâ lunetâ um dâpziñ salekkoip. Oi buku bonñâ upigât yatâ muyageip. Zorat umñâ gâsâyagom ândibi. Umziñ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap. <sup>23</sup> Zen âsaâsagiñ unakñâ. Buñ orotñan buñâ, mân buñ orotñâ. Anutugât den ândiândiñ sot ziziñ kâtik, zobâ muyagiwe. <sup>24</sup> Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen hibuk yatâ. Oi neuleziñ zo hibuk neule bâlonñâ yatâ. Hibuk neule zo âmbârângâm gemap.

<sup>25</sup> Anutugât den ko zo zinzij kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Singi âlip den dâzângowe, zo ko zi.

## 2

*Nen Yesugâren pâlatân op kâtiginat.*

<sup>1</sup> Zen bâliņâ sot sarâ sot kâsâp, umân pâpan, mem ge kwâkwat den zo birâm nanğâbi. <sup>2</sup> Birâmņâ katep mâik namgât otziņgâmap, zo yatik zen um dâpziņangât nalem, Anutugât den, zorat yatik otziņgâbap. Zo nemņâ singi âlibân lâmbat kâtigem kinbi. <sup>3</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuņâ tânzângo  
nângâm âkņâle urâwe,  
zorat op zâkkât den  
nângâmņâ lunam upi.

<sup>4</sup> Kembuniņâ Yesugât den nâi itâ ziap. Zâk mirâ kunkunņâ ândiândiņ. Aņâ ek birâne Anutuņâ zâkkât nâņgi zari mem sâlâpkoip. <sup>5</sup> Zorat zen hâmba ândiândiņ op zâkkâren târokwap kin zâimņâ Kaapungât namâ upi. Oi Kembugât tirik namâ galem a yatâ umziņâ Kembugâren pane zeî kore okņangâbi. Zo Yesu Kristogât op nâņgi âlip upap. <sup>6</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Nângâ. Nâ Sion  
bâkņan, Yerusalem  
kamânân kunkun nâi  
kwânâņgan. Kunkun  
zo gâsum sâlâpkuwan,  
zo sâņgân patâ. Aņâ

zâkkâren nângâm  
pâlâtâņ kwapi zo ko  
mân kwakpi.”

<sup>7</sup> Oi zen zâk nângâm  
pâlâtâņ kwâkņangâm  
ândime. Zen zâkkât nângâne  
bonņâ uap. Ka a nâmbutņâ  
nângâm pâlatânziņ bunâ,  
zeņgât itâ sâip,

“Mirâ tuutuun a kunkun ek  
âkon op birâwe, zorâņ  
kunkun zinzij kâtik  
op kinzap.”

<sup>8</sup> Kembugât ekabân den  
nâi itâ ziap,  
“A zen kunkun zoren kom  
tâmbetagobi.”

A singi âlip birâmņâ zoren  
kumbigât sâsâņ zo, zen yatâ  
upme.

*Nen Anutugât kâmut  
urâwen.*

<sup>9</sup> Zen ko Anutugât kâmut  
gakâņâ sot tirik namâ galem  
a gakâņâ sot târârak a  
ambârâpņâ. Yatâ zo zen ko  
ņâtâtigân gâbâ diiziņgâm ga  
âsakņan zâmbarip. Kut nâi  
nâi âlipņâ opmap, zorat singi  
den sâne laņ kârâbapkât  
gâsuziņgip. <sup>10</sup> Zen mârumņan  
zâkkât a mân urâwe. Narâk  
ziren ko Anutugât a kâmut  
ândie. Mârumņan kwakmak  
ândiwe. Zi ko tânzângo  
ândie.

*Bâliņâ kândâtkom  
ândinat.*

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, nâ dâzângua  
nângâne. Zen hânân  
kwande sot lomba ândimeņâ  
um sâkziņangât âkņâle  
bâliņâ zo kândâtkubi.  
<sup>12</sup> Wangât, um sâkziņangât  
âkņâle bâliņâ zo um

dâpziņņġât kâsa yatâ uap, zorat. Yatâ ândimņâ um kâtik osetziņņan târârak ândibi. Yatâ ândine um kâtik a ziņâ zengġât laņ bâliņ mâme sâmņâ topziņ ek nâņġâmņâ Anutuņâ takâbabân orot mâme nepziņņġât Anutu sâm âlip kwâkņāņġâbi.

*A kutâ zengġât den lunat.*

13-14 Kembuġât op a kutâ sot a sâtņâ top top zengġât sâtziņ lubi. A kutâ patâ ândiap, zâkkât sot hângġât galem a zâambarip, zengġât den kâtik ârândâņ lubi. Ziņâ bâliņ mâme a hâuņâ ziņġâbigġât sot a âlipņâ ândie, zen sâm âlip kwatzziņġâbigġât sâm ziņġip. 15 Zen ko nep âlip zi tuumņâ a um kâtik sâm gulip muyagime, zengġât den mem gei pambigġât Anutuņâ sâm ziņġap. 16 Zen olaņziņġipkât dumun buņ ândie. Oi ândiândi zorâņâ bâliņâ mân ekap-kubap. 17 Târârak ândim Anutu kore okņāņġâbi. 18 Zen a aksik zengġât nâņġâne giġiņâ mân upap. Bukurâpziņ umziņandâ gasâzâņgoi ândibi. Anutu hurat kwâkņāņġâm ândibi. A kutâ patâġât sât lum ândibi.

*Kore a, zengġât den.*

19 Kore a, zen patârâpziņ hurat kwatzziņġâm sâtziņ lum ândibi. A patâ âlipņâ sot sânduk ândiândiņ, zenâk buņâ. Kârâpņâ ândiândiņ, zen ârândâņ sâtziņ lum ândibi. 20 Zen Kembuġât nâņġâm âlip utnetâ laņ

sâknam ziņġâne âkon den mân sâm ândine ko Anutuņâ zengġât nâņġi âlip upap. 21 Ka zen tosa muyagine lapitzziņġâne Anutuņâ dap yatâ nâņġi âlip ñâi upap? Zen târârak ândim kâmbam ziņġi hâuņāņġât den mân sâm ândine Anutuņâ zengġât nâņġi âlipņâ upap.

*Yesuġât mâtâbân lâņ âinat.*

22 Zen yatâ upigġât sâm ziņġip. Wangġât, Kristo zâk yatik zengġât op sâknam nâņġâm kândom otziņġip. Oi zen mâtâp zo ekņâ yatik lâņ âibi. 23 Yesu zâk bâliņâ mân oip. Sarâ lâuņan ġâbâ mân ġâip. 24 Zâk sâm bâliņ kwâkņāņġâne hâuņâ mân sâip. Sâknam pindâne hâuņāņġât den mân dâzâņgoip. Buņâ. Den sâm kwâkâkwâkâņ nep bonņâ tuumap, Anutu, zâkkâren nâņġâm pâlâtâņ kwâkņāņġâm ândeip. 25 Neņġât bâliņandâ zâkkât sâkņâ kwâkņan zari poru nagân mem zâi moip. Nen bâliņâ birâm ândiândi târârak ândinatkat yatâ oip. Zâkkât useņâ zorâņ zengġât use zo gulipkoi soġei âlipziņ urâwe. Zen râma yatâ laņ gulip ândiwe. Narâk zi ko um dâpziņņġât galem a, Yesu, zâkņâ diiziņġi zâkkâren ga ândie.

**3**

*A ambân zengġât den.*

1-2 Ambân zengġât yatik sâbâ. Zen abârâpziņ zengġât

giginâ ândibi. Oi abârâpziņ nâmbutņâ zen Kembugât den kom ândine zen den mân dâzâņgomņâ diim gem ândine abârâpziņ zengât orot mâme âlip zo ekņâ umziņ melâņbi. <sup>3</sup> Ambân zen sâkkât neule kâukziņ mem kubik kwâlak sâņgân zâizâiņ gânduziņan pame sot hâmbâ neule âlip mem ândime, zorat nâņgâne yennâ upap. <sup>4</sup> Neule bonņâ zo itâ. Umziņan tik zem muyagemap, zo neule ziniņ kâtik muyagei Anutuņâ nâņgi zâizâiņ upap. Um lumbe sot um sânduk ândiândiņ, zorat san. <sup>5</sup> Kembugât sinġi ambân mârumņan ândiwe, zen neule zo mem ândiwe. Oi Anutugâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņaņgâm ândim abârâpziņ sâtziņ lumarâwe. <sup>6</sup> Serañâ Abaramgât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip. Oi zen kut ñai ñai âlipņâ opņâ keņgât buņ ândim Seragât bârârâp op ândibi.

<sup>7</sup> A zengât yatik sâbâ. Ambân zen imbaņâziņ giginâ. Zorat op ambirâpziņ zen nâņgâmņik kut zo otziņgâm ândibi. Oi ândiândi kâtikkât ârândâņ ândibigât sâip. Zorât a ziņ ambirâpziņ gâlem otziņgâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziņâ pâņsâsâņ buņ, hâlâluyâk zâibap.

<sup>8</sup> Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziņ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A torenņâ, zengât

bukurâpniņâ sâm umziņandâ gâsâyagom lumbenâ op um nâņgânâņgâyân ândibi. <sup>9</sup> A ziņ kut ñai bâlîņâ otziņgâne hâuņâ bâlîņik mân otziņgâbi. A ziņ sâm bâlîņ kwatziņgânetâ hâuņâ sâm bâlîņ den mân dâzâņgobi. Buņâ. Zen sâm âlip kwatziņgâbi. Anutuņâ mâsop minziņgâbam diiziņgipkât a mâsop minziņgâbi.

<sup>10</sup> Zorat Kembugât ekabân den ñai itâ zaip,

“Ñai zâk ândiândigât âkņâlemap sot narâk âlip muyagibapkât nâņgâmap, zâk lâuņâ galem oi den bâlîņâ mân takâbap. Oi lâuņan gâbâ sarâ den mân gâbap. <sup>11</sup> Bâlîņ top top zo kândâtkom kut ñai ñai âlipņik upap. Oi lumbenâ mâtâp kârum muyagem nepņâ tuubap. <sup>12</sup> Kambuņâ a târârak zen ziņgiri âlip opmap. Konsâm mâpâsime, zorat kin-dapkwap tâpmap. Bâlîņ mâme zen ko Kambuņâ ziņgitņâ kâsa otziņgâm ândimap.”

*Sâknamgât den.*

<sup>13</sup> Zen ko kut ñai âlipņaņgât nâņgâm nep tuum kâtigem ândine aņâ dap dabân tâmbetzâņgobi? <sup>14</sup> Bâlîņ mâme a nâmbutņâ ziņ kâsa otziņgâne sânam



kwâtkwât mân upi. Orot mâme âlipnangât sâknam kwâknjan zâibi zo ko Anutuñâ zengât nângi âlip upap. Kâmbam zângonam utne sânmziñ mân sâmbubap. Kengât mân upi. <sup>15</sup> Umziñ mem kubikne Kristonâ ko kembuziñ ândibap. Oi nângânângâziñandâ Kembugâren nângâm ândime, zorat mâsikâzingâne um bâbâlan op topñâ sap-subi. <sup>16</sup> Oi den zo mulunângen sâmñâ umziñan bâliñâ nâi mân muyagei sâbi. Hurunângen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlâtâñ op ândim kut nâi nâi upme, zorat sâmbâliñ kwatziñgâme, a zo zen sarâziñangât top muyagei ek anun upi. <sup>17</sup> Kristogât sinji a zen kut nâi nâi âlip op ândine Anutuñâ nângi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat nânga âlip upap. Ka bâliñ utne sâknam ziñgâbi, a zo zengât nânga giap.

<sup>18</sup> Kristo zâk târârak op ândimñâ a nâmbutñâ zengât bâliñâziñangât opñâ sâp kânok moi âkip. Târârakñandâ gângonâ nenngât op yatâ oip. Nen Anutugâren nâmbanbapkât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko mângei zaarip.

*Noa ândei ândiwe, zengât den.*

<sup>19</sup> Yesuñâ Kaapum sot ândimñâ um dâpziñ tâk namin zeip, zengâren âim

sinji âlip dâzânngoip. <sup>20</sup> Zen mârumñan Noa zâk wanğâ tuum ândei Anutuñâ um lumbenâ otziñgâm, a zo, zen diñâ lubigât mambâtziñgâm ândei diñâ birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zengak wanğâyân zâine toonâ mân gwâkâziñgi ândiwe. <sup>21</sup> Too uurup taki Noa sot a ambân gakânâ wanğâyân zâim hâlâlu ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpñâ toonâ too sanğonziñgâme yatâ. Too zo sâkziñan gwapgwap zo mân sanğobapkât upmen. Buñâ. Yesuñâ mumuñan gâbâ zaripkât opñâ zen Anutu mâtenan hâlâlu sot tosanâ buñ kinbigât too sanğonziñgâmen. <sup>22</sup> Yesu zâk sumbemân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâiñ sot imbanâziñoot aksik patâ zen zâkkât giginâ ândie.

## 4

*Yesuñâ sâknam nângip, yatik nângâmñâ bâliñâ birânat.*

<sup>1</sup> Kristo zâk sâknam nângip. Zen zo yatik upigât Kristogât nângânângâ yatâ upi. Oi itâ nângâbi, “Nâi zâk sâknam nângâmñâ bâliñâ kândâtkubap. <sup>2</sup> Oi sâk sot ândiândiñ narâk ziap, zoren sâkkât âkñâle bâliñâ zo mân lumñâ Anutugât denâk lum ândibap.” <sup>3</sup> Mârumñan itâ op ândiwe. Lan ândiândiñ, âkñâle bâliñâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemjik

ândiândiņ, lopio sarâ kore okņanğâwe. Zen kut nâi nâi zo um kâtik a zen sot op gawe. <sup>4</sup> Oi narâk ziren um kâtik a zen sot laņ gulip mân ândimegât nânğâne nâi oi sâm bâlîņ kwatziņgâme. <sup>5</sup> Nâran ko ândiândiņâ sot mumuņâ, neņgât den sâm kwâkâbapkât sâsâņâ, Anutu, zâkkât mâtenjan pindiņsâm kin topziņ sâm muyagibi. <sup>6</sup> Oi topņâ itâgât. Yesuņâ a mumuņâ siņgi âlip dâzânğoiņ, zen mârum hânân sâk sot ândim mumuņanğât siņgi ândiwe. Ka Yesuņâ moip, narâk zoren siņgi âlip dâzânğoi um dâpziņ sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

*Narâk pânkânok uapkât buku op berân miangânat.*

<sup>7</sup> Hânân kut nâi nâigât narâkņâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâugât bâbâlaņ upi. <sup>8</sup> Oi umziņandâ gâsâyagom ândibi. Umziņâ zo nep zoren pane zeî kâtigibi. Yatâ op ândine tosa birâbirâņ zeņğâren âsağibap. <sup>9</sup> Zen âkonņâ buņâ, buku oranğâm ândibi. <sup>10</sup> Anutuņâ zen siņgi âlipkât imbaņâ top top zen ziņgip, zo aņâ aņâ zemziņgap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi. <sup>11</sup> Nâi zâk siņgi âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk Kembuğât den zorik sâbap. Nâi zâk bukurâpņâ kore otziņgâbapkât sâm pindiņ, zâk nep zo tuum

ândibap. Zo Anutuņâ imbaņâ pindi tuubap. Zen yatâ utne Yesu Kristoņâ tânzânğoi ândimegât a zen Anutu mâtâsem sâm âlip kwâkņanğâbi. Zâkkâren neule âsakņâ sot imbaņâ zeipņâ zem zâimâmbap. Perâkņak.

*Yesuğât op sâknam nânğâmņâ umâlep muyagi-nat.*

<sup>12</sup> Bukurâpņâ, zeņğâren sâknam kârâpņoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâziņgâbapkât âsağiap. <sup>13</sup> Kristo sâknam nânğip, zen yatik nânğâm ândie. Oi bet zâkņâ neule âsakņoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi. <sup>14</sup> Zen Kristogât a op ândiegât sâm bâlîņ kwatziņgâne nânğâne âlip upap. Wangât, neule âsakņâ mariņâ, Anutuğât Kaapumņâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat. <sup>15</sup> Zeņğâren gâbâ a nâiņâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâiņ op sâi ko zorat hâuņâ sâknam mem aņun upap. <sup>16</sup> Ka zeņğâren gâbâ nâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namin pane zorat nânği aņunņoot mân upap. Buņâ. Zâk Kristo sâknam nânğip yatik sâknam nânğap, zorat Anutu sâtâre okņanğâbap. <sup>17</sup> Nânğânek. Anutuņâ top lâkulâku nep zo arâpņâ neņğâren topkwap tubapkât narâkņâ mâte uap. Nep zo neņğâren topkwap tuum âimņâ siņgi

âlip birâme, zengâren tuum dap otziŋgâbap? <sup>18</sup> Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Hâunŋgât den sâsân narâkŋan a târârak ziŋ sumbemân bagibag-iŋâ, zo yâmbâtŋâ oi ko bâliŋ mâme sot siŋgi âlip birâme, zen dap upi?”

<sup>19</sup> Zorat Anutuŋâ nâŋgi âlip oi sâknam kwâkŋan zâibi, zen âlip orotŋangât nep tuum ândim Kembuŋâ tânzângobapkât um bâbâlan op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

## 5

*A sâtŋâ ândiândigât den.*

<sup>1</sup> Zengâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuziŋandâ den dâzângobâ. Kristoŋâ sâknam nâŋgip, zo sinnâ bonŋandâ egâwan. Oi ândimŋâ zâk sot neule âsakŋâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzângua nâŋgânek.

<sup>2</sup> Galem a zen Anutugât râma kâmut zi galem otziŋgâbigât sâm ziŋgip. Zo um yâmbât buŋâ, um bâbâlanâk galem otziŋgâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiŋangât buŋâ, nep zorat umziŋ kiri tuubi. <sup>3</sup> Oi a kembu otziŋgâm buŋâ. Ziŋâ râma kândom otziŋgâm mâtâp âlipŋâ zo tirâpziŋgobi. <sup>4</sup> Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patâŋâ gam sâŋgân neulenoot, zinzij kâtik zo ziŋgi mem ândibi.

<sup>5</sup> A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzângobâ. Zen a patâ zengât gigiŋâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sâŋgum, kutŋâ um gigiŋâ, zo lapŋâ kore orâŋgâm ândibi. Zen nâŋge. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâiŋ kâbakŋezingâmap. Ka a um gigiŋâ ândime, zen tânzângomap.” <sup>6</sup> Zorat op ko zen um gigiŋ op ândim Anutu imbanâ mariŋâ, zâkkâren pindiŋsâm ândibi. Yatâ utne nâŋgi narâk mâte oi zâkŋâ tânzângobap. <sup>7</sup> Kut nâi nâigât nâŋgâ kwâkâ upme, zo Anutugât bikŋan pam birâbi. Zâk umŋâ zengâren kinzap. Zâkŋâ on galem otziŋgâmap. Zorat nâŋgâ kwâkâ mân op ândibi.

*Um wâgân ândibi.*

<sup>8</sup> Zen um kendon ândim gasâziŋ kârâm ândibi. Kâsaziŋ Satâŋ, zâk zuu kâtik Laioŋ yatâ op nâi mo nâi zibâ sâm âi takâm, ga takâm obândimap. <sup>9</sup> Oi zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋangâm kâtigem kin, Satâŋ zâk kânzâratŋangâne âibap. Oi itâ nâŋgâbi.

Bukurâpziŋ hân dâp zengâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap. <sup>10</sup> Oi Anutu, tânzângozâŋgoŋ mariŋâ, zâk neule âsakŋâ zinzij kâtik zo zemŋangap, zâkŋâ zen Kristo sot pâlâtân op ândiegât neule âsakŋan bagibigât diiziŋgipŋâ sâi narâk pânkânok sâknam nâŋgânetâ ko melâŋ kubiziŋgâmŋâ mem kâtikŋan

kwatziŋgâbap. <sup>11</sup> Yatâ mo  
yatâ tuubapkât imbanâ  
zo zâkkâren zeipnâ zem  
zâimâmbap, kâtiknâ. Zo  
perâkŋak.

*Den muruknâ.*

<sup>12</sup> Nâ den zo Siliwano  
dukua ekabân kulemgum  
ziŋgap. Nâ zâkkât nânge  
buku bonnâ uap. Zen  
um bâbâlaŋ op siŋgi âlip  
mem kâtigem ândibigât den  
pâŋkânok zi dâzâŋguan. Itâ  
nângeâm ândibi. Siŋgi âlip  
nângeâm ândiwe, zo Anutuŋâ  
tânzâŋgozâŋgoŋaŋgât den  
bonnâ. Zorat zen zorat  
umŋan bagim kâtigem kinbi.

<sup>13</sup> Kembuŋâ gâsuziŋgip,  
yatik Babilon kamânân  
ândie, zeŋgâren kâmutnâ  
gâsuziŋgi ândie. Oi zo ziŋ  
zeŋgât nânge. Oi nannâ  
Mareko zâk ârândân. <sup>14</sup> Zen  
buku buku op luyangâbi.

Kristogât siŋgi ândie,  
zeŋgâren um lumbe zimbap.  
Zo yatik.

## Ekap zagât Peteronâ kulemguip.

*Mâsop den.*

1 Simon Petero, Yesu Kristogât kore a sot Aposolo, nânâ nen sot târârak marinjâ, Anutu sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren nânghâm pâlâtân kwatzikâm ândibigât diizingip, zengât ekap zi kulemgum zingon. <sup>2</sup> Zen Anutu sot kembuniñâ Yesu, zet sot pâlâtân op ândiegât um lumbeñâ sot tânzângozângeon walâwalân zengâren zem zâibap.

*Singi âlipkât bon  
muyagem âibi.*

<sup>3</sup> Yesu zâk imbanânandâ nen um hâlâlu sot târârak ândinatkât imbanâ ningi ândien. Zo nen Anutugât tobat yatâ ândinat sot zâk sot neule âsakñan ândinatkât diiningâm zâkkât topñâ muyageningi zâk sot pâlâtân urâwen. <sup>4</sup> Zâk yatâ op umgât gom sambe patâ ningâbap, zorat singi sâip. Den zi nânghindâ zorat bonñâ niñan muyagei hânân âkñâlegât tâmbetagoagon ziap, zo kândâtkom Anutu sot pâlâtân op holi tobat kânok utnatkât sâip.

<sup>5</sup> Zorat zen nânghâm pâlâtân kwâkñanngâm ândie, zen kâtigine târârak ândiândizij muyagibap.

Târârak ândiândizijandâ top nânghânghâzij muyagibap. <sup>6</sup> Nânghânghâzijandâ um kendon muyagibap. Um kendonñâ kâtikkâtiginjâ muyagibap. Kâtikkâtigizijandâ singi âlip sot ninâugât bâbâlan orotñâ muyagibap. <sup>7</sup> Singi âlip sot ninâugât bâbâlan upmenâ buku op ândiândij muyagibap. Buku op ândiândijandâ tânagoagon muyagibap.

<sup>8</sup> Kut nâi zo aksik zengâren muyagem zeî Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândim nep tuune bon buñ mân upap. <sup>9</sup> Ka nâi zâk kut nâi zo buñ ândibap, zâkkât itâ sâsân. Zâk sij bâpsâsân sot um kâtik. Mârumñan sanjon kubigip, zo nelâmkoî ândiap. <sup>10</sup> Bukurâp, zen Kembunâ gâsum sâlâpzângeop, zorat kâtigem Kembu sot pâlâtân ândibi. Zo zengâren bon upapkât kâtigibi. Zen yatâ op ândimñâ mân lorem birâbi. <sup>11</sup> Kâtigem op ândine kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ diizingi sumbengât kij topñan bagim ândim zâimambi.

*Petero zâk mumbapkât  
kânñan nânghip.*

<sup>12</sup> Zen den zo aksik kwâkâm zingâwe, zo nânghan. Oi zen den bonñâ nânghâmñâ mem kâtigem ândie, zo nânghâm lan den zorik dâzânghom ândibat. <sup>13-15</sup> Nâ hân sâk birâbatkât narâkñâ itâ nânghan. Zo mân kêrep uap. Den zo Kembuniñâ Yesu Kristonâ sapsum nigip.

Oi nâ birâziŋga den zo nânġâm ândim zâibigât ekap zi ziŋgan. Nâ itâ nânġan. Nâ zi sâk sot ândim den zo dâzânġom ândia dâp upap.

*Peteroŋâ Kembangât neule âsakŋâ egip.*

<sup>16</sup> Den sinġi dâzânġowen, zo bonŋâ. Zo den pat mo sinġi yenŋâ a niin nânġânânġâyân gâbâ mân dâzânġowen. Nen Kembangât neule âsakŋâ sot imbanċâ igâwen. Zo yatâ ekŋâ imbanċâ sot takâtakâŋâ zorat den sinġi dâzânġowen. <sup>17</sup> Nen Yesu sot bâkŋan tâindâ sumbemân gâbâ neule âsakŋâ zâkkâren gâi Anutu Ibânâ sâm âlip den dukui. Oi Yesugât itâ sâip, “Zi nannâ. Umnandâ zâkkârenâk kinmap. Zâkkât nânġa âlip ŋâi uap.” <sup>18</sup> Nen zâk sot ârândânġ tirik bâkŋan zarindâ den zo sumbemân gâbâ gâi nânġâwen. <sup>19</sup> Oi zorat nen Propete a zengât den nânġindâ bon opmap.

Den zo kârâp âsakŋâ ŋâtâtigân âsagemap yatâ. Zen zoren ek ândine mirâ haŋsâbap. Oi umziŋan sâŋgelak patâ, Yesu, zâkkât âsakŋandâ maa yatâ âsagibap. <sup>20</sup> Den patâ zi sa nânġâne. Propete a, ziŋ kut ŋâi ŋâi gâtâm âsagibap, zorat sâm Kembangât ekabân kânŋan kulemguwe. Zorat topŋâ anâ zikŋâ umgât mân sâbap. <sup>21</sup> Den zo a ziŋâ umziŋanġârâk mân sâwe. Buŋâ. Tirik Kaapumŋâ den zo Anutugâren gâbâ mem

umziŋan pâi den zo sâwe. Zorat anâ zik umgât den zorat topŋâ mân sâbap. Tirik Kaapumŋâ den zorat topŋâ sapsuŋanġi âlip sâbap.

## 2

*Sinġi âlip ku a, zengât den.*

<sup>1</sup> Mârumŋan Isirae a zengâren propete a sarânâ nâmbutŋâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm ziŋgâ a sarânâ muyagibi. Zen sinġi âlipkât sâm gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembangât tosaziŋanġât op mom sâŋġânziŋ meip, zâk kwâimbânġâbi. Yatâ utne tâmbetagoagon muyageziŋgâbap. <sup>2</sup> Oi zen laŋ mâman ândiândiŋ nep tuune a doŋbep ziŋ ziŋgit wârâtânġobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâm bâliŋ kwapi. <sup>3</sup> Zen kât sikumgât âkŋâle opŋâ den sarâ sâm kut ŋâi ŋâi zo laŋ betziŋan mimbi. Ka zen ko itâ nânġâbi, “Mârumŋan gâbâ zengât hâuŋanġât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzânġobapkât sâsânġ, zo tâmbetzânġobapkât mambâtziŋgâm ândiap.”

*A mârumŋan hâuŋâ ziŋġip, zorat den.*

<sup>4</sup> Anutugât nânġâmen. Zâk sumbem a nâmbutŋâ bâliŋ utne mân birâziŋġip. Buŋâ. Simân kâbakŋeziŋġi ŋâtâtigân tâk namin geiwe.

Zoren den hâuñâ sâsânangât narâknâ mambât ândie.

<sup>5</sup> Anutu zâk mârumñan bâliñ mâme a mân birâziñgip. Noañâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzânngomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen wanğâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâliñ mâme a zenğâren too uurup patânâ takâm gwâkâziñgip.

<sup>6</sup> Narâk nâin Sodom sot Gomora kamân yatik buñ upabotkât sâi kârâp zikesei buñ urâwet. Zo bâliñ mâme a bet muyagem ândibi, zenğât girem sâm yatâ oip. <sup>7</sup> Ka a târârakñâ, Loti, zâk bâliñ mâme a ziñ lañ gulip ândine zorat nânği mân dâp oi Kembuñâ kâmut zobâ gâsui. <sup>8</sup> (Loti zâk a târârakñandâ osetziñan ândei zen bâliñ top top utne sirâmñâ sirâmñâ ek nânğâm umñâ bâliñ oi ândeip.) <sup>9</sup> Zorat itâ sâbâ. Kembuñâ a târârakñâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzânngomap. Oi bâliñ mâme a zen hâuñangât narâgân sâknam ziñgâbapkat tâk namin zâmbanmap. <sup>10</sup> A umziñ bâliñangât kinmap, zen lañ mâman opñâ Kembu sot sumbem a zâizâiñâ sâm bâliñ kwatziñgâme. Kembuñâ a yatâ zo tâk namâ kâtikñan zâmbanbap. A yatâ zorân kenğât buñâ den kwâkziñan sâm sumbem a âsakñâ sot imbanğâziñoot zen sâm bâliñ kwatziñgâme. <sup>11</sup> Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbanğâ sot kâwali top

nâi zemziñgapñâ Kembangât mâtenñan mân sâm bâliñ kwatziñgâme.

<sup>12</sup> Ka lañ mâman a zo, ziñâ um nânğânânğâziñ buñ, zuu zânğom nime, zo yatâ. Kut nâi nâigât topñâ kârûm den lañ sâme. Zen zuu yatâ zânğobap. <sup>13</sup> A zo bâliñâziñangât sângân mimbi. Zen anun buñ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkñâle lum bâliñâ upme. Zen âkon buñ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziñan ândim um gulip kwatziñgânam yatâ upme. Ziñ osetziñan mân orotñâ op sii nalem nine zorat nânğa anunñoot uap. <sup>14</sup> A zo, zen sinziñâ lañ ek nânğâm âkñâle upme. Oi bâliñâ âkonñâ buñ upme. A lotñâ zen kut nâi yatâ zorat mem um gulip kwatziñgâme. Kât sikumgât âkñâle op umziñ oip. A zo, zen simgât sinği. <sup>15</sup> Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sângiñâ, Bileam Berorogât nanñâ, zâkkât mâtâp bâliñâ zo lânme. Bileam zâk bâliñangât sângân mimbatkât lañ oip. <sup>16</sup> Zâk bâliñangât op siñan geip. Oi doñgi diñ buñandâ a den yatâ sâm Propete a Bileam zâk den kârâpñoot dukui.

<sup>17</sup> Bâliñ mâme a zo, zen too kârâksâsân yatâ. Oi pibânğâ saru kom kâbakñei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, ziñ nâtâtikkât sinği upigât sâsân. <sup>18</sup> A zo, zen zâizâiñ den sâme. Oi a

nâmbutņâ bâliņņgât mâtâp birâm âlipņņgât mâtâp âinam utne kâitzâņgom laņ ândiândiņâ mâtâbân diizingâne âine bâliņņgât nep ârândâņ tuume. Ziņâ a itâ sâm dâzâņgome, <sup>19</sup> “Zen yatâ opņâ dumun buņ ândim kwâtâtibi.” Zo ziiņâ bâliņņgât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nânģen. A nâiņâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbat.

*Mâtâp sâņģiņan puriksâm sâi ko tosa mimbe.*

<sup>20</sup> Nânģe. Singi âlip buņâ, zeņģât baņet kândâtkom Kembu Yesu Kristo mâte okņņgâm zâk sot pâlâtâņ urâweņâ puriksâm mâtâp sâņģiņan âinetâ bâliņ kâtikņâ upap. <sup>21</sup> A yatâ zo Kembugât târârak mâtâp mân ek lânģe sâi bâliņ bituk opap. Zen târârak mâtâp zo lânģaweņâ den kâtikņâ kwâkâm zingâne zo birâm mâtâp sâņģiņan âine bâliņ kâtikņâ upap. <sup>22</sup> A yatâ zo, zeņģât den sumbuņâ itâ sâme. Zo bon opmap, “Wâuņâ mogatņâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk baņerân saņģon dum zagâtņâ saņģomap.”

### 3

*Kembugât den zo yenņâ mân upap.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, zeņģât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umziņ mânģia Kembugât den nânģâm kwâtâtibigât kulemgum

zingan. <sup>2</sup> Kembugât singi a Propete, zen mârumņan den sâwe, zorat nânģibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpņâ nen kubikkubikņiņâ, Kembu Yesu, zâkkât den kâtik dâzâņgowen, zorat ârândâņ nânģâm kwâtâtibigât otnigap.

<sup>3</sup> Kânģan itâ nânģâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâliņņgât nep tuum ândim itâ sâbi, <sup>4</sup> “Kembu gâbap sâme, zorat bonņâ ikâ? Sâkurâpniņ ândim muwe sot kut nâi nâi hân muyageibân gâbâ zem gaap, zo ka.” <sup>5</sup> Zen topņâ itâ nânģâm tâtâlim den zo sâme. Anutuņâ sâi sumbem zâk mârum nâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu diņņgât tooyân gâbâ muyagem too sot zeip. <sup>6</sup> Oi bet toonģandik a sot kut nâi nâi gwâkâzingâm naņģip. <sup>7</sup> Oi hân sot sumbem zi ziabot, zo Anutugât denņâ saaziki kârâpkât singi op ziabot. Hâuņâ mimiņ narâk mâte oi bâliņ mâme a tâmbetagobigât mambât ziabot.

*Kembu zâk neņģât op narâk mem kârep pâmap.*

<sup>8</sup> Bukurâpnâ, kut nâi zirât mân kwakpi. Kembu zâk sirâm kânokkât nânģi narâk kârep patâ yatâ opmap. Oi narâk karep patâ zorat nânģi sirâm kânok yatâ opmap. <sup>9</sup> A nâmbutņâ zen Kembugât itâ sâme, “Kembu zâk den sâip, zo bonņâ muyag-ibapkât kwakņâ narâk



mem kêrep kwâpmap.” Zen ko nânngâne yatâ mân upap. Buñâ. A nâmbutñâ tâmbetagogegât Kembuñâ zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umziñ melânâ zâkkâren mâte okñanğâbigât nânğâmap.

*Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.*

<sup>10</sup> Kembangât narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op buñ upap. Oi kut ñâi igikñâ zo aksik kârâp sem nanğâbap. Oi hân sot hân kwâkñan kut ñâi ñâi muyageip, zo kârâpñak simbap. <sup>11</sup> Kut ñâi ñâi zi buñ op nanğâbap, zorat zen um hâlâlu sot târârak ândim siñgi âlip mem ândibi. <sup>12</sup> Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek âsagibapkât nep tuum ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem zo kârâp simbap. Oi kut ñâi ñâi igikñâ zo kârâp bâlamân ziñgesem too yatâ opñâ buñ upi. <sup>13</sup> Nen ko sumbem uñakñâ sot hân uñakñâ muyagibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târârak ândiândiñ dâp op zimbap.

*Den murukñâ sot mâsop den.*

<sup>14</sup> Bukurâp, zen kut ñâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâteñan um hâlâlu sot tosa buñ ândibigât umñâ hâbam op lumbenâ ândine ziñgiri dâp upap. <sup>15</sup> Oi Kembuniñandâ narâk mem

kârepñan pâi itâ sâbi, “Kubikniñğâbam yatâ uap.”

Bukuniñâ, Kembangât Tirik Kaapumñâ Paulo um bâbâlan kwâkñanği nânğânğânğâ zo wâratkum den zo kulemgum ziñgip. <sup>16</sup> Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsun ziñğâmap. Ekapñan den nâmbutñâ ziap, zo den muyap buñâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, ziñâ sâm gulipkume. Oi zâkkât ekap zorik buñâ. Kembangât ekap nâmbutñâ zo yatik opñâ tâmbetagome.

<sup>17</sup> Bukurâpnâ, den girem kânñan dâzânğuan. A lanğ ândiândiñâ zengât sâm gulipñâ umziñan giari loribegât gasâziñ kârâm ândibi. <sup>18</sup> Oi kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzânğozânğonñan sot top nânğânğânğan kâtigem kinbi. Zâkkâren neule âsakñâ zemñânğap. Oi yatik zemñanğâm zâibap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

## **Ekap kânok Yohanejâ kulemgöip.**

*Ândiândigât den sâm  
muyageip.*

<sup>1</sup> Topkwap mârumjan gâbâ zem gâip, oi kindapniñâ nângâwen sot sinniñandâ igâwen. Ek nângâm kwâtâtemñâ bitniñandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât. <sup>2</sup> Ândiândi mariñâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikñangât sinji den dâzângomen. Ândiândi kâtikñâ zo Anutu Ibâgâren zem gamñâ neñgâren gâip. <sup>3</sup> Zorat kut ñâi ñâi ek nângâwen, zorik zen dâzângomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen. <sup>4</sup> Yatâ muyagei sâtâre kwâkñan ândinat kât ekap zi kulemgum ziñgan.

*Âsakñan ândiândiñ.*

<sup>5</sup> Den sinji Yesugâren gâbâ nângâwen, zo dâzângomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakñâ. Njâtâtik zâkkâren mân ziap. <sup>6</sup> Nen ñâtâtigân ândim Anutu sot pâlatâñ urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonñâ mân mem ândibem. <sup>7</sup> Anutu zâk zik âsakñan ândiap, zo yatik nen âsakñan ândinat zo ko kâmut kânok opñâ nanñâ Yesu Kristo, zâkkât gilâmñandâ sañgonniñgi umniñ salek

upap. Yatâ oi tosaninñâ zo aksik gulipkubap.

<sup>8</sup> Nen bâliñâ mân upmen sânat, zo ko umniñ kâitkunat. Oi den bonñâ neñgât umniñan mân zim-bap. <sup>9</sup> Ka nen bâliñâniñâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariñandâ tosaninñ birâm umniñ sañgori salek op kwâtâtinat. <sup>10</sup> Nen bâliñâ mân upmen, yatâ sâm sâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniñan mân zembap.

## **2**

*Kristoñâ tânnângobap.*

<sup>1</sup> Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliñ upegât den zi kulemgum ziñgan. Neñgâren gâbâ ñâiñâ bâliñâ upap, zo ko Ibâgâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakñâ mariñâ ândiap, zâkkât nângâbap. Zâk betniñan mem Ibâñâ dukui tosaninñ birâbap. <sup>2</sup> Yesu Kristo zâk bâliñâniñangât suupniñ meip. Oi neñgârâk buñâ, hân dâp ândie aksik, zenñgât supziñ meip.

<sup>3</sup> Nen itâ nângen. Nen Anutugât diñâ lum ândim zâk sot pâlatâñ utnat. <sup>4</sup> A ñâi, zâk Anutugât diñâ mân lumñâ itâ sâbap, “Nâ Anutu sot pâlatâñ opman.” Zâk sarâ a. A yatâ zorat umñan den bonñâ mân zemap. <sup>5</sup> Njâi zâk Anutugât den nângâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nângâm

lum ândimnâ itâ nânġânat, “Irak ziren Anutu sot pâlâtân op ândien.” <sup>6</sup> Nâi zâk Anutu sot pâlâtân op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândei dâp upap.

*Buku buku opnâ âsaknjan ândinat.*

<sup>7</sup> Bukurâpnâ, nâ den uŋaknâ nâi mân kulemgum zinjân. Den zo mârumanġân gâbâ nânġâm gawe, zorik. <sup>8</sup> Oi den kulemgum, zo den uŋaknâ oi Yesugâren sot zengâren ârândânġân bon uap. Zo topnâ itâgât. Nâtâtik buŋ oi âsaknâ bonġân muyagem ziap.

<sup>9</sup> Oi a nâi, zâk bukuġân kâsa oknânġâmopnâ âsaknjan ândian sâbap, zâk tok nâtâtigân ândiap. <sup>10</sup> Oi nâi zâk bukuġân umġândâ gâsubap, zo ko âsaknjan ândimâp. A zo bâlijan mân tâmbetâgobap. <sup>11</sup> Ka a nâi, zâk bukuġân kâsa oknânġâbap, zo ko nâtâtigân ândim nâtâtikkât mâtâp âibap. Nâtâtigân âi sinġân egi nâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

*Patâ sot mâik zen aksik den nânġâbi.*

<sup>12</sup> A ambân katep, zen Yesuġân zengât suupzinġân meip, zorat op tosazinġân gulip-kumapkât den zi kulemgum zinjân.

<sup>13</sup> Ibârâp, zen mârumanġân gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtânġân op ândiegât den zi kulemgum zinjân.

A sigan, zen bâliġân mariġân kâsa oknânġâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zinjân.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtânġân urâwegât den zi kulemgum zinjân.

<sup>14</sup> Ibârâp, zen mârumanġân gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtânġân urâwegât zengât den zi kulemgum zinjân.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umzinġân ziap. Zen bâliġân mariġân kâsa oknânġâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zinjân.

*Umniġân hânġât kut nâi nâiyân mân zimbar.*

<sup>15</sup> Umzinġân hânân mo hânġât kut nâi nâiyân mân pane zimbar. Nâi zâk umġân hânġât kut nâi nâiyân pâi zimbar, zo ko umġândâ Anutu Ibâ mân gâsubap. <sup>16</sup> Nânġe. Hânân kut nâi nâi bâliġân ziap, zo itâ. Sâkkât âkġânle, senġân ekġân âkġânle, sot umġân zâizâinġân. Zo Ibâgâren gâbâ buġân. Zo hânân gokġân. <sup>17</sup> Hân zâk âkġânleġânoot zo buŋ upap. Ka nâi zâk Ibâgât den nânġâm lubap, zâk tâmbânġân ândim zâimâmbar.

*Kristogât kâsa muyag-ibap.*

<sup>18</sup> Nan bârarâpnâ, narâk pânġânok uap. Kristogât kâsa kâwaliġânoot gâbapkât sâsânġân, zo nânġe. Oi narâk ziren kâsarâpnâ donġân bep muyagem gam ândie. Narâk pânġânok uap, zo nânġe. <sup>19</sup> A zo, zen osetniġân âsagiwe. Oi nenġât buku zo mân ândie. Zen nenġât buku ândim sâi

nen mân birâningâbe. Zen birâningâwe, zorat topnâ itâ. Zen nenngât buku bunâ.

<sup>20</sup> Zen ko tirik a Yesunâ Kaapumnâ zingipkât nângânângâziñoot ândie.

<sup>21</sup> Zen den bonnâ mân nângâme sâmb ekap zi mân kulemgum zingân. Bunâ. Zen den bonnâ nângâmegât opnâ den zi kulemgum zingân. Den sarâ, zo den bon mariñangâren gâbâ mân gâmap.

<sup>22</sup> Yesugât kâsa, zo nâi? Yesu, zâk a bâliñan gâbâ mâkâningâbap mârum sâsân, Kristo, zo bunâ. A nâiñâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Nâi zâk Ibâ sot nanñâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa. <sup>23</sup> Nâi zâk nanñâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâñangâbap. Ka nâi zâk Yesu zâk bâliñan gâbâ mâkâningâbap kât mârum sâsân sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtân upap.

<sup>24</sup> Mârumñan gâbâ Kembugât den nângâm ândim gawe, zo nângâne umziñan ze nângâm ândibi. Zen yatâ op ândim nanñâ sot Ibânâ, zet sot pâlâtân op ândibi. <sup>25</sup> Yesunâ kut nâi niñgâbap kât sâmb kâtigeip, zo ândiândi kâtiknâ.

*Kaapumñâ sanjonniñgi Yesugâren sâtârem kinat.*

<sup>26</sup> A ziq um gulip kwatzingâbegât ekap zi kulemgum zingân. <sup>27</sup> Zengât itâ san. Kaapum zingip, zo zengâren ziap, zorat wangât a nâiñâ den dâzângobap?

Kaapum zingip, zâknâ kut nâi nâigât den dâzângomap. Den topnâ dâzângomap. Zâkkât den zo sarâ bunâ, zo bonnâ. Oi zen Kristo sot pâlâtân op ândibigât dâzângoip, zo yatâ upi.

<sup>28</sup> Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtân op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi kenngât sot anun mân op mâteñan âi kinbi. <sup>29</sup> Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nângâme. Zorat a nâi, zâk târârak ândei ekñâ sâbi, “Zâk Anutugâren gâbâ muyageip.”

### 3

*Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topnâ.*

<sup>1</sup> Nângâne. Ibâniñandâ nenngât umñâ donbep kinzap. Kiri nenngât nan bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku otningâme, zorat topnâ itâ. Zen Anutu mân buku okñangâme.

<sup>2</sup> Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginât? Zo mân nângen. Ka itâ nângâm kwâtâtien, “Kembuniñâ takâm gâi tobatñâ ekñâ yatik utnat.” <sup>3</sup> Nâi zâk zo yatâ nângâm um bâbâlan op ândi mâmannâ kubikñâ târârak ândibap. Zâk Kembu târârak ândimap, zo yatik ândibap.

*Bâliñ op Satangât orot.*

<sup>4</sup> Nâi zâk bâliñ memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukuñâ, zo bâliñâ

bonjâ uap. <sup>5</sup> Yesugât itâ nânngâme, “Zâk bâliņâ maati-bam geip. Oi zâk bâliņâ mân oip.” <sup>6</sup> Oi nâi zâk Yesugâren pâlâtâņ op ândimapņâ bâliņ mân opmap. Ka nâi zâk bâliņ opmap, zâk zo Yesu mân ek nânngâmop.

<sup>7</sup> Nan bârarâpnâ, nâiņâ um gulip kwatziņgâbâ sâi mân nânngâbi. Nâi zâk târârak mâtâbân âibap, zâk târârak a. Yesu târârak ândimap, zo yatâ ândibap. <sup>8</sup> Ka a nâi, zâk bâliņ opmap, zâk Sataņgât a. Sataņ zâk topņan gâbâ bâliņâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanņâ zâk Sataņgât nep kândaņbam geip.

*Anutugât nan bârarâp ândim bâliņ mân orot.*

<sup>9</sup> Anutuņâ kâmut gakârâpņâ ândiândigât kâwali ziņgip, zorat zen dap dabân yatâ bâliņâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ gokņâ, zorat bâliņâ mân upme. <sup>10</sup> Anutugât nan bârarâp sot Sataņgât nan bârarâp, zengât topziņâ itâ muyagei iknat. Nâi zâk ândiândi târârak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ gokņâ buņâ. Oi nâi zâk bukuņâ kâsa okņanğâbap, zâkkât yatâ Sataņgâren gokņâ sâsâņ.

<sup>11</sup> Kembangât den mârumņan gâbâ nânngâm gawen, zo itâ, “Umziņandâ gâsâyagom ândibi.” <sup>12</sup> Adamgât nanņâ Kain, zâkkât mâtâp mân lânņat. Zâk bâliņ

mariņanğâren gâbâ gokņâ, zorat munņâ koi moip. Zo itâgât. Zikņâ ândiândiņâ, zo bâliņâ. Munņanğât ândiândiņâ, zo âlipņâ. Zorat op ko koi moip.

*Yesuņâ buku otniņgipkât buku oranğânat.*

<sup>13</sup> Bukurâpnâ, um kâtik ziņâ kâsa otziņgâne nânngâne nâi mân upap. <sup>14</sup> Nen bukurâpniņ buku otziņgâm ândiengât niinğân itâ nânngâmen. Mumuņan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Nâi zâk bukuņâ buku mân okņanğâbap, zâk tok mu-muņan ândibap. <sup>15</sup> Oi nâi zâk bukuņâ kâsa okņanğâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nânngâme, “Kâmbam ku a zengât umziņan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.” <sup>16</sup> Yesu zâk nengât op ândiândiņ biri buku orotņanğât topņâ iksen. Oi nen yatigâk bukurâpniņ zengât op ândiândiņ birindâ dâp upap. <sup>17</sup> Ka a nâi hângât sikum zemņanği bukuņâ wan mo wangât kwakpap oi ekņâ mân nânngânğâbap, zâk dap yatâ umņandâ Anutugâren kinbap? Zo buņâ.

<sup>18</sup> Nan bârarâpnâ, buku orotņâ, zo den mo sâtnak mân sâsâņ. Betņâ sot umņâ utnat. <sup>19</sup> Yatâ oindâ den bonņanğât kâmurân ândien, zorat topņâ muyagei nânngânat. Oi Anutu mâteņan umniņâ

kenġât buġ ândinat. Anutu mâtejan umniġâ kenġât opapkât itâ nângânât. <sup>20</sup> Umniġandâ kenġât oi itâ sânât, “Anutu zâk umniġanġât dâp buġâ. Zâk tobat nġâ ândim kut nġâ nġâ aksik zo nângâm nanġâmap.” Zorat nen kenġât kândâtkum zâkkâren nângâm pâlâtân kwâknanġâm ândinat.

<sup>21</sup> Bukurâpnâ, umniġandâ kenġât mân oi Anutu mâtejan umâlip ândinat.

<sup>22</sup> Oi diġâ lumġâ zâkkât mâtejan kut nġâ nġâ oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wangât sâindâ niġâmap.

<sup>23</sup> Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanġâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapġâ umziġandâ ġâsâyagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesuġâ sâm niġip.

<sup>24</sup> A zen Anutugât den lume, zen zâk sot pâlâtân op ândime. Zâkoot zen sot pâlâtân opmap. Anutu zâkġâ Kaapumġâ niġip, zorânġ sapsun niġi nângâmġâ itâ nângen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

## 4

*Tirik Kaapum sot wâke, zengât den.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, a den sâme, zo yen mân nângâbi. Den zorat topġâ nângâm sâlâpkum ikpi. Den zo Satanġâren gokġâ mo Anutugâren gokġâ, zo nângâm ândibi. Wangât, propete a sarânġâ doġbep muyagem ândie, zorat. <sup>2</sup> Den Anutugât

Kaapumân gokġâ, zen itâ ikpi. A nġâ, zâk itâ sâbap, “Yesu zâk a bâliġan ġâbâ mâkâniġġâbapkât sâsân, Kristo, zo zâk hânân muyageip.” Den zo yatâ sâi ko Anutugâren ġâbâ âsageip. <sup>3</sup> Oi a nġâniġâ Yesugât itâ sâbap, “A bâliġan ġâbâ mâkâniġġâbapkât mârum sâsân zo, zâk buġâ. Zâk a yennâ op hânân muyageip.” Den zo yatâ sâbap, zo ko den zo Anutugâren gokġâ buġâ. Den zo Kristogât kâsanġâ yatâ opap. Kâsa zâkkât itâ nângâme. Kâsa zâkkât imbanġâ hânân muyagibapkât sâsân, zo mârum zi muyagiap.

<sup>4</sup> Nan bârarâpnâ, zen Anutugâren gokġâ, zorat ziġâ propete sarânġâ zen sot agom kâtigemġâ kâsa otziġâwe. Oi zengât umziġan ândiap, zorânġâ propete a sarâ zengât umziġan ândiap, zo walâmap. <sup>5</sup> Propete sarânġâ zen hânân gokġâ, zorat hânġât den sâne um kâtik a ziġâ nângâme. <sup>6</sup> Nen ko Anutugâren gokġâ. A Anutugât den nângâme, zen dinniġâ nângâbi. Ka nġâ zâk Anutugâren gok buġandâ dinniġâ mân nângâbap. Den bon mariġâ, Kembuġât Kaapumġâ sot Sataġ arâpnâ, zengât topziġ yatâ âsagei iknat.

*Anutuġâ buku otniġip, zorat topġâ.*

<sup>7</sup> Bukurâpnâ, nen umniġandâ ġâsâyagom ândinat. Buku orotġâ, zorat topġâ

Anutu. Nâi zâk bukurâpnâ buku otziņgâmap, zâk Anutugâren gâbâ muyageip sot Anutu sot pâlâtân opmap. <sup>8</sup> Nâi zâk bukurâpnâ mân buku otziņgâmap, zâk Anutu mân ek nâņgâmap. Buku orotņangât topņâ Anutu. Anutu umņandâ gâsânâņgom buku otņiņgâmap. <sup>9</sup> Anutuņâ nanņâ kânok ândiândi muyageniņgâbapkât sâņgongoi hânân gem gâip. Anutu umņandâ gâsânâņgom yatâ otņiņgip. <sup>10</sup> Buku orotņangât topņâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okņangâwen. Zâkņâ buku otņiņgâm nanņâ sâņgongui gemņâ bâliņâniņangât suupņâ mem moip. Zorat nen Anutu mâtenan um salek kinat.

*Anutuņâ buku otņiņgâmap yatik neņgoot buku otziņgânat.*

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, Anutuņâ buku otņiņgipkât neņgoot yatik umņâ buku buku oraņgânat. Nen yatâ oindâ dâp upap. <sup>12</sup> A sinniņandâ Anutu mân igâwen. Um buku oraņgâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlâtân oi buku orotņâ bonņâ neņgâren muyagem kwâtâtibap. <sup>13</sup> Zâk Kaapumņâ niņgip, zorat itâ nâņgen. Zâk nen sot pâlâtân opmap. Nen zâk sot pâlâtân upmen.

<sup>14</sup> Ibâ zâk nanņâ hân dâp a nen kubikniņgâbapkât sâņgongoi geip. Oi nen sinniņandâ igâwengât den zo sâm muyagem dâzâņgomen. <sup>15</sup> Oi a nâiņâ, Yesu zâk

Anutugât nanņâ sâbap, zâk Anutu sot pâlâtân upap. Oi Anutuņâ zâk sot pâlâtân upap. <sup>16</sup> Zo yatâ oi itâ nâņgen, "Anutu umņandâ gâsânâņgomap." Zo ek nâņgâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariņâ. Nâi zâk buku upa-pņâ Anutu sot pâlâtân upap. Oi Anutuņâ zâk sot pâlâtân upap.

*Buku op keņgât mân ut-nat.*

<sup>17</sup> Biken den sâm kwâkâkwâkâņ narâkņan keņgât buņ kinatkât Anutuņâ buku otņiņgip. Oi Yesuņâ buku otņiņgâm ândimap, zo yatik hânân zi buku oraņgâm ândinat. <sup>18</sup> Keņgât sot buku, zet buku buku buņâ. Buku bonņandâ keņgât molibap. Keņgât, zo tosağât hâuņâ zo nâņgâm upme. Nâi zâk keņgât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsâņ.

<sup>19</sup> Nen ko Anutuņâ kândom buku otņiņgipkât buku op ândimen. <sup>20</sup> Nâi zâk Anutu buku okņangâman sâm bukuņâ kâsa okņangâbap, zâk sarâ a. Nâņgânek. Nâi zâk bukuņâ senņâ igikņâ buku mân okņangâmņâ dap op Anutu mân igikņâ, zo buku okņangâbap? <sup>21</sup> Yesugât den itâ ziap, "Aņâ Anutu buku okņangâmņâ bukuņâ buku okņangi dâp upap."

## 5

*Anutu sot pâlâtân op ândinat.*

<sup>1</sup> A nâinâ, Yesu zâk a bâlijan gâbâ mâkâningâbâpkât mârûm sâsânj zo, sâm nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâkkât Anutugât nanņâ sâsânj. Oi nâi zâk

Ibâ muyamuyagiņ buku okņangâbapņâ Ibâgât kiurâp yatik buku otziņgâbap.

<sup>2</sup> Nen Anutugât nan bârarâp buku otziņgâmen? Buku otziņgâmen, zo ko Anutu buku okņangâm, zâkkât den lugindâ, zorânâ topniņ sapsubap. <sup>3</sup> Anutu buku yen mân okņangânat. Diņâ lum buku okņangânat. Anutugât den zo yâmbâtņâ buņâ.

<sup>4</sup> Anutugâren gâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zengât orot mâme walâziņgâmen. Itâ opņâ walâziņgâmen. Nen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândim hângât imbanâ zo kom birâm walânat. <sup>5</sup> Nâinâ kâtigem kin hângât âkâk gâlâk zo koi gibap? A nâi zâk, Yesu zâk Anutugât nanņâ sâm, nângâm pâlâtân kwâkņangâbap. A zorân bonņâ upap.

<sup>6</sup> Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohaneņâ sanjonņagip. Oi a ziņ poru nagân kune gilâmņâ gem gâip. Tooyâk buņâ. Too sot gilâm ârândânj.

<sup>7</sup> Oi Kaapumņâ Yesugât topņâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonņangât

mariņâ. Sarâ mân sâmap.

<sup>8</sup> Karâmbut ziņâ tânagom kin topņâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme. <sup>9</sup> A ziņ tânagom den sâne nângindâ bonņâ opmap. Oi Anutuņâ den nâi tângoi walâmap.

Anutuņâ den nâi sâi bonņâ opmap. Anutugât tân den zo nanņangât den zo sâi muyageip. <sup>10</sup> Nâi zâk Anutu nanņâ nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâk Anutugât den bonņâ nângâmap.

Nâi zâk Anutugât den mân nângâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutuņâ nanņangât den tângoip, zo nângi bon buņ upap.

<sup>11</sup> Oi Anutu nanņangât den tângoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândiņ kâtik muyagem

niņgip. Ândiândi kâtik zo neņgât siņgi sâi nanņandâ galem oi ziap. <sup>12</sup> Nâi zâk nanņoot pâlâtân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nâi zâk nanņâ sot pâlâtân mân upapņâ ândiândi kâtik mân muyagibap.

*Ninâu sot bâlijanğât den.*

<sup>13</sup> Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum ziņgan. Zen nanņangâren nângâm pâlâtân kwatne ândiândi kâtik zemziņgap. <sup>14</sup> Nen itâ sâm Anutu umâlep nângânangâmen. Nen wan mo wangât zikņak nângi ziap, zorat ninâu sâindâ nângânangâbap. <sup>15</sup> Zorat



opnâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângâningâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nâi nâi zo nenġât sinġi sap.

<sup>16</sup> Nâi zâk bukunandâ bâliġ oi ikpap, (Bâliġâ zo simġât sinġi mân muyagibap.) zo eknâ zâkkât opnâ ninâu sâi ândibap. Bâliġâ nâmbutnâ opnâ simġât sinġi mân upi. Bâliġâ yatâ zorat san. Oi bâliġâ nâi opnâ simġât sinġi orotnâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san.

<sup>17</sup> Ândiândi bâliġâ top top zo bâliġik. Oi bâliġâ torennâ zo simġât sinġi mân uap.

<sup>18</sup> Nen itâ nângâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipnâ bâliġâ mân opmap. Anutugât nanġandâ galem oi bâliġâ mariġandâ mân tâmbetkubap.

<sup>19</sup> Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâliġ mariġanġât biknân ândie. Zo yatâ nângâmen.

<sup>20</sup> Anutugât nanġâ, zâk gemnâ um nângânângâ muyagem niġipkât den bonnâ mariġâ nângâm pâlâtân kwâknângâmen. Oi den bon mariġâ sot nanġâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân op ândimen. Zâknâ Anutu bonnâ sot ândiândi kâtik mariġâ.

<sup>21</sup> Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtzângom ândibi.

Zo yatik.

## **Ekap zagât Yohaneņâ kulemgõip.**

*Ândiândigât den sâm  
muyageip.*

<sup>1</sup> Yesugât kâmurân gâbâ a sâtņâ, nâ ambân Kembu Anutuņâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum ziņgan. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâņak buņâ, den bonņâ nâņgâme, zen yatik otziņgâme. <sup>2</sup> Kembugât den bonņâ umniņan ziap. Oi neņgâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat. <sup>3</sup> Anutu Ibâ sot nanņâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe neņgâren sambâlem zimbap. Zet tânnângoitâ zekât den bonņâ sot buku buku zo neņgâren sambâlem zimbap.

*Umņâ buku orot, zorat  
den.*

<sup>4</sup> Nan bârarâpkâ nâmbutņâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat siņgi nâņgâmņâ sâtâre patâ orâwan. <sup>5</sup> Oi zi ambân sâtņâ, gâ den bonņâ nâi dâgoga nâņgâ. Den uņakņâ buņâ. Mârumņan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku oraņgâm ândibi. <sup>6</sup> Oi buku orotņangât toņņâ itâ. Nen umniņandâ Anutugâren ari zâkkât den kâtik mem ândinat. Anutugât guru-min den mârumņan gâbâ zei

nâņgâm gawe, zo mem ândim buku oraņgâm ândibi.

*Sarâ a, zengât den.*

<sup>7</sup> Nâņgat. Sarâ a doņbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsâņ. <sup>8</sup> Nen zengâren nep tuugindâ bonņâ muyageip, zo gulip opapkât galem oraņgâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sâņgân patâ mimbi. <sup>9</sup> Ka nâi zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtâņ mân upap. Ka nâi zâk Kristogât den nâņgâm mem ândibapņâ Ibâ sot nanņâ, zet sot pâlâtâņ upap. <sup>10</sup> Ka nâi zâk Kristogât den mân mem ândibapņâ zengâren gâi mirâ aņgân kârâm buku mân okņangâbi. Zâk mân lum mâņganbi. <sup>11</sup> Nâi zâk a yatâ zo buku okņangâbap, zâk bâliņangât nep tângubap.

*Den murukņâ.*

<sup>12</sup> Den nâmbut doņbep ziap. Oi simbupņâ ekabân kwânâņgâbatkât mân otnigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

<sup>13</sup> Gatâ Kembuņâ gâsum sâlâpkõip, zâkkât nan bârarâp ziņâ nâņgâgime  
Zo yatik.

## Ekap karâmbun Yohanejâ kulemguip.

### *Umâlep den.*

<sup>1</sup> Yesugât kâmurân gâbâ a sâtjâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâkjak otnimap.

<sup>2</sup> Bukunâ, umgâ Kembugâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman. <sup>3</sup> Gâ den bonjâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutjâ zen ga den sinji zo dâtnone nângâm umnâ âlip upap. <sup>4</sup> Nan bârarâpnâ zen den bonjângât mâtâp lânme. Den zo yatâ nângâm umâlep patâ jâi nângâman.

### *Kembugât nep a hurat kwatziŋgâban.*

<sup>5</sup> Bukunâ, gâ buku otziŋgâmat. Oi kamân goorânâk bujâ, kârebân gâbâ gane buku otziŋgâmat. Zo âlip opmat. <sup>6</sup> A zen ziren Yesugât kâmut mindumin- duyân orot mâmegangât sâm âlip kwatgiwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutjângât opjâ buku otziŋgâmjâ zâmbana âine âlip upap. <sup>7</sup> Zen kutjângât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zengâren ândim kât sikum mân mimegât betziŋan meindâ dâp upap. <sup>8</sup> Yatâ buku otziŋgâm betziŋan meindâ den bonjângât nep ârândâj tuunat.

### *Diotrepe zâk a buku mân otziŋgip.*

<sup>9</sup> Nâ Yesugât kâmut zengât ekap jâi kulemguwan. Oi Diotrepe zâk zikjângât a sâtjâ ândibat sâmjâ dinnâ birâmap. <sup>10</sup> Zorat opjâ nâ zengâren gamjâ ândi mâmanjângât topjâ sâm muyagibat. Zâk nengât sarâ sâm, sâm bâliŋ kwatniŋgâmap. Oi zorigâk bujâ. Bukurâpnijâ nâmbutjâ zengâren ganetâ zâk mân buku otziŋgâmjâ a nâmbutjandâ buku otziŋgâne mân upigât sâm kâmurân gâbâ moliziŋgi sâkjaŋgât sinji upme.

### *Demeterio zâkkât nângâne âlip oip.*

<sup>11</sup> Bukunâ, gâ a ziŋâ kut jâi bâliŋâ utnetâ zengât mâtâp mân lânban. Jâi zâk kut jâi jâi âlipjâ opmap, zâk Anutugâren gokjâ. Ka jâi zâk kut jâi jâi bâliŋâ opmap, zâk Anutu mân ek nângâmap sâsâj.

<sup>12</sup> Demeterio zâkkât topjâ a aksik patâ ziŋ sâm muyagiwe. Zâk a âlipjâ op ândiap. Zâk Kembugât den bonjâ mem ândimap. Orot mâmenjandâ topjâ sapsu- map. Oi nen yatik zâkkât sâm âlip kwâkjaŋgâmen. Oi den bonjâ sâmen, zo âlip nângâmat.

### *Den murukjâ.*

<sup>13</sup> Den donjâp ziap. Oi sim- bupjâ kulemgubatjâ mân otnigap. <sup>14</sup> Nâ gâgâren kek

gâbatkât san. Gandâ den sâ  
âragurat.

<sup>15</sup> Um lumbe gâgâren  
zimbap. Bukuniñâ zen  
nângâgige. Nâ yatigâk  
bukurâpniñâ gâgâren ândie,  
zen nângâziᅇgan. Zorat  
dâzângoban.

Zo yatik.

## Ekap Yudañâ kulengoip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munñâ. Anutu Ibânjâ umñâ a ambân gâsâzângom diizingi Yesu Kristonjâ galem otzingâmap, zengât ekap zi kulemguan. <sup>2</sup> Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagon muyagem zimbap.

*Sarâ a, zengât den.*

<sup>3</sup> Bukurâpnâ, Nen ârândân sinji âlip umñan bagim ândien. Sinji âlip den zorat kulemgum zingâbatkât otnigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum zingan. Zen den sinji âlipñâ birâbegât opñâ ekap zi kulemgum zingan. Sinji âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkât Anutugât sinji a sâm ninjip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumñâ zingan. <sup>4</sup> A nâmbutñâ zen osetziñan tik bagiwe. Mârumñan zengât topziñ itâ sâm kulemguwe, “A yatâ zo, zen tâmbetagoagonan bagibi.” A zo, zen um kâtik op Anutugât den sinji âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâliñ lañ op patâniñâ Yesu Kristo kwâimbânanggâme.

<sup>5</sup> Anutugât diñâ birâme, zen hâuñâ zingâmap. Zo âlip nânge. Oi zorat sa nângânek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâzingip. Oi

zengâren gâbâ nâmbutñandâ zâkkât diñâ birâwe, zo ko tâmbetzângoip. <sup>6</sup> Oi sumbem a nâmbutñâ zen nep diñâ birâm mirâ kamânziñ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâkñâ zen tâk kâtikñandâ saazingâm nâtâtigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutuñâ sâi zen narâk patin hâuñâ mimbigât mambât zie. <sup>7</sup> Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutñâ zem arip, zen yatigâk bâliñâ lañ opñâ kut nâi nâi mân orotñâ muyagine kârâp tâmbânjan zâmbari gei ândie. Nen zo ekñâ yatâ mân utnatkât oip.

*Kembugât den ku a, zengât den.*

<sup>8</sup> Oi bâliñ mâme a osetziñan bagim ândie, zen umânân nângâm yatigâk kut nâi nâi bâliñâ zo upme. Oi sâkziñandâ bâliñâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatzingâm sumbem a âsakñâziñoot zo sâm bâliñ kwatzingâme. <sup>9</sup> Bâliñ mâme a ziñ a imbanâziñoot lañ sâm bâliñ kwatzingâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâkñâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârânangât Satañ sot sârek âragumñâ Satañ den bâliñ dukubatkât nângi mân dâp oi itâ dukuip, “Kembuñâ hâuñâ gibap.” <sup>10</sup> Ka bâliñ mâme a zi, zen kut nâi nâi topñâ mân nângâm lañ sâm bâliñ kwatzingâme. Zen zuu yatâ nângânângâziñ buñ lañ op tâmbetagome. <sup>11</sup> Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp

lânme. Oi kât sikumgât opnâ Propete Bileamgât mâtâp bâliñâ lânme. Oi Kora zâk zâizâinânngât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâinâziñngât op tâmbetagome.

<sup>12</sup> A nâmbutnâ zuu bâugât op sinji âlip minduminduyân takâme. A zo, zen anunziñ buñandâ yatâ upme. Yesugât sii nalem ninam mindune a zo osetziñan tapnâ anun buñ lan nime. Zen ziñngât nânngâne zari upme. A zo, ziñ sasa yatâ. Pibânâ sasa mem âim gâi sâbâyân buñ opmap. Zen âup sasa barâ kwâkñan memap yatâ, bon buñ. A zo, zen nak keet kwânâkwânânngân narâkñan keet buñ kinetâ kârâm sâmbum birâbirân yatâ. Topziñ zo yatâ. <sup>13</sup> A zo yatâ, zo sarunâ kom lum âim gâmap. Kut nâi nâi bâliñâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sângelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen nâtâtigân âi ândim âimambigât sinji sâip.

*Henokñâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.*

<sup>14</sup> Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zengât itâ sâip, “Iknek. Kembu zâk tirik arâpnâ donbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zengât topziñ sâmbum muyagei um kâtik a bâliñâziñngât topnâ sâmbum muyagem ziñngâbap. <sup>15</sup> Bâliñ mâme a zen den bâliñ top top sâmbum Anutu sâmbum

bâliñ kwâkñangâwe, zorat hâuñâ ziñngâbap. <sup>16</sup> A yatâ zo, zen kut nâi nâi âsagei nânngâne bâliñik oi Anutu sâmbum bâliñ kwâkñangâme. Âkñâleziñngârâk kut nâi nâi nânngâme, zorat mâtâp lânme. Oi zen ziñngât nânngâne zâizâin oi kutziñâ lum zaatme. Oi ziñâ a nâmbutnâ zengâren kut nâi nâi minam kelâk pame.

*Girem den.*

<sup>17</sup> Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniñ Yesu Kristogât Aposolo ziñâ den kândom sâwe, zo nânngâm ândibi. <sup>18</sup> Zen itâ dâzângom ândiwe, “Narâk pânkânok oi Anutugât den kukuñ a zo, ziñâ bâliñâziñngât nep tuum ândim ziñngât nânngâne zâibap.” <sup>19</sup> A yatâ zo, ziñâ a kâsâpziñngobi. Zen hângât âkñâle zorat nânngânngâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buñ.

<sup>20</sup> Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapungâren gâbâ nânngâm pâlâtân bonnâ zorân mam otziñgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum ninâu sâmbum ândibi. <sup>21</sup> Yatâ utne Anutuñâ umñandâ gâsâzânngoi zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi Kembuniñâ Yesu Kristo lumbenâ muyagei ândiândi kâtik muyagibigât mambât ândibi. <sup>22</sup> Oi a nâmbutnâ Kembugât den minâ birânâ mem ândime, zo tânzânngone mem kâtigibi. <sup>23</sup> Oi a nâmbutnâ sim kârâbân geinam utne zengât umbâlâ op gâsum mâkâziñngâbi. Oi

zenġât bâliġâ zo zenġâren  
âibapkât keġġât op galem  
oraġġâm ândibi.

*Den murukġâ.*

<sup>24-25</sup> Galem otziġġi mân  
tâmbetagoġm ândine zâkkât  
âsakiġan zâmbari um salek op  
sâtâre op kinbiġât imbaġâ  
zemġâġġap, Anutu kânok sot  
Kembuniġâ Yesu Kristo, zâk  
kubikkubikniġâ ândiapġâ  
âsakiġâ neule sot imbaġâ  
mârumġan ġâbâ zem ġâip sot  
zemġâġġap, oi zem zâibap.  
Zo perâkġak.

Zo yatik.

## YohaneŅā den tikŅā zo sām muyageip.

### *Sām muyage den.*

<sup>1</sup> Narāk mân kârep oi kut űāi űāi muyagibap sāsāű, zo YesuŅā kore arāpűā sām muyagem dātűāngobapkāt AnutuŅā Yesu dukuip. Yesu zāk sumbem aűā űāi sāűgongoi mem gem Yohane nāgāren gam dātűā nom tirāpnogip. <sup>2</sup> Oi Yohane nāűā Anutugāt den sot Yesu Kristogāt topűā ek nāűgāwan, zo sot kut űāi űāi nāmbutűā egāwan, zo sām muyagiwan.

<sup>3</sup> Oi den kāűűan āsageip, zi űāi zāk a mātēziűan sālāpkum ziűgābap, zikűā sot den sālāpkoi nāűgām mem āndibi, zengāt nāűga sātāreűoot uap. Wangāt, kut űāi űāi ekap ziren kulemguan, zi āsagibapkāt narākűā pāűkānok uap, zorat.

### *Kāmut nāmburān zagāt, zengāt māsop den.*

<sup>4-5</sup> Yohane nā Asia hānān Kristogāt kāmut nāmburān zagāt āndie, zengāt ekap zi kulemguan.

Anutu zāk āndeipűā āndiap sot gābap, zākkāren gābā sot Kaapum imbaűā nāmburān zagāt zākkāren tākűāűgāmap, zākkāren gābā sot Yesu Kristo zākkāren gābā um lumbenā sot

tānzāűgozāűgoű zengāren zimbap.

Yesu Kristo zāk sāi bonűā opmap, zākűā kādom otniűgām mu-muűan gābā zarip. Oi hān dāp a kutā, zengāt Kembu patā op āndiap. Zākűā uműandā gāsuniűgi gilāműandā tosaniűā gulip-koip. <sup>6</sup> Zākűā nen um topűan nāmban Ibāűā Anutu kore okűāűgām āndinatkāt gāsum sālāpnāűgoi kāmūt gakārāpűā urāwen. Zākkāren neule āsakűā sot imbaűā zeműāűgāpűā zem zāimāmbap. Zākűā kembu otniűgām āndim zāimāmbap. Zo perākűak.

<sup>7</sup> Nāűgānek. Zāk unumunum kwākűan gāi a aksik patāűā sinziűandā ikpi. Oi a sum pāroű parāwe, zen ārāndāű ikpi. Oi hān dāp a kāmūtűā kāmūtűā, ziűā zākkāt umbālā op isebi. Den zo perākűak.

<sup>8</sup> Kembu Anutu, zāk itā sap, “Nāűak kādom sot bet. Nā āndiwāűā āndian. Oi nā gābat. Nā imbaűā mariűā.”

### *Yohane Patimo tāunanān tāk namin tap sen pup egip.*

<sup>9</sup> Nā zengāt buku Yohane. Nen ārāndāű Yesu sot pālātāű āndiműā sākűam āndim kātigem Anutu um topűan āndimen. Nā Anutugāt den sot Yesugāt siűgi sām muyagewan, zorat Patimo tāunanān tāk namin nābanetā tarāwan. <sup>10</sup> Oi tap nāűgā kendon oi Tirik Kaapuműā umnan mātāp meip.



Oi kândâtnan den patâ lâmun yatâ muyagei itâ nânġawan.  
 11 “Kut nâi nâi ikpan, zo ek-abân kulemgumŋâ Yesugât kâmut nâmburân zagât ândie, zeŋġaren pâna âibap. Kâmut zo kamânziŋâ itâ, Epeso, Simirina, Peagamoŋ, Tiâtira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamân.”

*Yohanenġâ Yesugât holi tobat egip.*

12 Oi nâ a den dâtnogip, zo ikpam puriksâwan. Puriksâm itâ egâwan. Kârâp âsakŋâ nâmburân zagât goide kâtnġâ tuutuunġ egâwan.

13 Kârâp âsakŋâ osetziŋan nâi kiri egâwan. Zâk tobatŋâ a yatâ. Hâmbânġâ kârep gei kirip. Oi dimânġan mâpaŋ goide kâtnġâ tuutuunġ zo zeip.

14 Kâuk sâmotŋâ zo kâukâu, kâu pula yatâ. Siŋâ tobatŋâ kârâp bâlam semap yatâ.

15 Kiŋâ ko âin kât kâtikŋâ kârâpŋâ sem kuriŋkomap yatâ. Oi diŋâ too sâmbon kwamit yatâ. 16 Oi bik bongen sâŋgelak nâmburân zâġât mem kirip. Lâuŋan gâbâ sâu patâ nâi sâtnġâ toren toren ga kirip. Oi si sâŋġânġâ mirâsiŋ takâ zeri âsagemap, zo yatâ âsagem zeip.

*Yesuŋġâ Yohane lumbeŋġâ den dukuip.*

17 Nâ tobatŋâ yatâ ekŋâ kiŋ topŋân gem mumuŋ yatâ op zewan. Ziandâ bik bonġandâ kwâknan pam itâ sâm dâtnogip, “Gâ mân keŋġât ot. Nâ kândom sot bet.  
 18 Oi ândiândi mâriŋġâ, nâ. Nâ

momŋâ zaarâwanġâ ândim zâimâmbat. Oi mumuŋâ sot sim mâtâp doodoonġuŋ, zo nânġâ mem ândian. 19 Kut nâi nâi eksat, zo sot kut nâi zo itârânġ muyagibap sot bet muyagibap, zorat siŋġi ârândânġ kulemguban. 20 Oi bitnâ bongen sâŋgelak nâmburân zagât sot âsakŋâ nâmburân zâġât goide kâtnġâ tuutuunġ, zo aksik ek nânġat, zorat topŋâ dâgoga nânġâ. Sâŋgelak nâmburân zagât, zo Yesugât kâmut nâmburân zagât zeŋġât galem a. Oi kârâp âsakŋâ nâmburân zagât, zo kâmut nâmburân zagât.”

## 2

*Buku orotŋandâ mân buŋ upap.*

1 “Epeso kamânân a kâmut ziŋâ galem a, ziŋanġât den itâ kulemġu, ‘Sâŋgelak nâmburân zagât bik bongen mem kinŋâ kârâp âsakŋâ nâmburân zagât goide kâtnġâ tuutuunġ zorat osetziŋan âim gâmap, zâkŋâ gâġât den itâ sap, 2 “Zen narâk dâp âkon buŋ nepziŋâ tuum kâtigime, zo sot orot mâmeziŋâ zorat den siŋġi gâi nânġan. Zen bâliŋ mâme a zeŋġât âkonziŋġâmap. Oi zorat a nâmbutŋâ zen nen Aposolo sâme, sarâziŋanġât topŋâ muyagiwe. 3 Epeso a zen nâġât op kâtigem âkon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nânġâm ândian.

4 Oi nâ itâ zorat zeŋġât nânġa bâliŋ opmap. Zen

mârumŋan umziŋandâ gâsânowe, zo yatik narâk ziren mân ziap. Zo birâwe.  
 5 Mârum op ândiwe, zo nânġâm umziŋâ melânġbi. Oi ândiwe yatigâk dum op ândibi. Zen umziŋ mân melânġne zengâren gam kârâp âsakŋâziŋâ, zo lum pâmbat.

6 Nâi ko kut ŋâi âlipŋâ utne nânġa âlip opmap. Mem gulip kwâkwat a, Nikolau, zâkkât arâpŋâ kut ŋâi utne ekŋâ âkon upme. Zo nâ yatik âkonimap.

7 Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziŋootŋâ nânġâm kwâtâtibi. Nâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemân Anutugât kâlam kutŋâ Paradisi, zoren ândiândi nakkât bonġâ zemap, zo pinda nimbap.”

*Kembugât den mem ândim mumuŋâ.*

8 Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Simiriŋa kamânân a ambân kâmut ziŋâ galem a, ziŋanġât den itâ kulemġu, ‘Bet sot kâdom, momŋâ zaaripŋâ gâgât den itâ sap. 9 “Zen sâknam kwâkŋan hânân a giginġâ ândime, zo nânġan. (Oi zen umġât gom sambe imbanġâ zemziŋġap.) Oi Yuda a nâmbutŋandâ den bâliŋ dâzânġome, zo yatik nânġan. Oi a zo, zen Yuda a bonġâ buŋâ. Zen Sataŋġât kâmurân gokŋâ.

10 Zen sâknam dum nânġâbi, zorat mân kenġât

upi. Nânġânek. Sataŋ zâk mâsimâsikâyân zâmbanbap. Zengâren a nâmbutŋâ tâk namin zâmbanbap. Oi zengâren sâknam patâ sirâm bâzagât yatâ zimbap. Oi ziŋâ Kembugât den mem kâtigem ândine zânġone munetâ zorat sânġânŋâ ziŋġâbat.

11 Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziŋootŋâ nânġâm kwâtâtibi. Nâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâbap, zo ko mumuŋâ zagât, sim, zoraŋ mân tâmbetkubap.”

*Bâliŋanġât mâtâp mân lânġbi.*

12 Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Peagamŋ kamânân kâmut zengât galem a, ziŋanġât den itâ kulemġu, ‘Sâu sâtnġâ toren toren mem ândimapŋâ gâgât itâ sap, 13 “Zen kamân ândie, zo âlip nânġan. Zoren Sataŋŋâ nep kâtikŋâ tuumap. Zen kutsiŋġinâ târârak mem ândime. Oi den sâwan, zo lume. Um kâtik ziŋâ kore anâ Antipa kuwe, narâk zoren nânġât den mem ândim mân loriwe.

14 Oi nâ zengât nânġa mâik ŋâi bâliŋ uap. Zengât kamânân a nâmbutŋâ ândie, zen Bileamġât mâtâp lânġme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakŋâ Isirae a kâitzânġoi bâliŋ upigât dukuip. Oi zen lopiogât ŋiŋi nalem nem kâmbu konda sot piuriyâunzabân bagiwe.  
 15 Oi zengât kâmurân a nâmbutŋâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât

arâpņâ zengât mâtâp lân yatik urâwe. <sup>16</sup> Zorat zen umziņ melânĭbi. Zen yatâ mân utne nâ zengâren kek gamņâ a yatâ zo kâsa otziņgâm lâunangât sâunandâ kârâziņgâbat.

<sup>17</sup> Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi. Nĭai zâk Satañ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemgât nalem kutņâ Mana, tik zeip, zo pindâbat. Oi kât kâukâu nĭai pindâbat. Kât zoren kot unakņâ nĭai zei mârĭņandâ zikņĭik ek nâņgâbap.” ’ ’ ”

*Isebegât mâtâp mân lânĭbi.*

<sup>18</sup> Yatâ sâmnâ itâ sâip, “Tiatira kamânân kâmut zengât galem a, ziņangât den itâ kulemgu, ‘Anutu nanņâ sinâ tobat kârâp bâlam yatâ. Oi kiņâ kât âin kârâpņâ sei kuriņkomap, zo yatâ, zâkņâ gâgât itâ sap, <sup>19</sup> “Nâ orot mâmezĭņâ nâņgan. Zen a buku otziņgâme. Zen nâņgâm pâlâtâņ kwatnim nepkât kâtigime, zorat topņâ ek nâņgan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narâk zi ko nep tuum kâtigie, zo nâņgan.

<sup>20</sup> Oi nâ itâgât op zengât nâņga mâik nĭai bâliņ uap. Zen ambân nĭai ambân kutâ Iseba mârum ândeip, zo yatâ zengâren ândei mân nâņgânâņgâ urâwe. Zâk sarâ ambân. Zâk nâ Propete ambân sâm arâpnâ den dâzâņgoi laņ mâman op lopiogât siņĭi sâm nalem nemarâwe. <sup>21</sup> Zâkņâ

umņâ melânĭbapĭkât mambât ândiwan. Kâ zâk umņâ mân melânâ bâliņâ mân birâmap.

<sup>22</sup> Nâņgânek. Zorat sa sisi mâsek okņangĭ zim-bap. Oi a zâk sot laņ ândime, zen umziņ mân melânĭne ârândâņ sâknam ziņgâbat. <sup>23</sup> Oi ambân zorat nan bârarâpņâ zo zâņgua mom naņgâbi. Yatâ ua kamân dâp Kembangât kâmut zen nâgât itâ nâņgâbi. Nâņâ um nâņgânâņgâziņ ek nâņgâman. Oi nâ aksik patâ ândi mâmanziņangât topņâ ekņâ hâunâ melân ziņgâbat. Nâgât yatâ nâņgâbi.

<sup>24</sup> Tiatira kamânân a nâmbutņâ zen sarâ den zo birâme. Zen Satangât den mân nâņgâme. Zengât den sa nâņgânek. <sup>25</sup> Kut nĭai nĭai mem ândie, zo dâņ mem ândine gâbat. Nep nĭai yâmbâtņâ kwâkziņan mân paan.

<sup>26</sup> Nĭai zâk Satañ sot agom kâtigem nâgât orot mâme zo op ândim zari narâk âki nâņâ imbanâ pinda a hân nĭain nĭain gokņâ zengât a sâtņâ upap. <sup>27</sup> Zâk tân kâtikņâ zo bikņan mem a kutâziņ upap. Oi âmaņ kunzirindâ âbâņgumap, zo yatâ zâņgobap. Nâ Ibânandâ imbanâ nigip, zo yatik zâk pindâbat. <sup>28</sup> Oi sâņgelak patâ zâkkât haņsâbâ sâi tâkap sâme, zo pindâbat.

<sup>29</sup> Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’ ’ ”

## 3

*Um mumuŅĀ mân ândibi.*

1 Yatâ samŅĀ itâ sâip, "Sarde kamânân kâmut zengât galem a, ziŅaŅgât den itâ kulemgu, 'Anutugât Kaapum imbaŅĀ nâmburân zagât zâkkâren tâkŅaŅgap sot sâŅgelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâkŅĀ gâgât itâ sap, "Nâ orot mâmegauŅgât top nâŅgan. A ziŅgitnetâ wâgân ândie yatâ uap. UmziŅĀ ko mumuŅĀ ziap. <sup>2</sup> Zorat zen zaatŅĀ zengâren a torenŅĀ munam ue, zo umziŅĀ kom mângibi. NâŅgânek. Anutu mâteŅan orot mâmeziŅĀ eksa mân dâp uap. <sup>3</sup> Zen umziŅ melâŅ den dâzâŅgowan, zo dâŅ mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziŅ game yatâ nâ zengâren gâbat. Oi zorat narâkŅĀ mân nâŅgâbi.

<sup>4</sup> Zengâren a nâmbutŅĀ ândie, zen hâmbâziŅ baŅerân mân saŅgonme. Zen bâliŅ mân upme. Oi a yatâ zorâŅ hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtat mâme upi. Zen yatâ upigât nâŅgâziŅga dâp uap.

<sup>5</sup> Nâi zâk SataŅ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutŅĀ ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. BuŅĀ. Nâ kutŅĀ IbânaŅgât mâteŅan sot sumbem arâpŅĀ, zengât mâteziŅan sâm muyagibat.

<sup>6</sup> KaapumŅĀ Yesugât kâmut den dâzâŅguap, zo

kindapziŅootŅĀ nâŅgâm kwâtâtibi." ' "

*Kembugât den mem târârakŅĀ op ândibi.*

<sup>7</sup> Yatâ sâmŅĀ itâ sâip. "Piladelpia kamânân kâmut zengât galem a, ziŅaŅgât den itâ kulemgu, 'Dawidi zâk Yerusalem kamân mariŅĀ ândeip, zo yatik KembuŅĀ Yerusalem unakŅaŅgât mariŅĀ ândiap. ZâkŅĀ hâŅgi mem pâi ŅâiŅĀ mân dooŅgubap. Oi zâkŅĀ mâtâp zo dooŅgoi ŅâiŅĀ mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâkŅĀ gâgât itâ sap. <sup>8</sup> "Nâ orot mâmeziŅaŅgât topŅĀ nâŅgan. NâŅgânek. Nâ mâteziŅan mâtâp mem parâwan, zo a ŅâiŅĀ dooŅgubapkât imbaŅĀ mân tâkŅaŅgap. Zen imbaŅĀziŅ bituktâ zemziŅgap, zo nâŅgan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiŅginâ mân birâwe.

<sup>9</sup> NâŅgânek. SataŅgât kâmurân gokŅĀ a nâmbutŅĀ, zen Yuda a bonŅĀ buŅĀ. Zen sarâ a ândime. Zen otziŅga gâgâren gam umziŅ topŅan pindiŅsâm itâ nâŅgâbi, 'Nâ umnandâ gâsuziŅgâm ândiman.' Zo nâŅgâm biraŅbi.

<sup>10</sup> Zen âkon buŅ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziŅ muyagibapkât âsagibap, zo zengâren mân âsagibap. <sup>11</sup> Nâ kek gâbat. Zorat kut Ņâi Ņâi mem ândie, zo dâŅ mem ândine a ŅâiŅĀ

ândiândiziņangât hâuņâ zo mân betziņan mimbap.

12 Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin hambo yatâ kwânânga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren Anutunangât kutņâ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uņakņâ Anutugâren gâbâ sumbemân gokņâ zo gibap, zorat kutņâ kulemgubat. Oi ninâ kutnâ uņakņâ zo zâkkâren kulemgubat.

13 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ”

#### *Mân lorebi.*

14 Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Laodikea kamânân kâmut zengât galem a, ziņangât den itâ kulemgu, ‘Den bon mariņâ sot sapsusuņâ bonņâ sot sâi kâtikkâtigiņ, Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zorat topņâ ândiap, zâkņâ gâgât itâ sap,  
15 “Nâ orot mâmeziņangât topņâ nâņgan. Nâgât âkņâle mân nâņgâme. Patenâ sot kârâpņâ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nâņgan. Zen paten mo kârâpņâ upigât otnigap. 16 Kârâp sot paten osetzikņan ândimegât too bâliņâ yatâ lâunan gâbâ mogatziņga gibi.

17 Zen ziņangât topņâ mân nâņgâm laņ itâ sâme, ‘Nen gom sambe zemņingap. Nen kut nâi nâi donbep miwen, zorat kut nâi nâigât mân kârunat.’ Zo sarâ.

Zen topziņâ mân kârum laņ yatâ sâme. Nâ ziņgitsa zen a gigiņâ, kanpitâ, laņ ândim sinziņ bâpsâsâņ sot sâk bârak ândime. 18 Zorat dâzângua nâņgânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâņgân memņâ sikumziņoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziņ kwâtepkune aņunziņ buņ upap. Oi sinziņangât kelâk kwâlâm siņziņ saņgonņâ sinziņâ âlip ikpi.

19 Nâņgânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzâņgoman, zo zâņgom kubikziņgâman. Zorat zen umziņ melâņâ um wâgân op kâtigem ândibi.

20 Nâņgânek. Nâ umgât mâtâp hâņgi âkņan kin kom kinzan. Oi nâi zâk dinnâ nâņgâm hâņgi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândâņ nindat.

21 Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâm ândibap, zâk nâ sot a kutâ tâtarân tâtat. Nâ yatigâk Satañ sot agom kâtigem walâm ândiwangât Ibânandâ zâk sot tâtarân tâpatkât diinigip.

22 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ”

## 4

*Yohaneņâ Anutugât neule tâtatņâ egip.*

1 Nâ kut nâi nâi zo ek nâņga sumbem pâronsâi egâwan. Oi den kwamit patâ lâmun yatâ âsagei nâņgâwan, zo sumbemân gâbâ dum muyagemņâ itâ

dâtnogip, “Gâ ziren kopgâna kut ņâi ņâi muyagibap, zorat tirâpgoga eknan.” <sup>2</sup> Yatâ sâi KaapumŅâ mem hâbamŅan kwatnigi sumbemân neule tâtatŅâ ņâi tâi kwâkŅan ņâiŅâ tâi egâwan. <sup>3</sup> Oi zo tâip, zâkkât tobatŅâ kât kutŅâ Yaspa sot Konelian, kât kulem âlipŅâ, kuriŅâ yatâ. Oi tâtatŅâ toren toren mulum mogat yatâ kât kutŅâ Emerali, kât kulem âlip zoren kirip, holiŅâ gwâlâ. <sup>4</sup> Oi neule tâtatŅâ 24 zorâŅ haamgum tarâwe. TâtatŅâ zorat kwâkŅan a patâ 24 tarâwe. Zen hâmbâziŅ kâukâu pamŅâ tarâwe. Oi kâukziŅan pindokziŅ pulimâtamŅâ tuutuun zo pam tarâwe. <sup>5</sup> Oi neule tâtatŅâ patâ zobâ hânpân sot kaŅkundundun âsagem zeip. Oi tâtat sâŅgânŅan kârâp âsakŅâ nâmburân zagât sem tâip. Zo Anutugât kaapum imbanĵâ nâmburân zagât tâkŅanąap, zorat kârâp. <sup>6</sup> Oi tâtatŅâ sâŅgânŅan saru ņâi belonĳoot yatâ zeip.

Oi tâtatŅâ toren toren zuu patâ âlipŅâ kimembut tarâwe. Oi zo zen umziŅen kândâtziŅen sinziŅ doŅbep. <sup>7</sup> Zuu âlip kimembut zeŅġâren gâbâ zuu ņâi, zuu kâtik LaioŅġât tobat. ņâi ko bâu makau yatâ. ņâi zâk si sâŅgânŅâ a yatâ. ņâi zâk nii utak yatâ. <sup>8</sup> Oi zuu kimembut zen abâtziŅâ nâmburân kânok. Oi zuu zo umziŅan kândâtziŅan sinziŅ doŅbep. Oi ņâtik sirâm kep

itâ mime,  
 “Tirik, hâlâlu, hâlâlu, hâlâlu. Kembu Anutu, imbanĵâ mariŅâ, Zâk hâlâlu op ândiap. Zâk ândeipŅâ ândiap. Oi dum gâbap.”

<sup>9</sup> Oi zuu kimembut ziŅâ Kembu, ândiândi mariŅâ, zâk sâiwap sâm, sâm âlip kwâkŅanąâm kutŅâ mem zaatme. <sup>10</sup> Zo yatâ utnetâ a 24 tâtat âlipŅan tapme, zen ândiândi mâriniŅâ zâkkât um topŅan pindiŅsâm sâm âlip kwâkŅanąâm neule pindokziŅ zo um topŅan pam itâ sâm mâpâsime,

<sup>11</sup> “KembuniŅâ Anutu, gâ kut ņâi ņâi aksik muyageziŅin. Gâ sâna kut kiŅ kiŅ zo muyageip, ziap. Zorat neule âsakŅâ sot sâm âlip den sot imbanĵâ, zo ġânĵâ ġalem otna dâp upap.”

## 5

*Yohanenĵâ ekap ņâi sâbânĵâ om dooŅgudooŅġun zo egip.*

<sup>1</sup> Oi neule tâtatŅâ patin tâpmap, Kembu, zâk bik bonġen ekap mem tâi egâwan. Ekap zo umŅan kândâtŅan kulemgum goŅkune zeip. Oi sâbâ nâmburân zagât zorâŅ pane ġâsum kâtigeip. <sup>2</sup> Oi sumbem a patâ kâwaliŅoot tâi egâwan. Zâk den kâtikŅâ itâ sâip, “ņâi târârak ândimŅâ ekap sâbânĵâ zo mem moloŅi dâp upap?” <sup>3</sup> Yatâ sâi sumbemân sot hânân sot

hân ombenjan gâbâ nâinâ ekap zo moloŋ sâlâpkubap mân muyagiwe. <sup>4</sup> Nâinâ âlipŋâ yatâ ândim ekap zo moloŋâ sâlâpkubapkât dâp mân muyagiwe. Zorat umnâ bâlei isewan. <sup>5</sup> Yatâ ua ko a patâ zengâren gâbâ nâinâ itâ sâm dâtnogip, “Mân ise. Nângâ. Yudagât kiurâp zengâren gâbâ a nâi zuu kâtik laioŋ yatâ nâi muyageip. Zâk Dawidigât kâmŋâ. Zâkŋâ Anutugât kâsa zen sot agom kâtigem walâziŋgip. Zâkŋâ ekap sâbâŋoot nâmburân zagât zo âlip moloŋbap.”

*Yohanenâ Râma egip.*

<sup>6</sup> Oi na eksandâ tâtatŋan zo zuu âlipŋâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetziŋan râma gwamŋâ nâi kune kiri yatâ egâwan. Kâukŋan gooŋâ nâmburân zagât, siŋâ nâmburân zagât. Oi siŋâ nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbanâ nâmburân zagât tâkŋanŋap. Zâk hân dâp sâŋgonzâŋgoi âi ândie. <sup>7</sup> Oi Râma zâk âi neule tâtatŋan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip. <sup>8</sup> Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topŋan âi ziwe. Zen kâmam wâlŋziŋoot sot hâkop goide kâŋâ tuutuŋ, zo ârândâŋ mem gei ziwe. Hâkop umŋan gâbâ hitom âlipŋâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu. <sup>9</sup> Oi zen kep uŋakŋâ nâi itâ miwe,

“Gâ gonetâ gilâmġandâ hân dâp a kâmutŋâ kâmutŋâ, den gându nâi nâi suupziŋ mena Anutugât siŋi urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbâŋâ zo moloŋna dâp upap. <sup>10</sup> Gâ minduziŋġana Anutugât um topŋan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore okŋanġâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

*Sumbemân sâtâre patâ muyageip.*

<sup>11</sup> Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a doŋbep patâ mân sâlâpzâŋgozâŋgoŋ, kâmutŋâ kâmutŋâ neule tâtatŋâ patâ zo haamgum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipŋâ kimembut sot a patâ zen osetziŋan kin betziŋan mine kep itâ miwe,

<sup>12</sup> “Râma kuwe, zâk imbanâ sot sikum, gom sambe, nâŋġânâŋġâ sot kâwali, kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

<sup>13</sup> Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan sot saruyân ândiwe, ziŋâ itâ sâne nâŋġâwan, “Neule tâtatŋan taap, zâk sot Râma ârândâŋ sâm bâbâlaŋ sot kot patâ sot imbanâ zemzikapŋâ zem zâibap.” <sup>14</sup> Oi zuu kimembut, ziŋâ itâ sâwe, “Perâkŋak.” Sâne a patâ ziŋâ Kembugât um topŋan gei zem den sâm mâpâsiwe.

## 6

*Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.*

1 Oi nâ sinnandâ itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbânoot nâmburân zagât zeip, zo mem sâbâ nâi mem moloņip. Moloņi ko zuu kimembut zengâren gâbâ nâiņâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.” 2 Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu nâi gâi egâwan. Kwâkņan a nâi tâip, zâk timbânoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zâņgom kâwâliziņ mem ge kwâpam arip.

3 Oi Râmaņâ ekap sâbâ zagât moloņi zuu nâiņâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” 4 Sâi bâu patâ biosi kuriņâ nâi gâi egâwan. A kwâkņan tâip, zâk hânân lumbenâ buņ oi a kâsa kâsa upigât Kembuņâ imbanâ pindip. Oi Kembuņâ a zo sâu patâ pindip.

5 Oi Râma zâk ekap sâbânâ karâmbuņ moloņi zuu karâmbuņandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun nâi gâip. A kwâkņan tâip, zâk nalemgât yâmbâtņangât dâpņâ mem tâip. 6 Oi zuu âlip kimembut osetziņan gâbâ den nâi itâ âsagei nâņgâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oi segoņ kin zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oliwa nak sot waiņ nak zo mân tâmbetkune bonņâ muyagibap.”

7 Oi Râmaņâ ekap sâbâ kimembuņ moloņi zuu kimembuņâ zorâņ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” 8 Sâi sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu nâi gâip. Oi a kwâkņan tâip, zâkkât kutņâ Mumuņ. Oi nâi kândâtņan gâip, zâkkât kutņâ Sim. Oi hânân danņon kimembuņangâren gâbâ karâmbut zo yen zei nâi zoren kâmbam sot pu, mâsek sot zuu kâtikņandâ a ambân tâmbetzâņgom nanğâbigât imbanâ zekâren zikip.

*A siņgi âlipkât op zâņgowe, zengât den.*

9 Râmaņâ ekap sâbânâ bâtnâmbuņ moloņip. Oi a Anutugât den mem ândine zâņgowe sot Yesugât siņgi sâm muyagem ândine zâņgowe, zengât um dâpziņ Anutugât siņgi pâpanņâ zorat topņan zine ziņgirâwan. 10 Zen den kâtik sâm itâ sâwe, “O kutâniņâ patâ, hâlâlu op ândiat. Sâna bon opmap. Kembuniņâ, gâ wangât narâk mem kârep pam gilâmniņangât tosa a hânân ândie, zengât hâuņâ mân mâkâm ziņgat?” 11 Yatâ sâne hâmbâ kâukâu ziņgâm itâ dâzâņgowe, “Kore a bukurâpziņ nâmbutņâ zâņgonetâ tenğâziņâ dâpņan upapkât umziņ diim gei mambât mâik nâi ândibi.”

*Narâk patin kut nâi nâi muyagibap, zorat den.*

12 Oi itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâ nâmburân



kānok moloŅi wāriŅ patā meip. Oi mirāsiŅ sumunkom āmaŅ sākŅā yatā oip. Oi kāin patā op kuririŅ kārām tobatŅā gilām yatā oip. <sup>13</sup> Oi sāngelak zen pibaŅā nak ilumŅā kwāmbārāŅgi hānān gemap, zo yatā hānān giwe. <sup>14</sup> Oi mundo kwapme yatā sumbem kāpianŅgām buŅ oip. Oi bakŅā hānān sot saruyān, zo ābāŅgum aleyaŅgām āiwe. <sup>15-16</sup> Kut Ņai Ņai yatā zo muyagei hān dāp a kutā sot a sātŅā sot kāwali a sot sikum a sot zāizāiŅ, gigiŅ, zen aksik hān kāt mātāpŅan āi tik pam bakŅā sot sim, zeŅgāt itā sāwe, “Ge kwāratnāŅgonek. Ge kwāratnāŅgonetā neule tātātŅan tāpmap, zāk mān niŅgitpap. Oi Rāmagāt kuk nāŅgap, zorat bonŅā zo mān gāi iknat. <sup>17</sup> KukzikuŅaŅgāt narākŅā oi a Ņai mātezikuŅan kātigem mān kinbap.”

## 7

*Isirae a kāmūt KēmbuŅgāt siŅgi urāwe.*

<sup>1</sup> Oi nā sumbem a kimembut ziŅgirāwan. Zen hān muruk toren toren kirāwe. Oi pibā toren toren gābā gāmap, zo gāsum kirāwe. Pibā Ņai hānān mo saruyān mo nagān mān gābapkat yatā urāwe. <sup>2</sup> Oi mirāsiŅ takātakāŅan gābā sumbem a ŅaiŅā gāi egāwan. Oi āndiāndi mariŅā, Anutu, zākkāt sātāt undip pāpan Ņai mem āndeip. ZākŅā sumbem a kimembut saruyān sot hānān kut Ņai Ņai tāmbeŅkubigāt siŅgi

āndiwe, zen zāŅgōnsām itā dāzāŅgoip, <sup>3</sup> “Zen hān mo saru mo nak kek mān tāmbeŅzāŅgobi. Nen AnutuŅgāt undip zi kore arāpŅā zeŅgāt māteziŅan pānat.”

<sup>4</sup> Yatā sāi a māteziŅan undipŅoot zeŅgāt teŅgā itā sāne nāŅgāwan, “Isirae a kāmūt kāmūtŅā, zeŅgāren gābā 144 tausen māteziŅan undip zo parāwe. <sup>5-7</sup> Yuda kāmūrān gābā 12 tausen zeŅgāt māteziŅan undip parāwe. ReubeŅgāt kāmūrān gābā 12 tausen. Gadegāt kāmūrān gābā 12 tausen. Aseregāt kāmūrān gābā 12 tausen. NaptaliŅgāt kāmūrān gābā 12 tausen. Manasegāt kāmūrān gābā 12 tausen. SimeoŅgāt kāmūrān gābā 12 tausen. Lewigāt kāmūrān gābā 12 tausen. Isasagāt kāmūrān gābā 12 tausen. <sup>8</sup> SebuloŅgāt kāmūrān gābā 12 tausen. Yosepegāt kāmūrān gābā 12 tausen. BenyamiŅgāt kāmūrān gābā 12 tausen. A yatā zo māteziŅan undip parāwe.”

*A kāmūt doŅbeŅŅā Anutu māteŅan kirāwe.*

<sup>9</sup> Kut Ņai Ņai zo ek naŅgām Ņai egāwan. Hān dāp zorat sākziŅ tobat top top sot den top top, kāmūt patā patā Ņai, a ŅaiŅā teŅgāziŅā mān sālāpkubap yatā, zen tātātŅan tāpmap sot rāma, zekāt umzik topŅan kine ziŅgirāwan. Oi hāmbāziŅ kākūāuyāk. Zen gālaŅgāt sot lākom iinŅā bitziŅan mem kin den kātik sām itā

sâwe, <sup>10</sup> “Neule tâtatņan taap, Anutu sot Râma, zet kubikkubikņiņâ.”

<sup>11</sup> Oi sumbem a aksik ziņ neule tâtatņâ sot a patâ sot zuu âlipņâ kimembut haamzâņgom kirâwe, zen umziņ topņan ge zem Anutu mâpâsem itâ sâwe. <sup>12</sup> “Perâkņak sot sâm âlip sot neule âsakņâ, sâiwap, imbaņâ, nâņgânâņgâ, kot patâ, zo Anutuniņâ zâkkâren ziapņak zem zâibap. Zo perâkņak.”

*Sâknam kwâkņan ândiwe, zengât den.*

<sup>13</sup> Oi a patâ zengâren gâbâ nâiņâ mäsikânim sâip, “Dap nâņgat? Hâmbâziņ kâukâu zo, zen waniņ gâbâ ga kinze?”

<sup>14</sup> Mäsikâniņi den itâ sâm mâburem dukuwan, “Patâ, nâ mân nâņgan. Gâ nâņgat.” Sa dâtnogip, “Zen sâknam patin gâbâ takâm gawe. Oi hâmbâziņ Râma gilâmņandâ sanġone kâukoip. <sup>15</sup> Zorat zen Anutu um topņan ândim nâtik sirâm zâkkât namin kore okņangâm ândime. Oi neule tâtatņan tâpmap, Kembu, zâk zen sot tap galem otziņgâbap. <sup>16</sup> Oi bet zen nalem mo toogât mân mumbi. Maanâ mân zâņgobap. Sâknam mân muyageziņgâbap. <sup>17</sup> Râma tâtatņan tâpmap, zâkņâ diiziņgi ândiândi too sinņan âim ândibi. Oi si sâņgânziņan sinziņ tooņ zo Anutuņâ

sanġori isem umbâlâ mân op ândibi.”

## 8

*Sumbem a nâmburân zagât lâmun ziņgâwe.*

<sup>1</sup> Râma zâk ekap sâbâ nâmburân zagât zo moloņi sumbem hiriņsâm mâik nâi zeip. <sup>2</sup> Zo âki sumbem a nâmburân zâgât Anutugât um topņan kinme, zen ziņgitsa lâmun nâmburân zagât ziņgâwe.

<sup>3</sup> Oi sumbem a nâiņâ hâkop nâi goide kâtnâ tuutuunâ, zo mem gamņâ Kembugât siņgi nalem pâpanņan zoren âi kiri kut nâi wârân âlip doņbep zo pindip. Oi zâk zo mem Anutugât siņgi nalem pâpanņâ zorat kârâpņan pâi sem wârânņâ zariņ. Anutugât siņgi a zengât ninâu sot mâpot kârâbân pâi sem wârânņâ zariņ. Zo tâtatņâ gootņan kirip. <sup>4</sup> Wârân âlip bikņan kirip, zorat kâbakņâ zo Anutugât siņgi a zengât ninâu beķņan mem Anutu mâtenan zariņ. <sup>5</sup> Sumbem a zo yatâ opņâ Kembugât siņgi nalem pâpanņan gâbâ kârâp mem hâkobân pam hânân lokei giariņ. Lokei giari sumbem kârâm kwamit patâ oi hânpân sot wâriņ patâ muyageip.

*Sumbem a kimembut lâmun waatnetâ hânân wesâk top top muyageip.*

<sup>6</sup> Oi sumbem a nâmburân zagât lâmun mem kirâwe, zen waatnam kubikaņgâwe.

<sup>7</sup> Oi sumbem a kânok zâk lâmunĵâ waari kât patenĵ sot kârâp sot gilâm mâpotĵâ hânân gem gâip. Oi hân danĵon karâmbut zeip, zorat torenĵen kârâp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem nanĵip.

<sup>8</sup> Sumbem a zagâtĵâ lâmunĵâ waari kut űâi bak patâ yatâ zo sem âbânĵum saruyân giarip. <sup>9</sup> Giari saru danĵon karâmbut zeip, zorat torenĵen zo gilâm oip. Oi saru zuunĵâ zoren mom nanĵâwe. Oi wanĵâ tarâwe, zo âbânĵum nanĵâwe.

<sup>10</sup> Sumbem a karâmbunĵâ lâmunĵâ waari sâĵgelak patâ űâi sumbemân gâbâ kârâp bâlam yatâ gem too patâ sot too sinĵâ nâmbutĵâ zoren giarip. <sup>11</sup> Sâĵgelak zorat kutĵâ kâlak kâtikĵâ. Zorat hânân too zeip, zo danĵon karâmbut zeip, zorat torenĵen geim too zo aksik kâlakĵâ oi a zinĵâ nemĵâ muwe.

<sup>12</sup> Sumbem a kimembunĵandâ lâmunĵâ waari mirâsinĵ sot kâin sâĵgelak zeĵĵâren dangon karâmbut zeip zorat torenĵâ sumunkom âsakĵâ gâutgâut oip. Oi űâtigân kâin sot sâĵgelak zeĵĵât âsakzinĵâ paalanĵ oip.

<sup>13</sup> Oi nâ ekĵâ nii utak egâwan. Oi utak zo sumbem tânâmĵan den kâtikĵâ itâ den sâip, “Yei, yei, yei, sumbem a karâmbut te. Zen lâmunzinĵ waatne a ambân hânân ândie zo, zen dap upi?”

## 9

*Sumbem a bâtnâmbunĵandâ lâmun waari dikon muyagiwe.*

<sup>1</sup> Sumbem a bâtnâmbunĵ zo lâmun waari nânĵâ eksandâ sumbemân gâbâ sâĵgelak űâi âkam hânân gei egâwan. Zâk simĵât mâtâp doodoonĵunĵâ zo pindâwe. <sup>2</sup> Oi zâk simĵât mâtâp mem pâi kâbak patâ kopgâip. Nep une sem takâmap, zo yatâ. Kopgamĵâ mirâsinĵ kwâtepkoi. <sup>3</sup> Kâbak umĵan gâbâ dikon donĵep takâm hânân giwe. Kabât zo goozinĵâ sâuleĵât tobat yatâ. <sup>4</sup> Zen hibuk mo nak nalem mot zo mân tâmbetzânĵogbigât sâm zinĵip. A ambân Anutugât undip mâtezinĵan mân zeip, zen kâsa minzinĵâbigât sâip. <sup>5</sup> Oi kâin bâtnâmbut umĵan kâbat zinĵ sâknam patâ zinĵâne mân mumbigât sâm zinĵip. Sâknam zo sâulenĵâ zinĵi sâknam nânĵâme yatâ. <sup>6</sup> Oi narâk zoren a zen mumbigât otzinĵi ândim mân mumbi.

*Dikon tobatzinĵanĵât den.*

<sup>7</sup> Dikon zeĵĵât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkzinĵan tap kâmbamân âinam kubikanĵâme yatâ. Oi kâukzinĵan pindok goide kâtĵâ tuutuunĵ yatâ zo tâip. Oi si sâĵĵânzinĵâ, zo a yatâ. <sup>8</sup> Oi sâmotzinĵ, zo ambân zeĵĵât kâukzinĵ sâmot yatâ. Sâtzinĵ, zo zuu kâtik laionĵ sâtĵâ yatâ. <sup>9</sup> Oi dimâzinĵan dugum kât kâtikĵandâ tuutuunĵ yatâ zeip. Abâtzinĵ kwamit, zo biosi sot a lalanĵâ

doᅇbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ. <sup>10</sup> Daaziᅇnâ sâule daanᅇnâ yatâ oi sâtziᅇnâ, zo daaziᅇnan ziap. Zorânᅇn kâin bâtnâmbut umᅇnan a ambân ziᅇngâne sâknam nânᅇgâm ândibi. <sup>11</sup> Oi simᅇgât sumbem a, zâk zeᅇngât a kutâ ândiap. Zâkkât kutᅇnâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolionᅇ. Oi niᅇn denân kiom a.

<sup>12</sup> Nii utakᅇnâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Nâi zo âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

*Sumbem a nâmburân kânokᅇnâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.*

<sup>13</sup> Oi sumbem a nâmburân kânok zorânᅇn lâmun waarip. Oi Anutu mâtenᅇnan sinᅇi nalem pâpanᅇnâ goide kâtᅇnâ tuutuᅇnᅇ murukᅇnâ kimembut, zobâ den ᅇnâi âsageip. <sup>14</sup> Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziᅇngi zie, zen olanᅇziᅇnâ.” Sâi olanᅇziᅇngip.

<sup>15</sup> Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tubigât mârum sâm ziᅇngi ândiwe. Nep diᅇn sâm ziᅇngip, zo itâ. Zen hân daᅇngon karâmbut zorat torenᅇnan a ambân zânᅇgone mumbigât sâip. <sup>16</sup> Sumbem a olanᅇziᅇngâwe. Oi kâwali arâpziᅇnâ biosi kwâkᅇnan tâtatᅇnâ, zeᅇngât teᅇngâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nânᅇgâwan. <sup>17</sup> A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziᅇnan dugum zo kuriᅇnâ

sot kâmbum sot gimbanᅇnâ yatâ mem ândiwe. Oi biosi zeᅇngât kâukziᅇnâ zuu kâtik laionᅇn kâukᅇnâ yatâ. Lâuziᅇnan ᅇâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanᅇnâ kârâpᅇnâ takâmap yatâ. <sup>18</sup> Oi kârâpᅇnâ karâmbut zorânᅇnâ hânân daᅇngon karâmbut zeip, zorat torenᅇnâ a tâmbetzânᅇgoip. <sup>19</sup> Biosi zeᅇngât kâwaliziᅇnâ, zo daaziᅇnan sot lâuziᅇnan ziap. Daaziᅇnâ, zo mulum yatâ kâukᅇnoot zorânᅇnâ a tâmbetzânᅇgame.

<sup>20</sup> Oi a ambân nâmbutᅇnâ tâmbetzânᅇgom nanᅇgâm nâmbutᅇnâ birâziᅇngâwe. Birânetâ zen kut ᅇnâi ᅇnâi zo ekᅇnâ umziᅇnᅇ mân melânᅇawe. Zen ândi mâmanziᅇnanᅇngât nânᅇgâne mân bâliᅇn oip. Zen wâke sot lopio top top zeᅇngâren pâlâtânᅇn op ândimᅇnâ mân birâwe. Zen lopio topziᅇnâ itâ mân nânᅇgâwe, “Lopio zen sinziᅇnândâ mân ek nânᅇgâme. Zen kinziᅇnândâ mân âim game. Zen kindapziᅇnândâ den mân nânᅇgâme.” <sup>21</sup> A zo, zen yatâ mân nânᅇgâwegât kâmbam sot kware sot kâmbu sot laᅇn ândiândiᅇn zo mân birâwe.

## 10

*Sumbem a ᅇnâiᅇnâ den sâi kâtigeip.*

<sup>1</sup> Sumbem a imbanᅇnᅇnoot ᅇnâi sumbemân ᅇâbâ gem ᅇnâi egâwan. Zâk sasa osetᅇnan ᅇnâi kâuk kwâkᅇnan mulum mogât zeip. Si sâᅇngânᅇnâ maa yatâ. Kinᅇnâ zagât zo kârâp bâlam yatâ. <sup>2</sup> Bikᅇnan

ekap ņai mem mabâlakņem kirip. Oi kiņâ bongen zo sâru kwâkņan lâņ kirip. Oi kiņâ yanġâgen zo hânân lâņ kirip. <sup>3</sup> Kin den kâtikņâ zuu kâtikņâ laioņ doņbep zengât den yatâ sâip. Sâi sumbemân kaņkundunduņ nâmburân zagât den sâwe. <sup>4</sup> Den yatâ sânetâ nânġâm kulemgubam ua sumbemân gâbâ den ņai itâ nâġâren gâip, “Sumbemân gâbâ den se, zo mân kulengu. Yen dooņguna tâpap.”

<sup>5</sup> Oi sumbem a ņai saruyân sot hânân lâņ kirip, zâk bik bonņâ sumbemân pam den itâ sâm kâtigeip. <sup>6</sup> “Sumbem sot hân, saru sot kut ņai ņai zoren zie, zo muyageipņâ ândimņâ ândim zâimâmbap, zâkkât mâteņan itâ sâm kâtigibâ. Perâkņak, narâk kârep mân ziap. <sup>7</sup> Sumbem a nâmburân zagâtņâ lâmunņâ waari kwamit muyagibap, narâk zoren Anutugât den tikņâ Propete sap sum ziņġip, zorat bonņâ muyagibap.”

*Sumbem a ņaiņâ Yohane ekap ņai pindi neip.*

<sup>8</sup> Oi sumbemân gâbâ den nânġâwan, zo yatik du âsagem itâ dâtnogip, “Gâ âimņâ sumbem a kiņâ saruyân sot hânân lâņ kin ekap mem mabâlakņem kinzap, zâkkâren âi ekap zo me.” <sup>9</sup> Sâi nâ sumbem agâren âimņâ ekap nibapkât sa itâ dâtnogip, “Mem ne. Nenandâ lâugan âm yatâ op naamņâ upap. Ka umgan

kâlak upap.” <sup>10</sup> Yatâ sâmņâ ekap zo nigî newan. Nia ko lâunan âm yatâ naam oip. Zorâņ nem gwâka umnan giari kâlak oip.

<sup>11</sup> Oi itâ dâtnowe, “Gâ a kâmutņâ kâmutņâ, a hânņâ hânņâ, a sâk top top, den gându ņai ņai, zengât sot a kutâziņâ zengât op Anutugât den sâban. Mârum dâzâņgom ândein, zo yatik dum dâzâņgoban.”

## 11

*Yohane namâ dâpkwap ik-papkât sâm pindâwe.*

<sup>1</sup> A ņaiņâ tân kârep nim itâ dâtnogip, “Gâ zaatņâ Anutugât tirik namâ sot zâkkât siņġi kut ņai ņai pâpanņâ, zo dâpkwapņâ umņan ninâu sâm ândime, zo sâlâpzâņgoban. <sup>2</sup> Namâ sâņġânņan sombemân zo mân dâpku. Zo birâna zeik. Zo a hân ņain gokņâ, um kâtik zengât siņġi. Oi ziņâ tirik kamân, Yerusalem, zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 40 umņan lâņ kindiņkândaņ mimbî.”

*Anutugât den sâsâņ a zagât muyageitâ simġât zuuņâ zâkobap.*

<sup>3</sup> “Oi nâġât den sâm muya-muyagiņ azatnâ imbaņâ zikandâ nâġât den dâzâņgom ândibabot. Pet hâmbâ alâkņâ mem ândim mân kubikaņġâm dâbâtzikņoot ândibabot. A ambân orot mâmeziņ melâņ bâliņâziņ birâm ândibigât holi yatâ upabot. Yatâ op ândeitâ

(sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ âkâbap. 4 Propete Sakaria, zâk mârumsjan Oliwa nak zagât sot kârâp âsaknjâ zagât zorat den kânjan sâip. Oi a zagât zo ziknjâ bonjâ upabot. Zet hângât a kembu zâkkât mâtejan kinbabot. 5 Oi a nâi tâmbetzâkobam oi lâuzikjan gâbâ kârâp ge simbap. Zorat a nâinjâ kâsa otzikâm mumuŅgât sinji upap. 6 A zagât zo sâitâ map mân gibapkât imbanjâ zikip. Zorat sâitâ map mân gei Anutugât den sâm ândibabot. Oi sâitâ toonjâ gilâm upapkât imbanjâ zemzikap. Oi hânân kut nâi nâi sâtŅoot sâitâ muyagibapkât imbanjâ zemzikap. Yatâ utâ sâbabot, zo âlip upabot.

7 Oi Kembugât den sâsân narâk zo âki simân gâbâ zuu kâtiknjâ kopga kâsa otzikâm zâkoi mumbabot. 8 Moitâ a zinjâ kâmbarâŅziknjâ zo birânetâ kamân patin sombemân zimbabot. Kamân zorat kutnjâ sumbuŅâ, Sodom sot Aigita. A zinjâ Kembuziknjâ kamân zoren poru nagân kune moip. 9 Oi hân toren toren gâbâ a nâmbutnjâ, sâkzinjâ tobat nâi nâi, den gându nâi nâi, zorânjâ kâmbarâŅziknjâ sirâm karâmbut sot torenjâ zikitne zimbabot. Oi a nâmbutnjâ hanzâkonâ sâne kwâkâzingâbi. 10 Oi Propete zagât a sâknam zingâwet, zorat moitâ hânjâ hânjâ a zinjâ umâlep op kut nâi nâi

anągawanjâ urâwe.

11 Sirâm karâmbut sot torenjâ âki Anutugâren gâbâ Kaapumnjâ umzikjan giari oksâm zaarâwet. Zaaritâ a zinjâ zikitnjâ keŅgât doŅbep urâwe. 12 Oi sumbemân gâbâ den kâtiknjâ zekâren itâ gâip, “Zet zi kopgâit,” Oi kâsarâpzik zengât mâtezinjan sasa kâligen zâim sumbemân zâiwet. 13 Narâk zoren wâriŅ patâ meip. WâriŅ patâ mei kamân patin mirâ bâzagât zengâren gâbâ kânoknjâ pâbâbâŅsâi nâmburân kimembut ko tarâwe. Kamângât biknjâ toren toren gâbâ yatâ pâbâbâŅsâne nâmbutnjâ kâtigem tarâwe. WâriŅ patâ meipkât mirâ kâtjâ tuutuunjâ doŅbepnjâ pâbâbâŅsâm a 7 tausen yatâ zânąoi muwe. Oi a torenjâ âlip tarâwe, zen keŅgât op Anutu, sumbem mariŅjâ mâpâsiwe.

14 Utaknjâ yei sâm sâp karâmbut sâip, zorat zagâtjâ âkap. Kânok ziap, zo kek muyagibap.

*Sumbem a nâmburân zagâtjâ lâmun waari kut nâi nâi muyageip.*

15 Sumbem a nâmburân zagâtjâ lâmunjâ waari sumbemân gâbâ den kwamit patâ op itâ sâwe, “A zen hânân a kutâ op kembu otzingâme, zorat narâk âkap. Narâk zi ko Kembu sot anjâ a bâlijan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, Kristo, zekât bitzikjan ariap. Oi Kristo zâk kembu otzingâm zâimâmbap.” 16 Oi

a patā 24 Anutu mâtenjan tâtatzinjan tarâwenjâ kiņ topņan ge zemņâ Anutu itâ sâm mâpâsiwe,

17 “Kembu Anutu, imbanjâ mariņjâ, gâgâren sâiwap sâmen. Topkwap gâ ândeinņâ ândiat. Oi gâ imbanjâ mem dâņ kembu otniņgâm ândiat. 18 Um kâtik a kâmutņâ kâmutņâ, zen kuk diņjâ sâm ândim gane gâ hâuņjâ ziņgâbangât narâkņâ mâte uap. Oi munjâ zenġât den sâm kwâkâkwâkân narâk mâte uap. Oi kore arâpkâ Propete sot gâgât siņgi a, a giginjâ sot zâizâiņ kutkâ hurat kwapme, zen sâņgânņâ ziņgâbangât narâk mâte uap. Oi hânân tâmbetzâņgome, zen tâmbetzâņgobangât narâkņâ mâte uap.”

19 Zen yatâ sânetâ sumbemân Anutugât tirik namâ mâtâp pâroņsâi igâwe. Oi Anutu sot Mose târotâro urâwet, zorat ombonj zeī igâwe. Oi hânpan sot kwamit patâ sot kaņkundundun, wâriņ sot kât pateņ âsagem zeip.

## 12

*Sumbemân ambân ñai kirip.*

1 Sumbemân sen mârât kulem ñai itâ muyageip. Ambân ñai âsagem kirip.

Maanjâ hâmbâ yatâ kâpei kirip. Oi kiņ tipņan kâin. Oi pindokņan sâņgelak kiin zagât tarâwe. 2 Oi ambân zo kâmbonjâ op katep mimbam sâknam nâņgâm isem yu yeī sâm tâip. 3 Zâk yatâ op kiri kulem ñai sumbemân âsageip. Busem patâņjâ, oâ tobat yatâ, kuriņkuriņ, kâukņâ nâmburân zagât, goonjâ bâzagât. Oi kâukņâ dâp a kutâgât pindok tap arip. 4 Oi daanandâ sumbem sâņgelak nâmbutņjâ zâņgom mâki hânân giwe. Oâ zo yatâ opņjâ ambân zo katep mimbam oi itâ nâņgâm ambân gootņan âi zeip, “Katep âsagei nimbat.” 5 Oi ambân zorâņ a katep meip. Katep zo kât kâtik âin tân mem hân dâp a zenġât a kutâ op galem zâņgobapkât sâsâņjâ. Katep âsagei gâsumņjâ Anutugât neule tâtatņan mem zâi parâwe. 6 Oi ambân zo kenġât op mirâ kâmân kâtikņan arip. Zoren (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kain 42 yatâ galem okņanġâbigât Anutonjâ sâi tâtatņjâ kubigâwe.

*Sataņ sumbemân gâbâ kâbakņine geip.*

7 Oi sumbemân kâmbam patâ muyageip. Mikai zâk sot sumbem a gakârâpņjâ, zen oâ sot kâsa urâwe. 8 Oi Mikai sot sumbem arâpņjâ, zen kâtigem oâ sot sumbem arâpņjâ kâbakņezinġâmņjâ sumbem aņġân kârâwe. 9 Oi oâ patâ, mulum sâņġiņjâ, Sataņ, zâk a ambân hân dâp

um gulip kwatziņgâmap, zâk ziņâ gâsum kâbakņine hânân geip. Sumbem arâpņâ yatik kâbakņezingâne hânân giwe.

<sup>10</sup> Oi sumbemân den kâtikņâ itâ muyagei nâņgâwan, “Kubikkubik sot imbaņâ sot kembu op, zo Anutu sot aņâ a bâliņan gâbâ mākâziņgâbapkât sâsâņ, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpniņ zengât kâsa op sirâm nâtik dâp Anutu mâtenjan sâm bâliņ kwatziņgâmap, zâk kâbakņine giarip.

<sup>11</sup> Bukurâpniņâ zen Râma gilâmņangât imbaņan Sataņ sot agom kâtigem walâwe. Kembugât den keņgât buņ sâm muyagem Sataņgât den mem gei kwarâwe. Oi ândiândiziņ mân aņgân kârâm buņ upapkât sâwe.

<sup>12</sup> Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Sataņ zâk zengâren gam kuk op ândiap. Narâkņâ kek âkâbap, zo nâņgap. Zo nâņgâm kuk op ândiap.

*Oâņâ ambân kâsa okņangip.*

<sup>13</sup> Oâ zâk hânân kâbakņine gemņâ nâņgâm ambân katep meip, zâk kâsa okņangâm molim arip. <sup>14</sup> Oi ambân zo nii utak patâ abâtzatņâ pindâne mulumgât keņgât op mirâ kamân kâtikņan tâtat mâmeņan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot torenņâ galem okņangâm ândiwe. <sup>15</sup> Ambân zâk ari

mulumņâ too patâ mogari gem too uurup patâ oip. Too zorâņ ambân zo lum âibam oip. <sup>16</sup> Oi hânņâ ambân beķņan mem hân mâtâp oi too patâ zo zoren geim naņgip. <sup>17</sup> Yatâ oi ko oâ zâk ambân zorat kuk opņâ kâmut gakârâpņâ zâņgobam arip. Anutugât gurumin den lumņâ Yesugât siņgi zo mem ândime, zo zâņgobam arip. <sup>18</sup> Oi zâk saru sâtņan gei sagân kirip.

## 13

*Saru umņan gâbâ zuu kâtikņâ nâi kopgâip.*

<sup>1</sup> Oi nâ eksa saru umņan gâbâ zuu kâtikņâ nâi kopgâip. Zâk kâukņâ nâmburân zagât, gooņâ bâzagât. Oi gooņan zo a kutâ pindok bâzagât tarâwe. Oi kâukņan kot kulem zeip, zo den bâliņâ zeip. <sup>2</sup> Tobatņâ wâu patâ yatâ. Sâlâpņâ, pusi yatâ. Lâuņâ, zuu kâtik laioņgât lâuņâ yatâ. Oi oâ zâk imbaņâ pindâm zâkkât tâtarân tap kembu otziņgâbapkât sâip. <sup>3</sup> Zuu zorat kâukņâ nâi use patâ op mumuņangât dâp yatâ egâwan. Usenâ zo soģei âlip oip. Oi hân dâp aņâ aņâ, zen zuu zo molim ek zâkkât nâņgâne imbaņâ oip. <sup>4</sup> Oâņâ zuu kâtik zo imbaņâ pindip, zorat um kâtik a, ziņâ sâm âlip kwâkņangâwe. Oi zuu zo sâm âlip kwâkņangâm sâwe, “Zuu zorat tobat nâiņâ ândiap? Nâiņâ dap mo dap okņangâbap?”



<sup>5</sup> Zuu kâtik zo sâk mâme opņâ zâizâiņ den sâm den sumunņâ sâbapkât sâm pindip. Oi Anutuņâ zuu zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ umņan nepņâ tuubapkât narâk nâņgâņņgip. <sup>6</sup> Oi zu kâtik zorâņâ Anutu zikņâ sot kutsiņgiņâ sot tâtatņâ sot sumbemân ândime, zen sâm bâliņ kwatziņgâm ândeip. <sup>7</sup> Oi Anutugât siņgi a kâsa otziņgâm zâņgobapkât oâņâ sâip. Oi hânņâ hânņâ, a sâk top top sot den gându top top, zengât a kutâ upapkât oâņâ imbaņâ pindip. <sup>8</sup> Oi hân a ziņâ ekņâ sâm âlip kwâkņanņgâbi. Râma kune moip, zâk mârum hân mân muyageibân kutziņâ ândiândigât ekabân mân kulengoip, a zen zo zuu zo yatâ okņanņgâbi. <sup>9</sup> Kindapziņoot ândie, zen den zi nâņgâm kwâtâtibi, <sup>10</sup> “Ņâi zâk tâk namâgât siņgi oipņâ tâk namin pambi. Ņâi zâk kâmbamgât siņgi oipņâ kâmbamņâ koi mum-bap.” Oi Anutuņâ siņgi a zen nâņgâm pâlâtâņ kwap kâtigem ândibigât sâip.

*Hân kâligen gâbâ zuu Ņâi kopgâip.*

<sup>11</sup> Oi hân kâligen gâbâ zuu kâtikņâ Ņâi kopgâi egâwan. Zâk Râma yatâ kâukņan goonņâ zagât zeip. Oi diņâ sâip, zo oâ diņâ yatâ. <sup>12</sup> Oi zuu zorâņ zuu mârum kopgâip, zâkkât imbaņâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâkņâ sâi hân a ambân ziņ

zuu Ņâi use opņâ âlip oip, zâk mâpâsiwe. <sup>13</sup> Oi zuu kâtik zagâtņâ, zâk kulem sen mârât patâ tuumap. Zâkņâ sâi sumbemân gâbâ kârâp gem gâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutņâ tuugi igâwe. <sup>14</sup> Kulem yatâ zo zuu Ņâi zâkkât mâtenņan tuugi a ziņ ekņâ umziņ gulip oi zuu mârum use op sogeip, zâkkât lopio sobibigât dâzâņgoip. <sup>15</sup> Lopio zo sobim pane kiri zuunņâ lopio waatņanņi zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutuņâ nâņgâņņgip. Lopio zâk sâi a ziņ mân sâm âlip kwâkņanņgâwe, zen zâņgone muwe.

<sup>16</sup> Oi a zâizâiņ giginâ, sikumziņoot sot sikumziņ buņâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziņ bongen mo mâteziņan undip tuuwe. <sup>17</sup> Oi zuugât undip sâkziņan tuuwe, zo zâkkât kutņanņgât tenņgâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut Ņâi Ņâi sâņgân mimbegât pâke parâwe. <sup>18</sup> A nâņgânâņgâziņootņâ zuu zirat tenņgâ sot topziņ sâlâpkum nâņgâbi. Tenņgâ zo agât kutņanņgât tenņgâ. Tenņgâ zo 666.

## 14

*Râma sot kâmut gakârâpņâ Sioņ bâkņan kirâwe.*

<sup>1</sup> Nâ eksandâ Râmaņâ Sioņ bâkņan kiri egâwan. Oi zâk sot 144 tausen, a yatâ zorâņ kirâwe. Oi mâteziņan zikņâ sot Ibâņanņgât kot zeip, a yatâ zorâņ kirâwe. <sup>2</sup> Oi

sumbemân gâbâ kwamit patâ nânġawan, zo too sâmbon patâ kwamitņâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap yatâ. Oi kwamit zo nânġa kâmam wâlōņ kwamit yatâ oip. <sup>3</sup> Zen sumbemân Anutugât tâtatņâ sot zuu âlip kimembut sot a patâ 24, zeņġât mâteziņan kep uņakņâ nâi mem tarâwe. Kep zo a nâmbutņâ ziņ mân mime. A 144 tausen zeņak mime. Hânân gâbâ Yesuņâ sâņġânziņ meip, zeņak kep zo mime. <sup>4</sup> A zo, ziņâ ambân sot bâliņ mân opņâ um salek ândiwe. Râmaņâ diiziņgi zâk sot tâtat mâme upme. Zen zo hân a zeņġâren gâbâ kândom Râma sot Anutu, zik siņgi upigât Râmaņâ tâbaziņ meip. <sup>5</sup> Oi lâuziņan gâbâ sarâ den mân gemap. Zen a târârakņâ.

*Sumbem a karâmbut, zeņġât den muyageip.*

<sup>6</sup> Oi sumbemân sumbem a nâi egâwan. Zâk niî yatâ sumbemân arip. Zâk hân a zeņġât den siņgi âlip zinziņ kâtik, zo mem arip. Hânņâ hânņâ, sâk tobat nâi nâi, den ġandu topņâ topņâ, zeņġât mem arip. <sup>7</sup> Zâk den yu kambân sâm itâ sâip, “Zen Anutu hurat kwâkņanġâm sâm âlip kwâkņanġâbi. Zâk hânņanġât den sâsân narâk mâte uap. Hân sumbem sot saru sot too sinņâ sâi muyageip, zâk sâm mâpâsibi.”

<sup>8</sup> Yatâ sâm ari kândâtņan sumbem a nâiņâ gam

zagâtņâ den itâ sâip, “Babilōņ kamân marirâp, ziņâ a kâmutņâ kâmutņâ diiziņġâne bâliņâziņanġât um gulip nep âsagem laņ mâman a ambân op ândiwe.”

<sup>9-10</sup> Oi kândâtņan sumbem a nâiņâ gamņâ den kambân itâ sâip, “A ziņ zuu kâtik mo lopio zâkkâren pindiņsâm mâteziņan mo bitziņan zuugât undip mimbi, zo ko Anutugât kukņanġât bonņâ yâmbâtņâ zo zeņġâren âsagibap. Zen Râma sot sumbem arâpņâ zeņġât mâteziņan kârâbân geim kât kârâpņandâ ziņġesei sâknam patâ nânġâm zâimambi. <sup>11</sup> Oi kârâpņâ a zo yatâ ziņġesei, zorat kâbakņâ zo zâim zemâmbap. Zorat a zen zuu patâ sot lopio mâpâsime sot a mâteziņan zuugât undip zeip, zen ârândân sâknam nânġâm sirâm nâtik nânġâm zâimambi.” <sup>12</sup> Zorat narâk zoren Anutuņâ siņgi a zen Anutugât gurumin den sot Yesugât den siņgi zo mem kâtigem ândibigât sâip.

*Kembugât kâmurân ândim muwe, zeņġât den.*

<sup>13</sup> Sumbemân gâbâ den nâi itâ nânġawan, “Ġâ den itâ kulengu, ‘Narâk ziren topkwap Kambu sot pâlâtân op ândine zânġone mumbi, zeņġât nânġa sâtâreņoot upap.’ Kaapumņâ itâ sap, ‘Perâkņak, zeņġât nânġa sâtâreņoot upap. Zen nep patâziņâ tuum nanġâmņâ tap nânġâbi. Oi orot

mâmezinaŋgât bonŋâ âinetâ muyageziŋgâbap.' ”

*Hânân Kembugât a gâsâzâŋgobap, zorat dâp muyageip.*

<sup>14</sup> Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkŋan nâi tâip, tobatŋâ a yatâ. Kâukŋan a kutâ pindok nâi tâip, zo goide kâtŋâ tuutuunâ. Bikŋan sâu sâtŋoot mem tâip. <sup>15</sup> Oi tirik namin gâbâ sumbem a nâiŋâ gemŋâ unumunum kwâkŋan tâip, zo itâ sâm dukuip, “Gâ sâugandâ kâlamân bonŋâ mânâŋgât me. Bonŋâ mimiŋaŋgât narâk mâte uap. A minduziŋgâm kâsâpzâŋgozâŋgoŋ narâk mâte uap. Kâsâpzâŋgone hâuŋâ mimbigât narâk mâte uap.” <sup>16</sup> Yatâ sâi unumunum kwâkŋan tâipŋâ sâuŋâ mem hânân bonŋâ zo mânâŋgârip.

*Bâliŋ mâme ziŋâ hâuŋâ mimbî, zorat dâp muyageip.*

<sup>17</sup> Oi sumbem a nâiŋâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zâk yatik sâu sât kâtikŋâ mem ândeip. <sup>18</sup> Gâi sumbem a nâiŋâ Kembugât siŋgi kut nâi nâi pâpanŋâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zâk Kembugât siŋgi nalem uunâ kârâp zorat galem op ândeip. Oi zâk bukuŋâ sâu sât kâtik mem ândeip, zo den sumbuŋâ itâ dukuip, “Sâugâ zorâŋ hânân bonŋâ mânâŋgât naŋgâ. Hânân waiŋ bonŋâ mârûm bâsigiap.” (Den sumbuŋâ zi Anutuŋâ

bâliŋ mâme a hâuŋaŋgât tâmbetzâŋgobapkât sâip.) <sup>19</sup> Sâi sumbem a bukuŋandâ sâu mem kin hânân waiŋ keetŋâ mânâŋgâtŋâ mem Anutu um kukŋaŋgât ombon patin pâi giarip. <sup>20</sup> Oi kamân âkŋan ombon patin pâi giari lâŋ kwândâline gilâm gem zeip. Gilâm gem zeï denŋân patâŋâ op binbinŋâ zo hânân gâbâ bâu biosi sâŋgânŋan yatâ. Oi denŋân kârepŋaŋgât tenŋânâ ko 300 kilometa zo yatâ zeip.

## 15

*Kembugât kore a ziŋâ kep miwe.*

<sup>1</sup> Oi sumbemân sen mârât nâi egâwan. Sumbem a nâmburân zagât, zen kut nâi nâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Kut nâi nâi zo âsagem naŋgi Anutuŋâ kukŋaŋgât op dum mân tâmbetzâŋgobap.

<sup>2</sup> Oi saru nâi egâwan. Wikin yatâ sot kârâp bâlam mâpotŋâ zeï egâwan. Oi a zuu kâtik sot lo-pio kâsa oztikâm kâtigem walâziŋgâwe sot a mâteziŋan zuugât undip zenŋâren mân zeip, a zo, zen Anutugâren gâbâ kâmam wâlôŋ mem saru sâtŋan kine ziŋgirâwan.

<sup>3</sup> A zen Anutugât kore a Mose zâkkât kep sot Râma zâkkât kep itâ sâm mem ândiwe, “O Kambu Anutu, imbanâ mariŋâ, orot mâmegâ zorat nâŋgindâ imbanâ opmap. Hânŋâ hânŋâ zenŋât a kutâ,

kut nâi nâi opmat,  
 zo târârak. <sup>4</sup> Kembu,  
 gâ nâinâ hurat mân  
 kwatgibap? Zo yatâ  
 mân taap. Nâinâ kutkâ  
 mân sâm âlip kwâpap?  
 Zo yatâ mân taap.  
 Gâ kânok hâlâluyâk,  
 zorat a kâmutnâ  
 kâmutnâ zen gâgâren  
 ga mâpâsegibi. Gâ  
 hâuṇṇṅât nep tuuna  
 top muyagiap.”

## 16

*Sumbem a ziṇâ hâkobân  
 gâbâ kut nâi nâi hânân lokine  
 geip.*

<sup>1</sup> Namâ kâligen gâbâ den  
 kâtik gâi nângâwan. Zo  
 sumbem a nâmburân zagât  
 zo itâ dâzânṅoip, “Zen âi  
 hâkop nâmburân zagât zoren  
 gâbâ kut nâi nâi sâtziṇoot zo  
 lokine Anutugât kukṇṇṅât  
 bonṇâ hânân gibap.”

<sup>2</sup> Sâi sumbem a kânok  
 zâkṇâ âim hâkopṇan gâbâ  
 kut nâi lokei hânân giari  
 zuu kâtikṇṇṅât undip  
 mâteziṇan mem ândiwe sot a  
 lopiogâren pindiṇsâwe, zen  
 sâkziṇan use kâtik sot use  
 kârokṇoot muyageziṇip.

<sup>3</sup> Oi sumbem a zagâtṇâ âi  
 kut nâi saruyân lokei giarip.  
 Giari saruṇâ gilâm oip. A  
 mumuṇṇṅât gilâm yatâ oi  
 saru zuuṇâ mom naṅgâwe.

<sup>4</sup> Oi sumbem a karâmbuṇâ  
 hâkobṇan gâbâ kut nâi lokei  
 tooyân sot too sinṇan giari  
 gilâm oip. <sup>5</sup> Oi sumbem a  
 too galem tâip, zâkṇâ itâ  
 sâi nângâwan, “Ga hâlâlû  
 ândeinnâ ândiat. Tosagât  
 hâuṇâ, zorat nângindâ  
 târârak uap. <sup>6</sup> Kembugât  
 siṅgi a sot Propete a zâṅgom  
 gilâmziṇ tâmbetkuwegât  
 gilâmâk ziṅgâna nimbi. Zo  
 dâbâk otziṅgat.” <sup>7</sup> Sâi  
 Kembugât siṅgi kut nâi  
 nâi pâpanṇan gâbâ den  
 itâ nângâwan, “Perâkṇak.  
 O Kembu Anutu, imbaṇâ  
 mariṇâ, hâuṇâ ziṅgat, zo  
 dâpziṇan uap.”

*Sumbem a nâmburân  
 zagât hâkopziṇoot kirâwe.*

<sup>5</sup> Oi eksandâ sumbemân  
 tirik namin umṇâ nâi hâlâlû  
 sâsân, zorat mâtâp pâroṇsâm  
 kirip. <sup>6</sup> Mâtâp pâroṇsâi  
 sumbem a nâmburân zagât,  
 zen kut nâi nâi sâtṇoot  
 kâmut nâmburân zagât mem  
 kirâwe. Zen namin gâbâ  
 gem gawe. Zen hâmbâziṇ  
 kâukâu mem ândiwe. Oi  
 dimâziṇan mâpaṇ goide  
 kâṇṇâ tuutuṇâ zo zeip.  
<sup>7</sup> Oi zuu âlipṇâ kimembut  
 kirâwe, zeṅgâren gâbâ nâinâ  
 sumbem a nâmburân zagât  
 zo hâkop nâmburân zagât  
 ziṅip. Hâkop zo goide kâṇṇâ  
 tuutuṇ. Hâkop umṇan  
 Anutu ândiândi mariṇṇṅât  
 kukṇṇṅât bonṇâ piksâm  
 zeip. <sup>8</sup> Oi namâ kâligen Anu-  
 tugât âsakṇâ sot imbaṇṇṅât  
 kaapumṇâ zo piksâm zeip.  
 Oi sumbem a nâmburân  
 zagât zen kut nâi nâi sâtṇoot  
 kâmut nâmburân zagât mân  
 muyagiwegât tirik namin  
 zâizâiṇṇṅât mâtâp pâke  
 kwâip.

<sup>8</sup> Sâi sumbem a kimembuņâ zâknâ hâkopņan gâbâ kut nâi lokei mirâsiņân arip. Ari mirâsiņâ kârâp opņâ a doņbep ziņgeseip. <sup>9</sup> Oi a zen maanâ ziņgeseip. Zen umziņ melâņ Anutu hurat kwâkņanġâbigât Anutuņâ kut nâi nâi zo sâi âsageip. Oi zen umziņ mân melâņawe. Buņâ. Zen Anutu sâm bâliņ kwâkņanġâwe.

<sup>10</sup> Sumbem a bâtnâmbuņâ zâknâ zuugât tâtarân hâkopņan gâbâ kut nâi lokei giari zâk sot a ambân gakârâpņâ zengât hân boņ zo nâtâtiksâm zeip. Oi a zen sâknam patâ nâņgâm biyakņâ nâmbâlamziņâ hârârâņsâmņâ takâ zeip. <sup>11</sup> Oi sâknam sot useziņanġât opņâ Anutu, sumbem marinâ sâm bâliņ kwâkņanġâwe. Oi zen umziņ mân melâņ ândi mâmanziņ bâliņâ zo mân birâwe.

<sup>12</sup> Sumbem a nâmburân kânokņâ hâkopņan gâbâ kut nâi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kârâksâip. Kârâksâi mâtâp âsageip. Mirâsiņ takâtakâņan gâbâ a kutâ sot kâwali arâpziņâ gabigât yatâ muyageip. <sup>13</sup> Oi nâņâ eksandâ oâ lâuņan gâbâ sot zuu kâtik lâuņan gâbâ sot propete sarâņâ zengât lâuziņan gâbâ wâke bâliņâ karâmbut, tobatziņ kaņ yatâ op gawe. <sup>14</sup> Zo zen wâke bonņâ. Zen sen mârât top topņâ tuubigât imbaņâ zemziņġap. Oi zen hân dâp a kutâ âi minduziņġâmņâ

Anutu, imbaņâ marinâ, zâkkât narâk patâ zo mâte oi kâsa op ġâm kâmbam kumbi.

<sup>15</sup> Oi nâ den nâi itâ nâņġawan, “Nâ Yesu, itâ sa nâņġânek. Zen narâknâ mân nâņġâne kek gâbat. Zorat nâi zâk sâk bârak ândim aņun opapkât sâk pâkeņâ mem pam um ġwâlâġwâlâ ândibap. Yatâ upap, zo ko zâkkât nâņġa sâtâreņoot upap.”

<sup>16</sup> Oi wâke zen hân dâp a kutâ Yudaia hânân minduziņġawe. Hân zorat kutņâ Yuda denân Hamagedoņ sâmē (Niņ denân ko Mage-doņ bakņâ).

<sup>17</sup> Oi sumbem a nâmburân zagâtņâ hâkopņan gâbâ kut nâi lokei sumbem kabâņan geip. Gei tirik namin Anutugât tâtatņan gâbâ den kâtikņâ nâi itâ sâip, “Mârum âkap.” <sup>18</sup> Hânpân sot kaņkundunduņ sot sumbem kwamit patâ muyageip. Wâriņ patâ nâi meip. Wâriņ yatâ zo mârumņan mân meip. <sup>19</sup> Oi kamân patâ zo âbâņgoi karâmbut oip. Oi hânņâ hânņâ a zengât kamân patâ giligâlaksâip. Babiloņ kamân patâ zo yatik Anutu kukņanġât op tâmbetkoip. <sup>20</sup> Oi saruyân tâunanân zo aksik âbâņġum saruyân geiwe. Oi hânân bakņâ zen âbâņġum naņġawe. <sup>21</sup> Oi sumbemân gâbâ sumbem tipņâ patâ patâ map yatâ ubâ gem ga sâratzâņgoip. Zâņgoi Anutu sâm bâliņ kwâkņanġâwe. Sumbem tipņâ zo gem

tâmbetzângoip, zorat op sâm bâliņ kwâkņanġâwe.

## 17

*Ambân ņai zuu kuriņ kwâkņan tâip.*

<sup>1</sup> Oi sumbem a nâmburân zagât hâkop mem ândiwe, zeņġâren gâbâ ņaiņâ ga itâ dâtnogip, “Gâ gâna mâtâp ambân patâ too doņbep naņġâmņan ândimap, zo tirâpgobat. Tirâpgomņâ hâuņâ mimiņanġât den dâgobat. <sup>2</sup> Hân a kutâ ziņ ambân zo zâkkâren gam zâk sot laņ mâman upme. Oi hânņâ hânņâ a zen zâk sot bâliņ op um gulip upme.”

<sup>3</sup> Yatâ dâtnom diinigi Kaa-pumņâ tirâpnogi itâ egâwan. Mirâ kamân kâtikņan ambân ņai zuu kuriņâ kwâkņan tâip. Zuu zorat sâkņan kot bâliņâ top top zeip. Oi zuu zo kâukņâ nâmburân zagât. Goonâ bâzagât. <sup>4</sup> Oi ambân zo hâmbâņâ kâmbum sot kuriņâ mem ândeip. Oi neulenâ sâņġân zâizâiņ zo sâkņan dâp op zeip. Oi bikņan hâkop goide kâtņâ tuutuuj tâip. Oi hâkop zorat umņan kut ņai ņai sumun kârok piksâm zeip. <sup>5</sup> Ambân zorat mâteņan den sumbuņâ itâ zeip, “Laņ mâme ambân zeņġât patâziņâ sot hân kwâkņan bâliņ top top zorat mamņâ. Babiloņ kamân patâ, nâ.” Den yatâ zo mâteņan zeip. <sup>6</sup> Oi ambân zo Anutugât sinġi a sot Yesugât sinġi den mem ândine zâņgowe,

zeņġât gilâm nemņâ um gulip oi egâwan. Zo ekņâ nâ imbaņânâ buņ oip.

*Zuu kâukņâ nâmburân zagât, zorat den.*

<sup>7</sup> Yatâ ua sumbem aņâ itâ mâsikâniġip, “Gâ wangât nâņġâna imbaņâ uap? Nâ ambâņġât topņâ sot zuu kâukņâ nâmburân zagât sot goonâ bâzagât, zorat topņâ dâgoga nâņġâ. <sup>8</sup> Zuu kâtikņâ eġin, zo mârum ândeipņâ narâk ziren mân ândiap. Oi zâk bet simân gâbâ kopgam tâmbet agoagoņ kâtikņan geibap. Zuu zo mârum ândeip. Oi narâk ziren mân ândiap. Oi bet gâbapkat a hânân ândie, zen ekņâ sâm âlip kwâkņanġâbi. Zen kutziņâ hân muyageibân gâbâ ândiândigât ekabân mân kulemgune zeip, a zo, ziņâ yatâ upi.

<sup>9</sup> Zi a nâņġânâņġâņootņâ den zi nâņġâm kwâtâtibap. Zuu kâukņâ nâmburân zagât, zo bakņâ nâmburân zagât. Bakņâ zoren laņ mâman ambân zo tâtat mâme opmap. <sup>10</sup> Oi zuu kâukņâ nâmburân zagât, zoren zen a kutâ nâmburân zagât. A kutâ bâtnâmbut, zen buņ urâwe. ņai ândiap. Oi ņai ġâtâm muyagibap. Zâkņâ muyagemņâ narâk paņkânok ândibap. <sup>11</sup> Zuu mârum ândeip, oi narâk ziren mân ândiap, zâk a kutâ nâmburân zagât zeņġâren târokwâi nâmburân karâmbut upi. Oi tâmbet agoagoņan geibap.”

*GooŅā bāzagāt, zorat den.*

12 “GooŅā bāzagāt egin, zo a kutā bāzagāt. Narāk ziren mân op ândie. Gâtâm âsagibi. A kutā nepziŅā topkwapŅā narāk pāŅkânok zuu sot a kutā op ândibi. 13 A zen umziŅ kânogāk zeizugāt kore op kâwaliziŅ bikŅan pam ândibi. 14 Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zâŅgom kâbakŅezingâbap. Wangât, Râma zâk a kutā sot a zâizâiŅ aksik patâ walâziŅgâm Kembu patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mame upme, zen gâsum sâlâpziŅgoip. Oi zen zâk sot pâlâtâŅ op kâtigem ândie.”

*Ambângât den.*

15 Sumbem aŅā den yatâ sâmŅā târokwap dâtnogip, “LaŅ mâman ambân too doŅbep naŅgâmŅan ândei eksat. Too zorâŅ a hânŅā hânŅā sot a sâk tobat Ņâi Ņâi sot den gându Ņâi Ņâi. 16 Oi a kutā bāzagāt zen sot zuu ârândâŅ laŅ mâman ambân zo kâsa okŅaŅgâm hâmbâ gakâŅā bekŅan mem naŅgâne sâk bârak tâi sunumŅā nemŅā siŅitŅā kârâbân une simbap. 17 Oi zo yen mân upi. AnutuŅā umziŅan den zo pâi diŅā lum um kânok oi zuu kore okŅaŅgâm kâwaliziŅ bikŅan pam ândine Anutuġât den bon upap. 18 Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otziŅgi kore okŅaŅgâbigât imbaŅā zemŅaŅgap.”

## 18

*Babilon kamân giligâlaksâbap, zorat den.*

1 Oi sumbemân gâbâ sumbem a Ņâi gâi egâwan. Zâk kâwaliŅā imbaŅā zemŅaŅgip. Hânân gem gâi âsakŅandâ doŅbep âsagem zeip. 2 Zâk den kâtikŅā den sâm sâip,

“Babilon kamân patâ giligâlaksap. Wâke zeŅgât kamân uap. Wâke bâliŅā zoren âi tâtat mâme upi. 3 Zoren nii bâliŅā top top, zeŅgât kamân uap. Kamân mâirâp ziŅā hân dâp a zen waiŅ too ziŅgâne nem um gulip op ârândâŅ laŅ mâman urâwe. Oi hângât a kutâ zen kamân zoren gam bâliŅā nep tuum ândiwe. Oi hân dâp aŅgâgwanġā a zen kamân zorat sikumġât aŅgâgwanġā op sikumziŅoot urâwe. Zorat opŅā giligâlaksap.”

*Kamân patâ Anutuġât sâtkât giligâlaksâbap.*

4 Sumbemân gâbâ Kembugât den kâtikŅā itâ âsagei nâŅgâwan,

“Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâliŅâziŅ betziŅan mimbegât. Oi kut Ņâi sâtnoot zeŅgâren zâibapkât. 5 Kamân zorâŅā bâliŅā kwâkŅan kwâkŅan

zem zari sumbem weegap. Oi zi AnutuŅā tosaŅaŅgāt sap. <sup>6</sup> Kamān māirāp ziŅ bāliŅ otziŅgāwe, yatik otziŅgābi. Oi hāuŅā zo walām otziŅgābi. ZiŅā too kâtik ziŅgāne niwe. ZeŅgoot too kâtik kâtikŅā űai ziŅgāne nimbi. <sup>7</sup> Zen zāizāiŅ op sii nalem kep kāmam tuum āndiwe, zorat dāp yatik sāknam sot umbālā muyageziŅgābi. ZiŅā umziŅan itā sāme, “ŅaiŅā mân walāniŅgābap. Um ālebān āndim zāinat.” <sup>8</sup> Yatā sāmegāt sirām zorenāk kut űai űai sātŅoot zeŅgāren muyagibap. Māsek sot isem umbālā sot pu. Oi kārāpŅā kut űai űai sem kamān zo ārāndāŅ simbap. Oi Kembu Anutu, zāk imbaŅā mariŅandā tosaziŅā mākābap.

*Kamān zo sei a ziŅ ekŅā umbālā upi.*

<sup>9</sup> Oi hāngāt a kutā, zen kamān zorat māirāp zen sot laŅ āndiāndiŅ op sot bāliŅā sot sii nalem kep kāmam op āndiwe. Zen kamān zorat kārāp kābakŅā zari ekŅā umziŅ bālibap. Umbālā op isebi. <sup>10</sup> Zen kamān zorat hāuŅaŅgāt keŅgāt op kārebāk kin itā sābi, “Yei, yei, kamān patā, BabiloŅ

kamān kâtikŅā, gā hāuŅā kegāk muyagegigap.”

<sup>11</sup> AŅgāgwaŅgā a kamānŅā kamānŅā, zen sikumziŅ űaiŅā sāŅgān mimbap sām isem umbālā upi. <sup>12</sup> Sikum ālip top top itā aŅgāgwaŅgā urāwe. Goide kât, kât, kwālak sāŅgān patā, sāŅgum neulenŅoot kuriŅā sot kāmum, nak, bāu patā ElepaŅgāt gooŅā. Oi kut űai űai nakŅā tuume sot kâtŅā tuume. <sup>13</sup> Nalem wārānŅoot topŅā topŅā sot too hitomŅoot topŅā topŅā, waiŅ too, kelāk, nalem top topŅā sot rāma, makau, biosi, a lalaŅ sot kore a ambān. Kut űai űai zo sāŅgān zāizāiŅ yatā aŅgāgwaŅgā urāwe. AŅgāgwaŅgā a ziŅā kamān zorat marirāpŅā zeŅgāt itā sābi, <sup>14</sup> “BonŅā muyaginat sām āndime, zo buŅ op naŅgap, Oi sāndokŅā zo buŅ oip. Oi neule mot zo gulipkoip. Dum mân muyageziŅgābap.”

<sup>15</sup> A kut űai űai aŅgāgwaŅgā op kât sikumziŅoot urāwe, zen kamān zorat hāuŅaŅgāt keŅgāt op kārebān kin isem umbālā op itā sābi, <sup>16</sup> “Yei, yei, kamān patā, gā pet hāmbā neulenŅoot mem āndein. Oi neule top topŅā sāŅgān zāizāiŅ zo kegāk buŅ uap. Kut űai űai zo kek tâmbetkum nāŅgap.”

<sup>17-18</sup> Oi waŅgā mariŅā sot waŅgā galem a sot waŅgā nep a zen kamān zoren sikum lam āim game, zen



kamân kârâpkât kâbakŅâ zari ekŅâ kârebân tapŅâ isem umbâlâ opŅâ sâbi, “Kamân patâ itâ zo mân taap.”<sup>19</sup> Zen umbâlâ opŅâ suundum âlat amit âgirâp op itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, gâgât op wanġâ mariŅâ zen kât sikumziŅoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

*Kamân patâ zo hiriŅsâm balo op zimbapkât sâsân.*

<sup>20</sup> “Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât ŅiŅġi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân patâ zorat mâirâpŅâ ziŅâ bâliŅ otziŅġawe, tosa zorat hâuŅâ AnutuŅâ ziŅġap. Zorat sâtâre upi.”

<sup>21</sup> Den yatâ muyagei sumbem a imbaŅâŅoot ŅâiŅâ kât patâ Ņâi mem zaatŅâ lum pâi saruyân giari ko itâ sâip, “BabiloŅ kamân patâ zo yatik kâbakŅibap. Oi buŅ op kwâtâtibap.”<sup>22</sup> Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit zoren mân âsagibap. Oi bet kulem a zen zoren mân tuubi. Nepkât kwamit mân âsagibap.<sup>23</sup> Oi kârâp âsakŅandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân miaŅġânam kwamit mân âsagibap. Anġâġwanġâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zenġât walâziŅġâm zâizâiŅ op ândiwe. Kamân zorat kware suŅâ zorâŅ hân dâp a umziŅ gulipkoip.<sup>24</sup> Propete a sot Anutugât ŅiŅġi a hân dâp zâŅġowe, zenġât gilâm zorat tosa

kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okŅanġip.”

## 19

*Sumbemân sâtâre utne YohaneŅâ nâŅġip.*

<sup>1</sup> Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nâŅġawan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakŅâ sot imbaŅâ zo AnutuniŅ, zâkkâren ziap.”<sup>2</sup> ZâkŅâ kamân zorat tosa hâuŅanġât nep tuugi bonŅâ sot dâp opmap. LaŅ mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, ziŅ hân dâp a zen sot laŅ ândinetâ ko tâmbetzânġoip. Zenġât tosaziŅanġât hâuŅâ ziŅġip. Oi Anutugât kore arâp zâŅġone muwe, zorat tosa zo mâkâm ziŅġip.”

<sup>3</sup> Yatâ sâmŅâ dum sâwe, “Oe, kamân patâ zorat kâbakŅâ zâim zemâmbap.”

<sup>4</sup> Oi a patâ 24 sot zuu âlipŅâ kimembut zen neule tâtatŅan tâip, Anutu, zâkkât kiŅ topŅan gei tap sâm mâpâsem itâ sâwe, “Oe, zo perâkŅak. Anutu sâm mâpâsinâ.”<sup>5</sup> Oi tâtatŅan ġâbâ den Ņâi itâ muyageip, “Anutugât kore a zâizâiŅ sot ġiġiŅ, zen Kembu hurat kwapŅâ sâm âlip kwâkŅanġânġek.”

*Râmagât sâtâre.*

<sup>6</sup> Oi sumbemân a ambân doŅbep patâ sâtâre utne kwamitŅâ nâŅġawan. Zo too sâmbon kwamiragome yatâ sot sumbem kârâmap yatâ. Den itâ sâne nâŅġawan,

“Oe, Kembu Anutuniņā kembu otningāmap. <sup>7</sup> Zorat nen sātāre op sām ālip kwākņanġānat. Oi Rāma ambān mimbam uapkāt sātāre patā muyagibap. Rāmagāt ambān siņġiņā, zāk tārākbarāk uap. <sup>8</sup> Zāk sāņgum kākū kām mem āndibapkāt nāņġāņġip.” (Sāņgum kām zirāņā Anutugāt siņġi a zeņġāt orot māmēziņā tārarak.)

<sup>9</sup> Oi sumbem aņā den ņāi itā dātnogip, “Kembuņā itā sap, ‘Gā itā kulemgu. Rāmagāt sātāre op sii nalem nimbigāt zop sāip, zeņġāt nāņġa sātāreņoot uap.’” Yatā sāmņā sāip, “Den dāgogan, zo Anutugāt den bonņā.” <sup>10</sup> Yatā dātnogi nā kiņ topņan gei māpāsibam ua kwākānim itā sāip, “Yatā mām ot. Nā kore a bukugā. Bukurāpkā Yesugāt den mem āndime, zeņġāt bukuyāk. Gā Anutuyāk māpāsiban. Yesugāt topņā sām muyamuyage, zo Kaapungāt nep.”

*Yohanēņā Yesu sot arāņņā ziņġirip.*

<sup>11</sup> Oi nā eksandā sumbem pārōņsāi biosi kākū kām ņāi tām egāwan. Oi kwākņan tāip, zākkāt kutņā sāi bon opmap sot sāi āsagemap. Zāk tosa hāuņanġāt nep tuugi tārarak opmap. Bāliņ māmē a zen kām bamņā zāņgomap. <sup>12</sup> Siņā toren toren tobatņā kārāp bālam yatā. Kākū kām a kutā pindok doņbep taap. Oi sākņan kutņā kulemgoi ziap, zo

zikiņik sālāpkum nāņġāmap. <sup>13</sup> Oi hām bā kārēp zo ġilām saņġonsaņġonņā mem āndiap. Oi kutņā sāmē, zo Anutugāt sāt. <sup>14</sup> Oi eksandā ari sumbemān ġābā sumbem kāwali a kām utņā kām utņā zen biosi kām kwākņan tap moliwe. Hām bāziņ kām timan ālipņā yatā. <sup>15</sup> Oi zākkāt lāuņan ġābā sām sātņoot kopġāmap, zorāņā a zāņgom kābakņezingāmap. Oi tām kātikiņā mem āndim a kām utņā kām utņā, zeņġāt a kutā op galem otziņġāmap. Oi waiņ bonņā ombonņan pam kwāndāline toonņā geimāp, zāk yatik kāsārāņņā zāņgomap. Anutu, imbaņā mariņā, zākkāt kukņanġāt op yatā otziņġāmap. <sup>16</sup> Hām bāņan sot soonņan kārān kulem itā ziap, “A kutā sot a zāizāiņ zeņġāt Kembu patā.”

*Yesu zāk sām ņandā kāsārāp zāņġobap.*

<sup>17</sup> Oi eksandā sumbem a ņāi maayān kiri egāwan. Zāk zoren kin nīi sumbemān āim gawe, zen aksik den kātik sām dāzāņgoip, “Ganek. Anutuņā sāi nalem patā muyagibāmapkāt ga mindunek. <sup>18</sup> A topņā topņā zeņġāt sunumziņ nimbi. A kutā sot a sātņā kāwaliziņoot, a patā sot kore māmān a, a zāizāiņ sot ġiġiņ ārāndāņ mune sunumziņ nimbi. Oi biosiziņ yatā munetā sunumziņ nimbi.”

<sup>19</sup> Oi zuu kātik sot hāņġāt a kutā sot kāwali a ġākārāpziņ

mindune zingirāwan. Zen Biosi kâu kwâkņan tâmap sot a gakârâpņâ kâsa otziņgānam gawe. <sup>20</sup> Oi zuu kâtikņâ sot propete sarâņâ zet kâmbamân loreitâ gâsuzikâwe. (Mârum propete a sarâņâ zuu kâtikņangât mâteņan sen mârât top top tuum a zuugât undip mâteziņan zeip sot a lopiogâren pindiņsâwe, zen um gulip kwatziņgip.) Oi zet gâsuzikâm kârâp sem zemap, zoren zâpane geiwet. <sup>21</sup> Oi nâmbutņâ ko biosi kâukâu kwâkņan tâip, zo lâuņan gâbâ sâuņâ gam zâņgom naņgip. Oi nii ziņâ gamņâ sunumziņ nemņâ âkon urâwe.

## 20

*Sataņ tâk namin pambi.*

<sup>1</sup> Oi sumbemân gâbâ sumbem a ņaiņâ gem gâi egâwan. Oi zâk simgât mâtâp dooņgudooņguņâ sot tâk kâtikņâ patâ mem gem gâip. <sup>2</sup> Oi zâk oâ, mulum sâņgiņâ, wâke zeņgât patâziņâ, Sataņ, zâk gâsumņâ saamņâ kendon 1 tausen tâgân zimbapkât Anutuņâ sâmb pindip. <sup>3</sup> Sâmb pindâm simân kâbakņei giarip. Giari mâtâp kâtikņâ dooņgumņâ mâtâp sâbâņâ mâtâp tuum dooņgoip. Oi aņâ aņâ dum um gulip mân kwatziņgâm yenâk zem zei kendon 1 tausen âkâbapkât sâmb pindip. Âki olaņne gam narâk paņkânok ândibap.

*A kândom zaatpi, zeņgât den.*

<sup>4</sup> Oi zorenâk neule tâtatņâ tap ari egâwan. Ek-sandâ a gamņâ tâtatņâ kwâkņan tarâwe. Zen a tosaziņangât den sâmb kwâkâbigât sâmb zingip. Oi a nâmbutņâ mârum Yesugât opņâ sot Anutugât den mem ândiwe, zorat opņâ gânduziņ mânâņgârâwe, zeņgât um dâpziņ egâwan. A zo, zen zuu kâtik sot zâkkât lopio mân mâpâsiwe. Oi zâkkât undip mâteziņan sot bitziņan mân mem ândiwe. Zeņgât um dâpziņ ziņgirāwan. Oi a zen sâkziņ gwâlâ utne ziņgirāwan. Oi zen Kristo sot a ambân kembu otziņgâm ândine kendon 1 tausen âkâbap. <sup>5</sup> Mumuņâ nâmbutņâ, zen ko mân zaatņâ kendon patâ 1 tausen âkâbapkât mambât zimbi. Zaatne ziņgirāwan, zo zaatzaat kândom. <sup>6</sup> Zaatzaat kândom, zoren zaatpi, zeņgât naņga sâtâreņoot upap. A zo târârak ândie. A yatâ zo mumuņâ zagâtņâ mân tâmbetzâņgobap. Zen Anutu sot Kristo kore otzikâm ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep tuum ândine kendon patâ 1 tausen âkâbap.

*Sataņņâ tâk namin gâbâ gam a um gulip kwatziņgâbap.*

<sup>7</sup> Oi kendon patâ 1 tausen âki Sataņ tâk olaņne tâk namin gâbâ kopgâbap. <sup>8</sup> Kopgamņâ a kâmutņâ kâmutņâ hân dâpņâ um gulip kwatziņgâbam âibap. Oi a

kāmutņā Gogo sot Magogo zo minduziņgām um gulip kwatziņgi kām̄bam kumbigāt gabi. Zen a ambān doņbep, mām̄ sālāp zāņgozāņgoņ yatā. Teņgāziņ saru sak yatā. <sup>9</sup> Zen gamņā hām̄ gānduļ lāņ pitām̄ zem sipzāņgowe. Anutugāt a ambān kām̄ut sot kamām̄ umņandā gāsumap, Yerusalem, zo haamgubi. Yatā utne sumbemām̄ gābā kārāp gei ziņgesibap. <sup>10</sup> Oi um gulip kwatziņgām̄ āndeip, Sataņ, zāk kārāp patā semap, zoren pane geibap. Zoren zuu sot propete sarāņā zet mārūm kākakņezikāne gei āndiwet. Zoren ārāndāņ nātik sirām̄ sāknam patā nāņgām̄ āndim zāimambi.

*Tosagāt hāuņā mimbi.*

<sup>11</sup> Oi nā neule tātātņā patā, kākūkāu egāwan. Oi kwākņan tām̄ egāwan, zobā hām̄ sot sumbem zet āi buņ urāwet. <sup>12</sup> Oi a muwe, a zāizāiņ sot gigiņ, zen aksik tātātņā zorat topņan kine ziņgirāwan. Kine ekapņā ekapņā mem mām̄bālakņiwe. Oi ekap nām̄ mām̄bālakņiwe, zo āndiāndi kātikkāt siņgi a zeņgāt ekap. Oi a muwe, zen āndi mām̄manziņaņgāt den ekabām̄ mārūm kulemguwe, zo ekņā zeņgāt den sām̄ kwākāwe. <sup>13</sup> Oi saruyān a mumuņā ziwe, zo Anutuņā sām̄ aksik zaat gawe. Oi a mumuņā zen mumuņā kamām̄nām̄ āndiwe, zen aksik zaat gawe. Oi mumuņā zen āndiāndiziņaņgāt topņā sām̄ņā hāuņā melāņ ziņgip.

<sup>14</sup> Oi mumuņā sot mumuņ kamām̄ zo lum kārābām̄ pane giarip. Kārābām̄ geigeiņ, zo mumuņā zagātņā uap. <sup>15</sup> A ambān zen kutziņā āndiāndi kātikkāt siņgi a zeņgāt ekabām̄ kārūm mām̄ muyagemņā kārābām̄ zām̄bane geiwe.

## 21

*Hām̄ sot sumbem uņakņā muyagibabot.*

<sup>1</sup> Oi nām̄ hām̄ sot sumbem uņakņā zikirāwan. Sumbem sot hām̄ sāņgiņā, zet buņ urāwet. Oi saru zāk yatik buņ oip. <sup>2</sup> Oi tirik kamām̄, Yerusalem uņakņā, zo sumbemām̄ Anutugāren gābā gem gāi egāwan. Ambām̄ nām̄ ayām̄ pānam̄ neule okņaņgāme, yatā oi egāwan. <sup>3</sup> Oi neule tātātņan gābā den kātikņā nām̄ nāņgāwan, “Ek. Anutuņā a zen sot āndibap. Zākņā a ambām̄ osetziņan tātāt mām̄me oi zen a ambām̄ gākārāpņā op āndibi. <sup>4</sup> Anutu zikņik zen sot āndim sinziņ tooņā saņgori zagātņā mām̄ isebi. Narāk zoren mumuņā mo āigirāp, sāknam, umbālā, zo mām̄ āsagibap. Kut nām̄ nām̄ sāņgiņāzo buņ op naņgābap.”

<sup>5</sup> Oi tātātņan tām̄ip, Kembu, zākņā itā dātņogip, “Nāņgā. Nām̄ sa kut nām̄ nām̄ uņakņā muyagiap.” Yatā sām̄ņā sām̄ip, “Gā kulemgū, ‘Den zi, den bonņā.’” <sup>6</sup> Oi itā dātņogip, “Hām̄nām̄ tuutuņ, zo mārūm ākap. Nām̄ kām̄dom sot bet. Nām̄ kut nām̄ nām̄ top kwākwat sot

tuum nanġananġanġ. Nġai zġak toogġat nġanġi nġa ġndiġndi too sinġan ġġbġa too aam pinda nimbap. Too zo sġanġan buġ. <sup>7</sup> Nġai zġak Sataġ sot agom kġatigem walġbap, zġak too zo nimbap. Oi nġanġa zġakkġat Anutuġġa ġndia zġakġġa nagġat nannġa op ġndibap. <sup>8</sup> Ka keġġġat upme sot Kembuġġat den mem birġbirġnġ, kġambam ku, laġ nġaman a ambġan, kware suġġa a, lopio hurat kwġkġanġġame, sot den sarġ sġame, a zo, zen sim kġarġbġan ġndim zġaimambi. Sim kġarġbġan ġeġġeiġ, zorġġġa mumuġġa zagġatġġa.”

*Yerusalem kamġn uġakġġa sumbemġn ġġbġa ġibap.*

<sup>9</sup> Oi sumbem a nġamburġn zagġat ġġkopziġnan kut nġai nġai sġatġoot piksġai mem kirġwe, zeġġġaren ġġbġa nġaiġġa nġġaren gam itġ sġam dġatnogip, “ġġna Rġmagġat ambġan sinġi tirġpġobġa.” <sup>10</sup> Oi Kaapumġġa diinim um bġbġalaġ kwatnigi Sumbem aġġa diinim bak kġarep nġai tġip, zoren zġaim tirik kamġn Yerusalem, sumbemġn Anutuġġaren ġġbġa ġeip, zo tirġpnogi eġġawan. <sup>11</sup> Anutuġġat neule ġsakġandġ kamġn zo kġapim zeip. Kamġn zo kġat neule ġsakġġa ġlipġġa zo yatġ zorġġġa tġip. <sup>12</sup> Kamġn zo poġ patġ saane haamġum kirip. Poġ zo mġtġp kubigġawe, zo kiin zagġat. Oi ġanġi kiin zagġat. Oi mġtġp zorat kwġkġanġ sumbem a kiin zagġat tarġwe. Oi ġanġiyġn Isirae a kġamut kġamutġġa kiin

zagġat, zeġġġat kutziġ zeip. <sup>13</sup> Oi mirġsiġ takġtakġġan mġtġp karġambut zeip. Oi mirġsiġ ġeġġeiġnan mġtġp karġambut zeip. Oi torengen mġtġp karġambut zeip. Oi torengen mġtġp karġambut zeip. <sup>14</sup> Oi poġ topġan kġat tandġ kiin zagġat kin arip. Oi tandġ kiin zagġat zoren Rġmagġat Aposolo kiin zagġat zeġġġat kutziġġa zeip.

*Yerusalem kamġn uġakġġanġġat tobatġġa.*

<sup>15</sup> Sumbem a den dġatnogip, zġakġġa tġn nġai ġoide kġatġġa tuutuunġa mem kirip. Tġn zorġġ kamġnġġat poġ sot mġtġpġġa zorat dġp mem kirip. <sup>16</sup> Kamġn zo muruk toren toren kimembut. Parġġġa sot binbinġġa sot kġarepġġa, zo dġbġak. Sumbem aġġa tġn mem kamġn haamġum ġim dġpkwġip. Teġġġġa 2 tausen 4 handeret kilometa oip. Parġġġa binbinġġa sot kġarepġġa, zo dġbġak oip. <sup>17</sup> Tġn mem ġndeip, zorġġ poġġan pġi 66 kilometa oip. Aġġa dġp tuumen yatik sumbem aġġa mem ġndim kamġn zo dġpkwġip.

<sup>18</sup> Poġ zo kġat kġukġu neulenġoot, zorġġ tuuwe. Oi kamġn zo ġoide kġatġġa tuutuunġ. Kġat tobatġġa belo yatġ oip. <sup>19</sup> Poġ tandġ kġat sġanġġan zġizġaiġġa kulem nġai nġai tuutuunġ. Tandġ kġanok, zo kġat kġu tobat belo yatġ zorġġ tuutuunġ. Kġat zorat kutġġa Yaspa. Tandġ zagġat, zo kġat ġwġlġġwġlġ, zorġġ tuutuunġ. Kġat zorat

kutņā Sapaia. Kāt tandā karāmbuņ, zo kāt kâuņā tuutuuj. Kāt zorat kutņā Agate. Kimembuņ, zāk kāt kulemņā māpot tuutuujā. Kāt zorat kutņā Emeraldi.  
 20 Kāt tandā bātnāmbuņ, zo kuriņ sot kâuņā māpot tuutuujā. Kāt zorat kutņā Sadoniki. Tandā nāmburān kānok, zo kāt kuriņandā tuuwe. Kāt zorat kutņā Konelian. Kāt nāmburān zagāt, zo gimbaņandā tuutuuj. Kāt zorat kutņā Krisolait. Oi tandā nāmburān karāmbuņ, zo kāt kāmbumņā tuutuujā. Kāt zorat kutņā Berili. Tandā nāmburān kimembut, zo kāt gimbaņoot māpot tuutuuj. Kāt zorat kutņā Topasi. Kāt bāzagāt, zo wāgān sot gimbaņā māpot tuutuujā. Kāt zorat kutņā Krisoparase. Tandā kiin kānok, zo kāt deņgop kuriņ yatā zorāņ tuutuuj. Kāt zorat kutņā Haiasinti. Tandā kiin zagāt, zo kāt kuriņ tobat nāi zorāņ tuutuujā. Kāt zorat kutņā Ametisi.  
 21 Hāņgi mātāp kiin zagāt, zo kaiput ņilip patā nāi zorāņ tuutuujā. Hāņgi nāi nāiņā zo yatik ka yatik tuum āiwe. Kamāngāt mātāp, zo goide kāt ālipņā belo yatā zorāņ tuum āiwe.

22 Kamān zoren tirik namā nāi mān tāi egāwan. Kambu Anutu, imbaņā mariņā, zākņā tirik namāziņ uap. Oi Rāma zāk ārāndāņ. 23 Oi kamān zoren Rāma zāk kārāp āsakņā uap. Oi Anutugāt neule āsakņā

kamān zoren āsagemap. Zorāt kārāp āsakņā mo kāin sot mirāsiņ āsakņā, zorat mān sābi. 24 Hān dāp a kāmūtņā kāmūtņā, zen Rāmagāt āsakņan zoren āndibi. Oi hān a kutā, zen kut nāi nāi neuleņoot zo kamān zoren mem āibi. 25 Kamān zoren mān nātiksābapkāt kamān zorat poņ mātāp zo mān dooņgubi. 26 Hān dāp a kāmūtņā kāmūtņā, zen kut nāi hurat kwapme, hikpārākņoot, neule ākņaleņoot, zo mem kamān zoren zāibi. 27 Oi kut nāi nāi sumuņā zo mān mem kamān zoren bagibi. A ambān bāliņā upme mo a ambān sarā sāme, zen kamān zo mān bagibi. A ambān mārūm āndiāndi kātikkāt siņgi sāip, kutziņā Rāmagāt ekabān ziap, zo zeņak kamān zo bagibi.

## 22

*Āndiāndi too sot āndiāndi nak zo, zekāt den.*

1 Oi sumbem aņā āndiāndi too tirāpnogi egāwan. Too zo salek, ālipņā. Zo Anutu sot Rāma zekāt neule tātātņā gobetņan gābā takām gemap. 2 Takām gemņā kamān tāmāmņan gemap. Oi too nāmbut nāmbut mātāp ziap. Too sātņā toren toren zoren āndiāndi nakņā kin ariap. Nak zorat bonņā top topņā kiin zagāt. Bonņā zorāņ kāin dāp muyagem hulusāmāp. Oi hān dāp a zen nak iinņā zo mem ālipziņ upi.

3 Kamân zoren kut ņâi ņâi bâliņâ mân zimbap. Oi Anutu sot Râma, zekât a kutâ tâtatņâ zoren muyagei arâpņâ zen zoren kore okņanġâm ândibi. 4 Oi zâkkât si sânġânņâ ek ândibi. Oi mâteziņan zâkkât kutņâ zo zimbap. 5 Kamân zoren mân ņâtiksâbap. Oi karâp âsakņâ mo maagât mân sâbi. Kembu Anutuņâ maa yatâ âsageziņġâbap. Oi kamân mâirâp zen a kutâġât nep tuum ândim zâimambi.

*Sumbem aņâ Yohane den dukui pindiņsâm mâpâsibam oip.*

6 Sumbem aņâ itâ sâm dâtnogip, “Den zi bonņâ, Kembu Anutuņâ sâi Kaa-pumņâ Propete a lâuziņan den pâi sâwe. Oi Kembuņâ sumbem aņâ sânġonnogi kore a gakâņâ zen kut ņâi ņâi kek âsagibap, zorât diņâ nânġâbigât kut ņâi ņâi zi tirâpġogan. Kembu zâkņâ itâ sap, ‘Nâ kek ġâbat.’ ”

7 ņâi zâk ekap ziren den sumbuņâ kulemgoi ziap, zo mulunâk mem ândei zâkkât nânġa sâtâreņoot upap.

8 Oi Yohane, nâ kut ņâi ņâi zo ek nânġâmņâ sumbem aņâ kut ņâi ņâi zo tirâpnogip, zâkkât kiņ topņan ge pindiņsâm mâpâsibam orâwan. 9 Yatâ ua ko kwâkânim sâip, “Yatâ mân upan. Nâ kore a bukugâ. Propete a sot bukurâpkâ zeņġât buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunâk mem ândibi, zeņġât buku. Ġâ

Anutuyâk mâpâse.” 10 Yatâ sâmņâ itâ dâtnogip, “Ekap zirat den sumbuņâ zo mân doonġuban. Den zo bon upapkât narâk wâtâp uap. 11 Zorat bâliņ mâme a zâk bâliņ upâ sâm op ândibap. Oi a sumunņâ ņâi sumun upâ sâm op ândibap. Oi a târârak ņâi târârak ândibâ sâm ândibap. Oi um hâlâlu ândimapņâ um hâlâluyâk ândibâ sâm ândibap.

12 “Nânġâ. Kembu nâ kek ġâbat. Nep tuume, zorat dâp sânġân mimbigât mem ġâbat. 13 Nâ kândom sot bet. Nâ topņâ sot kwakņâ. Top kwâkwatņâ sot tuum kwâkâkwâkâņâ.”

14 Hâmbâziņ sanġon kubikme, zeņġât nânġa sâtâreņoot uap. Zen sâm ziņgi kamân zoren bagim ândiândi nak bonņâ nimbi. 15 Kamân âkņan ândibi, zen ko a wâu ulin yatâ, kware suņâ a, a ambân laņ ândiândiņ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âkņâlem ândime.

*Yesuņâ diiniņġâmap.*

16 “Yesu nâ sumbem anâ sânġongua zâkņâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem ziņgip. Nâ Dawidigât kiun sot kâmņâ. Sânġelak patâ âsagei zâkkât haņsâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

17 Kaapumņâ sot nâġât siņgi ândime, zen nâġât itâ sâme, ‘Ġâ ġâban.’ Oi ņâi zâk den zo nânġâbapņâ yatik

sâbap, 'Gâ gâban.' Nĭi zĭk toogĭt nĭngĭm ziren gĭbap. Nĭi zĭk zorat okŅaŅgap oi ko ĩndiĭndigĭt too sĭngĭn buŅ pinda nimbap."

*YohaneŅĭ girem sĭip.*

<sup>18</sup> Ekap ziren den kĭnŅan kulemguan, zo sĭlĭpkum nĭngĭbi, zen girem dĭzĭngobĭ. A ziŅ umziŅaŅgĭt op den nĭi tĭrokwapĭ, a zo AnutuŅĭ kut nĭi nĭi sĭtŅoot ekap ziren kulemguan, zoren tĭrokwatziŅgĭbap. <sup>19</sup> Oi a

ziŅ den sumbuŅĭ zi sĭm gulipkubi, a zo, zeŅgĭren AnutuŅĭ ĩndiĭndi nakkĭt bonŅĭ sot tirik kamĭngĭt siŅgi den zo yatik sĭm gulipkubap.

*Den murukŅĭ.*

<sup>20</sup> Den zi sĭm muyagiwe, zo tĭnguapŅĭ itĭ sap, "Kembu, nĭ kek gĭbat."

"PerĭkŅak. Kembu Yesu, gĭ gĭban."

<sup>21</sup> Kembu Yesugĭt um lumbe zeŅgĭren zĭi zem zimbap. PerĭkŅak.

Zo yatik.